BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
30 A
23

S. Niceta Abb 3. Aprile.
Nella ingiuria dettaci da altri ci può far cattiui; ne la lode ci può coronare S. Agoſt.
Diſprezzo delle lodi, per li Principi Chriſtiani.

[illegible]
Diſprezzo
Lutheran

F
IV
14

DISPVTATIONES ADVERSVS LVTHERANOS

per diuinarum Scrip. theoremata eorum dogmatibus oppoſita. Ioan. Maria Verrato Ferrarienſe Carmelita Authore.

OPVS IAM TERTIO AB Authore melius recognitum & emendatum, nouis additionibus ſuperadditis, ſ. De iuſtificatione, De nobilitate Intellectus & voluntatis cum Apologia, & oratione in Lutheranos.

TOMVS PRIMVS.

Biblioth. Scholarum S. Pantaleo Piarum

VERRATVS VERITATIS AMATOR.

VENETIIS. M. D. XLVII.

Bibliothecę Domus Romanę Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum.

8.30.A.23

MARTINVS BRIONEVS PARISIENSIS CHRISTIANO LECTORI.

PErlege Verrati lector ſtudioſe libellos:
Si ſaluatoris pectore feruet amor.
Fertilis hortus adeſt, nitido depictus amomo:
Diſtinctus Violis, & bene cultus ager.
Illic inſipiens ſcriptis confunditur error:
Quidquid & inſano protulit ore Luther.

PAVLO III. PON. OPT. MAX.

AEQVVM eſt, Beatiſs. Pater, et rationi maxime conſentaneum, vt ea, quæ Chriſti dei nomine ſumus edituri, nulli magis, quam Chriſti Vicario nuncupatim dicetur. Itaq; tibi præcipue qualeſcunq; diſputatiũculę noſtræ debentur, qui eius ipſius vices in terris merito tenes, per quẽ vnum ſeruati iampridem, ac ex faucibus Orci ſumus erepti. Tu enim verus Petri ſucceſſor, & Religionis noſtræ Princeps ita Pietate, ſcientia, Sanctitate, Iuſtitiaq; præſtas, vt vnus poſt homines natos cœlo demiſſus eſſe videaris qui Rẽ. Chriſtianam ab impiorũ nefario ſcelere hac tẽpeſtate defendas, Quam quidem ad rem cum bonus pro ſe quiſque operam pro viribus nauare debeat, ne in communi omnium piorum negotio ceſſare videatur, Ego quoq; ne nihil prorſus agerem, ſtatui in pręſentia tuo ductu, atq; auſpicio aduerſus teterrimos Eccleſię Romanę hoſtes ſtipendia facere, vt ſi non Legionarius in hac militia, ſaltem Gregarius habear. Scripſi aduerſus Lutheranos de Fide, et Operibus, de Libero Arbitrio, de Prędeſtinatione, de Orationib. Sanctorum, de Imaginum adoratione, de Confeſſione, de Pœnitentia, de Poteſtate Eccleſiæ, De primatu Petri, atq; apoſtolicæ ſedis, De Euchariſtia, De cõione ſub vtraq; ſpetie, De Matrimonio, De Indulgẽtijs, De Purgatorio, De mẽdicãtib. & concionatorib. De iuſtificatione. De nobilitate intellectus & volũt. Quę quidem omnia cũ nullis alijs, pręter quã Sãctiſsimorum Patrum noſtrorum armis ab inquiſsimorum hominum iniuria pro mea parte vindicare cõſtituerim, Dabis hãc veniam Sãctiſs. Pater, vt opinor, ſi linguæ latinę mũdicias, atq; ornamẽta neglexero, multoq; maiorẽ veritatis, q̃ neſcio cuius dignitatis rõnẽ habuero. Siqdẽ, vt ait Poeta, ornari res ipſa negat, cõtẽta doceri.

Erit hoc velut tumultuariũ quoddã certamẽ, in quo nõ Litui, non Tubę, non Tympana, non arma illa fulgẽtia. Sed pugna quędã remiſsior, & vt ita dicam, pacatior erit, Nam eo propemodũ dicẽdi genere vſi ſumus, q̃d magnus orator ille probat in Philoſophis, quorũ mollis eſt oratio, et vmbratilis, nec ſententijs, nec verbis inſtructa popularibus, nec iuncta numeris, ſed ſoluta liberius. Nihil iratũ habet, nihil inuidũ, nihil atrox, nihil mirabile, nihil aſtutum, caſta, verecunda, virgo incorrupta quodãmõ. Itaque ſermo potius quã Oratio dicat̃. Hoc igitur Beatiſsime Pater, quicquid eſt munuſculi pro tua ſingulari benignitate ne ſpernas, q̃d ſi fortaſſe videtur exiguum, certe tanta eſt mea fides, & propẽſa voluntatis alacritas, vt facile ſperẽ eã non ſecus ac Deo Opt. Max. ita Sanctitati tuę placituram, Cui ſupplex ad pedes procũbens me, meaq; vehementer etian atq; etiam ſtudia commendo.

Frater Io. Maria verratus Ferrarienſis
Carmelitas humilis ſeruus.

ILLVSTRISS. AC
REVEREN. DOMINO NICOLAO RODOLPHO. SANCTAE ROMA. ECCLE. TITVLO SANCTE MARIAE vię latę Diacono Car. ac Carmelitarum ordinis Patrono Opt. S. P.

IN hoc pene fluctuantis religionis Chriſtia
næ diſcrimine eos præclarum, ac acceptum
domino opus præſtare arbitror, qui Apros
vineam, quam ipſe ſeuerat peſtilentiſſimis
ſeditionibus vaſtantes ab ea totis viribus
abigere conantur, & quæ damna illi illata
ſunt, velut optimi coloni, ſua diligentia re
ſarcire, Nam licet (quod ipſe vineæ ſator, et
dominus, dum nobiſcū erat, ſæpius dixit)
multi futuri ſint, qui aduerſus ipſam genuinum frangant, ipſa ve
re permanſura ſit, Tamen non eſſe cunctandum cēſeo, quin (quū
res ac tēpus id poſtulat) ij, qui ſua calliditate, ac peruerſa malitia
in ipſam conuellendam incumbunt, corrigantur, vt ad bonā fru-
gem (vt dicitur) ſe recipiant, Quod ſi minime fieri poteſt, ab eā
veluti peſsimi hoſtes accerrime depellantur, ne ipſi, ſua iniquita
te, impietatis labe eos inficiant, qui ad ipſam excolendam pro-
penſiori animo incumbunt vel eos qui rerum vſu, ac experiētia
nō ſatis valent, imbecillioriſꝗ ſunt virtutis (quibus iſti inſidias
parant) ad deteriorem partem conuertant. Hac de cauſa honora
tiſſime Antiſtes viſus eſt mihi. Io. Mar. Verra. Ferrarienſis inter
ſodales Carmelitanos, qui iam diu ſub tua clientela ſunt pietate,
ac religione longe prędans, & cum omnibus bonis artibus, & di
ſciplinis ornatus, tum in ſacrarum literarum ſtudijs diu, ac mul-
tum verſatus egregium opus nauaſſe, ac præclaram operam do-
mino dediſſe, Hoc ſuo in verſutos, ac moroſos hoſce cauillatores
volumine, quo accepta iam damna reſarcit, & quæ poſſent infer
ri, aduerſariorum impetum ſtrenue ſuſtinens, ab hac ipſa vinea,
omnibus machinis pro pulſat, atque propellit, oſtenditꝗ illos,
qui cultorum nomen ſibi aſſumpſerunt, in optimos, ac ſedulos co
lonos impie iuraſſe, vineæque ipſi perniciem parare, illiusꝗ radi-
cibus inſtare bipenni. Quapropter Reipub. Chriſtianæ vehemen
ter gratulor, quod eum nacta ſit vindicem, atque huiuſmodi ma-
litię oppreſſorem, qui virtute, ac ſacrarū rerum intelligentia adeo
præſtet, quod ſi paucos, in hoc pręclaro facinore obeundo, pares
habuerit, non ſit futurus aduerſarijs amplius locus, in quo plagā
infligant. Nam ſi his ſeptis, his cācellis, hęc domini vinea claude
retur, his colonis coleretur, His cuſtodibus ac propugnatoribus
defenderetur, profecto hi, totius pietatis Chriſtianæ euerſores,
fruſtra in ipſam vires ſuas experirentur, gratulor etiam tibi, am
pliſsime Antiſtes, qui optimus, integerrimus, eruditiſſimus, inter

reliquos maxime pius in ampliſsimo hoc patrum ordine, veluti fax quędam, pręluces, quod eum virum in tua habeas fide, ac cliẽtela, cuius lucubrationes, Auſpicijs Pauli.iij. Pontificis Max. ac Sanctiſsimi, &(uno verbo vt multa complectar) maxime digni, qui in fælici hac vineæ ſtatione, quam pridem tenet, ceu vigilantiſsimus cuſtos poſitus ſit, vt rei Chriſtianę eius ſtudio, pietate ac ſapientia, conſultum ſit, & tueantur, & probentur, Tuarum igitur erit partium pro tua ſingulari religione, ac pietate, in hunc q̃ Carmelitarum ordinem beneuolentia, & propenſa voluntate, cũ in omnes, Tum in eos qui virtute, ac ſanctitate excellunt, opus tam prę clarum fouere, illud Pontifici Summo comendatum facere, vt etiam tuo fauore illi gratius contingat, Tuoque huic clienti animum addas, ad alia, quę optima, & pręclara apud ipſum latent, edenda, quibus horum error qui cum omnia conuellant, (modo poſſint, ac diſijciant, Reipublicæque Chriſtianæ vnitatẽ ſcindant, ſe priſtinam libertatem repetere clamitãt) ſic pateat, vt hoc (quorum duritiem, ne dicam impietatem, ſæpius miſeratus ſum) ſuæ peruicatię & pudeat (quod Deus faxit) & pœniteat, cœteri vero qui, horum inſania, deſſipere cœperũt, & in rei Chriſtianæ Maieſtatem cauillantur, ab eorum inſtitutis animum auocẽt, & Chriſtianam pietatem in intimis pręcordijs recipiant.

Vale Ferrarię. xviij. Calendas Octobris, Anno Chriſtianæ ſalutis. M. D. XLIII.

Cynthius Io, Bapti, Gyraldus Ferrarienſis.

FIDEI multa genera eſſe candidiſſ. Lector, Multipharie va
rijsꝗ modis in vtraque lege accipi non ambigimus, ſed cœ
teris omiſſis, dico, triplicem pręcipue eſſe fidem, Vnam a deo in-
fuſam eandem cũ ſpe & charitate diuinitus elargita, quæ alio no
mine Dei gratia ſeu diuinus fauor & patrocinium merito nuncu
patur, Et hæc illa eſt quam infantibus in baptiſmate ipſos iuſti-
ficans, Deus abſque operibus bonis elargitur, Nam teſte Apoſto
lo, ſine fide impoſſibile eſt placere deo, Infantes vero ſacro bapti
mate aſperſi Deo quam valde placent. fidem igitur gratiam vide
licet vel Dei fauorem habere neceſſe eſt, de qua fide Paulus ad
Ro. Iuſtus ex fide viuit. Quoniam ſicuti homo peccato ſpiritua-
liter occiditur, ita per fidem deo viuit. Quamobrem fides infuſa
gratiaꝗ ſeu Dei fauor & patrocinium diuinum ve præſidium idẽ
ſunt, Aliam pręterea fidem pro adultis reperiri diuinę teſtantur
hiſtoriæ, Quę eſt verus intellectus aſſenſus abſꝗ vlla animi am-
biguitate cunctis a Chriſto relatis fidei articulis firmiter aſſenti-
tur, quę eſt bimembris. Altera informis nunquam videlicet chari
tate neꝗ intrinſeca aliqua virtute formata, quæ aliter fides hiſto
rica nominatur, de qua Iacobum multoties legimus dſcentem, Fi
des ſine operibus mortua eſt. Et ibidem Dęmones credunt & cõ
tremiſcunt, de qua quoꝗ ad Titum Pauli verba ſunt hæc, Multi
confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant, De huiuſmodi
vero fide iuformi cui hominem iuſtificare repugnat non amplius
locuturi ſumus, Alia denique eſt fides ſpe videlicet & charitate
interioribus cœteriſque virtutibus formata (exẽpli cauſa) Adul
tum infidelem noſtræ religionis ſacris initiatis Chriſtianis articu
lis atque omnibus credere firmiter ſine titubatione ponamus,
formata illa nempe vt in eo exiſtat fides, huiuſmodi adultum ſuã
in Deum totam ſpem habere, eumque ante omnia colere, ſeꝗ etiã
erratorum pœnitere præteritorum cum animi conceptu, fore diui
na ſeruaturum mandata neceſſe minime latet, quæ quidem bona
intrinſeca opera, veluti forma dant eſſe fidei, de qua Pau. ita pro
locutus eſt dicens, Fides eſt quæ per charitatem operatur. Et ali
bi, Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam charitatẽ
autem non habuero nihil ſum, Dicam igitur doctiſsime Lector
corpus compoſitum tanquam formatam exiſtere fidem, materia
cuius Chriſtianorum certitudo eſt articulorum, ſua vero forma,
ſpes & charitas, reliquaꝗ interiora bona eſſe dicuntur, quę cum
ſint de eſſentia ipſius fidei formatę, liquet ſi fides iuſtificat impiũ
bona quoꝗ opera ipſum iuſtificare, Quemadmodum enim (vt de
his te certiorem faciam) hominem nihil aliud quam animam &
corpus ſimul eſſe fatemur, nequitꝗ aliquid operari ſine anima et
corpore, & quicquid operatur homo, illud idem operari animã
dicimus, ita a ſimili, Cum fides iuſtificat hominem opera bona ip
ſum iuſtificare oportet, Ex quo igitur ſtudioſe Lector plane in-
telliges rationes huius primi tractatus aduerſus Lutheranos eui
dentiſſime concludere, pariter & in alijs ſequentib. &c. Scias etiã
non alia de cauſa hoc me edidiſſe opus, niſi ob generale futurum

concilium,quod vt ſatis diplomate Pontificio conſtat, Paulus,3. Pont.vna cum ampliſſ.Patrum collegio quam primum temporis opportunitas poſtulauerit inſtituit celebrari, vt ibidem fidei veritas agnoſcatur,& vt moderniores Hęretici ſuorumque fautores medio diuino præſidio ,conuertatur,& proinde quoniã pernicioſiſſ.hæreſis his temporib.viget maior quacunque alia,Nam pręteritis temporib,dum aderat vna reliquę aberant.In pręſenti vero fere omnes ſimul Lutherã.cauſa ſuſcitantur hæreſes in ſanctis olim concilijs merito damnatæ,idcirco ſi eos interdum verbis paulo ſeueriorib.inſector,non ex odio, potius vero Dei & iuſtitię zelo me facere credito, quinimo propinquos veluti fratres atquę illorum pro ſalute deum aſsidue obſecrans eos amore proſequor,Verum hæc miſſa facio ne prolixior habear, vnũ illud obſecro & obteſtor, vt legere & perlegere opus, deinde corrigere,& caſtigare,emendare,ſuo iuditio quiſque velit,

Vale,

Index omnium Tractatuum,

De Fide operibus ac meritis,	1
De Libero arbitrio,	2
De Prędiſtinatione.	3
De Orando Deum & Sanctos,	4
De Cultu Dei,& ſanctorum	5
De Auriculari ac ſacramentali confeſſi,	6
De Pęnitentiæ ſacramento	7
De Eccleſia & eius authoritate.	8
De Primatu Petri & ſedis apoſtolicę,	9
De Euchariſtię ſacramento,	10
De Communione ſub vtraque ſpecie,	11
De Matrimonij ſacramento	12
De Purgatorio	13
De Indulgentijs	14
De Mendicantib,& concionatoribus,	15
De Iuſtificatione	16
De Nobilitate intellectus & voluntatis,	17
Apologia,oratio in Lutheranos,	18

INDEX IN QVO OMNES MATERIAE (DE QVIBVS LOQVIMVR in hoc libro) comprehenduntur, per ordinem alphabeti, & primo de incipientibus in

Ab

Abſoluit ſacerdos iſtrumẽtaliter Deus ẙo effectiue & principalit' remittit pcã f. 129

Ac

Acceptatorẽ pſonarũ deũ nõ eẽ teſtimonio ſcripturę cõprobatur. Ad fo.apol.164

Ador̃dus eſt deus & ſancti ſed diuerſimode. fol.108

Adorationis ſpecis tres. f. 107

Adorandi Deum modus multiplex ibidem.

Adoratio latria quid fol.109

Adoratio dulia quid fol.111

Adorare dęmones aut dãnatos nullo modo decet fol.109

Adoratione dulia qui adorandi ſint. fol.108

Adoratio hipdulia quid fol.110

Adoratio iterior et exterior Itẽ per ſe et per accidens 109

Adorare imagines abſolute cõſideratas idolatrare eſt. fo.113

Adorar̃ imagines reſpectiue cõſideratas poſſumus et dẽmus.112

Adorãdus eſt xp̃s ꝗ eſt deus et hõ adoratione latria fol.113

Adorãda nõ eſt humanitas xp̃i in ſe abſolute cõſiderata adoratiõe latria ſed hipdulia fo. 119

Adorãdus eſt xp̃s in ſacro altaris adoratiõe latria et q̃liter.121

Ag

Agere neceſſario & libere differunt fol.128

Agnus paſchalis ſignificat corpus xp̃i in ſacramento.f.294

An

Angeli q̃liter orãt ꝓ nobis.100

Angeli & ſancti vident viſione matutina & veſpertina & quo modo. Be fol.104

Beatitudinem Philoſophi ĩ actibus virtutum poſuere fol. 3

Beati ſunt liberi. fol.37

Benedictio dei nunquam eſt ſine gratia Bo fol 224

Bonũ meritorũ morale ex genere fol.34

Bonorũ operum exempla, ibid.

Boni operis Corneli centurionis exemplum ibidem

Bonum morale interdum operantur infideles contra Gregorium Ariminen. fol.35

Bonum morale perfectũ imperfectum quod. Apolog.fol.156

Ca

Cauſis tã principaliter quã minus principaliter concurrentibus effectus attribuitur fol. 7

Cauſa effectiua quid ad cuius eſſe ſequitur aliquid. fol.72

Cauſa capitur interdum vt dicit quãdam proprietatẽ vnius propoſitiõis ad alteram ibidẽ

Cauſę efficientes ſacramẽti euchariſtiæ. fol.198

Ce

Cęlum claudere & aperire quid ſit fol.180

Cæna vltima Chriſti qua die facta eſt. fol.202

Cœna vltima Chriſti facta fuit die iouis ſecundũ latinos contra Grecos Ci fo.205

Cibus aiæ ꝗ fuerit añ xp̃m & poſt xp̃m euchariſtia. fol.212

Cibo vtuntur quatuor naturæ, ſcilicet vegetatiua ſenſitiua intellectiua & angelica ibidem

Cibus datur ad ſuſtentãdũ ibid.

Cibus animæ & corporis differunt ibidem

Cibo nouo vtitur homo nouiter renatus. ibidem

Cl

Clauẽ duplicẽ hẽt ſacerdos.180

Clauis duplex. ſ. cognoſcendi

& ſententiandi ibidem

Co

Cõuerſio duplex, ſ. principalis & inſtrumentalis fol. 51
Conuerſio formalis eſt Chriſti fides ibidem
Cognoſcit deus omnia præſentialiter ſimul perfecte & immutabiliter Cog. fol. 64
Cognitio beatorũ duplex f. 105
Cõfeſſio laudis & fraudis. f. 123
Confeſſio generalis & ſpecialis quid ibidem
Confitebantur iudæi aliquãdo peccata in ſpecie fol. 124
Cõfeſſio quãtę vtilitatis ſit, ibi.
Confeſſio legalis figura fuit ſacramentalis fol. 125
Confeſſio auricularis neceſſaria eſt ad ſalutem ibidem
Confeſſio ſacramẽtalis a quo inſtituta ſecundum varias opiniones fol. ibidem
Confeſſio ſacramentalis fuit a Chriſto inſtituta fol. 127
Cõfeſſionẽ ſacramẽtalem eſſe a Chriſto inſtitutã oſtendit ſuffi cientiſſima ratione ibidem
Confeſſio ſacramentalis probatur quinque diſcurſibus. f. 134
Confeſſio ſacramentalis cur inſtituta fol. 135
Confeſſionem ſacramentalem dari figuris oſtenditur fol. 136
Confeſſio ſacramentalis probatur multis Doctorum auctoritatibus fol. 138
Confeſſionis ſacramẽtalis obiectiones ſoluuntur. fol. 141
Confeſſionis miniſtri ſunt ſacerdotes fol. 143
Contricio duplex fol. 156
Contritio vera non eſt ſine propoſito confitendi ibidem
Confeſſionis ſacramentum quomodo remittit peccata fo. 157
Contritio habet dolorẽ peccati & propoſitum cõfitendi ibidẽ
Concilio generali poſſunt oẽs Chriſti fideles intereſſe fo. 161
Cõcilii gñali determinatiõi oẽs xp̃i fideles aſſẽtire tenenẽ. 168
Corpus Chriſti natũ de Virgine eſſe ſub ſpeciebus panis & vini in ſacramento probaẽ fol. 185
Comedi põt quęlibet res comeſtibilis realiẽ & ſpũaliter f. 186
Corpus Chriſti qũo manducaẽ ſub ſpeciebus panis et vini 187
Corpus xp̃i qũo ẽ in ſacramẽto p pulcherrimũ diſcurſum ibid.
Corpus Chriſti triplex habuit eſſe fol. 189
Corpus Chriſti a quatuor generibus hoĩum diuerſimode ſumitur fol. 190
Corpus Chriſti eſſe vere & realiter in ſacramento altaris oſtẽditur per ſcripturarum teſtimonia ibidem
Corpus Chriſti digne ſumendum fol. 196
Corpus ſuum Chriſtus quibus de cauſis reliquit nobis in vltima cœna fol. 212
Communionẽ ſub vtraque ſpecie non omnibus neceſſariam eſſe oſtenditur fol. 218
Communicãdũ ſecularibus ſub vna ſpecie tãtũ demõſtraẽ. 221
Cõcionatorũ gña quatuor. 240
Concionatoris officium. fo. 241

Da

Damnatorũ actus ſemper ſunt mortaliter mali fol. 36
Damnati nõ ſemp ne ceſſitanẽ ad maleuolendũ ibi.
Damnati non carentt libero arbitrio ibidem
Damnati habent cognitionem & memoriam actuum ſuorum præteritorum ibidem

De

Deum eſſe naturali diſcurſu cognoſcitur fol. 37
Deum eſſe primum motorem & tantum vnum ac infiniti vigoris cognoſcitur lumine naturæ fol. 38

Deus eſt vbiq̃ & qualiter. f.65
Deus licet ſit cauſa neceſſaria tamen ad extra contingenter & libere operatur fol.67
Deus licet contingenter operetur eſt immutabilis tñ ibidem
Deus dr̃ imutabilis dupliciť ib.
Dei cognitio multis nominibus nominatur fol.70
Deus ante mundi creationem tria faciebat fol.71
Deus delēdo pctm̃ nō mutať 92
Di
Dialogus inter Chriſtum & Iudæos de corpore ſuo qualiter poterat comedi fol.186
Diluuio purgati fuerũt fructus terræ fol.215
Do
Domus fidelium quæ ſit f.230
Domum ædificant ſtulti & ſapientes diuerſimode ibidem
Ec
ECcleſiæ multiplex acceptio fol.158
Eccleſiã eē maioris autoritatis q̃ Euãgeliũ, quæ ratiõibus demõſtrať f.163
Eccleſia quõ dicēdã ſit ſancta nouē rõnibus demõſtrať f.165
Eccleſiæ determinatiõi omnes parere tenentur fol. 170
Eccleſiæ ſi tollatur autoritas omnia in fide erunt ambigua dubia & incerta fol. 171
Eccleſię ſemota autoritate oēs hęreſes al's dãnatę redibũt.ib.
El
Eleemoſina an validis mēdicãtibus ſit danda fol.237
Eq
Equalitas iuſtitię duplex. 18
Equalitas iuſtitiæ fundatur in conuentione fol. 19
Er
Errare facere duplicit̃.dr̃ fo. 49
Eu
Euenire a caſu & a cõſilio differunt fol. 55
Es
Eſſentialium vnum ſine alio eſſe non poteſt & cui conuenit vnum conuenit & aliud fo.1.
Eſſentialium quæ competunt vni competunt & alteri perſonis diuinis acceptis fol.6
Eſſe rerũ omniũ triplex f.176
Ex
Excommunicandi poteſtas cui competit fol.181
Fa
FAlſum verum vera nõ niſi vera inferunt fol.8
Faceř qd ĩ ſe ē q̃d ſit 24
Fi
Fides triplex in prologo
Fides ſine opibus nõ iuſtificat.1
Fides q̃ ē donũ Dei iuſtificat.1
Fides iuſtificans eſt fides uiua & formata ibidem
Fides tanquam arbor bona quę ſine fructibus non eſt ibidem
Fidem neceſſariam ad ſalutem & nõ opa impoſſibile eſt fo.2
Fidē uiuã hēt ergo bñ opať & cõtra eſt cõſequẽtia formalis.7
Fides uiua ĩcludit opa bona.12
Fides infuſa acquiſita fol.51
Fides augeri poteſt intenſiue & extenſiue fol.12
Fides formata ĩformis apol.251
Figuraſ aliqd duplici de cã.193
Figuræ ſacramenti euchareſtiæ quatuor. fol.ibidem
Fo
Forma cõſecrationis duplex interior, & exterior. fol.109
Gr
GRatia Dei omne bonum largitur fol.12
Gr̃a an deť neceſſario a deo faciẽti qđ in ſe eſt.fo.24
Gratia neceſſaria eſt ad quodlibet opus meritorium. fol.50
Gratia tria ſignificat ſcđm triplicē eius deriuationē. Apol. 256
Gratia gratis data & gratum faciens differunt. Apolog. 257
Gr̃a opans & cooperãs pręueniēs & ſubſequēs quõ differũt

quomodo nõ. Apolog. ibidem.
Gratia qualiter præuenit omne opus bonum ibidem
Gr̃a gratis data vniuerſalis & ſpecialis. Apolog. ibidem.
Gratię gratũ faciẽtis neceſſitatẽ male negabat pellagius Apolog. 259

He

HÆreſes Lutherãorũ al's reprobatę q̃uo ſũt in cõcilio diſputãdę. 171

Ho

Homo duplex fol. 52. & 213
Homo efficitur ſeruus peccati & quomodo fol. 53
Hõ poteſt ex ſeruo peccati ſe facere liberum fol. ibidem
Hoc in cõſecratiõis verbis q̃d d̃mõſtret plures aſſertiões. 208
Hoc eſt corpus meũ An his verbis uel alijs cõſecrauerit Xp̃s in cœna plures opiniões f. 207

Im

IMaginum duplex repreſentatio fol. 111
Imagines q̃lit adorãdę. 112
Imaginũ adoratione tres formamus conceptus f ibidẽ
Imaginũ adoratio uulgaris damnatur fol. 113
Imaginẽ adorare quid ſit. f. 116
Imagines cur eccl'ia ſuſtinet ibi.

In

Intrinſecis & proprijs quę vni cõueniũt alteri nõ repugnãt. 6
Intellectus proprietates inſeparabiles fol. 31
Influxus diuinus duplex. fol. 50
Indulgentia quid ſit fol. 232
Indulgẽtiarũ q̃tuor cauſæ. f. 233
Indulgẽtię q̃uo acquirunt. f. 235
Indulgentiæ quomodo iuuant exiſtentes in purgatorio f. 236

Iu

Iuſtificatio duplex fol. 1
Iuſtificatio ad plura comparari poteſt fol. 11
Iuſtificatur homo dupliciter ex fide & operibus bonis fol. 13
Iuſtitia iuſtus iuſtificari iuſtificatio differunt Apolog. 250
Iuſtificari hominẽ fide ſine operibus error oñdit Apolo. ibi.
Iuſtificatio quid ibidem
Iuſtificari hominem fide & operibus bonis pulcherrime oſtẽditur Apolog. 252
Iubileus quid fol. 133

Li

LIberum arbitrium dari tam ad bonũ qaum ad malũ ac homini cõnaturale eſſe oñdit fo. 28
Libertas multiplex fol. 29
Liberũ arbitriũ q̃d ſit fol. ibi.
Liberum arbitrium dari probatur rationibus fol. 30
Libertas voluntatis alijs rationibus oſtenditur fol. 32
Liberũ arbitriũ dari ſcripturarũ teſtimõijs demõſtrat. fo. 41
Pro libero arbitrio quinta demonſtratio auctoritatibus veteris teſtamenti fol. 43
Per liberum arbitrium quid poſſit homo exiſtens in puris naturalibus. fol. 47
Libero arbitrio poteſt adultus ſine gratia vitare peccatum & precepta adimplere quomodo. fol. ibidem
Liberari a peccato quid fol. 55
Liberum arbitrium diſcurſu oſtenditur fol. 56
Liberum arbitrium ſtat cum infalibili cognitione Dei fol. 66
Liberum arbitrium concurrit ad hominis ſalutem fol. 73
Liberum arbitrium a prædeſtinatione neceſſitudinem minime patitur Apolog. 248
Liberum arbitrium actiue concurrere corpus bonum Manichei negarunt Apolog. 249
De libero arbitrio peius loquũtur Stoici Lutherani quam Manichei Apolog. ibidem
Lib. arb. concluſio quinta cum obiectiõe, & duabus rebus. 59
Liberi arbitrij compendium reſolutum fol. 61

Libertas naturę, gratiæ, & glo riæ nobis neceſſaria ibidem
Liberum arb. quo ad naturam, quo ad gratiam, quo ad gloriam, dari neceſſe eſt ibidem
Libertates quinque Adę ibidē
Liberi arbitrij multa exēpla. 62
Lo
Loca approbantia opera bona neceſſaria ad ſalutem fol. 4
Loca male probantia hominē operibus non iuſtificari cum reſponſione catho. fol. 10
Loca probantia hominem ex debito iuſtitię mereri mercedē vitæ æternę fol. 15
Loca probantia viatorem non mereri vitam æternam reſponſiones ad ea fol. 16
Loca veteris & noui teſtamēti probantia liberū arbitriū. 40
Loca probātia pdeſtinationem non imponere neceſſitatem libero arbitrio Apolog. fo. 249
Ma
MAnna corpus Chriſti in Sacramento figurauit fol. 195
Materię Sacramēti eucharistiæ fol. 202
Matrimoniū eſſe Eccleſię Sacramentum rationibus & auctoritatibus monſtratur fol. 223
Matrimoniū multiplici de cauſa fuit inſtitutum ibidem
Me
Merces & meritum ſunt correlatiua fol. 15
Meritum condignum quid. f. 18
Meriti ad pmiū proportio ibi.
Meriti cōdigni conditiōes f. 19
Meretur iuſtus beatitudinis præmium fol. 20
Meritū cōgruum quid ſit fo. 22
Mereī peccator faciēs qđ in ſe ē primā grām de cōdigno f. 26
Meritū eſt cauſa pręmij ex Dei ordinatione fol. 211
Memoriæ proprietates fol. 31
Memoria duplex fol. 32
Melchiſedech ſacrificium Chriſti corpus figurat fol. 192
Mendicantibus validis an danda ſit eleemoſina fol. 237
Mēdicare qđ modis cōtigit ib.
Mendicantium laudes fol. 240
Mi
Miracula magis in vno loco relucent quam in alio fol. 117
Mirabilia multa in altari Sacramento Mo fol. 210
Monarchia Eccleſiæ & ſeculi quid Na fol. 110
NAturalia pura quæ ſint Ne fo. 46
Neceſſitas coactiōis et imutabilitatis f. 24
Neceſſitas coactionis repugnat libertati arbitrij nō neceſſitas immutabilitatis fol. 28
Neceſſitati omnia fieri falſum oſtenditur No fol. 91
Nobilitas intellectus oſtenditur quinque ratiōibus iñ ſcđo tractatu de libero arbitrio fo. 31
Nobilitas voluntatis maior oſtēditur alijs rationibus cum reſponſione ad rationes oppoſitas ibidem fol. 22
Nu
Numerum rebroborum maiorē eſſe quam electorum oſtendit ſcripturis in ſecundo tractatu de prædeſtinatione fol. 74
Numerum electorum maiorem eſſe male oſtēditur rationibus ſed reſpondetur ibidem
Numerū electorū maiorem eſſe etiā alijs rationibus male oſtēditur ſed reſpondetur ibidem
Ob
OBicem remouere quid ſit fol. 22. & 25
Obex grę multiplex. 25
Obiectiones hęreticorū cōtra libertatem arbitrij fol. 33
Obiectionū pdictorū ſolutio, 35
Obiectiones cōtra liberū arbitriū ex ſolutiōe earūdē. 54. 47
Obiectiones probantes volūta

tē Dei eſſe cauſam p̄ deſtinatio nis & reprobationis fol. 76
Obiectio inſipientium contra p̄ deſtinationem & reſpōſio f.81
Obiectio vulgaris cōtra p̄deſtinationē & reſponſio.fol.ibidē
Obiectiones q̄d ſancti nō orāt ꝓ nobis & reſpōſiões f.97.102
Obiectio alia q̄d ſancti nō orāt pro nobis & reſpōſio fol.106
Obiectio q̄d imagines non ſint adorandæ & reſponſio fo.115
Obiectio q̄d vota nō admittēda ſint ad imagines & reſpōſio 106
Obiectiones cōtra confeſſionē ſacramētalē & reſponſio.f.141
Obiectio cōtra primatū ſummi pontificis & reſponſio f. 184
Obiectiones quod ſub vtraque ſpecie communicandum ſit & reſponſio fol. 218
Obiectio quod p̄cepta Dei ſunt īpoſſibilia & rñſio Apol.247
Obiectio quod opera infideliū peccata ſint & reſpōſio ibi. 26
Obiectio q̄d perſonarum acceptor ſit Deus & reſpōſio f.264
Obijcitur cōtra liberū arbitriū & reſpondetur dupliciter, fo.1

Op

Opera bona adultis neceſſaria ad ſalutem fol. 1
Opera in fide iuſtificant ibidē
Operibus bonis quis meretur vitam æternam ibidem
Opera bona ſunt de eſſentia fidei fol. 2
Operatores virtutum a philoſophis fœlices, a Chriſto beati appellantur fol. 3
Operatio dei multiplex ibidē
Operatio dei angelorum hominum differunt ibidem
Opera neceſſaria eſſe probatur auctoritatibus ſcripturarū f.4
Opera in fide & gratia operata iuſtificant fol. 6
Opera iuſtificare teſtimonio ſcripturarum probatur, fol. 9
Opera bona quomodo iuſtificant, & quomodo non fol. 11
Opera bona intrinſeca & extrinſeca fol. 13
Opera bona vt a nobis ſunt nō iuſtificant ſecus vt ſunt a gratia & a ſpiritu ſancto fol. 18
Operationum bonarum & malarum diſcurſus fol. 152
Operum alia præcedunt, alia ſequunt iuſtificationē Apol.252
Opus bonum ex genere, morale imperfectum perfectum & meritorium Apolog.fol.256
Opera infidelium non ſunt ſemper peccata mortalia imo multa ſunt bona vt perpulchre oſtenditur Apolog. fol. 260
De operibus, & fide compendiū reſolutum fol.26

Or

Orationibus īpetrare nos oportet quæ etiā Deus æternaliter daturum ſe promiſit. fol.91
Orandus Deus orandus homo ſed alio & alio fine fol.92
Orator ſpiritualis & ſecularis quomodo differunt fo.91
Orationibus fidelium non mutatur deus. fol.93
Orationis fructus per ſcripturarum diſcurſum fol.ibidē
Orādū maxima cū fiducia f.95
Orant ſancti pro nobis & ſuffragāt nobis meritis & p̄cibus.98
Ordo quid ſit fol.166

Pa

PAſcha multis modis accipitur. fol.205
Pāis et Vini nobilitas.215
Pauperē effici & oīa pp Chriſtū relinquere decet f.131
Paupertas multiplex fol.132

Pe

Petri negatio declaratur fo.66
Perſonā nō accipit deus multis auctoritatibus oñdit ī apol.262
Pænitentia duplex fol. 146
Pænitentiam interiorem neceſſariam adultis teſtimonio ſcripturæ probatur. fol.140

Pęnitentia exterior quid,f.151
Penitentia exterior vera quid ſit fol.ibidem
Pænitentia exterior falſa quid ſit fol.152
Pænitentia ſolemnis publica ſecreta fol.155
Pęnitētię ſacramentū qd ibidē
Pænitentia ſacramentali an deleatur pæna & culpa an tātū pęna vel tantū culpa fol. ibi.
Pęnitētię partes ītegrales f.157
Petrus prīceps apoſtoloiū.173
Petri ſucceſſor eſt ſummus pōtifex & caput Eccleſiæ ibidem
Pe
Petrus exſecutus eſt officium ſummi ſacerdotis fol.193
Pęna effundentium ſanguinem Chriſti fol.221
Peccata mortalia īnfideliū nobis non ſunt venialia in Apologia fol. apol. 262
Pertinacitē aliqd aſſerere catholicus nō debet,in Apolo.f.264
Po
Potentia libera & naturalis quomodo differunt fol. 28
Poteſtates ſeptem conceſſæ a Chriſto Apoſtolis & ſucceſſoribus fol. 179
Pōtifex poteſt condere legē ad euitandum peccatum fol.176
Pr
Præceptū operandi datū homini in ſtatu innocentiæ naturæ lapſæ & gratiæ fol. 4
Præcepta legis triplicia fol. 13
Pręcepta dei poſſibilia eſſe probat rationibus & auctoritatibus in apologia f.245,et 246
Pręcepta diuina licet meritorie homo ſeruare non poſſit ſine gr̄a nō ſequit̄ tamē ergo ſunt impoſſibilia in apologia. 247
Proprietates intellectus inſeparabiles fol. 31
Præparare animū pręſupponit liberum arbitrium fol.55
Pręparatio ad digneſumendum corpus Chriſti fol.197
Prædeſtinationis Deus cauſa principalis & nō totalis ē,64
Prædeſtinatio quid fol.70
Predeſtinationis modus fol. 71
Pręedeſtinatio oīs pn̄s deo ē.72
Pręedeſtinatiōis & reprobatiōis quō inueniī cauſa & quomodo non fol. ibidem
Prædeſtinationis aliquorū nulla eſt cauſa creata. fol.75
Pręedeſtinatio dupliciter conſideratur fol. 77
Pręedeſtinationis initium . Medium & finis fol. 82
Prædeſtinationis extrema ſunt ęterna mediū vero tēporale ib.
Prædeſtinationis initium ſoli Deo conuenit fol.83
Prædeſtinationis Mediū eſt in hominis facultate. ibidem
Prædeſtinationis finis debitis medijs acquiritur fol.84
Pręedeſtinationis aliud compendium reſolutum fol.85
Pręedeſtinatiōis multa media ib.
In prædeſtinatione conſiderantur prædeſtinatio vocatio,iuſtificatio,magnificatio fol. 86
Prædeſtinatio & Magnificatio ad Dei ſapiētiā ptinēt,alia iter media ad humanā ſapiētiā ibi.
Prędeſtinationis ſecreta ſi homo cognoſcere vult,errat,ibi.
Prædeſtinationis quatuor , ad aliā quatuor quę ſunt n Chriſto comparantur fol. 87
Prędeſtinatione libero arbitrio neceſſitudinem imponere falſum eſt in Apolog. fol. 248
Prædeſtinatorum tertia ſigna p̄ ſcripturarum teſtimonia fo.88
Prædeſtinatorum alia ſigna aſſignat ex diuinis ſcripturis,f.ib.
Prędicare non poteſt quis niſi mittatur. fol. 181
Prædicatoris officium fol.241
Pur
Purgatorium eſſe rationibus & auctoritatibus oſtendit fol.232

Qu
Vinq; ſunt conſecrationis verba fol. 211
Quinque verbis plura facta ſunt ibidem
Ra
Ratio non poteſt cogi a ſentualitate fol. 57
Re
Reprobatiõis dari cauſam ex parte hominis rationibus probatur fol.94
Relliquię venerabiliter honorandæ fol.118
Regula ad cognoſcendum quãdo figurate vel proprię loquitur Chriſtus fol.191
Sa
Sanctian orent pro nobis in patria fol.96
Sãctos ꝓ nobis orare credendũ eſt & probaꝭ f.98
Sanctorũ meritis plura cõtulit Deus viuentibus. ibidem
Sacerdotes qualiter omnes ſumus. fol.142
Sacerdotes conſecrati vere ſunt Sacerdotes ibidem
Sacerdotium vetus nouum figurauit. fol.174
Sacerdotum dignitas per diſcurſum optimum. fol.198
Sacerdos vndę dicatur fol. 200
Sacerdotum antiquę & nouæ legis differentia. fol.ibidem
Sacerdos malus an cõſecret. 202
Sacramenti euchariſtiæ materia. fol.ibidem
Sanguis Chrſti effuſus in Cruce quod ſignauit fol.96
Sãguine purgaꝭ peccata.f.214
Sanguine Chriſti tria creaturarũ genera pfecte curaꝭ f.ibi.
Sanguine Chriſti omnia animalia mundata fol.215
Sãguine Chriſti purgati fructus terrę fol.ibidem
Sacramentorũ quędã de iure diuino q̃dã de iure humão.217
Se
Seruitus duplex & libertas duplex fol.29
Seruus peccati quis dicaꝭ fo.53
Seruus peccati poteſt ſe liberũ facere ibidem
Su
Superiorum & inferiorum ordo per diſcurſum fol. 176
Th
Theſaurus Eccleſię qd ſit f.235
Ve
Verba cõſecrationis an actiue cõcurrunt ad conficiẽdũ.f.207
Verba quomodo dicunꝭ cõſecratiõis cauſa f.208
Vi
Viator non meretur de condigno & ex debito iuſtitiæ vitæ æternæ mercedem fol.20
Viator non meretur primam gratiam de condigno fol.21
Viator remoto obice ex motu liberi arbitrij congrue meretur primam gratiam fol. 22
Viator non poteſt alteri mereri primam gratiam directe licet indirecte fol. 225
Vitæ quatuor principales f.212
Vo
Voluntas humana ſola & libera fol. 20
Voluntas libera eſt ad bonum & ad malum fol. 32
Vocationi internæ nullum poſſe reſiſtere, hęreticum eſſe aſſerere rationibus oſtenditur in Apolog. fol.254
Vocatio dei externa, interna, efficax inefficax, in Apolog. fol. ibidem.

AD INTEMERATAM SEMPER*que benedictam* Dei genitricem Virginem *Mariam* *Martinus* Brionæus *Pariſienſis.*

STella maris, Regina poli, pietatis alumna,
Angelici princeps. Virgo beata chori.
Virgo, Dei benedicta parens, benedicta puella:
Vnica tu noſtrę cauſa ſalutis. Aue.
Arca Dei, diuina domus, formoſa columba:
Albaque purpureis lilia mixta roſis.
Palma virens, cęleſtis odor, viridiſque ſmaragdus,
Thura, faui, violæ, florida vitis. Aue.
Cedrus odora, quies tutisſima, ſponſa tonentis;
Cęleſtique madens rore, Columba Dei.
Flos ſine labe nitens, campi prędulcis Oliua:
Cinnama, myrrha, roſæ, balſama, nardus: aue.
Tu concluſus ager, Viuæ tu riuulus vndę:
Inque domos ſuperas fons ſalientis aquæ.
Clara dies, aurora micans, rutilanſque pyropus,
Virgo primęuæ neſcia ſordis. Aue.
Virgo puellares inter pulcherrima turbas
Aſpice me, miſeris ſi datur inde locus.
Sola mei ſuper es Virgo medicina doloris:
Sola mihi miſero (quam potes) offer opem.
Ad tua confugio, lachrimis ſuffuſus obortis
Numina, pręſentis res eget auxilio.
Hic ſtatus, hęc rerum nunc eſt fortuna mearum:
Debeat vt lachrymis nullus adeſſe modus.
Tu mihi chara ſoror: mihi tu charisſima mater;
Fac videam quod ſis mater, & ipſa ſoror.
Iuſta querela mea eſt, precibus ſi flecteris vllis.
Iuſta querela mea eſt bella puella. Vale.

FINIS.

SACRARVM LITERARVM CLARISS. DOctoris Ioannis Mariæ Verrati Ferrarienſis Religioſi Viri Carmelitę obſeruãtis.

DE FIDE, OPERIBVS, AC Meritis, aduerſus Lutheranos, Diſputatio Prima.

CONCLVSIO PRIMA.

OPERA Bona vltra fidem nõ tantum eſſe hominibus viatorib. adultis neceſſaria ad ſalutem, quin immo & ipſa eoſdem in fide operata iuſtificare fatemur, quibus inſuꝑ quilibet viator (diuina fauẽte grã) ex debito iuſtitię mereẽ vitę ęternę mercedẽ. Ex cõcluſione ſequuntur aliæ due concluſiones correlatiuę.

Ex ſola fide ſine operibus bonis hominem iuſtificari audacter ex ſcripturarum teſtimonijs negare compellimur, ſed ex fide & operibus ſimul, quẽadmodum nec ipſe Abraham ex ſola fide, ſed ex fide & operibus iuſtificatus eſt apud deum.

Fides, quæ eſt donum dei iuſtificat hominem, nequitꝙ manere cũ peccato, quare cum quilibet ex fide iuſtificatur (teſte Apoſtolo) neceſſe eſt duplicẽ aſſignare iuſtificationem: iuxta illud Ioãnis Apoc. qui iuſtus eſt, ſ. fide iuſtificetur adhuc (vt inquit Iacobus) fide & operibus ſimul.

Rationes pro, parte concluſionis prima.

Prima hæc concluſio tres in ſe continet partes,

quarum prima eſt, quod opera bona vltra fidem neceſſaria ſunt ad ſalutem cõſequendam cuilibet chriſtiano adulto, quę primo rationibus, deinde ſcripturarum teſtimonijs aptiſsime demõſtratur, ſed ꝓ primę rationis fundamento ſuppono vnũ, quod etiã omnes moderni hęretici concedunt. ſ. quod illa fides, quę eſt neceſſaria ad ſalutem, & quę iuſtificat hoĩem ſit fides viua & non mortua, formata & nõ informis. Nã vt ipſi recte aſſerũt, fides (quę eſt donũ dei) eſt tanquam arbor bona, quę ſicut nequit ſine fructibus permanere, Ita nec fides viua & vera ſine operibus bonis eſſe poteſt. Stante igitur hoc fundamento dato & conceſſo, quod nec etiam negari poteſt, quia alter de facili probaretur, quod fides informis & mortua, ſeu hiſtorica qua dæmones credunt, & contremiſcunt, iuſtificaret hominem, quod eſt expreſſe falſum & impoſsibile, Nam eadem ratione iuſtificaret & demones, quod abſit credere.

Suppo- nit vnũ verũ ꝓ rationis funda- mento.

Tunc ſic formatur prima ratio. Quãdo ſunt aliqua duo, quæ ſic ſe habent, ꝙ vnum eſt de eſſentia alterius vel proprium eius. Nec vnum poteſt eſſe ſine altero. Si illud neceſſario conuenit alicui, neceſſe eſt alterum illi met conuenire, Sed cum fides vera, viua, & formata pariter & opera bona, ſic ſe habeant inſeparabiliter, ꝙ opera bona ſint de eſſentia fidei formatę, nec ipſa fides poſsit eſſe ſine operibus bonis, igitur ſi fides eſt neceſſaria homini viatori adulto, eidem erunt, & opera bona neceſſaria, quę eſt prima pars concluſionis noſtrę,

Prima auctoris rõ.

Maior probatur a ſimili, nam ſol & lumen eius ſunt aliqua duo, ſic ſe habentia, quod lumen eſt de eſſentia ſolis, vel proprium eius, ne-

Probatio maioris.

quitq; manere ſine ſole, nec ſol abſq; lumine eſſe poteſt, Ideo cuicunque neceſſario conuenit ſol, ei dem neceſſario conuenit & lumē eius, nec ſol ſi ne lumine, nec lumen ſine ſole illuminare valet, quare ſi ſol neceſſario ſplendet, ac totum no ſtrum illuſtrat hemiſpherium, ita lumen eius de neceſſitate debet illud idem illuminare, & ita pari ratione poteſt dici de igne, & calore eius, ſine quo ignis eſſe non valet, Ideoque maior eſt vna maxima, quę nullam patitur exceptionem vel inſtantiam, igitur vera, Minor vero proba- Probatio minoris.
tur, quia quemadmodum, anima rationalis eſt de eſſentia hominis, Nec non lumen & calor de eſſentia ſolis, & ignis vel proprium eius, & ſicut fructus boni ſunt de eſſentia arboris bonę, itaque arbor bona ſine fructibus bonis eſſe non poteſt, nec fructus boni ſine arbore bona, Chriſto atteſtante qui ait, Non poteſt (ecce negat poſſibilitatem) .ſ. arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos, & arbor quæ non facit fructum excidetur & in ignem mitte- Matt.7
tur, Ita a ſimili per optimam ſimilitudinem ope Luc.13.
ra bona quæ ſunt fructus fidei ſunt de eſſentia ipſius fidei formatę, ſine qua eſſe non valent. Minus autem ipſa fides ſine operibus bonis eſſe poteſt, Ideo concluditur, opera bona non minus eſſe neceſſaria hominibus viatoribus adultis q̃ ſit ipſa fides viua. At ſi quis negaret opera Hic obiji
bona fore de eſſentia fidei formatę, dico quod ci pōt.
pari ratione poſſet negare, animam rationalem eſſe de eſſentia hominis, & lumen ſolis eſſe de eſſentia ipſius, pariter & calorem ignis eſſe de eſſentia vel proprium eius, quod eſt manife-

Confirmatur ratio. ſtc falſum. Item Chriſtus comparat fidei noſtræ opera bona, fructibus bonæ arboris. Ideo vt ſupra diximus, quemadmodum fructus boni bonæ arboris, eſſentialiter & conuertibiliter conueniũt inter ſe. Ita opera bona ſunt de eſſentia fidei formatæ, ſeq; mutuo inferunt in recta argumẽtandi forma. Nam hæc eſt vera iſte habet fidem formatam, ergo habet opera bona, & e conuerſo. Proinde dico quod etiã dato, ſed non conceſſo, quod opera bona nõ ſint de eſſentia fidei formatę, quoniam ſine operibus bonis fides viua eſſe non poteſt, Ideo non minus concludit argumentũ, Maior igitur & minor ſunt veræ, Syllogiſmus vero eſt in tertio modo primæ figuræ. ergo &c.

Secũda ratio. Secundo, Implicat contradictionem dicere fidem eſſe neceſſariam ad ſalutem, & non opera bona, ideo oppoſitum primæ partis noſtræ concluſionis eſt falſum, iccirco illa prima pars eſt vera, conſequentia eſt nota, Aſſumptum probo, quia dent Lutherani vel eorum fautores oppoſitum, ſcilicet quòd fides ſit neceſſaria homini viatori ad ſalutem, & non opera bona, tũc infero, ergo homo poterit habere fidem, non habendo opera bona, & ſic fides formata poterit eſſe ſine operibus bonis, conſequentiam probo, quia ſi tantum fides eſt neceſſaria ad ſalutem, & non opera bona, igitur habens fidem tantum, poterit ſalutari ſine operibus bonis, quibus neceſſario non indiget, & ſi dicant hæretici. (vt dicere tenentur) quod quilibet habens fidem formatam, neceſſario itaque habet & opera bona, igitur illa neceſſario concurrunt ad hominis ſalutem, quod erat propoſitum probandũ, quod ſi nõ admittãt

de neceſsitate erit dicere hominem poſſe ſaluari, per fidem formatam ſine operibus bonis, ſed ultra infero, illa eſt fides formata, ergo bonis operibus gaudet, ut ſupra probatum eſt, & iccirco fides formata poterit eſſe ſine operibus bonis, & non poterit eſſe ſine illis, quod eſt implicatio contradictionis quare &c.

Tertio & adhuc fortius: Summi philoſophi tum maxime peripatetici vna cum Ariſtotele poſuerunt beatitudinem, & ſummam felicitatem non in diuitijs, nec in honoribus, aut uoluptatibus, ſed tantum in operibus virtutum, ſeu in actibus virtuoſis & bonis, & non quippe ſine aliqua rationabili cauſa. Quid.n. dulcius? qd iucundius? quid delectabilius? quidue felicius quam operari bonum? quod & dominus confirmat dicens Beati pauperes ſpiritu. Beati miſericordes. Beati mites. Beati mondo corde: &c. Igitur neceſſe eſt dicere, aut in actibus virtuoſis vel operibus bonis, eſſe noſtram beatitudinem, et ſummam felicitatem, vt ſummi autumant philoſophi, aut actus uirtuoſi ſeu opera bona eſſe media ad acquirendum huiuſmodi beatitudinem, et ſummam felicitatẽ: quocunque .n. modo dicatur, opera bona neceſſaria ſunt ad beatificam ſalutẽ. Licet.n. in actibus uirtuoſis & operibus bonis non ſit illa beatitudo & ſumma felicitas, quę expectatur in patria, uirtuoſi tamen, vt pacifici & mundi corde, ac eſurientes & ſitientes iuſtitiam, cęterique bona operantes, a peripateticis dicuntur felices, & a Chriſto beati. ſ. beatitudine virtuoſa, ſeu meritoria, vel beati. i. electi ad beatitudinem, vt ſuper Mattheum, eodẽ capite de

Tertia ratio.

Matt. 5.

clarabimus. Quare ex his plane conſtat opera bona eſſe media ad illum vltimum finem beatitudinis acquirendum, nam virtuoſi & boni hic merito beati appellantur, quaſi in via beatitudinis finis ambulantes, ſed cum finis imponat neceſsitatem, his quę ſunt ad finem, iuxta illud quod ait Chriſtus, Si vis ad vitā īgredi ſerua mādata, &c.

Matt. 9. Sequitur, opera bona eſſe neceſſaria ad ſalutem, quod erat propoſitum probandum, quare &c.

Quarta ratio. Quarto, Deus glorioſus, & omnipotens cuius virtus eſt infinita nihil ocioſe creauit, at omnia ad operandum creata ſunt, vt cæli qui inceſſanter mouentur operando in his inferioribus, pariter & elementa omniaque in eis ſunt, quinimmo & ipſe a principio mundi, ſex diebus operatus eſt, continuęque vſque ad pręſens operatur, Chriſto atteſtante qui ait. Pater meus vſque modo

Ioā. c. 5. operatur & ego operor, Differunt tamen operatio dei, angelorum, & hominum, Duplex nāque eſt dei operatio. ſ. immanens, & extra manens, prima eſt reſpectu generationis filij, ad quam ſolus pater actiue concurrit ſine filio & ſpiritu ſancto, pariter & productionis ſpiritus ſancti ad quam pater & filius ſine ſpiritu ſancto actiue cōcurrunt &c. Operatio vero dei extra manens eſt creatio cęlorum, elementorum, animalium, & tandem omnium rerum ad quam tres perſonæ diuinę actiue concurrunt, Ideo operationes extra manentes, in diuinis ſunt indiuiſæ. Operatio autem angelorum, eſt aſsiſtere deo, miniſtrare Chriſto, iuxta illud millia milliū &c. mouere cælos, ibi virtutes cælorum mouebuntur, &c. cuſtodire hoīes, aſſumere corpora, apparere, ac multa

Opatio dei īmanēs, extra manens.

Opationes dī extra manentes.

Opatio āgelorū.

Danie. 7

Luc. 21.

Opatio hominū.

in perſona dei operari, vt patet in multis ſcriptu rarum locis &c. Operatio denique hominum eſt circa ſalutem corporis & animæ, ſed vna eſt nobilior altera, quanto præſtantior eſt anima corpore, Huiuſmodi autem hominis operationes circa animę ſalutem ſunt in multiplici differentia; quædam dicuntur mortuę, quæ. ſ. fiunt in peccato, quædam mortificatę quę poſſunt reuiuiſcere, alię vero viuæ quę. ſ. valent ad vitam ęternam. Conſtat igitur ex his animam eſſe vnitam corpori principaliter ad bene operandum, igitur opera bona ſunt neceſſaria ad ſalutem, & confirmatur, nam Deus poſuit Adam in paradiſo voluptatis, vt operaretur, nō quidē mechanicas operationes, quibus nō indigebat, igitur Adā iuſtus nondū crimine fędatus vllo, poſitus eſt in paradiſo, vt operaretur. ſ. opus bonū, virtuoſum, & meritorium, & cuſtodiret illud, Propterea data ſunt precepta a deo, in ſtatu innocētiæ, in ſtatu naturę lapſę, & in ſtatu gratię, ideo in oī ſtatu, neceſſe fuit hoīem bene opari, Dei obſeruādo p̄cepta, quinimo ipſe Deus in oī ſtatu & hoīum ętate vocat operarios in vineā ſuā. i. oēs fideles, ad operandū in Eccleſiā ſuam, promittens etiā præmium. Ideo neceſſe eſt ſemper dum homines incipiunt habere vſum rationis, virtuoſę, bene, iuſte, & ſancte, operari: etc. His igitur rationibus luce clarius liquet, opa bona eſſe neceſſaria ad ſalutē, At modo ſuper eſt vt ad ſcripturarum teſtimonia deueniamus: &c.

Confirmat rō.

Iterum cōfirmatur.

Mat. 29

Scripturarum Auctoritates pro eadem prima parte concluſionis.

PRimo. n. iubet Deus frugum primitias deferri in domum Dei, & quanto iuſtior, &

Exo. 23. ſanctior erat offerens, tanto magis oblatio erat
Gen. 4. Deo grata, vnde reprobatis Caym oblationibus, reſpexit deus ad Abel & munera eius, & huic ſententiæ fauet illud quod infra ſequitur, quoniam deus benedixit Iſaac, eique promiſit, ꝙ in ſemine ſuo benedicerentur omnes gentes, eo ꝙ
Exo. 26. Abrahã pater eius obediuerat voci, & cuſtodierat pcepta, & iuſtificationes eius igitur &c.

Exod. 2. Deut. c. 2. 8. 10. 11 &. 18. Præterea promittit deus ſe miſericordiam facturum, in millia diligentibus eum ac ſeruantibus præcepta eius, nonne inſuper aperte loquitur Deus fere per totum Deuterono. cum precepit filijs Iſrael, pręcepta ſeruare propter quorũ obſeruationem non ſolum ꝙ viuerent, multiplicarentur, ac promisſionis terram obtinerẽt, ſed etiã benedicendos fore, ſuper oẽs gentes, ipſis ſummo charitatis affectu promiſit igitur: &c.

Eſaias quoque iuſſu Dei dixit Ezechię Diſpone domui tuę, quia morieris, quæ audiens Ezechias, vt vitę terminum longiorẽ aſſequeretur,
Eſaie. 38 fleuit, orauitq́ dicens, Memẽto domine quomodo ambulaui in conſpectu tuo cum veritate in corde vero, & placita in conſpectu tuo feci, Ecce commemorat bona opera, cui deus, Audiui orationem tuam, uidi lachrimas tuas, Ecce adijcio ad tempus tuum. 15. annos, & de manu Regis Asſiriorum liberabo te, & Ciuitatem hanc protegã, Ecce qualiter Ezechias per fidem & bona opera conſecutus eſt ſanitatem corporis, longiorem vitam, liberationẽque de manu inimicorum & ciuitatis protectionem, igitur bona opera vltra fidem ſunt neceſſaria: &c.

Hiere. 5. Hieremias inſuper Deum introducit dicẽtem,

Circũcurrite in vijs Hieruſalem, & videte, et co gnoſcite, & querite in plateis eius, ſi inueniatis, virum, ſi eſt faciens iudicium, & quęrens fidem, et propitius ero eis, Non itaq; Deus ſolam fidẽ quærit, ſed etiã iudiciũ, quod eſt opus fidei, etc.

Amplius in libris Regum ſcribitur, quod Achab vir perditiſſimus, ſcidit veſtem ſuam, & operuit ſe cilicio, et ieiunauit, et dormiuit in ſacco, et ambulabat demiſſo capite, factus eſt autẽ ſermo domini ad Heliã, et dixit, vidiſti Achab compunctum, & humiliatum coram me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, nõ inducam malum in diebus eius, etc. Bona igitur opera liberarunt Achab, ab ira et furore domini, quare ſunt neceſſaria. 3. Re. 11.

Proinde dominus et ſaluator noſter (vt etiã ad noui Teſtamenti teſtimonia deueniamus) in Euangelio Matthei ait, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, et glorificent patrem veſtrum, qui in cęlis eſt, et infra, non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cęlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cęlis eſt. Facere. n. voluntatem patris eſt bene operari, diuina obſeruando precepta, et adhuc infra ſubdit. Si vis ad vitã ingredi ſerua mandata, igitur obſeruatio mandatorum, eſt via eundi ad vitam ęternam, quare, etc. Matt. 5. Mat. 7. Matt. 9

Rurſus idem dominus in Euangelio Ioannis inquit, operamini cibum qui non perit, ſed qui permanet in uitam æternam, et infra, operamini dum tempus eſt, veniet nox, ideſt mors quando nemo poterit operari, et ſequẽti capite ſcribitur, quendam queſiuiſſe a Chriſto, quid agendum Ioã. 6. Io ã. 9.

erat ,vt vitã ęternã poſſidere poſſet,cui Chriſtus omnia mandata legis , pugillo reſtringens
Ioã. 10. ait.Diliges dominum Deum tuum , et proximũ tuũ ſicut te ipſum, deinde inducit parabolam de homine deſcendente ab Hieruſalem in Hierico , a latronibus expoliato et vulnerato, quẽ videntes aliqui pertranſierunt,nulla bona adminiſtrãtes , Alius vero miſericordia ductus , vinum & óleum infundens,vlceribus alligauit,et cõcludit, quod ille iure cenſendus eſt proximus qui fecit miſericordiam in illo,Ideo duo prima p̃cepta,cõcludũt opera bona ad ſalutẽ neceſſaria eſſe &c.
Mar.12. Idem Marcus inducit exemplum viduæ duo minuta offerentis in gazophilatio quam Chriſtus plurimum commendat, quod non faceret ſi opus fidei repugnaret etc.
Ro.2. Pręterea Apoſtolus Paulus ad Romanos in-
1.cor.13. quit Gloria,honor,et pax omni operanti bonũ, & ad Corinth. Si linguis hominum loquar & angelorum charitatem autem non habeam etc.
Gal.5. Charitas nempe eſt operatio fidei bona , ſicut ipſe alibi ait , fides eſt quę per charitatem operatur , Huic etiam ſententię arridet illud quod
1.cor .5. alio i loco ſubdit,oẽs nos manifeſtari oportet ante tribunal Xp̃i,ut referat vnuſquiſq; ꝓpria corporis,prout geſſit ſiue bonum ſiue malum, etc.
Gal.6. Hinc ad Galatas hortatur ad bene operandũ ſic dicẽs,Quę ſeminauerit homo,hęc et metet , et Paulo poſt Bonum autẽ facientes nõ deficiamus. Tempore.n.ſuo metemus, & inde concludit , ergo dum tempus habemus operemur bo-
Ad Ti- num, Ad omnes maxime autem ad domeſticos
tum .1. fidei,etc.Ad titum quoq;,cõfitentur ore, ſe noſ-

ſe deum factis autem negant. Item ad Hebræos. Hebre.6
Operum noſtrorum neceſſitatem ac remunerationem infert adhuc dicens. Non .n. iniuſtus eſt deus, vt obliuiſcatur operis veſtri & laboris ex charitate ſuſcepti. Ideo e c.

Petrus inſup alloquens illos, qui acceperāt fidem in iuſtitia dei ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, autumat fidē ſine operibus nō eſſe perfectā. Nō ꝑpter aliquā falſitatē, ſed ꝑpter operis defectū, 2. Pet. 1.
Vos autē (inquiens) curā omnē ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutē, In virtute autem ſcientiam, In ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinētia autē patientiam, &c. (ut ſcilicet bene operandi) fide veſtra appareat viua. Et paulo poſt ſubdit, quapp fratres magis ſatagite ut per bona opera, certam veſtram vocationem et electionem faciatis, Hęc. n. facientes non peccabitis aliquando. Sic. n. abundanter miniſtrabitur vobis, introitus in extremum regnum domini noſtri ſaluatoris Ieſu Chriſti, &c.

Proinde Iacobus apoſtolus, inquit, Quid proderit fratres mei ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides ſaluare eum? Si autem frater et ſoror nudi Iaco. 2.
ſint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis, ite in pace, caleſcite & ſaturamini, non dederitis autem eis quæ neceſſaria ſunt corpori, quid poterit? ſic & fides ſi nō habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa, ſed dicet quis, Tu fidem habes et ego opera habeo, oſtende mihi fidem tuam ſine operibus, & ego oſtendam tibi ex operibus fidem meā, tu credis, (Hoc deludendo dicit Apoſtolus) Quoniam

vnus eſt deus, benefacis, & demones credunt, et contremiſcunt, quaſi velit dicere Apoſtolus, eandem fidem quam tu habes, & dęmones ha bent ergo ſi illa te ſaluabit, dęmones quoq; ſaluabit, igitur vltra fidem bona opera ſunt ad ſalu tem neceſſaria. Nec valet dicere ꝙ illa non ſit Epiſtola Iacobi Apoſtoli, Quoniam eadem ratione negarem tibi Epiſtolas Pauli eſſe ab ipſo editas, ꝙ niſi per Eccleſiæ auctoritatem poteris oſtẽdere, et ego eadẽ quoq; Eccleſię auctoritate oſtendo hãc Apoſtoli Epiſtolam eſſe quare &c.

Tacita confutatur obiectio.

Apo. 14 Denique Ioannes Euangeliſta his ſententijs cõpulſus concludit opera.n. illorum ſequũtur illos,

Pſal. 125 Cui propheta fauet dicens. Qui ſeminant in lachrimis in exultatione metent, euntes autẽ ibant et flebant mittentes ſemina ſua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos, &c. Liquet igitur euidentiſſime, tum rationibus, tum vtriuſque teſtamenti auctoritatibus opera bona vltra fidem eſſe hominibus viatoribus neceſſaria ad ſalutem, quę fuit prima pars noſtrę concluſionis, Modo ad aliam deuenire contingit.

Rationes ꝓ ſecunda parte concluſionis.

SEcunda pars concluſionis, quæ maioris eſt ponderis, quam palam negant Lutherani, eſt quod opera bona in fide et gratia operata homines iuſtificant, q̃ primo rationibus demonſtrari debet, ĩde ſcrpturarũ teſtimonijs, &c.

Prima demonſtratio

Primo igitur, aduerſus oppoſitam Eccleſiæ catholicæ opinionem, ſic literis preliando fortiter inſto. Quęcunq; ſic ſe habent, quod vnũ eſt de ratione intrinſeca alterius, vel proprium eius,

quicquid competit vni, competit et alteri,vel ſaltem non repugnat ei,(perſonis diuinis,duntaxat exceptis)Sed fides viua vera et formata,pariter et opera bona ſunt aliqua ſic ſe habentia, quod opera bona ſunt de intrinſeca ratione fidei formatę,nequeũtq́ altera ab alteris ſeparari,ergo quicquid competit fidei formatę,competit et operibus bonis,uel ſaltem non repugnat eis. At fidei formatę conuenit iuſtificare hominem,(vt non minus hęretici,q̃ fideles aſſerunt)ergo illud idem competit operibus bonis,et ex cõſequenti opa bona in gratia fidei facta,hoĩem iuſtificabũt. Maior eſt vna maxima contra quã nulla reperitur inſtantia.quę etiam ſic a ſimili probatur videlicet de anima et ĩtellectu vel voluntate eius, Nam quicquid ſpectat ad intellectum,vel volũtatem illud idem ad racionalem animam ſpectat vel ſaltem non repugnat ei,et ecõuerſo,vt liquet de ſe.Claret inſuper de ſubiecto et propria paſſione,et de diffinitione diffinito, quia quicquid conuenit diffinitioni conuenit et diffinito et cõtra,Nam quiquid poteſt riſibile, poteſt et homo,et econuerſo. Quicquid etiam operatur animal rationale,opatur et homo et contra,et ſic de omnibus alĳs id genus,igitur maior vera. Minor vero probatur,quoniam opera bona ſunt de intrinſeca ratione fidei formatę, vt de ſe conſtat. Fides nempe viua vera et formata,includit in ſua intrinſeca ratione.i.diffinitione operabona, cum nulla ſit fides formata, nec poſſit eſſe ſine operibus bonis, immo implicat contradictionẽ, vt ſupra probatum eſt. Patet etiam a ſimili, de ſole et lumine eius, et de igne,et calore inſepara-

Probatio maioris.

Probatio minoris.

bilitet ſe habentibus. Iſta igitur eſt formalis cõſequentia, hic homo habet fidem viuam ergo bene operatur, & contra .ſ. hic bene operatur igitur habet fidem viuam. Maior igitur & minor ſunt verę, ſequela autem in dari, regulata omnibus conditionibus requiſitis, ideo ratio cõcludendo demonſtrat quare &c.

2. demõſtratio. Secundo, Quotteſcunque ſunt duę cauſę concurrentes ad vnum & eundem effectum, quarum vna eſt principalis cauſa, reliqua vero minus principalis, vel inſtrumentalis, effectus quippe non minus attribuitur cauſę minus principali, vel inſtrumentali, quam principaliori cauſæ. Nam ſi effectus producitur a cauſa principaliori, etiam a cauſa minus principali vel inſtrumentali dicitur merito produci. Sed ita eſt quod fides viua, & opera bona ſunt duæ cauſæ concurrentes ad vnum & eundem effectum videlicet ad hominis iuſtificationem, licet fides viua ſit principalior cauſa, opera uero bona ſe habeant ut cauſa minus principalis, ſeu inſtrumentalis, ergo ſi hominis iuſtificatio eſt a fide viua tanquàm a cauſa principali, erit & ab operibus bonis, uelut a cauſa minus prĩcipali, quod idem eſt dicere, ſi homo iuſtificatur per fidem viuam, iuſtificatur & per opera bona, nam huiuſmodi iuſtificatio non minus attribuitur minus principali quàm principaliori cauſæ, & ſic opera bona iuſtificant &c. Maior probatur, Nam Deus & homo generant hominem, licet deus ſit principaliſſima cauſa, homo vero minus principalis vel inſtrumentalis cauſa, tamen effectus ille dicitur eſſe a deo & ab homi-

Probatio maioris.

ne, & non minus homo dicitur filius hominis, quam filius dei igitur, &c. Patet etiam hæc maior de quibuſcunque aliјs cauſis, quoniam deus uelut principaliſſima cauſa concurrit cum omnibus cauſis ſecundis, Ad omnium effectuum in his inferioribus productionem. Iſti tamen effectus licet principaliori modo attribuantur primæ cauſæ, minus tamen principaliter attribuũtur & ſecundis cauſis, vna cum prima cauſa concauſantibus a quibus etiam dicuntur effectus realiter produci, & ſic de omnibus aliјs igitur maior vera, Minor etiam probatur. ſ. quod fides viua & opera bona ſint duæ cauſę concurrentes ad vnum & eundem effectum videlicet ad hominis iuſtificationem, quoniam ſi concurrit fides vera viua & formata, concurrunt & opera bona eo quod fides viua includit opera bona in ſua intrinſeca ratione, vt probatum eſt ſupra, nequitꝙ fides formata eſſe ſine operibus bonis, Igitur fides viua, et vera non poteſt effectiue concurrere, quin concurrant & opera bona, tam in actu. quàm in voto, nam quilibet credendo amat, Impoſſibile eſt. n. ꝑ veram fidem in deum credere, & non ipſum ſuper omnia amare. Amor autem eſt opus fidei iuxta illud apoſttoli. fides eſt quę per charitatem operatur igitur: &c. Illa autem fides, quę iuſtificat hoīem vt ꝓpoſuimus ī principio eſt vera, et nõ falſa, viua et nõ mortua, formata et nõ īformis, igitur bonis ſemꝑ aſſociatur operibus, ꝗ ſimul ad hominis iuſtificationem effectiue concurrunt, licet deus ſit principaliſſima cauſa, a qua omnis gratia, et gloria, reliquæ vero ut fides & ope-

Corfirmat maior

Probatio minoris.

Gal. 5.

rationes bonæ,quinimmo et omnes ſecũdæ cau ſę,ut cauſę inſtrumentales cenſentur in ordine ad primã cauſam̃,et ſic claret minor, Ex maiore igitur et minore veris infero concluſionem veram .ſ. hominis iuſtificationem eſſe a fide viua tamq̃ a cauſa principaliori et ab operibus bonis,velut a cauſa minus principali,hoc eſt homi nem iuſtificari per fidem et opera bona, nam ex falſis interdum ſequitur verum, ex veris tamen non niſi verum.

Tertia demonſtratio. Tertio ſola fides viua iuſtificat, ut ante habitum eſt, Illa autem dicuntur viua quę habent animam velut principium omnium operum,ſecundum quam quodlibet opus efficere poſſunt, Fides vero(teſte apoſtolo),eſt q̃ per dilectionem operatur,ideo charitas eſt forma, et aĩa fidei, q̃ dat eſſe et operari,quia ſicut corpus non poteſt aliq̃d efficere ſine anima,ita fides ſine charitate. Itaq; charitas,ĩpa fide nobilior ẽ, ſicut et anima corpore, quod etiam Apoſtolus teſtatur dicens, Nũc manent hæc tria,fides ſpes,charitas, maior autẽ horum eſt charitas. Si ergo fides iuſtificat, magis vtiq; charitas,cum ſit nobilior, et ipſa q̃dem preſtantior, Sed q̃a charitas duo prima includit pręcepta Dilectionem.ſ.dei et proximi,et illa alia decem pręcepta decalogi, in quibus omnia opera bona comprehenduntur, Igitur a primo ad vltimum claret, fidem non poſſe iuſtificare ſine operibus bonis. His nempe rationibus nõ licet cõtradicere,nec Lutherani ab his ſe extricare valent, neq; eas ſubter fugere, quoniam quilibet tenetur rationibus acquieſcere, quid .n. irrationabilius? quid ſtultius? quidue deteſtabilius? quid

Prim. Cor.13.

lius,quid denique turpius,euidentiſſimas ſubter fugere rationes eas non comprobare nolleque ſe eis ſubmittere,quibus & ſi Lutherani voluerint acquieſcere profecto vna cum catholicis iuſte et ſancte clamabunt,opera bona vltra fidem non tantum eſſe hominib. viatoribus neceſſaria ad ſalutem,quinimmo et ipſa eoſdem in fide operata iuſtificare,ſed his rationib. adductis ad ſcripturarum teſtimonia deuenire decet &c.

Authoritates pro eadem ſecunda parte concluſionis.

PRimo n. Dauid ait in pſal. Obſeruabo me ab iniquitate mea et reddet mihi dominus,ſecundum iuſtitiam meam.i.ſecundum iuſtitiæ opera,& alibi inclina cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem, ex operibus iuſtificantibus retribueretur ei,&c. pſal. 7 pſal. 128

Item Daniel allocutus eſt Nabuchodonoſorē inquiens,rex conſilium meum piaceat tibi,peccata tua eleemoſinis redime,et iniquitates tuas ī miſericordiis pauperum,Quid eſt autem o Lutherani redimere peccata,niſi a deo veniam aſſequi delictorum ipſumque iuſtificare, ergo opera miſericordiæ ad conſequendam dei gratiam conducunt plurimum,iccirco opera neceſſaria ſunt cum fide,pariterque iuſtificant impium. Daniel. 4

Præterea Tobias alloquitur filium ſuum dicens,Premium.n. bonum tibi theſaurizas, in die neceſſitatis,quoniam eleemoſyna ab omni peccato & a morte liberat,et non patietur animam ire in tenebras,cui dicto etiam arridet illud quod paulo poſt dixit ei angelus,bona eſt oratio cū ieiunio et eleemoſyna magis quam theſauros auri Tobi. 4 Tobie. 12

recondere quoniam eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, et facit inueniri vitam æternã, ſi igitur eleemoſyna a morte liberat, purgatque peccata, facit itaque inueniri vitã æternam, ergo iuſtificat, quid.n.aliud eſt iuſtificare, quam animum a morte ſpirituali liberare peccata purgando. quare ex dictis neceſſe eſt cõcludere, opera bona hominem redere iuſtum.

Matt. 20 Amplius, vt nõnulla etiam noui teſtamenti teſtimonia in medium adducantur, Saluator noſter Chriſtus vocãs operarios in vineam ſuã.i. omnes fideles, vt bona operentur in eccleſiã ſtatim ſubdit dicens, et quod iuſtũ fuerit dabo vobis. Itẽ beati pauperes ſpiritu. Beati mites, Beati

Matt. 5 qui lugent, Beati qui eſuriunt et ſitiunt iuſtitiã, Beati miſericordes, Beati mundo corde, Beati pacifici, Beati qui perſecutionẽ patiuntur. &c. Iſtæ namque octo beatitudines, octo ſunt virtutes principales, ſeu octo opera virtuoſa, ex quibus homines in patria efficiuntur beati, vt clare liquet. Si beati igitur iuſti, maius eſt.n. beatificari quam iuſtificari, ideo ſi huiuſmodi opera virtuoſa hominem beatificant, tanto magis ipſum iuſtificant, quia fortaſis etiam Chriſtus per beatitudinem intelligit iuſtificationẽ, vt velit dicere beati.i. iuſti ſunt paupes ſpũ et mũdo corde, At quocunq; mõ exponatur euangeliũ fatẽdũ eſt firmiter, qđ ſi ex operibus illis bonis hoĩes ſunt vel dicũt beati aut electi ad beatitudinẽ, ſeu beatitudine meritoria ſunt ẽt iuſti, igiẽ opera iuſtificant.

Luc. 11. Proinde idẽ dñs in euangelio Lucæ inquit. Beati qui audiunt verbum dei et cuſtodiũt illud, ſi beati igitur iuſti et ſi audire verbũ dei, et cuſtodire illud beatificat, multo magis iuſtificat, vel

hoc in loco idem eſt beatificare quod iuſtificare, & paulo poſt ſubdit, date eleemoſynam et omnia munda ſunt vobis. modo ſi eleemoſyna in fide facta mundat peccata igitur iuſtificat.

Rurſus dñs cõparat audiẽtibus, necnõ et obſeruãtibus verba ſua viro ſapiẽti, q ædificat domũ ſuã ſupra petrã et deſcẽdit pluuia, et venerũt flumina, et flauerũt venti et non cecidit, fundata enim erat ſupra firmã petram, ſed per oppoſitum non obſeruatores legis Chriſti, viro ſtulto, qui edificauit domum ſuam ſuper arenã, merito cõparantur, vir. n. ſapiẽs dicitur iuſtus, quemadmodum, vir ſtultus iniuſtus appellatur igitur, &c. Matth. 7

Itẽ Apoſto. pau. ad Ro. Nõ. n. auditores legis iuſti ſunt apud deũ, ſed factores legis iuſtificabũt, Ro. 2 cui cõcordat illud qđ ad Gal. ait, Euacuati eſtis a xpo q in lege iuſtificamini a gratia excidiſtis, Gal. 5 nos enim ſpũ ex fide ſpem iuſtitiæ expectamus, Nã in xpo Ieſu neq; circũciſio aliqd valet, neq; ꝓpuciũ, ſed fides q̃ ꝑ charitatẽ opatur et ad Coloſſ. Ambuletis digne deo ꝑ opera placentes in omni opere bono fructificantes, &c. Coloſſ. 1

Denique Iacobus apoſtolus. ſequiẽ poſt illud qđ ſupra allegauimus, vis aũt ſcire o homo inanis, quoniã fides ſine operibus ocioſa eſt, Abrahã pater noſter rõne ex operibus iuſtificatus eſt offerẽs Iſaac filiũ ſuũ ſuꝑ altare, vides qm̃ fides coopabat opibus illius, et ex opibus fides cõſũmata eſt, et ſuppleta eſt ſcriptura dicẽs, Credidit Abrahã deo, et reputatũ eſt illi ad iuſtitiã, et amicus dei appellatus eſt. Videtis quoniã ex opibus iuſtificatur homo, et n õ ex fide tãtũ, ſimiliter et Raab meretrix, nonne ex opibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nuncios et alia via eiiciens, &c. Po- Iacobi. 2

terat ne clarius loqui apoſtolus iſte, cuius verba ſunt ſimpliciter ſecundum literam intelligenda, neque aliter retorquenda, ſeu ad alium ſenſum interpretãda, minuſque licet ipſum negare, vel epiſtolam illam ab ipſo editam fuiſſe, cum vtrũq; approbet eccleſia, in cuius approbatione, ſtant omnia ſcripturarum dicta, ex his igitur omnibus tam rationibus, quam vtriuſque teſtamenti autoritatibus, liquidum eſt opera bona in fide operata hominem reddere iuſtum, quare &c.

Lutheranorum improbationes.

Ro. At contra dicta obiiciunt hæretici dicentes. Apoſtolus pau. ad Ro. clare loquitur dicens; Arbitramur hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis, quia ex illis non iuſtificabitur omnis caro coram illo, & citat prophetam dicentem, quia non eſt iuſtus quiſq̃, non eſt intelligens, non eſt requirens deum, omnes declinauerunt ſimul, inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum, inde cap. ſequenti ſubdit credidit Abraham deo et reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Ei autem qui operatur merces non imputatur ſecundum gratiam ſed ſecundũ debitum, ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ dei, et paulo poſt iuſtificati ergo ex fide pacem habemus ad deum per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, et infra reliquiæ ſecundum electionem gratiæ dei ſaluæ factæ ſunt, ſi autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia &c.

(Margin: pſal. 13 &. 52. — Ro. 4 — Ro. 5. — Ro. 11)

Gal. 2 Præterea idem apoſtolus ad Gal. ait, Scientes quoniam non iuſtificatur homo ex operibus le-

gis niſi per fidem domini noſtri Ieſu Chriſti,& paulo poſt ſubdit,propter quod ex operibus legis non iuſtificatur omnis caro. Item ad Epheſios Gratia.n.eſtis ſaluati per fidem,& hoc non ex vobis,pariter ad Titū inqt,iuſtificati grā ipſius heredes ſumus ſcdm ſpē vitæ æternæ &c. Eph. 8 Ad Tit. 3

Proinde legitur in Euāgelio Ioānis Chriſtū turbæ q̄runt.quid facere deberent,vt operarentur opera dei,ſic reſpondiſſe. Hoc eſt opus dei, vt credatis in eum quem miſit ille.& aliud de paralitico quem cum præ turba non poſſent ante Chriſtum offerre,ſubmiſerunt per tectum, quorum fidē vidēs Chriſtus dixit, Homo remittuntur tibi peccata tua.Itidem in eodem euangelio ait, Mulier fides tua te saluā fecit vade in pace. Ioan. 6 Luc. 5 Luc. 7

Hæ igitur ſunt autoritates,quibus Lutherani atentur hominem ex fide tantum iuſtificari ſine operibus bonis,pleraq; etiam inducunt teſtimonia conſimilia,quæ ſuperis nobis bene fauentibus, in capita ipſorum reflectemus, qualiterq; intelligi debeant,ſecundū eorū veram intelligentiam attendendo nimirū ad ea ,quæ præcedunt & ſequuntur catholice declarabuntur &c.

Reſponſiones catholicorum plures.

AD has igitur,& ad quaſcunq; alias conſimiles ſacrarum ſcripturarum authoritates,multipliciter reſpondetur.

Primo dico quod nec ī his authoritatibus,nec in aliquo ſcripturarum loco inuenitur,nec inde deduci poteſt,quod ſola fides iuſtificet ſine operibus bonis,fatemur nempe, nos iuſtus ex fide viuere, cum fides ſit fundamentum ſpiritualis ædificii, & ſubſtantia rerum ſperandarum, ſed quod hæreticus aſſumit, ex ſola fide hominem Primā reſponſio

iuſtificari, extorquet, lacerat, a vero ſenſu depráuat, & falſificat Textum, quia nullibi reperitur, iuſtum ex ſola fide viuere quare &c.

2. reſpon. Secundo reſpondeo et forte melius, bona opera bifariam poſſe fieri, aut. n. fiunt ante & extra fidẽ, & ita nõ cõcurrunt ad iuſtificationẽ & gratiam habendã, quoniã talia opera mortua ſunt, & ſcd͂m hunc ſenſum loquitur apoſtolus in locis ꝑallegatis. Aut fiũt poſt fidẽ habitã, & ſic neceſſaria ſunt ad hominis iuſtificationẽ ac gratiæ infuſionẽ, hæc vero iuſtificatio põt ẽt dupliciter cõparari, vno modo ad cauſam efficientẽ, & ſic nec bonũ opus, nec fides iuſtificat, ſed ſola voluntas dei, grata habens opa et fidẽ ſicut dñs ꝑ Eſaiam dicit, Gratis venũdati eſtis, et ſine argẽto redimemini, ſecundo mõ huiuſmodi iuſtificatio põt cõparari ad ꝑcedentẽ diſpoſitionẽ, et ita talis diſpoſitio neceſſaria eſt, nõ ſiquidẽ abſolute, qa deus abſq; illa poſſet homini gratiã conferre, pariter, et gloriã, teſte pſalmiſta, Bonorũ meorũ non eges, ſed neceſſaria eſt ſtante ordine ſtatuti diuini. Deus. n. ſtatuit, nũq̃ grãm cõferrre adultis, niſi hæc diſpoſitione præuia, q̃ in duobus cõſiſtere videtur, in fide. ſ. & opibus (niſi excuſet impedimentum) vt in pueris. Horũ aũt fides prior eſt opibus. Nõ aũt fides ſine opibus (modo adſit facultas credẽtibus) ꝓdeſt quicq̃. Vult. n. deus adultis ineſſe fidẽ, quã ſequãtur bona opera, vel ſaltẽ propoſitũ bene agendi, Secus aũt non iuſtificaret, quod ſic etiã oſtenditur. Nam dñs ait in Euãgelio Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, & proximum tuũ ſicut teipſum. In his. n. duobus mãdatis vniuerſa lex pendet & ꝓphetæ, fides igitur viuificatur a charitate, teſte apoſto-

Marginalia: Q̃ũo bõa opa iuſtificãt & q̃ũo nõ — Iuſtifica duplici ter conſideratur — Eſaiæ. 52 — Pſal. 15 — Matth. 22

lo,charitas autē iſta duo præcepta includit.ſ.di lectionē dei et ꝓximi,Iſtæ vero due dilectiones includunt omnia mandata dei,ergo a primo ad vltimum fides redditur vera,& viua ex obſerua tione mandatorū,quæ præſertim ſunt de opera bilib.et ex conſequēti clare liquet fidem nō poſ ſe iuſtificare ſine operibus bonis , Verum quia actio attribuēda eſt ſemper principaliori agenti vbi plura concurrunt ad vnum effectum produ cendi,quapꝓ animæ iuſtificatio merito attribuit voluntati diuinæ quæ præcipua et principalis cauſa illius iuſtificationis,volūtas.n.dei nō pōt cogi,iccirco omne ſpirituale donum ex dei gra tia nobis elargitur,ideo aiebat Paulus gratia dei ſum id quod ſum.Mediū autē fuit Chriſti paſſio quam diuina voluntas vſq; adeo gratam,& ac ceptam habuit,vt pro ea ſtatuerit homines redi mere,noſtraq; bona opera acceptare,& pro ipſis operib.gratiam ſuam accumulate largiri. nobis inq̄ virtute paſſionis exhibitæ, Patrib.autem ve teris legis in virtute illius exhibendæ. Vnde Pau lus ad epheſios. Sic elegit nos ante mundi cōſti tutionem vt eſſemus ſancti et immaculati in cō ſpectu eius , in charitate, qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gratiæ ſuæ,in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo,in quo habemus redemptio nem , per ſanguinem eius remiſſionem peccato rum,ſecundum diuitias gratiæ eius.

Q̄ūo fi des viua includit opera bo na

1.cor.15

Epheſios

Tertio reſpondeo et clarius ſcd̄m diui Aug.do ctrinā,qd̄ Iacobus ī epiſtola ſua cōtra eos q̄ no lebāt bene operari,de ſola fide ꝓſumentis.ipſius abrahæ opera commendauit , apoſtolus vero logo

Tertia re ſponſio aug.ex ꝓ pſ.31

Paulus contra iudæos,q tantũmodo de operib. gloriabantur, ipſius Abraæ fidem commendat, et non ſunt ſibi aduerſi Apoſtoli,dicit autẽ opus omnibus notum Abraham filium ſuum immolandum obtulit deo magnum opus.ſed ex fide, laudo ſuper edificationem operis,ſed video fidei fundamentum,laudo fructum boni operis,ſed in fide agnoſco radicem. Si enim hoc præter fidem rectã,faceret Abraham,nihil illi prodeſſet qualecunq; opus eſſet illud. Rurſum ſi ſic teneret fidem Abraham, vt cum ei deus impetret offerre ſibi immolandum filium ſuum diceret apud ſemetipſum, non facio et tamen credo,quia me etiam contemnentem iuſſa ſua liberat deus,fides ſine operibus mortua eſſet, & tanq̃ radix ſine fructu ſterilis atq; arida remaneret. Quid ergo, debemus nulla operá preponere fidei.i.vt ante fidẽ quiſq̃ dicatur bene operatus,ea.n.ipſa opera quæ dicuntur ante fidem,quamuis videantur hominib;laudabilia, inania tamẽ ſunt, nemo ergo computet bona ſua ante fidem,quare vbi fides non erat, bonum opus non erat, bonũ opus intentio facit;intentionem fides dirigit ergo fratres ex fide iuſtificatus eſt Abraham, ſed ſi fidẽ opera non præceſſerunt,tamen ſecuta ſunt. Non ergo Iacobũ apoſtolorum Paulo,ſed ipſum Paulũ ipſi Paulo opponamus,& dicamus ei,o Paule cum dicis, arbitramur hominem iuſtificari ſine operibus,cur alibi dicis, fides eſt quæ per dilectionem operatur.& alio in loco & ſi fidem habeam ita vt montes trasferam, charitatem autem non habeam nihil mihi prodeſt,ergo ſi nihil tibi prodeſt fides ſine charitate(charitas igi-
1.Cor.13
tur vbi fuerit neceſſe eſt vt opereẽ, fides.n. ipſa

per dilectionem operatur)quomodo ergo iuſtificatur homo per fidem ſine operibus. Reſpondêret ipſe Apoſtolus, Propterea hoc dixi o homo, ne quaſi de operibus tuis preſumere videreris et merito operum tuorum, accepiſſe fidei gratiam, noli ergo preſumere de operibus ante fidẽ, noueris quia peccatorem te fides inuenit &c. Conſtat igitur ex dictis, opera ante fidem non iuſtificarẽ, de quibus apoſtolus loquebatur, fides aũt viua, quæ ſine operibus bonis eſſe non poteſt, vna cũ illis valet ad hominis iuſtificationem &c.

Quarto vt ſciant heretici Lutherani quod nõ deſunt nobis reſpõſiones ad falſas eorũ obiectiones etiam aliter reſpondetur. Alia in veteri lege fuiſſe præcepta moralia illa.ſ. quæ nunq̃ fuerunt reuocata, videlicet præcepta decalogi, quæ etiam Christus confirmauit, impleuit, & ſecundum veram eorum interpretationẽ, ſupra montẽ diluci diſſime expoſuit. Alia vero iudicialia, vt oculus pro oculo, caput pro capite, & iumentum pro iumento, pariter et legalia.ſ. de tactu morticinii, et comeſtione carnis porcinæ, & huiuſmodi, quæ Chriſtus reuocauit, ex quibus tamen iudæi arbitrabantur ſe iuſtificari, & hoc eſt quod paulus impugnat et reprobat dicens, arbitramur hominem iuſtificari per fidem ſine operibus legis, et alibi, ſcientes autem quod non iuſtificatur homo ex operibus legis videlicet et iudicialis, & cerimonialis, ac legalis, paulus ergo in verbis prædictis ſignificauit conuerſationem apoſtolicam, debere eſſe in lege ac fide Chriſti, & non in legalib. legis Moſaicæ, quæ non modo proficua erãt, cum eſſent euacuata, ſed dãnoſa, quia prohibita, non vult igitur pau. abnegare obſeruantiã mã

4. Reſpõ.

Ro. 3

Gal. 2

datorum quia hoc repugnare xpo diceti. Si vis ad vitã ingredi, ſerua mãdata, ſed potius excludere legalia Moyſi, q̃ ꝓhibita erãt, qñ prædicta verba dixit petro et cũ diſcipulis, vt patet, ſi antecedẽtia verba diligẽter inſpiciamus, quæ habẽtur in.2.Gal.c.Opa igitur moralia q̃ in fide ſint facta nõ negat apoſtolus quin iuſtificare valeãt,
Ro.2 quinimo ipſe Ro.2. hoc idẽ aſſerit dicẽs. Nõ.n. auditores legis iuſti ſunt apud deũ, ſed et factores legis iuſtificabunt, vt ſupra allegatũ eſt, ex quibus euidenter conſtat, quod licet paulus & Iacobus videantur in verbis inuicem aduerſari, quia laborant in equiuocis. Sunt tamen in ſentẽtia & in veritate conformes quare &c.

Quinta reſpõſio Quinto ẽt aliter ad Lutheranorũ obiectiones pariterq; ad eaſdẽ diui Pau. authoritates rñdere valemus, ꝓ quare eſt notãdũ qđ nunq̃ fides viua etformata caret bonis opib. cũ illa ſint de intrinſeca ratione eius, duplicia tñ ſunt opa bona,
Duplicia opa bõa quædã intrinſeca, vt dolor de peccatis, propoſitũ nõ peccãdi, dilectio dei, et ꝓximi, ſpes in deo. &c. ſine his.n.nunq̃ eſt fides vera iuſtificãs hominẽ, alia vero ſunt opera extrinſeca, vt deũ laudare, ſanctificare feſta, ieiunare, orare, eleemoſynas pauperibus erogare, & ſimilia, ſine quibus interdũ eſt fides viua & vera, quoniã nõ ſemp adeſt facultas huiuſmodi opa agẽdi, remanet tñ ꝓpoſitum operãdi, ideoq; duplex inuenitur iuſtificatio,
Duplex iuſtificatio. qdam q̃ ſit ex fide tantũ ſecluſis exterioribus bonis operibus, quædã verò fit ꝓpter fidẽ & opera exteriora bona ſimul exẽpli cauſa, qs exiſtens in peccato mortali, ex intrinſeca dei vocatione cõuertitur ad deũ per verã cordis contritionem, tunc illico deus ei gratiã et fidẽ elargitur, eo qđ

nunquã deeſt faciẽti qđ in ſe eſt fides autem illa ſeu gratia infuſa,cũ ſit donũ dei iuſtificat ipſum remittẽdo ei peccatũ,et hæc ſiqdem eſt illa prima fides que reddit hoiem iuſtũ ſine opbus legis,cũ aũt fides illa,ſit viua,& arbor bona nõ põt diu permanere ſine fructibus,qua de re ſtatim pæni tens ille incipit dei obſeruare pcepta.orare, ieiu nare,eleemoſynas paupibus erogare,ex opibus, quibus inſuper denuo iuſtificatur,iuxta illud ioã nis i Apoc.Qui iuſtus eſt.ſ.fide iuſtificet adhuc Apoc.22 fide.ſ.& opibus ſimul,in illis inceſſanter pſeuerãdo qđ clare liquet,p illud quod imediate ſub dit dominus.Ecce uenio cito & merces mea me cum eſt reddere vnicuiq; ſcđm opa ſua, de hac quoq; duplici iuſtificatione ,ſingulare exemplũ habemus,de Magdalena in euangelio q̃ cũ prius Luc.7 eſſet iuſtificata ex fide,et cordis cõtritione,denuo veniens ad Chriſtũ genibus puolutis,et lachry mis plena audire illã meruit vocẽ omni iocundi tate plenã,remittũtur tibi peccata multa,quoniã dilexit multũ,quæ nimirũ fuit eius ſecunda iuſti ficatio.ſ.p fidẽ et opera ſimul,de illa aũt prima iuſtificatione,quæ fit tantum p fide, gratiã, for te loqtur apoſtolus ſcribẽs Ro. et Gal. de ſecun Gene.15 da vero apoſt.Iacob. qđ ex ſingulariſſimo liqt Ro.4 exẽplo,Nã Abrahã primo iuſtificatus fuit, hac prima iuſtificatione, prout in Gene. ſcribitur, credidit Abraham deo ,& reputatum eſt illi ad iuſtitiam, quod allegans Paulus euidenter oſten dit, quod illi qui iuſtificantur hac prima dei iu ſtificatione, quæ fit ex prima gratia et fidæ in fuſa,non ex operibus iuſtificantur. quia nondũ inceperunt operari, opera videlicet exteriora et meritoria, Dixerat .n. prius apoſtolus. Si.n.

Abraham ex operib. legis iuſtificatus eſt, habet gloriam ſe non apud deum, quoniam opera illa
Gene. 15 præſupponunt fidem. fuit ergo Abraham prius ex fide iuſtificatus, credens ſemen ſuum multiplicari ſicut ſtellas cœli ex ſemine quoq; ſuo filiũ dei ſumere carnem ad ſaluandum electos, cũ dictum fuit ei a domino, ſuſpice, cœlũ, et nmera ſtellas, ſi potes, ſic erit ſemen tuum, ſed quoniam
Gene. 22 fides Abrahæ erat viua, et arbor bona, ideo non poterat diu permanere ſine operibus et fructibus bonis, tam exteriorib. q̃ interioribus. Propterea voluit ſacrificare deo iubente vnigenitũ filium ſuum, et ſic iterum iuſtificatus fuit ex fide & operibus ſimul, et hoc quidem eſt de quo loquitur diuus Iacobus dicens, abraham pater noſter nõne ex operibus iuſtificatus eſt. offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare vides quoniam fides cooperatur operibus illius, & ex operibus fides conſumata eſt, & ſuppleta eſt ſcriptura dicens, credidit abraham deo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & amicus dei appellatus eſt. Quare concludendum eſt contra impias Lutheranorum ſcholas, aduerſuſq; omnes ſcripturarum dilaniatores, opera noſtra bona non tantum eſſe a deo præcepta, vt placeant ei, ſed neceſſaria eſſe, tum maxime ad hominis iuſtificationẽ, ex quibus inſuper lucide clarent duo illa quæ ex cõcluſione ſequũtur, et ex conſequenti, patet ſecunda pars noſtræ cõcluſionis manifeſtiſſime cũ reſpõſionibus quinq; ad obiectiones. quare &c.

Author hic ꝓpulchre ꝓpoſitũ concludit.

Authoritates ſimul & rationes pro tertia parte concluſionis.

TErtia pars concluſionis eſt quod quilibet viator (diuina protegẽte gratia) etiam con

digne et ex debito iuſtitiæ meretur vitæ æternæ mercedẽ,quæ qdẽ pars prius veteris teſtamẽti, deinde nouæ legis teſtimoniis demonſtrabitur.

Primo Dominus oſtendere lucide cupiens ſe paratiſſimum eſſe ad præmiandum bonorũ ope Gen. 15
ra dixit ad Abraham,noli timere, ego ero merces tua magna nimis,Hieremiæ quoque , quie- Hiere. 31
ſcat vox tua a prolatu,et oculi tui a lachrimis, quia eſt merces operi tuo ait dominus, cui concordat illud quod ait eſaias, Ecce dñs deus ifor eſaiæ. 4
titudine veniet,et brachium eius dominabitur,ecce merces eius cũ eo,et opus illius corã illo &c.

Præterea regalis propheta Dauid , cupiens ex pſal. 18
ſuis operibus præmiari dixit. Obſeruabo me ab iniquitate mea et reddet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meã,et alibi,inclinauit cor meũ pſal. 118
ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum ,p, pter retributionem &c.

Amplius ſapientiſſimus Salomon in prouerbiis hoc idem aſſerit dicens,Impius facit opus in prouer. 11
ſtabile ſeminanti autem iuſtitiam,merces fidelis et ille idem in ſapientiæ libro,bonorum operum Sapien. 3
glorioſus eſt fructus,et infra , iuſti in perpetuũ Sapien. 5
viuent,et apud dominũ eſt merces eorum, et ad Sap. 10
huc infra ſubdit,reddet deus iuſtis mercedem laborum ſuorum Ecce qualiter ſapientiſſimus ille Salomon ſapientiſſime docet,mercedem cõmen ſurari operibus bonis,igitur homo ex bonis operibus diuina protegente gratia meretur æternorum bonorum mercedem.

Rurſus ille idem in eccleſiaſtico itidem fatet eccle. 2
dicens,qui timetis deum credite illi, et non euacuabitur merces veſtra,cui nimirum fauet illud eccle. 16
qđ alibi clarius ſubdit,Miſericordia faciet locũ

vnicuique, ſecundum meritũ operum ſuorum, nihil.n. apertius loqui poterat ſapiens ille.

Ruth. 2 Proinde prophetam Ruth, nõ latuit mercedẽ pro operibus dari cũ dixit, reddet tibi dominus pro opere tuo, et plenã mercedem accipies a dño deo Iſrael, ad quẽ veniſti, et demũ Azarias dixit

2. par. 15 ad omnem Iudam et Beniamin, dominus vobiſcũ quia fuiſtis cũ eo, ſi quæſieritis eũ, inuenietis. Si aũt dereliqueritis eũ, derelinquet vos, ex q̃bus verbis, innuit maximã hominis libertatẽ, deinde ſubdit, confortamini igitur, et non diſſoluãtur manus veſtræ, erit.n. merces operi veſtro.

Poſt veteris teſtimonia legis, ſequuntur alia noui teſtamenti, vt intelligatur idem ſpiritus eſſe hiſtoriarum vtriuſque legis. Subdit.n. dominus in euangelio Matthei enumeratis octo beati

Matth. 5 tudinibus. Gaudete et exultate ecce enim merces veſtra copioſa eſt in cœlis, Merces nãque dicit

pulchra ratio alicuius meriti precedentis merces. Sunt eñi correlatiua, et ideo ſimul natura, quare poſita ſe ponunt, et perempta ſe perimunt, dicuntur quoque ad conuertentiam, hoc eſt mutuo ſe inferunt in bonam conſequentiam, nam poſito præmio ponitur et meritum et contra Hæc eſt enim conſequentia formalis. Iſte præmium eſt adeptus, igitur tale meruit præmium, Ideo ſi per falſam hæreticorum opinionem nullum datur meritũ, nullum inſuper dabitur præmium, merces nẽpe præſupponit meritum, ſicut pater filiũ, et filius patrem. Aliter meritũ et p̃miũ nõ eſſent correllatiua, quod veritati diſſonat, ideo ſi deus operantibus bona mercedem promittit æternam, ſequitur illos ex bonis operibus talem mereri mercedem, cui etiam arridet illud quod paulo poſt ſe-

quitur dominus dicens. Attendite ne iuſtitiam veſtram facietis corã hominib. vt videamini ab eis, aliogn mercedẽ non habebitis apud patrem veſtrũ, q eſt in cœlis. igitur per oppoſitum &c. Matth. 6

Et infra, Quicũque potũ dederit vni ex mini mis iſtis calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem ſuam, et rurſus in eodem euangelio infra clamat procuratori ſuo dicens, voca operarios et redde illis mercedem, eo quod paulo ante dixe rat, et quod iuſtum fuerit dabo vobis. Matt. 10 Matt. 20

Præterea, idem concludens in euangelio Ioan nis Saluator noſter inquit, procedent qui bona fe cerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala in reſurrectionem iudicii, ex quibus Chriſti uer bis apertiſſime concluditur opera noſtra bona, non tantum hominem iuſtificare, verum etiam eſſe æternæ gloriæ meritoria. cum per illa valeat vnuſquiſque mereri æterna p̃mia p̃optata, quod tandem in extremo iudicio oſtendet idem domi nus cõmemorans opera miſericordiæ, quibus iu ſti ſaluabuntur. dicens eſuriui et dediſtis mihi manducare, ſitiui et dediſtis mihi bibere &c. In de ſubdit, venite benedicti patris mei percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mũ di, Mali autem qui huiuſmodi miſericordiæ ope ra neglexerunt damnabuntur. Ioã. 5 Matt. 25

Proinde apoſt. pau. in. 2. epiſtola ad Corint. il lud idẽ atteſtatur dicẽs. Vnuſquiſque mercedẽ accipiet ſecundum ſuũ laborẽ, et paulo poſt, id quod in præſenti eſt momẽtaneum et leue tribu lationis noſtræ; ſupra modũ in ſublimitate æter nũ gloriæ põdus opaĩ in nobis, cui fauet illud qđ ad Colo. ait. Quodcũque facitis, ex aio opami ni, ſicut domino et non hominibus, ſcientes quod 1. Cor. 3 2. Cor. 4 Coloſſ. 3

a domino accipietis retributionem hæreditatis.

phili. 1 Amplius ad phi. Mihi viuere Chriſtus eſt, et

phili. 2 mori lucrum, Omne.n.lucrum eſt alicuius meriti præmium igitur, et infra, cū metu, et tremore veſtram ſalutem operamini, etc. Rurſus autē ad

hæbre. 6 hæbreos inquit, Non eſt iniuſtus deus vt obliuiſcatur operis veſtri, et laboris ex charitate ſuſcepti. Item adhuc infra, beneficentiæ, et communionis nolite obliuiſci. Talibus.n. hoſtiis promeretur deus etc.

1. Ioan. 3 Denique Ioannes in prima canonica inquit, Filioli nemo vos ſeducat, qui.n.facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut et ille iuſtus eſt, ſi ideo qui facit iuſtitiam eſt iuſtus, ſicut et ille iuſtus eſt, ergo pro iuſtitia a iuſto iudice iuſte p̄mia adipiſcetur etc.

2. Ioan. 1 In ſecunda vero canonica iterum ait, videte vos metipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed vt mercedem plenam accipiatis. At dominus tan-

Apoc. 22 dem in Apoc. tertiam hanc noſtræ concluſionis partem lucidiſſimæ cōcludit dicens. Ecce venio cito, et merces mea mecum eſt reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua.

Si igitur tantum vnum, vel duo, aut tria ſcripturarum teſtimonia aduerſus hæreticos ſufficerent, quanto magis tot et tantæ diuinarum literarum authoritates, et apertiſſima teſtimōia propo-

Oium dictorū epilogus. ſitum noſtrum concludere valebunt, Habetis igitur hæretici diſtinctas rationes et authoritates pro trib. concluſionis noſtræ diſtinctis partibus aliquib.n.oſtenſum eſt, opera noſtra neceſſaria eſſe ad hominis ſalutem, aliis autem illa hominem reddere iuſtum, quibuſdam vero aliis palam demonſtratum eſt, quemlibet viatorem in gratia exiſtentem, ex operibus bonis, meri etiam vitæ æternæ

tæ æternæ mercedem. Modo autem ſupereſt probare ipſum talem æternam mercedem mereri de condigno (vt dicitur) & ex debito iuſtitiæ quod ſic oſtenditur.

Primo Salomon loquens de vexatis & tẽtatis a deo inquit. Tentauit eos deus, & inuenit illos dignos ſe. Item pau. ad Coloſſ. Dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum &c. Sapien. 3 Coloſſ. 1

Præterea in euangelio Luc. & ad Timo. ſcribitur, Dignus eſt operarius mercede ſua. Luc. 10. 1. Thi. 5.

Proinde apoſtolus de ſe loquens ait, bonũ certamen certaui, curſum conſumaui, fidem ſeruaui, ideo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quam reddet mihi dominus in illa die iuſtus iudex, ſi reddet iuſtus iudex, ergo ſecundum debitum iuſtitiæ quod eſt præmia condonare condigne, & ſi repoſita eſt paulo corona iuſtitiæ, igitur decondigno et ex debito iuſtitiæ p̃miabitur, quod erat ꝓpoſitum probandum, quare concludendum eſt quod ſi homo ex operibus bonis in gratia operatis, meretur de condigno, et ex debito iuſtitiæ, uitæ æternæ mercedem, quod etiam opera bona ſaluant, et vltra igitur iuſtificant, plus. n. eſt ſaluare quam iuſtificare teſte apoſtolo. Quos præ deſtinauit, hos vocauit, quos vocauit, hos iuſtificauit, quos vero iuſtificauit, hos et magnificauit, iuſtificatur quippe homo per gratiam, magnificatur autem per gloriam, quare plus eſt ſaluare quam iuſtificare, & ſi opera iuſtificant igitur neceſſaria ſunt ad ſalutem, et ſic a primo ad vltimum, ex tertia parte concluſionis, infertur ſecunda, & ex ſecunda prima igitur &c. 2. Thi. 4 Ro. 8.

Aduerſantur Lutherani.

AT contra hanc tertiam concluſionis partem

tis ſcripturam authoritatibus.

Ro. 8. Primo ait Pau. Nõ ſunt cõdignæ paſſiones hu ius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabi- tur in nobis.

Ro. 6. Secũdo ille idẽ ſupra dixit grã dei vita æterna.

Luc. 17. Tertiã dominus ait cum feceritis oĩa quæ præ cepta ſunt vobis dicite ſerui ĩutiles ſumus quod facere debuimus fecimus.

eſaiæ. 64 Quarto etiam Eſaias, ait, quaſi pannus men- ſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.

Titi. 3. Quinto Apoſtolus inſuper ad Titũ loquens ait. Nõ ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſcđm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit.

Ro. 11. Sexto ille idem Paulus ad Romanos ait, quis prior dedit ei vt retribuetur ei &c.

Rõ pro Luthe. Præterea rõne ſic arguunt oẽ p̃miũ meriti de cõdigno reddiẽ ſcđm iuſtitiæ debitũ ita qđ non

Ro. 4. reddẽs eſſet iniuſtus ſicut Ro. 4. ſcribiẽ ei q opaẽ merces nõ iputaẽ ſcđm grãm, ſed ſcđm đbitũ, de

Ro. 11. us ãt nullius põt eẽ debitor dicẽte Apo. Quis prior dedit ei, vt retribueẽ ei quaſi dicat, nullus.

2. Ratio. Itẽ oĩs debitor nõ reddẽdo ẽ iniuſtus, Deus ãt nõ reddẽdo nõ põt eẽ iniuſtus, igiẽ nõ põt eẽ de bitor, cõſequẽtia ẽ nota, cũ maiore teſtẽ Apoſt. q ait, reddite oĩbus debita, et ſeqẽ, nemini qcq̃ de

Ro. 13. beatis. Minor ꝓbatur, quia deus põt p̃miũ nõ reddere, cũ ad extra operetur cõtingenter non tñ põt eẽ iniuſtus cũ voluntas ſua ſit eſſentialiter iuſta et prima regula totius iuſtitiæ, quicquid poteſt, aut vult, iuſte poteſt et iuſte vult, & ita nullius debitor eſſe poteſt quare &c.

Reſponſiones catholicorum.

AD illas autoritates et ad quaſcũq; alias ad idem attinẽtes dupliciter reſpondendũ eſt.

Primo quod pcedũt de noſtris operibus cõſiderãtis in ſe ſecũdũ intrinſecã et naturalẽ eorũ dẽ bonitatẽ quã habẽt ex voluntate eliciẽte cõformiter rectæ rationi,non ſecũdũ dignitatẽ,quã habent ex gratia cooperãte et libera dei acceptatione qua ea vt digna ordinat et acceptat ad talẽ præmium, nam omnes Chriſti fideles ignorare non debent omnia opera noſtra in ſe,& in ordine ad noſtram voluntatem conſiderata(quomodo proprie dicuntur opera noſtra, Quia ſic conſiderata ſunt in poteſtate noſtra etiam non excludendo generalem dei influentiam)ſic itaque conſiderata præciſe ſunt indigna tanto præmio immo imperfecta et defectibus plena,Secus ſi conſiderantur vt ſunt a ſpiritu.s.mouente et inhabitante,ac a gratia cooperante, necnon a dei voluntate ipſa vt digna acceptante,ſic.n.digna ſunt tali præmio benefico iuxta illud Heſter.Hoc honore dignus eſt quencunque Rex voluerit honorare,in præmio nanque eſt conſiderare beatitudinem formalem (vt dicunt) dei .ſ. fruitionem & beatitudinem obiectiuam, quæ eſt trinitas benedicta ſecundum illud Gen. Noli timere Abrahã ego protector tuus, & merces tua magna nimis. verba ſunt dei ad Abraham, et diuina ordinatio ſeu voluntas qua vult ſic operantem , tali præmio uel mercede pmiari,iuxta illud Apoc.ultimo. Merces mea mecũ eſt, hoc eſt in mea poteſtate et voluntatẽ reddere vnicuique ſecũdum opera ſua.His etiã inuenitur aliqd pportionale in actu meritorio,nã ibi eſt ſpiritus ſanctus inhabitãs per gratiã,tanq̃ primum mouens, qui proportionatur vltimo fini trinitati deo, quæ eſt beatitudo obiectiua. Ibi etiam reperitur gratia gratum

Reſpõſio prima.

heſter.

Gen. 15

Apoc.ul.

faciens ſupernaturalis a deo infuſa tãq̃ ſemen glo riæ quia quemadmodũ ſemen arboris virtute cõ tinet totam arborem, ita et gratia virtute conti net præmia eo modo etiã quo præmiũ eſt infini tũ, et grã ẽ iſinita, nã charitas eſt gratia quæ ſecũ dum apoſtolum nunq̃ excidit, gloria autem eſt gratia conſumata.

Et licet per hanc primam reſponſionem effica ciſſime demonſtretur qualiter intelligi debeant p̃allegatæ autoritates. Nihilominus etiam aliter a nobis reſpondendum eſt. Pro cuius prauæ obie ctionis reſponſione notandum eſt, quod meritũ condignum alicuius præmii (quod vere et ꝓprie dicitur meritum) eſt opus a voluntate elicitũ ad p̃mium alicui ſecundum debitum iuſtitiæ retri buendum acceptatum, Conſiſtit autem iuſtitia illa in quadam proportione meriti ad præmiũ et æqualitate, Iuſtitia nempe proprie capta, ſicut non reddit minus bonũ pro maiori, ita nec ma ius bonum pro minori. Requiritur itaq; ad meri tum condignum proportio æqualitatis meriti ad præmium, Hæc autem æqualitas attenditur pe nes duo, vel ex natura et conditione intrinſeca meriti ad p̃mium. Ita quod non ſit maius meri tum neque minus, quam p̃mium, et contra, ſed oĩno ſit æqualitas meriti et præmii, vel hæc æq̃ litas attenditur ex ordinatione, vel pacto, aut cõ uentione, ſeu promiſſione p̃miantis, exemplũ pri mi, quando merces commenſuratur vtilitati, quæ præmians conſequitur ex actu et operatione me rentis, vt ſi aliquis laboraret per totam diem uel ebdomadam, aut menſem alicui, & tantum eſ ſet præmium dantis, ſicut fuit opus et meritum laborantis, tunc illa iuſtitia appellatur æqualitas

primum notabile. Quid ſit meritum cõdignũ alicui p̃mio.

Duplex ẽ iuſtitia

meriti ad præmium, ex natura & conditione in triinſeca operis & p̄mii. Ita quod nō dat ei neq; plus, neq; minus, ſed tantum quantum meruit. Exemplum ſecundi. Si. n. aliquis dominus conueniret cum aliquo, vt fideliter tantūmodo per vnum diem, aut ebdomadam laboraret in vineā ſuam, & ex liberalitate ſua promitteret ei ducentos aureos, pro huiuſmodi labore, tunc conuentione facta, pacto et inſtrumento, ſi homo ille fideliter laborauit, de condigno ipſe meretur ducentos aureos, non propter æqualitatem operis ad præmium, ex natura et conditione intrinſeca ipſius meriti et p̄mii, quia maius eſt præmium q̄ opus, meretur autem homo ille ducentos aureos ex conuentione, & promiſſione illius domini promittentis et liberaliter dantis, ſicut dicitur in euāgelica parabola Matth. quando pater familias ordinauit diſpenſatori ſuo, vt tantum daret nouiſſimis ſicut primis, & quia primi ſe contriſtarunt, eo quod portauerunt pondus diei, & eſtus, et tantumdaret eis ſicut nouiſſimis, qui tantummodo vna hora laborauerunt. Reſpondit pater familias vni eorum dicens Amice non facio tibi iniuriam, nonne ex denario conueniſti mecum. Tolle quod tuum eſt et vade. Hæc autē ſentētia, & æqualitas iuſtitiæ nō fundatē ex natura et cōditione intrinſeca operis et p̄mii, quia abſq; vlla animi ambiguitate maius eſt præmium q̄ meritum, ac huiuſmodi Chriſti ſententia et iuſtitia ſeruata fundatur in conuentione vel promiſſione ſeu pactu, & re. Sed adhuc ſciendum eſt, quod ſi ne iuſtitia ſeu æqualitas iuſtitiæ attēdatur ex natura et conditione intrinſeca operis, ſiue ex ordinatione et conuentione, aut promiſſione p̄mian-

Matth. 20

Secundū notabile

tis,vt aliquod meritum vel opus dicatur condignum alicui præmio et contra. Tria neceſſario

Cōditio nes meriti cōdigni ſecūdum theologos raquiruntur.ſ.operans,opus,et præmians,in operente reqritur,quod ipſe ſit amicus, inimicus.n. nō eſt dignus præmio ſed pœna.Quare peccator nihil meretur apud deum de condigno,quia non eſt amicus ſed inimicus dei,vt ait Salomon.Fru

Sap.4. ctus impiorum inutiles, et infra.Odio ſunt deo

Sap.4. impius et impietas eius, quod videmus in iſtis dominus temporalib.Si.n.eſſet aliquis inimicus alicuius principis,etiā ſi quotidie laboraret ꝑ eo nihil mereretur, immo nec opus eius acceptaretur ab illo,ita eſt de peccatore inimico deo, cuius nullum opus acceptatur ad vitā æternam.In opere aūt requiritur, quod illud opus operantis ſit ordinabile ad utilitatem vel honorem p̄mian tis,ideo opus exiſtentis in gratia non ordinatū finaliter in deum,non eſt meritorium condigne, ſicut ſunt multa opera naturalia,et actus indifferentes,qui non ſunt neq; boni,neq; mali; exemplum primi,vt p̄uia intellectio,vel ſolē lucere,et ſimilia,exēplū ſecūdi ut fricatio capitis, vel barbe.Neceſſe eſt.n.vt opus operātis meritorium libere et uolūtariæ ꝓducatur a uolūtate, et dirigatur in vltimū finem. In p̄miante uero requiritur acceptatio,ſiue ordinatio opis directi ad tale præmiū,eſt aūt hæc acceptatio et ordinatio ī ꝓpoſito,nihil aliud niſi diuina voluntas,quæ ab æterno voluit opus illud a tali et talib.principiis de

1.Correla riuatū eſſe meritū cōdignū præmio æterno. Nā ſi deus ex ſua īfinita bonitate et liberalitate vult aliquod bonum noſtræ libere voluntatis opus eſſe æternæ vitæ meritorium,cur Lutherani audēt huic diuinæ voluntati ita nequiter aduerſari.Ex

quibus ſequitur, quod nõ requiritur ad præmii um de condigno, ꝙ ſemper actus meriti, ſecundum intrinſecam ſuam bonitatem ſit cõdignus ſeu proportionatus tali præmio. Alioquin nullũ opus bonũ noſtræ voluntatis eſſet æterno cõdignum præmio, quod cõfirmant Lutherani, ſed eius oppoſitum oſtendit Chriſtus in euangelio Matthei, & in aliis ſupra authoritatib. allegatis. Sed illa condignitas attenditur in propoſito, ex diuina acceptatione. Ab æterno.n. voluit deus opera illa exiſtentis in gratia, eſſe condigna æterno præmio. Vnde ſequitur, quod homo iuſtus non meretur illuminationem ſolis, quia æque deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, et pluit ſuper iuſtos et iniuſtos, Iſtis ergo ſic declaratis, ſequitur veritas noſtræ concluſionis, videlicet, quod quilibet viator adultus exiſtens in gratia, per opera bona a voluntate ſimul, & a gratia deriuata, de condigno, & ex debito iuſtitiæ meretur æterne beatitudinis præmium, dico ex condigno, non ex æqualitate, et natura, ſeu conditione intrinſeca operis et præmii, ſed ex pacto ordinatione, et conuentione, ſeu promiſſione præmia largientis Chriſtus.n. conuenit nobis, fecit pactum, quando.ſ. dedit legem, & promiſit qbuſcũꝗ obſeruantibus eã ſe daturũ eis p̃miũ vitæ æternæ et ſic nos obſeruãtes legẽ, meremur de cõdigno vitã æternã ex ꝓmiſſione, et cõuentione facta, vt elicitur ex illo euãgelio. Exiit primo mane pater familias conducere operarios in vineam ſuam, iuſtũ autẽ et debitũ eſt vt pacta, ac ꝓmiſſa ſeruentur, iõ &c. & ita oẽs authoritates a nobis allegatæ, quibus ſignificatur, quod nos digna meremur, intelliguntur iſto modo

2. Corre.

Ex dictis infertur ꝓpoſitũ

Matth. 20

ex iſtis etiam dictis ſequitur hæc concluſio cor relatiua. Nullus viator etiam exiſtens in gratia, per opera bona meretur vitæ æternæ mercedē de condigno, et ex debito iuſtitiæ. Dico de condigno, non ex conuentione, aut promiſſione præmiantis, ſed ex æqualitate, et natura intrinſeca operis et præmii, ita quod tantum ſit meritum, quantum eſt præmium, nam ſi homo per infinitum tempus virtuoſe, et religioſe, & in maxima abſtinentia viueret, et omnia dei præcepta etiā cū adiutorio diuinæ gratiæ obſeruaret, nunq̄, tamen meretur vitæ æternæ præmiū de cōdigno, et ex debito iuſtitiæ iſto modo, ita quod tantum eſſet præmium vitæ æternæ, ſicut eſſent merita ſua, cum ſua natura ſint parui momenti, & finita, et per conſequens non meritoria illius infiniti præmii, & hoc eſt ꝙ dicitur. Rom. 8. Non ſunt condigne paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. Et Luce. 17. Cum feceris omnia, quæ præcepta ſunt vobis &c. Et ſic conſequenter omnes aliæ ſcripturarū authoritates, quibus Lutherani contra nos inſtant, ad hunc ſenſum intelligi videntur, meremur quippe, per opera bona vitæ æternæ præmium ex conuentione et promiſſione dei, non meremus vero, quantum ad intrinſecā rationem & qualitatem, illius maximi præmii, reſpectu noſtri meriti, de quo p̄mio Pau. loquitur dicens. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparat deus diligentibus ſe &c.

Cōcluſio correllatiua

enid eius ꝓbatio

Ro. 8

Luc. 17

Ad rationem etiam factam de facili reſpondetur, et conceditur, quod præmium redditur merito condigno, ſecundum debitum iuſtitiæ, et negatur quod deus nullius poteſt eſſe debitor. Nā

Solutio rōnis

licet deus nullius debitor eſſe poſſit ex natura rei,poteſt tamen ſe vltro facere debitorē noſtrū, ex ſua libera voluntate,nobis promittendo pro talibus operibus tantum præmium,ſicut homo gratis promittens alicui ex ſua libertate donū, ſe debitorem illi conſtituit. Tenetur.n. ſecundū iuſtitiam ſeruare promiſſum. Apoſtolus.n.dicit. Quis prior dedit illi &c. Loquitur de redditu ex natura rei debita.ſ.pro aliquo prius ad ſui vtilitatem recepto. Hoc autem locum non habet in deo,qui nullius eget. Et cum iterum arguitur ſylogiſtice, probando deum non poſſe eſſe debitorem. Reſpondetur per diſtinctionem. Quia vel illa determinatio, non reddendo,determinat maiorem extremitatem.ſ.debitor, vt maior valeat iſta,omnis debitor non reddens eſt iniuſtus,ſic male ſubſumitur,& male concluditur, ſed deberet ſic ſylogizari,omnis debitor non reddens eſt iniuſtus,deus non eſt iniuſtus,ergo deus non eſt debitor non reddens. Suo modo ſi arguitur cū verbo poteſt.ſic cōcluſio eſt vera, quia licet deus poſſit non reddere præmium, non tamen poteſt eſſe debitor,et non reddere,cū quo non ſtat non reddere,cum eius voluntas ſit immutabilis. Si vero hæc particula non reddendo determinat hanc particulam iniuſtus,ſic maior eſt falſa,quia valet iſta omnis debitor eſt iniuſtus non reddēs quæ eſt falſa de deo,et de multis aliis. Si dicis nō reddendo includit cōditionalē,et valet omnis debitor ſi nō reddit eſt iniuſtus, reſpōdetur quod conditionalis non eſt ſylogiſmus cathegoricus, neq; aliqua ſpecies ſylogiſmi hippotetici,ſi vero fuerit de conditionato extremo , reſpondetur vt prius,quare &c Ro. 11

Concluſio. 4.

Licet nullus viator actib. ſeu operib. a volũtate libere deriuatis mereatur primam gratiam de condigno, pōt tamen quilibet homo diuina cooperāte gratia. De cōdigno & ex debito iuſtitiæ mereri eiuſdē grãæ augmētū. Prima pars probatur, quia operib. præcedentib. gratiam, neq; ſequentib. Non primū, quia opera præcedentia gratiā ſunt opera peccatoris, & ingrati deo, ergo nullum tale opus, eſt præmio dignum. vt dicunt eſt. Neq; ſecundum, quia nullū opus poteſt eſſe meritorium gratiæ præexiſtentis. Tum quia meritum eſt via ad præmium eſt, via autem non ſequitur ſuum terminum. Tum quia meritum condigni preſupponit gratiam. Sicut effectus cauſam. Gratia. n. eſt cauſa principalis meriti, vt probabitur, ergo opus non poteſt eſſe meritum primæ gratiæ quā ſupponit, alioquin cauſæ eſſent ſibi inuicē cauſæ in eodē genere cāæ, ꝙ eſt impoſſibile. Meritum autē reducitur ad genus cauſæ efficiētis, reſpectu p̄mii, iō &c. Et ſi dicas bonus miles meretur equū ſibi a Rege datū, ꝓ obſequia ſequentia, ergo a ſimili quis gratiam ſibi datā mereri pōt per bonū vſum gratiæ receptæ. Hoc eſt per opera ſequentia in gratia operata. Reſpondetur ꝙ hoc eſt manifeſte cōtra apoſtolorum ad Ro. d. Si aūt gratia, iā nō ex operibus alioqn gratia iā nō eſſet gratia, ꝙ de prima grã maxime verū eſt. Præterea nō ē ſimile de equo militis, et gratia prima, qa Rex nō dat equū, niſi intuitu ſeruitii, ꝙ ſperat ſequuturū. Non. n. daret equū, niſi præſumeret militē donū hoc ſequētib. ſeruitiis cōpēſaturū. Deus aūt dans primam gratiam, non dat illam intuitu meritorum ſequē-

Ro. 11

tium,alioqn nō daret ei,quē ſciret nō bene vſu rum gratia,ꝙ falſum eſt,quia omni non ponē ti obicē infundit gratiā. Etiā ſi poſtea non bene vtatur,ſicut eſt videre in pueris baptizatis,accedente vſu rationis a deo auerſis. Sed quia huic primæ parti concluſionis non minus Lutherani, ꝗ Catholici fauent,ideo alias prætermitto probationes. Quod.n.fere ab omnibus conceditur,magna non indiget probatione.

Secunda pars(cui magis aduerſantur hæretici moderni)probatur authoritate beati Auguſtini,ad Bonifacium. Gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici, ſed ſi non admittitur authoritas Auguſti. Probatur ratione ,quia quilibet habens gratiam,habet vnde poteſt proficere in merito præmii beatifici , vt ſupra probatum eſt, ergo etiam habet vnde poteſt proficere in gratiam,tenet conſequentia, quia maior beatitudo retribuenda præexigit maiorem gratiam in præmiando. Oportet ergo gratiam creſcere proportione quadam ad gloriam retribuendam. Creſcit autem gratia per ſui augmentum. Prima rō pro augmēta gratiæ

Item oēs conditiones meriti de cōdigno , ſeu meriti abſoluti, idem eſt.n.dicere meritū abſolutum,& meritum condignum, conueniunt bono operi,ex gr̄a deducto reſpectu vlterioris gradus gratiæ,quo augeť ergo &c.ãcedēs patet,qa ibi eſt dignitas elicētiis , eſt gr̄a cooperans.pariter & deus acceptās,necnō & proportio ad gradum, quo gratia augetur,vnde & ſi tota gratia conſtituta ex gratia p̄exiſtente & ſuper addita excedit gratiam p̄exiſtentem,tamē gradus ille p̄ciſæ bui ſupadditur nou excedit,et præciſe reſpectu illius eſt meritum,non reſpectu præexiſtentis. Scd̃a rō

Quinta concluſio.

QVilibet homo obice remoto, ac homo motu in deum ex arbitrii libertate licet non de condigno, neq; ex debito iuſtitiæ præciſe tamen congrue ſeu aliquomodo primam gratiam mereri poteſt.

Quid ſit remouere obicem

Hæc concluſio ſic probatur, quia quemlibet actum, vel omne opus facientis ꝙ in ſe eſt, deus acceptat ad tribuendum gratiam primam nõ ex debito iuſtitiæ ex ſua liberalitate, ſed. At homo remouendo obicem. i. obſtaculum & diuinæ gratiæ impedimentum hoc eſt ceſſando ab actu, & conſenſu peccati, & eliciendo bonum motum in deum, tanꝗ in ſuum principium & finem, facit quod in ſe eſt, ergo huiuſmodi opus, & bonum motum in deum acceptat deus, de ſua liberalitate ad infundendum gratiam. Vltra, ergo remouēdo obicem meretur gratiam congrue, ſeu aliquo modo, vltra conſequentia eſt nota, quia quilibet actus libere elicitus & acceptatus a deo ad aliquid retribuendum non ex debito iuſtitiæ ſed ex ſola dei acceptantis liberalitate, aliquo modo dicitur meritorius, quia ſaltē deus facit actū illum meritorium, acceptando ipſum, quem & nos meritum congruum appellamus, & hoc a nullo debite negari poteſt. Prima etiam conſequentia eſt nota, eo quod eſt ſylogiſtica in tertio modo primæ figuræ. Maior probatur per illud Zachariæ. Conuertimini, & ego conuertar ad vos.

Probatio maioris

zacha. 1

Iacobi. 4

Apoc. 3

Item Iacobus Appropinquate deo. et ipſe appropinquabit vobis, & Ioan. in Apoca. Ego vo ad oſtium & pulſo, ſiquis aduertit vocem meam, et aperuerit mihi ianuam, intrabo ad il-

lum, et cenabo cum illo, et ipſe mecum. Cōuerti autem ad deum, et appropinquari deo, ac aperiri illi, eſt facere quod in ſe eſt. Conuertitur nempe deus ad hominem, & appropinquat ei, ac intrat habitando in eo, et cenando cum illo per gratiā, quam infundit ille.

Item Auguſtinus ſuper illud pauli cap. ſecundi ad Thimo. 2. Negare ſeipſum non poteſt, et cū ſit iuſtus, non poteſt negare ſuam iuſtitiam, ergo cum et miſericors non poteſt negare ſuam bonitatem et miſericordiam, quia pronior eſt ad largiendum de ſua miſericordia e bonita, e, q̄ ad puniendum de ſua iuſtitia. Si ergo non poteſt ſuam iuſtitiam negare facientibus malum, multo magis non poteſt ſuam bonitatem, et miſericordiam negare illis, qui requiritur eam, ſed qui facit qđ in ſe eſt, requirit bonitatem, et miſericordiam ergo dat ei, hoc autem eſt infundere gratiam igitur &c. 2. Thi. 2

Praeterea idem Aug. ſuper illud Ro. 5. Iuſtificati ex fide pacem habemus ad deum ait, Deus reſpicit confugientes ad ſe, aliter in eo eſſet iniquitas. Sed impoſſibile eſt, quod in eo ſit iniquitas, ergo impoſſibile eſt, quod non recipiat confugiētes ad ſe, ſed faciens quod in ſe eſt, confugit ad ipſum, ergo neceſſe eſt quod ipſum recipiat, recipit autem infundendo gratiam. Minor probatur, qa remouendo obicem, qui eſt conſenſus in peccato, et eliciendo motum bonum liberi arbitrii in deum facit quod in ſe eſt. Vltra. n. ex ſe nō poteſt, ſuppoſita ſemper generali influentia dei, ſine qua omnino nihil poteſt. Ro. 5

Ex quib. ſeqtur, quod iniuſte et male Lutherani derident, et negant huiuſmodi Theologorum Correla. cōtra Lu.

diſtinctione.ſ.de merito condigno, et congruo. Nã qđ detĩ aliquod meritũ alicuius præmii cõdignũ ex debito iuſtitiæ, videlicet ex cõuẽtione, et pacto, ac dei p̄miantis libera acceptatione, Pariterque detur meritũ congruũ, quod eſt opus a volũtate libere elici tñ, ad aliqđ bonũ retribuẽdũ acceptatũ, non ſi quidẽ ex debito iuſtitiæ, ſed ex ſola acceptantis liberalitate, clare liquet. ex rationibus & autoritatibus ſupradictis. At in hoc differũt, quia meritũ condignũ p̄ſupponit gratiã, ſimulque pactum, aut conuẽtionẽ, ſeu p̄miantis promiſſionẽ, vt patuit ſupra. Meritum vero congruũ, non præſupponit gratiam. Poteſt.n. præmia largiens aliquid retribuere operanti, intuitu alicuius operis, alias non daturus, non tamẽ tãq̃ digno in ſe, nec ratione operis condigni, ſed ex ſua liberalitate, etiam ei qui inimicus eſt, vt euidenter conſtat de homine peccatore, contrito tamen & pœnitente, cuius contritionem deus acceptat, ad gratiam elargiendam, facitque, ex ſua liberalitate illud pænitẽtiæ opus eſſe aliquomodo diuinæ gratiæ meritorium, quoniã cuilibet facieti qđ in ſe eſt ſemper deus eſt paratus ſuã tribuere gratiã, vt non minus rationib. q̃ authoritatib. probatũ eſt ſupra, igitur concludendũ eſt præuiam contritionem, ſeu interiorem pænitentiam eſſe meritum congruum, reſpectu diuinæ gratiæ. Quare quilibet peccator faciens quod in ſe eſt, ex contritionis virtute, de congruo primam meretur gratiam, qua habita inde ex bonis operibus de condigno, et ex debito iuſtitiæ. ſ. ex pacto, aut conuẽtione, ſeu præmiantis promiſſione meretur vitæ æternæ mercedem, vt luce clarius liquet ex ſupradictis &c.

Quid ſit meritum congruũ.

Correla.

Pulcherrimum quæſitum.

SEd quæret aliquis et nõ immerito, quid ſit facere ꝙ in ſe eſt, & quõ infidelis habet, ſeu põt facere ꝙ in ſe eſt, pariter et fidelis. Reſpõdẽdum eſt quod in quolibet homine eſt ratio recta, per naturam, qua quilibet poteſt cognoſcere ſuũ principium. ſ. deũ. Per hoc. n. quod quilibet homo naturaliter ſcit non ſemper fuiſſe, ſcit ſe factum eſſe, et habere principium, et ſcit quod ab illo principio habet quicquid habet boni, a quo debet petere bonum, et ſuorũ deffectuũ cõplementum. In cuius ſignũ nulla fuit hominum natio, quæ voluerit eſſe ſine deo, a quo neceſſaria & ſubuentionem peteret, licet multi errantes, & decepti illos coluerint pro deo. Cum ergo ſecundum illam nationem, per liberum arbitrium operatur homo, recurrendo ad illum, quem ſcit eſſe ſuum principium, et petit ab eo lumen cognitionis fidei, et boni, facit quod in ſe eſt, & hoc natura eſt in quolibet homine. Infideli autem peccatore, qui habet fidem informem. nihilominus fides illa ad duo radiat. ſ. ad diuinam iuſtitiam damnantem reprobos, & ad diuinam miſericordiam ſaluantem electos. Si ergo auertat ſuum arbitrium ab actu peccati, conſiderando diuinam iuſtitiam damnantem reprobos, et conuertat ipſum ad obediendum deo, & diligendum deum conſideratione miſericordiæ, qua ſaluat electos ex primo enim generatur, timor, ex ſecundo ſpes, et hoc faciendo facit quod in ſe eſt. Sed forte dicet Lutherus, hoc facere quod in ſe eſt, præſupponit liberum arbitrium. Sed hoc non datur, ergo nullus poteſt facere quod in ſe eſt, reſpondeo, quod in concluſionibus ſequentis tractatus Deo op‑

Quomodo infidelis facit quod in ſe eſt.

Quid ſit facere ꝙ in ſe eſt apud fidelem.

timo auxiliante apertiſſime demonſtrabitur libe rum arbitrium de neceſſitati dari &c.

Poteſt etiam breuius dici, quod infidelis facit quod in ſe eſt, dum arbitrium ſuum conformat rationi, ac toto corde petit, ac quærit illuminari ad cognoſcendum veritatem, iuſtitiam, et bonū.
Act. 10 Exemplo Cornelii Centurionis actuum. 10. Fidelis vero facit quod in ſe eſt, ſi ſecundum regulam fidei deteſtatur peccatum. proponens in omnibus obedire deo, et eius præcepta ſeruare peccatum. n. deteſtando remouet obicem, volēs aūt deo tanq̄ ſummo bono obedire propter ipſum deum, habet bonum motum in deum, et ſic patet minor quod. ſ. remouens obicem, et habens bonū affectū in deū, facit qđ in ſe eſt quare &c.

Facerē qđ in ſe eſt quid in breuiter.

Aliud perpulchrū quæſitū.

Poteſt inſuper aliquis quærere, an deus neceſſario det gratiam facieti quod in ſe eſt. Reſpondetur per duplicem diſtinctionem, quoniam neceſſitas dupliciter ſumitur. ſ. pro neceſſitate coactionis, vel pro neceſſitate, mutabilitatis, vel poteſt poni alia diſtinctio. Eſt. n. neceſſitas ſimpliciter dicta ſeu abſoluta, cuius oppoſitum includit contradictionem, et eſt neceſſitas ex conditione ſeu ſuppoſitione. Tunc dicitur, quod deus dat gratiam facienti quod in ſe eſt, neceſſitate immutabilitatis, et ex ſuppoſitione, quia diſpoſuit deus dare immutabiliter gratiam facienti quod in ſe eſt, vt ſupra dictum eſt. Illa ergo ordinatione ſtāte, & ſuppoſitione non poteſt non dare gratiam facienti, quod in ſe eſt, quia tunc eſſet mutabilis. Sic prædeſtinatus non poteſt non ſaluari in ſenſu compoſito. ſ. ex ſuppoſitione, quia impoſſibile eſt prædeſtinatum non ſaluari, ſtante ſua p̄deſtinatione.

Neceſſitas coactiōis immutabilis.

Neceſſitas abſoluta con ditiōata.

prædeſtinatione licet in ſenſu diuiſo.i. ſimpliciter, & abſolute hæc ſit vera,qui prædeſtinatus eſt,poteſt non ſaluari, quia poteſt non eſſe prædeſtinatus,cum prædeſtinatio cuiuſcunq; ſit contingens.ſic omnis ordinatio dei ad extra eſt contingens. Vnde hæc conſequentia eſt neceſſaria. Albertus eſt prædeſtinatus, igitur,Albertus ſaluabitur, Licet tam antecedens q̃ conſequens ſit contingens.Qua propter eodem modo ſequitur, Albertus facit quod in ſe eſt,ergo deus dat ei gratiam,licet vt dictum eſt,tam antecedens q̃ conſequens ſit contingens, ſic ergo neceſſarium eſt ex ſuppoſitione deum dare facienti ꝙ i ſe eſt gratiam,quia hæc conditionalis eſt neceſſaria. Si homo facit ꝙ in ſe eſt, deus dat gratiam. Non autem neceſſario ſimpliciter,neq; coactus,dat gratiam facienti quod in ſe eſt, quia illa neceſſitas non cadit in deum,reſpectu cuiſcunq; creaturæ. Sed obiiciunt Lutherani dicent impoſſibile eſt hominem facere quod in ſe eſt,quia facere quod in ſe eſt,eſt remouere obicem & impedimẽtum gratiæ. Obex autem gratiæ eſt peccatum mortale, ſed nullus homo poteſt de ſe peccatum ſuum remouere, cum ſolus deus remittat peccata.igitur nullus homo poteſt facere quod in ſe eſt. Reſpondetur,quod obex gratiæ, quandoq; dicitur peccatum mortale, quantum ad reatum, quandoq; dicitur peccatum mortale quantum ad actum interiorem & exteriorem, qui eſt conſenſus & complacentia peccati.

Obiectio lutheranorum.

Reſpõſio catholica

Primũ remouere non poteſt homo, quia peccatum quo ad reatum non remouetur, niſi per peccati veniam, quod ſolius dei eſt, qui tamen paratus eſt remittere faciẽti quod in ſe eſt. Obi-

cem vero ſecundo modo dictum poteſt remoue re peccator, quia poteſt ceſſare a conſenſu et actu peccandi, immo odire peccatum, et velle non pec care, & de hoc obice intelligenda ſunt dicta ſupe rius, in quintæ concluſionis probatione &c.

Hic clarius loquitur auctor.

Vel vt idem clarius dicam, de eodemque vos certiores faciam. Duplex eſt obex, vel obſtaculum ſeu impedimentum gratiæ gratum facientis, quod idem eſt. ſ. mortale crimen, & actualis conſenſus peccati, ſeu complacentia et perſeuerantia in illo. Remouere autem primum obicem, aut obſtaculum, ſeu impedimentum, quod in idem reddit, in hominis non eſt poteſtate, quia ſolius dei eſt remittere peccata. Secundum vero obicem et diuinæ gratiæ impedimentum poteſt homo remouere, diſcedendo a perſeuerantia, et complacentia peccandi. Pariterque ab actu et conſenſu peccati. Quid eſt .n. obicem remouere, niſi peccata deteſtari, ac per veram cordis contritionem dolere de commiſſis cum firmo non amplius peccandi propoſito, facere autem quod in ſe eſt, præter hoc, addit bonum motum in deum .ſ. velle in omnibus deo obedire, eiuſque obſeruare mandata, tunc ſtatim deus, qui nunquam deeſt facienti quod in ſe eſt, ei remittit peccata nouam infundendo gratiam, non ſiquidem coactionis, vel abſoluta neceſſitate, ſed conditionata quippe et immutabilitatis neceſsitate, prout dictum eſt ſupra, quare &c.

Obicē remouere quid ſit.

Quid facere q̄d in ſe eſt.

Sexta concluſio.

LIcet nullus viator poſſit alteri mereri primam gratiam, beatitudinem, ſiue gloriam directe, nec aliquem eius gradum. Po-

teſt tamen homo ſaltem indirecte,vel aliquomo do alteri mereri primam gratiam, & augmentum eius, necnon & cætera dona gratiæ gratis datæ.

Prima pars concluſionis probatur, quia beatitudo reſpondet tantum gratiæ et operibus propriis, et qui beatificatur, et non gratiæ alterius, nec alienis operibus dempto merito Chriſti,qui omnibus meruit gratiam(et nota ꝙ de beatitudi ne eſſentiali loquitur concluſio)dicit.n.ſcriptura Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti,vt referat vnuſquiſq; propria corporis, prout geſſit ſiue bonum ſiue malum. 2.Cor. 5

Item ad Corinth.ait pau.Vnuſquiſq; propriã mercedem accipiat ſecundum ſuum laborem. 1. Cor.3

Præterea idem Apoſtolus ad Ro.inquit. Vnuſquiſque pro ſe rationem reddet deo. Ro. 14.

Proinde ad Gala.iterum dicit,Quæ ſeminauerit homo hæc et metet, & ibidem vnuſquiſque onus ſuum portabit. Gal.6.

Item ex merito alicuius ſancti non confertur gratia peccatori directe,et ex debito iuſtitiæ,eo ꝙ nihil deus debet peccatori niſi pœnã,nec illud debet ſancto oranti,quia pollicitus eſt deus exau dire orationes ſanctorũ,pro ſe non pro aliis,põt n.multipliciter impediri pro aliis orans.

Secunda pars concluſionis probatur,per illud Matth.Videns Ieſus fidem illorum dixit paralitico.Confide filii,remittuntur tibi peccata tua, vnde gloſa.Penſate fratres quantum apud deum fides propria, cum tantum valuit fides aliena, vt hominem ſanaret in anima et corpore. Non autem ſanatur in anima, niſi per gratiam, Sic beatus pau.creditur conuerſus orationibus Matth. 9

ſancti Stephani, & beatus Auguſtinus orationibus matris ſuæ, necnon & populus Iſrael multoties conuerſus ad deum, & a flagellis liberatus orationibus Moſi ſerui dei, & ſic de aliis, de quibus clare exempla habemus in ſcripturis, & eodem modo poteſt probari, quod vnus poteſt alteri mereri augmentum gratiæ, et cætera dona gratiæ gratis datæ, quia ſi poteſt alteri impetrare gratiam quod maius eſt, ergo etiam augmentum gratiæ, &c. dona, quod minus ē. Sed hæc altera pars concluſionis clarius, et fortius demonſtrabitur, in libro de orationibus ſanctorum, contra impia Lutheranorum dogmata &c.

COMPENDIVM

RESOLVTVM TOTIVS materiæ. De fide et operibus.

TRIA præcipue ſunt nobis neceſſaria ad ſalutem, ſcilicet gratia quæ a ſolo deo eſt, inde opera bona quæ ex libera hominis voluntate eliciuntur quorū præſtantiſſimum opus eſt charitas, Deinde fides quæ a deo eſt, pariter & ab homi-
Rom. 10 ne, Cum. n. dicit Apoſtolus fides ex auditu auditus autem per verbum dei denotat fidem eſſe ab
Luc. 17 homine, Cum autem Petrus clamat Domine adauge nobis fidem innuit augmentum fidei eſſe a deo non extenſiue ſed intenſiue quo ad maiorem
1. cor. 12 rem ipſius firmitatem, et ſi dicis Apoſtolus alibi oſtendit fidem eſſe domum dei ergo a ſolo deo eſt, Reſpondeo quod ibi non loquitur de fide ne-

ceſſaria ad credendum, ſed de fide ad miracula faciendum quæ eſt donum dei ſicut eſt donum ſapientiæ & ſcientiæ, & aliarum gratiarũ quæ gratis dantur. Quod autem gratia ſit nobis neceſſaria ad ſalutem, Liquet plurimis ſcripturarum teſtimoniis. Ait.n. Chriſtus, Sine me.i. ſine gratia Io.15.
mea nihil poteſtis facere, Et rurſus, Nemo venit ad me niſi pater meus gratia ſua traxerit eum, Io.6
Et Paulus ad Corinth. Gratia dei ſum id quod ſum, & alio in loco, Gratia dei vita æterna, De fi 1.cor.15
de etiam liquet quoniam Apoſtolus ait, Sine fide Rom.6
impoſſibile eſt placere Deo &c. Et ibidem, fides Hebre.11
eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, Rurſus iuſtus ex fide viuit, Et Chriſtus in Euangelio, Qui non Rom.1
credit iam iudicatus eſt, Itaque alibi concludit, Abach.2
Qui crediderit et baptizatus fuerit ſaluus erit, Io.3
De operibus vero bonis qualiter illa ſint nobis neceſſaria ad ſalutem ſatis abunde dictum eſt ſu Mar.16
pra, Quamobrem Petrus in Epiſtola canonica ait Satagite, vt per bona opera veſtra certam veſtram vocationem & electionem faciatis &c. 2.Pet.1
Non ergo fides aut gratia ſola nec tantum opera bona iuſtificant hominem ſed hæc omnia ſimul neceſſaria ſunt ad ſalutem. Et ſi dicas Apoſtolus ait Gratia dei vita æterna, ſi igitur ex gratia iã Rom.10
non ex operibus alioquin gratia non eſſet gratia, Reſpondeo ꝙ ille idem ait vnuſquiſque pro 1.Cor.13
priam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem, Itaque dicendum eſt ꝙ prima cauſa ſalutis noſtræ eſt gratia, ſed cum homo habet illam non debet ſe ocio tradere, potius in vinea domini bona operari, Nam ſi princeps quiſpiam dice Pulchrũ
ret pauperi mendico, accipe hos mille aureos, va exemplũ.
de negociari pro te & me, ille autem negociando

quam plures alios lucraretur,adeo vt efficeretur diues. Quænam fuit cauſa illarum diuitiarum. Clare enim conſtat ꝙ radix & fundamentum, ac prima cauſa illius lucri fuit pecunia a principe data,Totalis autem cauſa minime dicenda eſt,quoniam addenda eſt alia ſecunda cauſa,videlicet negociantis induſtria qui non abſcōdit pecuniam domini ſui,ſed ad inſtar boni ſerui ait,Domine multa talenta tradidiſti mihi, ecce quam plura alia ſuperlucratus ſum &c. Radix igitur et fundamentū noſtre ſalutis,quo inſuper Iacobo omniū electorū figura in illa æternitate ꝑdeſtinatus eſt fuit diuina gratia,illū autē prædeſtinationis finē nūquā aſſequi potuiſſet, ſine fide et operibus bonis,itaqꝫ tria hæc neceſſaria ſunt ad ſalutē,Gratia.n.ſeu fides ſemotis quibuſcūqꝫ operibus bonis eſt vnū extremū Lutheranorū, opera vero ſine gratia & fide,eſt aliud extremū pellagianorū,et phariſeorū,ſed omne extremum eſt vitioſum,ſumendū eſt igitur mediū in quo omnis virtus adeſt,quod eſt gratia fidei vna cū operibus bonis, quibus homo facilius ſuū finē conſequi valet,Quod autē opera nō ualeāt ſine gratia exēplo patet, Nā ſi pater quiſpiā haberet duos filios et iuniori paruulo præciperet,ut ferat ſarcinā,ille aūt non valens, clamet non poſſum, At pater iratus dicat,volo omnino vt feras ſarcinam ſine mora,Quod ageret paruulus ille.profecto plorans ſtaret, quia tale pondus ferre non poteſt ſed frater maior videns impotentiam iunioris fratris porrigit brachiū,et adiuuat,fertqꝫ ei auxilium(quo dato) paruulus lætus fert ſarcinam,Ita deus pater ꝑcipit nobis vt bona operemur,obediamus ei,Diligamus deum et proxi

Matth.25

Duo extrema vitioſa.

Aliud exēplū.

mū,eius pcepta cuſtodiamus,Homo aūt ſuis viribus,tali effícere nō valet,deus vero vult, ſed homo clamat,Emitte manū tuā de alto,At Chriſtus qui eſt frater noſter maior,et primo genitus in multis fratribus adiuuat nos porrigens dextram gratiæ ſuæ.Quamobrem opera bona ſine gratia a nobis exequi minime poſſunt ideo &c. Roma. 8.

DE LIBERO A BITRIO SECVNDA acutiſſima Diſputatio,Cōcluſio. Prima.

LIberum arbitriū neceſſario dari tā ad bonū q̄ ad malū, eſſeq; cuilibet hoi cōnaturale oino aſſerimus,q̄re falſa ſunt illa Stoicoꝝ dicta, oia de neceſſitate eueniunt, certa q̄ ſtāt oia lege,q̄ Lutherāi eſſe uera īpie fatenē.

Demōſtratio euidētiſſimis rōnibus libero arbitrio,tota hæc concluſio redditur vera, idcirco pro eius declaratione, ac cōcluſionis ꝓbatione, primo ſciēdū eſt qđ aliter de libero arbitrio locuti ſunt philoſophi,et naturales et aliter locuti ſunt Theologi, et ſancti,nā philoſophi loquunē de libero arbitrio,ꝓut diſtinguitur cōtra principiū naturale,qa tripliciter eſt agere ſecūdū philoſophos,ſcilicet agere libere,q̄ eſt actio volūtatis agere naturaliter,q̄ eſt actio ignis calefaciētis,et agere violēter,q̄ eſt actio lapidis ꝓiecti ſurſū,ut habet philoſophus. 2 .phiſicorū,vbi diſtinguit

principium actiuum in naturã et intellectum, per intellectum intelligit voluntatem. ſiue liberum arbitrium. hoc eſt animam intellectiuam, reſpectu illius actus, quem habet in ſua poteſtate, & ibidem, cum diuidit agens ſecundum propoſitum, & non ſecundum propoſitũ, per agens ſecũdum propoſitum intelligit, agens liberum, ſeu voluntatem, per agens non ſecundum propoſitum intelligit naturam, ſeu potentiam irrationalem. Vnde potentia libera, vt diſtinguitur cõtra naturalem, ſecundum philoſophos eſt potentia indifferens ad oppoſita .i. quæ ad productionem alicuius effectus, omnib. poſitis, et eodẽ modo ſe habentibus, nullo variato ex parte ſui vel alterius habet in poteſtate ſua, ita non producere ſicut producere, ita ꝙ natura ſua ad neutrum determinantur, & talis potẽtia, dicitur contingẽter & libere productiua.

Quid potẽtia naturalis.

Potentia vero naturalis oppoſito modo deſcribitur, eſt potentia ad vnum oppoſitorum determinata, quæ non habet in poteſtate ſua vtrunq; oppoſitorum, et talis agit neceſſario .i. poſitis omnib. requiſitis ad productionem effectus, non poteſt non producere.

Corre. 1 Ex quo ſequitur, ꝙ nulla cauſa reſpectu eiuſdem effectus eſt libera. & naturalis, quia implicat.

Crrre. 2 Secundo ſequitur, ꝙ cauſa reſpectu vnius effectus, poteſt eſſe libera, & eadem reſpectu alterius erit naturalis, patet de anima rationali, quæ reſpectu actus volendi eſt libera, & eadẽ reſpectu intellectus eſt naturalis,

Corre. 3 ex quo tertio ſequitur, quod ſola humana voluntas eſt libera.

Theologi vero, & ſancti ſcriptores loquuntur de libertate, quandoq; n. accipiunt libertatem, prout diſtinguitur contra coactionem, ita quod

potentia dicitur producere libere, quando non producit coacte, quia pducere vi vel coacte eſt producere cõtra ſuum velle, ſicut dicimus, quod mercatores quando proiiciunt merces in mari, non proiciunt eas vi. hoc eſt contra eorum velle, immo proiiciunt libere, prout libertas diſtinguitur contra vim, & talis libertas, non diſtinguitur contra principium neceſſariũ, quia ſtat, quod aliquod agens agat neceſſario, & etiã agat libere, iſto modo capiendo libertatem, quia deus vult ſeipſum eſſe libere, et etiam neceſſario, non neceſſitate coacta, quia a nullo cogi poteſt, ſed neceſſitate immutabilitatis, quia ſic deus immutabiliter ab æterno ordinauit. Eodem etiam modo dicitur qđ pater in diuinis generat filiũ libere & neceſſario. Neceſſitas autem coacta ſemper repugnat libertati arbitrii, non autem neceſſitas immutabilitatis, vnde liberum, idem eſt quod voluntarium, & iſto modo libere producitur, quicquid producitur a voluntate, quare ſi volũtas produceret aliquem actum etiam neceſſario voluntarie & libere produceret, non autem contingentur, et hæc libertas a coactione conuenit deo angelis, et hominib. ſicut voluntas cõuenit illis vniuoce. Alio modo accipitur libertas prout opponitur ſeruituti, per quam quis alteri ſubiicitur, de qua Pau. ad Cor. ait. *Seruus vocatus es, nõ ſit tibi curæ, ſed et ſi poteſt fieri liber magis vtere*, et ſic ſecundum multiplicem ſeruitutem, poteſt poni multiplex oppoſita libertas, & quia duplex eſt ſeruitus ſecundum Theologos. ſ. ſeruitus culpæ, & ſeruitus miſeriœ, ita duplex erit oppoſita libertas. ſ. libertas a culpa, & a miſeria, ſeu a pœna, et hæc libertas cõuenit ſã- Corin. 7

tummodo deo,& beatis,de qua libertate loqui tur Aug.prout recitat Magiſter. 2.ſent.Multo li berius erit arbitrium,quod omnino non poteſt ſeruire peccato. Viatores vero tanto ſunt liberio res, quanto magis culpæ,et pœne ſunt immu-
Ro.6. nes,vt patet Ro.6.Liberati a peccato ſerui facti eſtis iuſtitiæ.Damnati vero carent vtraq; liber tate,vnde diuiditur libertas in libertatem natu ræ,et libertatem gratiæ,et gloriæ,libertas namq; naturæ eſt libertas a coactione, libertas gratiæ eſt libertas a culpa libertas gloriæ eſt libertas a miſeria. Prima conuenit deo,et cuilibet creatu-ræ habenti voluntatem liberam altera conue-nit omnibus exiſtentibus in gratia tertia conue nit tantummodo beatis.ſed de iſtis tribus modis libertatis, non ſumus dicturi in præſenti tracta-
De liber-tate in p-poſito ca pita. tu,ideo tantum dicta ſufficiant. Alia ſi quidem eſt libertas,quæ opponitur neceſſitati non tan-tum coactionis,ſed etiã immutabilitatis,& hæc dicitur libertas contradictionis,ſeu contingẽtiæ & hæc eſt principium meriti,& demeriti, quia per hanc libertatem poſſumus peccare & nõ pec care, velle & non velle,tam bonum,ꝙ malum, & per conſequens mereri et demereri. Mereri ta men mediante diuina gratia, et hæc libertas cõ uenit tantummodo viatoribus,qui ſunt in ſtatu peccandi,et non peccandi,merendi et demerẽdi, et ſecundum hæc ſignificata libertatis,variæ aſ ſignãtur de libero arbitrio diffinitiões,variæq; allegantur ſanctorũ authoritates.At quia de illa libertate,quæ conuenit viatoribus ſumus tantũ
Liber; ar bitriũ qd ſit. dicturi in præſentiarum,ideo dimiſſis aliis diffi nitionibus ſanctorum ponitur diffinitio Diui Auguſtini quam Magiſter recitat,2.ſeu.Diſ.15.

quæ talis eſt. Liberum arbitrium, eſt facultas rationis, et voluntatis, qua bonum eligitur gratia aſſiſtente, vel malum ea deſiſtente, quæ ſecundũ Magiſtrum datur de libero arbit. viatorum tantum, et dicitur liberum quantum ad uoluntatẽ quæ poteſt in oppoſita, et dicitur arbitriũ, quantum ad rationem diſcernentem bonum & malum ex qua diffinitione elicitur quod liberum arbitrium non eſt aliud, quam intellectus et uoluntas ſimul, vt patet etiã ex vi vocabuli. Nam dicitur lib. arbi. vt per arbitrium intelligatur intellectus rationalis, tanꝗ iudex dictans volũtati aliquod eſſe faciendum vel non faciendũ; & per liberum intelligatur voluntas, quæ eſt libera ad illud volendum vel non volendum. et ſic lib. ar. poteſt etiam aliter diffiniri. ſ. libe. arbi. eſt intellectus et voluntas, quæ eſt eadẽ anima dictans aliquod eſſe faciendum vel non faciendum, et illud poſſe facere, et poſſe non facere, quia intellectus practicus multotiẽs, et fere ſemper (vt diximus) dictat voluntati multa bona faciẽda, puta hodie eſſe ieiunandũ, vel audiendã miſſam, vel obſeruanda pcepta dei, in poteſtate autem volũtatis eſt velle hodie ieiunare, vel nõ ieiunare, et ſic velle audire miſſam, vel non audire, paritercꝫ in poteſtate voluntatis eſt imperare corpori, & partibus eius, vt moueantur ad ſua perficienda mandata niſi aliunde impediantur, velle autem & non velle eius, nunꝗ poſſunt impediri. Et hoc ſiquidem liberum arbitrium, in cuius poteſtate eſt elicere bonum, vel malum & vtrum libet ſecundum electionem facere vel dimittere, ac inſuper in ſua eſt libertate appetituque mouere ad ea, quæ bona vel aut mala

Aliter diffinitur.

indicat ratio, taliſq; libertas non conuenit deo neq; damnatis, neq; beatis, ſed tãtummodo via toribus His ergo ſic declaratis, probatur concluſio.ſ. quod neceſſario datur liberum arbitrium, tam ad bonum, q̃ ad malum.

Primo rationibus, deinde ſacrarum ſcripturarum teſtimoniis.

Prima pro libero arbi. ratio demonſtratiua.

Prima rõ Mirabile fortiſſimum primæ rõis fundamẽtum

SEd pro fundamento huius primæ rationis, ſupponatur vnum, quod eſt veriſſimum in natura.ſ. quod oẽs rerum ſubſtantiæ quandam naturalem propietatem habent a deo, vt naturale ab illo, cuius eſt proprium, nulla vt, etiã diuina ſeiungi poſſet, niſi illud idem perimatur, & licet rei ſubſtantia intelligi poſſit non intellecto, quod ſibi proprium eſt. Nulla tamen virtus, excogitare poteſt rem actu eſſe abſq; eo qđ ſibi propium eſt, congenitum, & connaturale, Exempli cauſa, ſol lucem habet, quæ ſibi congenita eſt, vel cõcreata, & cõnaturalis, & vſq; adeo eſt eadem ſibi, quod deus non poſſet a ſole lumẽ ſeiungere, niſi ſolem deſtrueret. Pariter plumbum grauitatem habet ſibi connaturalem & cõgenitam, quod licet poſſit intellectus plumbi naturam intelligere, non cogitando de eius grauitate. Nullus tamen ſanus intellectus intelligere poteſt, plumbum exiſtere denudatum a ſua congenita grauitate, & quod dictum eſt de ſole et plũbo, ita dici poteſt de vna quaq; rei ſubſtantia, & eius proprio, ſicut de igne, a quo connaturalis eius caliditas per nullam potentiam ſeparari poteſt, niſi ignis corrumpatur. Impoſſibile eſt.n. ignem eſſe, & non habere caliditatem, & quam exiſtere ſine humiditate, quemadmodum homi

rem eſſe,& non eſſe riſibilem, non eſt poſſibile, eo quod riſibilitas cum ſit propria paſſio hominis, ab ipſo ſeparari nequit, & ſi hoc accidit in vna quaq; ſubſtantia corporea,verius id exiſtimandum eſt de re perfectiori,ſ.de rationali anima,quæ tota perfectione præferenda eſt cunctis corporeis rebus, pariter et de mentib. angelicis, quæ omnia volens deus creare,licet potuerit non creare,tamen non potuit ea producere, ſine ſuis propriis congenitis et connaturalib. proprietatib.Et ſi non potuit aliquam naturam facere ſine ſua naturali proprietate.Minus potuit eã formare ſine partib.ſuis eſſentialib. ex quibus conſtat talis natura.Quis.n.recte diceret,quod deus poſſet facere hominem eſſe hominem, & non habere animam rationalem, aut vnam animam rationalem creare ſine intellectu, memoria, & voluntate,& ſi hoc deus nequit facere, non propter ſuam impotentiam, ſed quia repugnat creaturæ ſic produci,ac etiam taliter eſſe,contradictionem quoq; implicat hominem eſſe,& non eſſe animal rationale. Vires nempe eſſentiales animæ rationalis tres ſunt intellectus.ſ.memoria, & voluntas. Harum autem triũ animæ virium,quælibet ſuã habet congenitam proprietatem. Si ergo non potuit deus animam rationalem creare,abſq; intellectu,memoria,et volũtate,neq; iſtas animæ vires facere potuit,vt ocioſe eſſent ſine ſuis congenitis proprietatibus. Multæ autem ſunt intellectus proprietates.ſ.res ſimplices apphendere,iudicare,credere,opinari,ſcire,diuidere,componere, roncinari,& alia id genus,ſine quibus intellectus eſſe nõ põt.Quis.n.imaginari poſſet vnum intellectũ eſſe intellectũ,ſine huiuſmodi pprietatibus.

Propr'etates intellectus inſeparabiles

Primo igitur poteſt intellectus ex ſuis naturæ deprehendere ſimplicia, hoc eſt ſimplices terminos vniuſcuiſque diſciplinæ, cum autem intellectus terminos deprehendit, ſimul et eorum ſignificata intelligit. Dummodo intelligibilia ſint etiã denudatus a ſenſibus corporeis, quod ſenſus nequit facere abſque corporeis conditionibus. Poteſt etiam intellectus ex dictionibus ſimplicibus iam cognitis conſtituere orationem, Exempli cauſa, deus eſt infinitus; valet etiam intellectus diuidere, itidem et comparare rem cognitam, ad alteram rem cognitam. Poteſt denique diſcurrere, ab vno ad reliquum; & per huiuſmodi diſcurſum, illud diſtincte ſcire poteſt, quod ante diſcurſum ignorabat. Interdum autem, ratiocinatur a ſenſibilibus ad ſenſibilia, nonnunq̃ vero a ſenſibilibus, ad intelligibilia ſeu incorporea. Vnde ex naturali quadam ſua ratiocinatione, poteſt attingere notitiam multarum rerum; et ſuo proprio diſcurſu, et deum, et quamplures eius proprietates poteſt perfecte agnoſcere, vt infra clarius patebit, in ſecundæ concluſionis probatione.

De memoria et eius proprietate.

Sed quod dictum eſt de intellectu, et eius inſeparabilibus proprietatibus, pariter dicendũ eſt de memoria cuius proprium eſt reminiſcentia, ſeu recordatio, reminiſcentia nempe eſt cognitio, vel cogitatio ipſius reminiſcentis, de aliquo actu p̃terito, ſeu de aliqua re viſa et cognita. Exẽpli cauſa. Quis, n. ſemel cognouit Carolum imperatorem, ex cuius viſione, et cognitione cauſata eſt quædam naturalis ſimilitudo, et imago ipſius imperatoris, quæ quidem ſimilitudo derelicta eſt per actum cognoſcendi rem illam, in virtute me

moratiua. Virtus autem recordatiua recipit in ſe, et conſeruat imperatoris imaginem, quæ etiam illius ſpecies vel ſimilitudo dici poteſt. Cum autem fit recordatio, memoria reſpicit illum actū, vel ſpeciem, ſeu naturalem ſimilitudinem, vel imaginem. Quæ etiam notitia abſtractiua appellatur cauſata a notitia intuitiua imperatoris. et licet imperator ſit mortuus vel abſens, præſens eſt tamen ille memoriæ ſecundum ſuam ſimilitudinem, ſpeciem, ſeu imaginem, quæ illum repræſentat.

Sed eſt notandum quod duplex eſt memoria ſenſitiua. ſ. et intellectiua, ſenſitiua eſt in brutis, et etiam in hominib. dum per notitiam ſenſitiuam recordantur, intellectiua autem eſt tantum in hominibus, intellectus. n. recordari poteſt omnium intellectionem, et volitionum ſuarum, quæ non cadunt ſub ſenſu. Licet igitur corrumpatur memoria ſenſitiua, quando anima a corpore ſeparatur, non tamen corrumpitur virtus intellectiua, quia immortalis eſt, et ſuapte natura poteſt recordari, de omnibus quæ vel mediantibus ſenſibus, vel ſua virtute cognouit, quæ etiam a corpore ſoluta, poteſt cognoſcere actus ſuos præteritos, & omnium rerum ſpecies prius cognitarum, tam ſenſibilium, quam inſenſibilium, et quod verum ſit per clarum teſtimonium habemus de anima Abrahæ, quæ intellexit petitionem diuitis epulonis, et dixit ei, recordare fili &c. & ibi commemorat legem Moyſi, et prophetarum, de quibus non potuiſſet mentionem facere, niſi habuiſſet memoriam eorum. Similiter epulo memoriam habuit omnium operum ſuorum, qui ſuerunt ſub ſenſibus, vnde nouit, quod eius fratres in mun-

Memoria ſenſitiua et intellectiua.

Luc. 16

do exiſtentes ipſius exempla ſequerentur,et pariter damnarentur. Ex iſtis igitur omnibus euidenter,et luce clarius patet, quod reminiſcentia ſeu recordatio eſt quædam congenita et naturalis ꝓprietas ipſius memoriæ, quæ ab ipſa per nullam potentiam ſeiungi poteſt.

Prima uoluntatis libertas.

Tertia vero virtus et potentia animæ rationalis,quæ voluntas dicitur,ex ſua propria natura libera eſt ad tria. Primo libera eſt ad oppoſitos actus.ſ. velle et nolle,pōt.n. ſimul velle et nolle, non ſimul.i. in eodem inſtanti, ſed ſucceſſiue.i. modo velle et modo nolle,et e conuerſo, et quando habuit hunc actum.ſ. velle potuiſſet illum dimittere,et habere alium actum.ſ.oppoſitum vtpote nolle. Et cum hæc prima libertas includat imperfectionem,puta mutabilitatem,ideo non ponitur in voluntate diuina.

Secūda libertas uoluntatis.

Secundo voluntas libera eſt mediantibus illis actibus,ad oppoſita obiecta,in quæ tendit,poteſt.n. velle bonum facere, et nolle malum agere,nec minus poteſt velle album,& nolle nigrū. Potuiſſetque nolle album,& velle nigrum.et ſic de omnibus aliis oppoſitis dicendum venit,et hæc libertas nullam includit imperfectionem,immo neceſſaria eſt ad perfectionem,illius virtutis et potentiæ, quia omnis virtus perfecta poteſt in illud tendere, quod aptum eſt eſſe obiectum ſuum, ſed quicquid appetibile eſt,ipſius voluntatis eſt obiectum,ergo voluntas cui Deus contulit omnem perfectionem ſibi conuenientem (eo quod cuncta creauit in ſuo genere perfecta) poteſt tendere in omne appetibile,&c.et talis libertas eſt etiam in Deo.

Genus primo. Tertia uolūtatis libertas.

Tertio voluntas libera eſt ad producendū cōſimiles effectus &c.

His ergo ſuppoſitis, et declaratis, formo ſic rationem

rationem contra impia Lutheranorum dogmata, Quodcunq;.n.ſubſtantiale, & proprium eſt ali cui ſubſtantiæ,non poteſt ab illa ſeparari, abſq; corruptione ſuæ naturæ,ſed intellectus,memoria, & voluntas,ſunt vires eſſentiales,& potentiæ proprie animæ rationalis, ergo non poſſunt ab illa ſeparari, abſque corruptione ſuæ naturæ. Veritas maioris & minoris euidentiſſime patet ex ſupradictis, forma argumenti eſt in tertio modo primæ figuræ,ideo contra Lutherum ratio cōcludit,&c. Augu. ꝓ volūtatis libertate in forma.

Item a ſimili,omne quod eſt eſſentiale,& proprium intellectui, ſeu potentiæ intellectiuæ,nequit ſeparari ab illo ſemota corruptione ſuæ naturæ,ſed poſſe ſimplicia apprehendere,ex quibus componere, vel diuidere poteſt orationem, itidem,& res ſibi notas comparare, pariterque ab vna ad aliam diſcurrere,et per diſcurſum cogno ſcere deum,et ipſum eſſe infiniti vigoris,ac multa alia,vt infra declarabitur,eſt eſſentiale,et proprium intellectus,ergo ab ipſo non poteſt ſeparari,abſque corruptione ſuæ naturæ, conſequentia patet,veritas maioris, et minoris liquet recte intelligenti quæ ſupra dicta ſunt,ideo &c. 2.arg. de intellectu et eius ꝓprietatib. in forma.

Præterea etiam a ſimili arguo,Quicquid eſt eſſentiale et proprium memoriæ, non poteſt ab ipſa ſeparari &c.Sed reminiſci ſeu recordari,vel memorari per ſenſum, vel intellectum,de rebus præteritis ſenſibilibus, vel intelligibilibus,eſt ꝓprium & eſſentiale ipſi memoriæ, ergo ab ipſa nullatenus ſeiungi poteſt &c. Amplius per eandem rationem et magis in propoſito pro voluntate ſic inſto Quicquid eſt proprium et eſſentiale voluntati rationali,per nullam potentiam poteſt Tertiū argumentū ꝓ memoria et eius ꝓprietate

De volũ tate con- cludit p- poſitum. ab illa ſeparari, abſque corruptione ſuæ naturæ, vt dictũ eſt. Sed habere libertatem ad oppoſitos actus. ſ. velle & nolle. Item & ad oppoſita obiecta, & demum ad producendum oppoſitos effectus, eſt quoddam proprium, et eſſentiale ipſi voluntati, ergo talis libertas per nullam potentiam poteſt ſeparari ab ipſa voluntate, ſine deſtructione ſuæ naturæ, et ſic euidenter patet (his rationibus) de facto, immo neceſſario dari liberum arbitrium cuius oppoſitum tenet falſa Lutheranorum ſchola, Et ex his liquet, quod anima quandiu eſt, ſemper habet has proprietates, aliter. n. corrumperetur ipſius animæ natura, vbicunque ſit, ergo anima, ſiue corpori alligata, ſiue a corporeis vinculis abſoluta fuerit, quæ ſibi peculiaria et ꝓpria ſunt, ſemper habet ſecum, interq; potiſſimũ eſt libertas, quare &c.

Correlar.

Obiiciunt hæretici.

SEd forte dicent Lutherani, ergo damnati poſſunt velle bonum, & beati poſſunt velle malum, et ſi omnium recordantur, poſſunt triſtari de peccatis commiſſis, ſed quid abſurdius, igitur nec beati malum, nec damnati bonum velle poſſunt, quomodo ergo habent liberum arbitrium.

Reſponſio catholica.

PRo reſponſione iſtius obiectionis ſciendum eſt, quod triplex eſt bonum. ſ. meritorium, morale, & ex genere.

Bonum meritorium (loquendo de merito vitæ æternæ) eſt opus a voluntate libere elicitum, & a deo ad præmium beatificum acceptatum, et hoc bonum prærequirit gratiam gratum facientem, tanq̃ ſui principale principium.

Opus vero moraliter bonum, eſt opus a voluntate libere elicitum, ſecundum dictamen rectæ rationis, et iſtud opus eſt virtuoſum, ſecundum quod philoſophus diffinit virtutem. 2. ethicorum. Elicitur. n. opus virtutis, ſecundum quod ratio recte dictat, & ſecundum omnes circunſtantias requiſitas, ad tale opus, ſi. n. opus vel actus aliquis eliceretur conformiter dictamini rectæ rationis, quantum ad omnes circunſtantias, non tamẽ, quia ratio ſi dictaſſet. Sed a caſu, vel propter delectationem, vel quia ſibi placuiſſet, illud non eſſet bonum morale, ſed tantum ex genere, et ſic patet triplex bonum. Bonum. ſ. meritorium, quod elicitur mediante gratia gratum faciente, & bonũ morale, quod ſecundum dictamen rectæ rationis elicitur bonum quoq; ex genere, quod cadit ſuper debitam materiam, ſeu quod elicitur ſecundum aliquas circunſtantias loci, vel temporis, aut forte dicitur abſolute, ſine omni circunſtantia, ſiue ſit conforme dictamini rectæ rationis ſiue non. Exemplum primi, vt eleemoſyna facta propter deum, ab aliquo exiſtente in gratia. Exẽplum ſecundi vt eleemoſyna facta pauperi indigenti, non propter deum, ſed quia recta ratio dictat, quod ſubueniendum eſt miſeris. Exemplum tertii, vt eleemoſyna facta pauperi, non ſimpliciter propter deum, nec pp hoc, quod recta ratio dictet, ſed propter aliquod bonũ vtile, vel delectabile, ſeu pp incõmodum aut periculum euitãdũ. Primum ergo eſt meritorium, ſecundum morale, tertium tantũ eſt bonum ex genere, qa cadit ſuper materiã debitam, et hoc ſufficit. At qm̃ ſeptẽtrionales, hæretici frigidi corpore, & frigidiores corde, abhorrent, ac deſpiciunt, derident.

Bonũ meritorium morale ex genere.

Exempla bonorũ operum.

negantque huiuſmodi diſtinctionē, de bono meritorio, morali, & ex genere, ideo hinc oſtendo eos confiteri oportere bonum morale, et ex conſequēti bonum ex genere, per ea quæ habentur in

Act. 10 Act. de Corne. centurione, qui licet ea fide, et charitate careret, de qua Chriſtiani Theologi agūt, nihilominus erat vir religioſus ac timens deum, cum omni domo ſua. faciens eleemoſynas multas plebi, et depræcans deum ſemper. Huius ergo bona operatio non poterat dici bonum meritorium, cum careret fide, et erat quippe gentilis, pariterqꝫ carebat charitate, erga Chriſtum quē nondum nouerat, ergo illius operatio bona, dicenda erat bonum morale, quod bonum ex genere includit, patet etiam ex eo quod dixit ei angelus. Orationes tuæ et eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu dei, et paulo poſt pet. loquens ait, In veritate comperi, quia nō eſt perſonarum acceptor deus, ſed in omni gente, qui timet eum. et operatur iuſtitiam acceptus eſt illi, igitur Cornelius timebat deum, et operabatur iuſtitiam, et ex conſequenti operabatur bonum nō meritorie, quia fide et gratia carebat, ergo moraliter quare etc. Itē peccator poteſt facere, quod in ſe eſt, et ſe diſponere ad gratiæ ſuſceptionem vt in præcedenti tractatu probatum eſt, et infra efficatius probabitur, igitur operari bonum moraliter poteſt.

Alia obiectio.

Diſtinctione. 26. & 27 2. ſenten. SEd iterum obiiciunt moderni hæretici in hoc ſequentes Gregorii ariminenſis opinionem dicentes, ad quodlibet opus moraliter bonum, præter circunſtantias requiritur circunſtantia debiti finis vltimi, quæ eſt principaliſſima,

ſed quodlibet opus gentilium,& fidelium caret circunſtantia principaliſſima.ſ.vltimi finis,quia nō fit præcipue propter deum neq; dirigitur ad ipſum,tanꝗ vltimum finem,ergo nullum tale eſt opus moraliter bonum.

Reſpondetur,ꝙ nō omnis defectus circunſtā tiæ,facit actum non bonū moraliter. ſed de effe ctus circunſtantiæ,neceſſario requiſitæ ad boni tatē moralem,nunc autem circunſtantia vltimi finis,in actu non requiritur,ad bonitatem mora lem,hoc eſt nō requiritur,ꝙ actus bonus mora liter ſemper referatur actualiter in deum,qui eſt finis vltimis,quia aliquid citra deum eſt diligi bile propter ſe,vt virtus,ſanitas, et illud poteſt bene,et moraliter diligi,et propter ipſum aliquis actus elici,& nō actualiter propter alium finē. Exempli gratia,aliquod bonum honeſtum puta virtus poteſt amari non cogitato vltimo fine,et ita amari,et apeti propter ſe,poteſt inſuper ho mo ſecundum ſuum dictamen rectæ rationis ho norare parentes,ſubuenire indigentib.et non fi naliter propter deum, vt fecerunt multi Græci, et Romani,de quib.multa ſcribuntur a Tito li uio,& a Valerio Plutar.et aliis,quæ fuere de ge nere bonorum,ſicut prædicamus Bruti fidelita tem,Marci Reguli conſtantiam, Nucii, & Pita goræ paupertatem, Vallerii publicolæ continen tiam,Euripidis abſtinentiam,Tullii caſtitatem, Thaletis mileſii contemplationem,Socra.patiē tiam. Plato.ſapientiam , Oratii religionem , & aliorū philoſophorū,ꝗ plurimos morales actus legimus feciſſe,& docuiſſe,de quibus licet opus nunc non ſit eorum recenſere geſta,tamen de il lis multa legimus in hiſtoriis laudabilia atq; di

gna memoratu,operati ſunt ergo illi multa ope-
ra de bonorum genere,circunſtantionata, ſecun
dum omnes circunſtantias requiſitas ad mora-
lem bonitatem,& licet non eſſent finaliter ordi-
nata in deum, tanq̃ vltim. finem, erant tamen
opera ſecundum dictamen rectæ rationis opera
ra,& per conſequens,moraliter bona, aliter ope
Act. 8.10 ra bona Cerne.centur. & illius Eunuchi canda
cis Reginæ, non fuiſſent moraliter bona,ex qui
bus tamen meruerunt illuminari,& ſic patet ꝙ
circunſtantia vlti.finis nõ neceſſario requiritur
ad bonitatem moralem alicuius operis.

Soſo principalis obiectionis lutheranorum. His ergo ſic ſuppoſitis, & declaratis de facili reſpondetur ad principalem hæreticorum obiectionem. Angeli.n.mali & animæ damnatæ poſſunt habere,& multoties habent actus volunta tis bonos ex genere, quoniam illorum volitio poteſt tranſire,immo nonnunq̃ tranſiit ſuper obiectum conueniens,pariter & eorum odium ſuper conueniens obiectum. Nam conueniens obiectum dilectionis eſt bonum,& cõueniens odii obiectum eſt malum,& contrario,obiectum nõ conueniens dilectionis eſt malum,odii vero bonum. Angeli.n.mali,et animæ damnatæ nõ perdiderunt bonitatem moralem a deo cõcreatam, & ideo ſicut ego amando meipſum facio bonũ ex genere,quia ego ſum conueniens obiectũ voluntatis et dilectionis meæ,quod idẽ eſt dicere, amando meipſum,amor ille cadit ſuper materiã debitam,& per cõſequens eſt bonum ex genere. Et queadmodum,quod mihi nocet,eſt cõueniẽs obiectũ nolitionis meæ,& odii,ideo nolẽdo,qđ mihi nocet.ſ.dãnum meũ habeo actum bonum ex genere,Ita angeli et animæ dãnatæ amant ſe,

& odio habent pœnā, & ita tales eorū voluntates bonæ dicuntur ex genere. De bonitate vero morali dicendum eſt, quod licet dānati ex ſua natura poſſent habere actum uoluntatis moraliter bonum, illud.n. nō eſt eis repugnās. Loquēdo tamē de facto fatendum eſt eos nunq̄ habere actum voluntatis moraliter bonum. Sed quod poſſint habere, ſic oſtenditur. Habent.n. damnati naturalia integra, & ex conſequenti naturaliter inclinantur ad bonum, omnia enim in ſe conſiderata efficere poſſunt actum naturæ ſuæ conformem. Sed in malis angelis, & damnatis eſt voluntas, quam concomitatur natiua quædam ad bonum inclinatio, ergo elicere poſſunt actum volūtatis bonum, huic etiam fauet illud Eſaiæ, quod vermis eorum nunq̄ morietur. Habere autem vermem, non eſt aliud in propoſito, quam triſtari de peccatis commiſſis, igitur damnati triſtātur de eorum peccatis commiſſis. Triſtari autem de peccato cōmiſſo, eſt actus aliquomodo in ſe bonus, & ibi ſiſtendo nulla eſt circunſtantia mala. Poſſunt etiam huiuſmodi actum elicere cum aliqua circunſtantia morali, & ita habere aliq̄ bonitatem moralē, ſi in bona circūſtantia manerent. Cum igitur habeant libertatem ſiſtendi in actu aliquo bono, ſequitur quod damnati, quantū eſt ex ſe, poſſunt bene velle, & nō eſt neceſſe, quod ſemper habeāt malā volitionē (vt forte aliqui ſine ratione putant.) Probabile tamen videtur (quod et ego æquidē fateor) actus dānatorū eſſe ſemper moraliter malos, quia ſequūtur ſuā maliciā, & in ſuis actibus includunt odiū dei, quare eorum actus ſunt ſemper moraliter mali, illud autem nō eſt propter penuriam libertatis. Eſa. 66

Sed quia maliciam malunt ſequi, quam natiuã inclinationem,quia elicere poſſunt actus bonos & licet voluntas libera ſit,& ad bonũ ex ſua natura inclinetur,poteſt tamen ita ſe ad maliciam flectere,vt ſemper exeat in actum malitiæ,De bono vero meritorio , claret quod nulli damnorũ poſſunt elicere actus meritorios ex ſui arbitrii libertate,cum in perpetuum careant dei gratia, quam etiam nec deus dare poteſt de lege ſua ordinata,ſecus eſt de lege abſoluta,damnati igitur non poſſunt habere gratiam,nõ quod gratia ipſis repugnet ex natura eorum , ſuapte.n.natura capaces ſunt gratiæ. Sed ea de re non poſſunt habere eam,quia deus(ſtante ſuo ordine) non poteſt ſuam gratiam conferre damnatis.Licet eam abſolute poſſit illis dare,at deus ſuum ordinem non tranſgreditur. Dei autem ordinem de dam-
Eſa. 66 natis expreſſit Eſaias.d. Ignis eorum non extin
Matth.23 guetur,& uermis eorũ nũq̃ morietur,et Matth. Ibunt ii in ſupplicum æternum,iuſti autẽ in vitam æternam.Ex quibus conſtat nunq̃ deum daturum eſſe gratiã damnatis,vel pœnam beatis, & iõ dãnati efficere nequeunt bonũ meritoriũ.

Correlarium Ex his igitur omnibus ſupradictis tãdem cõcludimus,dãnatos non ſemper cogi ad male volendum.ſed habent libertatem habendi , & frequenter habent actum ex genere,necnõ poſſent etiam bene agere moraliter,ſi velent agere ſimpliciter , inſequentes inclinationem naturalem, deponẽtes malitiam,cui fixi ſunt,& iniiciuntur ſemper,& ſi damnati poſſunt nõ agere malum, et,ſæpe agere bonum,ſaltẽ ex genere.Multo magis homo in vita mortali poteſt non agere malum immo operari bonum,cui deus nunq̃ deeſt

Beati pariter habent libertatem naturalem, ſi igitur in ea relicti eſſent profecto poſſent peccare, re tamen nunq̃ peccant, quoniam eorum voluntas, vſq; adeo determinata eſt, vt non niſi ea quæ deo placita ſunt appetat. ergo ab hoc eorum decreto beati nunq̃ auertuntur, deus præterea cõſeruat eos, ita ſuæ voluntati alligatos, atq; illorũ fælicitatem diuturnam ac perpetuã reddit, & ea lege peccare nõ poſſunt, itidem dico, q́ beati memoriam habent ſuorum peccatorum (ſi aliquando peccauerunt) et de illis triſtitiam haberent, ſi in ſua naturali libertate relinquerentur. Sed idcirco non triſtantur, quia deus perpetuam facit eorum beatitudinem, quæ aliquam triſtitiam non admittit, & ſic euidenter conſtat ex hac noſtra prima ratione quemlibet hominem naturaliter habere liberum arbitrium. Beati ſũt liberi.

Pro eodem libero arbitrio, ſecunda principalis ratio demonſtratiua.

QVicquid poteſt intellectus ſuapte natura, circa quodlibet obiectum intelligibile, poteſt & voluntas circa quodlibet obiectũ ſuum appetibile, ſeu diligibile, vel deteſtabile. Sed intellectus humanus poteſt quodlibet obiectum intelligibile, naturaliter intelligere, ergo voluntas poteſt circa quodlibet obiectum ſuum velle et nolle, et vltra, ergo quodlibet tam bonum quam malum poteſt velle et nolle, et per conſequẽs, habet libertatẽ ad oppoſitos actus. ſ. velle & nolle, et pariter ad oppoſita obiecta, & demum ad producẽdum oppoſitos effectus. Maior patet de ſe, quia ſicut ſe habet una potẽtia ad ſuum obiectum, ut puta potentia viſiua, ad omnes colores, ita ſe habet alia potentia ad ſuum

proprium obiectum, vt puta potentia auditiua, ad omnes ſonos,& guſtus ad omnes ſapores,ita in propoſito, ſicut ſe habet intellectus ad ſuum obiectum intelligibile,ſic pari ratione voluntas ſe debet habere ad ſuum obiectum bonum vel malum,diligibile vel deteſtabile.

Minor etiam probatur longo ſed delectabili diſcurſu, Nam intellectus humanus,ex naturali quadam ratiocinatione poteſt cognoſcere deum eſſe,ſic diſcurrendo,aliqua res eſt cauſata vel facta,aut ergo eſt facta a nullo,vel a ſeipſa,vel ab alio. Non a nullo, quia nihil nullius eſt cauſa, neque a ſe,quia nihil facit ſeipſum, ergo facta eſt ab alio, de quo vlterius quæro, vel illud aliud eſt factum, vel non factum,ſi non eſt factum,ergo dare oportet cauſam non cauſatam, vel factam. Si autem illud factum eſt quæro vt prius, aut factum & cauſatum eſt a nullo,vel a ſeipſo,vel ab alio,non a nullo,neq; a ſeipſo, ergo ab alio.

Item adhuc quæro de illo alio, vel eſt cauſatum & factum, vel non eſt factum. Cum autem in cauſis eſſentialiter ſubordinatis non ſit procedendum in infinitum,deueniendum erit tandem ad vnum primum efficiens,quod nō erit cauſatum,vel factum ab alio,ergo habet eſſe a ſe. Sed tunc vlterius diſcurrendo ſequitur, quod illud primū efficiens non cauſatum, nō etiam habet cauſam finalem extra ſe, ad quam ordinetur (quod ſic oſtenditur.) Nam ſi alicuius rei datur finis, hoc ſolum fit, vt moueatur agens, ſeu efficiens illius rei. Cum ergo non datur cauſa agens primi efficientis, neque etiam danda eſt cauſa finalis ipſius ad quam habeat ordinem

Prius naturalis diſcurſus de deo,uertute intellectus.

Præterea adhuc diſcurrendo ſequitur, nullum primum efficiens incauſabile, habet materiam & formam, vt patet. 8. phiſicorum, ſed deus eſt primum efficiens incauſabile, ergo deus caret materia & forma, & vltra ſic per diſcurſum proceditur, quod eſt omnino incauſabile, non poteſt componi ex actu, & potentia, ſic quod prius fuerit in potentia, quam eſſet in actu, ſed primum efficiens eſt omnino incauſabile, quia non habet cauſam efficientem, a qua fiat, cum ſit primum, nec finalem, nec materialem, nec formalem, ergo, neque eſt etiam compoſitum ex actu, & potentia, & ſic æternum non compoſitum, neq; aptum componi cum alio &c. Omnes quidem diſcurſus prædicti ſunt naturales, ergo ex propietate naturali intellectus coniunctus corpori mortali cognoſcere valet, quod datur prima cauſa non cauſabilis a ſe, ſpiritualis, ſimpliciſſima, puriſſima, a nullo dependens, quam quidem primam cauſam deum vocamus, ergo virtute naturali, poteſt homo mortalis cognoſcere iſtam veritatem, deus eſt, & ſi igitur poteſt cognoſcere, hoc intelligibile, quod eſt maximæ difficultatis, tanto magis poterit cognoſcere ſuapte natura, quodlibet aliud, quod eſt minoris difficultatis; & ſic ex iſto principali diſcurſu, patet veritas minoris &c.

Sed vt iterum ſciamus quanta ſit vis intellectus humani. Dico ſecundo quod lumine naturali adiuti etiam cognoſcere poſſumus, tantum eſſe vnum deum, & vnum primum motorem. Nam claret & liquide conſtat, octauo phyſicorum, primo & ſecundo cæli, immo ratio

Alius na turalis diſcurſus p intelle ctum m.

demonſtratiua docet, tantum eſſe, vnum primū mobile, ingenerabile, & incorruptibile, naturaliter, non augumentabile, non diminuibile, et inalterabile, quod neq; a medio, neq; ad medium, ſed circa medium mouetur, & hoc primum cælū cū ſit regio ætherea lucida, a variatione omni ſua immutabili eſſentia immunis exiſtens, vno tantum motu continuo circulariter incedit, ab oriente, ſ. in occidentem, ad cuius motus vnitatem, ſequitur unitas primi motoris, &c.

Tātū unus deus eſt.

Item, hoc idem etiam alio naturali diſcurſu, ſic oſtenditur, quia vel tantum eſt vnus motor, aut ſunt plures motores, ſi tantum vnus motor habetur propoſitum, ſi vero plures, aut quilibet eſt cauſa ſufficiens, et totalis ipſius motus cæli, aut non, ſi non ergo nullus illorū erit prima cauſa, neq; primus motor, quod eſt contra ſuperius dictá, ſi ſic. ſ. quod quilibet ſit cauſa ſufficiens, ergo alii motores erunt fruſtra, quia etiam impoſſibile eſt naturaliter vnum et eundem effectum poſſe produci a diuerſis cauſis, ſufficientibus et totalib. Cum igitur tantum ſit vnus primus motus circularis cæli, cauſa omnium motuum iſtorum inferiorum, tantum erit vnus primus motor cauſa omnium effectum.

Deus eſt infiniti vigoris.

Tertio dico, quod intellectus noſter ſuapte natura non tantum cognoſcere valet, deum eſſe, et tantum vnum deum, & vnum primum motorē eſſe, verum etiam ſuo lumine naturali cognoſcere poteſt, deum eſſe infinitum in virtute, ſeu infiniti vigoris, pro quo ſit iſte diſcurſus Quod habet eſſe a ſe, accipit omnia, quæ ſibi conuenire poſſunt, ſed deus, cum ſit incauſabilis, et indepēdens habet eſſe a ſe, ergo habet et accipit omnia,

quæ ſibi conuenire poſſunt,ſed deo conuenit in finita virtus,igitur eſt infinitæ virtutis & vigo ris ,et hoc idem atteſtatur philoſophus. 8 .phyſi. qui mere naturaliter locutus eſt concludendo ex infinita virtute primum mouens mouere tempo re infinito.Hæc autem infinita virtus,rebus cau ſatis attribui non poteſt,quare conſequens eſt il lam attribuendam eſſe tantum rei incauſatæ.ſ. ipſi deo.Quid eſt igitur dicere primum efficiens omnino incauſabile,habens infinitam virtutem quo nihil eſt præſtantius,cui nihil eſt æquale,ni ſi deum exprimere. Similes autem diſcurſus ſunt naturales , ergo ex puris naturalib. abſq; diuina mentium illuſtratione poteſt humanus intelle-ctus,& ſcire deum eſſe,& tantum vnum deum eſ ſe , & deum eſſe infini vigoris , & ſic nihil eſſe maius deo vel æquale illi, necnon et cognoſcere ſummum ſimplicitatem,æternitatem,& bonita-tem dei,et per conſequens quodlibet aliud itelli gibile,quod minus ē,cognoſcere valet, et de hoc quippe nullus mirari debet, Ait.n. Apoſtolus. Ro. 1.
Inuiſibilia dei a creatura mūdi,per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur. ſempiterna quoq; eius virtus et diuinitas &c.Quare ex hac demō ſtratiua et euidentiſſima ratione concludendum eſt,voluntatem circa quodlibet ſuum obiectum poſſe operari,et eſſe liberam. Poteſt nempe vel-le et nolle bonum,velle et nolle malum, et poſt velle,nolle,et econuerſo,& ſic libera eſt ad oppo ſitos actus,et ad oppoſita obiecta,nō minus q̄ ad oppoſitos effectus. Ignorantia nempe rerum na turalium,necnon et circa ſcripturarum diuinarū intelligentiam,facit non tantum Lutheranos, ſed et q̄ plurimus eorum ſequaces valde nequiter et

rate, ex dictis ergo patet euidentiſſime, quod ſi intellectus poteſt operari circa quodlibet ſuum intelligibile, ita pari ratione voluntas, circa quodlibet ſuum obiectum tam bonum q̄ malum libera erit ad operandum &c.

Tertia demonſtratiua ratio.

TErtio principaliter inſto, per teſtimonia veteris teſtamenti, ex quibus formatur ratio ad demonſtrandum, dari liberum arbitrium, tam ad bonum, q̄ ad malum, ſigillatim, et ad bonum, et ad malum ſimul.

Gen. 4 Primo ait dominus ad Chaim. Nonne ſi bene egeris recipies, ſi autem male ſtatim in foribus peccatum tuum aderit, ſed ſub te erit appetitus eius. ſ. peccati et tu dominaberis illius. Ecce qualiter deus a principio dedit homini libertatem ad bene, & ad male operandum, & ſubiecit appetitum peccati dominio voluntatis.

Eccle. 15 Secundo hoc idem confirmat ſapiens. d. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui, adiecit mandata & præcepta. Si volueris mandata conſeruare, mandata conſeruabunt te. Appoſuit tibi aquam, & ignem, ad quodcunque volueris porrige manum tuam, ante hominem vita & mors, bonum, et malum, quod placuerit ei, dabitur &c. Certe expreſſius de libero arbitrio loqui non poterat ſapiens &c.

Deut. 30. Præterea ait dominus in Deuter. Mandatum quod ego præcipio tibi hodie non eſt ſupra te, ſed iuxta te eſt ſermo valde in corde tuo, vt facias illum, Conſidera, quod hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam et bonum, & contra mortem, et malum, infra, teſtes inuoco hodie cœlum

terram, quod propoſuerim vobis vitam & bonum, benedictionem, & maledictionem, elige ergo vitam, vt tu viuas et ſemẽ tuũ, ex hac quippe authoritate contra falſam Lutheranorum opinionem tria manifeſtiſſime concluduntur.

Primum quod in poteſtate hominis eſt obſeruare diuina præcepta, cuius oppoſitum ipſi diabolice aſſerunt. Secundum quod proponitur homini vita et bonum, ac benedictio, quæ ad gratiã gratum facientem pertinet, mors & malum, ac maledictio, quæ peccatum animæ et ſeparationẽ a diuina gratia important. Tertium quod in libertate hominis eſt eligere, illorũ vnum quodque oppoſitorum, prout ſibi placet, electio autem includit libertatem arbitrii ideo &c. Fortiſſi. rõ in Luthe.

Item dominus per Eſai. ait. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis, quod ſi nolueritis, & me, ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos, ecce qualiter ex his verbis claret, quod in libertate hominis eſt, velle audire, & nolle audire deum. Eſaiæ. 1.

Præterea hoc idem confirmat Hiere. dicens. Hæc dicit dominus. Ecce ego dedi ante faciem veſtram viam vitæ, & viam mortis, hoc eſt oſtendi vobis viam, per quam poteſtis ire ad vitam, et aliam viam per quam poteſtis currere ad mortem. Hiere. 21.

Sexto ille idem ſupra dixerat, & eligent magis mortem quam vitam, omnes qui reſidui fuerint de hac cognatione peſſima, electio (vt dixi) innuit libe. arbit. igitur. Hiere. 8.

Amplius ſaluabitur innocẽs, ſaluabitur autem mundicia manuũ ſuarũ. i. operationum ſuarum Iob. 22.

Item optio data eſt Iudeis, an deum ſequi

2.Re. 24 velint Ioſue pariterque dabit eligendi plagam,ex
Num.30. tribus.Necnon et optio data eſt viro,in voto vxo
ris,vt in numeri libro habetur. modo optio,ſeu
electio,nulla eſt neq; eſſe poteſt, niſi adſit liberū
arbitrium igitur &c.

Eccle. 31 Proinde ait ſapiens.Beatus vir,qui inuentus eſt ſine macula,et qui poſt aurum non abiit,nec ſperauit in pecuniæ theſauris, quis eſt hic et laudabimus eum fecit.n.mirabilia in vita ſua &c.et infra,qui potuit tranſgredi, et non eſt tranſgreſſus, facere mala et non fecit,ecce quomodo homo habet libertatem bene faciendi,nec non poteſtatem tranſgrediendi & non tranſgrediendi, facere mala et non facere ergo &c.

Eſaiæ.56 Item Eſaias volens oſtendere libertatem hominis ad malum ait.Feciſtis mala quoniam potuiſtis,et in prouer. Vocaui et tenuiſtis, extendi manum,et non fuit qui aſpiceret.Dauid autem volens oppoſitam oſtendere libertatem'.ſ. ad bonū dixit.voluntarie ſacrificabo tibi , et confitebor nomini tuo domine quoniam bonum eſt,etc.

Prouer. 1

Pſal. 50.

Pſal. 107 Et rurſus.Paratum cor meū deus paratum cor meū.Non.n.diceret propheta paratū cor meum, niſi prius habuiſſet libertatē parandi, quapropter et paulopoſt. Subinfert.Anima mea in manibus meis ſemper.i. vires operationes animæ ſemper ſunt in poteſtate mea, Poſſent et aliæ q̄plures adduci authoritates veteris teſtamenti , idem probantes.ſed iſtæ ſufficiant.Non.n. numerus diuinarum ſcripturarum authoritatum in rebus credibilibus maiorem cauſat,vel exhibet fidem , q̄ vna ſola authoritas veteris,vel nouæ legis,recte adducta,et , ſane intellecta ſit ſufficientiſſima ad probandum catholicam quamlibet concluſionē,

Pſal.10.
18.

adducūtur

adducuntur tamen in propoſito multa ſcriptura rũ teſtimonia, ad maiorẽ modernorũ hæreticorum cõfutationẽ, vt non tantum vno, ſed & quã pluri mis dei & prophetarum dictis refellantur.

Quarta per teſtimonia noui te- ſtamenti ratio.

QVarto principaliter argumentor, nouæ le- gis authoritatib. quæ plurimum nobis pa trocinantur, primo ait chriſtus in euangelio Mat thæi. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, cũ multis ſimilibus, ergo ſeruare mandata eſt in po teſtate noſtra. Aliter quilibet poſſet dicere. Do mine non eſt in poteſtate mea ſeruare mandata tua, Quomodo ergo dixiſti, ſi vis ad vitam in gredi, ſerua mandata, igitur &c. Matt. 19

Secũdo ille idem ſubdit. Ieruſalem quoties vo lui congregare filios tuos, quemadmodum galli na congregat pullos ſuos ſub alas, et noluiſti, er go deus vult, & homo non vult, ſicut ſupra cap. 22. dixerat. Multi ſunt vocati pauci vero electi, vocati ſiquidem ad gratiam, & ad paradiſi glo riam, ſed pauci electi, nõ ex defectu dei, qui vult oẽs hoĩes ſaluos fieri. ergo ex defectu hominis, qui ponit obicem voluntati diuinæ, hoc eſt per libe. arbit. reſiſtit eius vocationi, et exhortationi. Matth. 23 Matth. 22

Præterea etiam ſeruus ille, qui acceperat quinque talenta, prout ſcribitur Matth 25. Dixit domino ſuo. Domine quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlucratus ſum. Lucrari quippe non potuit, niſi ex libero arbitrio agendo cõcur reret, alioquin diceret ſe decem talenta accepiſſe tantum, cui concordat Paulus ad Corinthios. di. Abundantius omnibus laboraui. non ego. ſ. tan tum, ſed gratia dei mecum ſimul, ergo operatur Matth. 25

liberum arbi.et dei gratia.

Ioānis. 1 Item in euangelio Ioan. ſcribitur, quod chriſtus dedit poteſtatem filios dei fieri, iis qui credunt in nomine eius &c.fit autem quiſq; dei filius per actum credēdi, & per adoptionis gratiā. Poteſtatem igitur habemus agendi aliquod bonum.ſ. credendo,per quod perueniamus ad Dei gratiam,quid eſt.n.habere poteſtatem filios dei fieri,niſi habere libertatem credendi in nomine eius,& hoc idem confirmat dominus.d. Regnū

Luc. 17 Dei intra vos eſt.i.Chriſtum vel eius gratiam habetis in poteſtate veſtra, ſi vultis credere. Amplius Xp̄s dixit paralitico exiſtenti ad piſcinā. 38.annos habens in infirmitate ſua,vis ſanus fie

Ioānis. 5 ri,vt habetur Ioan. 5. Ipſe enim quos ſanabat corpore,ſanabat etiam mente. Sanitas autem mē tis, fit per remiſſionem peccatorum, & donum gratiæ,nec ignorabat chriſtus deſiderium ſanitatis, quod habebat ægrotus ille. Sed quærit de voluntate eius, vt oſtenderet, quod Deus ſecundum legem ordinatam, non poteſt conferre peccatori, adulto gratiam, niſi per aliquem actum in mente præcedentem, qui producitur a libera voluntate, & talis actus eſt bona quædam hominis diſpoſitio ad gratiam. Latro inſuper in cruce cui dictum eſt, hodie mecum eris in paradiſo,ſuorum peccatorum pœnitudinem habuit et deteſtationem,quæ ſunt actus liberæ voluntatis. Acceptauit etiam ſuſpendium, & mortem illam, tanquam ſuis peccatis conuenientem, quapropter alteri latroni dixit. Neq; tu times deum, qui in eadem damnatione es,& propter tales actus,cum dixit.Memento mei domine dum veneris in regnum tuum. Re-

ſpondit ei Chriſtus. Hodie mecum eris in paradiſo & cæt.

Proinde Apoſtolus paulus ad Corinthios, inquit, Spiritus prophetarum prophetis ſubiectus eſt, et infra capit. 17. ait. Qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem. Poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis. Ecce Luther inſanus nobis imponit neceſſitatem. paulus vero negat, Luther negat voluntatis libertatem, paulus autem aſſerit, cui ergo credere debemus, vide inſuper illud quod .2. Corinthios .9. habetur, Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate &c. — 1. Cor. 14 — 1. Cor. 17 — 2. Cor. 9

Sed quid amplius loquar, profecto ſi libero caremus arbitrio, et omnia abſoluta neceſſitate eueniunt, ad quid orare igitur debemus, et precibus implorare Dei auxilium. Quid proſunt conſilia, admonitiones, perſuaſiones, illuminationes ue, &c. pereunt nempe leges, iura, ſtatuta, præcepta, nam hæc omnia libertatem exigunt. Nulla ſiquidem debentur præmia virtutibus. Nullæ pœnæ vitiis, quid abſurdius, in ſumma omnia hæc ſunt flagitia, & ſcelera, impietates, ac blaſphemias inferre in deum. — Cōcluditur propoſitum cōtra Luth.

Sed ſi dicat hæreticus. Iudas ineuitabili neceſſitate proditionem commiſit, pariter et petrus non per ſuam libertatem ſed neceſſitate coactus negauit Chriſtum, propterea quia dixerat ei dominus, antequam gallus cantet, ter me negabis &c. — Obiectio Lutheranorum.

Reſpondendum eſt, quod neq; diuina ſcriptura, neque Chriſti verba, ſeu Dei cognitio, et viſio, neceſſitatem aliquam arguunt in rebus — Reſpōſio.

ad extra,neq; libertatem auferunt ab hominibus, quin poſſit bene vel male operari,prout clarius videbitur in tractatu de prædeſtinatione , ſtat quippe præſcientia dei cum contingentia iſtorum, inferiorum,Quapropter licet dixerit chriſtus petro,anteq̃ gallus cantat ter me negabis , eo quod ab æterno agnouerat eius negociorum,non tamē ſequitur,ergo de neceſſitate negabit,Immo libere et contingenter,et licet iſta conſequentia ſit bona chriſtus dixit pet.tu me negabis.ergo pet. negabit ipſum.tamen iſte duæ ſtant ſimul petrus negabit chriſtum et pet.poteſt non negare chriſtum , quia vna eſt neceſſaria,et alia contingens, quæ non repugnant adinuicem , et ſi iterum dicas,omne poſſibile poteſt poni in eſſe , ſi ergo iſta eſt poſſibile.Petrus poteſt non negare chriſtum , poſtq̃ chriſtus protulit verba ponatur in eſſe.ſ.quod non neget chriſtum. ergo chriſtus dixit falſum , dico ad maiorem quod omne poſſibile poteſt poni in eſſe , dummodo non repugnet poſito,modo iſta.ſ.petrus poteſt non negare chriſtum , licet ſit poſſibilis , & per conſequens,vera et neceſſaria,non tamen poteſt poni in eſſe,vt videlicet petrus non neget chriſtū, quia repugnat verbis chriſti,et eodē modo dicēdum eſt de proditioni Iudæ &c. Quemadmodū n.chriſtus non neceſſario ſed contingenter dixit pet.anteq̃ gallus cantet,ter me negabis,ita petrus libere et contingenter negauit illum &c.

Iere.2. Confirmatur inſuper reſponſio,per illud Iere. Arguet te malitia tua,et auerſio tua icrepauit te.

Oſeæ.13. Præterea ait dominus per Oſeam prophetam. perditio tua Iſrael tantummodo in me auxilium tuum,ergo malitia ,ac auerſio, pariter , et ꝑditio

nō ex neceſſitate,ſed ex libertate venit volūtatis.

Item Pau.ad Thim.ait.Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendū,ad arguendum,ad corripiendum, ad euidendum in iuſtitia,vt perfectus ſit homo dei,ad omne opus bonum inſtructus &c.ſi omnia neceſſario fiunt.qd prodeſt docere,arguere,corripere,erudire &c.ergo hæc omnia liberum arbit.præſupponunt,quare &c. iſta pro quarto argumento ſufficiant. 2.Tim. 3

Demonſtratiua quinta principalis ratio.

EX ſuperioribus dictis manifeſtiſſime oſtenſum eſt, hominem habere liberum arbir. tam ad bonum,quam ad malum.Nunc vero magis ad intentionem oſtendendum eſt, dari liberum arbitrium principaliter ad bonum, ſeu ad bene operandū pro quo ſic arguo. Quilibet homo adultus,aut eſt in gratia,aut in peccato mortali,quoniā gratia et peccatum, ita immediate opponuntur, quod non eſt dare medium. Si.n.eſt in gratia, claret quod ipſe poteſt peccare, vt patet de Petro,et multis aliis, ergo habet liberum arbitrium ad peccandum. Si autem eſt in peccato mortali,ipſe ex ſuo libero arbi.(ſtāte ſemper generali influentia dei,qua vocat omnes homines ad pœnitentiā,et vult eos ſaluos fieri) poteſt facere quod in ſe eſt,pœnitentiam agere, et ſe diſponere ad gratiam ſuſcipiendam, igitur quilibet homo tam in gratia, q̄ extra gratiam habet libe.arbit.tam ad bonum q̄ ad malum,conſequētia eſt clara.Prima pars antecedentis de ſe eſt nota,quia aliter homo exiſtens in gratia ſecundum ſuam naturam,eſſet impeccabilis, quod eſt manifeſte falſum.Sed ſecunda pars antecedētis probatur multis ſcripturarum teſtimoniis. Optia r3 pro liar.

Ezec. 18 Primo ait dominus, per Ezechielem. Si impius egerit pænitentiam de peccatis ſuis, quæ operatus eſt, feceritq́ iuſtitiam, & iudicium, vita viuet & non morietur &c. Claret quippe ex authoritate illa, quod deus loquitur de impio exiſtente in peccato mortali, & ex conſequenti, priuato gratia gratum faciente ergo talis poteſt agere pænitētiam, quod vero poſſit facere quod in ſe eſt, patet per illud quod immediate ſequitur. ſ. feceritq́ iudicium & iuſtitiam, nam facere iudicium eſt ſeipſum accuſare, ſeque iudicare reum, necnon a pecatis ceſſare. Facere autem iuſtitiam eſt deum iuſtum appellare, iuſteue iudicare, ac opera iuſtitiæ operari &c. Quod autē poſſit ſe diſponere ad gratiam ſuſcipiendam, liquet nimirum, per verba quæ circa finem capituli ſubdit dominus. d. Proiicite a vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, et ſpiritū nouum, Et quare moriemini domus Iſrael. quia nolo mortem morientis dicit dominus deus Reuertimini igitur, & viuete. Quid. n. vuluit dominus per huiuſmodi verba dicere. niſi illud idē

Epheſi. 4 quod ait Paulus ad Epheſios, Renouamini ſpiritu mentis veſtre, & induite nouum hominem, qui ſecundum deum creatus eſt, in iuſtitia, &

Ro. 13 ſanctitate veritatis, & Rom. 13. Abiiciamus ergo opera tenebrarū, & īduamur arma lucis, ſicut in die honeſte ambulemus. Quod etiam iuſtus

Ezec. 18 exiſtens in gratia poſſit ex ſuo libero arbitrio, operari malum, et peccare, euidenter patet, per illud, quod ibidem habetur. ſ. ſi autem auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, et fecerit iniquitatē ſecundum omnes abominationes quas operari ſolet

impius,nunquid viuet.quaſi dicat nō. Ergo ex dictis luce clarius cōſtat, quod quilibet homo cō ſtitutus in gratia,ex ſuo libero arbi.poteſt mortaliter peccare,& operari malū,necnon et omnis talis exiſtens, extra gratiam poteſt pænitētia duci,ſtante ſola generali influentia dei,facere quod in ſe eſt,operari moraliter bonum,& ſe diſponere ad gratiam ſuſcipiendam,quod erat antecedēs probandum,igitur contra impios hæreticos concluditur,neceſſario dari liberum arbitrium tam ad bonum quam ad malum &c.

Præterea etiā dominus p Iere.ait. Cōuertimini filii reuertētes.et ſanabo contritiones veſtras et ille idē. Reuertatur iam unuſquiſq; a via ſua mala,et meliora facite ſtudia veſtra. Et infra. Hæc dicit dominus.Ecce ego dedi ante faciē veſtram viam vitæ,& viam mortis &c. Iere. 3 Iere. 18 Idem. 21

Amplius idē dn̄s,etiā p Iere.inquit. Si pænitētiā egerit gēs illa a malo ſuo,quod locutus ſum aduerſus eam, agam et ego pænitētiā ſup malo, quod cogitaui vt facerē ei adhuc et infra cap. 25. Reuertimini vnuſquiſq; a via ſua mala,et a peſſimis cogitationibus veſtris, & habitabitis in terra, quam dedit dominus vobis patibus veſtris a ſeculo,& vſq; in ſeculum &c. Iere. 18 Idem. 25

Itē Nolo mortem impii,ſed vt cōuertatur impius a via & viuat.cōuertimini igitur a viis veſtris peſſimis Ezechielis. 33. Et inſup dn̄s p eūdem prophetā alibi ait. Et ſi dixero impio morte morieris,et ipſe egerit pænitentiam de peccatis ſuis,vita viuet & non morietur. Ezec. 18

Proinde Sapiens ait. Ne tardes conuerti ad dominum,et ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ Eccle. 5

Idem.17 diſperdet te,et infra capite.17.Conuertere ad dominum,et relinque peccata tua .Precare ante faciem domini,et minue offendicula,Reuertere ad dominum,& auertere ab iniuſta tua &c.

Tobiæ.11 Rurſus Thobias loquens ad peccatores clamat.Cõuertimini itaq; peccatores,et facite iuſtitiam coram domino, credentes quod faciat vobiſcum miſericordiam ſuam &c.

Ionæ.3 Item Ionas,prædicans pænitentiã, & ſubuerſionem Niniuæ ciuitatis ait vna cum principibus ſuis Rex.Conuertatur vir à via ſua mala.et ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum,Quis ſcit ſi conuertatur & ignóſcat deus,& reuertatur a furore iræ ſuæ & non peribimus &c.

2.paral.7 Præterea ait dominus. vt in Paralipomenon ſcribitur. Si clauſero cælum & pluuia non fluxerit,& mandauero,& præcepero locuſtæ vt deuorent terram,& miſero peſtilentiam in populum meum.cõuerſus autem populus meus,ſup quos inuocatum eſt nomẽ meum,deprecatus me fuerit & exquiſierit faciem meã, & egeri pænitentiam a viis ſuis peſſimis,ego exaudiam de cælo etc.

zacha.1 Inſuper idem dominus per Zachariã clamat, Conuertimini ad me , & ego conuertar ad uos; cõuertimini inquit,o iudei,o infideles,qui nunq̃ habuiſtis gratiam,cõuertimini etiam,& vos Lutherani et peccatores remouẽdo obicem,hoc eſt ceſſando ab actu,et conſenſu peccati,et eliciẽdo bonum motũ in me,& ego conuertar ad vos,dã do vobis gratiam,ex mera liberalitate mea.

Iacobi.4 Item Iacobus hoc idem confirmat dicens.Appropinquate deo , & ipſe appropinquabit vobis , emundate manus peccatores & purificate corda duplices animo.

Proinde etiam Chriſtus in Apoc. dicit. Ego ſto ad oſtium & pulſo. i. ad cor peccatorũ indu- ratum, & pulſo per bonas reuelationes, et inſpi- rationes, ſi quis autem audierit vocem meã, & aperuerit mihi ianuam cordis ſui, intrabo ad illũ per gratiam meam, et cœnabo cũ illo & ipſe me cum in vitam æternam, ut alibi reperitum eſt, et ille idem. Pœnitentiã agitæ, Appropinquabit. n. regnum cælorum, &c. Niſi. n. haberet peccator li bertatem agendi pœnitentiam, & bene operandi, ſuperflue proculdubio videretur, et ocioſæ eſſent omnes id genus perſuaſiones, vana eſſent conſi- lia, fruſtraq; ponerentur virtutes, quæ ad bonũ inducunt, & tandem abſq; vlla vtilitate tot pro phetæ, tot ſcripturarum teſtimonia, tot Dei & Chriſti Ieſus oracula, nos inducerent ad pæniten tiam, et ad bene agendum &c. Apoc. 3 Matth. 3 Luc. 3

Sed q̃ plurimum nobis fauet illud Pau. 2. Epi ſtolæ ad Thimo. dicentis in magna autẽ domo ſunt vaſa aurea, & argentea, et lignea, et fictili quædam in honorem, quædam ad contumeliam. Si quis ergo mondauerit ſe ab iſtis, erit uas in ho norem ſanctificatum &c. In his quippe verbis comparat Paul. hæreticos vaſis contumelioſis, propter errores a quibus erroribus, ſi quis emũ dauerit ſe, erit gratus deo, ecce qd Apoſtolus. d. Si quis mandaucauerit ſe, non dicit mundatus erit ab alio, ſed a ſe. Vnde apparet, & euidenter cla- ret, q; quilibet peccator etiam hæreticus habet li bertatem dicendi a malo, ut cõuertatur ad bo- num. Dicedere autem a malo bonum eſt, iuxta illud, qui potuit tranſgredi & non eſt tranſgreſ- ſus facere malum & non fecit &c. Similiter con uertere ſe ad bonum eſt actus bonus, qui poteſt 2. Thim. 2

ad gratiam diſponere. Quando.n.ſunt duo oppoſita,ſi vnum eſt malum aliud erit bonum,ſed conuertere ſe ad peccatum malum eſt,ergo auertere ſe a peccato eſt bonũ,& quemadmodũ auertere ſe a bono eſt malum,ita ad bonum ſe conuertere perpulchrum eſt.

Ex omnibus ergo dictis dari liberũ arbitriũ, euidentiſſime conſtat,pro quo argumento ſingulariſſimi ponitur hoc ſecunda concluſio , quodãmodo es dictis deriuata.

Concluſio Secunda.

Contra Gregoriũ ariminenſem

QVilibet homo adultus per ſuum liberum arbitrium in puris naturalibus exiſtens, ſine gratia gratum faciente,operari poteſt, opera moraliter bona,& ſe diſponere ad Dei gratiam ſuſcipiendam.

Sed primo declaranda eſt concluſio,ante eius probationem,tum maxime circa illud, quod dicitur in puris naturalibus.Pro quo eſt ſciendum, quod cum hic loquimur de puris naturalibus, non excluditur generalis Dei influentia, quæ vt cauſa prima concurrit cum agente creato , ad omnem actum poſitiuum. Si quidẽ nullus actus poſitiuus (immo nec peccatum , quantum ad id quod in eo poſitiuum eſt, puta actum voluntatis,licet diffórmem rectæ rationis)perfici poteſt deo,tanq̃ cauſa prima non coagẽte. Plus.n. influit cauſa prima in effectum, quam ſecunda, vt inquit author de cauſis , eo quod ipſa prima cauſa prior eſt ad producendum effectum , ſine qua ſecunda cauſa illum producere nequit, licet econtra,necnon,& illa conſeruat effectum in eſſe &c. Sed per pura caturalia intelligitur natura ſeu animæ ſubſtantia,cum qualitatibus,& actio

nibus conſequētibus hominis naturam, excluſis habitibus ac donis ſup naturaliter a ſolo Deo in ſuis. Vnde ſi Deus infunderet donum aliquod in anima etiam naturaliter acquiſibile, vt puta ſcientiam alicuis rei, iam illa anima ſic dotata non eſſet in puris naturalibus, haberet enim ſciētiam ſuper naturaliter infuſam, licet eadem potuerit naturaliter acquiri, iſto notato ſic probatur concluſio. Quid ſint pura naturalia.

Quilibet intellectus hominis adulti ex ſuis naturalibus poteſt cognoſcere, & iudicare bonum iuſtum, & honeſtum eſſe faciendum, ac ma lum fugiendum propter finem naturalem. ſ. virtutis amorem & honeſtatis, huic autem iudicio poteſt ſe voluntas conformare, eliciendo actum bonū propter naturalem honeſtatem, aut iuſtitia, & huiuſmodi actus ſic elicitus eſt bonus moraliter, vt ſupra ſatis oſtenſum eſt, ergo concluſio vera, conſequētia eſt nota, Maior patet quia principia practica, ita naturaliter inſerta ſunt intellectui, ſicut ſpeculatiua, ergo vtriſq; naturaliter intellectus aſſentit, tanq̃ per ſe notis, & cuidentibus Sed iuſtum & honeſtum eſſe faciendū et oppoſitum fugiendum, propter finem naturalem, ſunt princia practica, igitur eis intellectus ſuis naturalibus poteſt aſſentire. Minor etiam probatur, quia voluntas ex ſua libertate poteſt ſe conformare dictamini rectæ rationis, Et elicere actum conformiter illi, igitur opus moraliter bonum operari poteſt, quod erat propoſitum. Primū argumentū

Præterea voluntas ex ſuis naturalibus poteſt ſe diſponere, faciendo quod in ſe eſt, ad gratiam ſuſcipiēdam, quare opus moraliter bonum Secūdū argument.

elicere poteſt, conſequentia eſt nota, antecedens probatur. Exēplo Cornelii Cēturionis actū. 10. Qui vidit angelum venientem ad ſe ac dicentē ſibi, Corneli, at ille intuens eum timore correptus dixit. Quis es domine. Dixit autem ei angelus. Eleemoſynæ, & orationes tuæ aſcēderunt in coſpectu dei. Mitte ad Simonem Petrum in Ioppē et dicet tibi, quid te opportet facere, et fecit Corne. ſicut pceperat ei angelus. Vnde Pet. prius habita viſione, & diuinitus inſpiratus, acceſſit ad ipſum, & aperiēs os ſuum dixit Corne. coram omnibus aliis. In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor deus, ſed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. quo patet hominem extra fidem exiſtentem, & ex conſequentii in peccato, habere libertatem faciendi bonum morale, quod ſufficiens eſt eū diſponere, dei gratiā, in fide & ſacramentis pcipiendam, & quod de uno dicitur, de omnibus pari poteſt ratione dici &c.

Act. 10.

Tertia Concluſio.

Quilibet homo adultus per liberum arbitrium ex ſuis naturalibus ſine dono gratiæ poteſt quodlibet peccatum mortale nonum cauere, nec non nulla alia noua adueniente gratia tentationibus, reſiſtere, quinimmo eas vincere etiam per longum tempus ſtante ſola generali influentia dei.

Cōtra. s. Tho.

Prima. rō Probatur cōcluſio, vt prius, nam intellectus ex ſuis naturalibus poteſt recte, circa agenda deliberare, rectitudine morali, & voluntas, ſua libertate poteſt ſe illi conformare, conformando autē ſe dictamini rectæ rationis, nō peccat de nono, & ſic per multum tēpus valet perſeuerare, perſe

uerando vero in tali conformitate reſiſtit tentationibus, & vincit, ideo &c.

Item, circa quodlibet agendum, voluntas aut eſt libera, aut non, Si primum liquet, quod poteſt in vtrunq; oppoſitorum, et ita agere, vel nõ agere, & per conſequens illud oppoſitorum, qđ peccatum eſt, cauere poteſt. Si non eſt libera, ergo iam peccare non poteſt, eo quod nõ eſt in ſua poteſtate ſecundum beatum Aug. 3. de libero arbitrio, dicentem, quod peccatum eſt ita uoluntarium, quod ſi non eſſet voluntarium, non eſſet peccatum. Et beatus Hiero. in expoſitione fidei, qui dicit deũ pcepiſſe impoſſibilia anathema ſit, eodem mõ potes dici de peccato omiſſionis. Secũdarõ Auguſti. Hierony.

Quarta Concluſio.

QVilibet homo adultus per liberum arb. ex ſuis naturalibus, ſemota gratia gratum faciente, poteſt diuina præcepta adimplere, quantum ad ſubſtantiam præceptorum ſed non ad intentionem præcipientis, quæ cauſa ſalutis æternæ.

Prima pars patet, quia poteſt adorare deum, non blaſphemare, honorare parentes non occidere, non mæchari, & huiſmodi, dare eleemoſynã, in articulo neceſſitatis, ex quadam naturali honeſtate, ſeu pietate, non ordinando in deum, tanq; in vltimum finem, & ſic faciendo, quæcunq; etiã intẽtionem faciat, implet præceptum quãtum ad actum, & præcepti ſubſtantiam. Si quidẽ claret, quod ipſe obſeruat præceptum dei, quantum ad opera tantum, ſed non ea intentione qua deus illud pcepit. Secunda pars eſt euidens de ſe, quoniam ad finem, ſeu intentionem præcipiẽtis, nullus agere poteſt ſine gratia, nemo quippe valet

obſeruare diuina pcepta,quãtum ad intentionẽ pcipiẽtis ſemota grã gratũ faciẽte, cũ nullus poſſit acq̃rerẽ uitã æternã,ſaltẽ adultus,niſi p opa meritoria,q̃ pſupponũt grãm, nimirũ ad intẽtionẽ acq̃rẽdi uitã eternã,danẽ diuina pcepta igiẽ &c.

Obiiciunt Lutherani.

SEd cõtra primam cõcluſionẽ,q̃ de lib.arb. principaliter loquitur,et ex cõſequẽti contra alias tres,valde iſtãt moderni hæretici q nituntur pbare,ex ſcripturarum teſtimoniis, falſe tñ ab eis adductis, nulla tenus dari liberum arbit.

Primo quidã ait Ioãnes.Non poteſt homo accipere quicq̃,niſi fuerit datum ei de cælo &c.

Ioan.1. Secũdo ille idem cap. i. ait Omnia per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil.

Ioan.6, Tertio ẽt idem Ioã.6,Nemo venit ad me,niſi pater meus qui miſſit me,traxerit eum.

Ioan.15. Quarto Iterum infra cap.15.Chriſtus ait,ſine me nihil poteſtis facere.

Iacobi.1. Quinto Iacobus,c.1.inquit. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt,deſcendens a parte luminum.

Matth.10 Sexto Xp̃s loquẽs ad diſcipulus ait, in euãgelio Matth.Cũ ãt tradẽt vos,nolite cogitare quõ, aut quid loquamini.Dabitur.n.vobis in illa hora quid loquamini, & Paulopoſt. Nonne duo paſſeres aſſe venerunt, & vnus ex illis non cader ſuper terram ſine patre veſtro.

1.Cori.4 Septimo Apoſt.ad Cor.Quid hẽs qđ nõ accepiſti.ſi ãt accepiſti qd gloriatis q̃ſi non acceperis. & in alia Epiſtola.Omnis ſufficiẽtia ex deo eſt.

2.Cori.3 Octauo Ille idem Apoſtolus.ad Ro.ait Si reliquiæ ſecundum electionẽ gratiæ Dei ſaluæ factæ ſunt, ſi autem gratia iam non ex operibus

Ro.11.

alioquin gratia iam non eſt gratia &c.

Nono Inſuper eccleſiam orat,d.Deus cuius eſt totum,quod eſt optimum.

Decimo Eſaias quoq; ait.Quare errare nos fe- Eſa. 64
ciſti domine de viis tuis,induraſti cor noſtrum ne timeremus te.

Vndecimo Iere.inſup inqt.Nõ ē hoīs via eius, Iere. 10
nec viri vt ambulet et dirigat greſſus ſuos,&c.

Duodecimo Ille idē infra clamās ad dñm dixit, Iere. 31
Cõuerte me dñe,et cõuertar,qa tu dñe deus meus poſtquā me conuertiſti egi pœnitentiam.

Aliæ etiam quamplures poſſent adduci authoritates in eorum fauorem,ſed ſufficiant iſtæ,quoniam reſponſiones iſtarum,erunt reſponſiones ad quaſcunque alias conſimiles,idem ſonantes. Verba autem illa Pauli quæ habentur Rom. 9. quæ maximopere videntur fauere eorum falſæ opinioni,in proximo tractatu de prædeſtinatione declarabuntur,&c.

Tertiodecimo Ioannes demum ait, qui facit Ioan. 8
peccatum ſeruus eſt peccati,ſi filius vos liberauerit vere liberi eſtis,vnde inferunt, ex quo eſt ſeruus peccati, quod agit, ſecundum imperium peccati, ſemper agit, & ſic ſemper malum agit & cæt.

Reſpondent Catholici.

PRo reſponſione harum obiectionum, primo ſciendum eſt quod Deus glorioſus eſt prima immo principaliſſima cauſa efficiens omniū rerum,omnium operationum, omnium actuum et effectuum,qui fiunt in mundo, ſub hac vniuerſali mundi machina, quælibet autem alia cauſa creata dicitur ſecunda cauſa, vel potius cauſa inſtrumentalis, reſpectu primæ cauſæ. Primū p pulchrū notabile.

pater, et principalis cauſa, non tamen impedit, quin zacharias fuerit cauſa efficiens, et verus pater qui generauit Ioannem Baptiſtam, et ſic de aliis dicendum eſt, ex quibus clare ſequit̃ quod tam cauſa ſecunda, quam prima effectiue concurrens, ad aliquem effectum dicitur effectiua cauſa illius effectus.

Dico igitur in ꝓpoſito, quod Deus eſt prima cauſa mouens tam naturales cauſas, q̃ voluntarias ad operandum, et ſicut a cauſis naturalibus, mouendo eas, non auſert, quin actus earum ſint naturales, ita mouendo cauſas voluntarias non auſert, quin actiones earum ſit voluntariæ, ſed potius hoc in eis facit. Operatur.n.in vnoquoque ſecundum eius proprietatem cuncta ſuauiter diſponens. Nam ſi operatur in corporibus cæleſtibus, ſeu in elementis, operatur ſecũdum proprietates cœlorum et elementorum. Ergo ſi operatur in voluntate vel cũ volũtate noſtra, operat̃ ſecũdũ proprietatẽ voluntatis, quæ eſt libere velle et nolle.

His dictis reſpondeo ad multas authoritates cõtra liberũ arbi. adductas. ſ. verũ eſſe, quod dicit Ioan. non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datũ de cœlo, Nemo venit ad me niſi pater meus traxerit eum, et infra, ſine me nihil poteſtis facere, et omne datum optimum et perfectum donum deſurſum eſt, vt inquit Iacobus, et aliæ ſequentes. Tales nempe authoritates nihil aliud afferunt, niſi quod deus eſt cauſa principaliſſima omnium, non tamen propter hoc ſequitur, quin etiam affectiue concurrat liberum arb. ad quodlibet opus voluntatis noſtræ. Fatemur quippe bonum non eſſe niſi a Deo datore, fatemur inſuper merita noſtra eſſe dona Dei, et data

Reſpõſio ad authoritates.

a Deo, pueniente, cooperante, & ſubſequente. Sed non negatur per hoc liberum arbi. cócurrere ad merita, nã Deus ex miſericordia pũenit liberum arbitrium mouendo et miſericorditer cooperatur adiuuando. Nempe Deus ad omnem effectum naturalem influit generaliter, ſed ad operationes bonas rationalis creaturæ, mirumimmodum concurrit, etiam ſpeciali influxu, et ſic patet reſponſio ad omnes authoritates ſuperius ab hæreticis adductas, vſque ad nonam incluſiue.

Errare facere contigit dupliciter.

Ad. 10. dico, quod facere aliquẽ errare, pariter et indurare, contingit dupliciter, vno modo cauſatiue. i. cauſando errorem, vel indurationẽ vel ꝑtinãtiuin ſeu effectióe conducendo per viam erroris. Alio modo permiſſiue, et ſic intelligitur, illud dictũ Eſaiæ. ſ. quare errare nos feciſti domine. i. permiſiſti, et eodẽ modo indurasti cor noſtrum, ideſt indurari permiſiſti, Deus nempe permittit nos errare, et cor noſtrum indurari ſubtrahendo gratiam ſuam, hoc autem per malum vſum liberi arbi. Cum enim homo non facit, quod in ſe eſt, potius vero reſiſtit illuminationi diuinæ, et ſuo male vtitur libe. arbit. Tunc eus ſubtrahit gratiam ſuam, quia facienti quod in ſe eſt, tantum eam liberaliter donat, ſed cum ſubtrahitur gratia Dei ab homine, ipſe nimirum errat et induratur per obſtinationem, et perſeuerantiam in peccatis, et hoc ſiquidem modo errauit Pharao, induratumque eſt cor eius, et ſic patet, quod populus peccans, non facit Deum authorem peccati et erroris. Nam teſte Auguſtino, Deo authore nemo fit deterior, et ideo cum dicitur, Deus indurauit cor Pharaonis; non debet intelligi poſitiue, ſed priuati

ue, quia priuauit ipſum gratia ſua, eo quod re-ſiſtebat eius voluntati, non dimittendo popu-lum, et male vtebatur ſuo libero arbitrio, quem ad modum enim quilibet faciens quod in ſe eſt, ſe præparat ad gratiam, ergo oppoſitum faciens ſe præparat ad continuam eius priuatio-nem; et tunc dominatur ei diabolus, et ruit de peccato in peccatum, talis autem defectus non eſt ex parte Dei, ſed ex parte hominis propter eius liberum arbitrium, quo bene et male valet operari &c.

Ad vndecimam dico, quod hic plura occur-runt conſideranda. De operibus, enim loqui poſ-ſumus dupliciter, vel quo ad electionem operis, vel quo ad executionem illius. Prima diuiſio. 2. diuiſio

Item duplex eſt influxus ſuper creaturas. Vnus eſt generalis, quo generaliter influit in omnes creaturas. Alter ſpecialis quo peculiariter agit eam aliquibus particularibus perſonis circa aliquos peculiares effectus. Præterea ſciendum eſt, quod Deus erga creaturas libere agit, et contingenter, nulla quidem neceſſitate ductus, quamobrem omnia, quæ agit in creaturis po-tuiſſet non agere, & poſſet omnes actiones ſuas ſuſpendere, et impedire erga illas, ſi vel-let, atque ab vniuerſo opere deſiſtere, et ita ceſſare poſſet Deus ab influxu ſuo, ſuper crea-turas, tam generali, quam ſpeciali. Poſſet et vnius influxum ſuſpendere, et non alte-rius, quo agendo, ſcilicet vni et non alteri creaturæ. Nam vt ait paulus Apoſtolus ad Romanos, Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis conſiliarius eius fuit, aut quis prior dedit ei, vt retribuetur ei.

quoniam ex ipſo, et p ipſum, et in ipſo ſunt oīa. Poteſt etiam coagere alicui in principio operis, & cohibere poſtmodum, ne opus illud compleatur. Cum autem nihil fieri poſſit abſque deo cooperante ſecundum aliquem influxum, conſequēs eſt creaturas poſſe a quouis opere impediri ne operentur. Hoc autem dictum eſt de re poſſibili, ideſt ſecundum potentiam dei abſolutam.

De gñali īfluxu dei qui nō ſuſpenditur vnquam.

Reuera aūt, & ſecundum ordinem diuinæ voluntatis, generalis influxus dei qui vt prima cauſa concurrit cum agente ſecundo ad omnem actū poſitiuum (vt dictum eſt ſupra) nunq̄ ſuſpenditur ſeu impeditur a Deo vniuerſaliter, quia tunc nihil fieret in vniuerſo. Neque ſuſpenditur reſpectu perſonæ particularis, quantum ad operis electionem, ſic quod homo non poſſit bonum eligere, neque etiam quantum ad executionem boni, niſi forte propter aliquod ingens peccatum. Cuius ratione perſona illa pertinax demeretur a Deo vt in pœnam, in ipſa ſuſpenderetur, ille influxus, vt liquet de Pharaone Iuda et aliis, Ordinarie tamen ſemper Deus influit, et quoadiuuat, vt creatura rationalis poſſit bonum eligere. et durante influxu poteſt ſuccedere operis boni executio, boni, ſ. ex genere. & moraliter, vt dictum eſt. Sed ad opus meritorium non poteſt quiſpiam peruenire ſolo generali influxu adſiſtente; quin potius neceſſarius eſt influxus ſpecialis, ſeu ſpeciale Dei domum. videlicet gratia Dei, quæ vocatur cauſa neceſſaria partialis, et principalis vt perficiatur opus meritorium, Hic autem diuinæ gratiæ influxus, nunq̄, denegatur debite petenti, Ideo quilibet eligere poteſt bonum meritorium. Sed iſtud equidem non poteſt aſſequi ſine Dei gra-

Ad opus meritoriū neceſſaria diuīa gratia.

tia,& illa i n ſuper electio non eſt etiam merito ria,niſi facta ſit in gratia.

At his vel aliis verbis,hoc idem aſſerunt Auguſtin.Hierony. & alli eccleſiæ doctores,quibus concordat Ioan.ecchius,& Ludouicus orianus, validiſſimi Lutheranorum hoſtes, ſed modo ad propoſitum redeamus. Sētētia & Ecchii & oriani.

Cum.n inquit Iere.Non eſt hominis via eius vt ambulet,& dirigat greſſus ſuos , tangit duo, Nam ambulare importat executionem operis. greſſus vero dirigi,dicit directionem ad meritū Vnde ambulare idem eſt quod operari greſſus autem et opera idem ſunt. Et ita reſpondeo,quod in poteſtate hominis non eſt excutio operis , ſic quod non poſſit impediri,immo interdum impeditur , ſæpe.n.experimur quod homo deliberat aliquid agere quod efficere non poteſt.

Neq; in libertate hominis eſt quod opus eius ſit meritoriū,qa non eſt ſuæ libertatis imperare gratiæ,vt veniat ſi non adeſt,et ſic tandem concludit qđ electiones operū ſunt in poteſtate noſtra,non aūt ſemper executiones eorūdē,qa non nūq̄ poſsūt impediri,liberum igiť arbitriū ī electione conſiſtit,non in executione,et merito operis,et hoc idem confirmat. Augu.dicens. Liberū arbitriū eſt facultas ratiōis,& volūtatis,qua bonū.ſ. meritoriū eligitur gratia aſſiſtente,et malū ea deſiſtente,vt in ſuperioribus habitū eſt, ergo liberum abitriū eſt circa electionem operum,& non in executione illurom,ad quem ſenſum tendunt verba Ieremiæ prophetæ &c. Igitur nō aduerſantur nobis.

Ad duodecimam dupliciter reſpondetur, quē admodum duplex eſt conuerſio, actiua.ſ.et for- Prima reſponſio.

malis. Actiua adhuc duplex ſcilicet principalis, quæ Deus eſt, & minus principalis, ſeu inſtrumentalis, quæ eſt uoluntas rationalis, quæ etiam libere & actiue ad hois conuerſionẽ concurrit.

Et de illa conuerſione actiua et principali loquitur Iere. Dicens. Conuerte me domine, & cõuertar, claret q̃ppe, quod Deus tanq̃ prima cauſa, ſua generali influẽtia mouet hominem ad bene operandum, vt conuertatur, nam, vt ante diximus, nulla ſecunda cauſa poteſt cauſare vel quicquam producere, prima cauſa non cauſante, vel producente, igitur voluntas libera non poteſt actiue concurrere ad hominis conuerſionẽ niſi prius diuina voluntas, tanq̃ prima cauſa actiue cõcurrat, & ſic nihil aliud voluit dicere propheta, niſi quod Deus eſt principaliſſima cauſa noſtræ conuerſionis. Ideo ſubdit, quia tũ domine Deus meus poſtq̃ me conuertiſti, tuis bonis inſpirationib. mouendo voluntatẽ meam, tunc per liberũ arbi. egi pænitentiã peccata dimittendo, & conformando me voluntati tuæ &c.

2. Reſpõſio. Secundo & forte melius de cõuerſione formali poteſt reſponderi, quæ eſt fides Chriſti, prout eſt formalis terminus conuerſionis noſtræ, quia quemadmodum forma ſubſtantialis, eſt terminus generationis, qua acquiſita completur generatio, ſic quippe acquiſita fides Chriſti formata, infidelis quinimmo quilibet peccator dicitur vere conuerſus. Duplex autem eſt fides. ſ. acquiſita, quæ acquiritur ex veritate alicuius, qui poteſt fallere, & falli, qui tamen non fallit ſed in omnibus verax eſt, & ideo creditur illi, vtpote propheta. Hæc igitur acquiſita fides, cũ ſolum reſpiciat, qui fallere poteſt & falli, non

Fides iſuſa acquiſita.

reſpicit Deum, fides autem infuſa eſt quoddam lumen ſupernaturale a Deo datum inclinans, & promptum faciens intellectum, vt firmiter aſſentiat omnibus veritatibus, quæ de Deo exprimuntur in articulis fidei, & hæc fides circa Deum verſatur; eumque reſpicit vt obiectum primum, ſine quo lumine intellectus humanus non aſſentiret pleriſq; ſententiis de Deo in ſacra ſcriptura contentis, videlicet quod tantum ſit vnus Deus, & quod ipſe ſit trinus, & vnus, & quod filius ſit a patre genitus, ſpiritus ſanctus vero a patre, et a filio procedens et huiuſmodi, quas lumine naturali ſolo cognoſcere non valemus, ſed vt talibus aſſentiat intellectus neceſſaria eſt fides infuſa, & hanc fidem vice populi orando petit Ieremias, dicens. Conuerte me domine et conuertar, quaſi dicat da mihi lumen fidei infuſæ quo poſſim firmiter aſſentire articulis fidei Chriſti venturi, & ego conuertar. ſ. firmiter credendo in filium tuum Meſſiam venturum, quoniam omnes prophetæ, & ſancti veteris teſtamenti ſalui facti ſunt in Chriſti fide venturi, ſic etiam orauit Dauid in Pſalmis, dicens. Conuerte nos Deus ſalutariis noſter. Hæc autem fides augeri poteſt, vel quo ad extenſionem, quando ſcilicet plura credenda cognoſcuntur, ita explicite & diſtincte, vt fideles doctores & in ſacris literis inſtituti deprehendunt. Et enim rudes & ſimplices, vel indocti Chriſtiani, implicite tenentur credere, quicquid ſit quod Eccleſia catholica tenet, vel fides poteſt augeri quo ad intenſionem, quando credenda clarius cognoſcuntur, ac etiam firmis ſeruentiuſque tenentur, & hu-

Dupliciter augeri poteſt fides.

iuſmodi augmetum requiritur in eccleſia paſtoribus,& prelatis. Quamobrem Apoſtoli,qui primi Antiſtites in eccleſia Dei poſt Chriſtum fuerunt,petierunt vtrunq; fidei augmentum dicẽtes. Domine adauge nobis fidem. Siquis itaq; orat pro aliqua re habenda ſe illam deſiderio ꝓſequi oſtendit. Deſiderium autem ſequitur electionem,ergo qui orat prius elegit,& deſiderauit rem pro qua facit orationem,ſed ſic eſt,quod liberum arbitrium oſtenditur in electione,vt paulo ante diximus,igitur Ieremias orando pro infuſione fidei,vt poſſet conuerti ad fidẽ Chriſti, prius ex ſuo libero arbitrio,elegit illud bonũ .ſ. orationem habere,pro tali fide petenda,& per cõſequens non excludit,immo potius probat liberum arbitriũ dati.ſed quoniam fides infuſa nulli negatur,immo promptus eſt ſemper deus cuilibet prebere debite petenti, hinc infideles non excuſantur,et cum poſtea ſubdit,poſtq̃ me conuertiſti egi penitentiam.loquitur ibi de penitentia fructuoſa,que ſit per gratiam & liberum arbitrium Quare.&c.

Luc.17 hic oſtẽditur liberũ arbitriũ.

Ad.13.& vltimam dicitur ,quod duplex ex ſeruitus.ſ.ſeruitus culpe et ſeruitus pene,inſuper duplex eſt homo.ſ.animalis qui dicitur homo,vetus,et rationalis qui nouus homo apellatur.Homo.n. habet in ſe rationem et concupiſcentiam carnis quæ ſepius aduerſantur rationi, vt inquit Paulus,video alteram legem in membr's meis repugnantem legi mentis meæ.Moueri autem a ratione eſt agere ſecundum retionem et ſecundum proprium hominis motum. Homo,quippe ſola ratione differt a brutis, moueri autem a carnis concupiſcentia ,eſt ſecũdum eam

Duplex ſeruitus, duplex hõ

Ro.7.

agere,quod certe non homines decet, ſed bruta potius. Et quemadmodum ille ſed liberum eſſe oſtendit,qui proprio motu agit, ita per oppoſitum ille habet ſe ad modum ſerui,qui operatur ad nutum et imperium alterius,homo igitur quãdo agit ſecundum carnalem concupiſcentiã agit nutu alterius,neglecto naturali rationis vſu ad motum,et ita videtur ſeruire concupiſcentie,que ſepe in ſacra ſcritura vocatur peccatum, quoniam inclinat ad peccandum, & ita dum homo agit ad nutum concupiſcentie quando ſic agit vocatur peccati ſeruus,ſed non ſequitur,iſte nũc agit ſecundum concupiſceciam,quia complacet ei,ergo ſemper aget ſecundum illam, quia licet nunc ſequatur concupiſcentiam, non tamen ligatur,ut ſemper eam ſequatur, vel ſequi teneatur Exempli cauſa, quemadmodum aliquis inimicus interdum,complacet alteri inimico, ſed non ſemper,quia nonnunquam inſequitur eam. Sic etiam amicus agit interdum,quod eſt placitum amico, Sed non proterea obligatur vt ſemper ſibi complaceat immo aliquando increpat eum, ita in propoſito,quotieſcunq; homo neglecto naturali rationis vſu ac motu, ſequitur motum ſenſualitatis,& agit ſecundum concupiſcentiam carnis,tunc vere dici poteſt ſeruus peccati,ideſt cõcupiſcentiæ,ad hunc ſenſum forte loqtur Chriſtus. Dicens. Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati,pro tunc ſcilicet quando agit ſecundum cõcupiſcentiam,& ſequitur motum ſenſualitatis. Sed non propter hoc ligatur,vt ſemper agat, ſecundum carnis concupiſcentiam,et inſequatur ſenſualitatis motum, quia poterit alias repugnare, & operari ſecundum rationem, & cum ſubditur

Quõ hõ efficitur ſeruus peccati.

Pulchrũ exẽplum

ſi filius vos liberauerit, uere liberi eſtis, dico quod non loquitur de ſeruitute culpæ, quia peccator poteſt ſeipſum ab hac ſeruitute liberum facere, eſſando ab actibus imperatis a concupiſcentia. Quia non habet voluntatem determinatam in malitia, quod etiam ſic ratione probatur.

Pulchra rō qua hō pōt ex ſeruo peccati ſe facere liberum.

Nulla creatura poteſt ſimul, & ſemel in eodē inſtāti habere plures actus diſtinctos (quia hoc ſolum poteſt, virtus infinita,) ſed bene ſucceſſiue. Sit ergo exempli cauſa, aliquis homo, qui cuncta letalia peccata commiſerit frequenter, Claret quippe quod ipſe non poterit pluribus actibus conſimilibus in eodem inſtanti inſiſtere. Sed dum vnum aſſequitur, alterum amittit, vt ſingulam proſequatur, auaritiam dimittit, & loquor in vno, & eodem inſtanti. Ergo dum intentus eſt gulæ, poteſt ſe continere ab auaritia, vel ad alio crimine, & contra. Et ſic modo ab uno actu, modo ab alio ſe continet, & ſicut ille homo habet libertatem ſe continendi, nunc ab actu gulæ vel per vnum diem, ita per multos dies et tempora eandem habebit libertatem quia non eſt maior ratio, de vno quam de alio, & idem dicendum eſt, de aliis inclinationibus ac peccata. Et quemadmodum peccator habet libertatem continendi ſe a ſingulis inclinationibus ad peccandum ſeparatim, ita erit in libertate ſua continendi ſe ab illis coniunctim. Voluntas enim poteſt ſuſpendere omnes animæ vires inferiores, ab actibus ſuis, ergo poterit ſeſe ſuſpendere a malo &c.

Ecce qualis et quanta eſt libertas voluntatis, quam impii Lutherani iudie negant, cum

Igitur Chriſtus dicit,qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, et ſi filius vos liberauerit, vere liberi eritis, claret. quod ibi Chriſtus non loquitur de ſeruitute culpæ, quam oſtendit ſe habere peccator, dum agit ad nutum concupiſcentiæ,ſed loquitur de ſeruitute pœne,ideſt de obligatione ad pænam, tranſacto, enim actu peccati nihil manet ex peccato in anima, neq; aliquid in peccatore,a quo formaliter dicatur peccator. Quicquid enim eſt in peccatore tranſeunte actu peccati,poteſt manere ipſo iuſtificato, remanet tamen quædam inclinatio & facilior promptitudo ad ſic iterum peccandum, ſed talis inclinatio deleri poteſt per actus oppoſitos. Manet inſuper (quod peius eſt) etiam poſt peccatum in anima, obligatio ad æternam pænam, a qua nos metipſos non poſſumus liberare.Sed Chriſtus filius dei, habuit a patre æterno poteſtatem nos liberandi per gratiam, dum autem homo obligatus eſt ad æternas pænas,non poteſt habere actum meritorium, ad quem ſimul cum libertate voluntatis neceſſaria eſt gratia, quæ quidem gratia, non ſtat cum obligatione ad pænas æternas, ſed bene homo poteſt efficere opus bonum moraliter. Quod autem Chriſtus loquatur de liberatione a ſeruitute pænæ patet per verba, quæ Pauloante dixerat, ſcilicet ſeruus autem, videlicet peccati non manet in domo in æternum, quia licet nunc peccatores cum bonis maneat in domo,ideſt in eccleſia. Non tamen hoc ſeruabitur in æternum, vt patebit in die iudiciis,vbi filius Dei ſeparabit bonos a malis, ſicut paſtor ſeparat oues ab he-

Ioan. 8.

Matth.25 dis. Et quos liberabit Xps liberi erunt, et quos condemnabit, condemnati erunt, quia poteſtatē habent &c. & ſic patet ſolutio ad vltimā autho ritatē adductā, quare ſolutæ ſun omnes &c.

Iterum obiiciunt Lutherani.

Proue.16 PRimo. n. ait Salomon in puerbiis. Vniuerſa pp ſemet ipſum, aperatus eſt dñs, ergo de ſe nihil boni operatur homo

Ephe.1. Secundo Paulus ad Ephesios. Deus operatur omnia ſecūdum pponitū volūtatis ſuæ igit &c.

Ro.6. Tertio ille idem ad Roma. Liberati a peccato

Ro.7. facti eſtis ſerui iuſtitiæ, et infra. Scimus quoni

Ibidem. am lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato.

Quarto etiam ille idem Apoſtolus ibidē ait. Non. n. quod volo bonum, hoc ego, ſed qđ odi malum, illud facio &c.

Reſponſiones Catholicæ.

AD primam dicendum eſt, quod ſapiens non tollit liberum arbitrium ad bonum, quo niam vt ſupra dictum eſt; deus eſt cauſa prima non cauſata ab illo, & cuius non eſt cauſa efficiens, illius non eſt etiam cauſa finalis. Deus ergo ſicut non habet cauſam efficientem, a quo factus ſit, ita non habet ſuperiorem finē ad quem ordinetur, ideo eſt omnium rerum princi pium & finis, quare recte dicit Sapiens, vniuer ſa propter ſemet ipſum operatus eſt dominus, & non propter hoc tollit liberum arbitrium ad ho num, imo ipſum dari aſſerit per illud, quod Pau lo ante dixerat, hominis eſt animum præparare, & domini gubernare lingum, Quomodo autem animum præparabit homo ad aliquid peragen. dū, niſi illius præcedat electio, in electione vero

oſtenditur voluntatis libertas. Cum ergo Salomon dicit, hominis eſt pparare animum, ſupponit cogitationem et electionem boni operis quæ non poſſunt eſſe abſque libero arbitrio, deinde hoc de ſe clarum eſt, quid eſt.n animum præparare, niſi ceſſare a peccato et ſe diſponere ad gratiam, quod vero ſequitur, et domini eſt gubernare linguam. ibi loquitur de executione operis quoniã licet (vt ſupra diximus) Electio boni operis ſit in libertate noſtra non ſemper tamẽ, executio illius boni operis, in noſtra ponitur poteſtate &c.

Præparare animũ præſupponit. libe. arbi.

Ad ſecundam dicitur, quod ibi Apoſto. Paulus loquitur de prædeſtinatione, et vocatione ad apoſtolatum, quæ prædeſtinatio et vocatio eſt a Deo præſciente et volente, vel ſi etiam loquitur de generali prædeſtinatione omnium bonorum, dicendum eſt quod prædeſtinauit nos Deus, in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, ideſt ſecundum, quod diſpoſuit in volũtate ſua, de qua prædeſtinatione in ſequenti tractatu dicetur. Vnde eſt ſciendum, ꝙ quædam caſu eueniunt illa. ſ. quæ ſine præuia cõſideratione, ſuccedũt, vt ſi qs nõ præcedente aliquã cõſideratione theſaurum inuenerit. Quædam vero eueniunt a cõſilio q̃. ſ. p̃cedente conſilio et conſideratione ſuccedunt. Præterea aliud eſt agere ex neceſſitate, q. n. ſic agit, non poteſt non agere, Aliud eſt libere et voluntarie agere, qui autem ſic agit, poteſt etiam non agere, Deus vero nihil a caſu agit, ſed omnia conſilio præcedente operatur, nec quicquam agit in creaturis neceſſitate ductus, ſed omnis Dei operatio, circa creaturas libera eſt et contingens, & ita præ deſtinatio, et vocatio, volũtaria eſt & ſecundum

Ro. 6.

Euenire a caſu conſilio diffe runt.

Agere neceſſario libere diffe ret.

ditiæ.i.peccatis carnalibus et iniquitati.i. pecca tis ſpiritualibus (ad iniquitatē hoc eſt ad veſtrā dānationē ita ēt exhibete mēbra veſtra ſeruire iu ſtitiæ, Quaſi dicat ita leue eſt, et ita eſt in veſtra poteſtate, et non plus laboris requiritur in ſerui tute Dei quæ ducit ad gloriā, quam in ſeruitute diaboli, quæ ducit ad cōdēnationē, quibus ver bis clariſſime patet.i. qđ ſicut per liberū arbi. poſ ſumus peccare, Ita p liberū arbit. ceſſare poſſu mus a peccato, et bene ac iuſte operari &c.

Ad aliā immediate ſequētē dicitur, qđ illa non probat hominē libero carere arbi. ad bene opan dū ſed tātū probat qđ ſuaſio et inductio ad pec cādū nō ꝓuenit a lege, ſed a carne, in qua ꝓpter peccatū Adæ cōtracta eſt rebellio & pugna ad uerſus ſpiritū, in homine ꝗppe eſt ratio ſenſuali tas. Rō autem in ſcripturis ſanctis interdū vocat hō interior, aliqñ ſpiritus. Senſualitas vero alibi caro, alibi homo exterior dici ſolet. et illē ſiqdē hō ꝗ cōformis eſt rōni, quæ ſpiritus eſt, ſpiritua lis dicitur. eo quia ſecundum rationem viuit, ille autem qui ſenſualitati conformatur, carnalis vel animalis homo appellatur, cum ergo dicit pau lus, lex ſpiritualis eſt, vult dicere, quod lex eſt ra tioni conformis, quæ dicitur ſpiritus, et ita non modo prohibet mala opera exteriora, verum etiam malas concupiſcentias, & ſic intendit pro bare, quod lex antiqua non erat cauſa inducti ua ad concupiſcentias & peccata, ſed potius ab horrebat malas concupiſcentias, quaſi velit argu mentari Paulus, illa lex bona eſt, quæ prohi bet concupiſcentias malas, quia in hoc conſo na eſt legi naturali & rationi, lex autem Moiſi prohibet concupiſcentias malas, quare dixit,

non concupiſces. ergo eſt bona, & hoc argumentum his paucis clauditur verbis, itaq; lex quidē ſancta, & mandatū ſanctum, et iuſtum, et bonū, & ſic patet quod lex neq; Moyſi, neq; Chriſti, poteſt dici cauſa inducens ad peccandum, cum autem ſubdit, ego autem carnalis ſum, manifeſtat cauſam quæ inducit ad peccatū, et loquitur vice cuiuſcunq; hominis. tam eorum qui in hac vita ſunt in gratia, quā illorū, qui ſunt in peccato, et vult dicere, quod cauſa inductiua ad peccandū nō eſt lex Moyſi, neq; Chriſti lex, neq; ratio, ſed cōcu-

Ad ga'.5 piſcentia carnis, quæ repugnat rōni vt ad Gala. ait Caro concupiſcit aduerſus ſpiritus. i. rationē, et ſpiritus aduerſus carnem, et licet qlibet a ſua concupiſcentia tenetur ac conſuetudine et aſſuefactione efficiatur ad vitia procliuior adeo vt cū difficultate reſiſtat. non tamen cogitur ad peccādum, ſed per ſuū liberū arbi. poteſt ſuæ concupiſcentiæ reſiſtere. Niſi. n. poſſet peccator concupiſcentiæ reſiſtere, cū ſemper caro concupiſcat adverſus ſpiritū, ſemper ſecundum carnis deſideriū operaretur, cuius tamen oppoſitum experimur.

Hic oſtēditur manifeſta hominis libertas. Plerūq;. n. caro ſomnū concupiſcit, vbi homo vigiliam eligit, carne inſuper deſiderante dulcia, ſepe ſumimus amara. Nonnūq; etiam caro appetit cibū, nos tamen abſtinentiam eligimus. Et talia id genus experiūtur homines, niſi quippe poſſet peccator concupiſcentiæ reſiſtere, quonāmodo Magdalena, quæ erat in ciuitate peccatrix, carni frena impoſuiſſet, quæ tamē ſpū, et ratione ducta, nouit peccati turpitudinem, decreuitq; nullo

Efficax ratio pro lib. arb. in Luthera. modo deinceps carnis concupiſcentiam ſequi. Item niſi liberum arbi. haberemus, quo reſiſtendi concupiſcētiæ nobis adeſſet facultas. Ad quid Chriſtus dixiſſet

ſtus dixiſſet adulteræ. Noli amplius peccare. Nõ ergo cogitur ratio a carnis concupiſcentia. Sed quoniam repugnantia carnis aduerſus ſpiritum, ortum habuit a peccato actuali, ſeu originali Adæ, Ideo paulus ſubdit, venundatus ſub peccato.i.cauſa quare caro præliatur aduerſus ſpiritũ fuit peccatum primi hominis. Adam.n. libero arbitrio dotatus, potuiſſet ſenſualem concupiſcentiam rationi vſq; adeo ſubiicere, vt eam ſemper vincere poſſet, et ita potuiſſet nunq̃ peccare, et ſenſualitate q̃tumlibet contra nitente ſemper ratio fuiſſet victrix, fuit etiam Adam dotatus quodam incredibili, & ſupernaturali dono, quod iuſtitia originalis vocabatur, cuius beneficio ſenſualitas radicitus a murmure illo ſuſurrationeue deſiſteret, & omnes inferiores potentiæ rationi obedirent, et neque inuiſum ſenſualitati foret, rationi ſubiici et parere. Adam vero quando illud accepit dominum. ſeſe obligauit, et ſucceſſores ſuos omnes in omnibus obedire Deo, et ita omnes tale donum aſſecuri fuiſſent.ſ. iuſtitiam originalem ſi ipſe non peccaſſet, ſed modo Adam in primo bello turpiſſime victus eſt, comedens contra ſtatutum domini de pomo vetito, et ita ſalutare illud donum in ſuam ſuorumq; ſucceſſorum perniciem deperdidit, quo deperdito ſenſualitas ipſa longe valentior aduerſus rationem inſurrexit, & propter naturalem connexionem cum corpore difficillimum eſt, animam non condelectari carni, in concupiſcentiis carnalibus, et licet ſit difficultas ex vna parte, eſt etiã facilitas ex alia parte, vt infra videbimus et ſic tandem patet quod ratio non poteſt cogi a ſenſualitate, immo ſæpe ipſa per liberum arb. dominatur ei, quare &c.

Ad quartam et vltimam dicendum eſt. quod ibi apoſtolus Paulus oſtendit, inconſtantiam et mutabilitatem volũtatis noſtræ, vnde ratio nõ poteſt vſque adeo impugnari, vel impelli a ſenſualiter, vt deperdat illud quoddam ſibi connaturale. Connaturale autem et congenitum, ac proprium eſt rationi perſuadere, et inducere ad

Rom. 7. bonum, et deteſtari malum ſenſualitas autem flecti ad oppoſitum. inde Apoſtolus. video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, ſcilicet rationis, voluntas autem quæ libera eſt poteſt reſpicere rationem et poteſt etiã reſpicere ſenſualitatem, quando autem reſpicit rationem deteſtatur malum, et vult bonum, ſi vero reſpicit ſenſualitatem tunc aut eſt conſtans cum ratione, aut mutat propoſitum. Si eſt conſtans, tunc quod voluit bonum operabitur, ſed ſi non eſt conſtans cum ratione, tunc voluntas ſequitur impulſum ſenſualitatis, et mutat primũ propoſitum et ita quod prius ſequendo rationem voluit bonum, non operabitur ſequendo ſenſualitatem, et malum quod prius ſequendo rationẽ noluit, poſtea ſequendo ſenſualitatem operabitur

Reficitur Paulus. Luthero. illud, ergo non proueniet ex neceſſitate, ſed ex inconſtãtia, et mutabilitate liberæ voluntatis, quæ quidem mutabilitas arguit ipſius voluntatis libertatem, tam ad bonum q̃ ad malũ et ſic intelliguntur verba Apoſtoli (quod volo bonũ). ſ. ſecundũ rationem non operor, quia ſequor ſenſualitatem (Et quod nolo malũ) per voluntatem, et rectam rationẽ, illud factio ꝑ ſenſualitatis impulſum et ſic patet ſolutio ad omnes authoritates. Sed quid modo dicent Lutherani, ac eorum autores, nũquid de libero arbitrio vlterius con-

tendere volent. Nunquid et contra ipſum tam nequiter ſcribere audebunt. certe et his rationib. ac ſcripturarum teſtimoniis ſe victos eſſe, et ſi nõ verbis, ſaltem corde et animis fateri cogentur, ſed vt verum fatear, ego equidẽ arbitror, quod Deus hunc modernorum hæreticorum errorem alias in conciliis ſanctis damnatum, contra quem etiã luculenter, et doctiſſime ſcripſit diuus Augu. non ſine rationabili cauſa, nuper in eccleſia tandiu durare permiſerit, Et hoc malum ſemen in campo regni ſui fore ſeminatum. Tum ob fidelium probationem. Tum ob fidei firmitatem, tum denique ob maiorem ſcripturarum elucidationem. Sit nempe Deus interdum, ex malo etiam elicere bonum. Nonne quippe Lutheranorum cauſa, ſcripturæ apertæ ſunt, quæ prius vna cum clariſſimis earum expoſitoribus, vtpote Aug. Hiero. Greg. Ambro. Griſoſt. et aliis, clauſæ erant, nec non in bibliothecis coopertæ pulueribus morabantur. Siquidem animi, ora, et doctorum labores, ac ipſorum ingenia, circa Ariſtotelem, Auerroem, Bachonem, Thomam, Scotum, Ocham, et eorundem queſtiones tantum intenta erant. Nonne inſuper nuperrime conciones erga animarum ſalutem, validiores, ac fructuoſiores fiunt. Agamus igitur gratias Deo, pro tali munere, quem etiam rogare tenemur, pro Lutheranorum ſalute, vt et ipſi veritatem agnoſcant, & conuertantur. Nos quippe cauſa extirpandi eorum errores, Bibliam amplexi ſumus, ſacras literas prædicamus, quibus etiam omnes Chriſticolæ operam nauare nituntur, et de illis libentiſſime diſputant, & loquuntur, Epiſtolas Pauli Apoſto. ſecum ferunt,

Pulchra authoris digreſſio.

iugiter Bibliã legunt,necnon diuinarum ſcriptu rarum concionatores aſſidui audiunt. Ecce igitur qualiter diuina voluit ſcriptura. Ecce quot ſcripturarum authoritates,quæ obſcuræ erant,elucidantur. Ecce tandem quomodo ſenſus diuinarum literarum aperiuntur. Quibus nihil dulcius,nihil ue iucundius haberi poteſt &c.

CONCLVSIO QVINTA.

LICET HOMO ſuis naturalibus ꝑ liberũ arbitriũ poſſit opa moraliter bona efficere peccatũ mortale nocuum cauere,tẽtationibus reſiſtere,et facere qđ in ſe eſt, ſeqꝫ diſponere ad Dei vocãtis gratiã capeſſendã, ex ſola tñ libertate arbitrii,ſtante etiã generali influẽtia Dei,ſine gratia gratũ faciẽte nequit hõ a peccato reſurgere,bonũ meritoriũ operari, diuinaqꝫ ſeruare mãdata,ſecũdũ magni legiſlatoris Dei intẽtionẽ,minuſue æternam mereri mercedem &c.

Prima pars cõcluſionis, quæ Manicheis ſimul & Lutheranis opponitur,patet ex dictis in primo tractatu, Secundam partem (quæ pellagianis aduerſantur) omnes tam Catholici quam recentiores hæretici cõcedũt, Ideo nõ opus eſt eã ꝓbare.

Catholicorum obiectio.

SI homo ſuo libero arbitrio, ſtante ſola generali influẽtia Dei poſſet moraliter bene agere,peccata fugere,tentationibus reſiſtere, et præcepta perficere facere ꝙ in ſe eſt,et tandem ad gratiam ſe diſponere, fruſtra et inanes eſſent præ-

ces Eccleſiæ,quibus oratur pro victoria in tẽtationibus,pro fugiendis vitiis, pro cõtinẽtia,pro temperantia,pro cæteris virtutibus,pro præceptorum obedientia,pro periculis vitandis,& ſimilibus,fruſtra etiã docuiſſet nos Chriſtus orare,cũ dixit,ſic orabitis, Pater noſter qui es &c. Matth. 6.
Inanes inſuper fuiſſent orationes Prophetarum & Apoſtolorum,Dauid nempe orabat.d.Auerte oculos meos ne videãt vanitatẽ, Item deduc me in ſemita mandatorum tuorum, & alibi,Inclina cor meum in teſtimonia tua,et non in auaritiam,vt alia quam plura miſſa faciam. Pſal.118.
Prætere Chriſtus pro ſuis diſcipulis orabat.d. Pater ſancte ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi,vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus. Si ergo diſcipuli per eorum liberum arbitrium ſeruare ſe poterant,ſtante ſola generali influẽtia Dei, quæ eſt prima gratia gratis data,ſpecialis modo homini aſſiſtens, cur Chriſtus pro illis orabat. cur & ipſi orabant.cur & nos oramus.cur etiã pro nobis quotidie fiunt orationes ab Eccleſia. Ioan. 17.

Nam Auguſtinus de natura et gratia ait,Quid ſtultius quam orare vt facias quod in poteſtate tua habes.&in Epiſtola centeſima ſeptima contra Vitalem hæreticum.Prorſus inquit non oramus Deum ſed orare fingimus ſi nos ipſos nõ illum facere quod oramus credimus,Et ille idem alibi ait, Nulla fit oratio vbi noſtra voluntas ſufficit agere igitur &c. Auguſt. de natura & gratia c. 18.

Reſponſio prima.

AD hæc omnia poteſt plane reſponderi,quod pro his omnibus quæ dicta ſunt orat eccleſia,orant & prophetæ fideles, non vt illa dentur ſimpliciter, Sed vt eo modo dentur,quo no

bis proficiciant ad vitam æternam, Sic.n.ea habere non poſſumus viribus noſtris, ſine gratia gratum faciente, ſine qua mereri vitã æternam minime poſſumus, Nec pro aliis orare licet, vt ſcilicet obediant Deo, ſeruent præcepta, niſi vt illis ſeruatis mereantur vitam æternam, Sic ergo oramus Deum pro victoria in temptationibus, pro uiuandis vitiis, pro continentia, pro tẽperantia, et cæteris virtutibus, non ſimpliciter, ſed pro vltimo fine acquirẽdo qui Deus eſt, & hoc quidem modo nihil habere poſſumus niſi a ſolo Deo, diuina ſua anteueniente gratia gratificante & cætera.

Alia reſponſio.

Prima cõſideratio. POſſumus etiam alio modo reſpondere, ſed prius aduertendum eſt quod multa operatur Deus ſupernaturaliter, quæ limites naturæ non excedunt, nam Apoſtolis ſcientia multarum rerum naturalium quam naturaliter acquirere potuiſſent infudit. Non nullos ab infirmitatibus liberauit a quibus etiam natura liberari potuiſſent, vt ſocium Simonis a febre, ita ſatiauit quinque millia hominum paucis panibus, qui naturaliter cibo ſumpto ſaciari potuiſſent, & ſic de aliis ſimilibus.

Matth. 8

Ioan. 6

2. conſideratio. Secundo conſiderandum eſt, quod licet voluntas noſtra ſit libera, & cogi non poſſit, vt in præcedenti libro ſatis abunde oſtẽſum eſt, põt tñ uariis modis ad varia volenda vel nolenda incitari, trahi, et perſuaderi. Quibus et ſi non cogatur, aut neceſſitudinem patiatur, nõ nunquam tamen niſi cum magna difficultate non reſiſtit, Licet enim ſuapte natura inclinetur ad bonum tamen interdum ſeducitur, alias errore intelle-

etus ,operãte malorum ſatore diabolo,alias ille-
cebras ſenſus cui coniuncta naturaliter eſt,alias
terrore aut blandimentis huiuſce ſeculi circunſtã
tibus, quæ omnia ad malum trahũt.Qui enim
fraudes & fallacias ſpiritualium nequitiarum dia
boli, eiusq; tentationes occultiſſimas deprehen
dere valet.Quis ſe de pugna ſenſus continua ſu-
ſtinere,& ad carnis, inclinationẽ ſemper auer-
tere. Quis tot mundi laqueos euadere poteſt.
& hoc accidit quoniam peccato originali vul-
nerata eſt voluntas in ſua naturali potentia, & Gen. 8.
licet ſimpliciter ſit libera tamen prona eſt ad
malum ab adoleſcentia,propter ſenſus rebellio-
nem,& rationis errorem, Senſus nempe aduer-
ſatur rationi, Apoſtolo teſte qui ait video a- Ro. 7.
liam legem in membris meis, repugnantem le
gi mentis mee & captiuantẽ me in lege peccati,
Et idem ad Galath.Caro concupiſcit aduerſus Gala. 5.
ſpiritum ſpiritus aduerſus carnem,Hæc enim ſi
bi inuicem aduerſantur,vt non quecunque vul-
tis illa faciatis, Propter hæc voluntas mutabi-
lis eſt & inſtabilis, et peccati fomite infir-
ma, ac vulnerata, prona ad malum, Diffici-
lis ad bonum. Quamobrem Beatus Bernar- Bernar.
dus Sermone ſeptimo de aduentu domini, Tri
plici inquit incommodo miſerabiliter labora-
mus,nam faciles ſumus ad ſeducendum, de-
biles ad operandum, et fragiles ad reſiſten-
dum,ſi diſcernere volumus inter bonum et ma-
lum,decipimur, ſi tentamus facere bonum de
ficimus, ſi conamur reſiſtere malo tunc deiici
mur et ſuperamur, hæc ille, Ideo in adiuto
rium voluntatis, vt delectabiliter, et expedien
ter,ac facile velit, cooperantur habitus infuſi,

& acquiſiti, Vnde ob id ordinauit Deus angelo rum cuſtodiam contra tot laqueos, & fraudes, ac

1. Pet. 5. inſidias diaboli, Nec præterea ſuã deponit Deus

1. Cor. 10 ſuper nos curam, quæ ipſi eſt de bonis, vt Petrus ait. in Epiſtola canonica. Paulus quoq; ad Corinthios inquit fidelis autem Deus eſt qui non patietur nos tentari ſupra id ꝙ poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſitis ſuſtinere. Orandus igitur eſt Deus, in omnibus operibus noſtris, vt rationẽ illuminet ne erret, voluntatem refrenet, ne a ratione diſſentiat. Vires animæ roboret, vt imperata opere proficiat Inimicorum fraudes ſubmoueat, ne nos capiant feritatem cohibeat, ne præualeat. Mala cuncta remoueat, cunctaq; tribuat bona, Nemo quippe ſua induſtria tot corporis pericula euaderet, multo minus animæ, Ideoq; orationi vacandum eſt, ac gratiarum actionibus pro continuis beneficiis Dei, qbus miſericorditer nos reſpicit, fouet et cuſtodit. Quare ad rationes dicitur quod preces caſſæ nõ ſunt, Quoniam et ſi multa poteſt liberum arbitrium ſine gratia gratum faciente, raro tamen vel nunquam operatur ſecundum omnes ſuas vires, propter difficultates et impedimenta prædicta, Quamobrem indiget ſpeciali auxilio diuinæ gratiæ gratificantis ideo &c.

Author cõcludit ꝓpoſitũ.

COMPENDIVM
RESOLVTVM TOTIVS
materiæ. De libero arbitrio,

TRiplex eſt nobis a deo col
lata libertas.ſ.naturæ gr̃æ,
et gl'iæ, Libertas naturæ ẽ
libertas a neceſſitate et coa
ctione,qua volũtas eſt ſem
per libera,neq; eã amittere
põt,qa a nullo unq̃ cogit̃, Triplex
Libertas gr̃æ eſt libertas libertas.
a peccato q̃ nobis data eſt p Chriſtũ in ſuo pri
mo aduentu,ibi Ecce agnus Dei ecce qui tollit Ioan. 1.
peccata mundi Libertas gloriæ eſt libertas ab
omni, tam corporis quã animæ miſeria quã in
ſecũdo Chriſti aduẽtu cõſequuntur ſunt illi,qui Mat. 25.
vocẽ illã merebunt̃ audire,Venite benedicti pa
tris mei poſſidete a uobis paratũ regnũ &c. De Apoc. 21
qbus Ioãnes in Apoc. ait Abſterget Deus oẽm
lachrymã ab occulis ſanctorꝝ &c Neceſſe eſt igi
tur dari liberũ arbitriũ quo ad naturã, quo ad
gratiã,quo ad gloriã,Quo ad naturã iam ſuffi-
cientiſſime oſtenſum eſt ſupra quoniã liberũ ar-
bitriũ eſt liberũ velle vel liberũ iudiciũ, Tale validũ ar
aũt eſt homini connaturale. Præterea vbi homo gumentũ
ibi cognitio vbi cognitio ibi memoria, vbi me
moria ibi voluntas, vbi volũtas ibi electio ubi
electio ibi conſilium,quoniam electio eſt pcon
ſiliata voluntas, vbi conſilium ibi prudentia,
At vbi prudentia quæ eſt recta ratio rerum agi
bilium vt operans ſuum conſequatur finem per
intelligere velle et operari ibi coactio adeſſe nõ

draconem ſerpentem antiquum, qui eſt diabolus & ſathanas,& ligauit eum per annos mille, Quarto liberauit nos a peccato ibi, qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, Sed ſi filius vos liberauerit vere liberi eritis. Iuxta illud Io. in Apoc. Christus dilexit nos,& lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo,cui fauet illud ꝙ Apoſtolus ait,Per peccatum damnauit peccatum,ideſt per pœnam peccati quam tulit in corpore ſuo damanauit culpam peccati ,quæ in nobis erat. Præterea Adam ante peccatum erat amicus Dei filius et heres,ſed per inobedientiæ crimen ; effectus eſt inimicus ſeruus , exul,æterna hereditate priuatus ; Chriſtus autem per baptiſmatis ſacramentum & fidem , facit vt ſimus filii Dei,denuo renati,amici,& hæredes , ideo hanc amicitiam , & hæreditatem , ac filiationis deperditam libertatem recuperauit,hiis igitur omnibus libertatibus , per Chriſti gratiam homo gaudere meretur ſine quibus nullum opus meritorium efficere poteſt , Quare libertas quo ad gratiam neceſſaria eſt , Non ſumus ergo filii ancillæ,vt iquit Apoſtolus ſed liberæ,qua libertate liberauit nos Chriſtus,In ſecundo vero ad uentu Chriſtu liberabit nos ab omni miſeria, calamitate,ac corporis pœna,vt Ioan . ſupra teſtatus eſt.d. Non eſurient neꝙ ſitient amplius, Neq; cadit ſuper illos ſol ,neque vllus æſtus, quoniam priora tranſierunt, & hæc eſt libertas ad gloriam,ex his igitur clare conſtat,dari libe. arbít.quo ad naturam,ante Chriſti aduentũ, & vſq; in finẽ,quo ad gratiam in primo ípſius ad uentu,In ſecundo vero quo ad gloriam.ſeu glo tiæ plenitudinem & cæt.

Ioan. 8
Apoc. 1
Ro. 8
Gala. 6

Primum exemplū. Sed his nō obſtātibus hāc triplicatā libertatē & multis exēplis demōſtrare conabimur. Infirmus.n. cupit ſanari ſed nō poteſt a ſe ipſo, indiget ergo medico, pariter et medicinis. Sic qui ſpiritualiter egrotat. d. Ego vellem bona operari diligere inimicos Dei præcepta ſeruare, ſed nō poſſum. Cum enim dicit vellem exire a peccato, bene agere, ſuam naturalem libertatem ingenue fatetur, Cum vero dicit non poſſum ſuæ indigentiæ, ac libertatis infirmæ, fidem facit ſuperueniente autem diuina gratia, ſtatim liberatur, non ſolum a peccato verum etiam a uoluptate, complacentia, ſimulq; ab inclinatione peccandi, vt patet de apoſtolo Paulo; qui antę conuerſionem blaſphemus erat & fidei perſecutor, At in eo di

1.Cor.15 uina clareſcente gratia clamat, Gratia Dei ſum id ꝙ ſum. Et ſi dicas Adhuc Paulus, poſt ſuſce-

Rom.7. ptam gratiam dolet dicens, Video aliam legem in membris meis repugnationē legi mētis meæ & alibi, Quod volo bonum non ago, Sed ꝙ no

2. Exēplū lo malū hoc facio, Dico quod ſi quiſpiam eſſet capite infirmis, Simulq; vulnera in pedibus haberet, nonne medicus vellet prius capiti mederi quam pedibus, ita Chriſtus videns totum hominem infirmum quo ad corpus, et animā, decuit primo ſanare animam quam corpus, a peccato, & uoluptate peccandi, ac mala voluptatis intentione, in hoc primo ſuo aduentu per gratiam, In ſecūdo vero aduētu ſanabit corpus ab omni miſeria vt ſupra habitum eſt, per quatuor ſpeciales dotes, ibi, Seminatur corpus animale reſurget ſpirituale, Seminatur in ignobilitate reſurget in gloria, Seminatur in infirmitate ſurget in uirtute, Seminatur in corruptione ſurget in incorru-

ptione, vt ſit totus homo ſanus et glorioſus in æterna fœlicitate, libertas igitur naturæ gratiæ et gloriæ eſt nobis valde neceſſaria. Libertas naturæ gratiæ et glriæ nob. neceſſaria

Præterea ſi quis tirannum in domum ſuā haberet qui toti domui dominaretur, et rogaret principem vt liberaret eum a tiranno, Dicat autem ei princeps nollo vt tirannus amplius dominetur tibi, volo tamen vt remaneat in domum tuam, Sic ad dei nutum remanſit tirannus carnis noſtræ ad exercitium, vt homo abundantius mereretur, ſeu dominari non poteſt, niſi conſentiente voluntate, quemadmodum remanſerunt Iebuſei et philiſtæi in confinibus regni iudæorum, ad eorū exercitium ne ſuperbirent, non tamen dominabātur eis, Voluntas. n. ſemper eſt libera, quia non cogitur nec neciſſitudinem quāpiam patitur, licet nō ſemper vtatur ſua libertate, quoniam nō ſemper proprio motu. ſ. intellectus mouetur, Sed crebro ad nutum alterius videlicet ſenſus operatur nunquam tamen voluntas ſuam deperdit libertatem quam habet ad bonum licet ad id interdū inclinationem amittat, exemplo de febricitante qui ob nimium febrium æſtum inclinatur ad bibendum aquam, vel vinum quod ei contrariatur, non tamen neceſſitudinem patitur nec cogitur, Sanitate autem recuperata, non amplius regnat in eo huiuſmodi inclinatio, Sic homo peccator, dum eſt peccatorum ſordibus inuolutus inclinatur ad malum, conſuetudinemq; ad bonum amittit, factus autem per Dei gratiam ſpiritualiter ſanus, voluntas efficitur libera, vt ſalubres operationes liberius efficere valeat, vt alio exēplo clarius oſtēdit, Si. n. quiſpiam per aliquā corporis infirmitatem vſum viſus, vel guſtus, ſeu

3. exēplū. (margin, beside "cipem vt liberaret")

4. exēplū (margin, beside "tatem quam habet")

5. exēplū. (margin, beside "plo clarius")

auditus perdiderit,non tamen ob id propriũ ſenſum vel organũ amittit,Ita homo peccato mortali obnoxius per huiuſmodi peccatum,eiuſdemq; conſuetudinem ad bene operandum inclinationẽ amittit,non tamen libertatem ad illud,et quemadmodum medicina,ſanat a mala corporis diſpoſitione,ita diuina gratia,a praua voluntatis inclinatione,Gratia igitur plurimum fauet libero arbitrio,Et ſi dicas inclinatio ad bonum cum ſit finita poterit per habitum malum tota auferri,concedo,terminatiue non autem radicaliter ſeu fundamentaliter,Sunt igitur duo nobis neceſſaria.ſ. doceri et adiuuari,Lex verus docebat malum eſſe fugiendum,quoniã per legem teſte Apoſtolo
Rom.3. cognitio peccati dicendo.Non mechaberis, Non furtum facies,Vide maculam quam habes in facie ideſt peccatum in conſcientia exiſtentem,ſed non lauabat.Proinde per legem augebatur ma-
Rom.5. lum,vt ille idem paulo poſt ſubdit,Lex ſubintrauit vt abundaret delictum quoniam lex prohibẽdo mala oſtendebat peccata,oſtendendo peccata, irritabat concupiſcentiam,nec conferebat gratiã, et ideo ex lege ſecuta eſt peccatorum multiplicatio,Cum n.medicus vetat vinum augetur deſiderium bibendi in infirmo,ſic ſpiritualiter, cum prohibetur malum, concupiſcentia ad id maior efficitur iuxta illud,Nitimur in vetitum ſemper cupimuſq; negata.

Præterea propter primum inobedientiæ crimen homo erat ſub diaboli tirannide et merito quia reliquerat verum dominum , Lex autem Moyſi non poterat eum liberare remanſerat tamen ſemper libertas naturæ , Sed quemadmodum non ſufficit medicum dicere infirmo , Noli

bibere vinū quia contrariatˀ tibi,ſed oportet,vt p̄beat medicinam ad malam corporis diſpoſitionē expellendam, Sic nō ſufficiebat vt lex Moyſi clamaret caue a peccato. At neceſſario fuit vt veniret lex Chriſti,q in ſuo primo aduentu ſanaret hominem quo ad animā in ſecundo vero aduentu quo ad animā,pariter et corpus qm̄ lex p Moyſem data eſt,gratia aūt et veritas p Ieſum Chriſtū.

DE PRAEDESTI NATIONE, TERTIA LIteraria pugna. Cōclō Prima.

DEVM ESSE Oimodā cām vniuerſalis p̄deſtinationis noſtræ, ſemota quacunq alia creata cā, tū rationibus,tū ſcripturarū teſtimoniis negare compellimur, licet diuīa volūtas ſit principalior cā tā noſtræ p̄deſtinationis,q̄ vt quilibet adultus vitā cōſequatur æternam cum qua etiam libera hominis voluntas velut cā inſtrumentalis effectiue cōcurrit.

Pro declaratione,ac maiori huius concluſionis probatione,notādū eſt primo,quod put ſcripturarū veritas atteſtatur,Deus cognoſcit oīa,p̄ſentialiter ſimul pfecte,et immutabiliter.hæc enim qu que particulæ ſunt a nobis ſigillatim declarādæ. Primum pulcherrimum notabile.

Primo Deus cognoſcit omnia , quod liquet teſtimoniis , tam veteris quam nouæ legis, Salomon.n.ait.Opera omnis carnis ſunt coram illo , et non eſt quicquam abſconditum ab Eccle. 39

oculis eius. Et ibidem nunquid vir habitauit in abſcondito et ego non videbo eum. &c.

Pſal. 43. Præterea nonne Deus requirit iſta, inquit pro-
Pſal. 39. pheta ipſæ enim nouit abſcondita cordis, et ille idem, intelligite inſipientes in populo, et ſtulti ali quando ſapite, Qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non conſiderat, et alibi ſi aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades, & ſi ſumpſero pēnas meas dilu
Pſal. 39 culo et habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua &c.

Eſaiæ, 29 Rurſus Eſaias ait, Væ qui prudentes eſtis in oculis veſtris, vt a domino abſcondatis cōſiliū.

Iere. 23 Proinde dominus per Ieremiam hoc idem te-
Iere. 66 ſtatur dicens Cœlum et terram ego impleo, ſcilicet per eſſentiam præſentiam et potentiam, et infra Cœlum mihi ſedes eſt et terra ſcabellum pedum meorum.

Matth. 6 Denuo dominus in euangelio Matth. volens
Luc. 8. oſtendere Deum omnia videre et cognoſcere in
&. 21. quit, Pater tuus qui eſt in abſcondito, videt te, et reddet tibi, et alibi nihil abſconditum quod non reueletur, & cæte.

1. Cor. 4 Inſuper Apoſtolus ad Corinth. ne ante tēpus
Ro. 4. iudicetis, donec venerit dominus. qui illuſtraturus eſt occulta tenebrarum, et patefaciet conſilia cordium, et ille idem ad Ro. vocat ea quæ non ſunt, tanq̃ ea quæ ſunt, et rurſus ad hæbre. ait omnia nuda et aperta ſunt oculis eius.

Salomon quoq; hoc idē concludit dicens, Scit omnia, et intelligit ea igitur Deus cognoſcit oīa, quod etiā ratione ꝓbatur. Nā ex generali oīum conſenſu cōceditur, Deū eſſe vbiq; per eſſentiā,

quoniam

quoniam eſſe ſuum dat eſſe omnibus rebus oiaq; ſuſtentat per potentiam, quia vbique eſt et opatur, p præſentiā qa oīa videt, ergo Deus quæcūq; fuerunt apud nos, ſunt, & erunt, cognoſcit.

Secundo dico, Deum omnia cognoſcere præſentialiter, quoniam apud Deum nullum eſt tempus præteritum, nullumq; futurum, ſed omne tēpus eſt ſibi præſens, vt patet per illud Apoſtoli ſuperius allegatum. ſ. omnia nuda et aperta ſunt oculis eius, item Ioannes quod factum eſt in ipſo vita erat, ergo omnia anteq̄ fierent per ſimilitudinem idealem erant in mente diuina, ita qd deus ab æterno clare videbat ac præſentialiter cognoſcebat quæcunque nunc videt et cognoſcit, nec plura nec pauciora, et ſic omnia quæ ſunt nobis præterita, præſentia et futura (etiam ante mundi conſtitutionem) erant clara in viſione Dei quæ omnia præſentialiter videbat, et cognoſcebat, ſicut et nunc, et ex conſequenti clare liquet quod apud Deum nullum eſt præteritum nullumue futurum. Sed omnia ſibi præſentia ſunt, quod etiam per clariſſimum exemplum poteſt oſtendi. Ponamus igitur gratia intelligendi hanc difficultatem, quod omnia quæ dicuntur nobis futura, ſint inter Bononiam et Ferrariam, illa autē omnia quæ præſentialiter ſunt, claudantur inter limites et muros ciuitatis Ferrariæ tantum, illa vero omnia quæ præterita ſunt ſint inter Ferrariam et ciuitatem Venetiarum. Hoc ſtante patet quod omnes habitatores ciuitatis Ferrariæ tantum vident ea quæ præſentia ſunt, quoniam extra limites et muros illius ciuitatis, nequeunt videre. At ſi eſſet vnus oculus eleuatus in aere, qui poſſet clare videre totum ſpatium a ciuitate Bononiæ vſque ad

Sap. 9.
Q̄ uodeus ē vbique
Ioan. 1.
Nota pulchrū exēplum.

ciuitatum Venetiarum incluſiue, tunc abſq; vlla animi ambiguitate clariſſime conſtat, quod oculus ille clare, ac præſentialiter intueretur omnia, quæ ſunt nobis præterita & futura, ſic in propoſito nos videmus tantum ea quæ ſunt in his inferioribus, et quæ clauduntur ſub noſtro hemiſphærio velut res præſentialiter ſe habentes coram oculis noſtris. Illa autem quæ ſunt futura, quæ nondum peruenerunt ad noſtrum orizonta, ſeu hemiſpherium. Pariter et ea quæ præterita ſunt, quæ iam tranſierunt viam vniuerſæ carnis, compleuerunt q; curſum ſuum videre nequimus, quoniam illa præterita, iſta nobis futura ſunt.

Deus vero qui habitat ſuper omnes cœlos, et vbiq; eſt, omnia illa quæ ſunt nobis futura, præſentia, & præterita, clare et præſentialiter intuetur, et ſic euidenter liquet, apud deum nullum ex tempus præteritum, neq; futurum, cum ipſæ oĩa præſentialiter videat, et cognoſcat.

Tertio dico deum non tantum cognoſcere omnia præſentialiter ſed etiam ſimul, hoc eſt in eodem inſtanti, et in hoc differt intellectus diuinus ab intellectu angelico et humano, quoniam intellectus angelicus non poteſt omnia intelligibilia ſimul capere et intelligere cum ſit finitæ virtutis, licet bene ſucceſſiue. Minus autem intellectus humanus, qui non tantum eſt finitæ capacitatis quinimmo non poteſt niſi diſcurrendo, & mediãtibus fantaſmatibus aliquid intelligere, nec plura ſimul ſeu in eodem inſtanti intelligere valet, licet ſucceſſiue vnam rem poſt aliam. Intellectus autem diuinus non intelligit diſcurrendo, nec ſucceſſiue. Sed cum ſit infinitus, ſimul et in eodem inſtanti omnia quæ ſunt nobis futura, præſentia,

Hic oſtẽdit deum cognoſcere oĩa p̃ſentialiter & ſimul.

& præterita ſimul appræhēdit & cognoſcit, Sunt nempe omnia opera noſtra quæ fiunt tam bona quam mala, & quæ præterita ſunt, necnō et quæ futura erunt. Pariter et quæ poſſibilia ſunt fieri, ſimul ante dei cognitionem, quæ omnia præſentialiter, ſimul videt et agnoſcit.

Quarto dicitur perfecte, quoniam dei cognitio eſt ipſemet deus, qui cum ſit perfectiſſimum ens neceſſe eſt eius cognitionem perfectiſſimam, igitur deus omnia præſentialiter, ſimul, & perfecte cognoſcit.

Quinto dicitur immutabiliter, quoniam deus immutabilis eſt ipſo atteſtante qui ait, Ego ſum deus, et non mutor. Cum autem cognitio dei (vt diximus) ſit ipſemet deus, ſequitur eius cognitionem immutabilem eſſe, quare &c.

Secundum notabile.

SEcundo notandum eſt quod ex dictis ſequitur hæc ſecunda cōcluſio liberum arbitrium ſeu libera hominis voluntas pariter et contingentia operum noſtrorum ſtat cum immutabili, ac ineuitabili necnon et infallibili dei cognitione, quare (vt alibi repetitum eſt) impie aſſerunt Lutherani certa ſtare omnia lege, omniaque de neceſſitate euenire.

Hæc concluſio ſic oſtenditur, quia quod de vno ſingulari dicitur, de quolibet dici & verificari poteſt, ſtat. n. deum infallibiliter ac immutabiliter cognoſcere petrum eſſe peccaturum, et tamen petrum contingēter et libere peccare, quēadmodum enim Chriſtus re vera cognouit et dixit petro antequam gallus cantet, ter me negabis, quibus dictis potuit etiam petrus non negare Chriſtum, cognitio quippe dei non ponit neceſ- Mat. 26

ſitatem in rebus nec propter hoc ꝙ Chriſtus cognouit dixit petrum ſe negaturum eſſe, Petrus neceſſario negauit Chriſtum, immo libere et contingenter, quoniam contingentia in operibus noſtris prouenit ex noſtro libe. arbit. Nam ſtante etiam infallibili ac immutabili Dei cognitione homo poteſt bene et male operari. aliter immutabilis Dei cognitio tolleret liberum arbitrium, quod eſt manifeſte falſum, vt præcedenti tractatu liquido oſtenſum eſt, & ſi dicas in illa vltima cæna Chriſtus infallibiliter et immutabiliter cognouit, et dixit petrum ſe eſſe negaturum, ergo tũc temporis verum erat dicere, petrus actu negabit Chriſtum, concedo. et ſi infers ergo neceſſario negabit, nego ſequellam immo ſemper libere et contingenter negabit, quia cum petrus ſemper habuit liberum arbit. potuit negare, et non negare Chriſtum, et ſi iterũ dicas, petrus potuit nõ negare Chriſtum, igitur potuit facere ipſum dixiſſe falſum, & ex conſequenti Chriſtum fuiſſe mendacem. Reſpondeo negando conſequentiam, quia quemadmodum Chriſtus libere et contingenter cognouit petrum peccaturum dixitque illa verba, ita pari ratione petrus libere et contingenter negauit Chriſtum.

Obiectio.

Itẽ obiicitur.

Reſpõſio

Curioſiſſima difficultas.

VNde pro clariori huius difficultatis declaratione merito quæri poteſt cur Chriſtus dixit petro in cæna, antequam gallus cantet, ter me negabis et hoc ſiquidem dico quoniam paſſim de hoc præcipue in conuiciis inter doctos ſit diſputatio, dicendum eſt quod non propter aliud dixit huiuſmodi verba Chriſtus, qui erat verus Deus et homo, niſi quoniam ab

æterno,nouerat Petrũ eſſe ipſum negaturum, & quod pro tũc debebat ita male vti ſuo libero arbitrio. Si enim Deus vel Chriſtus aliter cognouiſſet.ſ.quod Petrus non eſſet ipſum negaturus ſed quod ſemper debuiſſet bene vti ſuo libero arbitrio profecto non dixiſſet huiuſmodi verba in ſua vltima cæna.ex quibus euidenter patet infalibilem et immutabilem Dei cognitionem non fuiſſe cauſam negotionis Petri, immo negotio Petri ab æterno pulſa,et talis tunc temporis malus uſus ſui liberi arbitrii cauſa fuit,quod Chriſtus id ab æterno cognouit,quapropter inſtante ſuæ negationis tempore,dixit Petro, antequam gallus cantet,ter me negabis, & quemadmodũ Chriſtus poterat non dicere illa verba,& poſtq̃ dixit potuiſſet non dixiſſe, ita petrus antequam negaſſet Chriſtum poterat non negare ipſum, et poſtquam negauit potuiſſet non negaſſe. Pro quo eſt ſciendum quod licet Deus ſit cauſa in ſe vniuerſalis et neceſſaria, quicquid tamen operatur extra libere et contingenter operatur, et per conſequens poteſt non operari, ſicut operari, vel aliter operari,& poſtquam operatus eſt potuiſſet non operaſſe. Exẽpli cauſa. Nam Deus creauit mundum, ante cuius creationem poterat nõ creare, immo poſtquam creauit potuiſſet non creare mundum,igitur Deus quicquid agit extra contingenter et libere agit,et ita pari ratione dicendum eſt de ſua cognitione. Quia quicquid Deus cognoſcit extra libere et cõtingenter agnoſcit,quod ſic probatur. Nam Deus eſt cauſa libera reſpectu omniũ iſtorũ inferiorum,& nõ neceſſario agit, quoniam ſi neceſſario operaretur. poſſet cogi ad aliquid producendum vel intelli

Nota deũ ſemp̱ libere operari ad extra.

Prima rõ qđ deus oĩa libere & contingẽter operatur.

gendum hoc autem eſt falſum, fideiq; contradi-
cit,igiẽ deus eſt cauſa libera reſpectu cuiuſcũq;
effectus,& ex conſequenti quicquid deus pro-
ducit extra, vel intelligit,libere & contingen-
ter intelligit & producit.

8.ratio ad idem Præterea ſi deus neceſſario ageret & non li-
bere,ſequeretur ipſum non operari per volunta
tem quæcunq; operatur extra, conſequens autẽ
eſt falſum,igitur et antecedens conſequentia eſt
nota quia q̃libet cauſa quæ neceſſario operatur,
non poteſt nõ operari. Sed quæ volũtarie agit,
poteſt agere et non agere ideo &c.falſitas con-
ſequentis eſt clara,quoniam quæcunque voluit
deus fecit in cœlo & in terra, ergo voluntarie,
omnia facit,intelligit,& vult,quare &c.

Alia difficultas.

SEd hic etiam non immerito alia oritur quæ-
ſtio, Nam ſi deus omnia libere & contin-
genter operatur,intelligit,&vult,quomodo dici
tur immutabilis,& quoniam modo poteſt infal
libiliter ac immutabiliter, necnon ineuitabili-
ter omnia intelligere,& velle,Nempe ſi libere et
contingenter omnia intelligit & vult,igitur deus
poteſt ea intelligere et non intelligere,& pari ra
tione velle et nolle,&ex conſequenti poterit mu
tari,quomodo igitur erit immutabilis.

Ratio pro parte negatiua.

Reſponſio.

REſpondetur quod deus dicitur immutabi-
lis dupliciter vno modo re & reſpectu ſui,
quoniam deus ipſe nequit loco mutari,cum vbi
que ſit, nec poteſt generari aut corrumpi, nec
augeri ſeu diminui, nec aliquomodo alterari,
Malach.3 ideo de ſe eſt ſimpliciter immutabilis, quare
Num.2 per prophetam recte loquitur dicens, Ego ſum

deus & non mutor,quod etiam aperte demonſtrat Iacobus Apoſtolus dicens, Apud quem nõ eſt tranſmutatio neq; viciſſitudinis obumbratio. Secundo modo dicitur immutabilis in ordine ad ſuam cognitionem pariter et voluntatem, quia quicquid intelligit,& vult deus fieri imutabiliter,ac infallibiliter,necnõ ex immutabiliter actu fiet,licet contingenter ac libere & non neceſſario intelligat & velit,et hoc ſiquidẽ modo ſoluuntur quodammodo infinita argumenta,q̃ fiunt de præſentia dei reſpectu futurorũ cõtingẽtium,præcipue a Grego.ariminen.diſ.38. primi.q.2.et aliis.Quid eſt.n.dicere deus infallibiliter,et ineuitabiliter, necnon & immutabiliter cognoſcit petrum ſaluari & Iudam dãnari niſi quod re petrus ſaluabitur,et Iudas damnabitur, ſcit nempe deus ab æterno ipſum ita debere vti ſuo libero arbitrio.Et ſi inferas igitur ille neceſſario ſaluabitur, ſicut iſte de neceſſitate damnabitur negatur ſequella,quoniam dei cognitio nõ ponit neceſſitatem in rebus. At ſiquis dicat.Ego ſto,deus autem intelligit me ſtare,deinde ſedeo, tunc deus non amplius intelligit me ſtare ſed ſedere,ergo deus mutatur,quantum ad eius cognitionem. Iacobi. 1. Nota pulchrũ dictũ Alia obiectio.

Reſpondeo ad hanc obiectionẽ,et ad omnes alias conſimiles quæ fieri poſſunt,quod talis mutatio eſt tantum reſpectu tui , & non reſpectu dei , quoniam ipſe ſemper æqualiter intelligit & cognoſcit, nec eius ſcientia poteſt augeri vel diminui, nec poteſt plura ſcire in vno tempore q̃ in alio , ſcit namq; te ſtare,necnon te non debere ſtare ſed ſedere,ſcit etiam iſtũ ſaluari,ac illum damnari,quoniam nouit eos aliter & aliter Reſpõſio

debere vti ſuo libero arb. et ſic de aliis igit̃ &c.

Sicut deus ita hõ libere & cõtigẽter operatur.

Inſuper ſecundum eſt, quod Deus creauit hominem arbitrio liberum prout in p̃cedenti tractatu luce clarius oſtenſum eſt, ideo libere et cõtingenter vult quæcunq; vult et eſt in hominis poteſtate, bene vel male vti ſuo libero arbi. nec non ponere obicem gratiæ. Dei. i. reſiſtere vel poſitum remouere. Poteſt proinde ceſſare a voluntate peccandi, et poteſt velle non peccaſſe, ex quibus ſequitur, quod ſi Deus infallibiliter ac immutabiliter cognoſcit aliquid extra, vt puta Petrum ſaluari, quod petrus reſaluabitur, non propter huiuſmodi Dei cognitionem. Sed propter bonũ vſum liberi arbitrii ab æterno cogni tum (Dei aſiſtente gratia) quæ nunq̃ deeſt facienti quod in ſe eſt, et non ſequitur, ergo petrus neceſſario ſaluabitur, immo libere, et contingẽter, et ſi dicas hæc eſt neceſſaria, Deus cognoſcit petrum ſaluari, igitur petrus ſaluabitur, concedo quod eſt neceſſaria ex ſuppoſitione, ſed non ſimpliciter, vel aliter dico, quod eſt neceſſaria neceſſitate conſequentiæ, ſed non neceſſitate conſequẽtis (quod idem eſt) ſemper tamen conſequẽs eſt cõtingens, et ſic euidẽter liquet, q́d cũ infallibili ac imutabili Dei cognitione ſtat cõtingẽtia operum noſtrarũ, & in omnibus his inferioribus.

Hic in hereticos cõcludit̃ p̃poſitum.

Alia perpulchra ratio pro eadem Secũda concluſione.

PONatur Deum præſentialiter, ſimul perfecte immutabiliter, ac ineuitabiliter cognoſcere Ioannem ſaluari, tunc quæro aut Ioan. neceſſario ſaluabitur aut libere, & contingenter, ſi ſecundum habetur propoſitum, ſi primum contra ſic inſto. Nam ſi Ioan. neceſſario ſaluabitur, ſe-

quitur deum neceſſario cognoſcere Ioan. ſalua-
ri conſequens eſt falſum, igitur & antecedens,
falſitas conſequentis eſt nota ex ſupradictis, quo
niam deus quicquid cognoſcit & producit ad
extra libere & voluntarie, ac contingenter intel
ligit & operatur, At conſequentiam probo quia
detur oppoſitum. ſ. quod Ioan. neceſſario ſalua-
bitur, & quod deus libere & contingenter agno
ſcat ipſum ſaluari, tunc ſic arguo. Ioannes neceſ
ſario ſaluabitur, ergo non poterit non ſaluari, &
per te deus libere & contingenter cognoſcit ip
ſum ſaluari, ergo etiam oppoſitum eius deus po
teſt cognoſcere. ſ. Ioannem non ſaluari, cum aūt
deus non poſſit cognoſcere niſi verū, ergo Ioan.
poterit nō ſaluari, ſed per te neceſſario ſaluatur,
igitur non poterit non ſaluari et poterit non ſal
uari, quod implicat contractionem. Nam neceſ-
ſarium et poſſibile nō contradicunt, ſeu inferunt
contradictoria, quare neceſſe eſt dicere quod ſi
deus libere et cōtingēter agnoſcit aliquē homi
nē ſaluari, vel dānari, quod ille libere et cōtingē
ter & nō neceſſario ſaluabitur vel dānabitur.

Optimā ratio adverſus lutheranos.

Item eodem modo poteſt dici de petro, & ca
pio ipſum petrum in cæna domini poſtq̃ dixit
ei Chriſtus anteq̃ gallus cantet, ter me negabis,
& tunc ſic formo rationem vt prius, vel petrus
neceſſario negabit Chriſtum, vel libere & con
tingenter, ſi dicas ſecundum habeo intentum, ſi
primum contra ſic arguo, petrus per te neceſſa-
rio negabit Chriſtum, ergo Chriſtus neceſſario
agnouit petrum ſe negaturum, conſequens eſt
falſum, igitur, et antecedens, falſitas conſequentis
eſt iam nota, & conſequentia ꝓbatur, vt prius,
quia detur oppoſitum. ſ. quod Chriſtus libere,

& contingenter agnoſcat petrum ſe eſſe negaturum, & tunc ſic formo argumentum, Chriſtus contingenter cognoſcit petrum ſe eſſe negaturũ ergo etiam oppoſitum eius poteſt cognoſcere, vt puta petrum non ſe negaturũ eſſe, igitur petrus poterit non negare Chriſtum, ſed per te neceſſario negabit, igitur & poterit non negare & neceſſario negabit, quæ eſt implicatio cõtradictionis. ideo &c.

Fortis ratio pro libera petri negatiõe.

Ex iſtis igitur rationibus euidenter patet, liberum arbitrium, ſeu liberã hominis voluntatem, pariterq; contingentia omnium operum noſtrorũ ſtare cõ infallibili ac immutabili dei cognitione, tum ex parte dei, qui libere & voluntarie omnia operatur in omnibus, tum ex parte noſtri liberi arbitrii quod a nullo poteſt cogi, ſed ſemp libere et contingenter intelligit vult et operatur, Ex his etiam ſequitur, quod cum quilibet homo ſit libere & contingenter a deo præſcitus, vel p̃deſtinatus ab æterno, etiam libere & cõtingẽter quilibet poteſt ſaluari vel dãnari. Sequitur inſuper impios Lutheranos male ſcribere, peſſimeq; aſſerere & docere quod certa ſtant oĩa lege, omnia quæ de neceſſitate eueniunt, quare &c.

Corre. in lutheranos.

Corr. 2.

Corr. 3.

Hæc duo breuia notabilia, ſunt tantum de cognitione Dei conſiderata in ſe, prout eſt vna ſola, qua omnia perfectæ cognoſcit, quæ viſio dei dicitur. Dimiſſis omnibus illis, quæ de præſcientia dei a doctoribus pertractantur tum maxime a Grego. arimi. diſ. 38. primi. q. 2. quæ magis videntur hominis mentem offuſcare, quam intellectum illuminare, ideo in eis notabilibus, & in tota hac materia de p̃deſtinatione tãtum ea ſunt dicenda, quæ in diuinis ſcripturis habentur, &

Nota dignitatem tractatus.

quæ ſcripturarum teſtimoniis, poterunt demon ſtrari animarum ſaluti tantum neceſſaria.

Tertium Notabile.

TErtio notandum eſt quod licet cognitio dei ſit tantum vna & eadem, quæ omnia (vt diximus) perfecte cognoſcit. Tamen reſpectu noſtri, & ſecundum diuerſa tempora conſiderata, illa eadem cognitio diuerſis nominibus nuncupatur. Prout enim deus cognoſcit illa, quæ ſunt nobis præterita, talis cognitio dicitur ſcientia dei, & inquantum cognoſcit præſentia, dicitur viſio dei, inquantum vero cognoſcit, quæ nobis futura ſunt, huiuſmodi cognitio, præſcientia nuncupatur. Sed quoniam duplicia ſunt præterita, quæ agnoſcuntur a deo quædam enim ſunt quæ deus præmiare intendit, quorum cognitio dicitur memoria dei. Dauid clamat. Memor eſto verbi tui ſeruo tuo in quo mihi ſpem dediſti. Alia vero quæ punire excogitat illorum cognitio, dei reminiſcentiam dicitur, de qua Pſal. Ne reminiſcaris domine delicta noſtra &c. Item Beati quorum remiſſe ſunt iniquitates &c. Sed illa, quæ ſunt nobis præſentia ſe habent in dupli ci differentia, quædam nempe ſunt bona, & deo accepta, quorum cognitio dicitur approbatio dei, reliqua vero quæ ſunt mala, & deo odioſa, eorum cognitio dicitur reprobatio dei, approbat quippe deus bona, quæ præſentialiter fiunt & reprobat mala. Aliorum autē, quæ nobis futura ſunt, præuiſa tamen a deo, quædam ſunt bona, quæ acceptantur a deo ad vitam æternam, & ſiquidem ipſorū cognitio prædeſtinatio dei appellatur, mala vero futura, & taliter a deo præuiſa ipſorū cognitio dicitur maledictio dei,

Dei cōgnitio reſpectu noſtri diuerſimode nominatē

Pſal. 118

Pſal. 31

prædeſtinatur nempe omnes futuri boni a Deo. & refelluntur futuri mali, ſic a Deo præuiſi ab æterno. Ecce quot nominibus, Dei cognitio reſpectu noſtri, & in ordine ad diuerſa tẽpora nominari valet, licet ſic vna et eadẽ ſola reſpectu ſui.

Vnde eſt ſciẽdum, quod prædeſtinatio nõ eſt aliquod immaginabile vullo pacto in deo diſtinctum, nec aliquo modo a Deo aut pſonis, ſeu a deitate ſeparatum, neq; eſt aliquis actus ſecũdus additus deitati ſed ille terminus prædeſtinatio de notat Deũ, qui daturus eſt alicui vitam æternã, importat ergo Deum & vitam æternam alicui dandam, ſic reprobatio importat Deum & pænã æternam alicui infligendam; eſt igitur prædeſtinatio, præordinatio alicuius creaturæ rationalis, ad gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, & non ualet prædeſtinatio eſt neceſſaria, quia eſt ipſe Deus ergo Deus neceſſario prædeſtinat, ſeu homo neceſſario prædeſtinatur, immo libere & cõtingenter, vt ſupra habitum eſt, quare &c.

Quid pdeſtinatio

Quartum notabile.

Perpulchra aut. imaginatio.

3. Reg. 10

QVartum notandum eſt, quod prout faciliter credi poteſt, Regina Sabba, quæ ven. t a finibus terræ ad audiendam ſapientiam Salomonis, vt habetur in libris Regnum, quodammodo cum ipſo diſputauit de omnibus rebus mundi, quæſiuitq; in multis difficultatib. ac in multis quæſtionibus difficillimus inſtrui. Inter quas petiit, quid nam faceret Deus ante mundi creationem. Audiuerat nempe ab ipſo, p multas rationes Deum creaſſe mundum cui reſpondit Salomon, prout etiam ex ſuis ſcriptis perſuaderi poteſt, quod Deus ante mundi creationem tria faciebat.

Primo perpetuo ſuum generabat filium, qui eſt ſapientia patris ſecundum quod ipſe teſtatur in prouer.d. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, anteq̃ quicq̃ faceret a principio, ab æterno ordinata ſunt, et ex antiquis anteq̃ terra fieret, nondum erant abyſſi, et ego iam concepta eram &c. quæ ſequuntur.

Tria faciebat deus ante mundi creationem. prouer. 8

Secundum quod faciebat erat, quod omnia cōponebat in ſe, et videbat, ac perfecte cognoſcebat, quæ facturus erat, velut artifex quidam, qui componit in mente ſua anteq̃ incipiat operari, quicquid arte ſua facturus eſt, & hoc eſt quod ſcribit Ioan. Quod factum eſt in ipſo. ſ. Dei filio, qui eſt vita hominum, erat per ideam, ſeu ſimilitudinem omnium repræſentatiuam. Ioan. 1.

Tertium quod faciebat Deus inquit Salomon Reginæ Sabbæ, eſt quod omnia quæ ventura erāt perfecte videns contemplatur, et contemplando ea ſummopere diligebat, ideo dicitur. Diligis omnia quæ ſunt, et nihil odiſti, eorum quæ feciſti, attamen inter omnes illas creaturas, quæ creaturus erat, magis ei placuit natura humana, quapropter captus eius amore, decreuit ab æterno eam aſſumere per hipoſtaticam vnionem, vt homo fieret deus, et deus homo. Propterea ibidem in prouer. filius dei, ſeu diuina ſapientia, ſubinfert deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Sed his dimiſſis, dico quarto vna cum paulo apoſtolo, quod etiam deus ante mundi conſtitutionem, et ab æterno, citra ea quæ dicta ſunt a Salomone elegit, et prædeſtinauit omnes electos et futuros bonos; vt clare aſſerit Apoſtolus ad ephe. Deus enim elegit nos in Chriſto ante conſtitutionem mundi, vt eſſemus ſancti et imma-

Sapiē. 11

prouer. 8

Epheſi. 1

culati, in conſpectu eius in charitate, qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ ſuæ & cætera. Quomodo autem fuerunt in illa æternitate bonorum prædeſtinatio, et malorum reprobatio, clare habetur Romanorum. 8. Nam deus videns clare omnes homines, qui creandi erant, et omnes eorum mores vſq; in finem, vidit aliquos bene operaturos, non appoſituros obicem gratiæ dei, necnon finaliter, ſe diſpoſituros ad gratiam, & qui tandem debebant bene vti ſuo libero arbitrio, et hos quidem p̄deſtinauit, ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, quia ſic propoſuerat et voluerat ab æterno. Nonnullos vero vidit ex ſuo libero arbitrio perſeueraturos finaliter in peccatis poſituros obicem gratiæ dei, et illos merito reprobauit, et non eſt mirum, quoniam ſi deus alicui pictori reuelaret totum aduentum Antichriſti, et omnia quæ facturus eſſet, ille autem pictor pingeret omnia ſibi reuelata, ſuper aliquam tabulam, liquet quod omnia opera futura Antichriſti venturi, ita clare videret, ac ſi præſentia eſſent, vel præterita fuiſſent, et facile poſſet iudicare de fine Antichriſti, et ita poſſet de futuris iudicium ferre, velut de præſentibus. Sic in propoſito, deus ab æterno ita vidit finem omnium hominum, et perfecte agnouit. ſicut nunc videt me p̄ſentialiter exiſtentem, et bene vel male operātē, quia (vt diximus) nullum eſt præteritum, nullū uc futurum, ſed omne tēpus eſt præſens apud eū, nullaque eſt prædeſtinatio præterita, vel futura, ſed omnis prædeſtinatio eſt præſens in conſpectu dei, et quod dicitur de bonorum prædeſti-

Modus p̄deſtinationis.

Pulchra ſimilitudo.

natione, pari ratione dicendum eſt de malorum reprobatione, ideo non miremur, ſi hos deus prædeſtinauit, alios vero reprobauit, et hoc totum probatur, per illud Apoſtoli Romani. capi. 8. vbi ait. Nam quos præſciuit, ſcilicet eſſe credituros, & in ſua fide permanſuros, necnon et conformes fieri imagini filii ſui, Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus, per fidem. quoniam illi homines dicuntur conformes imagini filii ſui, ſcilicet Chriſti, qui in omnibus ſe conformant eius voluntati in fide et operibus bonis, hos tales prædeſtinauit, ideſt elegit ad vitam æternam, & quos prædeſtinauit, hos & vocauit, per ſe, aut per Apoſtolos, ſeu per concionatores, & quos vocauit, hos et iuſtificauit, per gratiæ donum, et quos iuſtificauit, illos tandem glorificauit, ſcilicet in æterna beatitudine, quid ergo dicemus ad hæc. &c. Oīs dei p̄deſtinatio pariter et reprobatio præſens eſt apud deum. Probatio omnium ſupradictorū per Apoſtolū Ro. 8

Quintum notabile.

QVinto notandum eſt, quoniam dictum eſt in principali concluſione deum non eſſe omnimodam cauſam noſtræ prædeſtinationis, quod per cauſam quandoque intelligitur res aliqua ad cuius eſſe ſequitur aliud tanquam effectus, & illo modo conſtat quod cum prædeſtinatio, et reprobatio ſit diuina voluntas, quæ illi vult dare vitam æternam iſti autem pœnam perpetuam, quæ quidem voluntas, nihil aliud eſt quam deus ipſe, nulla eſt cauſa ex parte creaturæ ipſius prædeſtinationis, neque reprobationis, cum ipſa ſit æterna et incauſata, et hoc eſt, vt alii dicunt, ꝙ prædeſtinationis effectiue, ſeu ipſius dei prædeſtinantis prædeſtinationis et reprobationis nulla eſt cauſa proprie dicta

nulla eſt cauſa,et hoc de ſe liquet, quoniam hæc eſt ſemper vera,de virtute ſermonis,p̄deſtinatio nis nulla eſt cauſa, patet per eius diffinitionem. Alio modo capitur cauſa,vt dicit quandam prio ritatem vnius propoſitionis ad aliā in bona cō, ſequentia,ſicut ſi quæritur cauſa quare ignis non calefacit,Reſpondetur, quia non eſt proximus pa tienti,et ſic frequenter dicitur quod antecedens eſt cauſa conſequentis, et tamen non eſt propria cauſa,quia neq̧ cauſa efficiens,nec materialis,ſeu formalis,vel finalis.Quando.n.ab vna propoſitio ne ad aliam eſt conſequentia formalis,et non ecō trario,vt omnis homo eſt rationalis , igitur om- nis homo eſt riſibilis. poteſt aliquomodo antece dens dici cauſa conſequentis et non contra. Et hoc ſiquidem modo prædeſtinationis noſtræ.i.il lius præordinationis alicuius creaturæ rationa- lis,ad gratiam in p̄ſenti ſæculo,et gloriam in futu ro,inuenitur aliqua cauſa , quoniam eſt aliquod p̄uiſum in creatura,vtputa bonus vſus libe.arb. vel opus aliquod bonū,ſeu finalis p̄ſeuerantia in charitate. vnde poteſt inferri eius p̄deſtinatio quo quidem bono per poſſibile vel impoſſibile a deo non p̄uiſo talis,non eſſet ſic p̄deſtinatus, et eodē modo dicendū eſt de p̄ſcito,in quo reqritur aliqd p̄uiſum a deo,vtpote malus vſus libe. arbit. vel finalis perſeuerantia in malo,ſeu opus aliquod fi naliter malum.vnde poteſt inferri eius reproba- tio,quod qdem malū,ſi non eſſet a deo præuiſum, talis proculdubio nō eſſet ſic præſcitus &c.

Aliqua eſt cā præ deſtinationis ac reprobationis.

Probatio principalis cōcluſionis.

Iſtis igitur notatis,ſic probatur concluſio prin cipalis.ſ.quod deus non eſt omnimoda cauſa no ſtræ p̄deſtinationis,ſed ipſe concurrit tanq̄ prin- cipalior cauſa. Humana autem voluntas, ſeu

liberum

liberum arbi. aut finalis perſeuerantia in charitate vel aliquod finale bonum præuiſum, velut cauſa minus principalis, aut inſtrumentalis cōcurrit. Nam vniuerſaliter videmus in iſtis inferioribus (ſemotis operibus miraculoſis) quod nūquā prima cauſa aliquid cauſat, producit vel operat̃ ſine actionibus ſecundarū cauſarum, et licet prima cauſa quicquid facit cū cauſis ſecūdis, poſſit facere ſe ſola, et non contra. Nunq̃ tamē abſolute loquēdo. et de lege ordinaria aliquid cauſat, producit, vel operat̃ ſecūdis cauſis nō cōcurrētibus, vt experiētia liquet, quonia ad productionem omniū effectuū in his inferioribus vna cum prima cauſa concurrunt et concauſant aliæ ſecundæ cauſæ. Poſſet nempe deus facere vt terra produceret fructus, vtputa granū, ſine eius cultu, et abſque hoc quod ruſticus ſeminaret, et ſic de aliis. Nūq̃ tamen deus hoc facit, quia vt ait Aug. contra Fauſtū. c. 22. ex æterna eſt diuina volūtas ordinē naturalem ſeruari iubens, et turbari vetans. Si igit̃ in his effectib. naturalibus cōcurrunt ſecūdæ cauſæ ſimul cum prima cauſa, quāto magis in his quæ pertinent ad ſalutem vna cum voluntate diuina, debent et aliæ ſecundæ cauſæ cōcurrere, vt pote libera hominis voluntas, ſeu liberum arbit. aut finalis perſeuerantia in charitate, vel alia opera finaliter bona a deo ab æterno præuiſa &c. Et idem confirmat Apoſto. ad Corint. d, ego plantaui, ſcilicet tanquam cauſa inſtrumentalis, pariter & Apollo rigauit, deus autem velut principaliſſima cauſa incrementum dedit igitur ad vniuerſalem prædeſtinationem duæ cauſæ concurrunt, ſcilicet voluntas dei et libera hominis voluntas p̃uiſa a deo finaliter perſeueratura in bo-

Prima rō. — Auguſt. — Coroboratio. — 1. Cor. 3.

no,ſeu in charitate dei coadiuuante gratia, quæ vt diximus nunquam deficit in neceſſariis, nec deeſt facientibus quod in ſe eſt,&c.

Secunda ratio pro noſtra p̄deſtinatione.

Item Si ſola diuina voluntas eſſet omnimoda, & ſola cauſa vniuerſalis prædeſtinationis, nulla alia ſecunda cauſa concurrente, eſſet et ſola cauſa vniuerſalis hominum reprobationis,& per cõſequens eſſet deus omnimoda, & ſola cauſa prædeſtinatorum ſalutis, & reproborum damnationis(quod & Lutherani concedunt.) Sed conſequens eſt falſum, quia tunc ſequeretur quod homo ſeu prædeſtinatus neceſſario ſaluaretur et reprobus neceſſitate damnaretur, quod eſt veritati diſſonum et manifeſte falſum, conſequentiam probo, quoniam ſi ſola diuina voluntas eſt cauſa quod iſte ſaluatur et ille damnatur et non concurrit liberum hominis arbitrium, igitur clare conſtat, quod iſte non poterit non ſaluari, neque ille poterit non damnari, et ex conſequenti neceſſario vnus ſaluabitur,& alter damnabitur. Sed falſitas conſequentis ſic oſtenditur, quia inde ſequerentur multa inconuenientia. Primum quod prædeſtinatio, & dei reprobatio tollerent liberum arbitrium. Secundum quod iſte vi ſalueretur, ille vero vi damnaretur, quia aliter facere non poſſet. ergo ſibi non eſſet imputandum ſi damnaretur aut ſaluaretur. Tertium quod prædeſtinatus neceſſario perſeueraret finaliter in charitate, et reprobus in fine vitæ ſuæ, neceſſitate operaretur malum, et moreretur in peccato mortali. Quartum quod eſt omnium peſſimum, ſequeretur quod non eſſet neceſſaria lex, neque conſilium, neque eruditio, neque prædicatio, neque oratio, neque chriſti paſſio, neque baptiſma neque fides

Multa inconueniẽtia ſequerẽt ſi lib. arbi. non concurreret ad hominis ſalutem.

in chriſto, neque confeſſio etiam ad deum, neque bona opera, quoniam ſi iſte eſt prædeſtinatus ſaluabitur, velit vel nolit, & ſi eſt reprobatus damnabitur, velit noliue. Sed quam inconueniencia, et inconſona ſint iſta cuilibet diſcreto penſanda relinquimus. Nam lex propter tranſgreſſores tradita eſt, & pariter dicendū eſt de correctionibus, prædicationibus et ſimilibus. Ait enim dominus per eſaiam, Clama ne ceſſes, et quaſi tuba exalta vocem tuam, et annuncia populo meo ſcelera eorum &c. Sed iſta non requirerentur, ſi neceſſitate quiſque damnarentur, vel ſaluaret, vt intueti patet igitur ratio concludit quod diuina voluntas nō eſt omnimoda et ſola cauſa vniuerſalis hominū prædeſtinationis, et aliorū reprobationis. Eſaiæ. 58 Hic pulcherrime cōcludit propoſitū cōtra lut.

Sed ſimul etiam cōcurrit libera hominis volūtas, et ab æterno a deo præuiſa, bene vel male finaliter operatura, velut ſecūda cauſa, minus principalis, vel inſtrumētalis, ſemper tū capiendo cauſam ſecūdo mō, vt dictū eſt in quinto notab. &c.

Præterea, Si diuina voluntas eſſet ſola cauſa noſtræ vniuerſalis prædeſtinationis, ſemota quacūque alia cauſa, ſequeretur quod se omnes homines ſaluarentur, et nulli damnarentur, conſequēs eſt de ſe manifeſte falſum, erroneū, et hæreticū, ac diuinæ ſcripturæ diſſonum, vt habetur in euāgelio Matt. Et ibūt hii in ſuppliciū æternū. Iuſti autē in vitā æternā, igitur et añs, ſed conſequētiā probo per illud Apoſtoli ad Thimot. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, et per te diuina voluntas eſt omnimoda et ſola cauſa noſtræ ſalutis, ergo omnes homines ſaluabunt, quia des oppoſitū, ſcilicet quod aliqui ſaluētur, et aliqui dānētur, et tūc quæritur cauſa, ſed nō eſt dicendū quod ſit 3. ratio. Matth. 25 1. Thi. 2.

diuina voluntas,quia ipſa.vt ait Apoſt.vult om nes homines ſaluos fieri,et quecunque voluit fecit,in cœlo et in terra, igitur aſſignanda eſt alia cauſa,puta libera hominis voluntas, quare etc.

Confirmatur. Item confirmatur ratio ex eadem authoritate. Deus vult me Ioan.M.ſaluum fieri, et ipſe deus eſt ſola,et omnimoda cauſa ſalutis meæ,nulla cauſa ſecunda concurrente, quis ergo dubitat quod ego non ſaluabor,et ita de aliis dicendum eſt,igitur,Nec hic habet locum illa theologorum diſtinctio,de voluntate antecedente,et conſequente quare & cætera.

4. ratio. Matth. 22 Amplius in euangelio Matth.ſcribitur, quod Multi ſunt vocati pauci vero electi,et patet,quod omnes ad gratiam et gloriam vocati ſunt. Quæro autem.quare pauci ſunt electi,aut defectus eſt ex parte dei,aut ex parte hominis, primum non

Obiectio eſt dicendum quoniam ipſe deus vt habetur prouer.primo ait. Vocaui et renuiſtis extendi manum meam et nonfuit qui aſpiceret,et Chriſtus

Matth. 23 Hieruſalem quoties volui congregare filios tuos et noluiſti,ecce deus vult et homo non vult,igitur defectus eſt ex parte noſtri, ergo libera hominis voluntas,velut cauſa inſtrumentalis concurrit ad eius ſalutem,vel damnationem, quare deus

Obiectio non eſt ſola,& omnimoda cauſa vniuerſalis prædeſtinationis,& hominum ſalutis. et ſi dicas prædeſtinauit nos deus ante mundi conſtitutionem, et omnes electi prædeſtinati fuerunt ab æterno, quorum bonæ voluntates, ſeu opera bona non erant, quomodo ergo poterant concurrere, tanquam cauſæ inſtrumentales ad eorum prædeſtinationem.

Reſpõſio. Reſpondetur quod licet non eſſent in rerum natura, erant tamen eorum bonæ vo-

luntates,ac opera virtutis plena,& meritoria,in dei cognitione, Necnon erat illorum finalis per ſeuerantia in charitate præuiſa ab æterno a deo qui(vt diximus) omnia præſentialiter ſimul perfecte & immutabiliter ab æterno cognouit & hoc ſufficit.

Tertia concluſio.

ALicuius particularis prædeſtinationis nulla eſt,cauſa creata vel ratio reſpectu hominis,ſeu libere eius voluntatis,ſed diuina voluntas eſt omnimoda & ſola cauſa illius prædeſtinationis.

Hæc concluſio cum ſit particularis,etiam ſic particulariter poteſt demonſtrari,quoniam aliqui ex gratia ſpeciali,ordinati ſunt ad vitā æternam ; ita quod ſibi ipſis non ſunt derelicti, ſed p̄uenti ne ponere poſſent obicem, & ne poſſent peccare, vel in peccatis permanere, ſicut beata virgo Maria concepta ſine peccato originali, & ſanctus ꝓpheta Hiere.ac beatus Ioan.Bapti.ſanctificati in uentre matris pariter & Paulus Apoſtolus a dño ꝑcuſſus & illuminatus.In illis enim nulla videtus ratio,quare deus illos prædeſtinat ſic gratia p̄ueniēdo niſi ſola dei volūtas propter publicas vtilitates.Nō enī pōt aſſignari ratio ut ſcilicet ſit bonus vſus liberi arbitrii,quoniā gratia p̄uenit huiuſmodi uſum liberi arbi,vt in beata virgine,cui fuit gratia cōcreata,et in Pau.fuit malus vſus liberi arbi.quare ſæuiēs in dñi diſcipulos ꝑcuſſus eſt,ſimiliter qđ aliqui ſine rōne p̄deſtinātur,quidā vero propter meritū p̄uiſum, ratio ſimiliter eſt ſola diuina voluntas ob vniuerſale bonis Et nota quod cōcluſiones nō debēt intelligi quod aliquid ſit ratio illius,quod p̄de-

Multi ſine cā prædeſtinantur.

ſtinatio importat reſpectu dei. Quia nihil eſſe poteſt ratio æternæ et diuinæ volūtatis,ſed quātum ad effectum quem prædeſtinatio & reprobatio denotat eſt ratio aliquo modo dicta, vt infra plenius & clarius patebit. Nec tamē propter hoc quod aliquos prædeſtinat ſine ratione,& nō alios,eſt perſonarum acceptor,nam acceptio perſonarum tunc eſt quando quod debetur æqualibus,vni offertur & non alteri. Deus autem nulli eſt debitor quocunque modo,& ideo non poteſt eſſe acceptor perſonarum &c.

Deus quō non eſt acceptor pſonarū.

Quarta Concluſio.

VNiuerſalis reprobationis dari aliquam cauſam ex parte hominis, ſecundo modo accipiendo cauſam,ſcripturarum teſtimoniis fateri tenemur,cū nunquā deus(Auguſt. teſte.prius ſit vltor quam ſit aliquis peccator.

Prima ratio

Hæc concluſio,his rationibus probari poteſt, quibus probata eſt prima. Item ſi totam ſeriem ſcripturarum diſcurrere volumus,nunquā inueniemus Deum eſſe directam cauſam noſtræ humanæ damnationis, quoniam Deus eſſet cauſa quod homo perſeueraret finaliter in peccatis, quod eſt abſurdum,& veritati diſſonum, Nam Deo authore,nemo fit deterior, teſte Auguſtin. igitur &c.

Ratio.2.

Præterea vt totum vetus,ac nouum teſtamentum atteſtantur creauit deus animam rationalem finaliter ad beatitudinem conſequendam, quam & ipſe proprio ſanguine redemit,vocatq; ſeculo hominem ad pœnitentiam, & nunquam deeſt dari gratiam facienti quod in ſe eſt dedit inſuper angelicam cuſtodiam, mouetur,pulſatq; ſemper internis inſpirationibus ad cor hominis

Induratum,& tandem omnia operatur vt omnes homines ſalui fient,ſequitur igitur,deum non eſſe directā cauſam vniuerſalis reprobationis,ſed libera hominis uolūtas ſeu liberū arbitriū, aut finalis perſeuerātia in peccato,a deo præuiſa ab æterno,erit principalis cauſa dānationis æternæ, ſemper ſecundo modo capiendo cauſam,quia ſequitur,iſte perſeuerabit in peccato toto vitæ tēpore,igitur damnabitur.Nō enim vt dictum eſt in cōcluſione,deus prius eſt vltor quā ſit aliquis peccator. Et ſi dicas,Iudas fuit pſcitus a deo ab æterno,& reprobatus propter malū vſum ſui liberi arbi.præuiſum a deo,vel ob finalem pſeuerātiam in peccatis,quam deus ab æterno præuidit igitur deus fuit prius vltor,quam Iudas fuerit peccator. Dico quod illa authoritas intelligēda eſt quantum ad illationē pœnæ,quæ eſt effectus reprobationis,quæ quidē æterna pœna nūquam fuit et illata,niſi poſt peccatum &c. Augu. 11 ſup Gen.

Proinde dñs dicet i nouiſſimo iudicio his qui a ſiniſtris erūt,Diſcedite a me maledicti in ignē æternum,& ſubdit cauſam,eſuriui & non dediſtis mihi manducare,&c.igitur malus uſus liberi arbi.eſt cauſa reprobationis,& tandē,æternæ damnationis,ſumendo cauſam vt diximus in.1. notabili &c. Ratio. 3 Matth. 25

Præterea Oſeæ ſcribitur. Perditio tua Iſrael, ſcilicet ex te & ex tuo libero arbitrio tantummodo inquit dominus,in me auxilium tuum. Oſeæ. 13 Ratio. 4

Item ſicut illi prædeſtināturlicet diuina gratia quia præuidentur finaliter perſeueratur in charitate,ita tales reprobātur, quia præuidentur finaliter peccaturi igitur &c. 5. ratio.

Poſſent & aliæ quāplures adduci rationes,&

ſcripturarum authoritates,ſed iſtæ ſufficiant cla
ret igitur ex dictis, quod libera hominis volun
epilogatio dictorum. tas ſeu liberum arbi.aut aſſidua perſeuerãtia in
peccato,ab æterno præuiſa a deo,eſt principalis
cauſa vniuerſalis aliquorum hominum reproba
tionis,& eorundem per malorum operum execu
tionem æternæ damnationis &c.

Obiiciunt Lutherani.

SEed cõtra primam pariter & aduerſus qua r
tam concluſionem inſtãt moderniores hære
tici,qui probare nituntur, diuinam voluntatem
eſſe omnimodam,& ſolam cauſam prædeſtina
tionis,pariter et reprobationis, & quod inſuper
iſti ſint electi ad vitam æternã.Alii vero ad pæ
nam æternã,necnõ,& quod aliqui finaliter perſe
uerent in charitate, reliqui autem in peccatis,et
quod iſti tandẽ ſint ſalui,& cæteri damnati.Di
Gẽ.18.21 cunt ſolũ deũ eſſe cauſam.Nam de Iacob et eſau
&.25. habeẽ Gen.18.21.et.25.de qbus etiã Pau.ad Ro.
Rom.9 ait.Cum.n.nondũ nati fuiſſent,aut aliquid boni
egiſſent,aut mali, vt ſecundũ electionem propo
ſitum dei maneret, non ex operibus,ſed ex uocã
te dictum eſt ei,quia maior ſeruiet minori,ſicut
ſcriptũ eſt Iacob dilexi,eſau autẽ odio habui,qd
ergo dicemus,nũquid iniquitas apud deũ,abſit
exod.33 Moyſes.n.dicit.Miſerebor cui miſertur ſum,&
miſericordiã præſtabo,cui miſerebor,igitur nõ
volentis neq; currentis, ſed miſerẽtis eſt dei.Di
exod.9 cit.n.ſcriptura Pharaoni, qui in hoc ipſum exci
taui te,vt oſtendam in te virtutem meam & vt
anuntietur nomen meũ in vniuerſa terra , ergo
cuius vult miſeretur & quem vult indurat,quid
adhuc quæritur,voluntati.n.eius quis reſiſtit.O
homo tu quis es qui reſpondeas deo.Nũquid di

cit figmẽtum ei qui ſe finxit, quid me feciſti ſic, An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorẽ, aliud vero in contumeliam, &c. quæ ſequitur.

Reſponſio ex pulcherrimo dubio.

PRo ſolutione illius obiectionis, & pro reſponſione ad ſcripturarum dicta ſuperius allegata, proq; maiori dictorum elucidatione merito quæri poteſt. An diuinæ & æternæ prædeſtinationis pariter & reprobationis quærenda ſit aliqua cauſa, tam in ordine ad diuinam voluntatem quam reſpectu noſtri, ſeu ratione liberæ noſtræ voluntatis. Pro quo eſt ſciendum quod prædeſtinatio poteſt dupliciter conſiderari, vno modo in ordine ad ipſam diuinam voluntatem uelut principaliſſimam cauſam, tunc abſq; vlla animi ambiguitate dicendũ eſt, quod diuinæ et æternæ prædeſtinationis, ac præſcientiæ, quæ eſt diuina voluntas nulla poteſt aſſignari, aut iueniri cauſa. Cur. n. voluerit deus hũc prædeſtinare, et alterum reprobare, nulla eſt quærẽda cauſa tam ex parte dei quã reſpectu noſtri quoniam diuinæ voluntatis nulla poteſt eſſe cauſa ſeu ratio, quicquid nempe ſibi placet, hoc facit, & noſtrũ nõ eſt aliam quærere cauſam, ſed una cum propheta dicere, omnia quæcũq; voluit fecit deus in cælo & in terra, hoc autẽ rationibus & authoritatib. poteſt facile demonſtrari.

Primo. n. omne agens non limitatum neq; ligatum poteſt cui placet ſuæ bonitatis dona concedere, Sed deus eſt agens illimitatum, nec ligatum, ergo cui placet poteſt ſuæ bonitatis & gloriæ dona concedere. Maior eſt nota per illud Matth. Amice non facio tibi iniuriam tolle quod

Prima ratio.

Matth. 20

tuum eſt,& vade. Minor eſt manifeſta,quoniam deus eſt infinito,ideo non limitatus,nec ligatus, cum nulli ſit obligatus,teſte Apoſtolo qui ait.
Rom. 11 Quis enim prior dedit ei,et retribuetur illi,et per conſequens,poteſt gloriam ſuam dare cui placet quare ſi paulum elegit in Apoſtolum, vocauitq; Magdalenam , & non te,Quid inde.ſufficiat tibi,quod pluſquam merearis accepiſti. Grandis nempe,eſt hominum ingratitudo dicentium, quare me non fecit ſic &,ſic. Cur tot diuitias dedit huic & non mihi.&c. Cogita paulisper,quare te fecit animal,& non lapidem,quare hominem , & non canem , & ſimilia , cui enim deus obligatus erat . vt ſic vel ſic faceret.&c.
Ratio.2 Secundo Quicquid ex gratia datur,libere dari, et donari poteſt,ſed vita æterna datur ex gratia, ergo libere dari poteſt. Maior eſt nota iuxta il-
Matth.20 lud Matth. An non licet mihi facere quod volo. Minor etiam patet per illud Pauli ad Roma.
Rom. 8 Exiſtimo inquit quod non ſunt condignæ paſſiones huius ſeculi, ad futurā gloriam,quæ reue
1.Cor. 15 labit in nobis.Et alibi,Gratia dei ſum,id quod
Ad titū.3 ſum et inſuper ad Titum.Non ex operibus iuſtitiæ,quæ fecimus nos,ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit,ergo gloria datur gratis ſi datur gratis ergo ad dantis ſtat arbitrium quare &c.
Ratio.3 Tertio.Hoc idem probo exemplis. Sicut enim materia cū ſit vna in omnibus generabilibus & corruptibilibus,vt habetur primo phiſicorū nō
S'm l'tudo pulchra. poteſt aſſignari ratio,quare una eius pars ſit ſub forma hominis,& alia ſub forma equi,niſi diuina voluntas. Similiter,quare deus,hūc uoluit eli

gere,alium uero reprobare,non eſt alia quærēda ratio niſi diuina volūtas,quia(vt diximus)diuinæ voluntatis nulla eſt aſſignanda cauſa,& ad hunc ſenſum loquitur Apoſtolus ad Rom.de Iacob et Eſau dicēs.Cum.n.nondum nati fuiſſent aut aliquid egiſſent boni aut mali,vt ſecundum electionem propoſitum dei maneret,non ex operibus.ſ.operatis,ſed ex vocante dictum eſt ei.ſ. Iſaac, quia maior ſeruiet minori ſicut ſcriptum eſt Iacob quidem dilexi , eſau autem odio habui,&c. Rom.9

[Præterea Quemadmodū alia non poteſt aſſignari ratio,quare iſte lapis ſit in parte illa partetis,& ille in alia,niſi volūtas artificis,ſic in propoſito,q̄re hic ſit p̄deſtinatus,& alius nō,nulla eſt alia ratio reſpectu dei,niſi diuina volūtas etc. Alia ſimilitudo.

Item Sicut nulla alia eſt quærēda cauſa,quare artifex,ex eadem maſſa vitri hoc vas fecit pro charismate ſancto aliud autem ad tenendū vinū in menſa regis,aliud vero in cōtumeliam,niſi arbitrium ipſius artificis,Ita cui voluerit deus ab æterno hunc eligere, & alium reprobare,ex parte ipſius diuinæ voluntatis , ſtultum eſt aliam quærere cauſam, niſi quia ita uoluit,et ſibi placuit, venit hoc ex occultiſſimis tamen iudiciis eius,& hoc eſt quod ait , ſcribens apoſtolus ad Romanos : O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei,quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius et inueſtigabiles viæ eius.Quis enim cognouit ſenſum domini , aut quis conſiliarius eius fuit aut quis prior dedit ei & retribuetur ei.Quoniā ex ipſo,& per ipſum,& in ipſo ſunt omnia , ipſi honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.] Rom.11

Ratio Auguſti. Quarto confirmatur authoritate Diui Aug. contra Pelagium, inſcrutabilia, inquit, & incomprehēſibilia, nolo vt interroges, quia quod lego, credo, & ueneror, non autem diſcutio. Quis eſt autem homo, qui reſpondeas deo. Nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quare me ſic feciſti. Haberet enim poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa aliud quidem uas facere in honorē, aliud in contumeliam, ſed interroga eum qui dixit,

Ioan. 6 Lemo uenit ad me, niſi pater meus traxerit illum, & nō omnes capiunt verbum, niſi cui datum eſt, & uobis datum eſt noſce miſterium regni cœlorum, cæteris autem non eſt datū, & iterum, Nemo nouit filium niſi pater, & patrē quis nouit niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare, & ſicut pater ſuſcitat mortuos, & uiuificat, ita filius quos vult viuificat, & quia ſpiritus vbi vult ſpirat, & non poteſt homo a ſe facere quicquā, niſi illi datum fuerit deſuper, Et iterum interroga eū, qui dixit, vobis datum eſt pro Chriſto non ſolum, ut in eum credatis, ſed etiam pro illo patiamur, & nō uolentis, neque currentis, ſed miſerētis eſt dei, & cui vult miſeretur, et quē vult indurat. Et ſpiritus ſanctus dona chariſmatum ſuorū, diuidit ſingulis, prout vult, non prout volunt, & quibus voluit, & non qui voluerunt &c.

Ioānis. 5

Ioānis. 1

Ro. 9

1. corr. 12

Quīta rō Grego. Quinto hoc idem inſuper cōfirmatur alia authoritate beati Gregorii. 29. libri moraliū ca. 12. Multos inquit videmus quotidie qui iuſtitiæ luce reſplēdenter, & tamē ad finem ſuum, nequitiæ obſcuritate tenebrantur, & multos cernimus peccatorum tenebris obuolutos, & tamen iuxta vitæ ſuæ terminum repente reddi iuſtitiæ ſuæ liberos. Multos enim nouimus, ſemel inuenta via

iuſtitiæ illibatæ, vſque ad obitum tenuiſſe, et ple roſq; conſpeximus, vſque ad obitum cœpta ſimul crimina ſine ceſſatione cumulaſſe. Quis ergo inter ſta occultorum iudiciorum nubila mētis ſuæ radiū mittat, vt aliqua conſideratione diſcernat, vel quis perduceret in malo, vel quis perſeueret in bono, vel quis, ab infimis conuertatur ad ſumma, vel quis reuertatur a ſummis ad infima, latēt hæc ſenſus hominum, nec quicquā de cuiuslibet fine cognoſcitur, quia diuinorum iudiciorū abiſſus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur videmus nanq;, quod dei aduerſa gentilitas iuſtitiæ tue perfuſa eſt, et Iudæa dudum dilecta per fidiæ et nocte cecata. Scimus etiam quod latro de patibulo tranſiit ad Regnum, Iudas de apoſtolatus gloria eſt lapſus in tartarum, et ſequitur Gregor. Quis ergo diſcutiat in qua via habitat lux et tenebrarum quis locus ſcit, vt ducat vnumquodque ad terminos ſuos, et intelligat ſemitas domus ſuæ, et infra ſubdit, video paulum ex illa perſecutionis ſæuitia, ad gratiam apoſtolatus vocatum, et tamen ſic inter iudicia occulta formidat, vt reprobari ſe etiam poſtquam vocatus eſt timeat. Ait enim Caſtigo corpus meū, et ſeruituti ſubiicio, ne forte aliis prædicans ipſe reprobus efficiar, et infra, væ miſeris nobis, quia de electione noſtra, nullam adhuc dei vocem cognoſcimus et ideo in otio, quaſi de ſecuritate torpemus, debet profecto in ſpe eſſe ſecuritas, ſed etiam amor in conuerſatione, vt et illa certantes foueat, et iſta torpentes pungat, &c. Hæ omnes ſiquidem rationes et authoritates probant, quod diuinæ et æternæ prædeſtinationis, ac reprobationis, prout prædeſtinatio et reprobatio conſiderantur in or-

1. Cor. 9

dine ad diuinam voluntatem, tanquam liberam, & principaliſſimam omnium cauſam nulla eſt quærenda aut inuenienda cauſa, vel ratio, quoniam diuinæ et æternæ voluntatis nulla poteſt eſſe ratio, neque aſſignari cauſa. Nam quicquid deus vult libere facit, et operatur, et ad hunc ſenſum locutus eſt paulus ad Rom. 9. per totum illud capitulum qui voluit oſtendere, ſtultum eſſe et inane diuinæ voluntatis, quærere cauſam, et rationem, quod iam eſſet quærere cauſam primæ cauſæ, et ſic patet ſolutio ad lutheranorum, et aliorum obiectiones, et nota, quod iſtæ rationes non aduerſantur primis rationibus pro principali cõcluſione factis vt infra immediate clarius patebit. ſi tu candide lector dignaberis ſequi legendo, et ſic patet prima conſideratio diuinæ, et æternæ prædeſtinationis, ac reprobationis, quare et cætera.

2. conſideratio pdeſtinatiõis et reprobationis. Alio modo æterna dei prædeſtinatio, ſeu reprobatio poteſt conſiderari in ordine ad ſuum effectum, et quantum ad eius executionem. Nam effectus prædeſtinationis eſt præmium æternum quemadmodum effectus reprobationis eſt pœna æterna, et ille nempe a nobis eſt, et in bonis paſſiue reperitur, et hoc ſiquidem modo requirenda, et inuenienda eſt cauſa prædeſtinationis, pariter et reprobationis, tam ex parte dei, quam reſpectu hominis. Aliud eſt enim dubium quærere. An inueniri poſſit ratio, ſeu quærenda ſit cauſa, quare deus, et diuina voluntas, ab æterno illũ voluit prædeſtinare, et hũc reprobare, et aliud eſt quærere, cur iſte de facto ab æterno ſit prædeſtinatus, et ille reprobatus, et cur iſte ſit ſaluus, ille vero damnatus. et in prædeſtinato ſit aliqua cã

ſuæ prædeſtinationis, et in reprobato cauſa ſuæ reprobationis. Primum enim quærit cām diuinæ et æternæ voluntatis, cuius nulla eſt quærēda cā nec aliqua ratio inueniri poteſt, vt paulo ante ꝓbatum eſt. Secundum quærit cauſam ipſius effectus, et executionis æternæ ac diuinæ prædeſtinationis, Et hoc ſiquidē modo dicendū eſt, quod capiendo prædeſtinationē, et reprobationē in ordine ad ſuū effectū, quē prædeſtinatio, et reprobatio includunt, et quantū ad eius executionē quærenda et inuenienda eſt cauſa, Nam vt diximus in probatione primæ concluſionis, diuina voluntas eſt principalior cauſa vniuerſalis bonoꝝ prædeſtinationis, libera autē hominis volūtas, ſeu liberū arbi. aut finalis perſeuerātia in charitate ꝑuiſa, ab æterno a deo cōcurrit velut cauſa inſtrumentalis, necnō effectus bonorum operū in fine, cauſa eſt minus principalis hominis ſalutis æternæ, ſemper enim deus, tanꝗ cauſa principaliſſima concurrit ad hominum ſalutem. Sed per oppoſitum libera hominis voluntas, ſeu finalis perſeuerantia ipſius in malo a deo ab æterno præuiſa cauſa eſt principalis illius æternæ reprobationis, Deinde effectus malorum operum in fine, cauſa eſt etiam principalis ſuæ æternæ damnationis, et ad hunc ſenſum, et ſecundum hanc conſiderationē, intelligenda eſt prima concluſio, cum ſuis rationib. annexis. Cū enim dicitur, quod deus nō eſt omnimoda cauſa vniuerſalis prædeſtinationis, ſemota quacūꝗ alia cauſa nō capiē ibi ꝑdeſtinatio, in ordinē ad ſuā primā cām, quæ eſt diuina volūtas, cuius nulla pōt eſſe cauſa, vel ratio vt dictū eſt. Sed accipiē ibi ꝑdeſtinatio ꝓut ordinaē ad ſuū effectū, quē ipſa denotat, quiquidem effe-

Quomodo intelligenda 1. concluſ. prima.

ctus a nobis eſt,et in nobis paſſiue reperitur,et quantum ad eius executionem , et hoc equidem modo,euidenter conſtat,quod vniuerſalis prædeſtinationis,deus eſt principalior cauſa, libera autem hominis voluntas cauſa eſt inſtrumentalis, ſeu minus principalis. Semper ſecundo modo capiendo cauſam,vt dictum eſt in quinto notabili;Sed eſt vna regula generalis in rebus naturalibus quod quotieſcunque duæ cauſæ concurrũt ad vnum et eandem effectum , quarum vna eſt principalis,et altera inſtrumentalis, ſemper effectus attribuitur cauſæ principali, et non inſtrumentali exempli cauſa,ſcriptor nequit ſcribere ſine inſtrumento calami,et tamen ſcriptura non attribuitur calamo ſed ſcriptori. Sic in propoſito licet ad effectualem prædeſtinationem concurrant voluntas dei,pariter et libera hominis voluntas conformis imaginis filii ſui,tamen prædeſtinatio merito attribuenda eſt voluntati diuinæ tanquã principaliori cauſæ,et per oppoſitum reprobatio debet attribui liberæ hominis voluntati, vel ſuo malo vſui liberi arbitrii,cuius eſt principalis cauſa,et ſiquidem omnes ſcripturarum authoritates, quæ videntur innuere,quod ſolus deus dat nobis gratiam,prædeſtinat,vocat,iuſtificat,præmiat hoc modo intelligi debent,ſcilicet tanquam cauſa principalis , a qua omne datum optimum, et omne donum perfectum,&c. Si enim ſcriptura attribuitur ſcriptori,et non calamo, ſine quo etiam non valet ſcribere,quanto magis noſtra prædeſtinatio eſt attribuenda deo,et non ſolum libero arbi,licet vt cauſa cõcurrat,ſine quo etiã poteſt deus et quodlibet bonũ nobis cõferre,et ita dicẽdũ eſt de fide et op̃ibus bonis,quæ neceſſario cõcurrũt ad iuſti-

Reg̃la generalis.

exẽplum de ſcriptore et calamo.

exẽplum de fide et operibus bonis.

ad iuſtificationem, ſed quoniam fides ſeu gratia gratum faciens, concurrit vt principaliter cauſa, opera autem bona, vt cauſa minus principalis, ideo merito iuſtificatio præcipue attribuitur fidei et gratiæ &c.

Obiiciũt inſani.

POſſet.n.aliquis dicere. Ego ſum præſcitus ab æterno & ordinatus ad pœnam æternam, etiã propter demerita mea a deo ab æterno præuiſa. Tamen ſi deus vellet, poſſet me ſaluare, ac me facere bene vti libero arbitrio, cur igitur non me ſaluat, ſi vult omnes homines ſaluos fieri &c.

Reſponſio.

AD hanc obiectionem primo reſpondetur quod hoc deus non faceret quia tunc tolleret liberum arbitrium. Sic enim deus ordinauit ad tuam ſalutem conſequendam, libe.arbi. tuũ concurrere, quod cum ſit cauſa contingens, ideo contingenter euenit prædeſtinatio, ſcribitur nempe. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur, et paulo poſt. Si auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, et fecerit iniquitatem, ſecundum omnes abominationes quas operari ſolet impius, nunquid viuet quaſi dicat non. Item paulus ad Galatas. Quæ ſeminauerit homo hæc et metet &c. — prima reſponſio. — ezechi 8. — Gala. 6.

Secundo reſpondet paulus ad Romanos dicens. O homo tu qui de, qui reſpondeas deo, nunquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, quid me feciſti ſic. &c. — Rom. 9 — 2. reſponſio.

Tertio reſpõdet, quod iudicia dei ſunt incõprehenſibilia, et quicqd deus facit iuſto iudicio facit vt idẽ Apoſto. ad Rom. atteſtatur, d. O altitudo diuitiarum ſapientiæ et ſciẽtiæ dei, quã incõprahẽ- — 3. reſpon. — Rom. 11

ſibilia ſūt iudicia dei, et inueſtigabiles vie eius etc. & alibi ſcriptura ait. Iudicia dei abiſſus multa. Item Auguſtinus voluntas dei iniuſta eſſe non poteſt; venit enim ex occultiſſimis meritis vel demeritis hominum &c.

Auguſti.

Obiiciunt vulgares.

Solet etiam a vulgaribus quæri, Cur deus creat homines, vel animas, quas ſcit perpetuo damnandas.

Prima reſponſio.

Ad quos reſpondetur, quod triplici de cauſa hoc deus facit, & hos homines creat, quos etiam ſcit æternaliter damnari primo, vt deus oſtendat iuſtitiam ſuam, ſcit enim illos ex malo vſu liberi arbi. & ob continuam, ac finalem perſeuerantiā in peccatis, ab eo æternaliter preuiſam, omnino fore reprobos. Ideo creat eos ad oſtendendum iuſtitiam ſuam, & vtitur eis tāquā uaſis iræ ſuæ, teſte apoſtolo qui ait. Volens deus oſtendere irā ſuam, & notam facere potentiam ſuam ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, id eſt multos reprobos, & in malis obſtinatos, de quibus in ſcripturis quam plura habentur exempla. Primo de illis, qui ſubmerſi fuerunt ab aquis diluuii. Et de volentibus ædificare Turrim Babel infra cap. II. Secundo de Pharaone. Exodi per totum vſq; ad cap. 12. Quoniam indurauit cor eius non poſitiue, ſed priuatiue, abſtrahendo ab ipſo gratiam, ob malum uſum ſui liberi arbitrii. Tertio de Sennacherib & eius exercitu. Quarto de Nabuchodonoſor. Quinto de Oloferne Et tandem claret de iudæis, & infidelibus, ac aliis Chriſtianis obſtinatis in peccatis, quos Deus ſuſtinet, vt conuertantur, & agant pœnitentiam, qui et ſi nolunt conuerti, Deus per illos

Ro. 9 Gen. 7. Exodi. 12 Eſaiæ 37 danielis 4 Iudit. 13 Matth. 5

oſtendit iram ſuam, et notam facit potentiam ſuam, quam etiam contra hos reprobos magis oſtendet in vltimo examine finalis iudicii ſui.

Secundo reſpondetur, quod id deus facit ratione boni vniuerſalis, vt enim vniuerſale ſaluetur, neceſſe eſt interdum particulare perire, quod claret in rebus naturalibus, & ciuilibus, ob ſalutem enim totius corporis nonnunquam abſcinditur membrum putridum, & ad ſaluandum vnam communitatem ſeu ciuitatem neceſſe eſt aliquādo malos de medio tolli, nonnullos ſuſpendere, alios vero capite plecti, Sic in propoſito propter vniuerſalem ſalutis generis humani, decet deum non tantum ſua miſericordia et clementia, ſed et ſua iuſtitia vti, et ideo oportet in tanta multitudine, quod aliqui ſint boni, quidam meliores, et nonnulli optimi, alii inſuper mali, aliqui peiores, cæteri autem peſſimi, quidam vero mediocres, ait enim apoſtolus ad Corinth. Si totum corpus oculus, vbi auditus, ſi totum auditus vbi odoratus &c. 2. Reſpō. 1. Cor. 12

Tertio hoc facit deus, ratione ordinis ſucceſſiui, ex bonis namq; naſcuntur mali, et ex malis boni, ſi quidem de Tharam idolatra ortus eſt. ſ. Abraam patriarcha, & ex peſſimo eſau, natus eſt Sanctus Iob, & ex patribus in deſerto nati ſunt filii, qui intrauerunt terram promiſſionis, quorum multi Reges et prophetæ ſancti, ex Saul peſſimo Ionatas optimus, de iniquo achab natus eſt ezechias Sanctus, & examon ſacrilego, Ioſias bonus, de patre Hæbreo apoſtolus pau. pariter Barbara et Catharina natæ ſunt ex peſſimis patribus, vt etiam dictum eſt in tractatu de libero arbitrio &c. 3. Reſpō.

Quarto permittit deus reprobo naſci, ob coronam bonorum, quoniam per Caym martyrio coronatus eſt Abel, per fratres venditus eſt Ioſeph, ſiquidem per peſſimos Reges, et tirannos prophetæ martyrio, et diuerſis ſuppliciis coronati. Aliināq; ferro perēpti. Alii flāmis exuſti. Aliis flagellis verberati, Alii vectibus perforati. Alii affixi patibulo. Alii pelago ſubmerſi. Alii uiui decoriati Alii vinculis mancipati. Alii linguis priuati. Alii lapidibus obruti. Alii frigore afflicti. Alii fame cruciati. Si enim nō fuiſſent impii imperatores, ut Nero, Decius, Domicianus, Valeriāus, paſchaſius, Maxētius, quomodo his ſuppliciis coronati fuiſſent martyres, per illos nāque oſtēderūt ſuā virtutē, patientiā, paupertatē, humilitatē, fidē, et charitatē, et ſic tranſierunt per ignem et aquam, ap ethæra, cœli, vbi cum Chriſto perpetuo regnant.

COMPENDIVM RESOLVTVM TOTIVS materiæ, de p̄deſtinatione.

Quid p̄deſtinationis initiū, mediū, & finis.

IN PRAEDESTInatione tria p̄cipue, ſunt cōſiderāda. ſ. initiū Mediū, et finis, Duo extrema ſunt æterna, Vnū a parte ante reliquū a parte poſt, Medium vero eſt tēporale, initiū p̄deſtinatiōis eſt electio creaturæ rōnalis tacta a deo ante mūdi cōſtitutionē ad vita æternā conſequēdā, finis autem prædeſtinationis eſt ipſa vita æterna, Regnū dei ſempi-

terna beatorum gloria, At medium ipſius prædeſtinationis, eſt bonus vſus liberi arbitri, finalis perſeuerantia in charitate, ac quolibet opus bonum a libera voluntate electum, ad Dei honorem finaliter ordinatum, & hoc eſt temporale initium prædeſtinationis ſoli Deo conuenit, Mediũ eſt in libera hominis facultate, finis autem tam Deo quam homini attribuitur, quoniam Dei gratia ac bonis operibus acquiritur, Ait enim Apoſtolus, Gratia Dei vita æterna & Chriſtus in Euangelio. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata, cui fauet illud qd' Auguſtinus de eccleſiaſticis dogmatibus reſtatur dicens, Initium ſalutis noſtræ deo miſerante habemus, vt bene operando acquieſcamus ſalutiferis inſpirationibus, noſtræ libertatis eſt, et ſi quiſpiam dicat, Quomodo in illa æternitate aliqui hominum ſunt electi, alii vero reprobati, Quemadmodum apoſtolus loquens de Iacob & eſau teſtatur dicens. Cum nondũ nati eſſent aut aliquid boni aut mali egiſſent vt ſecundum electionẽ propoſitum dei maneret, non ex operibus, ſed ex uocante dictum eſt ei maior ſeruiet minori ſicut ſcriptum eſt Iacob dilexi, eſau autem odio habui &c.

Rom. 6
Matth. 9
auguſt.
Obiicit
Rom. 9

Reſpondendum eſt quod quæcunque nunc uidet deus, ita clare ab æterno, & ante mundi conſtitutionem, intuebatur, Deus autem nunc videt incredulitatem paganorum, obſtinationem Iudeorum mala multorum Chriſticolarum opera, Malum liberi arbitrii vſum ac finalem ipſorum perſeuerantiam in peccatis quæ omnia, ab æterno oculi Domini contemplabantur, Sed quemadmodum nunc non acceptat, Quinimo omnes talia operantes reprobat deiicit & odit, Sic in illa

Reſpon.

æternitates hos reprobat, Quibus Chriſtus in
Mat. 7 extremo iudicio dicet, Diſcedite a me quia nun
quã noui vos, Cauſa igitur cur tales & alii quã
plurimi, non fuerunt electi à deo, non fuit diuina
voluntas, nec dei bonitas, quæ damnationis æter
Cur futuri mali nõ fuerũt electi. næ nunquam dicitur cauſa, ſed præſcientia eorum malorum operum, maliſq; perſeuerantiæ in peccatis, & obſtinationis, quam deus ab æterno perfectæ agnoſcebat, videbat & intuebatur, Dicitur autem præſcire reſpectu noſtri, Videt inſuper nunc deus multa opera bona fieri ab hominibus, qui bene vtuntur ſuo libero arbitrio, finaliter perſeuerant in charitate, ſi peccant ſe pœnitent. Quæ omnia pari lumine ab æterno videbat, ſed quemadmodum tunc deus ſua miſericordia approbat iſtã, ita eadem ratione, ipſum ab æterno huiuſcemodi bona, vna cum operãtibus illa, approbaſſe neceſſe eſt, fuerunt igitur omnes iſti, in illa æternitate, electi a deo nõ ſimpliciter, propter eorũ futura bona opera, nec quod præſcientia futurorum bonorum, ſit cauſa, q; fue

Cur futuri bõi fuerũt a deo electi. rint electi a deo ad æternam beatitudinem, licet talis præſcientia dicatur cauſa qua nõ, quia ſi per poſſibile vel impoſſibile deus non præſciuiſſet eorum bona opera non prædeſtinaſſet eos teſte

Rom. 8 Apoſtolo qui ad Roma. ait. Quos deus præſciuit conformes fieri imaginis filii ſui, hos prædeſtinauit &c. Talis tamen electio fuit ex miſericordia, & mera liberalitate dei, vt initium noſtræ prædeſtinationis ſoli deo attribuatur, Quẽadmodum Auguſtinus ſupra teſtificatus eſt dixit initium ſalutis noſtræ deo miſerante habemus &c. At finis prædeſtinationis qui eſt vita æterna primo diuinæ gratiæ, inde meritis noſtris

referẽdus eſt,vt ſatis abũde ĩ ſuperioribus claruit Mediũ autẽ ipſius p̃deſtinatiõis in nobis repit,q̃ ſunt oĩa opa bona in gratia et charitate opata,et a deo acceptata,ut multis mediis,et ratiõibus.et exẽplis oſtẽdi poteſt,ait.n.apoſtolus, quæ a deo ſunt ordinata ſunt pater primo de angelis,qualiter miro ordine mouentur ad ſuũ finẽ, ita ſol,luna,planetæ,corpora cœleſtia,elementa,quæ tãdẽ oĩa ad finem hominis ſunt ordinata, ſi ergo deus tantõ ordine procedit ac p̃ tot cauſas totq; inter media operatur, vt homo ſuum naturalem finẽ conſequatur,quãto maiori ordine,pluribuſq; mediis,ſtatuit,vt homo ſuum ſuper naturalem finẽ adipiſcat,Voluit enim deus ſe ſolo creare mundũ ſed uoluit per ſe ſolum regere mundum,ſed miniſterio angelorum & hominum quibus & ſuperiora & inferiora regit & gubernat,vt taliordine ad ſuum finem reducantur, per homines autẽ regit ciuitates,& regna,Domum familiam , Pueros ignorantes vocat peccatores, Docet, Punit, adiuuat clamat, donat,ſumus.n. coadiutores dei ſocii coopando et miniſtri teſte.apoſtolo,ſic nos exiſtimet homo ut miniſtros Chriſti et diſpẽſatores miniſterioꝝ dei,ſed q̃cq̃d facit deus his ſecũdis cauſis,id ſe ſolo efficere poſſet queadmodũ Chriſtus ſe ſolo uocauit apoſtolos, q̃bus cæteros electos ad ſe reduxit,p̃ quos ẽt q̃ plurimi uocati ſũt,quos potuiſſet ſe ſolo uocare,uult inſup deus ſubſtãtiã eẽ ſubiectũ oĩum accidẽtiũ q̃ tñ ſine ſubiecto cõſeruare potuiſſet,ſicut ĩ ſacramẽto altaris , ſed uoluit ut omnia per debita media ducat ad finem,& conſeruet,Deus igitur ſua miſericordia nos elegit,& prædeſtinauit,ad æternam beatitudinẽ,ſed nõ uult eam nobis dare,niſi cõcurrẽti

Rom. 13

Optimus diſcurſus

Quomodo deus oĩa regit.

1.Cor 4

Modus p cedēdi in pdeſtinatione. Rom. 8 — bus debitis mediis, qbus omnia proficiſcūtur in finem, vt liquet ex verbis apoſtoli qui clare oſtēdit, quod non ſtatim cū deus nos elegit, Beatiñcauit, Sed per multa media procedit, primo nos pſciuit conformes fieri imaginis filii ſui, ſecundo nos prædeſtinauit, Tertio vocauit, Quarto iuſtificauit, Quinto magnificauit igitur &c.

Pulchra ratio. — Dicit, enim homo, ſi ſum prædeſtinatus omnino ſaluabor, Ad quid igitur t ntum laborare, ferre Crucem, tanta bona operari, Cur non ita dicit dū eſt corpore infirmus, ſi deus ſtatuit mihi dare ſanitatem, omnino ſanabor, ſed uocat medicum procurat medicinas, vult potionem amaram ſumere, & his, aliiſq; vtitur mediis, vt ſanitatem a dipiſcat, Ita deberet facere in ſuo ſpirituali infirmitate, quoniā deus quicquid ſtatuit debitis mediis ſtatuit, iuxta illud quæ a deo ſunt ordinata ſunt.

epilogus — Et dictis igitur manifeſte conſtat quod diuina volūtas eſt ſola cauſa noſtræ electionis, quæ eſt prædeſtinationis initiū, quod ſoli deo attribuit, elegit enim nos deus (vt ait apoſtolus) ante mūdi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti &c. qui prædeſtinauit nos id eſt prædeſtinationis nobis initium dedit, in adoptionem filiorum dei, per Ieſum Chriſtum ſecundum propoſitum volūtatis ſuæ, igit talis electio fuit ex miſericordia, & mera liberalitate dei, Diuina tñ voluntas nō dicitur totalis cauſa totius, ac uniuerſalis pdeſtinationis noſtræ, Quoniā talis cōprehendit in ſe initium, Mediū, & pdeſtinationis finē, videlicet electionē, opera bona, & beatitudinē, quā homo adultus aſſequi nō poteſt, niſi cōcurrentibus debitis mediis, ſ. operibus bonis, quæ ſunt in ipſius libera

ephe. 1

Nota diligenter.

facultate, iuxta quē ſenſum poſita eſt prima con cluſio, & ſi quis dicat infantes decedētes ſuſce pto baptiſmate fuerunt electi a deo, & p̃deſtina ti, & tamē finē prædeſtinationis id eſt vitā æter nā cōſequuntur, nō cōcurrētibus debitis mediis. ſ. operibus bonis. Reſpondeo quod talem finē per mediū paſſionis & ſanguinis Chriſti aſſequuntur, patet igitur qualiter hæc tria in p̃deſtinatione cō ſiderantur ſcilicet, Inicium, Medium, & finis.

Obiectio.

Reſpõſio

COMPENDIVM
ALIVD RESOLVTVM
eiuſdem materiæ de præ deſtinatione.

PRAEDESTINATIO cōponitur ex præ ꝙ eſt ante & deſtino ꝙ eſt ordino ut p̃deſtina re idē ſit ꝙ ante ordinare uel de ſtinare homo enim ordinat̃ & eligit̃ a deo ad beatitudinē cōſe quendā ſed hæc ordinatio eſt ante ſuū eſſe, ideo dicitur p̃deſtinatio id eſt electio creaturæ ratio nalis ad vitā æternā, ante ſuū eſſe, Prædeſtinatur igitur homo ab æterno id eſt ante omne tempus eligitur, vel aliter deſtinare idem eſt ꝙ mittere Prædeſtinare igitur eſt tranſmittere, patet de ſa gitante mittente ſagittam ad ſignum, qui dicitur tranſmittere, Sic deus prædeſtinando tranſmittit hominem ad æternam fœlicitatē, Sed eſt notan dum ꝙ ſi ſagittator debet tranſmittere ſagittam oportet eam eſſe diſpoſitam, ſ. rotūdam, acutam, alatā, Ita homo, ſi debet tranſmitti ad cœlum de-

Quid p̃deſtinare

Prædeſtinare eſt tranſmittere.

pertinentia, contra quæ non valet diabolus, nec humana cognitio, Alia duo intermedia ad noſtram ſapientiam expectant, de quibus continue tentat diabolus, ſolus enim Deus agnoſcit illa duo extrema, ſcilicet prædeſtinationem & magnificationem, quæ ſub humana conſideratione (niſi tantum imperfecte) cadere minime poſſunt homo igitur diuinæ ſapientiæ, hac conſideranda relinquat, aliter valde errare poterit, illa autem inter media tantum cogitare tenetur, videlicet, Vocationem & iuſtificationem, quæ humanæ ſapientiæ congruunt, de quibus homo aliqualem cognitionem perfectam habere poteſt, ſua igitur intereſt conſiderare. Qualiter, quomodo, & quibus modis Deus vocat hominem internis, ſcilicet inſpirationibus ſuis, concionatoribus, euangelicis documentis, monitionibus, increpationibus, proſperitatibus, aduerſitatibusue, & quomodo inſuper cauere debet, ne ponat obicem diuinæ uocationi, vt ſpiritui ſancto non reſiſtat, Sed ſalutiferis pulſationibus acquieſcat. Deinde animaduertat erga iuſtificationem ſuam, quoniam modo iuſtificatur adeo, & de magnitudine gratiæ, ac iuſtificationis beneficio, qualiter bis iuſtificatur homo, ſcilicet fide ſpe & charitate, proinde operibus bonis, vt ſi ponatur aqua ad ſolem calefacit, ſi autem ad ignem maiorem recipit calorem, Sic homo primo iuſtificatur in baptiſmate per gratiam & fidem infuſam, Secundo per fidem acquiſitam & opera bona iuxta illud apocalipſis. Qui iuſtus eſt, ſcilicet fide iuſtificetur adhuc, fide, & operibus ſimul.

ſolus deus agnoſcat pdeſtinationis extrema.

Hæc ſunt ergo illa duo intermedia.ſ. vocatio & iuſtificatio quæ tantum conſiderare tenemur, Noſtra autem non intereſt apprehendere, cognoſcere, iudicare, diſcernere, ea quæ ſunt æterna. Cũ non ſint in noſtra facultate trãſcendantq; limitẽ intellectus humani, vt illa duo extrema prædeſtinationem.ſ.& magnificationem. At hi qui talia dignoſcere putant aſſimilantur laudentibus ad pilam quorum, Si vnus ſubingreditur locum alterius impedit alterum & neuter illorum percutit pilam, ſic facit homo cũ vult ſcire quæ dei ſunt ignorat quæ ſua ſunt, & ita cõmittit errorẽ duo tranſmittẽtes pilam.i.noſtram totalem prædeſtinationẽ, ſunt deus et homo, ideo debent ſeorſum manere vnus ſurſum, alter deorſum, vt deus illa duo extrema dignoſcat prædeſtinationẽ.ſ. et magnificationem, Homo vero alia duo intermedia videlicet vocationem ac iuſtificationẽ, & ita nullus aderit error, Cũ ergo dicit homo, ſi ſum prædeſtinatus de neceſſitate ſaluabor, errat. Quoniã deus extra ſe, omnia contingenter & libere operatur, Si curioſe quærat, cur Iacob elegit & eſau reprobauit (errat,) Quoniã Apoſtolus ait, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei quam incompræhẽſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius, Si iterum, Dicat cur creauit reprobos in futurũ damnandus (errat) quoniã ille idẽ ait. Quis prior dedit ei vt retribuetur ei, Et ſi adhuc quærat cur bona malis et mala bonis (errat) quoniã ibidem ſcribitur, O homo tu quis es qui respondes deo &c. Mirabiliter igitur errat hõ cũ vult ſcire incompræhẽſibilia iudicia dei ac inueſtigare vias eius agnoſcereq; ſenſum domini, debet igitur in loco ſuo manere conſiderando

[Margin notes: Pulchrũ exemplũ — Tãtũ prædeſtiationis media cognoſcit homo — Rom. 9]

nō quæ dei, Sed quæ ſua ſunt, illa intermedia ſuā videlicet vocationem, et iuſtificationem, et tunc errare nō poterit, aliter nec dei nec ſua agnoſcere poterit.

Tertio eſt notandum quatuorq; in noſtra præ deſtinatione conſideranda ſunt ad quatuor, quæ reperiuntur in Chriſto comparari poſſunt quæ ſunt Verbū, Incarnatio, paſſio, Reſurrectio ad gloriā Verbum cōparatur ad pdeſtinationē et ſicut duplex eſt Verbū. ſ. mentale et vocale, ita duplex prædeſtinatio æterna videlicet ad gloriā, et temporalis ad gratiam, Reſurrectio autē ad magnificationem, vt quemadmodum Chriſtus reſurrexit ad gloriam, ita magnificatur homo, in eadem æterna fœlicitate, At illa duo intermedia. ſ. incarnatio et paſſio ad alia duo comparantur, videlicet vocationem et iuſtificationem, incarnatio enim reſpicit vocationem, quoniā Chriſtus incarnatus eſt, vt vocaret omnes peccatores ad deum, per ſe, per apoſtolos, per concionatores, ac ſingulares perſonas, Sicut eunuchū per philippum, poſtremo paſſio reſpicit iuſtificationē, quoniā omnes homines per Chriſti paſſionem iuſtificati ſunt quare &c. pulchra cōparatio

SIGNA HOMI NIS PRAEDESTINATI

per ſcripturarū teſtimonia.

PRIMVM SIGNVM eſt in ſolo deo confidere non in propriis viribus, quoniam vt inquit ſapiēs in prouerbiis, Qui confidit cordi ſuo ſtultus eſt, et ibidē, Qui cōfidit in cogitationibus ſuis impie agit,

Dauid quoque, Qui confidunt in virtute ſua gloriantur. Secundo non confidere in homine, cuiuſcunque honoris gradus ſeu conditionis exiſtat, quoniam Ieremiæ ſcribitur, Maledictus homo qui confidit in homine, et Dauid in pſalmo, Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum, in quibus non eſt ſalus, Tertio non confidere in diuitiis, teſte Sapiente, Qui confidit in diuitiis ſuis, corruet, et hæc fuit illa digna et ægregia vox pauli, dicentis, præcipe diuitibus huius ſæculi non ſperare in incertitudine diuitiarum, quamobrem ſeruator nos admonet .d. Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. Quarto non confidere in prudentia et ſapientia huius mundi .d. domino per eſaiam, Perdam ſapientiam ſapientum et prudentiam prudentum reprobo, de quibus paulus ad Roma. Dicenter ſe eſſe ſapientes ſtulti facti ſunt, et ad Corinth. Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud deum, Ad Coloſſ. quoque. Nemo vos ſeducat per inanem philoſophiam, Vnde et pſalmographus, Dominus nouit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt, Quinto non confidere in honoribus et fortitudine huius ſæculi, Eo ꝙ minatur Amos .d. Veh qui opulenti eſtis in Sion, et confiditis in montem Samariæ, optimates capita populorum, Non glorietur igitur ſapiens in ſapientia ſua, nec diues in diuitiis ſuis nec fortis in fortitudine ſua, quoniam vanitas vanitatum et omnia vanitas, Quare potiſſimum hominis prædeſtinati ſignum eſt in his non confidere, ſed in ſolo deo habere fiduciam ſpem, quoniam ipſe ſolus ſapientiſſimus eſt cuius ſapientia non eſt numerus, qua (vt inquit

Marginal references: Iere. 17; pſal. 145; pro. 11; 1. Thi. 6; Matth. 6; Eſai. 29; Rom. 1; 1. Cor. 3; Coloſſ. 2; pſal. 93; Amos. 6; eccl. 1; Sap. 7.

ſcriptura attingit a fine vſque ad finem fortiter
et diſponit omnia ſuauiter, Ipſe ſolus omnipo-
tens vt Mardochæus atteſtatur dixit. Domine Heſt. 13.
rex omnipotens in ditione tua cuncta ſunt poſi-
ta, et non eſt qui poſſit reſiſtere potentiæ tuæ,
Solus clementiſſimus cui Moſes dominator do- Exo. 34.
mine miſericors, et clemens, patiens et multæ
miſerationis, ideo propheta, Qui confidit in do pſal. 10
mino glorietur quoniam non derelinquit confi-
dentes in ſe, Et ille idem, Qui confidit in domino pſal. 24.
ſicut mons ſion non commouebitur in æternū,
et hæc de primo ſigno.

Secundum ſignum hominis prædeſtinati eſt
in ſolo deo ſperare, pſalmographo teſtante, qui pſal. 7.
ait, Domine deus meus in te ſperaui ſaluum me
fac ex omnibus perſequentibus me libera me,
quoniam tu dixiſti, quia in me ſperauit libera-
bo eum, Item propter hoc lætatum eſt cor
meum, et exultauit lingua mea inſuper et ca- pſal. 15
ro mea requieſcet in ſpe, Quoniam in te ſpera-
uerunt patres noſtri ſperauerunt et liberaſti
eos, ad te clamauerunt et ſalui facti ſunt, in te
ſperauerunt et non ſunt confuſi, Rurſus, Guſta-
te et videte quoniam ſuauis eſt dominus, bea- pſal. 33.
tus vir qui ſperat in eo, Præterea, Beatus pſal. 35
vir cuius eſt nomen domini ſpes eius, et non
inſpexit in vanitates et inſanias falſas, Pro- pſal. 54
inde iacta ſuper dominum curam tuam, et
ipſe te enutriet, Item in deo ſperaui non time-
bo quid faciat mihi homo, et infra, Domi- pſal. 45
ne virtutum beatus homo qui ſperat in te.
Et alibi, Beneplacitum eſt domino ſuper ti- pſal. 83
mentes eum, et in eis qui ſperant ſuper miſeri- pſal. 145
cordia eius.

prouer. 3 Sapiens quoque in prouerbiis habe fiduciam in domino ex toto corde tuo et ne innitaris prudentiæ tuæ,in omnibus viis tuis,cogita illum,et ſpera in eo,et ipſe diriget greſſus tuos,Denique eſaias concludit.d.Qui autem ſperant in domino,habebunt fortitudinem, quia cum ſint debiles ſua propria natura,propter ſpem in deo , efficiuntur fortes,Aſſument pēnas ſicut aquilæ.ſ.ad volandū in cœlum,currentes propter nimiam agilitatem, et non laborabūt facti ſpirituales, Spiritus nāq; non fatigatur,non debilitatur,nec corpus ſpirituale patitur laborem ambulabunt et non deficient, propter eorum impaſſibilitatem eſt diuinum robur ideo &c.

eſai. 40.

Tertium ſignum hominis prædeſtinati eſt deum diligeret ſuper omnia, et proximum ſicut ſe ipſum,prout dominus in euāgelio teſtatur,dicēs,

Matth. 22 Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua,ex tota mente tua , et proximū tuum ſicut te ipſum,In his enim duobus mandatis tota lex pendet,et prophetæ, ideo ad obſeruantiam iſtorum ſequitur obſeruantia omnium præceptorum dei , De prima namque dilectione dei loquitur apoſtolus.d. Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti,et paulo poſt quis ergo nos ſeparabit a charitate Chriſti,tribulatio,anguſtia,an fames, an nuditas , an periculum , an perſecutio , an gladius. et infra concludit .d. Certus ſum enim quia neque mors,neque vita,neque angeli, neque principatus,neque virtutes,neque inſtantia,neq; futura,neque fortitudo,neque altitudo,neque ꝓfundū, neq; creatura aliqua poterit nos ſeparare a cha-

Ro, 8.

ritate dei, quæ eſt in Chriſto domino noſtro, q̃ quidem charitas hominem eſſe prædeſtinatum oſtendit, eumq; certiorem facit, De dilectione autem proximi & præcipue inimicorum loquitur in euangelio. Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro perſequentibus et calumniantibus vos, vt ſitis filii patris veſtri &c. Dilectio quippe inimicorum propter Chriſtum maximum et præcipuum ſignum eſt hominis prædeſtinati quare etc.

Alia ſigna hominis prædeſtinati aliis ſcripturarum teſtimoniis.

PRimum ſignum eſt velle mori pro Chriſto libenterque optare mortem, veritatis tuendæ cauſa, ait enim apoſtolus ad philip. Mihi viuere Chriſtus eſt, et mori lucrum, Chriſtus namq; dicitur vita hominis prædeſtinati, electi, et iuſti, vt ille idem ad Coloſſ. Mortui. n. eſtis et vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto, et merito dixit abſcondita, quia non habetur certitudo rei, iuxta illud ſapientis, Nemo ſcit vtrum odio vel amore dignus eſt, Quod autem iuſti et prædeſtinati deſiderent mori pro Chriſto, liquet in multis ſcripturarum locis, petrus nempe dixit ad Chriſtum Tecum ſum paratus in mortem et in carcerẽ ire. Apoſtoli inſuper omnes, poſt aduentum ſpiritus ſancti ibant gaudentes a conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati, Item ſancti per fidem lapidati ſunt, ſecti tentati, & tandem gladio interempti ſunt, et idem apoſtolus clamat, cupio diſſolui et eſſe cũ Chriſto.

philip. 1 Coloſ. 3 Eccle. 9 Luc. 22 Act. 10 Hebr. 11 2. Cor.

Secundum ſignum eſt deſiderium viuendi cũ Chriſto ait. n. apoſt. ad Cor. Scimus. ſ. per certi-

tudinē ſpei,quod ſi terreſtris domus noſtra hu-
ius habitationis diſſoluatur id eſt ſi corpus no-
ſtrum terrenum mortale et corruptibile, in quo
habitat animam diſſoluatur.ſ. per mortē et redi-
gatur in puluerem,quod ædificationem.i.habita-
tionē habeamus ex deo domū nō manufactam.i.
non humanæ generationis opere productā,et for
matam,ſed æternā in cœlis,quia tēpore perpetuo
durabit.Nā in hoc ingemiſcimus.i. intus in cor-
de gemimus,hoc eſt cum gemitu poſtulamus,diſ
ſolui ab hoc corpore mortali, cupientes ſuperin-
dui habitationē noſtram, quæ de cœlo eſt.i. im-
mortale corpus recipere,quod ideo de cœlo dici-
tur eſſe,quia cœleſte erit,et in cœlis habitabit,et
cœleſtibus erit ſimile videlicet impaſſibile, cla-
Matth. 13 rum ſubtile,et agile,vt dominus in euangelio te-
ſtatur fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris
mei,de hmōi autē habitatione,indumēto vel cor-
1.Cor.15 pore,taliter dotato,clate loquiē apoſt.ad Cor.d.Se
mina in corpus in corruptione,et ſurget in incor
ruptione,Seminatur in ignobilitate,ſurget in glo
ria,Seminatur in infirmitate ſurget in virtute,Se
minatur corpus animale,reſurget ſpirituale,et hoc
eſt illud veſtimentum,quod cupit homo,ſuper in
dui,vt cum Chriſto ſemper viuere valeat.

Tertium ſignum hominis prædeſtinati eſt ne-
gligere mundum propter Chriſtum , habereque
maximam fiduciam vitam conſequendi æternā,
de primo ait apoſtolus . propter quem.ſ. Chri-
ſtum,omnia detrimentū feci,et arbitror vt ſtet co
Philip. 3 ra,vt Chriſtum lucrifaciam,Exemplo apoſtolo-
rum et ſanctorum omnia relinquentium pro-
pter Chriſtum de. 2 .loquitur Dauid in pſal. Si-
Pſal. gnatū eſt ſuper nos lumē vultus tui domine dedi

ſti lætitiã in corde meo, a fructu frumenti vini et olei multiplicati ſunt, In pace in idipſum dormiã et reqeſcã, Quoniã tu dñe ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me, hæc nãq; tria. ſ. lumẽ veritatis in intellectu, lætitia in bonis opibus, pax in propria cõſcientia, prædeſtinatos eſſe nos certiores facit.

Quartũ ſignũ eſt habere mũditiã cordis, quoniam in euangelio dicitur, Beati mũdo corde, quo niam ipſi deum videbunt, Multipliciter aũt maculatur cor, primo per falſam doctrinam ab hæreticis pdicatã, teſte Apoſtolo corrumpunt bonos mores colloquia praua, Secũdo praua intẽtione, ut ille idem, Modicũ fermenti totã maſſam corrũpit, hoc eſt modica mala intentio, opus quodcũque bonũ maculare valet. Tertio propter ſenſuũ incautã conſideratione ait enim Apoſt. Timeo ne ſi cut ſerpens ſeduxit Euam aſtutia ſua, ita corrum pantur ſenſus noſtri, et excidant a ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto Ieſu, Munditia igitur cordis, noſtræ prædeſtinationis eſt euidẽs ſignum, iuxta illud pſalmographi Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo, cui dominus, Innocens manibus et mundo corde hic aſcendet in montem domini et ſtabit in loco ſancto eius &c.

Matth. 5
1. Cor. 15
1. Cor. 11
pſal. 14

Quintum ſignum eſt ſancta ac ſaluberrima vigilantia in deuotis orationibus, iuxta illud petri, Vigilate et orate quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, &c. Et dominus in euangelio ait vigilate et orate, vt non intretis in temptationem, & alibi, hoc autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtique et non ſineret perfodi domum ſuam,

1. pet. 5
Matth. 26

ita et vos eſtote parati in ſanctis orationibus vi-
gilando quia qua hora non putatis, filius homi-
nis veniet. quamobrem concludit. ſapiens. d. iu-
ſtus cor ſuum tradit ad vigilãdum diluculo, &c.
Eccl. 29 hæc igitur vigilantia reddit hominem prudentẽ,
(et non eſt prudentis dicere bona putarem) pari
ter & prædeſtinatione dignum.
Sextum ſignum eſt perfecte ac ingenue ope-
Gala. 6 rari propter Chriſtum, prout apoſtolus nos ad-
monet. d. Dum tempus habemus operemur bo-
num, et alibi, Gloria honor et pax omni operan-
Rom. 2 ti bonum. Cum. n. quis in ſeipſo experitur nun-
quam velle deum offendere, Sed in mãdatis eius
ac operibus perſeuerare, vt de virtute in virtu-
tem proficiſceretur, vſque in finem vitæ, ſed de
numero eſſe prædeſtinatorum et electorum pro-
babiliter concludere valet.
Septimum ſignum eſt, omnes exteriores ſenſus
in Chriſti paſſione exercere, Senſus. n. auditus cu
Ioan. 19 iuſcunque electi ac prædeſtinati ſæpenumero ſpi
ritualiter meditatur, glorioſum Chriſti clamo-
rem quando Ieſus. ſ. clamans voce magna emiſit
Ierem. 3 ſpiritum. Vnde Ieremias nomine cuiuſcunque ele
cti, plorando clamat, Senſus cordis mei turbati
ſunt in me, quoniam vocem tubæ. i. Chriſti audi
uit anima mea, Senſus viſus contemplatur liui,
Eſai. 53. dum Chriſti colorem, de quo eſai. non eſt ei ſpe-
cies neque decor, et vidimus eum et non erat ei
aſpectus et deſiderauimus eum deſpectum, Sen-
ſus odoratus ſuauitatem paſſionis immolati chri
Ephe. 5 ſti odorat, ait. n. apoſtolus, tradidit ſemetipſum p
nobis hoſtiam deo in odorem ſuauitatis, Proin-
de ſenſus guſtus ſuauem Chriſti guſtat amorẽ,
1. pet. 1 Quoniam ipſe dilexit nos et lauit nos a peccatis

nrs in ſanguine ſuo, Sēſus deniq; tactus xpi dolo rē ſentit aſperrimū quēadmodū ipſe de ſe loquēs clamat, O vos oēs qui tranſitis per viā attēdite & uidete, ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus &c. Trenoꝝ.1

Sentiat ergo auditus fide credēdo, ſentiat uiſus dū p meditationē intueē Xpm, Sentiat odoratus p amorē attrahēdo, ſentiat guſtus dū condelet amore, Sentiat tactus humilitate eū imitādo, his deniq; ſignis pōt quilibet de numero pdeſtinatorum & electorū ſe eſſe probabiliter arbitrari, ſiquidē nō intrabit in ſanctā Ieruſalē aliquid ini quitatē, & abominationē faciēs, ſed tantū illi qui ſcripti fuerint, in libro vitæ ipſius immaculati agni qui cum patre & ſpiritu ſancto regnat in æternum. Amen. Epilogus Apoc.21

DE CVLTV DEI

DEQVE SANCTORVM

inuocatione, ipſorū ſuffragiis Diſputatio qrta, Cōcluſio prima.

TAMETSI deus ſua æterna prouidentia oīa noſcat, immutabiliterq; oīa facienda diſponat, falſe tñ inſueuūt hæretici oīa fieri abſoluta neceſſitate, Quare nō deprecandus eſt deus, nihilq; proſunt hominū orationes.

Secunda Concluſio.

MVlta nempe promiſit nobis dominus æternaliter, & immutabiliter dare, quæ tamen non niſi præcib. vel orationibus a nobis impe

trari valẽt, Nec depcãtis orõ dei ꝓpoſitũ mutat,

Hæ concluſiones ſic apertiſſime demonſtrantur. Quoniã omnes ſancti tam veteris quam nouæ legis in eorum neceſſitatibus deum præcipue
Pſal. 7 orauerũt, tum maxime regalis propheta Dauid,
Pſal. 9 qui ait, Domine deus meus in te ſperaui, & infra
Pſal. 12 Miſerere mei domine vide humilitatem meam.
Pſal. 15 Item vſq; quo domine obliuiſceris me in finem,
24.27.30 Et rurſus, Conſerua me domine quoniam ſpera
33. ui in te, itidem Ad te domine leuaui animã meã.
Et poſt ad te domine clamabo ne ſileas a me, proinde in te domine ſperaui non confundar in
1019. æternum, & infra, Quæſiui dominum, & exaudiuit me, denicq; ille idem ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Vide quoq; per ſingulos pſalmos & ferme vbique inuenies Dauidem in neceſſitatibus ſemper oraſſe Deum, Multotieſque exauditum fuiſſe. Et non tantum ille, ſed alii quamplurimi Prophetæ & ſancti de quibus infra. &c.

Pulchra Difficultas.

AT pro earum concluſionum maiori lumine merito quæret hæreticus motus aliqua ineuitabili curioſitate. Cum enim deus per ſuã æternam prouidentiam omnia noſcat, ac immutabiliter faciendo diſponat, ad quid proſun hominum orationes quib. deum nec informare nec
Reſpõſio a ſtatuto poſſunt ordine mutare. Ad quam difficultatẽ dicendum eſt quod alio fine orandus eſt eius, & alio fine orandus eſt homo, deus namq; non eſt orandus quaſi noſtra oratione flectẽdus, vt quouis modo a ſuæ volũtatis inſtituto immutãdus ſit, quoniam ſimpliciter eſt immutabilis, nec flecti põt de nolle velle & cõtra, nec de uno

velle in aliud,neq; aliqd de nouo velle quod nõ ab æterno voluit, Orandus eſt aũt deus, vt nos ipſos excitemus orantes, vt prouocemus ad orationem & noſtræ miſeriæ compaſſionem. At cõtra non ob aliud hominem rogamus niſi vt ipſum ad miſericordiam moueamus. Quare manifeſte liquet quod ſine contrario laborat intentio noſtra deum orando, & hominem deprecando. Ibi quidem finis eſt immutatio orantis, hic eius cui deprecatio dirigitur. Qua de re non modica eſt differentia inter oratorem ſpiritualem, & ſecularem. Orator nanque ſecularis intendit oratione ſua, mouere iudicem & in partem ſuã ipſum inclinare, vt ſibi faueat & pro parte ſua iudicet & ſententiet. Quemadmodum ille excellentiſſimus arpinas orator cæterique luculentiſſimi oratores. Orator vero ſpiritualis per orationem ſuam quam coram altiſſimo fundit non intendit ipſum mouere quem ſcit indubitanter in vltimate ſtabilitatis immobiliſſimum; ſed potius intendit ſemetipſum facere idoneum per orationem vt concedatur quod impetrare intendit vt ſi petimus, liberari a malo quatenus intuitu iſtius petitionis malum a nobis deus auferat, ſi vero petimus donationem alicuius boni vt intuitu orationis efficiamur hoc accipere digni & idonei. Non vt per illam orationem flectamus Deum optimum maximum, vt hoc nobis conferat, quaſi nunquam conferre voluerit, & tunc primo velle conferre incipiat, cum ab æterno hoc concedere nobis diſpoſuerit ad petitionem tamen noſtram factam vel faciendã tẽpore certo, ſecus eſt de quolibet homine, qui petitionibus vincitur, vt hoc, vel illud faciat,

Cõtrario ſine orandus eſt, deus & hõ

Duplex orator ſpiritualis et ſecularis

quod nunquã facere diſpoſuit. Et ita de vno incipiat velle facere. Oramus igitur vt p̃miſſum eſt nõ vt mutet propoſitum ad noſtrã orationẽ, ſed vt oratione nos ipſos diſponamus & efficiamur idonei impetrare quod petimus. Volẽs itaq; Deum tibi fore pium & miſericordem eſto tibi ipſi pius & miſericors, eſt.n. durus duris, pius piis, bonus bonis. ſed iudex malis, talem itaq; illum inuenies, qualis et tu fueris in tuis deſideriis non quidem per mutabilitatem eius, ſed per tuã, Volens inſuper in curia ſua iuſtitiæ abſolutionẽ conſequi, te ipſum accuſabis, iudicabis, condemnabis. Et ſic remiſſionem impetrabis, non ſiquidem per mutabilitatem ſui, ſed per tui mutationem. Cum.n. peccator incipit deteſtari peccatũ, mutatur, quia habet in ſe deteſtationem quam prius non habuit. Et ſi petit ipſorum delectionem iterum mutatur ob petitionem quam prius non habuit. Deus autem delendo vel remittendo peccatum non mutatur quia nihil in ſe recipit, quod prius in eo non fuit, ſi Deus vult peccatum orantis non imputare ad pœnam, nec punire ad eius deteſtationem, & petitionem, ſeu ſi vult conferre ei aliquam gratiam ad eius orationem, non incipit hoc de nouo velle, ſed ab æterno hoc voluit, cum pro illo peccator peccaretur, & deteſtaretur, ſeu pro illa gratia conſequenda deprecaretur, ſicut ſi ergo ſtatuerem mecum inimico meo velle remittere offenſam, quotienſcunq; petierit veniam, vel ad ſuam ſupplicationem quam futuram pro certo tẽpore, ex reuelatione vel qualitercunq; præuiderem, remittendo ad ſuam ſupplicationem non mutaret pro tunc, quia nullum actum nouum in me haberem,

Quomodo orandus eſt deus

Mutatur peccator deus aũt ſemp remãet immutabilis.

Pulchrũ exemplũ

quem prius non habuerim; ſed ipſe in ſe mutaretur de non petente in petentem. Ita pariter dicendū eſt de deo. Ab æterno enim deus vidit petitionē hominis futuram, ſiue pro peccatorum remiſſione, ſiue pro alicuius alterius boni impetratione & ad talem petitionem fiendam in tempore determinato decreuit ſe ab æterno remiſſurū peccatū vel collaturum illud bonnū quod petetur & hoc ſine omni ſua mutabilitate. Quamuis hoc fieri non poſſit ſine mutatione eius, qui petit; vel quia etiam deus ſtatuit ab æterno quotieſcunq; peccator ingemuerit, parcere ei, ſi igitur peccator dolet de peccato, deus autem remittat ei peccatū quod prius nō remittebat, non ex hoc ſequitur mutatio in deo, ſed tantū in ipſo peccatore. Vult inſuper nobis deus cōferre multa bona tam corporis, quam animæ. Attamē mediātibus debitis mediis interque potiſſimū mediū eſt oratio. Quapropter & mandat & docet nos orare. Patres quoq; tam veteris, quam noui teſtamenti ſummopere, omniq; ſtudio & diligētia, tam pro malis remouendis, quam pro bonis acquirendis humiliter & deuote orarūnt, ſæpiſſimeq; nimirū in eorum petitionibus exaudiebantur, vt liquet in toto ſacrarū ſcripturarum diſcurſu, quem ſcribere pro maiori harum concluſionum euidentia; perutile fore arbitror.

Per fideliū orationes nunquā mutat deus

In primis igitur adeſt ille primus Patriarcha Abraam, qui humiliter & diſcrete, inſtanter et pie orauit dominū pro ſodomitis, qui proculdubio fuiſſet exauditus ſi ad minus decem viri boni inuenti fuiſſent in ciuitatibus ſodomorum. Gen. 18

Iſaac deprecatus eſt deum pro vxore ſua ſterili, quam etiam parituram fore diſpoſuerat dñs. Gen. 25

Gen.32 Iacob ſe ab vnore & familia ſeiunxit, & dominum quotidie humiliter exorauit,

exo.8 Orauit dñm Moſes vt plagas ab Egypto auerteret,& exaudiuit eum,licet illi mali eſſent.

exo.17 In bello quid habuerũt filii Iſrael cõtra Amalech plus fecit Moſes orando quam Ioſue pugnando.

exo.32 Poſt adorationem uiteli videbatur dominus populum velle delere,ſed Moſes per orationis inſtantiam obtinuit.

Nu.11 Per orationem Moſi abſorptus eſt ignis, qui caſtra murmurantium deuorabat

Nu.12 Maria per orationem Moſi a lepra curata eſt

Nu.21 Populus etiam ab ignitis ſerpentibus afflictus dixit ad Moſen ora pro nobis &c.orauit quippe & exauditus eſt.

1.Re.1 Anna orabat dominum flens largiter, loquebatur autem in corde,& uox penitus non audiebatur,& tamen,quod petiit obtinuit.

1.Re.7 Pugnaturi filii Iſrael contra Philiſteos dixerunt Samueli.Non ceſſes pro nobis orare,vt ſaluet nos deus de manu philiſtinorum.

1.Re.12 Dixit Samuel ad populum, abſit a me hoc peccatum vt ceſſem orare pro vobis,hoc autem dixerat ſciens quod fere ſemper exaudiebatur a Deo.

2.Re.12 Dauid deprecatus eſt dominum pro paruulo filio Ieiunauit quoq; & iacuit ſuper terrã bonus quippe fuit modus orandi, ſed tamen non fuit exauditus propter maius eius bonum.

3.Reg.18 Orauit helias eum inſtantia magna pro pluuia, quam tandem obtinuit. Qui & pauloante oratione ſua impetrauit,vt ignis de cœlo deſcenderet, uoraret holocauſtũ & ligna & lapides.

Ioſaphat Rex Iuda totum ſe contulit, ad rogā dum dominū cum ſacerdotibus & toto populo ſuo. Audiēs quod maxima multitudo gentiū venerat contra eum clamabat nanqȝ. Audite me viri Iuda & omnes habitatores Ieruſalem, credite in domino deo veſtro & ſecuri eritis. Credite prophætis eius & cuncta euenient proſpera, tunc autem meruit exaudiri a domino. 2.parali. 20

Pariter Ezechias Rex Iuda fideliter, diligēter ac prudenter orauit dixit quoque ad Eſaiam vt oreret cum audiſſet nuntios Regis Aſſyriorum cuius oratio mirumimmodum fuit a deo exaudita eo quod miſit angelum ſuum, qui percuſſit in caſtris ægiptorū centum octoginta quinqȝ millia pugnatorum. 4.Re.19

Et ille idem cum eſſet infirmus ad mortem & dixiſſet ei Eſaias diſpone domui tuæ qa morieris cōuertit ſe ad parietē orauit & fleuit fletu magno ob cuius orationem vitam longiorem obtinuit. 4.Re.20

Mirifica quoque humilis, & efficax fuit Manaſſe oratio. Paralip. 33

Eſdra ſiquidem ait Ieiunauimus & orauimus dominum pro recto itinere, & ſecure euenit nobis & proſpere. eſdre. 8

Sarra filia Reguelis audita cōtumelia ancillæ perrexit in ſuperius cubiculum ibique tribus diebus in oratione perſiſtens cum lachrimis. Dominum deprecabatur vt ab illo improperio liberaret eam, quod inſte factum eſt. Tobiæ. 4

Item Tobias iunior accepta vxore tribus noctibus orationibus ſe contulerunt qui, & meruerunt exaudiri. Tobiæ. 8

Filii Iſrael audita potentia Holophernis ſe orationibus dederunt, quibus & Iudith ait. Iudith. 4 8.13

Nihil aliud fiat niſi oratio pro me ad dominum, quæ acceſſit ad Holophernem, & prius fuſa oratione eum decollauit.

Ioan. 16 Heſter inſuper locutura regi iuſſit vt Iudæi pro ea orarent. Et nota ibidem de oratione Mardochæi & Heſter pro populo ſuo quam & deus
Heſter. 13 exaudiuit.

Magnæ reputationis apud deum erat oratio
Hiere. 11 Hieremiæ cum diceret ei dominus. Noli orare pro populo iſto.

Daniel. 3 Ananias & ſocii eius orauerunt deum in fornace dicentes. Benedictus eſt patrum noſtrorum deus, & laudabilis in ſecula.

Dani. 14 Suſana videns omne humanū ſibi deeſſe auxilium, ſuſpexit in cœlum et recurrit ad orationis auxilium & exaudita eſt.

Ionæ. 2 Orauit Ionas de ventre piſcis dominum, qui eum exaudiuit.

Iudas quoq; clamauit in cœlum & orauit pro dei miſericordia conuertitq; exercitum Gorgiæ.
1. Mach. 4 Qui autem prius in aliis duobus prœliis non
6. 7 orauit. Et per conſequens victoriam non obtinuit, vt eſſet expreſſe, & manifeſte ſignum quod oratio potentior eſt armis.

1. Mac. 11 Sic Ionatas videns quod omnes exceptis paucis eum reliquerat, ſcidit veſtimenta ſua & orauit, ac inde victoriam obtinuit.

2. Mac. 1 Iudæi deniq; in Hieruſalem ſcripſerunt aliis Iudæis per ægiptum morantibus dicentes, ſcripſimus vobis impetu & tribulatione, quæ ſuperuenit nobis, orauimus autem ad dominum, et exauditi ſumus.

Alia etiam quā plura ſcripturararum teſtimonia in medium adducere poſſumus, ſed ne liber

nimis protendatur in longum ſufficiant iſta vete
ris legis exempla, ad oſtendendum quod patres
illi. Illuſtres viri, et mulieres in eorum neceſſita-
tibus deum exorarunt a quo ſæpiſſime exaudie-
bantur, modo autem ſupereſt, vt ad alia noui te-
ſtamenti deueniamus exempla.

Dominus enim et ſaluator noſter tanquã prin Matth. 6
cipale caput et fundamentum totius eccleſiæ,
vt in multis euangeliorum enarrationibus diſ-
fuſe habetur, orauit noſq; docuit non tantum ora
re, ſed et modum orandi dicens. Sic ergo orabitis,
pater noſter &c.

Poſt vero aſcenſionem domini in cœlum re- Actuū. 1
uerſi ſunt diſcipuli in Ieruſalem et erant omnes
perſeuerantes in oratione vnanimiter cum mulie
ribus et Maria, et orantes ſpiritum ſanctum ac-
ceperunt.

Item petrus et Ioannes aſcenderunt in tem- Actuū. 3
plum ad horam orationis nonã.

Cum oraſſent diſcipuli vnanimiter vna voce Actuū. 4
motus eſt locus in quo erant congregati, repletiq;
ſunt omnes ſpiritu ſancto, et loquebantur ver-
bum dei cum fiducia.

Stephanus autem in morte pro ſe et inimicis Actuū. 7
ſuis orauit, oratione cuius conuerſus eſt Saulus
adoleſcens.

Petrus quoque et Ioannes orauerunt pro illis Actuū. 8
de ſamaria vt acciperent ſpiritum ſanctum tunc
autem imponebant manus ſuper illos et accipie-
bant ſpiritum ſanctum.

De Cornelio inſuper dicitur, orationes tuæ et Actuum 6
eleæmoſynæ aſcenderunt in memoriam in con-
ſpectu dei.

Proinde aſcendit petrus in ſuperiora domus Actuū. 10

circa horam ſextam, vt remotus a familia deuotius oraret.

Actu. 12 Rurſus cum ille idem ſeruaretur in carcere herodis, oratio fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad deum pro eo, quæ & exaudita fuit.

Actu. 22 Orans pau. in templo tractus in ſtuporem mētis vidit dominum Ieſum dicentem ſibi, velociter exi de Ieruſalem.

Ro. 1 Paulus deinde pro aliis orauit, vt ipſe teſtatur dicens, Memoriam veſtri ſemper facio in orationibus meis.

Rom. 15 Et ille idem aliorum orationes nimirum expoſtulabat dicens, obſecro vos fratres vt iuuetis me in orationibus veſtris ad deum, vt liberet me ab infidelibus qui ſunt in Iudæa.

Iacobi. 5 Denique Iacobus, oratio fidei ſaluabit infirmum, ideo orate pro inuicem vt ſaluemini, quare &c.

Ex his igitur duarum præcedentium concluſionum veritas liquet, ex quibus etiam ſequitur alia.

Tertia concluſio.

MAxima igitur fiducia ſemper orandum eſt præclare nanq; promiſit nobis dominus ſe daturum quicquid in nomine ſuo petierimus. At cum ipſe ſit via, veritas, & vita, ideo nec decipi nec quemquam decipere valet. Quare verba eius vtiq; veriſſima ſunt.

Hæc concluſio licet ſit clara ex ſupradictis nihilominus poteſt denuo ſic per amplius demonſtrari. Ait enim veritatis Magiſter in euange-
Ioan. 16 lio Ioannis, Si quid petieritis patrem in nomine
Ioan. 14 meo dabit vobis, qui paulo ante dixerat, Quicquid petieritis in nomine meo hoc faciam. In

euangelio quoque Matthi. Omnia inquit quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis, et alibi dico vobis omnia quæcunque orantes petitis credite quia accipietis et euenient vobis. Et quid plura dicam. Aut quid laboro tot enarrare dicta. Nonne et ille idem in euangelio Matthei ait. Petite et dabitur vobis, quærite et inuenietis pulſate et aperietur vobis, quia omnis qui petit accipit, et qui quærit inuenit, et pulſanti aperietur. Et infra, ſi habueritis fidem et non hæſitaueritis non ſolum de ficulnea facietis, ſed et ſi monti huic dixeritis tolle et iacta te in mare fiet, Marcus inſuper, omnia poſſibilia ſunt credenti. Proinde Iacobus inquit ſiquis autem veſtrum indiget ſapientia poſtulet a deo. qui dat omnibus affluenter et non improperat et dabitur ei poſtulet autem in fide nihil hæſitans qui enim hæſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento mouetur et circunfertur, Adeamus igitur cum fiducia, vt docet nos paulus, ad thronum gratiæ eius, vt miſericordiam conſequamur & gratiam inueniamus in auxilio opportuno quare &c.

Matt. 18
Marci. 11
Matth. 7
Matt. 21
Marci. 9
Iacobi. 1
hæbre. 4

De ſanctorum inuocatione ipſorũque ſuffragiis.

QVoniam autem veritas fidei catholicæ in multis ab hæreticis et præſertim his temporibus ab impiis Lutheranis venenoſis morſibus laceratur, necnon falſis dilaniatur ſcriptis, ideo nunc maxima neceſſitate cogente, & non tantum pro veritate defendenda, quinimo et pro falſa eorum opinione remouenda, non minus q̃ pro eorũ cõuerſione optãdaq; ſalute, meritiſſime quæriẽ. An ſancti in patria orẽt pro nobis exiſtẽ

Peroptia difficultas.

tibus in via. Vnde pro elucidatione huius diffi-
cultatis ſciendum eſt,quod fuit hæreſis quorun-
dam nimia temeritate ,omnium ſanctorum cul-
tu tollere volentium,qui nullum ſanctis honorẽ
impendi debere impie fatebantur,neq; pſeces vl
las ad eos dirigi,ſed nec eorum reliquias venera-
ri,Huius author et hæreſiarcha primo fuit Ioui-
nianus et Eunomius et poſt hos Vigilantius,
quem errorem cum ſuis authoribus,beatus Hie-
ronymus in epiſtola , ſiue libello , quem contra
Vigilantium,quem edormitantium nominat ſcri
pſit ægregie,recitat et confutat.ſed illis beati Hie
ronymi confutationibus non obſtantibus,de no-
uo inſurrexerunt Aquilonares hæretici illis peio-
res,qui auſi ſunt pernicioſæ et valde nequiter il-
los priores errores excitare,aſſerere, ac pertinaci-
Lutherãi ter defendere.Dicunt nanq; quod ſancti in patria
de nõ orã pro nobis non orant,immo nullius mortui pro
do ſãctos alio exaudiendam eſſe orationem. Et ideo fruſtra
ãtiqs hæ nos ad ſanctos clamare prædicant,ac eorum pa-
reſes ſu- trocinia implorare,ſed vniuerſorum preces ora-
ſcitarent. tionesue ad ſolum deum dirigendas eſſe aſſerunt
At pro ſuo errore defendendo duabus rationibus
argumentatur ſcilicet ex diuina perfectione,et ex
ſanctorum ſtatu,et conditione.

1.hæreti- Ex primo nanq; ſic dicunt.Nos ſiquidem oran-
corũ rõ. do principaliter petimus vitam æternam, et alia
dũtaxat iniquantum ad illam conſequendam or
dinantur vt gratiam et vitæ ſanctitatem , vt do
cet beatus Auguſtinus ad probam de orãdo deũ
Solus autem deus eſt qu. beatificat,ſolus qui gra
tiam infundit,qua nos in vita ſanctificat ſecundũ
illud pſalmi.Gratiam et gloriam dabit dominus
ideo ad ea impetrãda fruſtra ſancti imploratur,q

neq;

neq; gloriã,neque gratiã nobis tribuere poſſunt.

Præterea quid opus eſt ſanctos inuocare pro quocunque perpetuo,vel temporali bono conſequẽdo.Cũ deus omnia ſolus dare ſufficiat, q̃ omnipotens,& oĩa dare velit, quia liberaliſſimus & clemens,plus nos amans,quam ſanctorum ſinguli,immo quam pariter vniuerſi. Quam quidem dilectionem oſtendit per illud Ioan. Sic Deus dilexit mundum,vt filium ſuum vnigenitum daret ſ.in mortem ignominioſiſſimam,& apoſtolus ad Ro. Si filium tradidit,quomodo non omnia cum illo nobis donauit. Iniuria ergo quedam dei videtur ad ſanctos recurrere in his quæ dominus ipſe paratiſſimus eſt donare.Maxime cum frequenter dominus ſub iuramenti atteſtatione promiſit omnia ſe daturum,quæ ab ipſo fideliter peterentur,Amen amen dico vobis(ait apoſtolis)Si qd. petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Immo ad petendum nos excitat.d. Petite et accipietis,quærite & inuenietis, pulſate et aperietur vobis,et alibi.Omnia quæcunq; petieritis in oratione,credentes accipietis, neque credendum eſt(inquiunt hæretici) ſanctos miſericordiores fore & ad veniam promptiores, q̃ dominus ipſe miſericordiarum pater et deus totius conſolationis qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra,quare & cæte.

Cõfirmatur ratio.

Ioan. 3.

Ro. 8.

Ioan. 16

Luc. 11
Matth. 21

2. Cor. 1

Ex ſecundo ſ. ſtatu et conditione ſanctorum ſic arguunt ſancti nobis auxiliari, nec meritis poſſunt,nec precibus et non ponitur alius auxilii modus,igitur &c. Non meritis quare neque præteritis,neque recentibus. Nam pro præteritis iam ſufficienter præmiantur ſecundum illud Apoca. Opera enim illorum ſequuntur illos.

Secunda principalis hæreticorum ratio.

Apoc. 14

Ephe. 6 Pau. quoque ad Ephe. vna cum propheta in pſal.
pſal. 61 ait. Tu reddes vnicuique iuxta opera ſua, Et do-
minus in euangelio Luc. Menſuram bonam con-
Luc. 6 fertam et coagitatam et ſuperfluentem dabunt in
ſinu veſtro, quare manifeſte patet, quod quili-
bet ſanctorum longe amplius præmia habet,
quam meruit à domino. Non ergo videtur
(aiunt hæretici) quod ſanctorum merita quo-
rum retributionem pleniſſimam receperunt aliis
proficiant: vt eis horum intuitu noua bona con-
ferantur &c. Recentia quoque merita quibus ali-
quid de nouo mereantur non habent, quia ſta-
tum meriti exceſſerunt. Quippe in termino
ſunt non in via, non currunt in ſtadio, ſed bra-
uium acceperunt, curſum merendi conſumma-
runt, fruuntur tandem repoſita iuſtitiæ iam co-
rona, & per hoc videtur probari poſſe, quod ſan-
cti non orant pro nobis, cum oratio ſit opus ma-
xime meritorium, illi autem mereri non valent
igitur &c.

Cōfirmatur ratio. Proinde aut ſancti vident deum velle confer-
re illud pro quo orant, & ſic fruſtra fundunt pre-
ces, cum videant deum infallibiliter collaturum
quod affectant, ſi vero viderint deum, aut nol-
le, aut non velle conferre, nequaquam ora-
bunt, quoniam per omnia concordant diuinæ
voluntati, Nec vnquam petunt, aut deſide-
rant fieri, quod deum vnquam facturum cogno-
ſcunt. His et ſimilibus rationibus, ac authori-
tatibus decepti ſunt nunc multi noſtro tempore
Lutherani vna cum antiquis hæreticis, ideo an-
tequam has ſophiſticas ſoluamus rationes, prius
oſtendenda eſt veritas, pro qua contra eos poni-
tur hæc concluſio.

Concluſio Quarta.

FIrmiter credendum eſt ſine vlla mentis hæſitatione ſanctos in patria pro hominibus intercedere, nobiſque ſuffragari meritis et precibus. Quare et ipſi implorandi ſunt ſicut et Angeli, qui ſuffragantur nobis, licet vnus tantum ſit mediator inter deum et hominem, qui eſt Chriſtus Ieſus.

Sancti quippe adiuuant nos meritis, dum præcedentia eorum merita nobis ſuffragantur, & precibus, dum noſtra vota a domino cupiunt impleri, et in hoc orant pro nobis, deſiderio, non voce, dum miro affectu deſiderant hæc vel illa nobis a domino concedi intuitu ſuorum meritorum vel effectuum, & hæc ſiquidem concluſio. Tum euidentiſſimis rationibus, tum ſcripturarum teſtimoniis tam veteris, quam nouæ legis, tum denique diuorum patrum authoritatibus clariſſime demonſtrabitur. Tria namque ex hac concluſione oſtendam. Primo qualiter deus multa contulit viuentibus propter patrum dormientium merita, & in ſinu Abrahæ quieſcentium. Secundo quod ſancti inſuper et Angeli dei de facto pro nobis orant in cœlis, ac ſuis precibus multa pro nobis intercedunt ad dominum. Tertio quod nos in terris conſtituti iubemur multiplicibus ſcripturarum exhortationibus mutuo pro nobis orare. Quare ſi in carne viuentes aliis orando beneficia plurima impetrarunt. Tanto magis viuentes in Chriſto in æterna fœlicitate poſſunt pro nobis non ſolum orare, ſed et multa maiora bona nobis impetrare. Primum quidem eſt luce clarius in ſcripturis, tum maxime in veteri teſtamento, ait ad Iſaac do- Gen. 26.

Tria pulcherrima ex cōcluſione demōſtrant.

minus,Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas coe li,daboque poſteris tuis vniuerſas regiones has, et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ,eo quod obedierit Abraham voci meæ,et cuſtodierit præcepta et mādata mea,et cerimonias, legesq; ſeruauerit,et paulo poſt ſequitur.Noli timere quia ego tecum ſum;benedicā tibi,et multiplicabo ſemen tuum propter ſeruum meum A-

Exo.3. braham.Itaque frequenter dominus facturus beneficia poſteris commemorat ſe deum Abraham, Iſaac et Iacob.vt liquet in exodi.lib. Et in pleriſque aliis locis.Non eſt ergo mirum ſi in commemorationem ſanctorum obſeruat ecclesia,qđ antiquitus fieri ſolebat, vt in orationibus, patrū memoria recoleretur,quatenus eorum meritis ſuffraganiibus facilius,quod petebant impetrarent, ſic Moſes pro populo peccante intercedens inqt,

Exo.32 Recordare Abraham Iſaac et Iſrael ſeruorum tuorum,et poſt pauca ſequitur, Placatuſque eſt dominus &c.pariter Azarias in fornace ſuccenſa orans,Ne auferas inquit miſericordiam tuam

Daui.3 a nobis domine Deus noſter propter Abraham dilectum tuum,et Iſaac ſeruum tuum, et Iacob ſanctum tuum.Dominus quoque dixit ad Salomonem ſcindam regnum tuum, et dabo illud ſeruo tuo.Verūtamē in diebus tuis non faciā pptet

3.Reg.11 Dauidem patrem tuum, de manu filii tui ſcindā illud,nec totum regnum auferam, ſed tribū vnā dabo filio tuo propter Dauid ſeruum meum et Ieruſalem quam elegi,multis ſiquidem patrum merita filiis ſuffragantur. Vnde cum Ezechias diuinum poſtularet auxilium, audiuit dominum dicentem,protegam vrbem iſtam, et propter me

4.Re.20 et propter Dauidem ſeruum meum.Norunt igi-

tur hæc certiſſime patres vete.teſt.ea propter cũ orabant dominum,patrum merita recenſebant vt ſic eorũ ſuffragantib.meritis faciliũs audirentur, ſic & nunc eccleſia Chriſti facit, inuocãdo Apoſtolos,martyres,confeſſores,ac virgines ſanctas, non tamẽ inuocantur huiuſmodi ſancti,tanquã datores bonorum pro quibus oramus,ſed vt interceſſores apud dominum, vt eorum præcibus adiuuemur in eo,quod poſtulamus Abſalõ nanq; reconciliatus patri,per biennũ tamẽ moratus in Ieruſalem,non vidit faciem patris ſui,ſic peccator reconcilliatus Deo nõ ſtatim ſe præſentat ei, ſed per mediatores & interceſſores,Ait.n.Dauid in Pſalmo, Pro hac orauit ad te omnis miſericors,Beati autem ſunt ſancti & miſericordes,Et hæc de primo ſatis ſint dicta.

Ex dictis cõcludit ppoſitũ author

2.Reg.14

Pſal.31

Quantum ad ſecundum dico ſanctos in cælis pariter & angelos Dei de facto pro nobis intercedere & orare, vt expreſſius eadẽ ſacra atteſtatur hiſtoria.Nam dñs volens Ieremiæ oſtendere quod peccatis populi exigentibus, exaudiendus non eſſet pro populo illo ait, Si ſteterint Moſes & Samuel coram me non eſt anima mea ad populum iſtum, quaſi diceret,ſi hi qui te maiores ſunt orarent pro populo illo non audiret,quanto minus te,ſed ad iſtud Ieremiæ dictum reſpõdet zuinglius hæreticus ; ſi Moſes & Samuel ſteterint coram me.i.ſi in humanis eſſent ac pro populo iſto intercederent,adhuc vinceret indignatio gratiam,ſed hoc eſt hæreticorum proprium, & præcipue Lutheranorum, tum maxime zuinglii ſanguinolẽti ſemper indepraua tos ſenſus torquere ſcripturam, nam cum ipſi ſemper exigant claras ſcripturas , & nullas admittant gloſſas,

Iere.15

Falſa hæreticorũ gloſa

cur iam clara allata ſcriptura contrariã iſte affert gloſſam. Deus nanq; dicit, ſi ſteterint, non dicit ſi viuerent & ſtarent, ideo non debet ſic gloſſari ſcriptura præcipue cum gloſſa illa non ſit fundata in ſcripturis nec in ſanctorum patrum authoritatibus, aut conciliis, potius autem contrarietur veritati, dicit ergo veritas ſcripturæ, ſi ſteterint, ſcilicet ad orandum Moſes & Samuel coram me, quod nihil eſſet dictu, ſi aliquando ſancti pro populo non orarent nec orare poſſent, ſimile. n. eſſet ac ſi diceret, ſi lapides orarent non audire, ita nec te exaudiam, ꝓſupponit igitur dñs Moſem & Samuelẽ aliquãdo pro populo orare.

Præterea dicitur de propheta Ieremia dudum defuncto, hic eſt fratrum amator & populi Iſrael, Hic eſt qui multum orat pro populo, & pro vniuerſa ſancta ciuitate Ieruſalem, Ieremias propheta Dei, quod autem exaudita fuerit eius oratio patet per illud quod ſequitur. Ex extendit Ieremias dexteram, et dedit Iudæ gladium dicens: Accipe ſanctum gladium aureum munus à deo in quo eiicies aduerſarios populi mei Iſrael. Et nõ ꝓdeſt dicere, quod libri Machabæorum non ſint canonici apud Hæbreos, quoniam omnes canones Eccleſiæ, de canonicis ſcripturis enumerant Machabæos; quare oſtendant hæretici vbi habent alios ſcripturarum libros eſſe authenticos, Et profecto inuenient iſtos, licet (teſte Auguſtino) in ſinagoga non fuerint approbati, eccleſia tamen approbat illos &c.

Ex nouo etiam Teſtamento ad idem proferri poſſunt teſtimonia. Nam ſaluator noſter ſanctus ſanctorum & beatiſſimus beatorum ſecundum aſſumptam humanitatis naturam pro no-

bis orat in cœlo ad patrem, ſicut ad Romanos Apoſtolus ait, quia & Chriſtus Ieſus etiam in terpellat pro nobis. Item ad Hæbreos, Ieſus ſempiternum habet ſacerdotium, vnde & ſaluare imperpetuum po teſt accedens per ſemetipſum ad Deum ſemper viuens ad interpellandum pro nobis, Ioannes quoque in prima canonica inquit: Scribo vobis, vt non peccatis ſed & ſiquis peccauerit, Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Cum ergo Chriſtus caput noſtrum pro nobis oret apud patrem, cur hoc non de membris eius, beatis, ſcilicet credamus, orat autem pro nobis Chriſtus, non ſecundum diuinam naturam ſecundum quam æqualis patri cum eo condonat petita, ſed ſecundum humanam, ſecundum quam minor eſt patre & meruit in omnibus exaudiri. Nec dubium eſt ſanctos eum in hoc imitari in cœlis, ſicut eum imitari ſunt fideliter hic in terris.

Hebræ. 7

1. Ioan. 2

Pariter & de Angelis dicendum eſt, quod & ipſi reuera pro nobis orant in cœlis, vt diuinæ fatentur hiſtoriæ. Angelus, enim orat pro populo Iudaicō dicens: Dominū exercituum vſque quo tu nō miſereberis Ieruſalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es. Et reſpondit dominus angelo bona verba conſolatoria. Proinde Angelus domini locutus eſt Ad Danielem dicens. Noli metuere Daniel, quia ex die primo quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu Dei tui exaudita ſunt verba tua, & ego veni propter ſermones tuos; princeps autem regni perſarum reſtitit mihi viginti &

Qualiter Angeli orāt pro nobis

zach. 1

Daiel. 10

vno diebus, & ecce Michael vnus de principib.
primis venit in adiutorium meũ, & ego remãſi
ibi iuxta Regẽ Perſarũ, & Pau. poſt ſeqtur, &
tunc reuertar vt prælitet aduerſus principẽ per
ſarũ &c. Patet quippe cuilibet recte intelpṫanti
ſcripturam, vt Auguſti. Grego. Iero. quod ange
lus qui præerat ſinagogæ Iudæorum vna cum
Daniele orabat Deũ, vt populus Iſrael reuerterẽ
tur in Ieruſalem quoniam videbatur ei bonum.
Princeps autem Perſarum. i. angelus qui præ
erat Perſis orabat Deum vt populus ille rema
neret in captiuitatem oſtendens in cõſpectu Dei
bona quæ ex hoc prouenirent, & licet omnes in
tenderent & orarent propter bonum finem, atta
men quia dei voluntatem ignorabant, inuicem
aduerſabantur. Quid eſt. n. angelo principi per

Angeli i terdũ per bonas intentiones p̄liantur ad inuicẽ

ſarum reſiſtere alteri angelo. ſ. Michaeli archan
gelo. Niſi econtrario modo orare Deum. & in
oratione oſtendere diuinæ maieſtati multa bona
quæ prouenirent ex captiuitate filiorũ Iſrael. ac
ſi eſſent duo oratores, quorũ vnus oraret pro li
bertate vnius populi, aliter vero pro ſeruitute,
& quid eſt præliari aduerſus principem perſa
rum, niſi contrarium effectum oppoſitumque
mentem contra alterum angelum Deum orando
oſtendere.

Apoc. 6

Præterea Apo. ſcribitur quod quatuor anima
lia, & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram
agno, habentes ſinguli citharas & phialas au
reas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes

Apoc. 8

ſanctorum, & infra. Stetit angelus iuxta aram
templi, habens thuribulum aureum in manu ſua,
& data ſunt ei incenſa multa, vt daret de oratio
ne ſanctorum ſuper altare aureum.

Item dixit Angelus ad Thobiam, quando orabas cũ lachrymis & ſepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino. Quid eſt enim offerre orationem deo, niſi ſimul cum illo orare. Si enim deus longe clarior illis oia videt omneſq; noſtras agnoſcit oratiões, quomodo Angelus noſtras deprecationes obtulit domino. Niſi dicatur qđ ſimul orãdo vota noſtra offert deo, facitq; illa grata deo & accepta, tanquam verus cuſtos ad noſtram deputatus cuſtodiam. Deinde Pſal. Immittet Angelus domini in circuitu timentiũ eum, & eripiet eos, &c. & alibi. Angelis ſuis mãdauit ad te, vt cuſtodiãt te in omnibus viis tuis, denicq; Apoſtolus ad Hæbre. Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, qui in miniſterio mittũtur pro pter eos, qui hæredes erũt ſalutis. Claret inſuper in actibus Apoſtolorum quod Angeli ſuffragãtur nobis. Cur igitur eorum ſuffragia & miniſteria non licet imp orare. Quare & ſi Angeli orãt pro nobis, tãto magis decet ſanctos orare, qui et poſſunt & uolunt, et certe pro nobis orans in cælis, igitur implorandi ſunt.

Tobiæ.12

Pſal.33

Pſal.90

Hæbre.1

Act.5 & 12

Quantum vero ad tertium dico, quod nos in terris conſtituti iubemur pleriſq; ſcripturarũ teſtimoniis pro nobis mutuo orare, ſicut Iacobus ait Orate pro inuicem vt ſaluemini, qđ & ſolicite fecerunt apoſtoli. Nam ardentiſſime pro aliis orauerunt, ac aliorũ orationes pro ſe fieri poſtulabant, vt ſupra in magno illo orationum diſcurſu per totam ſeriem ſcripturarum liquide oſtenſum eſt, quod etiã patet diſcurrentis omnes Epiſtolas pauli. Et quidem recte, quoniam teſte Iacobo lo co citato; Multum valet deprecatio iuſti aſſidua, multum nempe per omnem modum iuuat, quo-

Iacob.5

Iacob.5

Exo.33 niam orauit unus homo Moſes & ſexcentis mil-
libus pugnatorum veniam impetrauit, Orauit
Helias & cœlum clauſit ne plueret annis tribus
3.Reg.17 & menſibus ſex. Rurſus orauit & pluuiam lar-
&.18 giſſimam ardentibus terris & hominibus a deo
Iob.42 impetrauit, Sed & Dominus amicis Iob qui
recta locuti non fuerant præcepit vt ad Iob ſe
conferrent petentes quatenus pro eis offert ſa-
crificium, & oraret vt non imputaretur eis ſtul
titia eorum, Sic Stephanus orans pro perſecu-
toribus, Paulo conuerſionem impetrauit, Pau
lus quoque orans ducentis ſeptuaginta ſex ſuis
Actu.10 connauigantibus vitæ præſidio fuit. Et ſic eſt
videre de innumeris qui in carne viuentes aliis
orando beneficia plurima impetrarunt, vt totum
vetus & nouum teſtamentum diſcurrendo pa-
tuit ſupra. O mira igitur hæreticorum, & præ-
cipue Luthæranorum hebetudo, cum viuos
pro ſe ſaluberrime orare concedunt, vtpote coa-
cti apertiſſimis vtriuſque legis teſtimoniis id
ipſum negent de beatis, qui certiſſime apud
Deum potentiores ſunt effecti, quo præſentio-
res & beatiores dicente domino de eis qui mi-
nor eſt in Regno cœlorum maior eſt illo ſcili-
Mat.11 cet Ioanne Baptiſta. Ergo adhuc in carne in-
firmi ac mutabiles in via conſtituti, & tamen
pro ſe ipſis ſoliciti orationibus ſuis cæteris pro
fuerunt, quantomagis fortes facti ſalutis ſuæ ſe
curi in patria, ciues et domeſtici Dei conſtituti,
in charitate quoque fraterna conſumati, pro fra-
tribus in via relictis inſtanter & vtiliter uotis
ac meritis perorabunt. Nam quanto quis ex
charitate proximum magis diligit eo amplius
ei ſalutem a deo conferre deſiderat. Longe au-

tem ſancti in cœlo magis diligunt nos quã exiſtentes in terris, charitas nanq; non excidit in cœlo ſed perficitur & confirmatur, ſalutem autem alteri deſiderare a Deo eſt pro eo intercedere vt dictum eſt igitur &c.

Sed adhuc fortius inſto, ſi ſancti in cœlis nõ orant pro nobis aut quia non poſſunt, aut quia poſſunt, ſed nolunt, ſi dicas non poſſunt, Iterum inſto, aut ergo ſancti non poſſunt pro uobis orare, quia eſt res eis indigna, et tunc non conueniret Chriſto. Aut quia eſt res tantæ excellentiæ quod ſoli Chriſto & non aliis cõuenit, quod ſi concedatur, ergo non cõuenit viatoribus, quod eſt expreſſe falſum. Aut quia orare eſt opus maxime meritorium, ſancti vero amplius mereri non poſſunt, ideo nec orare, ſed nec iſtud eſt dicendum, quia licet ſancti pro ſe ipſis mereri non poſſint ſcilicet augumentum gratiæ vel gloriæ, attamen eorum bona opera & merita ad honorẽ dei facta acceptat deus non ſolũm ad ſumma bona ipſis ſanctis retribuenda (etiam longe huiuſmodi merita excedentia) verum etiam ad multa bona in via vel patria aliis retribuenda, vt clare liquet in ſcripturis.

Optia ratio pro catholicis q Achiles merito dicitur.

Scribitur nanque in libris regum, qđ quidã ſepelientes hominem viderunt latrunculos, & timentes proiecerunt cadauer in ſepulchro Heliſei, quod cũ tetigiſſet oſſa Heliſei reuixit homo & ſtetit ſuper pedes ſuos, Si igitur oſſa Heliſei habuerũt virtutem ſuſcitandi mortuum, quãto magis anima eius maiorem debet habere virtutem orando impetrandi gratiam. Et in hoc patet exemplo qđ non ſolum Deus propter merita ſanctorum tribuit eis fælicitatem æternã, ve 4. Reg. 13

rum etiam & aliis confert multa bona, vt vitã temporalem necnon ſpiritualem, fauet inſuper noſtræ rationi illa quæ ſupra diximus qđ ſcilicet deus multa cōtulit filiis Iſrael propter Abraam Iſaac & Iacob, Salomoni quoq; propter Dauidem ſeruum ſuum, qui omnes iandudū defuncti erant, Si dicas ſecundum ſcilicet qđ poſſunt & nolunt orare. Hoc quippe valde minus dicendū eſt, quoniam ipſi in maiori charitate conſtituti ſunt, magiſq; nos diligunt quam exiſtentes in terris ideo &c.

Prima reſpōſio ad primã hæreticorũ rationẽ Et per hæc ad ſophiſticas hæreticorũ rationes pro hæreſi ductas de facili reſpondetur. Ad primam igitur dum arguunt ex diuina perfectione propter quam ſolus deus beatificat in patria & gratificat in via dicendum eſt primo, qđ ſi ratio illa valeret pari ratiōe cōcluderet omnes viatores Apoſtolos, ac cæteros viros bonos in terris conſtitutos non potuiſſe nec poſſe pro aliis orare

2. Reſpō. & ſic Paulus ac Stephanus, necnon & tota eccleſia orando pro aliis peccaſſet, ſeu aliorum orationes pro ſe fieri poſtulando, vt patet rationem illam ſane intelligendi. Secundo dicendū eſt, quod licet deus ſolus gloriam donet, & gratiam creet nec ſancti efficiendo concurrant cōcreādo, poſſunt tamen concurrere impetrando et orando, ut deus beatificet ſeu gratificet ſine quorum oratione tali pro quo oratur, nec beatitudinem conferret, nec gratiam, Sicut amicus principis impetrat interdum alteri donū a principe, reſpectu cuius tamen impetrans nullam habet uim nihilominus tamen princeps non daret, niſi amicus talis orando impetraret, Non ergo fruſtra imploramus ſanctos, quos non vt creatores gratiæ ſiue beati

ficatores inuocamus,ſed vt interceſſores quorum meritis intuitu nobis deus confert, quæ ex noſtris accipere ſumus minus digni, cum ergo arguunt deum ſolum ad omnia concedenda ſufficere.&c.nihil concludunt,deus enim qui omnia efficere et præſtare poteſt ſine ope cuiuſcunque ſecundæ cauſæ,vult tamen ſecundas cauſas concurrere,quandoque ad diſpoſitionem eius qui recipit effectum productum,quandoque ad mediã dum inter Deum datorem et hominem accipientem, ſicut Moſes ſequeſter et medius fuit inter Deum et populum,Vult enim deus inferiora per media ad ſuperiora reduci,ſicut inferiores Angelos per ſuperiores illuminat,ideo cum dicunt Lutherani vnus eſt mediator dei et hominum Chriſtus Ieſus,Cur ergo nos volumus facere plures mediatores ſanctos, Deut. 5. 1. Tim. 2

Reſpondetur quod vnus eſt mediator per redemptionem,ſicut et vnus ſaluator, ſunt autem mediatores per interceſſionem,ſicut et plures tales ſcriptura commemorat ſaluatores, Moſes ait, Ego ſequeſter et medius fui inter deum et vos vt paulo ante dictum eſt. Reſpõſio ad aliam obiectionem.

Item ſuſcitauit eis ſaluatorem Aioth filium Iera ambidextrum,qui vtraque manu pro dextra vtebatur.Iterum et dediſti eis ſaluatores,qui ſaluauerunt eos pharao inſuper Rex ægypti vocauit Ioſephum ſaluatorem mundi. Iudicũ. 3 Neem. 9. Gene. 14

Ad ſecundam rationem dum arguunt ex ſtatu et conditione ſanctorum dicitur quod nobis ſancti ſubueniunt meritis et precibus,meritis dico præteritis et præſentibus, præteritis quippe meruerunt enim in via,vt bona conferantur non modo ſibi, ſed et aliis, ſumma namque dei Ad. 2. rõnẽ reſpõ.

libera itas vult per opera bona ſanctorum non ſolum eos præmiare in cœlis,ſed et per illa alios adiuuare in terris,vt oſtendimus ſupra, ſicut in ſimili eſt videre,Nam princeps aliquis militem
Exemplũ in propoſito. propter actum ſtrenuum et multum ſibi gratum, non ſolum abundanter remunerat, verumetiam propter eius fauorem aut preces, aliis beneficia impendit,ſic Nabuchodonoſor nedum Danielem ſomnium quod aufugerat ſibi narrantem fideliterque interprætantem in ſublime extulit, munera multa et magna dedit et ſuper omnes prouincias Babilonis principem ac magiſtratum et præfectum conſtituit ſuper cunctos ſapientes, quo vtique eum liberaliter et magnifice remunerauit,verum etiam ad verbum eius ſocios ſuos Mi
Daniel. 2 ſac,Sidrach,& Abdenago præfecit ſuper opera prouinciæ Babilonis, Itaque ſancti pleniſſime et liberaliter a domino recipiunt longe pluſquam meruerunt infinitum ſummum ſcilicet bonum, Nihilominus tamen dominus in tantam ſui eos recipit amicitiam,vt etiam beneficia donare velit aliis ad ipſos ſanctos recurrentibus; Subueniunt etiam nobis ſancti in patria recentibus meritis,Nam oratione ſua licet non ſibi tamen nobis multa mesentur beneficia quare,&c.

Ad vltimam hæreticorũ rationem reſpõſio. Quod vero vltimo arguunt Hæretici quærendo, an videant Deum exaudire velle, vel non, neutrum dare oportet, nedum de finali ſalute eius pro quo orant, ſed nec de ſuæ orationis exauditione. Nec oportet quod ſi Deus reuelet beato Petro Ioannem petere ſaluari ipſum reuelari ſibi Ioannem fore ſaluandum, aut orationem ſuam pro Ioanne exaudiendam vel non,vnde ſi hoc non reuelatur poteſt petrus inef-

ſabilem ac incomprahenſibilem Dei optimi maximi bonitatem orare, et effectum expectare. Si autem reuelaretur petro determinate quod Deus nollet effectum iſtum praeſtare. Petrus quippe nō oraret, ſi vero reuelatur quod exaudietur orabit nempe petrus, et non fruſtra, quia ſicut deus vult Ioannem ſaluare, ita vult per determinata media vtpote per orationem talis ſancti ipſum conſequi ſalutem; Non ergo ſanctorum interceſſione praedeſtinatio mutatur, ſed illud impetratur quod ad eorum preces conferri ordinatum erat ab aeterno, & ſic patet ſolutio non tantum ex dictis ſed et particulariter ad antiquorum, pariterque moderorum haereticorum Sophiſticas rationes. Ceſſent igitur impii Luthaerani ita ſanctos verbis et ſcriptis lacerare. Magis autem ipſam diuinam ſcripturam obtenebrare, quinimmo his quodammodo infinitis ſcripturarum teſtimoniis, efficaciſſimis rationibus ſeſe illaqueatos proprio ore profiteantur, conuertantur, et veritatem agnoſcant, &c. Ad Lutheranos exhortatio.

Subtiliſſima Difficultas a paucis etiam doctiſſimis non ſatis intellecta.

SEd hic merito quaeret aliquis cum ſancti a nobis diſtantia longiſſima ſe iuncti ſint, quomodo orationes, & clamores noſtros percipiant; hoc eſt dicere quibus modis beati qui a corpore ſunt ſeparati ſiue etiam in corporibus glorioſis Deo aſſiſtunt, audiant, ſeu preces noſtras agnoſcant. Pro cuius difficultatis elucidatione ſciendum eſt quod Auguſti-

de dupli- ci angelo rũ cogni tione. nus ſuper Geneſim ad literam diſtinguit dupli cem cognitionem Angelorum beatorum ſcilicet matutinam & ueſpertinam, Vnde exponens illud Geneſis primo diuiſit lucem a tenebris. Appellauitque lucem diem, & tenebras noctem, factumque eſt ueſpere et mane dies unus, cognitionem Angelorum comparat diei ſiue luci eiuſdẽ & ignorãtiam nocti uel tenebris. vult ergo quod cognitio Angeli dicatur dies et quia diei due ſunt partes ſcilicet principium qđ dicitur mane, & finis qđ ueſpere appellatur, His comparat duplicem angeli cognitionem. Cognoſcit enim angelus res in creatore, ſiue in uerbo. cognoſci inſuper in creatura, ſiue cognoſcat in ſeipſo angelo per ſpecies concreatas ſiue in propriis generibus per ſpecies a rebus receptas. Prima cognitio eſt ſupernaturalis & beatifica in lumine gloriæ. Secũda eſt naturalis lumine naturæ. prima nanq; cognitio eſt qua angelus in uerbo & lumine gloriæ beatificæ cognoſcit, clare, & nude diuinam eſſentiam et creaturas in ipſo uelut in limpidiſſimo ſpeculo ac exemplari immenſo ſibi relucentes, & hæc eſt perfectiſſima, quæ uere, proprie, & ſimpliciter dicitur cognitio matutina, ſicut cognitio concluſionis cognitis principiis, ſiue hæc cognitio inſundatur angelis beatis illico a uerbo, ſiue eliciatur ab intellectu Angelico, lumine gloriæ eleuato. Secunda cognitio eſt qua Angelus in lumine naturæ id eſt naturali intellectu ſua uirtute & uiuacitate cognoſcit res creatas, ſiue in ſeipſo Angelo, ſiue in ipſis rebus cognitis iuxta ſenſum ſupra expreſſum, & ex rebus ſic cognitis, creatis, et factis aſcendit

Ro. 1 ad creatoris cognitionem ſecundum illud Apoſtoli.

ſtoli inuiſibilia dei a creatura mũdi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur,& hæc quidē ſecunda cognitio proprie dicit vespertina,quæ eſt cognitio rerum in creatura, quæ inquantum eſt creatura in declinatione eſt et caſu.Prima vero merito appellatur matutina,quia eſt in verbo quod eſt principium rerum.Omnia namque per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil,et quemadmodum dictum eſt de angelis ita pari ratione dicendum eſt de ſanctis, qui etiam et ipſi hanc duplicem cognitionem habent matutinam,ſcilicet & veſpertinam. Matutinam nempe cum in verbo et in lumine gloriæ agnoſcūt beatifice,clare,et nude diuinam æſſentiam, creaturas quoque in ipſo tanquam (vt de angelis dictum eſt ſupra) in limpidiſſimo ſpeculo et exemplari immenſo ſibi relucentes. Audiunt tamen & tantum intuentur in verbo, quantum placet verbo illis oſtendere in quo vident, Sed quoniam placet verbo reuelare omnia ſanctis ſuis, quæ ipſis ab hominibus offeruntur, ſiue ipſos magnificando laudandoue, ſiue eos orando ac auxilia implorando, Ideo magnificas noſtras laudes ad ipſos directas,ſiue orationes ac noſtras deprecationes ſancti in verbo vident & agnoſcunt cognitione videlicet matutina. Quod autem placeat Deo huiuſmodi viatorum petitiones reuelare ſanctis ſuis,patet eo quod gaudium eſt angelis dei de vno peccatore pœnitentiam agente,quam quidem pœnitentiam agnoſcere poſſunt matutina vel veſpertina cognitione, ſicut enim angelis ita et ſanctis qui Deo aſſiſtunt cōuerſiones ac noſtræ petitiones innoteſcunt in verbo Dei quod contemplantur, Coadiutores

Ioan. 1

Duplex ſanctorū cognitio.

Luc. 15

quidem ſunt De in procurando ſalutem electorum meritis & interceſſionibus, tanquam per media ad hoc ab æterno ordinata, ideo reuelantur eis orationes viatorum pro quibus intercedant. Et hoc etiam ad gaudium eorum accidentale, plurimum enim lætantur dum intelligunt homines in terris degentes eorum ſuffragia poſtulare quatenus conciues fiant in illa cœleſti curia, ſicut et pleriqne ex ipſis ſalutem aliorum ſunt orationibus conſecuti. Alia inſuper cognitione veſpertina in proprio rerum genere valent ſancti cognoſcere orationes noſtras ore prolatas dum ad ipſas habent debitam appreximationem et præſentiam, vel per angelorum reuelationem, et cætera.

Supradictorũ epilogus

Habes igitur doctiſſime lector ex his hãc infallibilem veritatem quod, ſcilicet ſancti orant pro nobis in cœlis et qbus modis noſtras agnoſcunt deprecationes contra falſa Lutheranorum dicta, quæ quidem veritas licet ſit quodammodo infinitis ſcripturarum teſtimoniis ſufficienter roborata. Poſſunt tamen ad maiorem eius confirmationem dicta ſanctorum patrum in medium adduci. Quæ licet Lutherani non ad mittant attñ pro maiori fideliũ robore nõnulla illorum dicta adducere non erit inutile. Ait.n. Hieronymus contra vigilantium. Apoſtoli et martyres adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris quando pro ſe adhuc debebant eſſe ſoliciti, quanto magis poſt coronas et triumphos orauerunt in via exiſtentes. poſtquam autem cum Chriſto eſſe cœperunt minus valebũt. tunc ora clauſuri ſunt. ſed hoc nullo modo credendum eſt. Proinde Bernardus in ſermone de

Hierony.

Bernar.

vigiliis apoſtolorũ Petri et Pauli, q potens eſt inqt in terra potẽtior eſt in cœlis ante faciẽ dñi Dei ſui. Si.n.dũ adhuc viueret miſertus eſt peccatoribus et orauit ꝓ eis. Nũc tãto amplius quãto verius cognoſcit miſerias noſtras orat pro nobis patrem, quia illa beata patria charitatẽ non minuit, potius autem augumentauit.

Præterea Auguſtinus miracula recitat quibus ipſe vt plurimum intererat, interq; et mortuorum reſurrectionem connumerat, quæ martyrum interceſſione a domino ſunt exhibita, vnde manifeſtum eſt quã temeraria ac blaſphemia ſit Lutheranorum hæreſis, qui honorem glorioſæ virgini omnibuſque Patriarchis, prophetis Apoſtolis, Martyribus, Confeſſoribus, virginibus, Continentibus omnibuſque debitum electis tollere conãtur, immo Dominum qui in ſanctis ſuis in quibus tot mirabilia operatur et lauda tur valde nequiter blaſphemare non deſiſtunt, qui tamen non ſunt in ſcripturis ſanctis his patribus doctiores, Ait enim dominus quãdiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis mihi feciſtis, itaque honor exhibitus ſanctis exhibetur Deo, Salomon denique Thronum matris ſuæ iuxta Thronum ſuum collocare præcepit, verus pacificus Salomon Chriſtus honorans matrem ſuam idem facit. Superfluum inſuper puto adducere Ambroſium, Gregorium, Bedam, Chriſoſtomum, cœteroſque innumeros in re tam manifeſta. Cum Eccleſiæ vniuerſalis ritus et doctrina vetuſtiſſimi nos doceant ſanctos venerabiliter inuocare cuius excellentiſſima eſt authoritas, a qua diſſentire catholicos fas non erit.

Aug. 22. de ciui. dei c. 8. et. 26

Mat. 25

3. Reg. 2

Docto. ecclesiæ aduerſantur hæreticis

Lutheranorum quædam obiectio.

Io. 6. et 8 Ioan. 1 ET ſi dicat hæreticus ſolus Chriſtus eſt lux mundi ipſo dicente. Ego ſum lux mundi, de quo etiam Ioannes, erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. De Baptiſta vero, non erat ille lux. ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Ecce euangeliſta negat Ioannem eſſe lucem. Item ſolus Chriſtus eſt Rex regum, ſolus Rex cœli, vita, dulcedo, et ſpes noſtra, ſolus qui aperuit ianuam paradiſi, ergo huiuſmodi falſe attribuuntur Virgini ſacræ aliiſque ſanctis in orationibus noſtris, quare ſaltem habetur, quod taliter non debemus orare virginem matrem, quoniam hæc ſoli Chriſto merito attribuenda ſunt, aliter derogatur eius dignitati.

Reſpōſio Reſpondetur quod licet ſolus Chriſtus ſit lux vera nihilominus de Ioanne Baptiſta dixit Iudæis ille erat lucerna ardens et lucens, et ille idē Apoſtolis ait. Vos eſtis lux mundi, Chriſtus igitur ſolus eſt lux per eſſentiam ſicut ſanctus et bonus. Non Ioannes Baptiſta, neque Apoſtoli, qui tamen boni, lux et luminaria fuerunt in mundo per participationem, ita et Dei genetrix virgo regina cœli. Mater miſericordiæ, vita dulcedo, et ſpes noſtra dicitur, quia gratiam apud deū inuenit, Chriſtum quoque vitæ noſtræ reparatorem ſpiritu ſancto cooperante concepit, et peperit, et ſicut Chriſtum qui eſt ad dexteram patris, et interpellat pro nobis aduocatum apud eundē habeamus. Ita huius noſtri aduocati matrem gaudemus nos habere aduocatam apud patrem & filium dicentes. Eya ergo aduocata noſtra &c. Vnde ſi philippenſes fuerunt diui paulo gau-

dium,& corona, Et Theſſ. ſpes, gaudium, & co- 1.Theſ.2.
rona gloriæ. cur nō idem erit nobis glorioſa vir
go mater Maria. Non igitur eſt Chriſti deroga
re dignitati. quod beatam Virginem ita ſalutan- Ioan.12.
do honoramus. Immo totum honorem quem et.2.cor.5
diuæ virgini impendimus redundat in Chriſtū
Dei ac Virginis filium, Virginem quippe ma-
trem honoramus in filio. Et filium in virgine
matre. Quemadmodum qui filium honorat, ho Ioan.4
norat & patrem, & econuerſo. Deus eſt pater
miſericordiarum. Cur dei genetrix non erit ma-
ter miſericordiæ, Deus rex cœli et terræ, cur dei
mater non erit regina cœli. Chriſtus via veritas,
& vita cur non etiam Chriſti mater, quæ gra-
tiam apud Deum inuenit & ſaluatorem noſtrū
Ieſum Chriſtum ſalutis noſtræ authorem nobis
edidit. Liquet etiam quod porta cœli non fuit
principaliter clauſa propter peccatum Euæ, po-
tius autem per adæ peccatum, nec fuit principali
ter reſerata per virginem matrem ſed per Chri-
ſtū. Nihilominus ſicut Eua fuit authrix peccati.
Ita beata virgo authrix gratiæ. Et ſicut illa fuit
cauſa (ſaltem mediate) vt porta cœli clauderetur,
ita pari ratione iſta vt aperiretur, Ideo Eccleſia,
ſanctæ & iuſtæ, contra Lutheranorum peſtem,
orat dicens Paradiſi porta per Euam cūctis clau
ſa eſt, et per Mariam virginem iterum patefa-
cta eſt. Et hæc de oratione Dei & ſanctorum di
cta ſufficiant. Alia vero quamplura & doctiora
habebis ſuper Mattheum quare &c.

DE ADORATIONE DEI OMNIPOTENTIS et ſanctorũ, ac reliquiarum, imaginumq; veneratione. Quinta diſputatio.

Concluſio prima

ET LICET Solus Deus magnus et omnipotens latria adoratione ſit ſingulariter adorandus hoc eſt fide ſpe. & charitate. Nõ incõuenit tamẽ nos ſanctos adorare, pariter & angelos, alia ſiquidẽ adorationis ſpecie, homines quoque venerari ſacris atteſtantibus eloquiis.

More ſolito ꝓcedẽdo notãdũ eſt ꝑ Cõcluſionis veritate ac maiori huius tractatus elucidatione quod cõmuniter a Doctoribus p̄cipue aũt a beato Auguſtino decimo de ciuitate capit. 1. Et in Enchiridio, capit. ſecũdo, et ſequẽtibus ponunt tres ſpecies adorationis, ſiue venerationis quæ græcis frequẽter nominantur vocabulis ſancta Theoſebia ſiue latria, dulia, & hyperdulia. Vtimur aũt Græcis vocabulis, q̃a in latino eloquio nõ habemus nomina ſimplicia, q̃bus explicẽtur, quæ ꝑ hæc noĩa intẽdimus deſignare. Per latriã igit̃ in ꝓpoſito intelligenda eſt Theoſobia, ideſt cultus vel ſeruitus ſoli Deo debitus. Qui quidẽ cultus, adoratio, propter ſumpto vocabulo, merito dici debet. Hæc autem latria adoratio dupliciter diſtinguitur, ſcilicet in interiorem, & exteriorem. Interior latria dicitur actus fidei ſpei, &

Tres ſpẽs adorationis

charitatis, Vnde quoties actum fidei ſpei, & charitatis erga Deum elicio toties deum colo Deum veneror Deum adoro. Exempli cauſa cum enim in Deo ſummum Dominum credo meditor & agnoſco, ipſumque vniuerſale principium, creatorem, gubernatorem & principem. In ipſo quoque conſiſtere ſummum Imperium omnemque poteſtatis plenitudinem, ſine cuius nutu nec ſolium cadit de arbore, in cuius manu omnia ſunt poſita, cuius voluntati reſiſtere nullus poteſt, cuius ſapientiam nihil latere, prouidentiam cuncta diſponere credo. Cum inſuper fideliter credo eius bonitatem liberaliſſime communicar, ac omnibus incolumitatem præſtare, creata conſeruare, conſeruata in ſuos proprios fines fortiter ſuauiterque ordinare, ſuæque beatitudinis rationalem creaturam participem facere, lapſa reparare perpetuæque captiuitatis filios ſuos ſanguine redimere redemptos glorificare, nulla ſui vtilitate aut neceſſitate. Sed miſericordiſſima ac perpetua qua nos dilexit charitate ac cætera innumera infinitæ ſuæ perfectionis opera mente complector profiteor. Hæc credendo ac meditando actu fidei, Deum adoro atque colo, & cætera. Modus adorādi deū per fidem

Cumque ex hac meditatione agnoſco ipſum Deum eſſe rationalis creaturæ bonum quam ad ſe beatifice poſſidendum ac fruendum creauit. In quo tanquam ſummi boni poſſeſſione quicquid deſiderari poteſt ampliſſime habetur. Ac per hoc excitor ad concupiſcendum ipſum & propter eum ſic poſſidendum perpetuo, oīa alia paruipendo. Incipio eū diligere amore Modus adorandi deū per ſpem.

concupiſcentiæ qui quidem amor eſt proprius actus ſpei ſiue ſpes.

Modus adorandi deum per charitatē

Cum vero vltra progredior meditando omnem ſuam liberaliſſimam diffuſionem non ex præuenientibus creaturæ meritis, ſed intrinſeca ac naturali bonitate ſua, Tunc per hoc ſolum ipſum eſſentialiter bonum eſſe, ſibique ſolum ſufficientiſſimum ac ſumme perfectum & propterea ab omni ſua creatura coli, reueriri, honorari, timeri propter ſe & ſuper omnia amari. Sibique ſeruiri & ſubiici debere digniſſimum eſſe debitum & iuſtiſſimum recte arbitror. Et idcirco actum perfecte dilectionis ſeu perfectiſſimum amorem quo ſpiritu non propter communicata beneficia ſed propter ſeipſum, elicio. Sint quoque mihi creationis, conſeruationis, redemptionis, iuſtificationis, gratificationis ac beatificationis beneficia, viæ quædam & effectus excitantes & ducentes me ad diligendum Deum finaliter propter ſe. Et hic quippe actus dilectionis perfectus eſt, & amor amicitiæ, ac fruitio propriuſq; effectus charitatis quo deum ſolo theologica charitate &c.

Hii ſunt igitur actus interioris reuerentiæ, honoris, ac cultus latriæ quibus Deum extollimus, magnificamus ſuper omnia, et tanquam vnicum ſummum bonum adoramus, quare concludendum eſt, quod nihil aliud eſt Deum adorare, magnificare, extollere, ac reuereri, niſi ſolum Deum eſſe talem credere, & talem deſiderare ac ipſum ſuper omnia diligere. Habes igitur ex his candide lector, quod eſt colere & adorare Deum actu interiori quod breuiſſime dici poteſt ei adherere, fide, ſpe, & charitate. Ille nem-

Cōcludit hic dei adoratiōē qualiter debet adoratio.

pe perfecte Deum adorat, qui totam fidem & ſpem pariter & amorem totum in Deum ponit, Hic enim, eſt verus Dei cultus quo pater cœleſtis colitur in ſpiritu, & veritate, Iuxta illud ſaluatoris. Veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu & veritate id eſt non in templo, non in hoc monte, ſed interius in intimo cordis templo & in veritate agnitionis. Nam in ſpiritu id eſt in Spiritu Sancto & in veritate, hoc eſt in filio qui eſt via, veritas, & vita oportet Deum patrē adorare quod idem eſt dicere in trinitate perſonarū decet colere Deum. Io. 4

Adoratio latria exterior ſignum eſt aliquod ſenſibile in poteſtationem latriæ exteriori exhibitum vt fuit actus et geſtus exteriores quibus quis profitetur intus ſe credere, ſperare, & amare Deum, vt ſummum bonum omnium creatorem ſalutis et omnis boni principium atque finem. Sunt autem hii actus ritus quidam qui ſecundum Chriſtianæ religionis pietatem obſeruantur, vt oblatio ſacrificii, laudum et canticorum vocalis prolatio, manuum compoſitio aut extenſio, pectoris percuſſio, capitis nudatio, genuum flexio corporis totius proſtratio, et ſimilia. Et merito hac duplici adoratione vti debemus, quoniam ex duplici natura compoſiti ſumus intelligibili ſcilicet et ſenſibili, Ideo duplicem adorationem Deo offerimus ſcilicet ſpiritualem quæ conſiſtit in interiori mentis affectu, et corporalem quæ conſiſtit in exteriori corporis humilitate. Et hæc de latria duplici adoratione Dei pauca ſint dicta &c.

De dei adoratione exteriori

Cur vtimur duplici adoratione

Secūda ſpecies adorationis dicitur dulia, a doulos Græce qđ eſt ſeruus latine inde dulia id eſt

cultus Dulia igitur communiter ſumpta eſt ſeruitus quædam reuerentiæ ſecundum quam rationales creaturæ & intellectuales ſe mutuo honore & præueniunt & uenerantur, propter quaſdam ſpirituales rationes ſcilicet propter aliquod diuinum vel virtuoſum in ipſis repertum, aut ſaltem eis poſſibiliter non excluſum, quia ſecundum hoc legitur homines alios quoſdam adoraſſe, videlicet ad captandum beneuolentiam, vel mitigandam iram, aut potius & melius ad deſignandum aliquam virtutem, ſeu in ſignum ſpiritualis amoris & amicitiæ, Sic legitur de Moſe

Exo. 18

ꝙ egreſſus in occurſum cognati ſui Ietro ipſum adorauit. Sic Iacob de Moſopotamia progrediens in terram pronus adorauit ſepties fratrem

Gene. 33

ſuum Eſau appropinquantem. Et Dauid ado-

1. Reg. 20

rauit Ionatham filium Saul, et multi alii vt claret in ſcripturis alios adorauerunt. Et hoc quidem modo extendit ſe hæc dulia adoratio ad omnem creaturam non damnatam. Non enim extenditur ad Dæmones & reprobos per damnationis ſententiam a beatitudine perpetuo excluſos, in quibus, & ſi imago Dei quantum ad naturalia perſeuerat, nec deleri poteſt. Tamen quia a Deo perpetuo ſeparati, & beatitudinem ſecundum ordinatam dei potentiam adipiſci non poſſunt, tanquam inimici a deo proſcripti a nobis nullatenus ſunt honorandi. Aliæ vero rationales ac intellectuales creaturæ, propter alias gratias, & dona gratis data naturalibus ſuper addita, vt ſapientiam, virtutem, & cætera dona gratis data, quæ ad ædificationem, vel Eccleſiæ, vel perſonæ adeo donantur hiſ, nempe tales dulia adoratione adorari merentur. Ait enim

Demões et dãnati nullo modo debet adorari

Philoſophus. Honor qui eſt dulia adoratio eſt exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, ethicorum. 9. Et propter hoc Pharao honorauit Ioſephum. Et Nabuchodonoſor Danielem. Lex inſuper docet ſenes honorandos dicit. Coram ca no capite conſurge, & honora perſonam ſenis. Et time dominum Deum tuum, Magis autem gratiam dei habentes honorãdi ſunt de quibus beatus Gregorius ſuper Ezechielem. Boni & uirtuoſi honorandi ſunt ne fortaſſe per eos ille prouocetur qui eorum corda inhabitat. Maxime uero creatura iam beata rationabiliter eſt adoranda, quemadmodum Abraham adorauit Angelos. Ioſue inſuper cecidit pronus in terram adorans Angelum. Verum, quod intelligi poſſunt in Angelis perſonam domini adoraſſe mittentem. Nos igitur & principes ratione domini, & eccleſiæ prælatos ratione dignitatis, ac virtuoſos uiros, ex debito iuſtitiæ honorare debemus. Magis autem viros ſanctos & homines Deo gratos, cognitis eorum operibus bonis, præcipue autem beatos in cœlis, omneſque creaturas in gloria cœleſti triumphantes, hac dulia adoratione rationabiliter adorare tenemur. Sed plurimum aduertendum eſt circa huiuſmodi duliam adorationem, ne illa diuina & ſuperna adoratio latria quæ ſoli Deo merito attribuitur, exhibeatur creaturæ. Qua de re non ſine rationabili cauſa Iohannes Angelum ſibi loquentem adorare volens prohibitus eſt ab eo dicente. Vide ne feceris tum ad oſtendendum hominis dignitatem, quam conſecutus eſt per Chriſtum, vt Angelis æquetur. Vnde ſubditur ibidem conſeruus tuus ſum, & fratrum

Gen. 41
Danie. 2
Leuiti. 19

Qui ſunt hac adoratione adorãdi

Gene. 18

Ioſue. 5

Optia admonitio circa hominis adrationem

tuorum. Tum ad excludendum idolatriæ occa-
Apo. vlt. ſionē, ideo ſubiungit. Deum adora, Iccirco Mar-
docheus noluit adorare ſuperbiſſimum amam.
Timens ne honorem Dei transferret ad hominē,
Heſter. 3 prout in Heſter clare habetur.

Tertia ſpecies adorationis dicitur hyperdu-
lia ab hyper quod eſt ſuper quaſi excellens du-
lia. Et eſt ſeruitus quædam reuerentiæ exhibi
ta ratione excellentiæ ſingulariſſimæ eminentis
in eo cui exhibetur. Qualis eſt reuerentia ex-
hibita Virgini glorioſæ in qua eſt prorogatiua
excellentiſſimæ, & ſingulariſſimæ dignitatis
puræ creaturæ conceſſa in eo quod eſt mater dei.
Quo excellit Cherubin, & Seraphin ac omnes
Nota de monarchis eccleſiæ militantis. Angelos. Sed inſuper conſiderandum eſt quod
hyperdulia hæc adoratio attribui poteſt Monar
chiis eccleſiæ Papæ & Imperatori faciendo ta-
men comparationem ſtatuum, & officiorum
ac dignitatum in Eccleſia militante, & ibi
manendo præciſe. In his enim ſupræmus &
excellentiſſimus ſtatus in ſpiritualibus eſt Pa-
patus, in ſecularibus vero eſt Maieſtas Impe
rialis. Sic admittit Papa tanquam ſupremus
hierarcha, in policia Eccleſiaſtica vt ſibi fide-
les proſternantur vſque ad pedum oſcula. Non
quidem ratione ſanctitatis ſuæ (ſi recte eſt ſibi
conſciua & rationis compos. Cum ſit homo
fragilis neſciens ſicut cœteri an amore vel odio
dignus ſit) ſed ratione dignitatis ſui ſtatus, quia
vicarius eſt Chriſti in terris, qui poteſtatis ple
nitudinem conceſſit petro & cuiuslibet ſuo ligi
timo ſucceſſori (vt alibi clarius patebit contra
impios primatus petri & Eccleſiæ Sanctæ dila
niatores.) Hinc fortaſſe Crucem gerit in ſanda-

liis quam oſculandam offert, tanquam locum gerens Crucifixi. Honorem illum non ſibi vſurpans, ſed in dominum cuius ſignum oſculatur retorquens. Claues etiam habet in ſigno, quia ſucceſſor eius eſt, cui ſingulariter Clauium poteſtas in ſua plenitudine eſt collata. Sic Imperatores, et Reges, patiuntur varios honores, et vſque ad terram genuflexiones ſibi exhiberi. Quemadmodum legitur in libro Regum. De Dauid qui non repulit ado- 2.Re.14
rantes ſe ſuper faciem terræ. Sed magis petita conceſſit, in quo non repræhenduntur tamque honorem ſibi indebitum arrogantes. Verumtamen comparando hyperduliam ad vniuerſitatem creaturarum non poteſt reuerentia illa quæ exhibetur Papæ, Regibus, et Imperatoribus hyperdulia propriæ nuncupari, prout ſupra declaratum eſt.

Dulia vero minor ſiue ſimpliciter dicta eſt reuerentia communis alicui exhibita non in argumentum alicuius excellentiæ ſingulariſſime. Sed ſecundum rationem excellentiæ communē multis, qualis eſt reuerentia exhibita prælatis inferioribus in ſacris ordinibus conſtitutis, aut in dignitatibus ſeu perſonis virtuoſis aut hominibus ſapientia præexcellentibus. Quinimmo & Ex dictis
beatis Angelis, ac animabus ſanctis potenti- inferē cō
bus nobis ferre auxilium ad noſtram indigen- cluſio.1.
tiam releuandam vt ſupra diximus. Et ſic ex omnibus iſtis euidenter liquet, multis ſcripturarum teſtimoniis, qualiter Deus adorandus eſt pariter et Angeli necnon homines comprehenſores, et viatores ſiquidem adorandi ſunt. Diuerſa tamen adorationis ſpecie, quæ fuit noſtra pri-

ma concluſio &c.

De imaginum adoratione.

QVoniam autem immenſam hanc adorationis prouinciam agreſſi ſumus, nempe nulla neceſſaria, & quæ ad hanc materiam ſpectare videntur prætermittenda ſunt, ne indiſcreta noſtra adoratio ſit, aut negligens, & ne forte Chriſtus clamet contra nos. Vos adoratis quod neſcitis, & ne inſuper illud aliud audiamus. Quamdiu non feciſtis vni de minoribus his nec mihi feciſtis. Inquiramus igitur an creaturæ rationales, & res inſenſibiles a nobis adorandæ ſint, vt exempli cauſa Crux Chriſti imagines Sanctorum, & reliquæ, ac cætera ad Chriſtum vel membra eius, hoc eſt ſanctos pertinentia. Secundo an humanitas Chriſti ſit latria veneratione adoranda, ex quibus etiam clare patebit, qualiter Sacratiſſimum Chriſti corpus in Sacramento altaris ſit adorandum. Sed primo de imaginibus dicendum eſt. Pro quibus eſt notandum quod duplex eſt imaginum repræſentatio. vna quæ fundatur in ſimilitudine rei repræſentantis ad repræſentata, quæ imitatur ipſam in quibuſdam accidentibus ſimilibus ſicut imago picta, vel ſculpta ſecundum ſimilem protractionem, & figurationem membrorum Chriſti. ſiue in ea figura, in qua natus eſt, vel in qua prædicauit, aut in qua Crucifixus eſt, & in ligno pependit. ſiue qua a mortuis reſurrexit, aut aſcendit, vel ad iudicium venturus expectatur. ſecundum quam in memoriam reuocat perſonam Chriſti veri Dei & hominis, & pari ratione de aliis ſanctis dicendum eſt. Secunda eſt repræſentatio non ex aliqua

Ioan. 4

Matth. 25

Pulcherrimæ difficultates

Notabile primum

Duplex imaginũ repræſentatio

prædictarum ſimilitudinem, ſed ex voluntate, & beneplacito Dei, qui voluit per aliqua præcedentia facta Chriſtum ſignificare, & figurare, ſicut petra deſerti, & Serpens æneus Chriſtum figurabant, & alia multa quæ in veteri teſtamento habentur &c.

Secundo notandū eſt, quod in adoratione imaginum & aliorum per accidēs adoratorum quāuis ſit vnus actus exterior, vt genuflexio, vel aliud ſignum reuerentiæ. Tamen in adoratione interiori ſcilicet mētali, et intellectuali tres poſſunt cōſiderari actus, & formari cōceptus, Exempli cauſa, vt hanc difficultatem facilius intelligere valeamus. Ponatur ante oculos noſtros imago aliqua domini noſtri Ieſu Chriſti, vel alterius Sancti, tunc dico qđ iſtius imaginis poſſunt formari tres conceptus, vel actus realiter diſtincti. Vnus qui abſolute terminatur ad imaginem illam prout eſt hæc res materialis vtputa lapis, vel aurum, aut lignum, aut metallum & ſecundum huiuſmodi abſolutum conceptum dicendū eſt, quod talis imago nullo modo adorāda eſt aliqua adorationis ſpecie. Quinimmo neq; aliquo actu exteriori eſt veneranda, quia talis imago conſideratur in ſe tantum, & abſolute, ſecundū quod eſt lignū, lapis, aut metallum, et non ſecundum rationem ſigni, et imaginis. Ideo adorando hanc imaginem ita abſolute cōſiderata, eſt idola colere. Infælices q̃ppe ſunt, et inter mortuos ſpes illorum qui appellant Deos ſuos opera manuū ſuarum. Quapropter etiam pari ratione dicēdū eſt, qđ illa quæ nō habēt aliquā rationē imaginis minus ſunt adoranda, aut aliqua veneratione colenda, ſicut petra deſerti, & Serpens æneus. In

Notabi. 2

Prius conceptus

Qualiter imagines ſunt adorādæ, et q̃liter non.

illis enim non apparet aliqua ſenſibilis imi-
tatio ſimilitudinis, ratione cuius repræſentet ſta-
tim Chriſtum. Sed dumtaxat ex aliquo occulto
miſterio. Vnde et figuræ miſtice dicebantur, pro-
pter quod non ſtatim intuentem in recordatio-
nem figurati perducebant, et ſic facile adoratio
ad rem illam figurantem, et non ad figuratum
protenderetur; quod conſiderans rex Ezechias
4. Re. 18 Serpentem Aeneum qui iuſſu Dei per Moyſen
Deu. 1. con fuit erectus vt ipſius aſpectu Iudæi a morſibus
cept Serpentum ſanarentur, laudabiliter contriuit, op
time conſiderans populum ipſum Serpentem ado-
rando gloriam non deo, ſed Serpenti tribuere.
Hac etiam de cauſa ſcilicet ad Idolatriam euitan-
dam præcepit Deus Iudæis ne facerent ſculptile,
vt in multis ſcripturarum locis habetur. Secun-
dus cóceptus, vel actus illius imaginis poteſt for-
mari dirigi et terminari ad imaginem illam, non
tamen abſolute vt eſt hæc res materialis, vt po-
te, hic lapis, hoc aurum, vel lignum, ſed ad rem
ipſam non abſolute, ſed reſpectiue inquantum
eſt imago Chriſti, vel alicuius Sancti, et hic a-
ctus eſt quædam recognitio, qua cognoſco rem
illam vt ordinatam ad repræſentandum Chri-
ſtum, Seu conceptus, vel complacentia qua mi-
hi complacet res illa, vt talis imago honoranda
propter prototypum, et ſecundum huiuſmodi
actum vel conceptum dicendum eſt vere et Ca-
tholice quod talis imago poteſt, et debet ve-
nerari, ſeu adorari dulia vel hyperdulia adora-
Nota au- tione, non autem adoratione latria. Non enim
thoris ſen video eſſe bene dictum quod eodem honore ho-
tentiam. noretur Deus, et imago eius. Conſtat quippe ma-
nifeſtiſſime quod in imagine etiam Chriſtum
repreſentante

repræſentante non eſt ponenda tota noſtra fiducia, ſpes, & amor. Ideo imago Chriſti non eſt adoranda adoratione latria propric dicta, ſ. fide, ſpe, & charitate, qa ſolus deus, & Chriſtus, uerus deus & homo eſt hac adoratione adorandus, pari inſuper ratione credendum eſt de imaginibus aliorum ſanctorum, quæ non ſunt ita adorandæ, ſaltem adoratione interiori, ſicut ſancti quorum ſunt imagines, licet ut diximus ſint aliquo actu exteriori uenerandæ. Secundum autem quod repræſentant, vel ordinate ſunt ad repræſentandum Chriſtum, vel beatam Virginem, ſeu beatum Petrum, aut alios ſanctos ſunt huiuſmodi imagines magis vel minus venerandæ, colendæ & honorandæ, ac in eccleſiis, & oratoriis habendæ. Nunquam tamen credendum eſt in illis eſſe illam gratiam, & ſanctitatem, ſeu uirtutem, ac poteſtatem, quæ reperitur in Chriſto & ſanctis eius &c. Ex dictis igitur patet, quorundam hominum ſtolidus error qui adeo imagines erga, amore afficiuntur, vt in ipſis credant eſſe aliquid numinis gratiæ, vel ſanctitatis, quibus potentes ſint facere miracula præſtare ſanitates, eripere a periculis, & a nocumentis, ac inſidiis præſeruare, ex hoc aſſurgentes ad eorum uenerationem, vt præmiſſorum aliquid conſequantur. Arguitur inſuper nonnullorum indocta ſimplicitas, & indiſcretio, qua reuerentius adorant imagines pulchras quam turpes, nouas quam vetuſtas, nec non & ornatas venuſtiori auro, & purpura quam nudas, credentes eas eo ſanctiores, quo præcioſiores, quod confirmat beatus Bernardus dicens. Offertur libentius auro tectis vbi

Error ignorãtiũ.

Qualiter Iſani adorant imagines. magis cernitur diuitiarum cumulus. Arguitur denique, & aliorum rudis leuitas, qui improuide vota emittunt, & ad peregrinandum ſe obligant, nunc ad illam, nunc ad aliam eccleſiam intuitu certarum imaginum, credentes illas maiori in illa quam ſimiles in aliis fulgere virtutibus, clarere miraculis, & maiori fulciri poteſtate. Hæc quippe omnia in vanam tranſeunt ſuperſtitionem, in quam non inciderent, ſi rationem adorationis, ac veri cultus attenderent, aut ſi ignorant informationem humiliter a doctoribus reciperent. Patet ſi quidem imagines eſſe res inſenſibiles, quæ ex certa partium ſuarum figuratione, & ordine, imaginis nomen ſortiuntur. vnde eius conuenit res alias ſignificando repreſentare. Vis enim homo qui ſum me delectaris in imaginum adoratione, adorare veram imaginem dei, potius adora creatoras rationales in quibus eſt vera imago, & ſimilitudo dei. Fuerunt nempe create ad imaginem, & ſimilitudinem eius. In quibus etiam eſt aliquod diuinum, puta virtus, poteſtas, aut excellentia aliqua ſingularis a deo ſibi impreſſa, quorum, quia neutrum reperitur in imagine pure materiali. Nulla talis propter ſe eſt adoranda, neque auxilium quodcunque ab eis poſtulandum eſt. Neque. n. vident, neque audiunt, neque ſe intelligunt venerantes. Sunt enim creaturæ inanimatæ, quibus neque eſt ſenſus, neque intellectus &c. Omnia quippe quæ dicta ſunt a deo & ſanctis quorum ſunt imagines qui & per ſe coram imaginibus adorandi ſunt, fideliter expectantur, ipſe vero imagines non per ſe ſed per accidens, honorantur

Modus loquendi. (margin, beside "ficando repreſentare")

Epilogus omnium dictorũ (margin, beside "neque intellectus")

non ſi quidem propter virtutem, potentiam, aut gratiam in eis exiſtentem. ſed propter repreſentationem eorum quibus talia inſunt &c.

Tertius conceptus vel actus poteſt formari et dirigi ad prototypum illius imaginis quo recognoſco id quod repreſentatur tanquam ſumme bonum, & vniuerſale omnium principium. Ad quem actum vel conceptum eliciendum moueor per apprehenſionem illius imaginis Chriſti, & hic actus vere eſt actus latriæ, ſeu adoratio latria proprie dicta, quæ ſolum terminatur ad id, quod imagine ſignificatur, & non ad imaginem. Non. n. videndo imaginem Chriſti recognoſco ipſam imaginem quam video eſſe ſummum bonum, ſiue conſiderem ipſam in ratione imaginis, ſiue abſolute, vt rem aliquam in ſe, & hoc eſt quod ait Damaſcenus libro. 4. ſenten. honor qui exhibetur imagini refertur ad illud cuius eſt imago. Vnde dicit magnus Baſilius. honor imaginis ad prototypum peruenit ideſt exemplar, eſt enim prototypon prima forma, ſeu forma exemplaris ad quam facta eſt imago, & de hac adoratione imaginis Chriſti habetur in quodam Decreto ſinodi Cōſtantinopolitani, vbi dicitur. Sacratam imaginem domini noſtri Ieſu Chriſti, & omnium liberatoris, & ſaluatoris, æquo honore cum libro euangeliorum ſanctorum adorari decreuimus & infra. Siquis ergo non adorat yconam. i. imaginem ſaluatoris Chriſti, non videat formam eius quando veniet in gloria paterna glorificari & glorificare ſanctos ſuos, ſed alienus ſit a communione ipſius, & claritate. Cadet proculdubio huius ſinodi maledictio ſuper omnes hæreticos. Lutheranos expernen-

Damaſc.

Quid eſt protypō

Decretū ſinodi cō ſtantino poli.

Deteſtatio.

In Luthe.

tes,ac conburentes,necnon & deſtructes omnes Chriſti imagines,& ſanctorum(niſi o vtinam re cipiſcant.)Habetur inſuper in eodem Decreto ſi nodi Conſtantinopolitani,quod dignum eſt, vt ſecundum congruentiam orationis, & antiquiſ ſimam traditionem, propter honorem qui ad principalia ipſa refertur, etiam deriuate ycone.i. imagines honorentur, & adorentur. Adorentur inquam non per ſe quaſi in ipſis ſit aliqua virtus. vnde reuelari aut iuuari poſſit humana infirmi- tas. Sed tanq̃ ſigna Chriſti,& ſanctorum,qui fer re poſſunt auxilium poſtulanti, & hoc eſt quod dicitur in canon,de conſe.diſti.3. Venerabiles in quit imagines,chriſtiani non deos appellant, ne- que ſeruiunt eis,vt diis neq; ſpem ſalutis ponũt in ipſis,neq; ab eis expectant futurum iudicium, ſed ad memoriam & recordationem primitiuo- rum venerantur eas,& adorant,ſic ad adorandũ Chriſti imaginem hortatur beatus Aug. de viſi. infirmorum vbi loquens de tali imagine dicit. Hãc complectere,humiliter venerare ſuppliciter, cum hæc ad memoriã tibi reducat crucifixũ &c.

Auguſti.

Ter. au- ctoris no- ta.oĩa cõ glectens. Prima di ſtinctio.

Tertio vt omnia quæ ſupra dicta ſunt,& quæ dici poſſunt de imaginum adoratione his paucis verbis concludam.Notandum quod duplex eſt generalis adoratio,vna.ſ.interior,quæ fit per ele- uationem,mentis ad deum,uel ad ſanctos per fi- dem, ſpem,& charitatem, ſeu propter aliquod bonum impetrandum,aut ad gratias agendum, & tandem,quæ conſiſtit in interiori mentis deuo tione. Alia exterior,quæ fit per capitis inclinatio. nem,vel genuum inflexionem, ſeu pectoris per- cuſſionem,& quæ finaliter conſiſtit in exteriori corporis humiliante,vt dictum eſt ſupra.

Adoratio interior exterior

Item aliter diſtingui poteſt adoratio.ſ. per ſe, & per accidens. Adoratio per ſe,eſt quæ fit ratione ſui. Per accidens vero,quæ exhibetur ratione vel reſpectu alterius. His igitur notatis ſequitur. Se. diſtinctio Adoratio p ſe p accñs.

Secunda Concluſio.

ADorare Chriſti vel ſanctorum imagines abſolute conſideratas prout ſunt res materiales lapideæ,ligneæ,vel ferreæ,idolatriã eſſe fatemur quare nulla quo vis adorationis ſpecie ſunt adorandæ. Quinimmo neq; aliqua veneratione exteriori,vel interiori colendæ.

Tertia Concluſio.

IMagines reſpectiue conſideratæ,inquantum repreſentant Chriſtum,vel ſanctos poſſunt et debent aliqua exteriori adoratione venerari ſaltem per accidens. Nulla tamen adoratione interiori. ſeu latria veneratione ſunt adorandæ. Niſi ad protorypum, huiuſmodi interior adoratio referatur.

Hæ duæ concluſiones clarent ex ſupra notatis, ſed forte dicet quiſpiam,quælibet adoratio exterior præſupponit interiorem ideo ſi imagines reſpectiue conſiderate inquantum repræſentant Chriſtum,vel ſanctos (vt dicit hæc tertia concluſio) ſunt adoratione exteriori venerande. Debent etiam & interiori veneratione adorari. Obiectio

Reſpondetur quod adoratio imaginum exterior,aliam interiorem adorationem ante requirit non in ordine ad ipſas imagines,ſed in ordine ad ipſarum imaginum repræſentata. puta ad Chriſtum, vel ſanctos. vnde cum video aliquam imaginem, vtpote Chriſti formo duas adora-

tiones unam exteriorem,per corporis humiliatio nem,quæ principaliter refertur ad Chriſtum. re preſentatum,minus autem principaliter,ſeu per accidens ad ipſam imaginem, ueluti Chriſti re preſentatiua. Aliam inſuper formo interiorem adorationem,per fidem ſpem,& charitatem,quæ adoratio latria nuncupatur, & hæc tantum refer tur ad Chriſtum.

Per pulcrum autoris exemplum.

Item aliter & clarius dico,quod ſi nobis præ ſentetur aliqua imago Chriſti,vel virginis Mariæ, aut ſancti Petri,vel alterius ſancti,tunc huiuſmodi imago poteſt tripliciter conſiderari, vt ſupra diximus. Vno modo prout eſt hoc lignum, vel hic lapis,aut ferrum,aurum, ſeu argentum, & iſto modo conſiderata, liquet, quod imago illa nullo modo eſt adoranda, neq; adoratione interiori,aut exteriori, neque per ſe, neque per accidens.

Hic clarius loquitur author.

Secundo modo poteſt conſiderari prout eſt ordinata ad repreſentandum Chriſtum,uel uirginē Mariam,aut beatum Petrum, & tunc dicendum eſt talem imaginem non eſſe adorandam adoratione interiori,ſcilicet latria,vel hyperdulia, aut dulia. Sed tantum eſt ueneratione exteriori colenda,non per ſe,ſed per accidens,ideſt ratione imaginati.

Tertio modo poteſt conſiderari Chriſtus,qui nobis per illam imaginem repreſentatur,& tunc abſq; vlla mentis ambiguitate, duplici latria eſt adoranda,ſcilicet interiori, per fidem, ſpem, & charitatem, & exteriori per corporis humilitatem. vel ſi per illam imaginem repreſentatur uirgo Maria adoratione hyperdulia eſt adoranda, ſeu dulia, ſi præſentatur nobis beatus Pe-

trus, vel alius ſanctus &c.

Quarta Concluſio.

SAnctæ ac iuſtæ & laudabiliter chriſtiana religio ſuſtinet Chriſti, & ſanctorũ imagines in eccleſia, & oratoriis, non eo fine, vt ipſæ per ſe adorentur, ſed vt fidelium mentes per earũ inſpectiones excitentur ad reuerentiam, & honorem exibendum, iis quorum ſunt imagines, in quorumue cognitionẽ recordatiuam ducunt &c.

Hæc concluſio eſt de ſe clara. Quid eſt enim adorare imaginem Chriſti, niſi adorare Chriſtum per fidem, ſpem, & charitatem in illa imagine, vel in preſentia illius imaginis. Quid eſt inſuper imaginem Virginis Mariæ colore, vel alterius ſancti niſi uirginem Mariam, uel alium ſanctum in ſuæ imaginis uenerari præſentia. Et ſic de aliis. Non enim adoro imaginem Chriſti quia lignum, nec qia imago niſi forte per accidens. Sed adoro Chriſtũ coram imagine Chriſti, quia. ſ. imago xp̃i excitat me ad amãdum, & adorandũ Chriſtũ, & ita dicendũ eſt de imaginibus aliorꝝ ſanctorꝝ, quæ excitant nos ad eorꝝ uenerationẽ, & hac de cauſa ut dictũ eſt in p̃cedenti concluſione, eccleſia ſuſtinet imagines in templis & oratoriis. unde beatus Gregorius hoc idẽ confirmat, qui Sereno Epiſcopo Maſſilienſi imagines deſtruenti ne adorarentur, ita ſcribit vt habetur de cõſe. diſtin. 3. dicẽs. Perlatũ eſt ad nos quod inconſiderato zelo ſuccenſus, ſanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatiõe ne adorari debuiſſent confregeris, & quidem quia eas adorare uetuiſſes omnino laudamus, fregiſſe vero reprehendimus. Dic frater, a quo factum ſacerdote aliquando auditum eſt, quod feciſti. Aliud eſt

Quid ſit imaginẽ adorare.

Cur eccleſia ſuſtinet imagines.

Gregorius.

enim picturam adorare, aliud per picturam hiſtoriam quid ſit adorandum addiſcere. Nã quod legentibus ſcriptura, hoc & idiotis præſtat pictura cernentibus, quia in ipſa ignorantes uident, qd ſequi debeant, in ipſa legunt, qui litteras neſciunt vnde & præcipue rudibus, pro lectione pictura eſt. Quamobrem ait Damaſce. libro. 4. ſenten. Quia non omnes noſcunt litteras, neq; lectioni vacant, patres excogitauerũt, velut quoſdam triũphos in imaginibus hæc deſcribere ad velocem memoriam, quapropter multoties non ſecundum mentem habẽtes domini paſſionem, imaginẽ crucifixi Chriſti videntes, & in ſalutaris paſſionis memoriam veniẽtes, ſupplices viſis imaginibus nos ducentibus procidentes adoramus Chriſtũ. Ecce dicit Chriſtum adorari in notitia rememoratiuam Chriſti, quod equidem verum eſt &c.

Obiiciunt Lutherani.

AT contra dicta acriter inſtant moderniores hæretici dicentes. Si in nullis Chriſti et ſanctorum imaginibus eſt aliquid numinis, gratiæ, vel ſanctitatis, virtutis, aut poteſtatis, quib. imagines illæ potentes ſint facere miracula præſtare ſanitates, eripere a periculis, & a nocumentis, ac inſidiis præſeruare. (vt recte dictum eſt in ſecũdo natabili) igitur falſe, rude, ſtulte, ac improuide, chriſtiani vota emittunt ad imaginem Chriſti, ac Mariæ virginis, & aliorum ſanctorum. Necnõ ſtultiſſime, abſq; vlla vtilitate, immo maximo cum ſui ac ſuorum detrimento, ad peregrinandum ſe obligant, nunc ad illam, nunc ad aliã eccleſiam, vtpote ad viſitandum apoſtolorum limina Romæ, aut ad ſanctum Iacobum in compoſtella, ſeu ad beatam Virginem apud Lauretum,

aut ad imaginem annunciationis beatæ Virginis de Florentia, vel ad aliam virginis imaginem in monte, extra muros ciuitatis Bononiæ & ad quã plura alia Chriſti, vel virginis Mariæ, ſeu aliorum ſanctorum loca &c.

Reſpondent Catholici.

AD hanc Lutheranorum obiectionem facile reſpondetur quod ſi aliquando miracula fiunt hominibus ad eccleſias, & ad imagines confluentibus, & adiutoria aut ſanitates præſtantur, non quidem virtute imaginum, ſed virtute Dei & Angelorum ſanctorum miniſterio, ad interceſſiones ſanctorum contingunt, Ideo peregrinationes ad certas imagines, vel determinata loca, præſertim conſecrata, vel etiam conſecranda fideliter commendamus. Non enim vſquequaq; negandum eſt quin in certis locis ſingulariter appareant beneficia dei, et maiora crebrius, quam in aliis, vel propter ſanctorum reliquias ibi cõditas, vel occulta miniſteria (Alias myſteria futuris temporibus, ibi celebranda, aut celebrata) vel alias cauſas nobis occultas propter quas deus vnum locum elegit ſuo cultui, et non alium. vnam eccleſiam, & non aliam. Pariter et vnam imaginem, in qua ſua diuina refulgent opera, et non aliam, quod ſcripturarum teſtimonia demonſtratur. Nam primo Deus elegit tabernaculum, quod per Moyſen erigi mandauit. Deinde locum in ſilo. Denique templum Salomonis in hieruſalem. Vnde ait Moyſes. Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris. Sed in eo quem elegerit dominus.

Relucent dei miracula magis i vno loco quã in alio diuina fauẽte gratia.

Deut. 12

3. Reg. 7

Præterea Iacob patriarcha, poſt ſcale cuius

ſumitas cœlum tangebat, angelorumq; in ea aſcē
Gen. 28. dentium & deſcendentium uiſionem ait. Vere
dominus eſt in loco ſancto iſto, & ego neſciebā.
Surgenſque erexit lapidem in titulum, fundens
oleum deſuper, appellauitq; nomen loci illius
Bethel, quod interpretatur domus, vel habitacu
lum dei. unde & dixit terribilis eſt locus iſtæ,
non eſt hic aliud, niſi domus dei & porta cœli.
Idcirco locum iſtum, tituli erectione ſacrifi-
cio, & voto quod dominus uoluerat honorauit,
edoctus inquam diuinitus didicit quanta, &
quam mirabilia operaturus erat dominus in
loco illo, nam ibi fundandum erat templum
ad Dei ſpecialem cultum. Ibi inſuper conſuma
turus erat dominus, opus noſtræ redemptio-
nis, ſe ipſum patri in cruce offerens. Propin-
quus enim erat locus crucifixionis. Ideo poſt
reditum de Meſopotamia ibidem ſacrificium
Gen. 35. deo obtulit. Non ergo locum propter locum,
ſed propter miſteria ibidem futura in loco il-
lo domino ſacrificauit. vnde Auguſtinus in
hoc loco ait. Super lapidem libauit Iacob,
non autem lapidi. Sic in propoſito nec repro-
bari poteſt, nec mirari debemus, ſi dum in uno
loco, vel coram una imagine, crebreſcunt mi-
racula, ſanitates & cætera beneficia in eodem
loco, non locum, ſed deum qui ibi operatur
laudare, Nec imaginem, ſed coram imagine
Deum, & Sanctos, contingat adorare Itaque
non rebus inanimatis, non ſculptilibus, aut
imaginibus ſed Deo & ſanctis eius honor, laus,
& adoratio impenditur. Nam vt ſupra diximus
ſemper imaginum adoratio debet referri ad pro
totypum, quare rationabili cauſa, modo in uno

Hiſtoria Iacob reducitur ad propoſitum.

loco modo in alio, nunc in uno tempore, nunc in alio, modo ad unum ſanctum, modo ad alium, pro diuerſis donis uirtutibus, & gratiis recurrere licet, eaſque deuotis orationib. impetrare. Liquet nempe quod in ſanctorum uenerationibus diuina bonitas, ſapientia, potentia, extollitur, & laudatur, & ſic patet ad obiectionem modernorum hæreticorum clariſſima reſponſio, & hæc de imaginum adoratione ſatis ſint dicta &c.

De ſanctorum reliquiarum ueneratione.

Concluſio Quinta.

SVnt etiam ſanctorum reliquiæ uenerabilites honorandæ tanquam ea quæ fuerunt parter corporum ſanctorum. Non tamen eo proprio cultu quo ſancti uenerari merentur &c.

Hanc concluſionem quo ad primam partem probat beatus Hieronymus contra Vigilantium; qui cultum reliquiarum Sanctorum reprobauit quod ex hoc etiam probari poteſt. Quoniam per contactum illorum multa nobis dominus beneficia contulit ad earum dignitatem declarandam, igitur prima pars concluſionis uera antecedens probatur. Nam ad contactum oſſium Heliſei Prophetæ, uita reſtituta eſt mortuo. Pariter & ad contactum ſemicinctiorum Pauli, & ſudariorum ſanati ſunt languidi. 4.Re.13 Actu.19.

Legitur etiã quod ad contactũ ſepulchri beatæ Agatæ, curata eſt mater ſanctæ Luciæ a ſan

guinis pro fluuio. Et illa inſuper alia, quæ eandem infirmitatem patiebatur ſcilicet ſanguinis fluxum duodecim annis acceſſit retro & tetigit fimbriam veſtimēti Chriſti, & illico ſanata eſt. Sed quid moror in tot ſcripturarum exemplis aut quid plura dicam. Nonne ad vmbram Petri ſanabantur infirmi. Si enim vult deus ſuorum corpora ſanctorum ac eorum reliquias per miraculorum corruſcationem honorare, Cur igitur vos o Lutherani eas venerari contemnaris. Honor ergo ſanctorum reliquiis impenſus quantum ad interiorem actum, nihil aliud eſt quam recognitio interior qua huiuſmodi reliquiæ creduntur eſſe vel fuiſſe partes corporum ſanctorum dum vixerunt in hac mortali vita, qui bus deuote ſeruierunt domino & meruerunt gloriam. Cuius poſt reſurrectionem dum reunientur animabus eorum participes erunt per dotes gloriæ corporis. Honor autem exterior ſanctorum reliquiis exhibetur per capitis denudationem, & inclinationem, etiam genua flectendo coram eis &c.

Actuū. 5

Quomodo reliqæ ſunt honorande.

Secunda pars Concluſionis ſic oſtenditur quoniam corpora, & reliquiæ ſanctorum non recognoſcuntur tanquam rationales creaturæ habentes in ſe diuinæ gratiæ dona & merita, ac virtutes Dei per actus beatificos capaces ſecundum potentiam Dei ordinatam, quæ quidem recognitio eſt actos adorationis duliæ proprie ac cepte. Sed recognoſcuntur tanquam aliquid pertinens ad eas, Ideo non eo proprio cultu adorantur quo ſancti venerari merentur, &c.

De præcipua Chriſti adoratione, Concluſio Sexta.

SAluator noſter Chriſtus qui eſt uerus deus & homo una adoratione quæ eſt latria proprie accepta eſt adorandus, &c.

Hæc Concluſio ſic clariſsime demonſtratur quoniam Chriſtus eſt perſona uerbi, & ita deus, ideo ea adoratione quæ ſolius dei, eſt adorandus, hæc autē eſt latria proprie dicta igitur, &c. Præterea credēdum & profitendum eſt Chriſtū eſſe ſummum, & uniuerſale omnium principium quia deum, iuxta illud ſimboli Athanaſii dominus noſter Ieſus Chriſtus dei filius deus & homo eſt. Ab hac enim adoratione natura humana ſecludenda non eſt, non quod natura humana ſit terminus huius adorationis, & per ſe hac adoratione latria adoretur. Sed quia tota perſona uerbi (hoc eſt perſona uerbi in humana & diuina natura ſubſiſtens) adoretur. Hæc enim perſona, q̄ uere eſt hō, eſt ſummū & uniuerſale oīum principium, Et ad hoc attinet ſimilitudo purpure, & diadematis regis. Similiter igniti carbonis. Ideo Damaſcenus poſtquam dixerat. Adoro Chriſti dei mei ſimul utranque naturam, propter carni unitam diuinitatem addidit. Non enim quartam appono perſonam in trinitate, ſed confiteor perſonam unam uerbi & carnis eius. His uerbis inſinuare uidetur Chriſti humanitatem cum uerbo una adoratione eſſe adorandam attendendo unitatem perſonæ, quod nihil aliud eſt dictu quam adoro ſimul utranque naturam, diuinam, ſcilicet & humanam. Ad hunc ſenſum, ideſt adoro Chriſti perſonam in utraq; natura Damaſc.

Ioan. 14. Auguſti. nus. ſubſiſtentem,& in hoc idem(vt verũ fatear præ tendunt verba diui Auguſtini in ſermone ſuper illud. Non turbetur cor veſtrum, vbi ait. Ego dominicam, carnem, immo perfectam in Chriſto humanitatem, ideo adoro, quia a diuinitate ſuſcepta,& deitati vnita eſt, vt non alium, et aliũ, ſed vnum eundemq; deum, et hominem filium dei eſſe confiteor.

Pulchrũ exemplũ Deniq; ſi hominem ſeparaueris a deo, illi nũquam credo, nec ſeruio, Velut ſi quis purpuram, vel diadema regale iacẽs inueniat, nunq̃ ea conabitur adorare. Cum vero rex ea fuerit indutus, periculum mortis incurrit. ſi ea cum rege quis adorare contempſerit. Ita in Chriſto domino humanitatem non ſolam, vel nudã, ſed diuinitati vnitam. ſ. vnum filium, verum deum, et hominem verum. Siquis adorare contempſerit eternaliter morietur.

Pſalmus. 80. Præterea ille idem ſuper pſal. 80. ait. Caro ſine impietate a verbo Dei aſſumpta adorat̃ a nobis quia nemo carnem eius manducat, niſi prius adoret. Sed qui adorat non terram intuetur, ſed illum potius cuius ſcabellũ eſt propter quẽ adorat. Ex his igitur clare liquet, qualiter vnio naturæ humanæ, cũ natura diuina, quæ quidem ypoſtatica vnio nihil aliud eſt, quam Chriſtus, qui eſt verus deus & homo, ſumma adoratione, quæ eſt latria, proprie dicta adorari decet. ſ. per fidẽ, ſpem,& charitatem, quare etc.

De Chriſti humanæ naturæ adoratione Concluſio Septima.

HVmana natura in ſe, et abſolute, vt Chriſti pars conſiderata, etiã diuinæ in Chriſto hy-

poſtaticæ vnita non eſt adoranda latria proprie dicta, licet alia ſumma veneratione, quæ eſt hyperdulia, ſit veneranda, atq; colenda etc.

Prima pars concluſionis eſt nota. Nam humana natura, etiam vnita deitati in Chriſto non eſt Deus, quia per iilam vnionem, licet excellentiſſimam non mutatur illa natura humana, quantum ad ſubſtantialia, et ita manet creatura. Solus autem deus latria proprie dicta merito adoratur, hoc eſt fide, ſpe, et charitate, igitur etc.

Item nulla pura creatura (vt omnes aſſerunt) eſt latria adoratione adoranda, quia aliter, quod cõueniret creatori, attribueretur puræ creaturæ, qđ eſſet idolatrare, et deum blasfemare. Cum autem natura humana in ſe, et abſolute, conſiderata vt Chriſti pars, etiam diuinitati coniuncta ſit pura creatura. igitur non eſt adoranda adoratione latria proprie dicta. Conſequentia patet. Maior ab omnibus conceditur. Minor autem eſt de ſe nota. Ergo prima pars concluſionis eſt vera etc.

Qualiter humanitas Chriſti. abſolute cõſiderata eſt adorãda

Secunda pars ſic oſtenditur, quia humana natura in ſe conſiderata eſt creatura. Sed ſecundum gratiam, et gloriam eſt omnium creaturarum perfectiſſima. Ergo ſibi debetur ſumma ſeruitus creaturæ debita, quæ eſt hyperdulia proprie dicta. Nam vt ſupra diximus, hyperdulia adoratio eſt ſeruitus quædam magnæ reuerentiæ, exhibita ratione excellentiæ ſingulariſſimæ et eminentis in eo cui exhibetur. qualis eſt reuerentia, quæ exhiberi debetur humanitati Chriſti ſeorſum ſumpte et virginiglorioſe. Sic generaliter dicendum eſt de ſanguine Chriſti effuſo et præpu-

tio eius, ſi adhuc in terris conſeruantur. Nam utrunque in eccleſia lateranenſi urbis Romæ contineri dicitur, & in die ſancto paſcæ populo adorandum, oſtenditur. Sanguis quoq; Chriſti etiam in ſancto Andrea ciuitatis Mantuæ conſeruari publice, fertur, Quemadmodum igitur humanitas Chriſti eſt adoranda hoc eſt ſanctiſſimum corpus & eius anima benedicta nos difformiter dicendum eſt, de cruce dominica, clauis, lancea, ſepulcro, & cæteris Chriſti ſanguine perfuſis, at quanto res adoranda eſt honorabilior & dignior tanto adoratio debet eſſe maior, citra latriam adorationem quæ tantum Deo conuenit & Chriſto Ieſu.

De ſpeciali crucis adoratione.

Adoratio crucis Chriſti ſiue crux illa fuerit picta ſiue ſculpta ſiue ex quacunq; materia fabricata etiam ſi fuerit de ligno dominico. Si huiuſmodi adoratio referatur ad prototypum, ut referri debet ſcilicet ad Chriſtum crucifixum repræſentatum clare dicendum eſt quod crux chriſti latria adoratione. quæ eſt per fidem, ſpem, & charitatem adorari licet. Si autem adoratio crucis referatur ad ipſam crucem prout eſt lignum membris Chriſti in eo ſuſpenſis conſecratum, & in quo ſalus noſtra Chriſtus pependit. In quo etiam ſalutem operatus eſt in medio terræ, tuuc liquet crucem Chriſti adoratione hyperdulia venerari debere. Quare. & cætera.

De Euchariſtiæ adoratione.

Concluſio Octaua.

CHriſtus Ieſus, qui uere ſub ſacramenti ſpeciebus in euchariſtia continetur, ſumma latria

adoratione

adoratione,tam interiori,quam exteriori eſt adorandus &c.

Hæc concluſio multis Lutheranorum fautoribus,et his peiorib.aduerſatur, quoniam declarat ſub ſacramento euchariſtiæ,ſacratiſſ. Chriſti corpus, animæ rationali, & diuinitati coniunctum vere,et realiter contineri,vt in tractatu de euchariſtia ſcripturarum teſtimoniis,apertiſſime demõſtrabitur,contra zuinglium, et Oecolampadium, alioſque antiquos et moderniores hæreticos. Suppoſita igitur prima parte concluſionis vt decet, tota hæc concluſio relinquitur vera,nec alia indiget probatione. Vnde dum ſacerdos in diuino celebrando officio ſacramentum eleuans in altũ populo oſtendit.adorandus eſt Chriſtus actu interiori, & exteriori.Interiori quippe magna mẽtis deuotione, quieto corde, excluſis tumultuantibus temporalium rerum cogitationibus, ſe recolligat,quiſquis circunſtans ad deum creatorem ſuum redemptorem et ſaluatorem, qui vere ſecundum vtraque naturam, ſub ſacramenti ſpeciebus,quas corporalibus videt oculis inuiſibiliter continetur, adorandum, dicens verbo mentali. Adoro te Ieſu Chriſte ſaluator qui per mortem tuam redemiſti mundum, Adoro per fidem te Chriſtum in hoc ſacramento contentum, profitendo verum deum, æterni patris conſubſtantialem filium,pro nobis hominem factum, qui quos creaſti ſanguinis proprii effuſione, a morte perpetua redemiſti,in cuius, ſalutarem memoriam præſentem te exhibere dignatus es his ſpecieb.& cæterã.

De ſingulariſſimo mõ adorãdi chriſtũ in euchariſtie ſacrameto.

Adoro te per charitatem diligens corde toto,tota mente,& totis virib.meis,te ſummum, et in

Adoro in charitatẽ

cõprehenſibile bonum,qui dilexiſti nos dũ inimici eſſemus,te ipſum in mortem tradẽs,vt nos patri reconciliando amicos faceres.

Adoratio per ſpem

Adoro te ſola ſpes omnium vera bona diligẽtium,ſumma et finalis beatitudo,in te confidentium,viaticum militantium, cibus eſurientium verus,mediator dei,& hominum tuam pleniſſimam pietatem(in cuius memoriam patri libaris acceptabile ſacrificium)pro me extende,& ꝑ hoc præſens holocauſtum,omnia peccata mea expiando miſericorditer dele &c.

Adoratio Chriſti ꝑ exteriorẽ latriam.

Similiter adoretur latria exteriori decenti corporis geſtu in ſacramento eleuatione ad ſignificandum internam fidem,& reuerentiam, qua ipſum actu interiori,vt omnium creatorem,deum et dominum veneratur, et quemadmodũ in ſua crucifixione ab incredulis fuit turpiter confuſus, blasfematus,irriſus verbis et exterioribus inordinatis capitis,et membrorum motibus. Ita vice verſa a fidelibus in ſacro ſancto miſſe officio (quo illius paſſionis memoria agitur) exteriori corporis geſtu honoretur. Debent igitur Chriſti fideles humiliter nudata capita Chriſto in ſacramento quod oſtenditur inclinare,cuius caput ſpinarum aculeis pro delictorum noſtrorum expiatione mille vulneribus fuit cruentatum , & in mortis hora,inclinato capite tradidit ſpiritum.

De capitis inclinatione.

de genuũ inflexiõe.

Ita nos caput inclinare debemus,ob eius reuerẽtiam,et honorem. Debent inſuper genua in terram flectere ſe humiliantes ei,qui ſe ipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, factus obediens vſque ad mortem,mortem autem crucis,& ſicut inuerecundiſſimi canes deriſorie genu flectentes eternam dei patris ſapientiam blasfemauerunt

dicentes. Aue rex iudeorum, et iterum ſi rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce et huiuſmodi. Ita e contrario genua curuantes, intus corde humilientur, adorantes, & dicentes. Adoramus te Chriſte rex Iſrael, rex gentium, princeps regum terræ, ac perpetua beatitudo noſtra & cætera.

Debent proinde et manus deuote componere contrà crudeliſſimorum iudeorum et gentilium furorem, manus ſuas impie alaphizando, colaphizando, crucifigendo extendentium. Rurſus debent manus ſuas in cœlum tendere cum mentis affectu (ſicut Chriſtus ſuas miſericorditer in cruce extendit manus) gratias agentes, pro tanto beneficio redemptionis accepto, et pro cœleſtis curiæ apertione. Debent denique et pectora tondere in memoriam diri vulneris dominici pectoris, aperti lancea militis. vnde ſanguis profluxit & aqua in lauacrum ſimul, et redemptionem peccatorum. Debent etiam pectora tondere in confeſſione laudis dei, et proprie fraudis, dicentes vna cum ſacerdote. Agnus dei qui tollis peccata mundi miſerere nobis. Dimitte peccata noſtra, relaxa facinora, præſta nobis gratiam, et indulgentiam, da pacem in diebus noſtris, et in fine vitam eternam. Qui cum patre et ſpiritu ſancto viuis in ſecula & cætera. Sed heu quoniam plures cernimus in ecclesia, qui tanquam beneficiis dei ingratiſſimi, paruam vel nullam huic diuiniſſimo ſacramento exhibent reuerentiam. Stant nempe erecti non attendentes illud Apoſtoli ad philippen. 2. vbi poſt commemoratam chriſti humilitatem

De manuū cōpoſitionem

De pectoris tonſione.

Exageratio aduerſus populū circunſtantem.

Philip. 2.

vſque ad mortē crucis, ſubdit, Propter quod exaltauit illum deus, et donauit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, et infernorū, et omnis lingua confiteatur quia dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt dei patris. Quibus igitur comparandi ſunt, qui hunc honorem Chriſto exhibere contemnunt, quem demones omittere non audent, ſed quam deteſtandi ſint, qui etiam in ſummo hoc ſacrificio capita ſua nudare
1.Cor. 11 negligunt, claret per illud apoſtoli ad Corinth. Omnis vir inquit orans vel prophetans velato capite deturpat caput ſuum. Caput enim viri Chriſtus. Quantum igitur debet argui qui etiam Chriſtum in ſacramento ſub oculis præſentem, velato capite, adorare præſumit. Contra profecto
Eſaie. 1. tales eſt ſermo dei per Eſaiam. filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me, exaltauit quippe, dum noſtram naturam aſſumpſit. Enutriuit autem, dum ſe nobis in ſacramento cibum vitæ tradidit. Et ſequitur. Cognouit Bos poſſeſſorem ſuū, et Aſinus præſepe domini ſui. Iſrael autem, ideſt populus fidelis, videns me ſub ſacramenti ſpeciebus per fidem, me non cognouit, & populus meus non intellexit, Quomodo enim Chriſti fideles cognoſcunt in ſacramento contineri redemptorem ſuum. Quomodo ſuum iudicem intelligunt, qui debitam ſubtrahendo reuerentiam viſo ſacramento, nec amore liqueſcunt in gratiarum actiones, nec timore humilies redduntur in iudicis ſui recognitionem. Agnoſcant igitur ſeculares errorem ſuum, ſi veri Chriſti fideles cupiunt appellari, et in ſacramenti eleuatione humiliter, & deuote adorando dicant. Adoramus te pre

ſioſum pretium redemptionis noſtræ hoſtia pacifica, quæ ſola odoris tui ſuauitate inextimabili, patrem qui in altis habitat ad reſpiciendum humilia inclinaſti, & filiis iræ placabilem reddidiſti, eſto etiam & tu placabilis ſuper multitudinem malitiæ noſtræ &c.

DE CONFESSIONIS SACRAMENTO

aduerſus Lutheranos Sexta terribilis ꝓpugnatio.

De confeſſione in genere.

COnfeſſionem generaliter ſumptam diuidi in confeſſionem laudis & fraudis in pleriſq; locis ſcriptura nos admonet, Confeſſio quippe laudis atteſtatio eſt diuinæ perfectionis, vt cum Deum prædicamus omnipotentem, pium, bonum, miſericordem, & iuſtum. Sic enim filius in diuinis confeſſus eſt patrem.d. Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus & reuelaſti ea paruulis & cætera. Et ille idem. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, Dauid inſuper ait; Confitebor tibi domine in toto corde meo, in conſilio iuſtorum & congregatione. Et alibi, Confitebor tibi domine in toto corde meo, quoniam audiſti verba oris mei, Sed quid hic moror. Nonne omnes

Confeſſio laudis fraudis

Mat.11

Matth.10

Pſal.110

Pſal.137

pſalmi & cantici confeſſiones ſunt Dei laudis. Confeſſio vero fraudis eſt accuſatio qua peccator ſeipſum accuſat, & hanc duplicem eſſe non ambigimus, ſcilicet in voto & in actu, confeſſio in voto eſt quæ fit deo de peccatis cõmiſſis, de qua Dauid. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu remiſiſti iniquitatẽ peccati mei, Et infra. Reuela domino viam tuam & ſpera in eo. &c. De qua etiã in pluribus ſcripturarum locis habetur. Hanc quippe confeſſionem in voto deo factam per cordis contritionẽ ſemper exigit deus. Quare ipſam neceſſariã eſſe ad ſalutem cuilibet actu peccanti. Omnes tam catholici ꝙ hæretici firmiter aſſerunt. Confeſſionem autem in actu etiam duplicem in ſacris ſcripturis reperiri volumus, generalem videlicet ſpecialem. Generalis enim confeſſio eſt quæ in templo Dei fit a ſacerdotibus vel miniſtris pro tota vniuerſali eccleſia in introitu miſſæ, in perſona totius eccleſiæ dicentibus. Confiteor. Deo, & beatæ Mariæ, & omnibus Sanctis, quia peccaui nimis &c. Quæ vt recte arbitror originem habuit ab illa generali confeſſione præcepta a Deo in veteri teſtamento. Nam pontifex legalis quando offerebat ſacrificium pro delicto filiorum Iſrael quod legem a Deo datam non obſeruaſſent tunc quoque confeſſionem generalem faciebat pro toto populo, quemadmodum docuerat & præceperat ei dominus in Leuitici libro. d. Poſtquam ſcilicet ſacerdos emundauerit ſanctuarium, & tabernaculum, & altare tunc offerat hircum viuentem, & poſita vtraque manu ſuper caput eius confiteatur omnes iniquitates filiorum Iſrael,

Quid fraudis confeſſio.

Cõfeſſio in voto actu

Pſal. 31

Pſal. 34

Cõfeſſio generalis & ſpecialis.

Leuit.

& uniuerſa delicta atq; peccata eorum, quæ im precans capiti eius, emittet illum per hominem paratum in deſertum. Cumq; portauerit hircus omnea iniquitates eorum in terram ſolitariam & dimiſſus fuerit in deſerto reuertetur in tabernaculum teſtimonii &c. Paulo enim ante præceperat dominus alium hircum mactari pro peccato populi, hii duo nẽpe hirci Leuitici. 16 deſcripti geminam ſignificabant naturam Chriſti, diuinam, ſcilicet et humanam unus enim imolatus & mortuus humanitatem ſignificabat in cruce mortuam. Alter autẽ hircus qui mittebatur in deſertum & portabat. iniqtates populi diuinitatẽ Chriſti pulcherrime figurabat. Sic enim confeſſione generali confitebatur peccata populi Iſrael Neemias dicens, Queſo domine deus cœli fortis magnæ atq; terribilis qui cuſtodis pactum & miſericordiam cum his qui te diligunt, & cuſtodiũt mãdata tua, fiant aures tuæ auſcultantes. Et infra ſtatim ſubdit, Ego & domus pr̃is mei peccauimus, uanitate ſeducti ſumus, & non cuſtodiuimus mandata tua, & cerimonias & iudicia quæ præcepiſti Moſi famulo tuo &c. Ecce qualis erat confeſſio illa generalis obſeruata in lege Moſi. Ita inſuper populus cõfitebatẽ peccata ſua apud Neemiã, ut infra ſcribitur. Conuenerunt enĩ filii Iſrael in ieiunio, & in ſaccis & humus ſuper eos, & ſeparatũ eſt ſemẽ filiorum Iſrael ab omni filio alienigena, & ſteterunt & confitebantur peccata ſua, et iniquitates patrum ſuorum &c.

Pulchra duorũ hircorum figura

De generali cõfeſſiõe i ueteri lege facta

Neemie. 4.

Neemie. 9.

At forte quiſpiam dicet. Patres illi ueteris teſtamenti tãtum confitebãtur peccata ſua ſimpliciter in genere nunq̃ autem de aliquo ſpãli cri-

Obiectio

mine ſe accuſabant, ideo de facili fieri poterat huiuſmodi generalis confeſſio quẽadmodum quotidie etiam nunc fit in principio diuini officii a miniſtro altaris in perſona totius populi credentis.

Reſpõſio Reſpondetur quod etiam ſigillatim aliquãdo coacti fuerunt in genere ac in ſpecie confiteri ſacerdoti peccata ſua præcipue publica & notoria, vt liquet ex capitibus. 4. 5. & 6. in quibus deſcribitur quo ſacrificio expiari debeat peccatum

Leuit. 4 5. et. 6

ex ignorantia factum, vel a ſacerdote vel a principe, uel a multitudine ſeu ab uno priuato, ſimiliter de peccante ex paſſione, aut malitia. Modo quando præſentabat quis ſacerdoti hoſtiam petens hanc pro ſe, in hac vel hac forma offerri, ſatis iam manifeſtabat ſacerdoti peccatum ſuum in ſpecie, tali aut tali ſacrificio expiãdum, (uide omnino capita illa) Leuiti. Varietatem enim ſacrificiorum breuitatis cauſa omitto. Sufficiat tamẽ propoſito noſtro ipſos in præſentatione hoſtiæ fuiſſe confeſſos crimen pro quo uolebant hanc hoſtiam offerri aut ſaltem ipſo ſacrificio ſpeciem delicti indicaſſe, & hoc clare patet p illud numeri vbi dicitur Locutus eſt dominus ad Moſen dicens Loquere ad filios Iſrael, Vir ſiue mulier cum fecerit ex omnibus peccatis quæ ſolẽt hominibus accidere, et per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatũ domini, atq; deliquerint confitebuntur peccatum ſuum. &c. Poſſumus nempe hanc confeſſionem legalem appellare, uelut noſtræ auricularis confeſſionis ſignificatiuã, & tanquam ad hanc noſtram ſacramentalem cõfeſſionem faciliter inductiuam.

Iudei interdũ cõfitebãtur peccata ſua in ſpecie

¶ Quantæ autem vtilitatis ſit confeſſio peccato

rum ſcriptura non tacuit etiam currente lege Moſaica, Sed quamplura ſpiritus ſanctus huius rei teſtimonia profert. Ait enim ſapiens in prouerbiis Iuſtus prior eſt accuſator ſui. Et infra q ab ſcondit ſcelera ſua non dirigetur, qui autem con feſſus fuerit, et reliquerit ea miſericordiam conſequetur. Non poterat quippe ſpiritus ſanctus expreſſius confeſſionem comendare. Vulgata eſt in ſuper illa Eccleſiaſtici authoritas, Non confundaris confiteri peccata tua, et ne ſubiicias te omni homini pro peccato. Et infra Confiteberis viuens, viuus ſanus confiteberis, et laudabis deum et gloriaberis miſerationibus illius, Eſaias quoque peccatorum confeſſionem commendat. d. Narra ſiquid habes vt iuſtificeris, uel ut nonnulli interpretantur, dic tu iniquitates tuas vt iuſtificeris. Ad tale igitur et tātū bonū ſicut eſt confeſſio deus, ſemper per ſcripturas hortatus eſt hominum genus, vt quamplura animæ commoda inde prouenientia ſuſcipere ualeat,

Mágnæ utilitatis eſt peccatorū cōfeſſio

Prouer. 13

Eccle. 4

Eccle. 4 ?

At vbi venit plenitudo temporis quādo miſit Deus filium ſuum natum ex muliere factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret, et vt gratiam euangelii mundo elargiretur, factum eſt vt cōfeſſio adhuc explicatior eſſet et propria quiſq; delicta etiam occulta in aurem cōgreret ſacerdotis, qui velut arbitrer inter deum et hominem conſtitutus, per abſolutionis beneficium illi pœnitentiæ ſacramentum adminiſtraret, et de hac ſpeciali ſecreta et auriculari confeſſione pleaius hic tractabimus, remouentes ſecūdum ingenii noſtri facultatem, quinimo ſecūdū gratiam illam quam nobis præſtare dignabitur dominus modernorum hæreticorū errores &c.

Legalis cōfeſſio noſtræ ſacramētalis cōfeſſionis figura fuit

DE CONFESSIONE
DE SECRETA AV-
RICVLARI.
confeſſione.
Concluſio prima.

FAtemur confeſſionẽ auricula-rẽ pro ſacramẽto pœnitẽtiæ ne-ceſſariã eſſe cupiẽtib. ſaluari (di uina imperante lege) quod & ſi etiã ex ſola eccleſiæ authoritate ut nonnulli putãt, quis cõfiteri teneat non minus tamẽ eam neceſſariam fore pro fidelium ſalute cenſemus

Sed anteq̃ ad huius cõcluſionis veritatẽ deue niamus, q̃rendũ eſt prius a quo vel a qbus Iſti-tuta fuerit hæc auricularis et ſacramẽtalis cõfeſſio

Aliquorum legiſtarum.
Opinio Prima.

PVtant aliqui ſacramentalem confeſſionem in lege naturæ inſtitutam fuiſſe, eo quod do minus a principio generationis humanæ, & legis naturæ dixerit Adæ, poſt commiſſum peccatum, Adam vbi es, quaſi voluerit dicere, confitere rea

Gene. 3 tum tuum, ſuper quo Aug. Adam vbi es. Ver-ba ſunt increpantis, & ad confeſſionem cogen-tis non autem ignorantis, dixit inſuper Deus ad Caym poſt fratricidium ab eo commiſſum, vbi

Gene. 4 eſt Abel frater tuus. quæ quidem verba nõ ſunt ignorantis, ſed potius inducentis ad fratricidii confeſſionem, quaſi diceret confitere, hoc tuum

Ratio p̄ hac opinione. nephandum ſcelus ac dole & miſericordiam con ſequeris, Præterea arguunt ſic ratione, Nullus reus debet eſſe iudex in propria cauſa, Sed quili

bet obnoxius peccato mortali eſt reus,ergo nullus talis debet eſſe iudex in propria cauſa.Maior eſt notiſſimam in lege n aturæ. Minor eſt de ſe clara, conſequentia autem liquet intuenti,igitur quilibet peccator & reus debet iudicari p aliũ, Sed non poteſt iudicari per alium,niſi accuſetur illi.Nec poteſt de occultis accuſari niſi per ſe ipſum,ergo debet per ſe ipſum accuſari ei a quo iudicetur.Cum autem magis conſonum ſit rationi quod in ſecreto fiat accuſatio quam in publico,ſi peccatum fuerit ſecretum,& nulli rationabilius quam Sacerdoti detegendum, ergo videtur a primo ad vltimum confeſſionem ſacramẽtalem Sacerdoti faciendam eſſe de lege naturæ. Reſpondetur quod & ſi notum ſit in lumine naturali, vel ſaltem ualde conſonum propoſitioni per ſe notæ,ac humano intellectui, quod quilibet reus eſt iudicandus,eo quod nullum delictũ relinquendum eſt impunitum. Cum ſit vnus Rector in toto vniuerſo iuſtus, Et hoc quidem notum eſt naturaliter,et conſonum rationi pariter et quod quilibet reus iudicandus ſit ab alio, tamen quis ſit ille alius, non eſt notum per rationem naturalium,nec per aliquod ei conſonũ, niſi deo,qui eſt retributor meritorum, & vltor peccatorum. Ille autem non indiget accuſatione rei,cum omnia ſint ſibi nota ante quam fiant ſine accuſatione, dico etiam quod ſi reueretur reus ſe accuſare Deo uniuerſali iudici(vt de facto tenetur)non ſequitur quod peccator debeat confiteri niſi Deo,hoc autem eſſe de lege naturæ recto ab omnibus conceditur.Ideo concedendum eſt totum argumentum,quia nihil aliud concludit, niſi quod de lege naturæ tenemur confiteri

eſt peccata noſtra deo, vniuerſali iudici. Sed hæc cōfeſſio non eſt illa de qua fit quæſtio. Et ita pari modo dicendum eſt de confeſſione. Ade & Caym quam exigebat Deus ut ipſi confiterentur peccata ſua ſibi, nam ſi confeſſi fuiſſent, ſcilicet Adam inobedientiam ſuam, & Caym fratricidium Deo, & eos penituiſſent, deum eis veniam daturam fuiſſe arbitror. Cum itaq; ſacramentalis confeſſio non eſt de lege naturæ querere oportet aliam legem poſitiuam, & cum hæc duplex ſit, diuina ſcilicet et humana. Ideo de ipſa duplicem opinionem videre decet. &c.

Secunda Canoniſtarum opinio.

ARbitrantur nonnulli Canoniſtæ confeſſionem ſacramentalem eſſe de lege poſitiua eccleſiæ quam quidem opinionem tenet gloſa de pœnitentia diſtin. quinta, capite primo. vbi poſt diuerſas opiniones recitatas ſubdit. Melius dicitur eam inſtitutā a quodam generali, ſiue a quadam vniuerſali eccleſiæ traditione. Potius quā ex noui vel ueteris teſtamenti authoritate. Et hác quidem opinionem ſequitur Panor. in capitulo omnis. de pe. & re. & aſſumit tam glo. quam Panor. pro ſuo argumento & fundamento, quoddā magis dubium, ſcilicet quod græci non peccant non vtendo confeſſione, confitentur n. ſoli deo in ſecreto, quia apud eos nō emanauit hæc cōſtitutio & ideo eos non obligauit, ſicut nec conſtitutio cōcinētie quo ad exiſtētes in ordinibus ſacris quoniam eam non acceptarunt &c.

v. Rom. Sed contra hanc canoniſtarum opinionē communiter ſunt Theologi præcipue Scotus & alii quamplurimi. Quoniam non videtur quod eccleſia tam onerosum & arduum præceptum

imponeret omnibus Chriſtianis (contra illud Matth. Iugum enim meum ſuaue eſt et onus meum leue) niſi eſſet præceptum diuinum, Quanti nempe oneris ac ſeruitutis ſit humanæ infirmitati ſecreta ſui cordis manifeſtare, contra ſeipſum, alteri Sacerdoti ſimili mortali, non ſine vitæ ſuæ interdum periculo quis ignorat. Neque aliquod tantæ grauitati præceptum in tota veteri hiſtoria reperitur. Vnde non eſt probabile quod eccleſia mater tantum onus imponeret filiis ſuis, niſi fuiſſet a deo præceptum. Præterea non inuenitur vbi ab eccleſia hoc præceptum inſtitutum ſit. Nam Glo. allegata tenens, quod ab eccleſia ſit præcepta confeſſio, non allegat locum vel canonem aliquem, Sed nec Pano. immittans in hoc gloſam. Turpe autem eſt dicere aliquid eſſe traditum ab eccleſia, & non poſſe oſtendere vbi vel quando, quemadmodum turpe eſſet Theologo ſeu alicui incumbenti litteris ſacris dicere aliquid contineri in Biblia et non poſſe demonſtrare locum. Et ſi ab eis allegatur capitulum Omnis vtriuſque ſexus. de pœni. & re. ſiquidem claret quod illud cap. eſt Innocentii. iii. in concilio Lateranenſi quod cælebratum eſt anno domini. M.cc.x. Longe autem ante illud tempus, ſcilicet per multos plusquam trecentos annos fuit beat. Auguſt. qui prædicauit, & ſcripſit confeſſionem eſſe neceſſariam, vt patet in lib. de vera et falſa pœnitentia et in alio libello de pœnitentia cuius dicta aliqua Magiſter recitat Diſt. xvii. 4. q. i. Necnon et Gratianus de pœni. diſt in. v. et ſexta. Item magiſter ſententiarum præceſſit Inno. in. l. annis a quo Inno. edita eſt conſtitutio, omnis, & tamen Magiſter determinauit confeſſionem eſſe neceſſariam,

Mat. 11.

Alia pers. pulchra Ratio con ducens.

cuius etiam doctrinam Inno. contra Abbatem Ioachin approbauit, vt habetur de ſumma tri. et fi. ca. c. Damnamus. Conſtat igitur euidenter hãc decretalem (omnis vtriuſque) longe poſt illam determinationem magiſtri editam eſſe, Et ideo decretalis non inſtituit confeſſionem, nec præcepit tanquam prius non præceptam, floruit nempe Aurelius Aug. anno. ccc. xxx. Magiſter vero ſententiarum anno domini. M. c. l. concilium autem Lateranum in quo papa decretales ſuas edidit celebratum fuit anno domini. M. ccx. vt dictum eſt ſupra, Ecce quanta temporum varietas interponitur quare. &c.

Sed ad illud, quod adduxit gloſa de græcis. ſ. quod confeſſio non ſit neceſſaria apud græcos reſpondetur hoc non eſſe notum, ſed magis oppoſitum. Nam ſicut apud eos, neceſſarius eſt baptiſmus fluminis, tanquam tabula prima poſt naufragium. Ita et ſacramentum pœnitentiæ quod eſt tabula ſecunda licet forte conſtitutio, omnis, eos non liget, Quod vero apud eos non ſit conſuetudo confitendi non eſt notum nec certum, quod et ſi etiam verum eſſet quod non haberent confitendi conſuetudinem, non hoc eos excuſaret nec propoſitum probaret. quoniam illam conſuetudinem non ſolum laudabilem, verum etiam neceſſariam potuerunt omittere. Quemadmodũ etiam in aliis errauerunt, vt de ſpiritu ſancto et de pane fermentato. &c.

Tertia Quorundam Theologorũ opinio.

TEnent inſuper Theologi quidam vt ſanctus Bonauen. et alii ſacramentalem confeſſionem a Chriſto inſinuatam fuiſſe ab Apoſtolis

autem inſtitutam, et a Iacobo hieroſolimorum epiſcopo promulgatam. Ait enim ipſe Iacobus in epiſtola cano. Confitemini alter vtrum peccata veſtra &c. Sed hæc opinio non videtur vera quoniam ſacramenta inſtitui non poſſunt, niſi a ſolo Chriſto quod ſic oſtenditur. Nemo enim poteſt inſtituere ſacramentum niſi qui poteſt dare efficatiam et certitudinem ſacramēto, ſed ſolus chriſtus hoc poteſt, ergo ſolus ipſe valet, et poteſt ſacramentum inſtituere. Nunc autem confeſſio pars eſt ſacramenti pœnitentiæ vel de neceſſitate eius, igitur ipſius inſtitutio ſolius dei eſt et tantum ad Chriſtum ſpectat, qui eſt verus deus & homo. Quod vero Iacobus ait, Confitemini etc. non ibi loquitur de confeſſione ſacramētali. Non enim exprimit cui fieri debeat, an ſacerdoti vel non ſacerdoti. Intelligēda autem ſunt verba iſta ſicut ſequentia. ſ. & orare pro inuicē ut ſal uemini, Quæ quidem uerba perſuadere uidētur homines ad mutuam correctionem et humilitatem per quam generaliter nos ipſos eſſe peccatores fatemur et orationes mutuas expetimus, Denique nihil ibi adit beatus Iacobus (ut colligi poſſet) ut loquatur, tanquam præco Chriſti, quod tamen neceſſarium eſſet, in tam neceſſario ſacramento. Si per hæc uerba inſinuare uellet præceptum. quemadmodum Paulus. Dum ponit præceptum de nō dimittenda vxore ait. His qui matrimonio iuncti ſunt præcipio non ego, ſed dominus. vxorem a viro non diſcedere, cum autē conſulit vnum quemque habere vxorem ſuam et mulierē habere virū ſuum ſubdit. Hoc vero dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium, et in cæteris dico ego non dominus &c.

Iacobi. 5

Ratio cōtra opinionem.

Quomō intellig. apoſtoli iacobi dictum.

1. Cor. 7

Has præcedentes opiniones, de quibus Theologi diſ.xvii.iiii.q.i.diffuſus loquuntur, ego ſub breuitate tranſcurrere volui, ad maiorem noſtræ ſacramentalis confeſſionis elucidationem, et vt alia ſequens opinio magis eluceſcat et cætera.

Opinio quarta catholica vera.

ASſerunt fideliter Theologhalii, et veri diuinarum ſcripturarum interpretes, auricularē confeſſionem, & ſacramentalem eſſe ſimpliciter de lege diuina et a ſolo Chriſto inſtitutam,
Ioan. 20 vt per pulchræ, & clare habetur in euange. Ioannis, Vbi maximopere ſecreta miſteria ſunt conſideranda, ac ordo verborum præcipue eſt attendendus, Statim enim poſt quam Chriſtus reſurrexit a mortuis et non ante, hanc abſoluendi authoritatem, dedit Apoſtolis, ad denotandum quod illi qui appetunt per confeſſionis ſacramentum a peccatis abſolui prius debent et tenentur per cordis contritionem, a peccatis reſurgere, a morte ſpirituali, ad vitam ſpiritualem per gra-
Nota per pulchra dicta. tiæ infuſionem. Deinde Chriſtus alloquutus eſt diſcipulos ſuos dicens pax vobis, *Sicut* miſit me pater, et ego mitto vos. *Sed* vt clare liquet deus pater æternus miſit filium ſuum ad remittendum hominum peccata teſte Ioan. qui ait Ecce agnus dei. qui.t.p.m. et ad ſaluandum credentes in ſe. *Sic* pariter dicendum eſt quod miſit Chriſt. Apoſtolos ſuos ad remittendum peccata eo quod dixit, ſicut miſit me pater, ita mitto vos. *Sed* quoniam hominum peccata dimitti non poſſunt ab alio conſimili homine peccatore, virtute propria, ſed virtute ſpiritus

tute ſpiritus ſancti, ideo cum hæc dixiſſet inſufflauit, & dixit eis. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, quaſi velit dicere. Habetis nunc poteſtatem a me dimittendi et retinendi hominum peccata. at non ob veſtram virtutem, ſed virtute ſpiritu ſancti, quam nunc inſufflando dedi, Firmiter igitur fatendum eſt, ſummum pontificem & præſules ac cæteros Sacerdotes Apoſtolorum ſucceſſores, vt miniſtros et diſp. miniſt. dei dimittere peccata, non quidem virtute propria, ſed per poteſtatem eis a Chriſto traditam, et virtute ſpiritus ſancti in eis inuiſibiliter operantis, quemadmodum Apoſtoli ante eis traditam poteſtatem, a Chriſto dimittendi peccata, prius receperunt ſpiritum ſanctum in cuius virtute huiuſmodi poteſtatem exercuerunt. Ecce qualiter mirum in modum in hoc Ioan. cap. 20. attendendus eſt verborum Chriſti, & hiſtoriæ ordo, quem forte moderniores hæreticos latet, his igitur declaratis probandum eſt propoſitum, ſcilicet Auricularem et ſacramentalem confeſſionem eſſe ſimpliciter de lege diuina immediate a Chriſto inſtitutam, et ex conſequenti per authoritatem Apoſtolis datam, & eorum ſucceſſoribus, tenentur omnes vtriuſque ſexus, ſub diuino præcepta, cum ad annos diſcretionis peruenerint confiteri peccata ſua Sacerdotibus, quod fuit prima pars noſtræ concluſionis) quæ non tantum diuinarum ſcripturarum authoritatib. verum etiam clariſſ. rationib. (ex illis ſumptis) euidentiſſ. demonſtratur.

Primo igitur aduerſus Luthe. ac eorum fautores ſic inſto Chriſtus verus deus et homo

Sufficiẽtiſſima authoris rõ pro confeſſionis ſacramento. dedit Apoſtolis ſuis authoritatem pariter et poteſtatem remittendi ac retinendi hominum peccata, vt liquet in euangelio Ioan. ergo dedit eis authoritatem cognoſcendi peccata conſequentia de ſe claret, quoniam remittere vel retinere peccata inſinuat eorundem cognitionem. Impoſſibile eſt enim aliquem remittere vel retinere aliorum peccata, niſi prius præcognoſcat illa. Vlterius apoſtoli habuerunt authoritatem cognoſcẽdi hominum peccata, igitur et poteſtatem habuerunt audiendi illa, conſequentia eſt clara quia cum peccata, quæ confiteri debent ſint ſecreta non poſſunt cognoſci niſi prius audiantur, ergo manifeſte conſtat quod ſi Chriſtus dedit Apoſtolis authoritatem ac poteſtatem remittendi ac retinendi peccata, dedit et poteſtatem cognoſcendi ſimul et audiendi, et per conſequens authoritatem ſuper peccatores, ergo a primo ad vltimum ſequitur apoſtolos conſtitutos eſſe iudices omnium peccatorum (vt intuẽti liquet) quia ſi ſecus dicatur tunc ſic inſto apoſtoli non ſunt iudices peccatorum, igitur non habent poteſtatem remittendi et retinendi eorum peccata. Conſequentia eſt nota, conſequens autem eſt contra illud quod dixit Chriſtus Apoſtolis ſuis. Accipite ſpiritum ſanctum quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis retenta erunt, igitur dedit eis poteſtatem iudicandi inter peccata dimittenda et retinenda, et ex conſequenti liquidum eſt apoſtolos conſtitutos eſſe iudices omnium peccatorum qua propter vlterius ſequitur quod omnes peccatores tenentur ſubeſſe eorum tribunali et iudicio, & per conſequens ex diuino præcepto

Ioan. 20.

Ioan. 20.

tenentur eis vel eorum ſucceſſoribus ſua con-
fiteri peccata quod erat propoſitum proban-
dum &c.

Et ſi dicat Lutheranus, concedo quod data
eſt poteſtas arbitraria apoſtolis et eorum ſucceſ- Hereticorum obiectio.
ſoribus, ſcilicet ſacerdotibus cognoſcendi et iu-
dicandi, ſed non imponitur neceſſitas peccatori
ſe accuſandi, ſed tunc tantum Sacerdos poteſt
exequi ſuam poteſtatem, dum peccator ſe ſubii-
cit ſuo iudicio; & ideo illa conſequentia vlti-
ma non valet, apoſtoli cōſtituti ſunt iudices om
nium peccatorum; ergo omnes peccatores ſub
præcepto tenentur ſubeſſe eorum tribunali, et iu
dicio, ac confiteri peccata ſua.

Reſpondeo quod hæc obiectio friuola eſt. Reſpōſio
Nam nullus eſt iudex meus in re aliqua, in qua
non teneor facere niſi quantum voluero. Cum
ergo Chriſtus conſtituit apoſtolos, et eorum
ſucceſſores eſſe iudices peccatorum, tenentur
peccatores neceſſitate ſalutis ſe eis ſubmittere,
peccata confitendo. Nulla nempe poteſtas iudi-
ciaria committitur alteri, niſi alicui impona-
tur neceſſitas ſubmittendi ſe huic poteſtati.
nam illius iudicium etiam redditur in inui-
tum. Quomodo enim poſſet aliquis eſſe iu-
dex illius, in cuius voluntate eſt ab illo iu-
dicari, vel non iudicari. (loquimur de reo
alioqui poteſtas plus eſſet apud illum poten-
tem ſubire iudicium, vel recuſantem, quam
apud iudicem, et hoc quippe dicere, nullam
prorſus habet rationem, cum iudicare non
reſpiciat voluntatem rei, ſed determinatio-
nem legis, omnino enim ſic dicere (vt hære-
tici dicunt) eſſet irridere ſacramentum pœniten-

tiæ,& poteſtatem Apoſtolis,et Sacerdotibus tra ditam. Si enim alicui reo diceretur,vis iſtum eſſe iudicem in hac tua cauſa,& is reſponderet volo, dum modo ferat iudicium ad voluntatem meam. nonne hoc potius eſſet irridere poteſtatem iudicis, quam amplecti. At poteſtas iudiciaria commiſſa eſt Apoſtolis, et ſacerdotibus,ergo erit aliquis ſubiectus, huic iuriſdictioni,ne illudatur, & irrideatur hæc cœleſtis poteſtas,talis autem ſubiectus,eſt ipſe reus peccator igitur&c.

Bona cõparatio.

Alia obiectio.

Et ſi iterum dicat Lutheranus, quod hæc ſolutio non excludit replicam, quoniam frequenter conſtituitur partibus Iudex arbitrarius, qui poteſt diſcernere et iudicare in cauſa earum, dum partes ſe ſubmiſerint,et iudicium ab eo petierint et tamen ob id non imponitur neceſſitas partibus ſeſe ei ſubmittendi.nec fruſtra datur poteſtas,quoniam efficax eſt, dum ſe ſibi ſubmiſerint.Tunc enim non eſt in poteſtate partium,recedere a ſententia,licet fuerit in earum poteſtate ſe non ſubmittere,ſic in propoſito, Apoſtoli, et eorum ſucceſſores,conſtituti ſunt a Chriſto iudices arbitrarii ſuper peccatores, dummodo ipſi ſe ſubmiſerint eis, tamen per hoc non imponitur neceſſitas peccatoribus ſe ſubmittendi, nec vt dictum eſt fruſtra data eſt poteſtas Apoſtolis et Sacerdotibus, quoniam ſemper efficax eſt,dum ſe ſubmiſerint,et ideo peccatores,ſuo arbitrio poſſunt ſuas cauſas Sacerdotibus ſubmittere,vt abſoluantur,non tamen tenentur ex neceſſitate, &c.

Reſpõſio

Reſpondeo,quod hæc obiectio nulla eſt, quoniam Apoſtoli et eorum ſucceſſores conſtituti

fuerunt a Chriſto, iudices ordinarii, & non arbi trarii, quia, hoc non reperitur in ſcripturis, ſed quod ſimpliciter Chriſtus dedit eis poteſtatem abſolutam, & non conditionatam dicens Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta erunt. Ioan. 20

Præterea in cauſis criminalibus, non conſtituuntur ſimpliciter iudices arbitrarii, ſed ſolum in cauſis ciuilibus, nam ſi Papa vel Imperator conſtitueret in cauſis criminibus omnes iudices arbitrarios ſuper maleficos. Quis fur, aut homicida vellet ſe ſubmittere eorum tribunali et iudicio. cum haberet poteſtatem & libertatem ſe ſubmittendi, vel non ſubmittendi. (profecto nullus.) Et ſic eorum poteſtas non eſſet efficax, immo nulla eſſet, quia nullus reus vellet ire ad eorum tribunal cum eſſet in ſua poteſtate, ſe non ſubmittere, Quare concludendum eſt, quod Apoſtoli & Sacerdotes conſtituti ſunt a Chriſto iudices ordinarii, & non arbitrarii in peccatorum cauſis, potentes remittere & retinere peccata, aliter eum ſufficeret ire ad Deum, eorum auctoritas non eſſet efficax. Quinimmo nulla & fruſtratoria eſſet, ideo tenentur peccatores de neceſſitate ſalutis ſe Sacerdotibus ſubmittere peccata confitendo. Confirmatur ratio.

Item confirmatur, omnes Apoſtoli conſtituti ſunt a Chriſto iudices ordinarii & non arbitrarii in maioribus cauſis, ſcilicet in iudicando bonos, & malos in vniuerſali iudicio, & hos ſaluari, alios uero damnari, vt habetur in euang. Matthei vbi Chriſtus dixit illis Amen dico vobis quod uos qui ſecuti eſtis me, in regeneratio Alia confirmati Mat. 19

nem cum ſederit filius hominis in ſede maieſta-tis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael, igitur conſtituti ſunt iudices ordinarii in minoribus cauſis, ſcilicet in iudicando, quæ peccata remittenda, & quæ retinenda ſint & ita dicendum eſt de eorum ſucceſſoribus quare. &c.

Alia obiectio. Et ſi quis dicat, Non cogor confiteri peccata mea iſti, vel illi ſacerdoti, ſed cuilibet, habenti authoritatem abſoluendi, vt confeſſio ſit libera, igitur nullus particularis Sacerdos eſt iudex ordinarius, ſed potius arbitrarius &c.

Solutio. Reſpondeo, quod licet iſte vel ille ſingularis ſacerdos, non ſit iudex ordinarius, abſolute & ſimpliciter loquendo, niſi forte illæ ſit proprius ſacerdos, de quo infra dicetur, tamen omnes ſacerdotes communiter dicuntur iudices ordinarii, quia illi ſoli poſſunt te abſoluere, & nulli alii, tenenturque omnes peccatores de neceſſitate ſalutis, ſe ſacerdotibus ſubmittere, peccata confitendo, ſiue modo illi, ſiue alteri nihil refert.

Item obiiciũt Lutherani. Sed forte Lutherani & eorum fautores, hac ratione coacti dicent, concedimus Apoſtolos, quibus Chriſtus dedit poteſtatem remittendi & retinendi peccata, fuiſſe iudices ordinarios, omnium peccatorum tunc temporis, ſed quod nũc Summus Pontifex, epiſcopi, & alii ſacerdotes ſint iudices ordinarii, & quod talem habeant poteſtatem ſuper peccatores, qualem habuerunt Apoſtoli. hoc reſtat probandum &c.

Reſpõſio. Reſpõdetur. quod omnis poteſtas data a Chriſto Apoſtolis translata eſt in ſuos ſucceſſores, aliter eadem ratione facile poſſet probari, quod

que papa,neque epiſcopi,minus autem aliis ſa‑cerdos haberent authoritatem, & poteſtatem baptizandi, nec conſecrandi, nec prædicandi, eo quod illa poteſtas tantum apoſtolis, & diſcipulis Chriſti fuerit conceſſa, & ſic quærendum eſt a Lutheranis, qua authoritate ipſi baptizant, & prædicant, & aliis ſacra conficiunt & ſi dicant hanc plerique facultatem habuiſſe a Chriſto vel ab eccleſia,igitur poteſtas illa tranſlata eſt ab apoſtolis; et a diſcipulis Chriſti ad ſuos ſucceſſores,& non eſt maios ratio de vna q̃ de alia,igitur.

Præterea apoſtoli habuerunt authoritatem eligendi & ordinandi alios apoſtolos,præsbyteros,& diaconos,vt clare liquet in actibus apoſtolorum, nam primo ordinauerunt Matthiam apoſtolorum,quando propria authoritate ſtatuerunt duos Ioſeph qui vocatur Barſabas,qui cognominatos eſt iuſtus,& Matthiam, & orantes dixerunt. Tu Domine &c. Inde ordinaueruut ſeptem Diaconos,quos ſtatuerunt ante conſpectu eorum & orantes impoſuerunt eis manus, vt acciperent Spiritum ſanctum,& in ſignum quod dabant authoritatem eis, & poteſtatem illam quam a Chriſto receperant, & ſequitur. Verbum autem domini creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Hieruſalem valde. De quibus etiam clarius dicetur in tractatu de primatu Petri & ſedis apoſtolicæ. Ecce illi erant apoſtolorum ſucceſſores, ad quos tranſlata eſt omnis eorum poteſtas vſq; ad præſens tempus, in quo tempore & ſummus Pontifex,& præſules, ac cæteri ſacerdotes ſunt apoſtolorum,et chriſti diſcipulorum,ſucceſſores, quod ſi

actuū.1.

actuū.6

neges aſſignentur alii) in quibus omnis poteſtas Apoſtolis conceſſa uigeat, aliter defunctis Apoſtolis, abolita fuiſſet omnis poteſtas eis a Chriſto conceſſa, quod eſt veritati diſſonum, & manifeſte falſum, quare &c.

Secunda ratio pro eadem auriculari & ſacramentali confeſſione.

Optimus naturalis diſcurſus

SEcundo principaliter inſto ex ordinatiſſimo Dei procedendi modo, ipſe enim ſua diuina ſapientia, ordinatiſſime mundum adminiſtrat, quemadmodum natura in generatione hominis. Primo in materia diſpoſita introducit animam uegetatiuam, deinde ſenſitiuam, poſtremo perfecto corpore, introducit intellectiuam, ſeu, vt verum fatear, creatur a Deo. unde philoſophi communiter dicunt quæ ſunt poſteriora natura perfectiora videntur. Ita deus ſemper progreditur a minori ad maius, ab imperfecto ad perfectum, a perfecto ad perfectius, & perfectiſſimū, ſic enim Dei perfecta ſunt opera, & hoc quidem euidenter claret in toto ſcripturarum diſcurſu.

Primus de lege diſcurſus

Primo enim hoc patet de lege. Nam a principio mundi vſque ad Moyſem, omnes homines uiuebant lege naturæ, quæ mentibus hominum inſita erat, Deinde tempore Moyſi. Deus dedit legem ſcriptam clariorem, & perfectiorē in duabus tabulis lapideis, in quibus ſcripta erant præcepta legis.

Deut.

Poſtremo per filium ſuum tempore gratiæ, aliam perfectiſſimam, ſeu eandem perfectiſſimo modo declaratam, & in ſumma perfectione largitus eſt nobis legem, vt clariſſime conſtat per

totum quintum & ſextum, ac ſeptimum Matth. caput vbi Chriſtus ait. Miſi abūdauerit iuſtitia ueſtra plus quam Scribarum, & phariſeorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Hæc enim fuit illa lex ſingulariſſima, quæ tantum conſiſtit in dilectione dei & proximi. Matth. 5 6. & 7

Secundo hoc idem claret de remediis peccati originalis quæ fuerunt quinque, alterum altero perfectius, poſteriora nempe ſemper perfectiora fuerunt. Primum igitur remedium fuit oblatio, quæ incepit ab Abel perdurans vſque ad diluuium, vbi dicitur, quod Abel obtulit Deo, de primogenitis gregis, & de ouibus eorum. Caym vero de fructibus terræ. Secundum remedium aliquantulum perfectius fuit ſacrificiorum immolatio, & hoc quidem incepit a Noe, & durauit vſque ad Abraam. Tertium fuit decimatio tempore Abraæ & Melchiſedech. Quartum fuit circuncíſio in lege ſcripta, vnde ait dominus. Circuncidetur ex vobis omne maſculinum, & hoc quippe remedium perfectius habeatur. Quintum perfectiſſimum remedium fuit baptiſmi ſacra regeneratio, tempore Chriſti & legis gratiæ, prius tamen ſuperuenit baptiſmus Ioannis aliis remediis explicatior, deinde Chriſti baptiſmus, in regenerationem vitæ, illo excellentior &c.

2. diſcurſus de originali peccato. Gene. 4 De quinque remediis peccati originalis Gen. 8 Gen. 14 Gen. 17

Tertio hoc liquet de ſacrificiis, uide enim ſacrificia in lege naturæ tenuiter orta, vbi vir iuſtus altare erexerat vbi tantum nomen domini inuocabat. At in lege ſcripta modus ſacrificiis impoſitus, & quid vbi, pro quo, & a quo offerendum erat diffiniebatur, unde oues, agni, vituli, hirci, & columbæ, in templo Dei offerebantur, & hic quidem modus ſacrificiorum

3. de ſacrificiis diſcurſus

perfectior erat illo, quo vtebatur in lege naturæ. Adueniente autem lege gratiæ iam ſanguis Chriſti offertur, & corpus Dominicum quod eſt ſacrificium omnium ſacrificiorum nobiliſſimum, excellentiſſimum, de quo Paulus ad He-
Hæbre. 9 breos pulcherrime ait. Chriſtus autem aſſiſtens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id eſt non huius creationis, neque per ſanguinem Hircorum, aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Si enim ſanguis hircorum, & taurorum, & cinis Vitulæ aſperſus, inquinatos ſantificat, ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo viuenti. Ecce ſacrificiorum ordo, in triplici lege, alter altero perfectior.

4. de chriſti pphe. uēturi diſcurſus.

Quarto hoc idem conſtat de prophetia ſaluatoris fuit. Adam enim & Noe crediderunt mediatorem futurum, ſed obſcurius intellexerunt, Abraæ vero certius dictum eſt, In ſe-
Gene. 22 mine tuo benedicentur omnes gentes. Et Iacob quidem præuidit ex ſemine Iudæ hoc fu-
Gen. 48 turum cum dixit. Non auferetur ſceptrum de Iuda &c. Sed adhuc clarior, repromiſſio facta
Pſal. 131 eſt Regi Dauid, vnde ſcribitur, iurauit dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem
Danie. 5 tuam. Item in lumine clarior locutus eſt Daniel. d. Cum venerit ſanctus ſanctorum ceſſabit vnctio veſtra. Et inde quid clarius loqui-
Hier. 31 tur Hieremias. Nouam faciet dominus ſuper terram fœmina circundabit, &c. Adhuc au-

tem certiori lumine, vidit Micheas meſſiam futurum .d. clamando, Et tu Bethleem terra Miche. 5
Iuda nequaquam minima es in principibus
Iuda ex te enim exibit dux, qui regat populum meum Iſrael, & egreſſus eius ab initio, &
à diebus æternitatis, Eſaias quoque maiori lumine infuſo vidit Saluatorem, ex virgine Eſaie. 7
venientem, Ecce inquit virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, de quo tam certiſſimus, ac ſi iam hoc factum fuiſſet ſubiunxit. Populus qui ſedebat Eſaias. 9
in tenebris, vidit lucem magnam, ambulantibus in regione vmbre mortis, lux orta eſt eis, ſequitur. Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis, & cætera. Certiſſima inde fuit Ioannis præcurſoris prædicatio, qui eum digito demonſtrauit dicens. Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata Ioan. 1
mundi. Habes igitur candide lector ex his miſteria ſemper fuiſſe adaucta per incrementa temporum.

Quinto hoc dilucidum eſt de ſacerdotio. Nã 5. de ſacerdotio diſcurſus.
in lege naturæ erat vnus Melchiſedech, Rex ſalem ſacerdos Dei altiſſimi, offerens Deo panem & vinum, In lege vero ſcripta, legale ſacerdotium & leuitarum genus eſt conſtitutum, quos Gene. 14
uoluit fungi ſacerdotio de tribu leui, & habetur in Exodi libro. Vbi etiam Deus modum præſtituit & formam conſecrandi, & ordinandi ſacerdotes, vt infra. Executio autem huius Leuitici exo. 28 & 29
deſcribitur. At quanto excellentius ſit ſacerdo- Leui. 8. 9

rium, in lege Chriſti & gratiæ, qnemadmodum præexcellentiam ſacerdotii Chriſti vltra ſacerdotium leuiticum, Apoſtolus Paulus ad Hæbreos deſcribit.d. Translato enim ſacerdotio, ſcilicet de Tribu leui, in tribum Iuda, neceſſe eſt, vt & legis translatio fiat. Propterea infra docet quomodo melius miniſterium ſortitus ſit Chriſtus, quanto & melioris teſtamenti mediator fuit. d. Talem habemus pontificem. qui cum ſedit in dextra ſedis magnitudinis in cœlis, ſanctorum miniſter. &c. Inde capite.ix. oſtendens excellentiam ſacerdotii Chriſti ſubdit, Chriſtus autem aſſiſtens pontifex futurorum bonorum &c.

Hebre. 7 & 8

Hebre. 9

Sic igitur euidenter claret ex dictis peculiare eſſe Deo, a minori ad maius, ab imperfecto ad perfectum, & perfectiſſimum, in operibus mirabilibus progredi, quod & de confeſſione obſeruabit. Nam in lege naturæ confeſſio exigebatur interior. & fiebat tantum deo tam de peccatis occultis q̃ manifeſtis p cordis cõtritionẽ. Hanc autem confeſſionem exigebat Deus cum dixit, Adam vbi es, quaſi dicat. Confitere reatum tuum. & ad Caym vbi eſt Abel frater tuus. Deinde ad exteriorem confeſſionem uentum eſt, ſed generalem. Duplici igitur confeſſione vtebantur patres in lege ſcripta, ſcilicet interiori per cordis contritionem, quæ tantum fiebat Deo & hæc ſemper neceſſaria fuit & erit. Alia vero exteriori, ſed generali, ſcilicet publicorum peccatorum, de qua ſupra diximus, Tandem ad occultorum etiam propalationem in aurem Sacerdotis progreſſa eſt confeſſio, vt de minori ad maius, & de imperfecto ad perfectum, ac

Author hic concludit propoſitũ, de confeſſione multiplici diſcurrẽdo Prima fuit confeſſio cordis 2. exterior ſed generalis.

perfectiſſimum, in illa, ſicut in aliis operib. mira bilib. fieret progreſſio. Quam conueniens autem fuerit perfectiorem inſtruere confeſſionem, in perfectiori lege, ex hoc ſic oſtenditur, quoniam in nulla alia lege fuit illuſtrior veritatis manifeſtatio, q̃ in lege euangelica. Nam vt Ioan. ait: Lex per Moyſem data eſt, gratia et veritas per Ieſum Chriſtum, ſed per confeſſionem in eccleſia factam, manifeſtatur veritas, et deteſtatur peccatum factum in tenebris, quia qui male agit odit lucem, et opera tenebrarum quæ arguuntur, manifeſtantur a lumine, Igitur non immerito, et nõ ſine auguſtiſſima ratione factum eſt, vt inſtitueretur auricularis et ſacramentalis confeſſio ſub veritatis lege, ad manifeſtationem peccatorum, veritatem fatendo, tum ob inſtructionem peccatoris per idoneum Sacerdotem, tum ob peccatorum cognitionem, tum propter abſolutionem, et eccleſiæ reconciliationem habendam, median te humano arbitrio. Nam ante aduentum mediatoris dei, et hominum plena reconciliatio fieri non potuit, Sed cum illi data eſſet poteſtas in cœlo et in terra, et deſtruxiſſet portas inferorum, et euacuaſſet regnum principis tenebrãrum cõmode potuit hanc Chriſtus poteſtatem aliis cõmittere, qui huiuſmodi poteſtatem abſoluendi et ligandi peccata exercerent, Et ad hoc ſacrum pœnitentiæ ſacramentum eſt inſtitutum, de quo pœnitentiæ et confeſſionis ſacramento plura alia copioſius pertractat eximius doctor, Ecchius Luthe. hoſtis accerrimus ad confundendam eorum hæreſim, Ex his igitur ſcripturarum diſcurſis, vt ſaluetur diuinæ ſapientiæ ordinatiſſimus ordo, in operib. mirabilib. ſuis, clare

3. auricularis et ſacramenta lis.

Ioan. 1

Ioan. 13

Ephe. 5

Cur inſti tuta ẽ ſacramẽtalis confeſſio.

liquet in toto hoc tempore legis gratiæ. Confeſſionem auricularem pro ſacramento penitentiæ neceſſariam eſſe cupientib. ſaluari, diuina Chriſti imperãte lege, qđ fuit prima ps nr̃æ cõcluſiõis.

Tertia ratio idem probans.

Ioan. 10 TErtio principaliter inſto. Nullus iuſte in aliquam domum per ianuam clauſam, ſine clauib. ingredi valet, nam qui aſcendit aliunde ille fur eſt et latro, ſed regnum cœlorum eſt quædã

Ioan. 13. pulcherrima domus, de qua Chriſtus ait. In domo patris mei manſiones multæ ſunt, igitur in regnum cœlorum nullus peccator, per peccata ſua clauſum, introire ſine clauibus poterit, conſequentia eſt nota cum maiore et minore. Sed claues regni cœlorum date ſunt in primis petro deinde omnibus aliis apoſtolis et ex conſequenti per primam rationem factam omnib. eorum ſucceſſorib. Igitur ſine ſacerdotib. claues habẽtibus nullus peccator adultus in regnum cœlorum in

Matth. 16 gredi valet. Nam poſtquam petrus confeſſus eſt Chriſtum eſſe filium dei, dicens. Tu es Chriſtus filius dei viui, cui cum dixiſſet Chriſtus. Beatus es Simon bariona, quia caro et ſanguis non reuelauit tibi hoc. ſ. ſecretum quod ſim filius dei viui ſecundũ naturã ſed pater meus qui eſt in cœlis immediate ſubdit. et ego dico tibi, quia tu es petrus et ſuper hanc petram hædificabo eccleſiam meam, et porte inferi non præualebunt aduerſus eam et tibi dabo claues regni cœlorum, et quodcunque ligaueris ſuper terram erit ligatum et in cœlis, et quodcunq; ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum et in cœlis &c. Ecce quãta verboꝝ atteſtatione ei claues promiſit dicens. Et ego dico tibi. Ego. ſ. cuius dicere ẽ facere, cuius verbo cœli ſũt

mati ſunt. Ego quem confeſſus es filium dei uiui qui ſum via, veritas, et vita. Ego qui mentiri neſcio, tibi dico ne dubites, ne timeas hæreticos ac eccleſiæ tyrannos, quia portæ inferi non præualebunt aduerſus eccleſiam meam, et pro tuitione pro nobilitate et illius dominio, dabo tibi claues regni cœlorum, forte ignoras quantum donum tibi pollicear, et quam magnum et præſtabile, ego qui talem tibi conferam dignitatem, earum clauium tibi exponam, Non ſunt quippe claues ſolum ſcientiæ de quib. dixi Iudæis, Ve vobis legis peritis qui tuliſtis clauem ſcientiæ ipſi non introiſtis, et eos qui introibant prohibuiſtis &c. Luce. 11
At huiuſmodi claues ſunt quibus poteris ligare, et ſoluere in terris, et erunt ligata et ſoluta in cœlis. Ligabis tu, et ſucceſſores tui, et ſolues in terra iudicando. Ego autem in cœlo iudicium veſtrū approbabo. Non poterit igitur non magna eſſe clauium poteſtas qua tanto verborum pondere promittitur. Deinde hanc eadem clauium poteſtatem (in maiorem hominum admirationē) paulo poſt promittit omnib. diſcipulis dicēs. Amen amē dico vobis quæcūque ligaueritis ſuper terrā erunt ligata et in cœlo, et quæcūque ſolueritis ſuper terrā erunt ſoluta et in cœlo. Certe (vt recte arbitror) non parua res eſt hæc clauiū poteſtas promiſſa. Matth. 18
Petrus autem eo quod prius dixerat ei Chriſtus. Si peccauerit in te frater tuus vade et corripe eum inter te et ipſum ſolū, quaſi iā pōtificii ſui futuri præſcius, formulam iudicii habere voluit dicens. Domine quoties in me peccauerit frater meus, dimittā ei vſque ſepties, cui Ieſus. Nō dico tibi vſq; ſepties, ſed vſq; ſeptuagies ſepties. Nullus ꝗppe abſoluit ſeipſm. Nullus ſi

bi reſerat ianuam ſed clauiger et hoc alta mente reuoluat catholicus. Maximam rem oportere eſſe poteſtatem clauium a Chriſto tam ſepe promiſſam, et tandem exhibitam. Nam in ipſo die dominice glorioſe reſurrectionis de facto hanc clauium poteſtatem tradidit Apoſtolis ſuis dicens. Accipite ſpiritum ſanctum quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta erunt. Non enim ſimplici verbo eis hanc dedit poteſtatem, ſed vt eius monſtraret excellentiam ſpiritu oris ſui eam dedit inſufflauit namq; in eos, et non ſimpliciter inſufflauit quia ſpiritus vbi vult ſpirat. Ideo dedit eis ſpiritum ſanctum, ac ſi diceret. Daturus vobis tam amplam poteſtatem prius ſpiritum ſanctū do vobis vt ſciatis neminē digne hac uti poſſe prāte ſine ſpū ſancto vt ſupra oſtenſum eſt.

Ioan. 20.

Quis ergo catholicorum arbitratur, tam fruſtratoriam eſſe, et ridiculam poteſtatem clauiū tanta ſolennitate a Chriſto promiſſam, et collatā, vt peccator non cogatur, ſub diuino præcepto confiteri peccata ſua proprio ſacerdoti. Conſtat igitur euidentiſſime, confeſſionem auricularem, et ſacramentalem cupientibus ſaluari neceſſariam eſſe, quare &c.

Quarta ratio ad eandem confeſſionē.

QVarto principaliter argumentor, præſupponendo prius illud, quod ait Apoſto. ad Corint. vbi loquens de figuris veteris teſtamenti reſpectu noui ait. Omnia in figura contingebant patrib. illis, Qua de re ſacerdotium legale figuram fuiſſe ſacerdotii gratiæ non ambigimus

1. Cor. 10

gimus, vt etiam ex pluribꝫ locis Pauli ad hebre. colligitur, &c. 1. Cor. 7. At ſacerdos veteris legis habebat iudicare inter lepram, & non leprā corpoream ſicut clare liquet in Leuit. vbi dicitur, Leuit. 18
Homo in cuius cute ortus fuerit diuerſus color, &c. adducetur ad Aaron ſacerdotem, vel ad vnū quemlibet filiorum eius, qui cum viderit leprā poterit iudicare. &c. vide omnino. Inde cap. ſequenti locutus quæ eſt dominus ad Moyſem dicens. Hic eſt ritus leproſi, quando mundatus eſt adducetur ad ſacetdotem &c. et hoc idem iterum confirmauit dominus in Deut. &c. His ſuppoſitis. Quæro ab hæreticis, cur leproſi ex diuino præcepto mittebantur ad Sacerdotes, vt ipſi iudicarent inter lepram, & non lepram corpoream & vt leproſos ſanarent, & mundarent ac mundatos iudicarent. Nunquid ipſi erant phiſici, vel chirugici, & corporales medici. Nunquid ipſi forte tenebantur incumbere medicinalib. artibus. Nā vt clare liquet curatio lepræ magis ad corporales medicos ſpectat quam ad ſacerdotes, vel fortaſſis illud cœleſte donum curandi lepram, et curatam iudicandi, tantum diuinitus elargiebatur ſacerdotibus veteris teſtamenti, quod his ſacerdotibus Chriſti, & legis gratiæ non conceditur ſed vt verum fatear, melius dicendum eſt, quod quemadmodum ſacerdotium legale figura erat ſacerdotii gratiæ, teſte apoſtolo vt ſupra. Ita lepra illa corporea peccatum mortale figurabat, et letale crimen, non minus quam leproſus peccatorē, nam vt dictum, percuſſus lepra debebat ſe ſacerdoti præſentare, et ille modum lepræ conſiderabat, quod ſi videbat lepram incurabilem, immundum illum iudicabat, et a cæteris ſeparan-

Deut. 17

Pulchra inqſitio.

rito damnatur error illorum hæreticorum pernicioſus, qui aſſerunt, ſufficere ad ſalutem, ſoli deo confiteri peccata, & quod non oportet ea ſacerdoti detegere, cum Chriſtus leproſo iam mundato iniunxerit, vt iret & oſtenderet ſe ſacerdoti ſecundum legis decretum. Pariter apud Lucam, Decē leproſis petentibus a ſua liberari lepra, iuſſit idē Chriſtus dicens, Ite oſtendite vos ſacerdotibus. Si ergo (vt tandem aduerſus Lutheranos propoſitum concludam) hæc erat poteſtas ſacerdotii legalis, pariter & figura poteſtatis, quam habituri erant ſacerdotes euangelici. Quæ ergo erit huius figuræ veritas, niſi ſicut eſt ſpirituale ſacerdotium euangelicum, ita & lepram iudicet ſpiritualem, hoc eſt peccatum mortale, Leproſus igitur & immundus quiſque adducatur ad ſacerdotem, qui iudicet inter lepram, & non lepram. i. inter peccatum & non peccatum, inter obſtinatum & pœnitentē. Deinde vt habetur Matthei. c. octauo præcepit Chriſtus leproſo mūdato vt offerret deo munus præceptū a Moyſe in lege, quemadmodum in Leuitico ſcribitur, vbi etiam exprimitur, quid leproſus mundatus debeat offerre deo. Per hoc autem præceptum miſtice & figuratiue deſignatur, quod peccator pœnitentia ductus poſtquam mundatus eſt a lepra ſui peccati, & confeſſus eſt ſacerdoti peccata ſua, Debet inſuper (ad inſtar leproſi mundati offerentis munus ſuum Deo) ſatisfacere de illis, complendo pœnitētiā ſibi iniūctā a ſacerdote ad delectionē pœnę ꝑ peccatis ſuis debite, Et per hoc deſtruitur multorum hæreticorum error qui ore polluto, auſi ſunt dicere quod nobis nulla opus eſt ſatisfactione particulari ꝑ peccatis noſtris, eo q́d Chriſtus ſufficiē

Luc. 17

Hic per pulchre concluditur propoſitum.

Matth. 8

Leui. 14

Math. 34 ter pro illis ſatisfecit in cruce, Cum ipſe contra
Luc. 3. 5 hanc pernicioſam hæreſim in multis ſcriptura-
15. rum locis clamet, Pœnitentiam agite. ſ. de pecca-
Luc. 13 tis, quoniam appropinquat regnum cœlorum, et alibi. Niſi pœnitentia egeritis omnes ſimul peribitis.
Actuū. 3 In act. quoq; apoſtolorum. Pœnitemini igitur et conuertimini, vt deleantur peccata veſtra, quare &c.

Quinta & vltima ratio ex authoritatib. diuorum patrum.

QVinto principaliter inſto, comparando antiquos patres, et eccleſiæ Doctores, ac eorum aſſertiones ad Moderniores hæreticos, & ad falſa ipſorum dicta. Nam illi primi patres, vt Aug. Hiero. Grego. Ambro. Chriſoſt. Bernar. & alii floruerunt in primitiua eccleſia, propinquiores doctrinis & prædicationib. Apoſtolorū, in tot ſanctiſſimis ſinodis, & conciliis præſentes, viri ſanctiſſimi virtutib. atque moribus præclari bonis quoque operibus inſigniti in quibus tandem diuina relucebat gratia.

Commēdatio ſanctorū eccleſiæ doctorum.

Iſti autē per oppoſitum hæretici fuere vt Martinus Luther, Philippus Melhancton, Franciſcus Lambertus, Pomeranus, Oecolampadius, zoinglius, et alii quam plurimi in hac poſteriori eccleſia prædicationib. apoſtolorum remotiores, homines nefandi, tantum fidei adhærentes; opera bona, necnon & ſacramenta, ac totius eccleſiæ catholicæ ſanctiones, pariterq; diuorum patrum decreta ſpernentes, in quibus forte diabolus hæreticorum princeps operatur.

Illi inſuper diui patres, viri doctiſſimi, vt luce,

clarius liquet,ex infinitis eorum ſcriptis, in interpretationibus totius veteris ac noui teſtamenti ac in diuinarum ſcripturarum expoſitionib. illuminatiſſimi & ſingulariſſimi. quorum doctrinis tota fulget eccleſia. quorum prædicationib. & miraculis chriſti fides illuminatur. aſſerunt. Auricularem,ac ſacramentalem confeſſionẽ, pro ſacramento pœnitentiæ cupientib. ſaluari neceſſariam eſſe,ex diuino præcepto, vt claret ex eorum dictis,quæ in maiorem hæreticorum infamiam,in medium adducentur. Iſti vero moderniores hæretici contrarium affirmant,quibus igitur credendum ſit. Hoc enim cuilibet ingenuo homini iudicandum relinquo.

Præterea nõ ſine cauſa,illi primitiuæ eccleſiæ ſanctiſſimi doctores ſacramentalem confeſſionem eſſe neceſſariam ſcripſerunt & prædicarũt, tanq̃ a chriſto inſtitutam, & ab Apoſtolis promulgatam, eccleſiæq; traditam, quoniam non poteſt hæreticus quamuis proteruus,citare conſtitutionem humanam, in qua primo cnofeſſio fuerit orta,quare neceſſario refert ad inſtitutionẽ chriſti,per Apoſtolos ſuos eccleſiæ traditam.Nõ enim o hæreticæ poterit refugium iſtud te defendere,quod paulatim homines eſſent ad confitendum inducti,non quippe eſt veriſimile,aliquid tam difficile(ſicut eſt auricularis cõfeſſio)hominib.fuiſſe repẽte iniunctũ,quod nõ fuiſſet relatũ in ſcriptura,et cũ maxima deliberatione. Si quidem abſque ulla animi ambiguitate,inuenti fuiſſent, qui ſe oppoſuiſſent huic auriculari, & ſacramentali confeſſioni, quemadmodum eccleſia experta eſt in cœlibatu clericorum, & in approbatione fratrum mendicantium, nam Panutius

Cõfirmatur ratio.

reſtitit in concilio niceno, vbi aliqui uolebant præcipere. ne clerici Epiſcopi, cum uxoribus dormirent, quas ante ordinationem acceperant, &c. Nulla enim fere conſtitutio facta ab eccleſia ſua propria authoritate reperitur per ſynodum vel concilium, quin habuerit aliquam contradictionem; igitur clare liquet, cum per nullam eccleſiæ conſtitutionem, neq; in aliqua ſynodo, uel concilio, reperiri poſſit, a quo auricularis & ſacramentalis confeſſio ortum habuerit. Pariter cum nullum decretum humanum poſſit dari a quo inceperit huiuſmodi confeſſio (vt ante ſatis probatū eſt) relinquēdū eſt, ipſam incepiſſe iure diuino, Chriſto hoc ius eccleſiam & Apoſtolos docente. propter quod moti illi primi ſanctiſſi. eccleſiæ doctores luculenter & doctiſſime de ſacramentali & auriculari confeſſione diffuſe ſcripſerunt, ergo illis magis credendum eſt, quam hæreticis Lutheranis. Nam uſus confeſſionis incepit in primitiua eccleſia, vt infra immediate patebit, quod eſt ſignum euidentiſſimum, confeſſionem fuiſſe a Chriſto inſtitutam, ab Apoſtolis promulgatam, ab eccleſia vero confirmatam, & per ſanctiſſ. doctorum ſcripta demum mirabiliter approbatam, vnde ſi nonnulla adducentur in medium non erit inutile, & cætera.

Hic per optime concluditur confeſſionē eſſe de iure diuino.

Auguſti. lib. de pœni. & habetur de pœni. Diſtin. 1. quem pœnitet.

QVem pœnitet omnino pœniteat, & dolorem lachrimis oſtendat, repreſentet vitam ſuam Deo per ſacerdotes, præueniat iudicium dei per confeſſionem; Præcepit dominus mundandis, vt oſtenderent oro ſacerdotibus, docens

corporali pœnitentia confitenda eſſe peccata,non per nuntium,non per ſcriptum manifeſtāda,Di xit enim ora monſtrate,& omnes,non vnus pro omnib.non alium ſtatuatis nuntium,qui pro vo bis offerat munus à Moyſe ſtatutum,ſed qui per uos peccaſtis,per uos erubeſcatis. Erubeſcentia enim ipſa partē habet remiſſionis. Ex miſericor dia enim hoc præcepit dominus,vt neminē pœ niteret in occulto.In hoc enim quod per ſeipſum dicit ſacerdoti,erubeſcētiam uincit,timore offen ſi venia ſit criminis,ſit enim veniale per cōfeſſio nem,quod criminale erat operatione,Et ſi nō ſta tim purgatur,ſit tamen vitale,quod commiſerat mortale. Multum enim ſatisfationis obtulit,qui erubeſcentiæ dominans nihil eorum, quæ com miſerit,nuntio dei denegauit &c.

Modus cōfitendi cū erubeſcentia.

Auguſtinus libro de pœnitentia.

CONfeſſio eſt ſalus animarum,diſſipatrix vitiorum , reſtauratrix virtutū , expugnatrix dæmonum,Quid plura.obſtruit os inferni,et pa radiſi po tas aperit &c.

Quid cōfeſſio ſit ſecundū Auguſtinum.

De non t mendo confiteri peccata.

Idem ſuper pſalmos.

O Homo quid timens confiteri . illud quod per confeſſionem ſcio , minus ſcio , quam illud quod neſcio , Cur confiteri erubeſcis pec cata tua . Peccator ſum ſicut & tu , homo ſum, humanum a me nihil alienum , Confitere ho mo homini , homo peccator homini peccato ri , Elige quid vis , ſi non confeſſus lates , in confeſſus damnaberis. Ad hoc Deus exigit con feſſionem , vt liberet hominem humilem , Ad hoc damnat non confitentem , vt puniat ſuper bum &c.

At confitendum exhortatio.

Idem in tractatu de cura militiæ.

NEmo dicat occulte. Ego pœnitentiam apud deum ago. Nouit deus, qui mihi ignoſcit, quia in corde meo ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt, Quæ ſolueritis in terra erũt ſoluta in cœlo. ergo non ſine cauſa, datæ ſunt claues eccleſiæ &c.

Diuus Hieronymus aduerſus Montanum hæreticum.

SI quem ſerpens diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio eum peccati ueneno infecerit, ſi tacuerit qui percuſſus ẽ, & non egerit pœnitentiam, nec uulnus ſuum fratri, & magiſtro uoluerit confiteri, Magiſter qui linguam habet ad curandũ, facile ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcat egrotus uulnus medico confiteri, quod ignorat, medicinam non curat &c.

Ambroſius libro de paradiſo, de pœni. Diſ. prima non poteſt.

NOn poteſt quiſq; a peccato iuſtificari, niſi peccatum ante fuerit confeſſus, & ſuper beati immaculati. Ceſſat enim uindicta diuina, ſi confeſſio præcurrat humana.

Gregorius habetur de pœnitentia diſt. 6. ſacerdos.

Simplicitur i nullo caſu licet reuelare cõfeſſionem.

SAcerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei confitentur peccata ſua alicui recitet, quod ea confeſſus eſt, non propinquis, non extraneis, neq; quod abſit, pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit deponatur, & omnibus diebus uitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat.

Bernardus ſuper Cantica Sermone Tertio.

QVantum diſplicet regi imprudentia peccatoris, tantum placet verecundia con-

ſitentis,& epiſtola.14.Confeſſio igitur peccatoris eſt uita,iuſti gloria,& neceſſaria eſt peccatori,& iuſtum nihilominus decet &c.

Iſidorus libro primo.cap.12.

CONfeſſio ſanat confeſſio iuſtificat, confeſſio peccatis ueniam donat, confeſſio animam a morte liberat,confeſſio aperit paradiſum, confeſſio ſpem ſaluandi tribuit,omnis ſpes in confeſſione conſiſtit,in cõfeſſione locus miſericordiæ eſt. Nulla tam grauis eſt culpa, quæ per confeſſionem non habeat ueniam,&c.

Leo Papa & habetur de pœni.

Diſt.prima ſufficit.

SVfficit pœnitenti confeſſio, quæ præmiũ domino offertur,deinde ſacerdoti,qui pro delictis pœnitentium præcator accedit,&c.

Origenes ſuper Pſal.37.

TAntummodo circunſpice diligentius,cui debes confiteri peccatum tuum proba prius medicum,cui debeas cauſam langoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmitate &c.Et vt ita demum ſi quid ille dixerit ,ſi quid conſilii dederit facias & ſequaris &c.

De confeſſore idoneo querẽdo

Ex his igitur.& aliis quamplurimis tãtorum uirorum ſcriptis,iterum cõcludo, quod ſi iſti ſummi theologiæ antiſtites,per multos annos(ut clare liquet)præceſſerunt Innocen.3.& conciliũ lateranum, ac omnes eccleſiæ decreta,et decretales,necnon & Magiſtrum ſenten.Talia tamen ac tanta de ſacramẽtali confeſſione ſcripſerũt, itaq; auricularem confeſſionẽ,ante illos floruiſſe,quin immo ante omne ius humanum ſuper ipſa emanatum,confeſſionẽ introductam in uſuq; fuiſſe clariſſime conſtat,igitur tempore Apoſtolorum,

Reſponſio pro eccleſiaſticis ſacerdotibus.

CONcedimus, omnes Chriſti fideles eſſe ſacerdotes, eo tamen modo, quo ſunt reges, & ſancti, ſed vt clare conſtat, non omnes ſunt equaliter reges, ſicut illi qui vere dicuntur reges, nec ſancti quemadmodum illi, qui ſunt in cœlo. Ita non omnes Chriſtiani ſunt taliter ſacerdotes, qualiter eccleſiaſtici præsbyteri, & ſacro chariſmate vncti, ſunt tamen (vt verum fatear) omnes veri Chriſti fideles ſpiritualiter reges, quia deus regnat in eis, per liberam charitatem, & ipſi per vnctionem ſancti ſpiritus, regunt vires animæ, & ſenſus ſuos, regnabunt tandem in regno cœlorum Pariter quoque dicuntur Sacerdotes ſpirituales, quia offerunt Deo fidem, & orationes, animamq; ac omnes corporis vires. Interdum autem ſemetipſos offerunt deo in holocauſtum, de quibus Apoſtolus. Obſecro vos fratres per miſericordiam Dei, ut exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentem, ſanctam, deo placentem, rationabile obſequium. Iuxta illud Prophetæ. Holocauſtum deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum &c. Ro. 12 Pſal. 50.

Ecce qualiter omnes Chriſtiani ſunt ſpiritualiter ſacerdotes, & quid Deo offerre debent. Sed præter hoc ſacerdotiū internum, eſt unum aliud externum, in eccleſia certis perſonis affixum, exempli cauſa, Quilibet fidelis eſt templum Dei, teſte Apoſto. Templum Dei eſtis uos ſanctum. At præter iſta templa eſt templum externum, certo loco affixum, in quo fideles cōgregantur. Non ſequitur igitur ex authoritatibus allegatis, oēs Chriſti fideles eſſe ſacerdotes, de qui 1. Cor. 3

bus loquimur in propoſito,qui habeant authori tate a chriſto,vel ab eccleſia,ligandi atq́ ſoluendi. Et quibus tenearis confiteri peccata tua, & confirmatur Origenis authoritate.

Origenes ſuper Leuiticum
Home. 9. cap. 16.

OMnes enim quicunq́ unguento ſacri chariſmatis delibuti ſunt, Sacerdotes effecti ſunt, ſicut & Petrus ad omnem dicit eccleſiam, Vos autem genus electum, regale ſacerdotũ, genus ſancta. Eſtis ergo genus ſacerdotale, & ideo accedetis ad ſancta, ſed & vnuſquiſque habet in ſe holocauſtum ſuum, & holocauſti ſui ipſe ſuccendit altare, ut ſuper ardeat. Ego ſi renuntiẽ omnibus, quæ poſſideo, & tollam crucem meam, & ſequar chriſtum, holocauſtum obtuli ad altare dei, aut ſi tradidero corpus meum, vt ardeã habens charitatem, & gloriam martyrii conſequar, holocauſtum me ipſum obtuli ad altare dei. Si diligã fratres meos, ita ut animam meam ponam pro fratribus meis, ſi pro iuſtitia, ſi pro ueritate vſq́ ad mortem certauero, holocauſtum obtuli ad altare dei. ſi membra mea ab omni concupiſcentia carnis mortificauero, ſi mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo holocauſtus obtuli ad altare dei, & ipſe me hoſtiæ ſacerdos efficior &c. Ecce hic Origenes perpulchre oſtendit quo nã modo omnes fideles ſacerdotes dicuntur.

2. ratio quod nõ omnes chriſtiani ſunt ſacerdotes.

Item ſi omnes chriſtiani eſſent ſacerdotes, eo modo quo hic loquimur, ſequeretur eadẽ ratione, quod omnes Iudei fideles fuiſſent ueri Sacerdotes, conſequens autem eſt falſum, & contra totum verus teſtamentum quia tantum illi de Tribus Leui erant ſacerdotes, cõſequentiã vero pro

bo per verba quæ dixit dñs ad filios Iſrael. Si au Exo. 19.
dieritis vocẽ meam, & cuſtodieritis pactũ meũ
eritis mihi in peculium de cunctis populis, et in
regnum ſacerdotale, et gens ſancta. Hæc ad vni
uerſum Iſrael dicta ſunt, igitur omnes illi erant
ſacerdotes, ſed profecto reges, et ſancti, ac ſacerdo
tes, eo modo quo ſupra dictum eſt.

Præterea. Nõ omnes Iudei, etiam viri ſanctiſ. 3. rõ etiã
erant ſacerdotes, proprie loquendo, ſed tantum pro ſacer
Aaron & filii eius, a deo electi. ergo pari ratione, dotibus.
non omnes christiani debẽt appellari ſacerdo
tes, ſed tantum illi qui a Chriſto fuerunt electi et
eorum ſucceſſores. Antecedens claret per totum
Deutero. Leuiti. et librum Numeri.

Non habebunt ſacerdotes & leuitæ, et omnes
qui de eodem tribu ſunt partem & hereditatẽ cũ
reliquo populo Iſrael, quia ſacrificia dñi, et obla Deut. 18
tiones eius cõmedent, et nihil aliud accipient de
poſſeſſione fratrum ſuorum. Dominus enim ipſe
eſt hereditas eorum, ſicut locutus eſt illis.

Item accedent ſacerdotes filii leui. quos elege- Deut. 21
rit dominus deus tuus, vt miniſtrent ei, et bene-
dicant in nomine eius, & ad verbum eorum, om
ne negotium pendet, et quicquid mundum, vel Nũ. 16
immundum eſt ab illis iudicetur &c.

Rurſus, Ne quis accedat alienigena, et qui non
eſt de ſemine Aaron, ad offerẽdũ incenſum dño.
ne patiatur, ſicut paſſus eſt Chore, &c.

Non redent caput nec barbã, neque in carni-
bus ſuis facient in ſciſſuras, ſancti erunt deo ſuo,
et nõ polluẽt nomẽ eius, incẽſum enim domini, et
panes dei ſui offerent, et ideo ſancti erunt, &c.

De phinees. Ecce do ei pacẽ federis mei, et erit tã
ipſi, q̃ ſemini eius pactũ ſacerdotii ſempiternũ etc.

rus deus et homo. Debent huiuſmodi ſacerdotes eſſe præaliis electi, et vncti chariſmate ſancto ab epiſcopo, prius diligenter examinati, inde ad tam præclarum officium ordinati, velut veri Apoſtolorum, & diſcipulorum chriſti ſucceſſores, ergo non omnes laici chriſtiani erunt ſacerdotes.

Hinc Apoſtolus Paulus ait. Omnis namque Pontifex ex hominib. aſſumptus eſt, pro hominib. conſtituitur, in his quæ ſunt ad deum vt offerat dona, et ſacrificia pro peccatis. Et infra ſubdit nec qui quam ſumat ſibi honorem, ſed qui vocatur a deo tanquam Aaron, ſic chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum filius meus es tu, ego hodie genui te, ſicut et in alio loco dicit. Tu es ſacerdos in eternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Ecce quam clare concluditur, non omnes chriſti fideles eſſe ſacerdotes, et quem admodum lex vetus prohibebat omnes alios a ſacerdotibus tangere archam dei et vaſa ſanctuarii. Magis autem vſurpare ſibi ſacerdotale officium, propter quod multi merito fuerunt puniti (vt dictum eſt) Ita nunc canonicis ſanctionibus iuſtiſſime ac ſanctiſſime prohibitum eſt laicos, manibus tangere, res ſacras puta calicem, corporale, hoſtiam conſecratam, et huiuſmodi, vt habetur Diſt. 23. cap. ſacratas, et de conſecratione Diſt. prima. c. in ſancta ſede. & .c. veſtimenta. Non debent igitur huiuſmodi ſacra contrectari, aut offerri niſi a ſacratis hominibus. ne vltio quæ Balthaſar Regem percuſſit, ſuper hoc tranſgredientes veniat. Minus autem debent laici Chri-

Hebre. 5
Pſal. 2
Pſal. 109
Daniel. 5

ſtiani vſurpare ſibi ſacerdotale officium,ne maiori pœna puniantur quam Datan Chore, et Abiron, et alii, de quibus ſupra, et ſic patet ratio.

4. Per cō ſecratis ſacerdotibus ratio

Quarto principaliter inſto. Aſcendens Ieſus in montem,vocauit ad ſe,quos voluit ipſe,et venerunt ad eum,fecit autem vt eſſent duodecim cum illo,vt mitteret eos ad predicandum euangelium.Poſt hæc deſignauit dominus, et alios ſeptuaginta duos, miſitq; illos binos ante faciem ſuam.Claret igitur, duodecim fuiſſe apoſtolos, et ſeptuaginta diſcipulos,illis epiſcopi, iſtis ſacerdotes ſuccedunt(vt docent Augu.Hiero.et venerabilis Beda)Erant quippe baptizati Apoſtoli,ſed non erant ſacerdotes,niſi cum in cena creauit eos dominus Sacerdotes,dans eis conſecrandi poteſtatem corpus Chriſti verum.Et poſt reſurrectionem,authoritatem abſoluendi a peccatis(vt oſtēſum eſt ſupra)et ſignū ſenſibile fuit in imponendis manib.ſuper illos, contulit quoque eis gratiam dandi ſpiritum ſanctum.

Luc. 10

Proinde apoſtoli ex authoritate ac poteſtate eis a Chriſto conceſſa,ordinauerunt diaconos,p̄ſbiteros,epiſcopos,velut eorum ſucceſſores, vt euidenter liquet in actib.Apoſtolorum,et in pleriſque locis epiſtolarum Pauli, Igitur diſtincti ſunt ſacerdotes conſecrati,ab aliis Chriſti fidelibus,vt conſtat,quoniam legimus diaconos menſarum,et viduarum ſeptem ab apoſtolis inſtitutos.inter quos Stephanus,et Philippus indefeſſo labore verbum dei prædicabant,multi quoque ad eorū prædicationem conuertebātur,ipſe enim Philippus diaconus ſamaritanos conuertit. Diaconos autem altaris,qui ordinati erant ad orandum

Actuū. 6.

dum,& prædicandum,iungit Apoſto. Pau.Epi- ſcopis dicens. Omnib. ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis,cum Epiſcopis, & Diaconibus,& cætera. Philip. 1

Præterea idem Apoſto. ad Thimo. deſcribit epiſcopum dicens. Si quis epiſcopatum deſiderat,bonum opus deſiderat.Oportet enim epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virū, ſobrium,ornatum,prudentem,pudicum,hoſpitalem,doctorem, non vinolentum, non percuſſorem non litigioſum, non cupidum, ſed modeſtum &c. Quo deſcripto, deſcribit Diaconos quos ſimiliter oportet eſſe pudicos non bilingues,non multo vino deditos,non turpe lucrum ſectantes,habentes miſterium fidei in conſcientia pura.Habes igitur hæretice hic in Apoſtolo manifeſtam diſcretionem inter epiſcopos, & Diaconos,Diſcretio ergo ordinum & miniſtrorum in eccleſia ſolidum habet fundamentum in ſcriptura ſacra,de quib.etiam habetur in decretis.diſt.21.c.cleros Doctores quoq; diſt.24.4. diffuſe loquuntur vna cū magiſtro ſententiarum. 1.Thi.3

Item adhuc clarius,dixit ſpiritus.s. ſegregate mihi Saulum,& Barnabam,in opus ad quod aſſumpſi eos,tunc Apoſtoli.ieiunantes, & orantes imponenteſq; eis manus dimiſerunt illos,ecce modis ordinandi. Actu. 13

Rurſus Apoſtolus Pau.loquens cum diſcipulis ſuis,in eius diſceſſu ait. Attendite vobis, & vniuerſo gregi in quo vos ſpiritus.s. poſuit epiſcopos ad regendum eccleſiam dei,quam acquiſiuit ſanguine ſuo.Ecce vocat condiſcipulos epiſcopos,& cætera. Actu. 20

Amplius ille idem, alloquitur Timoth. in- 1.Thi.4

1. Thi. 4 quiens. Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi, per prophetiam cum impoſitione manuum præſbiteri. Hæc meditare, & in his te exerce & cætera.

1. Thi. 5 Deinde infra cap. 5. ſubdit, qui bene præſunt præſbiteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, & doctrina. Dicit

Deut. 25

1. Cor. 9 enim ſcriptura, Non alligabis os boui trituranti, Et dignus eſt operarius mercede ſua. Aduerſus præsbiterum accuſationem nolli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtib. Peccantes coram omnibus, argue vt & cæteri timorem habeant. Ecce officium digniſſimum Sacerdotum, tum maxime concionatorum. Et paulo poſt ſubiungit. Manus cito nemini impoſueris, nec communicaueris peccatis alienis. habebat igitur Thimo; authoritatem imponendi manus, non ſi quidem a Chriſto immediate ſed ab Apoſtolis.

Titi. primo, Proinde ille idem ad Titum ſcribens ait, huius rei gratia reliqui te Crete, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates præsbiteros, ſicut et ego diſpoſui tibi etc. Ecce qualiter Titus habuit authoritatem a Paulo ordinandi præſbiteros. igitur &c. Thimotheus et Titus fuerunt epiſcopi ordinati ab apoſtolis qui et ipſi habuerunt poteſtatem alios ordinandi &c.

1. Theſ. 5 Item ad Theſa. ſcribens Apoſtolus inquit. Rogamus vos fratres vt cognoſcatis eos, qui laborant inter vos, et qui præſunt vobis in domino, et admonent vos, vt habeatis illos in ſummo precio &c.

De Thimotheo etiam ſcribens ad philip. ait,

philip. 2 Et huiuſmodi in honore habetote, igitur non

omnes chriſtiani ſunt ſacerdotes. 1. Petr. 5

Denique Petrus Apoſtolus hortatur paſtores Eccleſiæ dicens. Paſcite, qui in vobis eſt gregem dei, et paulo poſt ſubdit. Cum autem apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ coronam, Ecce diſcrimen inter paſtores, et greges, inter epiſcopos, ſacerdotes, et laicos.

Dionyſius inſuper ſancti Pauli diſcipulus, c. 5 cœleſtis hierar, proſequitur ritum apoſtolorum in conſecrandis epiſcopis præsbyteris et diaconibus.

Ignatius quoque diſcipulus ſancti Ioannis euãgeliſtæ ad Trallianos, extollit dignitatem epiſcoporum, præsbyterorum, et Diaconorum. Hoc idem docuit per epiſtolam Smyrnen, et ad Anthiocenſes inquit, Saluto ſanctum præsbyterium veſtrum, ſaluto ſanctos Diaconos, ſaluto ſubdiaconos, lectores, cantores, hoſtiarios, laborantes, exhorciſtas, atque confeſſores. Claret igitur euidenter, tempore apoſtolorum, fuiſſe omnes huiuſmodi ordines.

Sed quoniam de his prius locutus eſt eximius doctor Ioannes Echius, in tractatu de ordinis ſacramento. Ideo tam in his quam in omnibus aliis præcedentibus ac ſequentibus noſtris dictis, forte tanguntur aduerſus moderniores hæreticos ea quæ prius ab eo tacti fuere ſicut neceſſitas exigit, Ex omnibus igitur ſupradictis ſcripturarum, authoritatibus colligitur quod Chriſtus elegit tantum duodecim apoſtolos, ac ſeptuaginta duos diſcipulos, quos ordinauit, et conſecrauit in epiſcopos, et ſacerdotes, quibus etiam

Laus Io. Echii.

Oĩum ſuperiorũ dictorũ collectio

dedit quamplures poteſtates,de quibus ſuo loco dicetur.inter quas fuit poteſtas dimittendi & retinendi peccata,quare conſtituit eos iudices omnium peccatorum.Illi autem alios epiſcopos,p̄ſbiteros,& Diaconos ordinarunt,qui & ipſi eandem authoritatem habuerunt alios ordinandi,& ſic ſucceſſiue,& gradatim vſque ad tempus præſens,& deinceps vſque ad finem mundi, ex quibus ſequitur hæc ſecunda concluſio.

OMnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes habentes authoritatem remittendi ac retinendi peccata,ex ſcripturarum teſtimoniis negare compellimur.Sed illi tantum,qui ab epiſcopo ſunt conſecrati,electi, & ordinati, vt iudices peccatorum, quibus diuino præcepto,quilibet peccator,ſua tenetur confiteri peccata.

Hæc concluſio contra falſa Lutheranorum dogmata ex ſupradictis eſt luce clarior ideo nulla alia indiget probatione &c.

DE POENITENTIAE SACRAMENTO

ſeptima diſputatio.

De pœnitentia interiori.

DVplicem eſſe pœnitentiam ſcripturarum veritas atteſtatur, interiorem. ſ. & exteriorem. Pœnitētia interior quæ eſt principalior & magis neceſſaria eſt deteſtatio vel diſplicentia peccati commiſſi, quod idem eſt

velle non peccaſſe, veleque punire peccatum cũ firmo non amplius peccandi propoſito, & hæc pœnitentia non fit per oculorum lachrimas, aut corporis maciẽ, vel per ieiuniũ, aut elemoſynas, ſeu orationes. Nec demum per cæteras exteriores corporis operationes, quæ potius fructus pœnitentiæ quam ipſa pœnitẽtia merito appellari debent. Sed huiuſmodi interior & vera pœnitentia fit per ſolam ac veracem voluntatis immutationẽ de malo in bonũ necnon per renouationem ſpiritus, de qua Apoſtolus ad Ephe. loquitur dicens. Deponite vos ſecundum priſtinã conuerſationem veterem hominẽ, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris. i. hominem ſecundum carnem viuentẽ & ſequentẽ opera carnis. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, et induite nouum hominem qui ſecundum deũ creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate veritatis. Ille nempe nouus appellatur homo qui ſecundum ſpiritum viuit, ſecundumque dei voluntatem operatur. Talis enim renouatio & noui indutio vera & propria dicitur pœnitentia. de qua etiam clarius idem Apoſtolus poſt pauca ſubdit dicens. Qui furabatur, iam non furetur, qui mendatia loquebatur, non amplius loquatur, & ſic de aliis quaſi velit dicere, Qui vere vult pœnitere deponat omnia opera mala acquirendo bona &c. Epheſ. 4

Præterea idem Apoſtolus ſpiritu clariori de eadem pœnitentia Roma. ſcribit dicens. Scientes quia hora eſt iam nos de ſomno. ſ. peccati ſurgere. Nunc enim propior eſt noſtra ſalus quãm cũ credidimus. Nox præceſſit, dies autem appropinquauit, & inde concludit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum. i. dæmonum & peccatorum et in Ro. 13

duamur arma lucis.ſ.fidei,ſpei,& charitatis ac cæterarum virtutum.

2.Cor.7. Proinde ad Corinth. inquit: Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus,perficientes ſanctificationem in timore dei,& iterum

Ephe.4. ad Epheſi. ait.Omnis amaritudo, & ira,& indignatio,& clamor,& blaſphemia tollatur a uobis cum omni malicia. Eſtote autem inuicem benigni,miſericordes,donātes inuicem ſicut et deus in Chriſto donauit uobis.Illum igitur vere pœnitet qui propoſuit firmiter ſuā auertere uoluntatem ab omni malitia & peccato,cupit quoque adherere deo & oi bono,ex qbus euidēter cōſtat quēlibet peccatorem poſſe agere pœnitentiam de oibus ſuis erratis fere in uno iſtāti,mererique oium delictorum remiſſionem,ac dei acquirere gratiā.

De huiuſmodi autem interiori pœnitentia pulcherrime & diffuſe loquitur Ezechiel propheta qui ſemel alloquens deum motus quadam ineuitabili curioſitate qu[illegible] ab eo non paruā difficultatem dicens. Si homo quiſ,iam iuſtus per aliquod tempus uiuens in iuſtitia ſua inde ceciderit in peccato,in illo perſeuerans per aliquod tem

Ezec.18. pus,poſtmodum vero ad ſe reuerſus egerit pœnitentiam de peccato ſuo.Quid enim mi o domine iuſtiſſime,facies homini illi.cui reſpondit dominus. Si impius egerit pœnitentiam de peccatis ſuis(ſecundum illam pœnitentiam interiorē de qua paulo ante locuti ſumus) fecitq; iudicium & iuſtitiam Facere namq; iudiciū eſt ſeipſum accuſare cognoſcereq; omnia mala eſſe ab ipſo. Facere autē iuſtitiam,eſt deum iuſtificare quod idem eſt nullum malum agnoſcere a deo eſſe,inde conſideri deo,cognoſcereue omnia bona eſſe

ab illo. Si igitur inquit dominus, impius hæc fe cerit, tria ei pulcherrima dona elargiri dignabor. Primū enim eo quod prius mortuus erat in peccatis, nā anima quæ peccauerit ipſa morietur, donabo ei uitā ſpiritualem, qm̄ uita uiuet. ſ. per acquiſitam grām, & nō morietur, uidelicet æternaliter. Secūdū eſt quod oīum iniquitatū eius quas operatus eſt, nō recordabor, ei oīum delictorꝫ remiſſionem elargiendo; & hoc quippe maximum eſt donum, teſte Propheta: Beati quorū remiſſę ſunt iniquitates, & quorꝫ tecta ſunt peccata. Beatus uir cui non imputauit dñs peccatum. Tertiū uerò eo quod iā amiſerat iuſtitiā p letale crimē ac cætera opera bona, illa ſiquidē ei oia reſtituā, & ideo ſubdit. In iuſtitia ſua quā operatus ē, ſcilicet dū erat in grā ante peccatū (uiuet.) Hæc eſt enim illa ſanctiſſima interior & uirtuoſa pœnitentia quā prædicabat Ioānes in deſerto dicens. Pœnitē iā agite appropinquabit enim regnū cœlorꝫ, per quā fit remiſſio oīum peccatorꝫ quæ etiā alio nomine contritio ſolet appellari, quæ & in ſuper ante auricularem ac ſacramentalē cōfeſſionē p̄ſupponit ſemper. His igitur uiſis ſequitur

Conclusio prima.

Arbitramur interiorem pœnitentiā neceſſario opus eſſe cuiuslibet adulto in peccato mortali exiſtēti, ut deleat letale crimen diuinaq; iuſtificetur gratia, cuius iuſtificatio abſq; uſu liberi arbitrii bono, minime aſſequi poteſt.

Prima hæc concluſionis pars ſcripturarum teſtimoniis ſic oſtenditur. Ait enim ſapiens. Ne tardes conuerti ad dominum & ne differas de die in diem. ſubito enim uenit ira illius, & in tempore uindicte diſperdet te.

Mat. 3.
Luc. 3.
Pſal. 31.
Eccle. 5.

Eccl. 17 Rurſum ille idem. Conuertere ad dominum, & relinque peccata tua, græcare ante faciem domini & minue offendicula, reuertere ad dominũ, & auertere ab iniuſtitia tua &c.

Tob. 19 Item Tobias. Conuertimini itaque peccatores & facite iuſtitiam coram domino, credentes qđ faciat vobiſcum miſericordiam ſuam.

Eſaie. 30 Inſuper Eſaias. Si reuertamini & quieſcatis
Sapiẽ. xi. ſalui eritis, Sapiens quoque. Misereris omniũ deus quia omnia poteſt & diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.

Præterea Saluator loquens de peccatorib. ait.
Luc. 13. Niſi pœnitentiam egeritis omnes ſimul peribi-
Marci. 1. tis. Et alibi. Pœnitemini & credite euangelio.
Actuũ. 3 Item pœnitemini & conuertimini vt delean-
Apoca. 2 tur peccata veſtra. Et Ioannes in Apoc. Memento vnde excideris & age pœnitentiam &c.

Denique a pœnitentia (euangeliſta teſte) in-
Mat. 3. 4 cepit prædicatio Chriſti. Ioannis, & Apoſtolo-
Luc. 3. rum clamabat nanque ille præcurſor in deſerto. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnũ cœlorum. Et iterum facite ergo fructum dignum
pſal. 58 pœnitentiæ, iccirco Auguſtinus ſuper illud pſal
Auguſti. mi. Non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem ait. Omnino nulla peccata impunita Deus relinquit. Iniquitas enim parua magnitudine ſi punietur neceſſe eſt ab ipſo homine pœnitente, aut a deo vindicante, quam ob rem prophe-
pſal. 36 ta inquit. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.

Secunda pars concluſionis, ſcilicet quod ad hominis iuſtificationem neceſſario ante requiritur bonus vſus liberi arbitrii, nimis aduerſatur

moderniorib9 hæreticis, nihilominus eius veritatem tum rationibus, tum vtriuſq; teſtamenti authoritatibus conabimur oſtendere.

Primo enim vt clare liquet iuſtificatio impii eſt remiſſio peccati. peccatum autem non remittitur quandiu voluntas mala manet in peccatore, ideo neceſſe eſt voluntatem malam ab eo recedere. Et ſic diſplicere ei quod prius placebat, in qua diſplicentia conſiſtit contritionis dolor, vt autē diſcedat prior voluntas mala ſine cuius diſceſſu non iuſtificatur impius neceſſario requiritur motus liberi arbitrii bonus, ſcilicet de malo in bonum de nole in vele, & de vele in nole igitur, &c. prima ra- tio.

Secundo ad impii iuſtificationem neceſſaria eſt gratiæ infuſio. Ad gratiæ autem infuſionem neceſſe eſt ſubiectum præparari, non enim inducitur forma in diſpoſitum ſubiectum, quare conſequens eſt ſubiectum diſponi ad gratiam, per quam expellitur peccatum, & licet hoc fieri poſſet a ſolo deo, ante requirit tamen etiam aliquid in nobis, iuxta illud quod ait Auguſt. Qui creauit te ſine te non iuſtificabit te ſine te, id vero quod a nobis prærequirit Deus, nihil aliud eſt quam opus liberæ voluntatis reſpectu peccati prohibentis gratiæ infuſionem dicente Apoſtolo. Surge qui dormis, & exurge a mortuis & illuminabit te Chriſtus. Huiuſmodi autem reſurrectio fit per mortalium diſplicentiam peccatorū. poſt ſomnum marceſſentis corporis in eiſdem, quæ ſine motu liberi arbitrii bono fieri nequit ideo, &c. 2. Rati

Tertio ſicut iuſtificare non eſt niſi dei volentis ita etiam Deus non d[illegible] eam niſi volenti, dum 3. Ra

modo ſit in ſtatu ut conſentire & diſſentire poſſit, uel e autem conſentire, motus eſt liberi arb. bonus, igitur huiuſmodi motus neceſſarius eſt ad impii iuſtificationem.

4. ratio. Quarto hoc idem ſcripturarum authorib. oſtenditur ait enim dominus per zachariam prophetam. Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, cui fauet illud quod Iacobus ait Appropinquate deo & ipſe. Appropinquabit vobis. Appropinquamus autem Deo non pedibus ſed uoluntate & cordis amore.

Zacha. 1.

Iacob. 3.

Præterea idem dominus per Heremiam inquit. Si pœnitentiam egerit genus illa a malo ſuo quod locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui ut facerem ei, & paulo poſt, ſi fecerit malum in oculis meis ut non audiat uocem meam, pœnitentiam agam ſuper bono, quod locutus ſum vt facerem ei, certe huiuſmodi Dei verba non diriguntur niſi ad hominem habentem liberum arbi. tam ad bonum quam ad malum & contra.

Hier. 18.

Rurſus idem per eundem ait Reuertimini unus quiſq; a uia ſua mala & a peſſimis cogitationibus ueſtris & habitabitis in terra quam dedit dominus vobis & patribus veſtris a ſeculo et vſque in ſeculum.

Hier. 25.

Proinde etiam dominus per Ezechielem clamat, Si impius egerit pœnitētiā de peccatis ſuis, vt ſupra oſtenſum eſt. Et infra. Nolo mortem impii, ſed vt conuertatur impius a uia et uiuat. Cōuertimini igitur a uiis veſtris peſſimis. Alia etiā quam plura poſſent adduci ſcripturum teſtimonia, ſed hæc ſufficiant. Ex quibus aduerſus Luthe

Ezec. 18.

Ezec. 33.

ranos ita fortiter argumentor. Aut Deus in his authoritatib. ſupra allegatis loquitur ad iſtos aut ad peccatores exiſtentes in peccato mortali. Non primum; quoniam non eſt neceſſe ut iuſti conuertantur a uiis malis.

Ideo ſecundum dicēdum eſt et ſic peccatores habent libertatem ſe conuertendi de malo in bonum, poſſuntque habere bonum motum in Deum detestando peccatum quare libertatem ſe præparandi ad gratiam, et per conſequens peccatores poſſunt facere quod in ſe eſt (quod hi hæretici turpiter negant) et ſi dicas Deus præuenit eos gratia ſua quæro tunc de illa gratia vel iuſtificat, vel non; ſi ſic, ergo prius ſunt iuſtificati antequam conuertantur, ſi non, ergo ipſi peccatores de ſe poſſunt conuerti, et non niſi per bonum vſum liberi arbi. ergo ille neceſſarius eſt, (ſtante ſemper tamen generali influentia Dei) qua vocat omnes homines ad pœnitentiam, Non negent igitur amplius Lutherani, peccatores poſſe facere, quod in ſe eſt, ſeque ad gratiam recipiendam diſponere ex eorum libera voluntate, alioqui omnes ſcripturarum codices, ac Dei exhortationes, non minus quam authoritates ſuperius allegate falſe diiudicarentur. Optima in Lutheranos ratio.

Quinto ſecundum generalem Dei ordinationem non eſt poſſibile aliquem adultum a peccatis liberari ſine actu amoris, Nam quemadmodum in omni peccato fit auerſio a Deo ad creaturam plus Deo dilectam, propter cuius dilectionem diuinum præceptum contemnitur, ita in conuerſione neceſſe eſt ſe auertere a creatura et peccato ꝓpter deū, pro cuius amore crea- Ratio, 5,

tura contemnitur, vt conuerſio ex oppoſito correſpondeat auerſioni & conuertere ſe ad ipſum deũ ſuper omnia diligendum.

Ex Aug. concluditur propoſitum. Propter hoc enim Auguſt. 14. de ciui. dei. ca. vlti. hos duos amores tanquam radices duarum ciuitatum iuſtorum, ſcilicet & reproborum poſuit, illius amorem dei vſq; ad contemptum ſui, & iſtius amorem ſui vſq; ad contemptum dei, vnde neceſſario ſequitur quod in iuſtificatione impii relinquatur amor ſui & aſſumatur amor dei, & per conſequens clariſſime conſtat ad impii iuſtificationem neceſſario requiri bonum motum liberi arbi. in deum propter amorem ſui, &c.

Cõfirmatur ratio. Ro. 6. Et hoc idem confirmat Apoſtolus ad Rom. d. Humanum dico vobis propter infirmitatem carnis veſtræ, Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immundiciæ & iniquitati ad iniquitatem ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem, quod rectius & verius intelligitur de membris interiorib. intellectu, ſcilicet et voluntate quibus præcipue ſeruiendum eſt iuſtitiæ, qui Chriſtus eſt, ſicut ergo illa mẽbra auerſa ſunt a deo ad iniquitatem in perpetrando mortale crimen, ita conuertenda ſunt ad deum. Hæc autem auerſio fit & conuerſio contrariis actibus intellectus, & libere voluntatis, igitur nulla contritio ſeu interior pœnitentia eſt ſine libero arbi.

Ratio. 6. Sexto tres pœnitentiæ partes communiter aſſignantur videlicet contritio, confeſſio, & ſatiſfactio. Quemadmodum ergo contritio & ſatiſfactio non ſufficiunt ſine confeſſione in actu (vt in præcedenti tractatu oſtenſum eſt) ita nec confeſſio & ſatiſfactio ſine contritione in voto. At vbi eſt votum conterendi, ibi eſt cõtritio. & vbi

eſt contritio, ibi eſt nole peccaſſe, & vele operari bonum, igitur huiuſmodi actus eliciti ſunt in plena facultate voluntatis. Quare nulla eſt contritio ſeu interior pœnitentia abſque vſu liberi arbi. bono.

Septimo ait Ioan. Apoſtolus. Qui non diligit manet in morte, ergo ſine dilectione Dei nemo ſuſcitatur a morte, nulluſq; ſine dei amore conſequitur indulgentiam ſine qua etiam nemo inuenit gratiam, quod etiam liquet per illud quod Chriſtus de peccatrice ait. Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum. Dilectio autem eſt actus libere voluntatis igitur &c. Ex his ergo rationibus & ſcripturarum teſtimoniis manifeſtiſſime claret aduerſus falſa Luthera. ſcripta. Nullam contritionem ſeu interiorem pœnitentiam eſſe ſine libero arbi. quæ quidem interior pœnitentia, cum ſit neceſſaria cuilibet adulto exiſtenti in peccato mortali, vt iuſtificetur, eius iuſtificatio abſque vſu liberi arbitrii bono minime acquiri poteſt, quare pœnitentia interior quæ fit per cordis contritionem aperte oſtendit liberum arbi. neceſſario dari. &c.

Ratio. 7
1. Ioan. 3
Luc. 7
Ex his 7 ratiōibus ſatis ſufficiēter cōcludi libe. arbi.

De exteriori pœnitentia.

Poenitentia exterior, vt diffinit Ambro. eſt mala præterita plangere, & plangendo iterū non committere, de qua dominus per Iohelem prophetam ait. Conuertimini ad me in toto corde veſtro in ieiunio, fletu, & planctu, & ſcindite corda veſtra & non veſtimenta veſtra. Apoſtolus quoque inquit iccirco exhibeamus nos ſicut dei miniſtros in ieiuniis, vigiliis, & caſtitate, & idem ad Roma. Non in comeſſationib. & ebrietatibus non in cubilib. & impudicitiis, ſed

Ambro.
Iohelis. 2
2. Cor. 6
Ro. 13.

non in cubilib. & impudiciciis ſed induimini dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Conſiſtit igitur huiuſmodi exterior pœnitentia in exteriori corporis cruciatu, in ieiunio, fletu, oratione, & elemoſyna velut illius primæ
Matth. 3. pœnitentiæ fructus, de qua Ioannes clamans in deſerto ait. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ: Talis autem exterior pœnitentia præxigit primam interiorem ſcilicet cordis contritionem, quæ eſt inſtitutio nouæ vitæ, quemadmodum opera meritoria exigunt fidem, pariter, & gratiam. Hæc eſt enim illa pœnitentia de qua dominus,
2. Paral. 7 ſi clauſero cœlum & pluuiam non fluxerit & mandauero locuſte vt deuorent terram, & miſerim peſtilentiam in populum meum conuerſus autem populus deprecatuſque me fuerit, & egerit pœnitentiam a uiis ſuis peſſimis ego exaudiam illum de cœlo, &c.

De exteriori pœnitentia vera.

Quid ſit vere pœnitere.

HAnc inſuper exteriorem pœnitentiã in Scripturis duplice reperiri fatemur, verã. ſ. & falſam pœnitentia. n. exterior vera eſt quæ preſuponit aliã primã interiorem, & hoc ſiqdẽ modo illũ vere pœnitet, quẽ non tantũ ore & opere, ſed & corde pœnitet, quemadmodũ Dauid qui cum adulterium ſimul & homicidium perpetraſſet, redargutusque a Propheta Natham dixit. Peccaui domino, quæ quidem verba ita fuerũt ex magna cordis contritione prolata, quod meruit audire, dominus trãſtulit peccatum tuum, & paulo poſt cum ille idem magna afflatus ſuperbia, mãdaſſet numerare populum ſuum. Qua propter miſiſſet peſtilentiam dominus in Iſrael per tres dies, ſe-
2. Re. 24 cundum quod ipſe elegerat, videns Angelum ce

dentem populum clamauit ad dominum & dixit. Ego ſum qui peccaui & iniquæ egi, iſti autem oues ſunt, quid fecerunt. Vertatur obſecro furor tuus contra me & contra domum patris mei & ita fructum pœnitentiæ dignum egit, quo placatus fuit deus.

Achab Rex Iſraei ſceleratiſſimus ſimili modo ſe pœnituit, qui cooperuit carnem ſuam cilicio, ieiunauit & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite, & ideo mutata eſt pœna ſua quam meruit. Sic Manaſſes Rex Iuda vinctus cathenis & in Babilonem ductus egit pœnitentiam valde coram domino & reduxit eum dominus in Hieruſalem in regnum ſuum. 3.Re.21 2.Para.33

Præterea audita terribili potentia Oloſernis, Sacerdotes induerunt ſe ciliciis & ex toto corde omnes orabant dominum vt viſitaret populum ſuum. ipſa autem Iudith habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunauit omnib. dieb. ſuis præter ſabbata & neomenia & feſta domus Iſrael. Iudith. 4 & 8.

Proinde Iob quamuis eſſet iuſtus ac timens dnum & recedens a malo tamen dicebat ego pœnitentiam ago in fauila & cinere. Iob. 42

Ninuitæ inſuper ad prædicationem Ionæ induerunt ſaccos a minore vſque ad maiorem, & prædicauerunt ieiunium egeruntque pœnitētiā. Ione.3.

Denique appropinquante exercitu Timoth. Machabeus, & qui cum illo erant deprecabantur dominum capita terra aſpergentes, lumboſq; ciliciis præcincti, ad altaris crepitudinem prouoluti, vt ſibi eſſet propitius & inimicis eorum inimicus. Iſtos enim omnes vere & non falſe pœnituerunt &c. 2.Mac.10

Quāplura etiā exēpla de huiuſmodi exteriori.

pœnitentia vera habemus in noua lege. Nã Ioã. baptiſta ſanctificatus ante quam natus vitam du-
Mat. 11. xit auſteram de quo Chriſtus ipſe venit non mã-
Luc. 7. ducans neque bibens. Liquet etiam de Magdale-
Mat. 26. na, de petro Chriſtum negante, & aliis vt in acti-
Actu. 2 bus habetur Apoſtolorum.

De esteriori pœnitentia falſa.

ALia autem eſt pœnitentia exterior falſa, quæ fit tantum modo per actus exteriores abſq; vlla cordis contritione & ſine firmo propoſito dimittendi peccata, & hæc proprie hipocriſis eſt vana, falſa, ficta, & deceptoria præſentia, inimica deo & periculoſa valde, ſic quippe falſe pœnitet hominem cum tantum ore, lachrimis, & operib. exteriorib. ſed non corde pœnitet. Et hoc ſiquidem modo pœnituit Saulem qui dixit ad Samuelem. Peccaui quoniam præuaricatus ſum ſermo-
1.Re. 15 nem dei ſed nunc porta quæſo peccatum meum, & reuertere mecum vt adorem deum. Nunq̃ tamen pepercit ei dominus. Quinimmo ſubiungit Samuel dicens. Porro triumphator in Iſrael non parcet, & pœnitudine non flectetur. Neque enim eſt homo vt agat pœnitentiam &c.

At hic merito oritur quæſtio. Cur nam deus pepercit Dauidi & non Sauli, ambo enim erant reges, ambo a deo electi, ambo prophete, ambo peccauerunt, ambo etiam veniam poſtularunt maxima cum lachrimarum copia. Cur igitur dimiſit deus peccatum Dauid, & non Sauli, qui forte minus peccauerat. Sed ad dubium de facili reſpondetur, quoniam pœnitentia Dauid tam exterior quam interior vera fuit. pœnituit namque primo corde, deinde ore & opere. Illa autem

Curioſus dificultas.

Saulis fuit pœnitentia exterior falſa, quoniam tã tum ore & nõ corde pœnituit, vt claret in ſequẽ ti cap. Cum enim Samuel lugeret Saulẽ dixit do minus ad eum vſquequo tu luges Saulem, cum ego proiecerim eum ne regnet ſuper Iſrael, & pau lo poſt ſubdit. Homo enim videt quæ apparent deus autem intuetur cor, quaſi velit dicere, homo reſpicit pœnitentiam exteriorem deus autem in- tuetur cor, hoc eſt cordis contritionem. Ex quib. patet quod Saul non doluit corde, ideo non pe- percit ei dominus. Dauid autem eo quod inge- muit corde potius quam ore, meruit exaudiri.

Falſa itidem Pharaonis pœnitentia fuit cum dixit. Peccaui etiam nunc, dominus iuſtus, & ego & populus meus impii. Exodi. 9

Sic falſo pœnituit Antiochum pariter & Eſau & quamplures alii non inuenerunt pœnitentiæ locum, tam & ſi cum lachrimis quæſierunt, iccir co Baptiſta præcurſor vtiliter aduerſus multos phariſeorum & saducæorum qui fingentes pœni tentiam veniebant ad baptiſmum ſuum clama- bat dicens. Facite fructus dignos pœnitentiæ, hoc eſt ſecundum cordis contritionem. 2. Mac. 9 Matth. 3.

Falſa denique ſunt omnia opera exteriora, tam fi delium quam infidelium, etiam ſi ſint morali- ter bona, niſi finaliter fuerint ordinata in deũ tã- quam in vltimum finem pariterque regulata ab in teriori fide ac cordis virtute quam deus princi- paliter intuetur.

Falſa ideo fuit virtus abſtinentiæ in Euripide philoſopho qui vt philoſophiæ incumberet abſti nuit a carnibus & ab omnibus coctis. At vera fu it abſtinentiæ virtus in Daniele & ſociis eius re nuentibus comedere edulia regis Nabuchodono Daniel. 1

foris,potius autem crudis leguminibus ſe paſcentibus,qua de re omnib. philoſophis ſapientiores effecti ſunt.

Falſa fuit virtus caſtitatis in Tullio qui ſororē Hircii principis, vxorem accipere renuit exiſtimans ſe non poſſe vxori & philoſophiæ pariter
Ioan. 1. operam dare. Vera autem fuit Ioan. Euange. caſtitatis virtus qui virgo vocatus a domino virgo in æuum permanſit,& veram Philoſophiam obtinuit dum ſupra pectus domini recumbens ſecreta cœleſtia penetrauit.

Falſa fuit virtus contemplationis Thaletis Mileſii qui oculos ita fixos habebat ad ſidera quod vbi poneret pedes interdum obliuiſcebatur, ſed
Pſal. 122 vera contemplatio Dauid is qui ait. Ad te leuaui oculos meos,qui habitas in cœlis. Et alibi, oculi
Pſal. 24. mei ſemper ad dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos.

Falſa virtus patientiæ in Socrate,qui clamorē Xantipis vxoris ſuæ iniuriaſq́ꝫ, improperia,atq́ꝫ conuitia & contumelias ſuſtinuit,etiam aquæ ſuper caput effuſionem , propter exercitium patientiæ tollerauit. At vera virtus patientiæ
Iob. 1. in Iob , qui poſt omnia mala qua equo animo tolerauit non peccauit labiis ſuis, potius autem aiebat, Sicut domino placet, ita factum eſt, ſit nomen domini benedictum &c.

Falſa virtus paupertatis in Socrate, qui omnia bona temporalia contempſit,ſimul & diſcipulorum Pitagore,qui iuſſu magiſtri ſui in comuni viuebant,non habentes aliquod proprium,inuicē quæ ſe diligebant. Vera autem fuit virtus pauper
Matth. 8. tatis in Chriſto , qui ait . Vulpes foueas habent & volucres cœli nidos , filius autem homi-

nis non habet vbi caput ſuum reclinet,& in di-
ſcipulis eius qui dixerunt. Ecce nos reliquimus Matth.19
omnia & ſecuti ſumus te.

Falſa ſapientia Platonis, qui amore Philoſo-
phiæ per mundum peregrinabatur pro qua etiã
capi & venundari a piratis paſſus eſt, teſte Hiero
ny. in Epiſtola ad paulinum. Sed vera fuit ſapien Actuũ.9
tia Pauli, qui Chriſti amore ingreſſus in Sinago
gas, prædicabat Iudeis Ieſum, quoniam hic eſt fi
lius dei, circuibatque omnes Eccleſias maximas
cum periculis etiam latronum.

Falſa fuit virtus pietatis, qua pitacus interfe- 2.cor.12.
ctorem proprii filii abſoluit a morte aſſerens. In
dulgentiam potiorem ac fortiorem eſſe vindi-
cta. At vera virtus pietatis fuit in Ioſeph, qui pro
prios fratres ſui ipſius venditores, non ſolum ab
ſoluit & ditauit, verum etiam cum fletu conſola
tus eſt dicens. Nolite timere pro ſalute enim ve- Gen. 45.
ſtra miſit me dominus ante vos.

Falſa virtus conſtantiæ pariter & iuſtitiæ in
Torquato, quia amore reipublice proprium filiũ
victorem interfecit.

Similiter falſa fuit virtus conſtantiæ & iuſti
tiæ in Bruto, qui comperiens duos filios in con-
ſpiratione aduerſus reipublicæ libertatem, in cõ
ſpectu ſuo ad palum ligatos virgis mandauit ce
di, & poſt modum decollari, cuius ſupplicii filio
rum ipſe pater erat ſpectator, nullius doloris ſi-
gnum oſtendens.

Vera autem fuit virtus conſtantiæ Abraæ, Gen. 22.
cum ad mandatum dei filium ſuum dilectiſſi-
mum Iſaac propriis manibus occidere vo-
luit, ipſo etiam conſtantiſſime volente, &
non contradicente. Mater quoque ſeptem 2. Mac.7

filiorum Machabeorum conſtantiſſima fuit, quæ hortabatur eos ad moriendum ob legis obſeruationem.

Falſa inſuper fuit virtus religionis Horatii, q̃ propter reipublice bonum ſororem ſuam turpiter occidit eo quod mortuo viro ſuo Romanorum inimico fleuit. At vera virtus religionis fuit in Iepte, qui ex voto, propter habitam victoriã de inimicis populi dei, propriam filiam in holocauſtum obtulit deo, vel potius eius virginitatem deo conſecrauit, ipſamq́ filiam ſuam perpetuis dei mancipauit obſequiis.

Iudicum 11.

Falſa fuit humilitas ac deprecatio illius Phariſei, qui in templo apud ſe orabat dicens. Deus gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum raptores, iniuſti adulteri &c. Vera autem fuit humilis deprecatio Publicani, qui longe ſtãs nolebat oculos ad cœlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum. d. Deus propitius eſto mihi peccatori, qui & meruit iuſtificari a deo.

Luc. 18.

Falſa proinde fuerunt multorum gentilium opera, etiam moraliter bona eo quod non fuerũt dei amore finaliter operata. At vera fuerunt opera Cornelii Centurionis religioſi viri, timentis deum, cuius orationes ac eleemoſynæ aſcenderũt in memoriam in conſpectu dei. Quibus meruit illuminari. Si quidem non inconuenit opera, etiã moraliter bona eſſe falſa, cum ſuo vltimo fine fruſtrantur, nec quiſpiam ex illis conſequitur verum illud animæ cœleſte bonum, ſcilicet erratorum veniam & gratiam &c.

Actuum 10.

Opa moraliter bona interdum falſa dicũt.

Falſa demum erant opera ſcribarum & phariſeorum hipocritarum. Vera autem opera Apoſtolorum, & diſcipulorum Chriſti ob eius amo

rem operata. Deus igitur potius reſpicit intima cordis,ac mentis affectus,vt fidem ſpem & charitatem ac cordis cōtritionem,quam cætera corporis exteriora opera,quæ & bona vtraq; dicuntur quatenus ſunt ab interiori virtute regulata, ac dei amore finaliter operata,quare interior pœnitentia quam deus maxime intuetur omni alia exteriori potior eſt. Abſq; enim pœnitentia interiori nulla exterior acceptatur a deo, omnis igitur exterior pœnitentia vera præſupponit interiorem,& hæc de vera & falſa pœnitentia, ac virtute ſatis ſint dicta.

Rurſum pœnitentiam exteriorem veram trifariam ſummi volumus, vno modo pro ſatisfactione quam ſibi aſſumit homo pro peccatis ſuis vt non tantum deleatur culpa, verum etiam & pœna,vtitur igitur interdum homo peccator hac duplici pœnitentia interiori.ſ. vt culpa remittatur a deo.exteriori vero pro ſatisfactione ſeu remiſſione totalis vel partialis pœne ſibi debite de qua ſupra ſatis loquuti ſumus. Alio mō ſumitur pœnitentia pro ſatisfactione quæ ſequitur ſacramentum pœnitentiæ a Sacerdote impoſita cō ſitenti,& hoc ſiquidem modo adhuc trimembris eſt pœnitētia,videlicet ſolemnis,publica,et ſecreta, Solemnis namq; eſt quæ a ſolo Epiſcopo pro grauiſſimis criminibus publicis totā communitatem conturbantibus. Laicis fidelibus ſemel tantū cum debitis ſolēnitatibus imponitur. Hæc autem neminibus imponitur ne uilis habeatur, etiam ſi peccatum pro quo iungenda eſt denuo perpetretur quo caſu pœnitētia publica aut ſecreta non negatur de qua habetur diſt. 50.c.quāuis. Hæc autem a ſuſceptione ordinis impedit et ideo

De ſatiſfactoria præſentia.

De pēſentia impoſita a confeſſore.

De ſolenni pēſentia canones ample loquuntur.

De publica pœnitentia.

nunquam clericis iniungenda eſt, vt eadẽ diſt. c. Hanc autem, & duobus ſequentibus capitulis.

Pœnitentia uero publica eſt quæ pro manifeſtis peccatis iniungitur manifeſte in ſacræ Eccleſiæ agenda, non tamen cum ſolennitate aſtantium clericorum. Sicut eſt publica correctio virgarũ, vel flagellorum, aut circuitio nudis pedibus, capite diſcoperto ante crucem proceſſionis dominicæ diei aut peregrinatio ad ſanctum Petrum Romæ, vel Iacobum in compoſtella, vel Mariam virginem apud Lauretum ſeu ad alium locum uiciniorem & hæc poteſt iterari pariter & a ſimplici Sacerdote iniungi.

Pœnitentia autem ſecreta eſt ſatisfactio pro peccatis a ſacerdote iniuncta ſecrete agẽda, ideſt non publice, & hæc ſiquidem a peccatore pœnitente humiliter & deuote fieri debet acceptari et compleri, Licet ſit arbitraria reſpectu ſacerdotis.

De pœnitẽtiæ ſacramẽto.

Alio deniq; modo ſumitur pœnitentia pro ſacramento quæ communiter a doctorib. 14. diſt. 4. q. 2. ita diffinitur. Pœnitẽtiæ ſacramentum eſt abſolutio hominis pœnitentis, facta a ſacerdote iuriſdictionem habẽtẽ, ſub certa verborum forma, cum debita intentione prolata, ex inſtitutione diuina, efficaciter ſignificantium abſolutionem animæ a peccatis, de qua nonnulla neceſſaria ad animarum ſalutem in præſentiarum dictura ſumus.

Optima difficultas.

PRo ſacramentali huiuſmodi confeſſione, ſeu pœnitentiæ ſacramẽto, merito queri poteſt. An per ipſum deleatur culpa & pœna. An tantum culpa vel pœna. Ad quam difficultatem reſpondent moderniores Hæretici, firmiter aſſeren

Prima hereticorũ reſpõſio.

tes, per confeſſionis ſacramentum non remitti peccatum mortale, nec quo ad culpam, nec quo ad pœnam, ideo fruſtra quis ſua confitetur peccata, vaneq; immo falſe dicit ſacerdos ego te abſoluo & cætera. Aſſumptum nituntur probare eo quod ſola contrione (præuia dei fauente gratia) relaxauit culpa. Per aliam vero exteriorem pœnitentiam poteſt peccati pœna remitti. Nam ſi quiſpiam accedat ad confeſſorem cauſa ſua cõfitendi peccata tunc querunt. An ille eſt ſufficienter contritus vel non, ſi non, fruſtra irrita, uana, & inefficax eſt illa confeſſio. Si vero contritus eſt, cum omnes concedant per ueram & ſufficientem contritionem deleri peccatum, ſine ſacramento in actu, conſequens eſt dicere illum ſic contritum non amplius eſſe in peccato mortali, & ex conſequenti in Dei gratia, igitur non indigere alia ſacramentali confeſſione ſeu pœnitentiæ ſacramento, vt abſoluatur a peccatis, cum iam per priorem contritionem ſint ei omnia peccata remiſſa, & exiſtat in Dei gratia. Quare aſſerunt per pœnitentiæ ſacramentum, & non deleri culpam minus autem pœnam, & ira fruſtra poni.

Et ſi quiſpiam dicat, quod Sacerdotes ita peccata dimittunt, uel retinet, dum dimiſſa a Deo uel retenta iudicant, & oſtendũt. Nam Sacerdotẽ euangelicum ſoluere aliquem a peccatis nihil aliud eſt, quam Eccleſiæ oſtendere ipſum eſſe ſolutum &c. Aliorũ reſponſio.

Hanc reſponſionẽ improbant Lutherani alii quã plurimi ex quo p ſacramẽtũ pœnitẽtię nõ relaxať culpa, cũ a deo per cõtritionẽ præuiam ſit remiſſa, prius quã ſuſcipiatur ſacramẽtum in re, Improbatur reſpõſio.

ideo ſacerdos euangelicus nullo modo remittit peccatum, & ita improuide & falſe imponit manũ capiti peccatoris dicens. Ego te ab omnibus peccatis tuis abſoluto, &c. Aliud eſt enĩ peccata dimittere vel retinere, & aliud eſt peccata dimiſſa a deo uel retenta iudicare & oſtendere.

Poſſet nanq; quiſpiam oſtendere aliquẽ eſſe funibus ligatum & tamen ipſum non ligare, ſeu demonſtrare quenquam eſſe ſolutum & non tamen ipſum ſoluere, ſic in propoſito licet ſacerdotes euangelici oſtendant peccatores eſſe ligatos vel ſolutos nihilominus per hoc ipſos nõ ligant vel ſoluunt, & licet iudicent & oſtendant peccata eſſe a deo dimiſſa uel retenta, non tamẽ ex hoc ſequitur ipſos talia remittere vel retinere, ideo (vt diximus) inferunt moderniores hæretici uel eorum fautores Sacerdotem euangelicum uane & falſe imponere manus ſuper peccatorẽ dicentem. Ego te abſoluto, &c. Et denique ex reſpõſione data inferunt. Nullum eſſe inter legalem & euangelicum ſacerdotem diſcrimen. Nam quemadmodum ſacerdotes ueteris teſtamenti tantum oſtendebant corporales leproſos mundatos eſſe, uel imũdos. Ita ſacerdotes euangelici tantũ oſtẽdunt per pœnitentiæ ſacramentũ peccatores eſſe ſolutos uel ligatos, peccataue eſſe retenta uel remiſſa, quare &c.

Alia catholica reſponſio & uerior.

AD pulcherrimam illam difficultatem aliter reſpondendum eſt, duplicem eſſe modũ conuertendi, ſeu duplicem eſſe contritionem. Quandam enim in qua non includitur propoſitum cõfitendi. Licet ibi ſit aliqua peccatorum diſplicẽtia & hæc proprie non dicitur contritio, ſed po

Duplex cõtritio.

tius attritio ſeu pœnitentia interior informis, Illa autem non ſufficit ad peccati remiſſionem. Alia autem eſt contritio in qua includitur deliberatio confitendi non in uoto tantum, ſed re & effectu, cum aderit tempus & facultas confeſſoris, & ita quodammodo ſacramentalis confeſſio, & ſacerdotis abſolutio ſeu pœnitentiæ ſacramentum, operatur in huiuſmodi vera & ſufficienti contritione, antequam exibeatur in opere;, eo modo quo ſacramenta habent cauſalitatem reſpectu ſui effectus. Nam ſtatuit Deus quod cum quis contritus habens votum ſeu propoſitum confitenti, ac ſuſcipiendi pœnitentiæ ſacramentum, aſſiſtere vult huic ſic contrito ad delendum peccatum quod non faceret ſi uotum ſuſcipiendi pœnitentiæ ſacramentum non haberet, ſine illo enim nulla eſt vera contritio, per poteſtatem a Chriſto Apoſtolis ac eorum ſucceſſorib. datam de qua ſupra.

Sine propoſito cōfitēdi nulla ē vera cōtritio.

Et hoc quidem ſignū eſt magnæ efficatiæ illius utiliſſimi ſacramenti. Quemadmodum & Chriſti paſſio in hoc efficax mirabiliter fuit, quoniam operata eſt ſalutem patribus ueteris teſtamenti prius quam exhiberetur in effectu, nec propter hoc pœnitentiæ ſacramentum ſimile eſt ſacramentis veteris legis, illa nāq; tantum ſignificabant, iſta uero conferunt gratiam & augumentum eius ex opere operato, ſicut baptiſma, adulto, & cætera nouæ legis ſacramenta rite ſuſcipientibus, præcipue autem confeſſionis ſacramentum ex inſtitutione Chriſti. Ideo cum dicūt hæretici per ſolam contritionem relaxatur peccatum & acquiritur gratia (uerū eſt) loquendo de illa contritione in qua includitur propoſitū cō

Quō p ſacramētū cōfeſſionis remittitur peccatum.

ſitendi & interdum in actu, nam per puram & ſimplicem contritionem ſine deliberatione confitendi nunquam remittitur peccatum nec acquiritur gratia. Ideoq́ ſufficiens & uera contritio duo complectitur, ſcilicet dolorē ſeu diſplicētiā peccati commiſſi, atque propoſitum confitendi cum aderit tempus & facultas confeſſoris. Quare euidenter liquet confeſſionem in uoto operari in contritione ad peccati remiſſionem & gratiæ infuſſionem, & quemadmodum contritio includit confeſſionem in uoto, ſeu deliberationem cōfitendi. ita confeſſio actualis includit cōtritionē & mentem ſatiſfaciendi, quapropter ſacramentū pœnitentiæ delet actuale peccatum, prout comprehendit contritione interiorem, & exteriorem confeſſionem, ac ſatiſfactionem. Hæ nanq́ partes ſunt integrales ſacramenti pœnitētiæ ſine quibus huiuſmodi confeſſionis ſacramentum eſſe non poteſt.

Tres principales pœnitentie partes

Liquet igitur ſacerdotem euangelicum imponendo manus ſuper peccatorem ſufficienter & uere contritum abſoluere ipſum tanquam Chriſti miniſtrum ab omnibus peccatis ſuis, dicendo ego te abſoluo &c. Deus autem uelut principalis cauſa, principaliter & effectiue remittit ei peccatum paritercq́ gratiam miſericorditer elargitur. & interdum primam gratiam, quæ confertur in præuia contritione, ſimul & augumentum eius per ſacramentalem confeſſionem, exempli cauſa. Siquis enim non ſufficienter contritus ad confeſſionis ſacramētum accederet. In primo autem inſtanti uerborum abſolutionis ſeu in illo momento in quo Sacerdos incipit illum abſoluere, eliceret plenum ac perfectum actum contritio

Quoniā modo ſacerdos penitētē. abſoluit.

pulchrū exēplum.

nis,tunc in illo inſtanti inſunderetur prima gratia quæ correſponderet actui contritionis cum gradu præciſe correſpondente operationi ſacramentali,et totum eſſet vna prima gratia,cuius efficax ſignum eſſet pœnitentiæ ſacramentum vt includit contritionem in acto ac ſatiſfactionem in voto.Et ita nunquam ſacramentum pœnitentiæ delet erratum,ſine præuia contritione vel concomitante,et ſic patet reſponſio ſufficientiſſima ad difficultatem ac hæreticorum obiectionem.

Concluſio Secunda.

SAcramentum pœnitentiæ eſt certum et efficax ſignum gratiæ ac remiſſionis culpæ,et interdum.totalis quandoque vero partialis pœnæ.

Prima pars patet quia quicunque ſacramentum pœnitentiæ ſuſcipit non ficte.habet præuiam ſeu concomitantem contritionem ob quam conſequitur peccatorum remiſſionem, ideoque ſacramentum pœnitentiæ eſt verum et certum ac efficax inexiſtentis gratiæ ſignum,tum ob contritionem,tum ob ſacramenti virtutem et ex conſequenti remiſſionis culpæ.

Proinde abſolutio hominis confitentis prolata a Sacerdote eſt ſacramentum(vt in præcedenti tractatu oſtenſum eſt) igitur eſt ſacræ rei ſignum,quare erit ſignum remiſſionis culpæ ac gratiæ adeptæ.

Secunda pars concluſionis ſatis liquet ex eodem præcedenti tractatu de ſacerdotum poteſtate.Nam ſacerdos euangelicus virtute clauium aliquid pœne remittit,pœnæ,ſcilicet temporalis ſatisfactorie,pœna æterna per contritionem iam in temporalem commutata,quare etc.

DE ECCLESIA

ET EIVS AVTHORITATE IN LUTHE. OCTAUA DOCTISSI MA INTERLUCTATIO.

ET EIVS AVTHORI-
tate in Luthe.'octaua doctiſſi
ma interluctatio.

Concluſio Prima

ECcleſiam Chriſti ſponſam eſ-
ſe maioris authoritatis quam
euangelium, abſque ulla animi
ambiguitate fatemur, quare me-
rito dicit Auguſt. Euangelio
non crederem niſi Eccleſiæ au-
thoritas me compelleret.

Pro clariori huius concluſionis lumine, ſup-
ponendum eſt, hoc nomen(Eccleſia)uarias ha-
bere in diuinis ſcripturis ſignificationes a docto
rib, præcipue a Ioanne Ger. enumeratas ad eui-
Prima Ec tandam huius nominis Eccleſiæ latentem equi-
cleſiæ ac- uocationem, quas ego hic interſerere per vtile eſ
ceptio. ſe arbitror. Quandoq; enim accipitur pro templo
materiali diuino cultui deputato in quo Chriſti
fideles pro diuinis operibus congregantur, &
ita accipitur in ueteri teſtamento, vbi dominus
ait. Non ingredietur manſer, ideſt de ſcorto na-
Deut. 23. tus in Eccleſiam domini, uſque ad decimã gene
rationem, in nouo quoq; teſtamẽto, ſcribens Pau
1. Cor. 11. lus ad Corinth. ait. Nunquid domos non habetis
ad manducandum & bibendum. aut Eccleſiam
Dei contemnitis. Sed quoniam Eccleſia græce,
conuocatio latine dicitur, conuocatio autem non
eſt vnius, ſed plurium, ideo de prima illa Eccle-
ſiæ ſignificatione non ſumus hic dicturi.

Secundo ſummitur eccleſia pro congregatione fidelium,deum ac catholicas veritates clare et beatifice cognoſcentium,& hæc quidem congregatio triumphans vocatur eccleſia,quæ eſt beatorum in patria, qui aduerſus diabolum militiam Chriſto tenentes finaliter triumpharunt, de qua Pſalmiſta. Laus eius in eccleſia ſanctorum. Hæc eſt enim illa eccleſia quæ ſancta eſt et immaculata ſecundum ſe totam. & omnes ſui partes,ſine macula atque ruga, & vt ſponſa caſtiſſima ſponſum ſuum Chriſtum beatifico amore amplexatur, in cuius delitiis perpetue viuit. Nec ab eius amplexibus aliquando abrumpi poteſt,aut ſeparari ſpiritualiter fornicando. Quia in amore & fruitione ſponſi eſt firmiter ſtabilita, atque perpetuo confirmata &c. — 2. Eccleſie acceptio. — Pſa. 149

Tertio eccleſia ſummitur in litteris ſacris pro congregatione omnium cognoſcentium veritates catholicas enigmatice, ipſis per fidem aſſentiendo,teſte Apoſtolo. Nunc videmus per ſpeculum, tunc autem facie ad faciem & cætera. Voco autem catholicas veritates, quibus quilibet viator actu, vel habitu, explicite vel implicite, aſſentire tenetur,& hæc congregatio vel hominum multitudo eccleſia militans merito nuncupatur, eo quod exerceat Chriſti militiam aduerſus ipſius hoſtes, diabolum, ſcilicet carnẽ, & mundum. De hac enim dicitur in actib. Apoſtolorum, Attendite vobis & vniuerſo gregi in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos regere eccleſiam Dei &c. — 3. Eccleſie acceptio. — 1. cor. 13 — Actu. 20

Quarto capitur eccleſia nonnunquam pro tota & ſola prædeſtinatorum multitudine tam ſaluatorum quam ſaluandorum ſiue iam ſint beati — 4. Acceptio eccle

in re, fide beati in ſpe, ſeu beatificandi in re, & ita
Aug. in encheri. accipit. B. Aug. in multis paſſib. præſertim in enchiridion. Accipienda inquit eſt Eccleſia non ſolum ex parte qua peregrinatur a ſolis ortu vſque ad occaſum laudans nomen domini, verum etiã quæ in cœlis ex quo condita eſt ſemper cohæſit deo, nec vllum malum ſui caſus experta eſt, & ſuæ parti peregrinanti ſicut oportet opitulatur, quia ei quæ vna erit conſortio æternitatis. Nũc vna eſt vinculo charitatis quæ tota inſtituta eſt
Pſal. 36. ad colendum deum, & ille idem ſuper pſal. ſ. Iunior fui etenim ſenui ait. Dominus in corpore ſuo, quod eſt Eccleſia iunior fuit in primis hominibus. & ecce iam ſenuit & poſt modum, caput noſtrũ Chriſtus eſt, corpus illius nos ſumus. Nunquid ſoli nos, & non illi qui fuerũt ante nos, Omnes qui ab initio ſeculi fuerunt iuſti caput Chriſtum habent, Illum. n venturum crediderunt, quẽ iam nos veniſſe credimus & in eius fide ipſi ſanati ſunt, in cuius & nos, vt eſſet ipſe caput ciuitatis hieruſalem, omnibus connumeratis fideli ab initio vſque in finem. adiunctis & legionib. angelorum & exercitib. vt fiat illa vna ciuitas ſub rege vno, & vna quædã prouincia ſub vno imperatore, felix in perpetua pace, & ſalute, laudans dominum ſine fine beata.

5. Eccle acceptio. Quinto accipitur Eccleſia per oppoſitum, ſcilicet pro peccatorum multitudine, et iniquorum pariter et hæreticorum, ac tandem omnium reproborum, et hæc ſemper opponitur eccleſiæ electorum eique contradicit, et valde ne-
Pſal. 25. quiter inceſſanter, aduerſatur, de qua pſal. Odi
Aug. ui eccleſiam malignantium, quam beatus Augu ſti. in lib. de ciui. dei. Babiloniam idest ciuitatem

confuſionis non immerito vocat. At in præſenti curere permixtim, cum eccleſia ſiue ciuitate dei, ſed finaliter ſeparandam ac ſempiternæ miſeriæ ſubiiciendam cum capite ſuo diabolo latiſſime declarat. Huius autem eccleſiæ abominationes conſiderans propheta regius. Vidi inquit iniqtatē et contradictionē in ciuitate, et paulo poſt ſuper muros eius iniquitas et labor in medio eius et iiuſtitia. Nec defecit in plateis eius vſura et dolus. De huius autem prauæ eccleſiæ et ciuitatis incola dicit, noluit intelligere vt bene ageret. At horrenda ac malignantium dimiſſa eccleſia, ad eā quæ fidelium eſt reuertentes recenſeamus et alias eccleſiæ ſignificationes. Pſal. 5

Sexto capitur eccleſia vniuerſaliſſ. pro vniuerſali congregatione omnium fidelium, a principio mundi, vſque ad conſumationem ſeculi, et ſic non ſolum comprehendit eccleſiam Chriſti, verum etiam ſynagogam Moyſi, ſimul et eos, qui fuerunt ſub lege naturæ, et hoc quidem modo accipit eccleſiam beatus. Aug. x. de ciui. dei. cap. vltimo, vbi vult, quod non ſolum a tempore corporalis præſentiæ Chriſti et Apoſtolorum eius, ſed ab ipſo Abraham vſque in huius ſeculi finem peregrinando percurrit, Beatus quoque Grego. in homel. Dominicæ ſeptuageſime dicit. Vniuerſalis eccleſia, quæ ab Abel iuſto, vſque ad vltimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit quaſi tot palmites miſit. De qua etiam in libro numeri ſcribitur. Cur edu xiſtis eccleſiam domini in ſolitudinem. Hæc eſt enim illa vniuerſalis eccleſia, quæ eſt vnica, extra quam non eſt ſalus, quæ inſuper in ſcriptu-

6. Acceptio eccleſiæ. Aug. Grego. Numeri 20.

Cantico- ris ſanctis mul tis nominib. appellatur, dicitur nẽ
rum. 2. pe columba, formoſa, ſpecioſa, ſponſa, amica, ſo-
4. & 5. ror, hortus concluſus, fons ſignatus, immacula-
Pſal. 18. ta. Item conſilium iuſtorum participantium ti-
110. 121. mentium deum, Hieruſalem. Generatio iuſta etc.
13. De qua dicit Apoſtolus ad Ephe. pariter & ad
Ephe. 1. Coloſſ. Chriſtum dedit caput ſuper omnem Ec-
Coloſſ. 1 cleſiam, quæ eſt corpus eius, & hoc ſi quidẽ mo
do Eccleſia comprehendit in ſe omnes fideles, bonos, & malos, vt clare liquet in parabolis euã gelicis, ibi. Simile eſt regnum cœlorum, theſauro abſcondito in agro, & infra homini negociatori
Matth. 13 & paulo poſt ſimile eſt regnum cœlorum. i. hæc vniuerſalis Eccleſia ſagene miſſe in mari, & ex
Matth. 22 omni genere piſcium congreganti &c. Et alibi ſi mile eſt regnum cœlorum homini Regi, qui fe-
Matth. 25 cit nuptias filio ſuo & alio in loco. Simile eſt regnum cœlorum decem virginib. quæ accipientes lampades ſuas exierunt obuiam ſpõſo & ſpõſe, &c. In quarum parabolarum expoſitione dicunt ſancti. Malos intra Eccleſiæ gremium contineri dummodo tamen in fide non errent, Vn-
Auguſti. de beatus Aug. de fide ad Petrum parte. 2. cap. 44. ait. Firmiſſime tene & nullatenus dubites ar cam dei Eccleſiam catholicam, & intra eã vſq; in finem ſeculi, mixtas frumento paleas contineri. i. bonos & malos, ſacramentorum communione miſceri, & in omni profeſſione ſiue clericorũ, ſiue monacorum. ſiue laicorum, bonos eſſe ſimul & malos, extra inſuper hanc Eccleſiam fore paganos, iudeos, hæreticos, ſchiſmaticos, velut etiã hos Lutheranos, iam dixerat cap. 38. atque extra hanc Eccleſiam ſaluari neminem poſſe, etiam ſi pro Chriſti, nomine ſanguinem fuderit. c. 39.

apertiſſime

apertiſſime demonſtrauit, quare &c. 7. Eccleſie acceptio.

Septimo ſummitur eccleſia in ſacratiſſima pagina, non ita vniuerſaliſſime, ſed aliquantulũ ſtrictius ſcilicet pro congregatione omniũ fidelium qui fuerunt a tempore Chriſti, & Apoſtolorum, vſque nunc ſibi ſuccedentium, & ſic diſtinguit a ſynagoga Moyſi, et hanc quippe eccleſiam, accipit beatus Aug. in epiſtola loco fundamenti dicens. Euangelio non crederem, niſi eccleſiæ authoritas me cõpelleret. Hoc.n. modo eccleſia maioris eſt authoritatis quã euangeliũ, vt infra pbabitur, & hæc vocatur eccleſia chriſtiana quæ cœpit ortum a Chriſto. Primo in Iudea vbi appellabaẽ eccleſia hieroſolimitana. vnde in actib. apoſtolorum ſcribitur,. Et factum eſt in illa die perſecutio magna in eccleſia quæ erat in hieroſolimis. Secunda fuit antiochena in qua apoſtolus petrus primo reſedit, & ibi primum innotuit nomen chriſtianum, vnde fideles primo vocabantur diſcipuli & fratres. Poſtea vocati ſunt chriſtiani, ſicut in actibus ſcribitur apoſtolorum. Audierunt autem apoſtoli & fratres qui erant in Iudea, & ſequitur in eodem cap. Et annum totum conuerſati ſunt. ſ. paulus et Barnabas ibi in eccleſia et docuerunt turbam multam ita vt cognominarentur primum antiochiæ diſcipuli chriſtiani &c.

Aug.

Actuũ. 8

Actu. 11

Octauo capitur eccleſia adhuc particularius videlicet pro congregatione omnium fidelium actu exiſtentium, quæ eſt eccleſia vera cum qua ſemper eſt Chriſtus, quia nunquam eccleſiam ſuam dereliquit ipſo atteſtante qui ait. Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſumationem ſeculi, cla- 8. Acceptio eccleſiæ.

Matt. 28

ret nanque hic quod Chriſtus apoſtolis & eorum ſucceſſoribus ac omnibus ſuis, fidelibus loq tur igiť cũ ipſe ſit via,veritas,& vita,ſequiť ipſum ſemper nobiſcum habitare per gratiam &c.

9. eccleſiæ acceptio.

Nono eccleſia ſummitur pro eccleſia repreſentatiua,quæ eſt concilium generale in ſpiritu ſancto legitime congregatum,de qua eccleſia ſecundum plurium expoſitiones intelligitur illud verbum chriſti de correptione fratris. Si te non audierit dic eccleſiæ.Et ſi quis velet dicere(eccleſiæ ſecundum Lutherum)oportere per ambulare totum orbem,ꝙ ridiculum eſt dicere,concilium igitur generale,quod totam vniuerſalem eccleſiam repreſentat,eccleſia vere appellatur, alioqui nunq̄ congregari poſſet eccleſia, quod eſt inquã veritati diſſonum.Eccleſia.n.vera omnium fidelium multitudo propter ſuam nimiam dilatationem nunquam congregatur,nec congregari poteſt ad quodcunque diſcernendum , ſed conuocantur patres et viri docti,omnes quoque qui intereſſe voluerint,quoniam nullus debite a concilio generaliſſimo expelli poteſt. Conuocantur igitur viri illuminatiſſimi p̄ſertim in diuinis ſcripturis doctiſſimi de omnibus mundi partibus, qui diffiniunt et deſcenunt quæcunque diffinienda et deſcernenda ſunt,tum maxime circa catholicæ fidei firmitatem,& ſic eccleſia eſt ſupremum tribunal in terris habens authoritatem ſuper quamlibet rem determinandã,necnon et ſuper quamlibet perſonam ſingularem cuiuſcũq; ſtatus, eminentiæ , aut dignitatis extiterit , etiam ſi papalis , prout in conſtitutione frequens concilii conſtantienſis clarius diffinitur, Omnia

Mat. 18

Oẽs chriſti fideles generaliſſimo concilio poſſunt intereſſe.

autē quæ et hæc ſancta eccleſia ſpiritu ſancto re-cta ordinat et determinat,omnes chriſti fideles ei parere tenēt,vt infra clarius demōſtrabit &c.

Decimo et vltimo ſumitur eccleſia magis ſtricte.ſ.pro eccleſia particulari quæ eſt pars eccleſiæ vniuerſalis,tales nāq; plures ſunt de qb.apoſtolus Pau.ad Ro.loquitur dicens. Salutant vos omnes eccleſiæ xp̄i, præmiſit etiā quib. gratias ago et non ego tantū,ſed et cunctæ eccleſiæ gentium.In apoc.quoq; Ioan. ſeptē ſcripſit eccleſiis Aſiæ et ſecundū hoc dicimus eccleſia orientalis, eccleſia occidentalis,et particularius eccleſia Moguntina,eccleſia conſtantienſis &c. Diſtinguitur inſuper eccleſia,in eccleſiam Ro. Alexandrinam Hieroſolimitanam,Conſtantinopolitanam, Antiochenam,et alias quarum quelibet eſt eccleſia particularis,ſic etiam ait petrus. Salutat vos eccleſia quæ eſt in Babilone collecta,et ſic accipitur in diuerſis ſcripturæ locis. Sed eſt ſciendum quod omnib.his modis quibus eccleſia ſumitur pro agregatione fidelium comprehendit tā viros quam mulieres,tam laicos quam clericos,et forte aliis modis non accipitur in diuinis ſcripturis,Et ita ad eccleſiam his modis acceptam,fideles laici et mulieres pertinent, non minus quam eccleſiaſticæ perſonæ,verum in iure canonico nomen eccleſia alias habet ſignificationes a prædictis,quib.tantum ad clericos reſtringitur,At quoniā tales eccleſiæ acceptiones nō haberent locū aduerſus Lutheranos,ideo dimittēde ſunt,His ergo ſic poſitis et declaratis probatur cōcluſio principalis,et primo ratione continentiæ ſic Omne to.um et vniuerſale p̄cious maiorisq; virtutis

10. eccleſiæ acceptio.

Rō vlti.

Apoc. 1

1.Pet.5

Prima rõ pro eccleſiæ authoritate. et authoritatis eſt qualibet ſua particulari parte. Cum ipſum totum contineat actualiter et eminenter perfectionem, virtutem ſimul et authoritatem omnium ſuarum partium. Sed quilibet euangeliſta euangelii ſcriptor, pariter et ipſum euangelium, pars eſt eccleſiæ (loquendo de eccleſia ſeptimo modo capta) quæ communiter a fide lib. ſumitur, cum de eccleſia abſoluta ſit ſermo, vt etiam patet authoritate diui Aug. ibidem allegata ergo relinquitur cum eccleſia ſit quoddam totum vniuerſale continens euangeliſtas et euangelia ſimul, ipſam eſſe maioris authoritatis quã ipſum euangelium, immo quam tota diuina ſcriptura, &c.

Quomodo ſumitur eccleſia in propoſito.

Secunda ratio.

Secundo hoc idem probo ratione antiquitatis Chriſtus non ſcripſit aliquem librum, vel euangelium, ſeu legem aliquam obſeruandam ante eccleſiæ catholicæ congregationem. Prius autem elegit apoſtolos & diſcipulos, quibus nec præcepit ſcribere libros, aut leges, vnde miſſurus apoſtolos ad plantandum eccleſiam, non dixit, Euntes ſcribite, ſed euntes in mundum vniuerſum prædicate euangelium omni creaturæ. Ideo lex fuit ſcripta in lapideis tabulis, euangelium vero in cordibus. vt expreſſe manifeſtat apoſtolus ad corinth. dicens epiſtola noſtra vos eſtis ſcripta in cordib. noſtris, quæ ſcitur et legitur ab omnibus hominib. manifeſtati, quoniam epiſtola eſtis Chriſti miniſtrata a nobis & ſcripta, non atramento, ſed ſpiritu dei viui. non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus cui arridet Hierem. propheta dicens. Ecce dies venient dicit dominus, & feriam domui.

Mat. 28

2. Cor. 3

Hiere. 31

Iſrael.& domini Iuda fœdus nouum non ſecundum pactum quod pepigi cum patribus veſtris & paulo,poteſt ſubdit,ſed hoc erit pactum quod feriam cum domo Iſrael,poſt dies illos,dicit dominus.Dabo legem meam in uiſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam,& ero eis in deum,& ipſi erunt mihi in populum &c. Ex his igitur clare liquet eccleſiam fuiſſe priorem ſcriptura noua & euangelio,quando enim Apoſtoli ceperunt prædicare nulla erat euangelii ſcriptura,nulla epiſtola Pauli,et tamē erat eccleſia Chriſti ſanguine conſecrata.Erat igitur eccleſia prior euangelio, in cuius poteſtate,& a qua emanuit euangelium,quare concludendum eſt eccleſiam chriſti catholicam a ſcriptu.s.rectam habere maiorem authoritatem ſuper cætera eccleſiæ membra,quam ipſum euangelium &c.

Tertio itidem probo ratione autenticationis. Omne enim habens poteſtatem autenticandi aliquod, maioris eſt nimirum authoritatis qua ipſum autenticatū,hæc maior clara eſt de ſe,ſed eccleſiam authoritatem habet totam autenticandi ſcripturam,nec non & omnia ad fidem pertinentia.Scriptura.n.(vt de ſe liquet)non eſt autētica ſine eccleſiæ authoritate, canonici nanq; ſcriptores membra ſunt eccleſiæ,corpus autem totum (vt probatū eſt)maioris eſt poteſtatis quolibet ſuo membro.Igitur &c.Sed quod euangelii ſcriptura ſit in eccleſiæ poteſtate, perpulchre deducit eximius doctor Echius, ex illo argumento quod Achilles pro catholicis appellatur dicens. Vnde Hæretico volenti contendere contra eccleſiæ inſtituta, & conſuetudines obii-

Tertio rō

Achilles pro catholici Echii

ciatur quibus armis uelit contendere contra eccleſiam, dicturus eſt canonicis ſcripturis quatuor euangeliorum, ac Paulinis epiſtolis. Huic mox obiiciatur. unde ſciat has ſcripturas eſſe canonicas, niſi ex eccleſia. Quare.n.credit euangelium Marci, qui Chriſtum non uidit eſſe canonicum. & non euangelium Nichodemi, qui uidit

Ioan. 3 & audiuit Chriſtum ut teſtatur Ioan, Sic cur euãgelium Lucæ diſcipuli, eſt receptum & euangelium Bartholomei Apoſtoli, eſt reiectum. niſi humiliter confiteatur eccleſiæ authoritatem ſuper euangelia, ac euangeliorum ſcriptores. Et hoc

Auguſti. Cõfirmatio p Auguſti. idem confirmat Aug, in libro contra Manicheos & recitatur diſt. 11.c. Palam, vbi ait Palam eſt quod in re dubia ad fidem & certitudinẽ valeat authoritas eccleſiæ catholicæ quæ ab ipſis fundatiſſimis Apoſtolorum ſedibus vſq; ad hodiernum diem ſuccedentium ſibimet, & epiſcoporum ſerie, & tot populorum conſenſione firmatur, ubi eccleſia catholica epiſcopos & populos a tempore Apoſtolorum vſq; ad hodiernum diẽ ſibimet ſuccedentes importat. ecce igitur qualiter expreſſe habetur eccleſiam habere poteſtatẽ totam authenticam faciendi ſcripturã, et ex cõſequenti, eſſe maioris authoritatis quam ipſa euangelica ſcriptura, quare &c.

Quarta rõ p eadẽ eccl'e authoritate. Actuũ. 1 Actuũ. 5 Exo. 20 Quarto illudmet probo ratione poteſtatis ab eccleſia exercitate. Apoſtoli.n. qui totã repreſentabãt eccleſiam ſine ſcriptura noui teſtamenti elegerunt Matthiam ordinauerunt quoq; ſeptẽ Diaconos. Petrus inſuper fecit ſpirare Ananiã & Saphirã. Itẽ ſcriptura docet. Mementõ ut diẽ ſabbati ſctifices, ſex diebus operaueris et facies oĩa opera

tua,ſeptimo autem die ſabbatum domini dei tui
eſt &c. Et tamē eccleſia mutauit ſabbatum in do
minicā authoritate ſua,ſuper quo nullam habēs
ſcripturam. Præterea Chriſtus dixit diſcipulis in Matth. 5
monte non ueni ſoluere legem ſed adimplere, ec
cleſia tamē illud dictum euangelii declarauit in
telligi tantum pro lege morali decalogi. Ideo in
primo concilio pronunciauit audacter ſuper ceſ
ſatione legalium. Proinde in euangelio Matthei
legitur Chriſtum dixiſſe diſcipulis ſuis. Euntes
ergo docete omnes gentes baptizantes eos in no
mine patris & cæt. Hic enim Chriſtus dedit for Matth. 22
mam baptizandi in nomine trinitatis explicite.
Et tamen eccleſia primitiua mutauit hanc for
mam baptizandi in nomine Chriſti Ieſu. Penitē
tiam agite inquit Petrus,& baptizetur unuſquiſ Actu. 19
que ueſtrum in nomine Ieſu chriſti in remiſſio
nē peccatorū̄ ueſtrorū̄. His auditis baptizati ſunt
in noīe dn̄i ieſu, Deniq; ſcriptura diffinit in con
cilio,uiſum eſt ſpiritui ſancto et nobis &c. ut ab
ſtineatis uos a ſimulachrorū̄ immolatis & ſangui
ne & ſuffocato. Rem autē tam clare diffinitā et ex Actu. 17
preſſam eccleſia ſua authoritate mutauit,q́a,et ſā
guine & ſuffocato utitur. Ecce ptās eccl'æ magna
ſup ſcripturā. Alia ēt q̄ plura poſſemus adducere
exēpla,ſed hæc ſufficiāt. tāgit ēt iſta ecchius. ſed
hic ponunt̄ ut oīa ſimul habeantur quare &c.

Quinto idem propoſitum probo, Omnes.n. 5. Ratio
chriſti fideles magis tenentur uiuere ſecundum
eccleſiæ authoritatē quam ſecundum ſcripturam
igitur eccleſia maioris eſt authoritatis quam ip
ſa euangelica ſcriptura, conſequentia eſt noia,an
tecedēs probatur quia detis oppoſitū̄ uos Luthæ

rani,tunc ſequitur illud quod perpulchre infert Echius primo loco de eccleſiæ authoritate, ſcilicet quod iam omnes Iudei uenientes ad baptiſma, etiam tenerentur ad legem Moyſi, quia ſic reperirent in ſcripturis Apoſtolos videlicet & alios conuerſos uixiſſe. Paulo enim agentibus reuertenti, dixerunt Iacobus, & ſeniores. Vide
Actu.21 frater quot millia ſunt in Iudeis qui crediderunt & omnes æmulatores ſunt legis. Audierunt autem de te quia diſcenſionem doceas a Moyſe eorum qui pergentes ſunt iudeorum, dicens non debere eos circuncidere filios ſuos. Nec ſecundum conſuetudinem ingredi. Quid ergo eſt. vtique oportet conuenire multitudinem. audient enim te ſuperueniſſe. hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis, ſanctificate cum illis, & impende in illis ut radant capita, & ſcient omnes quia quæ de te audierunt falſa ſunt. ſed ambulās & ipſe cuſtodiens legem, de his autem qui crediderunt ex gentibus, nos ſcripſimus indicantes, vt abſtineant ſe ab idolis, imolato, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. Ex his igitur claret hic Paulum cum multis hominibus millibus ſeruaſſe legem Moyſi legalem, ſeu ſuper legalia iuſſu, ſcilicet Iacobi. vultis ergo hæretici conuerſos ex iudeis hodie magis uiuere ſecundum ſcripturas illas. An ſecundum eccleſiæ authoritatem. Certe conſtat, quod non primum, ſed ſecundum dicetis, igitur authoritas eccleſiæ præferenda eſt ſcripturis., & ſic his rationibus eluceſſit concluſio noſtra prima ideo &c.

Secunda Concluſio.

Doctores ſancti conformiter ad verba ſymboli Apoſtolorum, vt Auguſt. Hierony. Grego. Ambro. Cyprianus, Hila. Chriſoſto. & Bernar. cæteriq; ſancti. Attendentes eccleſiam eſſe diuino cultui dedicatam, certiſſima fide formatam, ſancto incorporatam capiti, membrorum ſanctitate firmatam, veritatis ſpiritu gubernatam, iuſtiſſimis ſanctionibus ſtatutis & legibus fulcitam, ſacramentis purificationib. adornatam, indefectibili præſentia ſponſi ſuſtentatam, ſolam gratiam refertam ſanctitatis, eam ſanctam profiteri nullatenus dubitarunt.

Mirantur nempe hæretici, ſuper hanc poſitam conclusionem dicentes. Cum uniuerſalis quæ hic deſignatur eccleſia, nomen ſit collectiuum, & nihil aliud quam homines Chriſti fide, & ſacramentis unitos ſignificet. Quorum pars maior cum ſancta non ſit, ſed potius reproba, quia neq; ſpiritus ſanctus uncta gratia, neq; a peccatis ſeparata, neq; ad cœleſtia a terrenis conuerſationib. leuata, quoniam multi ſunt uocati, & pauci electi. Chriſto atteſtante, qui & inſuper alibi ait. Per latam portam, & ſpacioſam viam, quæ ducit ad perditionem, multi intrant. Anguſtam vero portam & arctam uiam quæ ducit ad uitam inueniunt pauci.) Quomodo erga eccleſia dicitur ſancta. Siquidem non a minore, ſed a maiore denominatio fieri ſolet. Si igitur eccleſiæ maior pars eſt reproba, minorq; ſancta, qua ideo ratione (inquiunt hæretici) denominatur ſancta. Ad quos dicendum eſt, quod eccleſia ex omnibus fidelibus congrega

[Margin: Primo ab hæreticis improbatur cõclusio. — Matth. 20 — Matth. 7]

ta uere ſancta dicitur & eſt,non obſtante pluriũ membrorum prauitate & malicia, quod multis ex cauſis & rationib.a pleriſq;,etiam a nobis ſic pulcherrime oſtenditur.

Prima eccleſiæ ſã-ctitatis ratio & cauſa. Primo enim eccleſia dicitur ſancta, quia eſt deo ſiue diuino cultui dedicata. Nam illa dicuntur ſancta, quæ a communibus uiſibus ſeparata ſunt, diuinoq; cultui mancipata,quomodo ſancta dici poſſunt vaſa miniſterii,& ſancta ueſtimẽta,loca quoq; in vrbib.uel ſuburbibus Sacerdotib.deputata,primogenita quoq;,bonũ,& pecorum &c.Nunc autem chriſti eccleſia,populus, ſcilicet chriſtianus,ex cunctis iudeis & gentib. collectus, de idolatria & ignorantiæ tenebris, euocatus,& ad vnius veri Dei cultum electus, recte dicitur ſanctus. unde Apoſtolus ad ephe. Benedictus Deus, & pater domini noſtri Ieſu chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in chriſto, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate. Et hoc idem confirmat Petrus Apoſtolus dicens. Vos eſtis genus electum regale ſacerdotium,genus ſancta populus acquiſitionis, ut uirtutes annuntietis eius qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen ſuum, quia aliquãdo non pupulus.nunc autem populus dei. Ecce igitur qualiter ſcripturarum teſtimoniis(O hæretici)eo eccleſia uniuerſalis dicitur ſancta,quia per fidem ab infidelibus eſt ſeparata, & ad colendum uerum deum conuocata.&c.

Ephe. 1

1.Petri.2

2.Ratio. pro eccleſiæ ſanctitate. Secũdo dicitur eccleſia ſancta ratione formæ. Non ratione partium materialium,cum enim ec

cleſia corpus ſit miſticum, & ad inſtar corporis ueri,habet partes materiales & formam. Materiales,ſcilicet homines fluētes,& ſic inuicem ſuccedentes,formam uero miſticam ,chriſti fidem ueram.Propter quod ſancti eccleſiam diffinientes aiunt, eccleſia eſt corpus chriſti miſticum fide animatum. Hæc autem chriſti fides vera eſt recta & ſancta,unde totum corpus eccleſiæ dicitur ſanctum,ſicut homo ſanctus eſt propter animam ſanctam,licet in corpore aliqua ſit macula uel turpitudo &c. Quid ſit eccleſia.

Tertio eccleſia dicit̃ ſancta rõne capitis chriſti q̃ eſt ſanctus ſanctoꝝ teſte Daniele,cui eccleſia matrimonio eſt cõiuncta,& vt ſponſa irrepudiabilis copulata,ſecundũ illud Oſeæ.Deſponſaui te mihi in fide,& Paulus ad Corint.Deſpondi vos uni uiro uirginē caſtam exhibere chriſto, Sic ergo ſancta dicitur a ſanctitate capitis,quod principaliſſimũ eſt in ea.Nec modo a chriſto,uerum etiã ratione partiũ digniorum,quæ quidem partes ſunt hoïes ſancti,& iuſti,qui donec mundus finietur,in eccleſia eſſe nõ deſinent ex chriſti promiſſione ſuã aſſiſtentiã eccleſiæ ꝑmittētis uſq; ad ſeculi cõſumationem,de quo uenerabilis Beda,ex hoc intelligit̃ quod uſq; in finē ſeculi nõ ſunt deſerendi in mũdo,qui diuina mãſione & inhabitatione ſunt digni in eccleſia.At quia ab excellētiore et digniore denoïatio fieri ſolet. Ideo recte eccleſia propter ſanctos qui in ea digniores ſunt,nomen ſibi uendicat dignitatis. Tertia rõ Danie. 9 Oſee. 2 2.co. 11

Quarto ſancta dicitur eccleſia q̃a ſanctitas magis intime & inſeparabilius ſibi ꝑpter ſanctos, quàm malitia propter reprobos cohæret,malitia 4. rõ pro eccleſie. ſanctitate

enim non ſemper eſt in eccleſia,ſed modo adeſt. modo abeſt.Nunquam tamen fuit priuata ſancti tate.Nam ante lapſum primorum parentum eccleſia fuit in eis ſine malitia, ſimiliter poſt lapſum pœnitētibus parentib.primis, ante fratricidium Caim.Itē poſt diluuiū prius quā a filio Cā pater Noe derideretur. Nunquam igitur vt dictum eſt,fuit eccleſia ſine ſanctitate, quia dominus amat iudicium & non derelinquit ſanctos ſuos,ſed in æternum conſeruabuntur, & hoc in telligendum uidetur de ſanctitate ſecūdum prædeſtinationem. Poſt autem nouiſſimam malorum ſeparationem extirpata malitia,eccleſia ſanctitate perpetua perfruetur,dum ibunt hi in ignē

Matt.25 æternum.Iuſti autem in uitam æternā,in quam non intrabit aliquod coinquinatum aut abomi-

Apoc.21 nationem faciēs aut mendaciū.Cum ergo unumquodq; potius denominatur ab eo quod ineſt quaſi per ſe, quam ab illo quod ineſt per accidens. Hinc digne concludendum eſt eccleſiam potius ſanctam,quam peruerſam aut reprobam appellari &c.

Quinta ratio prò eadē eccleſiæ ſanctitate.

Quinto adhuc eccleſia dicitur ſancta a ſuo rectore. Regitur ſi quidem a ſpiritu ſancto quem Chriſtus promiſit Apoſtolis pro eccleſia quæ tunc in eis conſiſtebat.Rogabo inquit patrem, & alium paracletum dabit vobis,vt maneat uobiſcum in æternum ſpiritum ueritatis. Sed ut cla

Ioan.14 reliquet Chriſtus non loquitur ibi de Apoſtolis tantum qui non erant manſuri in æternū,verum etiā de eorum ſucceſſorib. vſq; in fine mūdi.Item Paracletus autem ſpiritus.s.quem mittet pater in nomine meo (vt ibidem habetur) ille

vos docebit omnia, et infra. Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Cum autem venerit ſpiritus veritatis, ille docebit vos omnem veritatem. Per quæ et alia multa ſimilia intelligitur regimen eccleſiæ commiſſum eſſe ſpiritui ſancto. Chriſto recedēte ſecundum ſui præſentiam corporalem. Et ideo non ſine rationabili cauſa in ſymbolo apoſtolorum poſt articulum de ſpiritu. s. Sequitur ſtatim articulus de eccleſia, cum dicitur, Credo in ſpiritum ſanctum ſanctam eccleſiam catholicam, vt ſit ſenſus ſecundum ordinem verborum. Credo in Spiritum ſanctum regentem gubernantem, atque ſanctificantem eccleſiam catholicam. Et ſic reſoluendus eſt hic articulus ſecundum proprium ſpiritus. s. opus. Hoc eſt. Credo in ſpiritum. s. non tantum in ſe, et ſecundum ſe ſanctum. At etiam credo in eum ſecundum proprium opus eius quod eſt eccleſiam ſanctificare. Neque eſtimandum eſt articulum illum intelligi debere de eccleſia triumphante, cui ſanctitatem ineſſe nullus dubitat chriſtianus. Sed de eccleſia militante, quam Chriſtus ſe fundaturum pollicitus eſt ſupra firmam petrā idest fidei confeſſionem, contra quam etiam portæ inferi non præualebunt, quæ certe confeſſio fidei non competit ſtatui eccleſiæ triumphantis, quoniam teſte Apoſtolo. Cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Vnde cum omnis chriſtianus illam eccleſiam profiteatur ſanctam, quam dominus ſupra firmam fundauit petram, ideſt fidei confeſſionem, quæ non eſt triumphantis, ſed militantis eccleſiæ, ſequitur hanc eccleſiam profiteri in ſymbolo, cum dicit.

Ioan. 16

Verū iſtius articuli intellectu. Credo in ſpiritum ſanctum ſanctam eccleſiam.

1. Co. 13

Credo ſanctam eccleſiam catholicam. Et hæc de
Auguſti. niq; eſt ſententia diui Aug. in expoſitione ſym-
Grego. boli. Pariterq; beati Greg. in regiſtro, quare &c.
6. Ratio Sexto dicitur eccleſia ſancta propter, ſanctas le
ges et ordinationes, leges. ſ. euangelicas, leges quo
que ipſius eccleſiæ in diuinis fundatas. quib. re-
gitur et gubernatur. quarum tranſgreſſores vti-
que diuinam legem ſoluunt, illam. ſ. qua domi-
Luc. 10 nus dicit in euangelio Luce. Qui vos audit me
audit, & qui vos ſpernit me ſpernit. Nã in fide &
morib. & in his quæ ſunt de neceſſitate ſalutis ec
cleſia vniuerſalis errare non poteſt. ¶ Licet oppo
ſitum aſſerant Lutherani. ¶ Nos autem vniuerſa-
lem eccleſiam ſpiritu ſancto rectam non poſſe er
rare omnino fatemur, Domino promittente qui
Luc. 22 ait, Ego rogaui pro te petre vt non deficiat fides
tua. Et alibi ſuper hanc petram hædificabo eccle
ſiam meam, et portæ inferi non præualebunt ad
uerſus eam, et infra loquens de fraterna correctio
Mat. 16 ne ait. Si te non audierit dic eccleſie, ſi eccleſiam
Mat. 18 non audierit ſit tibi ethnicus & publicanus, in
quib. & aliis fundatur poteſtas diffiniendi, deter
minandi, ſtatuendi, decernendi præcepta, leges
& canones conſtituendi &c.
Ratio. 7 Septimo appellatur eccleſia ſancta a ſacramen
torum ſanctitate, quæ in ipſa per eccleſiæ mini-
ſtros continue diſpenſantur, quæ nec inquinari
poſſunt per maliciam miniſtrorum, ſed ſemper
deo placent proſuntque ſuſcipienti non ponen-
ti obicem, ſiue per bonos ſiue per malos dipen-
ſentur &c.
Ratio. 8 Octauo ſancta eſt eccleſia ex continua aſſiſten
tia Chriſti ſui ſponſi, perpetuaue manſione ſpiri

tus ſancti prout ſupra habitum eſt. Nam manſio ſua quam Chriſtus promiſit eccleſiæ, nõ eſt quã tum ad corporalem præſentiã intelligenda. Sic. n. abiit in cœlum & donec ſeculũ finietur ſurſum eſt dominus, ſed huiuſmodi Chriſti mãſio a bea to Aug. exponitur per fidem, doctrinam & chari tatem, Ex quib. conuenio in vos. O hæretici Lu therani, qui vſque ad præſens audacter negaſtis eccleſiæ ſanctitatem. Quomodo enim nõ eſt hæc eccleſia ſancta, pro qua ſanctificanda ſanctus ſan ctorum Chriſtus ſanguinem ſuum fudit, vt aper te teſtatur apoſtolus ad epheſios. D. Chriſtus di lexit eccleſiam, et tradidit ſemetipſum pro ea, vt eam ſanctificaret. mundans eam lauachro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glo rioſam eccleſiam, non habentem maculam ne que rugam. aut aliquid huiuſmodi. ſed vt ſit ſancta & immaculata, Sanctam demum eſſe neceſſe eſt, pro qua ſanctificanda Chriſtus qui ſemper exauditus eſt pro ſua reuerentia, patrem orauit dicens. Pater ſanctæ ſerua eos in nomine tuo quos dediſti mihi, vt ſint vnum ſicut & nos vnum ſumus & cætera. Ec ce miranda verba, quæ chriſtus pro eccleſia format orando, & ne aliqui putent Chriſtum tantum loqui de apoſtolis. ſequitur infra. San ctifica in nomine tuo eos in veritate. non enim pro eis rogo tantum, ſed pro his, qui credituri ſunt per verbum eorum in me. Su pra enim immediate dixerat chriſtus. Sicut tu me miſiſti in mundum. Ita & ego miſi eos in mundum, et pro eis ego ſanctifico meipſum vt ſint et ipſi ſanctificati in veritate. Nõ poterat qp

Author hic cõue nit in Luthera.

Ephe. 5

Ioãn. 17

Dictum Chriſti mirabile pro eccle ſanctitate

pe de eccleſiæ ſanctificatione expreſſius & clarius ſcriptura loqui. Ideo &c.

Noma ratio pro ultima eccleſiæ ſanctificatione.

Denique nono dicitur eccleſia ſancta, quia tã tum in ea, nulloq; modo extra eam poteſt quis ſanctificari, ſanctæq; ad ſalutem viuere, & ſi nanque extra eam ſacramenta percepta vera ſint, nequaquam tamen ſalutifera, de qua Auguſt. inde fide ad petrum parte prima inquit, Baptiſmus quidem extra eccleſiam eſſe poteſt, ſed niſi in eccleſia prodeſſe nequit. In eccleſia igitur catholica tantummodo poteſt prodeſſe baptiſma, et opera miſericordiæ. Pariterq; nominis Chriſti glorioſa confeſſio. Si tamen in eccleſia catholica bene viuatur. Merito ergo ſancta dicitur eccleſia intra quam ſolam, & non extra, vlla ſanctitas reperitur. Quare ex his omnibus concluſionem noſtram eſſe veram clariſſime, conſtat.

Tertia Concluſio.

Omnia enim ſancita per generale concilium in ſpiritu ſancto legitime congregatum vniuerſalis eccleſiæ ſanctæ repreſentatiuum à ſpiritu ſancto ſanciri fatemur, ideo ea firmiter credere eiſque aſſentire omnes Chriſti fideles ſub Dei indignatione tenentur.

Prima rõ pro cõcilii authoritate.

Hæc concluſio tam veteris quam noui teſtamenti teſtimoniis demonſtratur, nam vt dictum eſt in nona eccleſiæ acceptione, eccleſia vniuerſalis vera quæ eſt omnium fidelium multitudo, propter ſuam nimiam dilatationem, et quia nimis numeroſa, nunq̃ cõgregaẽ, nec cõgregari poteſt, ad quodcunque diſcernendum. Conuocãtur aũt patres & viri docti de oibus mundi partibus, ad

omnia

omnia diffinienda, & decernenda, & ſic concilium eſt ſupremum tribunal in terris, habens authoritatem ſuper quālibet rem, quamlibetq́ꝫ perſonam cuiuſcunque ſtatus, aut dignitatis fuerit. Et hoc quidem concilium initium habuit in veteri teſtamento. Dominus enim in Deutero. ait. Si difficile, & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam lepram & non lepram, & iudicium inter portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit dominus deus veniesque ad Sacerdotes leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicii veritatem, & facies quodcunque dixerint qui præſunt loco quē elegerit dominus, & docuerint te iuxta legē eius ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis ad dextram nec ad ſiniſtram, Qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael cunctuſque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Ecce qualiter hic dominus omnia iudicanda & diſcernenda remittit ad ſacerdotes, vniuerſalem eccleſiam repræſentantes, quorum congregatio concilium appellatur. Præcipit inſuper cuilibet habenti aliquod difficile negocium, & ambiguum, ire ad ſacerdotum cœtum. Mandatque deinceps, vt ſequatur eorum ſententias, nec audeat declinare ad dextram vel ad ſiniſtram, ſub mortis ſententia. Si igitur tanta poteſtas data erat Sacerdotibus veteris teſtamenti, tantaque ſubditorum iuſſio, cur in lege gratiæ generale concilium veræ

Deut. 17

Author hic ex authoritate infert propoſitum.

credentium in ſpiritu ſancto legitime congregatum vniuerſam eccleſiam Chriſti repræſentans, hac poteſtate carere debet. Cum dominus & ſaluator noſter maiorem ei conceſſerit poteſtatem, ipſo dicente. Quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram &c. de omni re quam petierint fiet illis a patre meo qui in cœlis eſt. Vbi enim erūt duo vel tres cōgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Quanto magis cum fuerint mille, vel plures in nomine Chriſti cōgregati, ad ea diſcernenda & diffinienda, quæ concernunt fidē & hominum ſalutem, ibi aderit Chriſtus & inhabitabit ſpiritusſanctus. Nullus enim euidentius poteſt conuinci non audiſſe eccleſiam, quā ſi concilium noluerit audire. Nuſquam quippe reperitur maior conſenſus, quā in concilio. Nullibique Chriſti fideles congregari poterunt plus in nomine dñi quā in cōciliis generalibus, Ideo &c.

Alia rō. Præterea generale concilium etiam paucorum doctiſſimorum autem & bonorum Chriſti fidelium in ſpiritu ſan. legitime congregatum, vniuerſalem omnium catholicorum repræſentat eccleſiam; igitur qualis authoritatis erit tota vniuerſalis eccleſia, talis erit generale concilium ipſam repræſentans conſequentia eſt nota, antecedens probatur. Primo authoritate veteris teſtamenti.

Exo. 19. Sæpiſſime enim in Exodo præcipue autem cap. 19. habetur quod quando deus voluit dare legem Moyſi præcepit ei dicens. Hæc dices domui Iacob & annuntiabis filiis Iſrael &c. Sed paulo poſt de Moyſe dicitur, Venit Moyſes & conuocatis maioribus natu populi expoſuit omnes ſermones domini &c. Et licet ſolum ſeniores populi reſpondiſſent cū quibus loquebatur Moy

ſes tamen ſubdit textus. Reſponditq; omnis populus ſimul.& tamen non erat ibi omnis populus niſi repræſentatiue igitur maiores natu vniuerſum populum ſimul repræſentabant. & hoc eſt quod in Deute.ſcribitur.Interroga patrē tuū, Deut. 4 & annuntiabit vbi maiores tuos & dicent tibi &c.Item in eccleſiaſtico ſcribitur. Ne deſpicias Eccſa. 8 narrationem præsbyterorum ſapientiū,& in prouerbiis eorū cōuerſare.ab ipſis enim diſces ſapiētiam,& doctrinam intellectus,ſeruireque magnatis ſine querela.Non te inſuper prætereat narratio ſeniorum,Ipſi enim didicerūt a patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum & doctrinam.Ex his igitur infero,quod ſi antiquitus tenebantur populi auſcultare narrationes ſeniorū patrum,necnon præsbyterorum ſapientium quanto magis tenentur laici indocti,cæteriq; omnes vulgares Chriſti fideles ſtare ad ſanctorum patrum, Decreta in ſanctis conciliis determinata & ſancita.Tum maxime circa ea,quæ attinent ad Chriſti fidem,& animarū ſalutē.Non autem falſa Lutharanorum dogmata credere, eiſque prauis po- Conuincūtur hic tius aſſentire dictis.Nam in præteritis conciliis, Luthæ. vbi olim damnata fuerunt ea quæ nuperrime ſuſcitarunt Luthærani,aderant patres doctrinis,& moribus vita ac ſanctitate p̄clari, repleti gratia & ſpū ſancto,vniuerſalem eccleſiā repræſentantes,quibus magis credendum eſt quam hæreticis Luthær.conciliorum decreta repudiantib.

Secundo illud idem antecedēs.ſ.generale cōcilium in ſpiritu ſan.legitime congregatum,totam vniuerſalē eccleſiā repræſentare. Authoritate noui teſtamenti ſic probo.Habetur enim in actibus apoſtolorū,quod quidā deſcēdētes de Iudæa do-

cebant fratres, quia niſi circuncidamini ſecundũ
Actu. 15 mortem Moyſi non poteſtis ſaluari, facta, ergo ſe
ditione non minima Paulo & Barnabæ, aduerſus
illos ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas,
& quidam alii ex aliis ad Apoſtolos & præſbyteros in Hieruſalem ſuper hac quæſtione. Ec
Deut. 17 ce quomodo iſti impleuerunt illud Deutero. 17.
Ex quibus etiam habetur, quæ erat tunc temporis eccleſia. non ſiquidem tota fidelium congregatio. ſed tantum apoſtoli & præſbyteri, qui vniuerſalem repræſentabant eccleſiam, quod inſuper confirmatur per ea quæ in eodem capite ſequuntur. Surrexerunt autem quidam de hæreſi phariſæorum, qui crediderunt dicentes. Quia oportet circuncidi eos, præcipue quoque ſeruare legem Moyſi. conueneruntque Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc. Et infra ponitur deciſio. Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, a quibus cuſtodientes vos bene agetis valete. ecce ex his habes concilii Apoſtolici formam. Apoſtoli enim & ſeniores conuenerunt. Gentes autem non ſe oppoſuerunt apoſtolis, ſicut modo Lutherani conciliis, dicentes. Qua authoritate, qua ſcriptura id facitis. Cur adimitis nobis libertatem a Chriſto datam, &c. Si igitur illud Apoſtolorum & diſcipulorum concilium, totam vniuerſalem eccleſiam repræſentabat. Habuitque poteſtatem ſtatuendi aliqua eſſe neceſſaria pro illo tempore. Multaque alia ſtatuit, quibus adhærere tenemur, eaque negantes hæretici cenſentur, ergo pari ratione quodlibet generale concilium

Eiuſdẽ authoritatis ẽ eccleſia nũc ſicut tpe Apoſtolorum

in ſpiritu ſancto legitime congregatum, totam Eccleſiam repræſentat, quod erat propoſitum probandum, eandemq́ꝫ habet poteſtatē ad quod cunq́ꝫ diſcernendū,ſit idem Chriſtus,idem ſpiritusſan.eadē fides igitur eadē conciliorum poteſtas quare &c.Denicꝫ ut etiam perpulchre deducitur ab Echio, tollatur conciliorum authoritas, tunc omnia in Eccleſia erunt ambigua.dubia,pendentia,incerta. Nam omnes mox redibunt hæreſes cōciliorum authoritate damnatæ quod ſi ſcripturis contra repugnabis,iam ſecluſa authoritate eccleſiæ reiicient ſcripturam quam volent,ſicut modo Luther reiicit epiſtolam ſancti Iacobi quia aduerſatur ſibi. Similiter Machabæ.&cæt. Et olim Hæretici non acceptarunt quatuor illa euangelia ſicut Manichæi reiecerunt vetus teſtamentum.Res profecto miſeranda. Nam ſi illud Hæreticorum eſſet verum. Tunc enim occurrente aliquo dubio in fide non eſſet via decidendi illud, ſed quilibet iuxta prudentiam capitis ſui tēderet in illā vel aliā partē.Quomodo ergo Chriſtus ſufficienter prouidiſſet eccleſiæ ſuæ p legem euangelicam,quæ tamen debet eſſe perfectiſſima. Cum igitur neceſſaria ſi conſiliorum authoritas pro fidei firmitate, ac animarum ſalute,ſequamur ſalubre ſapientis conſilium dicentis in prouerbiis. Ne traſgrediaris terminos antiquos quos poſuerunt patres tui, ergo concilia audiamus & patres,non Hæreticos nuper natos & apoſtatas.Pſalmiſta quoque ait.Quanta mandauit patribus noſtris nota ea facere filiis ſuis, vt cognoſcat generatio altera. in igitur nos credamus mandatis conciliis & patribus.

Vltima & puichra ratio.

Proue. 22.

Pſal. 67.

Et ſi dicant Luthærani in concilio ſunt homi

Aduerſantur hære.

nes qui errare poſſunt, ſæpeq; fallunt & fallūtur, cum omnis homo ſit mendax igitur etiam concilium errare poteſt.

Reſpondendum eſt, quod vt patet in concilio generali legitime cōgregato ſunt homines recti, tamē ductore ſpiritu ſancto, q eos falli nō ſinit. nam & Paulus & Ioānes, Eſaia, quoque, & Dauid, fuerunt homines, & tamen eorum ſcriptis credere tenemur. Si igitur ſcriptores canonici infallibiliter ſcripſerūt qui fuerunt homines, ſic patres in conciliis aflati ſpiritu ſancto, infallibiliter determinant ea, quæ ſunt in tota eccleſia catholica ſeruanda, quare &c.

Pulcherrima difficultas.

HIc laudabiliter & non immerito quærendum eſt. An illa quæ aſſerunt Lutherani aduerſus eccleſiam catholicam, ac conciliorum decreta ſanctorumq; antiquorum patrum ſanctiones ſunt in generali futuro concilio diſputationibus proponenda.

Q ūo ſumitur eccleſia in ꝓpoſito.

Primo reſpondendum eſt quod falſa Luthæranorum dicta aduerſus eccleſiæ ſanctiones nō ſunt tanquam dubia & non bene in aliis ſanctis conciliis deciſa, aut conſiderata, ſeu rationabiliter damnata in generali futuro concilio diſputationibus proponēda nec ab illis contra nos ſuſtentanda, ita, quod ipſi queant noſtris reſpondere obiectionibus falſa & hæretica ſuſtentādo, ac more diſputandum noſtris argumentationibus, reſpondendo quoniam articuli Luthærani ſunt huiuſmodi quod ſi in diſputationem proponerentur vt ab ipſi eſſent ſuſtentandi iam myſteria fidei noſtræ ac eccleſiæ & conciliorum authoritas, Ludibrio exponerētur. Habemus enim

2ͣ rō

Matth. 28

ea quæ in ſanctis conciliis fuerunt determinata tanquam vera et certa, ideo non ſunt velut dubia periculo exponenda.

Deinde ſcandalum non modicum oriretur nõ tantum apud ſimplices fideles verum etiã apud Iudæos & infideles. Cum audiſſent ea in fide noſtra in dubium verti, quæ a ſanctis patribus in conciliis ante mille annos immo ante mille & ducentos fuerunt conſtituta & decreta ac Apoſtolorum tempore obſeruata. Nullus quippe etiam habens fidem vt granum ſinapis & aliquid prudentiæ iſta iudicaret diſputanda, tum maxime coram frigidis, & male ſentientibus laicis, præcipue quia conſtat nobis de eorum ſubuerſione ac pertinacia certe uolunt diſputare coram doctis & literatis ac in theologia, & in ſcripturis ſanctis exercitatis, ſed coram indoctis vulgaribus, quorum capacitas ſe nullo modo extendit ad iudicanda huiuſmodi myſteria fidei. 1. Cor. 3. Hiere. 3 1.

Præterea pleriq; eorum adeo pertinaces ſunt, vt libere promittant ſe articulos vſque ad mortem defenſuros, volũtque acquieſcere fortiſſimis rationibus, etiam ex fundamẽtis diuinarum ſcripturarũ ſumptis, minus autẽ efficaciſſimis pſuaſionib. Nolunt inſuper admittere aliũ iudicẽ quã ſcripturã quã etiam volunt ſuo modo ſecundũ que propria capita interpretari, ideo liquet eos eſſe incorrigibiles & oſtinatos, qui nec ſunt docibiles dei, ſed imituntur proprie prudentiæ po nuntcp obſtaculum ſpiritui ſancto (vt peroptime diſputat ecchius.)

Proinde quod non ſit hoc modo cum Lutheranis in generali futuro concilio diſputandũ liqui Cõfirmatur ratio authorita

te apoſto li. dum eſt per illud Apoſtoli ad Timoth. dicentis, Noli verbis cõtendere ad nihil.n. vtile eſt niſi ad ſubuerſionem audientium & ibidem ſtultas et ſi ne diſciplina queſtiones de vita ſciens quia gene

Timo. 2. rant lites. Item ad Titum, ſtultas autem queſtio nes & contentiones ac pugnas legis deuita, ſunt

Titi. 3. enim inutiles & vanæ. Certe Apoſtolus in his lo cis præallegatis admonet doctos fideles ne cõten dant contra illos falſa ſuſtentare conantes &c.

Sententia authoris conditio-nata. Secundo dicendũ eſt ſaluo ſemper meliori iu dicio ac patrum determinatione ne videar maio ribus meis imponere legem, quibus in omnibus humilis ſubiicior. Quod omnia quæ ĩ ſanctis cõ ciliis fuerunt rationabiliter determinata quibus Lutherani aduerſantur ſunt in generali futuro cõ cilio diſputationibus proponenda, Non vt certa produbiis ponantur, ſed vt veriora ac certiora ap pareant & videantur quæ etiam a nobis contra illos ſunt ſuſtentanda, quoniam ipſi prius ad lit-terarium certamen nos concitarunt, conqueſtiq; ſunt pluries apud Cæſaream catholicamq; maie ſtatem Inuictiſſimi Charoli Imperatoris de fu-turo conſilio fiendo, quod non celebratur, clamãt vt inceſſanter ipſum concilium fieri debere Ideo cum placuerit ſummo noſtro põtifici aliorumq; cardinalium cætui, aderitq; tempus opportunũ

Quonã modo cũ hæreticis diſputan-dũ eſt in generali concilio. ut cõmode fieri poſſit ſe data chriſtianorũ prin cipium lite nobis erit ſpiritualium armorum ele ctio, ad inſtar illorum qui ab aliis ad ſingularia certamina prouocantur quoniam noſtra intereſt omnia ab eccleſia ſancta iuſtiſſime determinata ſuſtentare, nec non ad Lutheranorum obiectio nes viriliter ac rationabiliter reſpondere, quapro pter hæ concluſiones orthodoxæ quæ & in præ

cedentibus ac ſequentibus libris ponuntur(vel aliæ conſimiles)cæteris prauis modernorum hæreticorum conclusionibus & articulis penitus oppoſitæ contrariæ ue erunt in ipſu generali futuro concilio examinandæ,diſcutiendæ,ac demū pro maiori fidei firmitate ſubtiliter diſputādæ,a catholicis autem ſuſtentandæ.Quæ licet iamdudum fuerint in ſanctis conciliis determinatæ,nuper tamen pro maiori eccleſiæ pace,ac Lutheranorum dedecore,potius autem ob eorum conuerſionem & ſalutem,a catholicis ſunt diuina protegente gratia,iterum determinandæ vel confirmandæ, quæ vt liquet non tantum diuinarum ſcripturarum teſtimoniis approbantur,Quinimmo fundatiſſimis rationibus ex vtroq; teſtamento ſumptis,demonſtrantur cum reſponſionibus ad eorundem falſas Hæreticorum obiectiones, ſemper deo optimo fauente,cui ſoli eſt honor & gloria per æuum.

DE PRIMATV PETRI,ET SEDIS APOSTOlicæ nonum,ſcripturale Bellum concluſio unica.

PETRVM fuiſſe principē apoſtolorū & ex cōſequēti omniū credentiū pro fidei veritate a nobis ſuſtentandū occurrit.Quare ſummus pontifex cuius perſonā , & officium gerit in terris caput eſt totius vniuerſalis eccleſiæ.

RAtionibus hæc concluſio ſumptis ex ſcriptu rarum fundamentis, tam veteris quam nouæ legis ita clariſſime demonſtratur.

1. Ratio. Primo.n.ſummam ſundamentum in veteri teſtamento, Quoniam in omni lege tam naturæ, quam Moſi fuerunt ſacerdotes, quorum vnus ſemper tenuit principatum, ergo pari ratione in lege Chriſti & gratiæ in qua omnes veteris teſtamenti explicantur figuræ, debent reperiri ſacerdotes, quorum vnus ſit caput & princeps ſicut cæteri alii, a Chriſto inſtituti, conſequentia liquent dicente Apoſtolo. Omnia in figura contingebant illis, igitur omnes ſacerdotes antiqui erãt vmbra et figura iſtorum Chriſti ſacerdotum, Ergo quemadmodum in veteri lege erat vnus primus ſacerdos inſtitutus a deo, et alii inferiores, Ita nunc a ſimili (cum figura ſit alicuius figurati figura) reperiri debet vnus omnium ſacerdotum primus a Chriſto inſtitutus, ideo conſequentia clara primum aſſumptum probo. Nam ante inſtitutionem ſacerdotii Aaron et filiorum eius, annexum erat ſacerdotium primogeniturae. Sic quod primogeniti gerebant officia ſacerdotum Abraam.n.dedit decimas Melchiſedech ſacerdoti, quamuis ſacerdotum adhuc non eſſet inſtitutum, Ille.n.Melchiſedech fuit Sem primogenitus Noe, Idem quoq; de aliis primogenitis habetur in exodi, libro, Nam illi fungebantur officio ſacerdotum, vſq; ad inſtitutionem ſacerdotii Aaron et filiorum eius, de quibus in eodum legitur libro igitur etc.

Cor. 10

Gen. 14

Exo. 19

Exo. 28

Confir. Proinde de conſecratione Aaron, et filiorum

Exod. 29 eius in ſacerdotes habetur in Leuitici ac Exodi. li

Leuiti. 8 bris quod Moſes conſecrando Aaron fudit oleum

vnctionis ſuper caput eius,cumq́ꝫ applicaret filios Aaron cultui diuino non vnxit eos oleo conſecrationis ſed tantum veſtiuit eos veſtibus ad ſacerdotium deputatis,et edoctis a deo. Quas ſimul cum ipſis filiis aſperſit quadam vnctione, ex oleo nempe vnctionis et ſanguine hoſtiæ fiebat quædam miſtio,qua ipſi ſacerdotes inferiores, et eorum veſtes aſpergebantur,Hic igitur ex ſacris literis cauſam afferãt Hæretici,cur ſolus Aaron vnctus eſt oleo in capite,filii autem eius tunicis tantum ornati aſperſi ſunt. Certe ſi ad verum ſenſum hic ſcripturam exponere volumus. Nihil aliud dicendum erit niſi quod Aaron ſummum ſacerdotem vel epiſcopum repreſentabat,vnctio quoque illa authoritatem ab vno ad alios tranſferri poſſe ſignificabat(ſicut ſpiritus vitales a capite deſcendentes,ad cætera corporis membra viuificanda)filii vero eius, alios Chriſti inferiores ſacerdotes rectiſſime figurabant, Ergo ſimilicatione nunc reperiri debet vnus primus ſacerdos, Quem Aaron figurabat qui nec Chriſtus dici debet,quoniam ipſe fuit ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech æternum cuius dignitas maior fuit ſuper omnem dignitatem Aaron. Item in veteri lege ſemper reperiebatur vnus ſummus ſacerdos præſentialiter exiſtens, Sed cum Chriſtus non ſit in eccleſia per corporalem præſentiam neceſſe eſt alium loco eius exiſtere, cuius primum locum habuit Petrus,Aliter vnquam figura ſacerdotum Aaron eſſet cõpleta,etc.

Initiũ ſacerdotiũ i lege moſi quorum erat primus.

Optima ſimilitudo in propoſito.

Confirmatur

Præterea aſſignent Lutherani cauſam quare deus præcipit vt facerent veſtem ſanctam Aarõ ad ſanctuarium in qua ſacerdotio fungeretur ei,

Confirmatur

Et hæ veſtes quas facient, pectorale & ſuperhu merale, Et tunicam talarem, & tunicam, Et cydarim & baltheum et faciant veſtes ſanctas Aarū et filiis eius, vt ſacerdotio fungantur mihi &c.

Siquidē ex illis nihil aliud colligi pōt, niſi Deū uoluiſſe ſummū ſacerdotē eſſe tam veſtibus quā moribus ab aliis diuiſum, in figurā huius primi Eccleſiæ pōtificis cui onus populi impoſitū eſt, qui & eius pectore habere debet iugis meditationis, ac diligentiæ pondus &c.

Poteſtas etiam ipſius ſummi ſacerdotis ſuper alios oſtendebatur in corona, quā deus iuſſit poni in mitra ſummi ſacerdotis cum aliis ornamē tis vt patet in loco nuperrime allegato ſimplices nanque ſacerdotes vnam tantum mirram habebat quæ erat de byſſo ſed ſummus ſacerdos ſuper mirram de byſſo habebat mytram hyacintinā. A ſimili hoc idem fieri debet in eccleſia chri-

1. Parali. 24. ſti vt ſcilicet ſit unus ſummus pōtifex ab aliis veſtibus & corona ac mitra diſtinctus.

Nume, 3. Rurſus in veteri lege etiam non ſolū reperiū tur fuiſſe plures principes ſacerdotum, diuiſi per familias, vt patet in Paralip. Sed etiam reperitur principes principum; Nam in numeris habetur quod Eleazar erat conſtitutus princeps principum leuitarum, ad cuſtodiendum oēs cuſtodias ſanctorū, ſuper cunctos autē erat Aaron, qui omnes leuitæ dati erant ad ſeruiendū, in eodem etiā numeri capite ſcribitur vbi ſic dicit Dominus, applica tribum leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron vt ſeruiant ei. &c. & adeo uocatus eſt pontifex, Quantæ autem obſeruantiæ et reuerentiæ

Exo. 22. fuiſſet Aaron patet per illud Exod. vbi ait deus per Moſen Diis non detrahes, & principi populi

tui non maledices, vnde Paulus cum maledixiſſet Ananiæ dicens, Percutiet te deus paries de albatē, vt in actibus legitur apoſtolorum. Qui aſtabant dixerunt ſummum Sacerdotem dei maledicis, quibus inquit Paulus, Neſciebā fratres quia princeps eſſet ſacerdotū, ſcriptum eſt enim principem populi tui non maledices, Si ergo in lege veteri huiuſmodi officia ordinum in plures perſonas diſpartita fuerunt pro diuini cultus miniſterio, decet vt in noua lege, cuius lex verus figura fuit, huius generis recipiantur miniſteria & ordinum gradus, Et quod dentur pariter principes ſacerdotum diuerſi per diuerſas dioceſes, Cum ergo Chriſtus præclare inſtitutam relinquere voluit rempubli. eccleſiaſticam quia per vnum nō ita commode expleri poterat miniſterium diuini cultus, diuiſit miniſteria, vt ſic ſine grauamine et confuſione omnia recte fierent, Et quemadmodum Moſes princeps populi habuit adiutores ſeptuaginta ſenes, qui temporalium tantum curam habebant, & ſicut omnes leuitæ et ſacerdotes ſubditi erant ſeruiebantque Aaron ſummo ſacerdoti, Ita a ſimili (vt explicetur figura illa) in eccleſia Chriſti opere precium eſt vnum eſſe principem, id eſt pōtificem ſummum, qui totam Chriſti rempubli. plenarie moderetur, cuius poteſtas maior eſt omnium ſacerdotum dignitate, quia omnes & humiliter parere tenentur, Quoniam ab ipſo pontifice ſummo pendet iuriſdictio eorum ſcilicet augendi vel minuendi miniſteria et operationes illorum circa dei cultum, Et etiā circa ouium regimen, vt clare oſtēditur ꝑ illud deutero. vbi Deus p Moſen ordinat quod in dubiis & difficillimis cauſis recurrendum ſit ad ſupre-

Act. 23.

Perpulchre hic concluditur propoſitum.

Nume. 11

hic a ſimili arguit author.

Deut. 17

mum iudicem,in temporalibus ad iudicem temporalem,in ſpiritualibus vero ad ſummum ſacerdotem & ex hoc loco appellationes traxerunt originem. Ait enim deus ſi difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinē & ſanguinem,cauſam & cauſam, lepram & non lepram &c.prout oſtenſum eſt ſupra in tractatu de eccleſiæ authoritate.

Ezec. 33 Deinceps apud Ezechielē hoc idem habetur vbi ſic ſcriptū eſt, factū eſt verbum dñi ad me dicēs fili hominis loquere filiis populi tui et dices ad eos,terra ſuper quā induxero gladium , & tulerit populus terræ virum vnum de ſuis,Et cōſtituerit eum ſuper ſe ſpeculatorem & viderit gladium venientem ſuper terram & cecinerit tuba & ſignificauerit populo,& audierit audiens vocem tubæ,& nō obſeruauerit,& venerit gladius, & compræhenderit eum , ſanguis eius in capite eius erit.Et infra ſubdit dominus,fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael & audies ex ore meo ſermonem & annuntiabis eis a me.&c.

Cōfirmatur ratio per pulchram figuram.

Ex quibus verbis figuratiue nonnulla colligi poſſunt,imprimis quod ſpeculator, id eſt Prælatus ſpiritualis poteſt eſſe inſtitutus a deo, vt fuit ezechiel ſuper domū Iſrael vt patet ibi , ſpeculatorē dedi te &c.Et ſic Petrus inſtitutus fuit a Chriſto.Itē quod ſpeculator poteſt eligi a populo & conſtitui ſupra ipſum populum eligentem vt patet ibi,Et tulerit populus virum vnum,& conſtituerit eum ſuper ſe, &c.Et ſic eliguntur ſucceſſores Petri, Item ſpeculator ſiue ſit a deo datus immediate,ſiue ab aliis electus tenetur Canere, tuba cum viderit gladium , per quod innuitur quod prælatus tenetur imperare ea quæ vtilia

Ex dicto Eze. multa colligūtur.

ſunt ad remouendum periculũ gladii,ideſt damnationis.Item omnes in hiis quæ ad illud periculum euitandum conducuntur,et ad dei miſericordiam conſequendam,omnino obedire debent tubæ,id eſt mandatis et admonitionibus ſpeculatoris.i.ſummi pontificis,et ita patet quod ſummus quidem Sacerdos licet non poſſit condere legem ſuper ſubditos repugnantem legi dei,Poteſt tamen legem ac ſtatuta facere ad euitandum periculum peccati, et etiam pro Dei gratia acquirenda vel conſeruanda,et ratio eſt quia paſtori incumbit ex officio oues a lupo et ab omni alio periculo totis virib.cuſtodire,vt in euãgelio Ioãnis docet Chriſtus.quantum ſit diſcriminis inter paſtorem et mercenarium,Lupus quidem diabolus eſt,qui callide circuit vt oues deuoret,cõtra quem paſtor pro ouibus ponit animam ſuam,et ſi quid aliud eſt in quod ouibus nocere poſſit, tenetur paſtor ab hoc detrahere oues,et eas ad ſua paſcua reducere, et compellere. Et niſi in huius generis periculis paſtor inuigilet,et laboret,et nõ excuſatur ſi oues pereunt,&c.

Summus p[on]t[ifex] poteſt cõdere legẽ.

Ioan. 10

Et hoc ſiquidem oſtendit Deus per Ezechielẽ inquiens,O paſtores Iſrael, nunquid paſcunt ſemetipſos,nonne oues paſcunt paſtores, lac comeditis et lanis operimini, et craſſum occiditis, et oues meas non paſcitis,quod infirmum fuit,non confortaſtis,et confractum non alligaſtis, et errans non reduxiſtis.et quod periit non quæſiſtis, et ſic diſperſæ ſunt oues meæ,eo quod non erant paſtores,et factæ ſunt in deuorationem omnibus beſtiis agri,et diſperſi ſunt oues in omni monte, et non fuit requirẽs neq; reducẽs, et mox ſubdit ꝓpheta.Hæc dicit Dñs.Ecce ego ſuꝑ paſtores,et

Ezec. 34

Sũmi paſtoris offi

ciũ pariter et aliorum.

requiram oues meas de manibus eorum, & auertam eos ne paſcant oues meas &c. hæc ezechiel.

Ex quibus patet quantum vigilare teneatur ille, cui paſtoris officium eſt commiſſum, omnes igitur eccleſiæ ordines, tum maxime ſummus põtifex & alii præſules cæterique ſimplices ſacerdotes præfigurati fuerunt in veteri lege, quare &c.

Ex oibus infertũ ꝓpoſitum. Secunda principalis ratio.

Secundo principaliter pro eadem concluſione ſic arguo. Omnis multitudo bene ordinata habet vnum primum, a quo dirigatur. At vniuerſalis eccleſia eſt fidelium multitudo peroptime ordinata. igitur ipſam decet habere vnum primũ a quo dirigatur conſequentia eſt notiſſima. Maior probatur, quoniam multitudo nihil aliud eſt, quam parium & imparium, ſiue ſuperiorum et inferiorum ſua cuique loca diſtribuens diſpoſitio. Inter autem ſuperiora (cum multitudo finita ſit) deueniendum eſt ad vnum, quod primum ſit, et ſupremum in illo ordine, quod quidem clariſſime liquet, in totius vniuerſi, tam creaturarum corporalium, quam ſpiritualium ordine. Terra nãque eo quia ſuapte natura ponderoſior eſt, et quo ad officium infimum nobilitatis gradum habet. Infimum ſibi locum vendicet. Aqua vero. quia terra eſt nobilior, ſuper ipſam locum poſſidet, ſic aer aqua nobilior, ſuper ipſam locũ habet. Ignis vero omnium elementorum nobiliſſimus. eminentiorem ſphæram ac locum tenet, eodem quoque ordine ſuper ſphæram ignis conditum eſt cœlũ Lunæ, ſuper Lunam Mercurius, Venus ſuper Mercurium, ſuper Venerem Sol, ſuper Solem Mars, ſuper Martẽ Iouis orbis girat, ſed Saturnus planetarum præſtantiſſimus, planetis omnibus ſupra fertur, ſuper quo voluitur cœlum ſtellarum fixarum,

Ordo qd ſit.

Diſcurſus de elementorũ et cœlorũ ordine.

rum,quod firmamentum dicitur, & ſup firmamentū cœlū chriſtallinū,& demū æminētiſſimū corporū locum obtinet cœlum empireum,&c.

At itidem ordo in angelicis ſpiritibus reperitur.Nam humiliorem locum obtinēt Angeli,qui bus præſunt archangeli,inde principes ſeu principatus,in aliis quoq; ordinibus perfectioribus, Poteſtates, Virtutes, Dominationes, Itidem & Throni, Cherubin, ac Seraphin concernuntur. Iſte autem ordo comprobatur.Nam plerique angeli inferiores incarnationem Chriſti ignorarūt, quouſque eſſent a ſuperioribus illuminati, & edocti, quod expreſſit Eſaias inquiens, Quis eſt iſte, qui venit de edom tinctis veſtibus de Boſra, &c. Sed has hierarchias omnes tranſcendit virgo benedicta Dei parens, iuxta illud, Aſtitit regina a dextris tuis &c. At propinquiorem ſedem apud Deum obtinet Chriſti humanitas, quæ ſuper omnes creaturas eſt longe æminentiſſima iuxta illud ſimboli; Sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis &c. His autem omnibus præeſt ineffabilis trinitas, atque incompræhenſibilis Dei vnitas, cuius bonitas replet ac reficit omnia, Conſpicuum ergo eſt, ea nullo pacto carere ordine, quæ a Deo effecta ſunt, & procedunt, & ita ex his patet veritas maioris. At minor probatur, ſcilicet quod Ieſu Chriſti vniuerſalis eccleſia ſit multitudo fidelium ordinata quidem. Quanto enim director & Imperator multitudinis ſapientior eſt, tanto huius generis multitudo eſt ordinatior,ſed Chriſtus fidelium eccleſiæ gubernator eſt,& rector ſapientiſſimus, qui eſt Dei patris ſapientia, in qua theſauri ſapientiæ,& ſcientiæ Dei recon

Angelorum ordo.

Eſaiæ 63

Coloſſ. 2 diti manent,ergo nullam in ea ſinit confuſſionem.
Sap. 7 quia omnia ordinat & diſponit ſuauiter & cæt.
Et ſic clare liquet quod non abſque Dei conſi-
lio datur in eccleſia Chriſti vnum primum,ſci-
licet ſupremus ſacerdos, quoniam ſpiritus-ſan-
Roma. 13 ctus per os Pauli ad Romanos loquitur dicens.
Quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt. Item quæcun
que vere dicuntur de Deo & creaturis, illa a
Iacobi. 1 Deo dantur ipſis creaturis (teſte Iacobo) Om
ne datum optimum, & omne donum perfectũ,
deſurſum eſt, procedens a patre luminum. Pa-
Eccle. 1 tet etiam de ſapientia de qua Salomon. Omnis
ſapientia a domino Deo eſt. Principari etiam
ſiue dominari vere conuenit Deo, & creatu-
Iob. 36 ris vt inquit Iob. Dei poteſtatem non abiicit,
Daniel 4 cum ipſe potens ſit, Daniel quoque ait Domi-
nabitur excelſus in regno hominum & cuicun-
que voluerit dabit illud.Hoc idem etiam oſten-
Ioan. 19 dit Chriſtus, dum Pilato loqueretur dicens.Non
haberes poteſtatem niſi datum eſſet tibi de ſu-
per. Et Paulus in loco præallegato non eſt po-
Ro. 13 teſtas niſi a Deo, ergo primatus ſiue principa-
tus a Deo datur petro & ſucceſſoribus eius.Qui
bus etiam omnes inferiores tenentur obedire
vt paulus paulopoſt ſubdit dicens. Itaque qui
reſiſtit poteſtati Dei ordinationi reſiſtit ſibi-
que damnationem acquirit, & infra. Non enim
ſine cauſa gladium portat,Dei.n.miniſter eſt vin
dex in iram ei qui malum agit, & tandem con-
cludit, ideoque neceſſitate ſubditi eſtote, non
ſolum propter iram ſed etiam propter conſcien-
tiam. Ex quibus verbis etiam ego concludo,
quod ſi obediendum eſt principibus tempora-
libus in rebus temporalibus,fortiori argumento

obtemperandum eſt eccleſiaſticis principibus in ſpiritualibus, quare &c.

Præterea Lex generalis hierarchiæ eſt vt inferiores per ſuos ſuperiores ſurſum cogantur ad diuinos ſplendores ſibi illuceſcentes, recte igitur Deus noui teſtamenti alios & alios idoneos miniſtros inſtituit ad diuinum lumen, et hauriendum et influendum in aliis, Hoc autem congruentius fieri non poteſt in eccleſia Dei niſi per multifariam & ordinatam inferiorum gubernationem, a qua ſinguli pro ſua capacitate & qualitate in fide vberius poterunt erudiri, quam ab vno ſolo, tamen inter miniſtros eſt vnus primus, qui ante aſcenſionem erat Chriſtus Ieſus, Poſt vero aſcenſionem petrus habuit principatum cui ſpecialiter a Chriſto commiſſa eſt eccleſia, Conſtat igitur ex hac ſecunda ratione qualiter omnis multitudo bene ordinata habet vnum primum a quo dirigitur, cum autem vniuerſalis eccleſia ſit multitudo peroptime ordinata a Chriſto neceſſe eſt ipſam habere vnum caput, et ſi dicas iſtud caput eſt Chriſtus ergo nullum aliud quærendum eſt, Reſpondeo quod licet Chriſtus ſit ſpiritualiter coniunctus eccleſiæ tanquam fundamentum et caput, ſed quia non coexiſtit per corporalem præſentiam, ideo decet vnum alium loco eius poni, Qui vt vicarius Chriſti, et ſucceſſor petri poſt ipſum regat eccleſiam &c.

Cõfirmatur ratio.

Epilogatio ex dictis.

Tertio principaliter ad eandem concluſionem pſupponitur, mutationẽ nominis reſpectu alicuius creaturæ ſemp̄ eſſe a Deo factam, ex ſpeciali quadã gratia, quã a Deo aſſequitur ille cuius nomen mutat, Qđ patet ex ſacris litteris, Iacob. ii.

Ratio. 3 Vnũ ſupponit p̄ fundamẽto rõnis.

Gen. 32

poſtea vocatus eſt Iſrael eo quod vidit dominū.
Et qui prius vocabatur Abram poſtmodum vocatus eſt Abraham, quando facta fuit ſibi promiſſio de ſemine, vbi dictum eſt ei quod in ipſo benedicendæ erant omnes gentes, mutatum inſuper fuit nomen Sarai vxori eius, & dicta eſt ſara, & inde concepit filium Iſaac in ſenectute ſua vt in eodē legitur.c. Item fundamētum alicuius ædificii quodammodo capitis retinet ſimilitudinem, quo fit vt caput aliquando dicatur fundamentum interdum vero econuerſo quod patet p illud Pauli ad Coloſſ. vbi Chriſtus dicitur caput eccleſiæ, fideles autem membra eius. Item quando Deus immutationem nominum idē nomen impon t duobus, illi duo habent vel in toto vel in aliqua parte eandem & ſimilem gratiam, Et hoc quidem habetur expreſſe in lib. Ioſue de filio Naue, qui vocatus eſt Ieſus eo quia ſaluauit populum Iſrael, hoſtes eius debellando, introduxitq; eum in terram promiſſionis, Sic Ieſus noſter introduxit omnes electos in gloriam ſempiternam, Alius vero fuit Ieſus ſacerdos ſanctiſſimus filius Ioſadech, de quo zacharias, oſtendet mihi dominus ſacerdotem magnum Ieſum, qui ſimiliter figurauit Ieſum Chriſtum ſacerdotem æternum, qui obtulit ſemetipſum patri in ſacrificium pro nobis, Alius inſuper fuit Ieſus filius Sirac propheta & doctor ſapientiſſimus, ſicut dominus noſter vocatus eſt Ieſus eo quod fuit propheta in opere & ſermone ſaluumque fecit populum ſuum a peccatis eorum. His igitur prælibatis ſic formatur ratio, Omnis mutatio nominis facta a Deo, fit ex aliqua ſpeciali gratia conſona nomini, denuo impoſito quam

Gen. 17 · Coloſſ. 1 · zacha. 1. · Luc. 2. · Ratio fortiſſima.

adeo cōſecutus eſt vel conſtanter conſequetur il le cui nomen mutatur, Sed Chriſtus mutauit no men Simonis, & vocauit eum Cæphas ergo Simon a Chriſto conſecutus eſt illam ſpecialem gratiam, quæ eſt peculiaris huic nomini, maior eſt nota ex præcedentibus dictis, M nor vero liquet in euangelio Ioannis vbi legitur, Erat autem Andræas frater Simonis petri vnus ex duobus qui audierat a Ioanne & ſecuti erant eum, inuenit hic primum fratrem ſuum Simonem & dicit ei, Inuenimus meſſiam, quod interpratatur Chriſtus, & adduxit eum ad Ieſum, intuitus autem eum Ieſus dixit tu es Simon filius Iohannis tu vocaberis Cæphas quod interpretatur petrus, Itidem etiam patet in euangelio Matth. vbi Chriſtus veniens in partes Cæſariæ Philippi interrogabat diſcipulos ſuos dicens, quem dicunt homines eſſe filium hominis, at illi dixerunt alii Iohānem Baptiſtam, alii autem Heliam, alii vero Ieremiam aut vnum ex prophetis. Quibus Ieſus vos autem quem me eſſe dicitis. Sed tacentibus omnibus, Reſpondens Simon petrus dixit, Tu es Chriſtus filius Dei viui, cui Chriſtus beatus es Simon Bariona quia caro & ſanguis non reuelauit, tibi ſed pater meus qui eſt in cœlis, qua ſi velit dicere, hæc ſiquidem cognitio, quam tu habes de me, quod, ſcilicet ego ſim filius naturalis Dei patris; ſibi coæternus & coæqualis in virtute & poteſtate, qui et volui naturam humanam aſſumere propter eius redemptionem, non fuit a carne vel a ſanguine, ſed tibi a Deo patre diuinitus inſpirata, & ideo dico tibi quia tu es petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præ-

Ioā. 1

Mat. 1.

ualebunt aduerſus eam &c. Et ſic patet minor ex maiore igitur & minore veris ſequitur & conclusio, ſcilicet quod Simon a Chriſto conſecutus eſt illam ſpecialem gratiam, quæ eſt ſpecialis illi nomini denuo impoſito, Cæphas enim ut
Corin.10 ibidem habetur idem eſt quod Petrus ſiue petra Chriſtus autem pariter vocatur petra (teſte apoſtolo) petra vero ſumitur pro fundamento, at fundamentum habet (vt dictum eſt) rationem capitis ergo Petrus a Chriſto eſt inſtitutus primus & caput in eccleſia quare. &c.

4. Ratio Quarto & adhuc fortius eandem concluſionem probo ratione poteſtatis, ſingulariter conceſſe ipſi Petro Apoſtolo & ſucceſſoribus eius. Sed pro pulchriori eius declaratione ſciendum eſt, quod ſeptem poteſtates fuerunt collatæ a Chriſto Apoſtolis ac eorum ſucceſſoribus, quæ in diuerſis ſcripturarum locis lucidiſſime reperiuntur.

De. 1. apoſtolorum potentia. Prima igitur poteſtas fuit poteſtas conſecrationis, qua quilibet ſacerdos rite ordinatus conficere poteſt corpus & ſanguinem dñi noſtri Ieſu Chriſti. Et hanc ſiquidem contulit domi-
Luc. 22 nus in vltima cæna cum dixit Apoſtolis hoc facite in meam commemorationem, de qua in ſequenti tractatu aduerſus Hæreticos ſeptentrionales locuturi ſummus &c.

De poteſtate. 2 Secunda fuit poteſtas, ſcilicet adminiſtrationis ſacramentorum, & præcipue ſacramenti poenitentiæ, quæ poteſtas iuriſditionis ſpiritualis in foro conſcientiæ, ſeu poteſtas clauium merito dicitur, quibus ſacerdotes poſſunt aperire & claudere coelum, Aperire quippe dignis, claudere autem indignis, per peccatum, enim mor-

tale quilibet peccans claudit ſibi cœlum, quia præſtat ſibi impedimentum intrandi gaudia paradiſi. Ad cuius admotionem contulit Deus poteſtatem eccleſiæ, quia diſcernere poteſt in cauſa propter quam cœlum clauditur, & ferre ſententiam pronuntiando illum dignum, & illum indignum, Dignum nempe de peccatis dolentem & ea confitentem, indignum vero non dolentem de illis quamuis confitentem, & hoc eſt cœlum aperire, cœlumque claudere quantum pertinet ad miniſterium ſacerdotum, Authoritas autem hæc faciendi vocatur poteſtas clauis quæ duplex eſt, ſcilicet authoritas cognoſcendi in cauſa peccatoris confitentis, & authoritas ſententiam proferendi quæ dicuntur claues, Prima eſt ſcientiæ clauis, ſecunda vero poteſtatis, habet enim ſacerdos authoritatem interrogandi & ſciendi omnia delinquentis peccata. Quæ quidem authoritas cognoſcendi præreqűirit ſcientiam & diſcretionem concomitantem rectum vſum eius, Habet inſuper poteſtatem ſententiam dandi, quæ prærequirit iuſtitiam ad rectũ vſum ſui, Et ſic ſacerdos duplici claue gaudet.

Quid ſit cœlũ claudere & aperire

Duplex clauis. ſ. cognoſcẽdi ſententiandi

Hæc autem clauium poteſtas promiſſa fuit Petro a domino, cum dixit. Tibi dabo claues regni cœlorum, deinde etiam promiſſa fuit omnibus apoſtolis, cum dixit. Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram erunt ligata & in cœlis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cœlis, Collata uero fuit eius in die dominicæ reſurrectionis dum apparens eis Ieſus in conclaui congregatis inſufflauit & dixit. Accipite ſpiritum ſanctum quorum remiſeritis peccata remittũtur eis &c. Prout diffuſe ſuo lo-

Matth. 16

Matth. 18

Iohan. 20

co oſtenſum eſt. Et eſt notandum, quod hæ duæ poteſtates dicuntur poteſtates ordinis ſacerdotalis, quæ neq; eadem ſunt, neque ſimul tempore collatæ apoſtolis (vt falſe Lutherani putant) quarũ vna reſpicit conſecrationem corporis Chriſti veri. quoniam habens eam conſecrare poteſt verũ corpus & ſanguinẽ Chriſti, virtute verborũ ſacramentaliũ. Secũda reſpicit corpus Xpi miſticum ſeu mẽbra eius, qa habẽs eã poteſt ſoluere et ligare peccatores fideles, tñ qui ſunt mẽbra eccleſiæ numero, & ſi nõ merito licet p abſolutionẽ fiãt etiã membra eccleſiæ merito. Prima.n. vt dictũ eſt collata eſt apoſtolis in cœna ante Chriſti paſſionẽ ſecũda vero poſt reſurrectionẽ, quare &c.

De.3.apoſtolorum poteſtate Merci ul. Tertia fuit poteſtas apoſtolatus.i.authoritas p̃dicandi quam tradidit dominus diſcipulis, dum in die aſcenſionis ait. Euntes in mundum vniuerſum prædicate euangelium omni creaturæ &c. Hæc namq; poteſtas non confertur ex vi ordinationis ſacerdotalis, nec par eſt in omnibus, ſed dũtaxat eſt primum apoſtolis collata, quos miſit prædicare toti orbi in loco iam allegato. Conceſſa eſt, & ſeptuaginta duobus diſcipulis miſſis non per totum orbem, ſed tantum per loca ad quæ Chriſtus erat perſonaliter venturus; vt patet in euangelio Lucæ vbi dicitur. Deſignauit dominus & alios ſeptuaginta duos diſcipulos, & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem, et locum, quo erat ipſe venturus. Horum tipum et figuram gerunt modo in eccleſia epiſcopi & curati. Apoſtolorum enim, epiſcopi, & ſeptuaginta duorum diſcipuli, Sacerdotes curati, cæteri vero quo modo prædicabunt niſi mittantur, teſte apo-

Luc. 10.

ſtolo, Et hoc vel a Deo immediate quod probabunt per ſigna ſicut Moiſes vel per ſcripturam ſicut Ioannes Baptiſta, qui ſpeciale ſuæ miſſionis teſtimonium de ſcriptura protulit di. Ego vox clamantis &c. vel a petro aut eius ſucceſſore mediate vel immediate, et hoc probabunt per munimenta, vt eccleſiaſtici doctores. Cum enim doctorum ordo ſit quaſi præcipuus in eccleſia non debet ſibi quiſq; indifferenter prædicationis officium vſurpare. nam vt dictum eſt per Apoſtolum. Nemo prædicare poteſt niſi mittatur, et veritas ipſa præcipit Apoſtolis. Rogate dominum meſſis vt mittat operarios in meſſem ſuam. Ideo dominus noſter Ieſus Chriſtus humani generis ſeruator inſtituit, vt veritas quæ antea legis et Prophetarum præconio continebatur, per Apoſtolicam turbam in ſalutem vniuerſitatis exiret, ſicut ſcriptum eſt. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed huius muneris ſacramentum ita dominus ad omnium apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo petro omnium apoſtolorum ſummo in primis collocaret, & vt ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Sed contra, videtur quod etiam Diacono conferatur prædicandi poteſtas in ſua ordinatione, cum accipiens textum euangelii de manu epiſcopi dicitur ei. Accipe poteſtatem legendi euangelium in eccleſia Dei pro viuis et mortuis, igitur &c.

Reſpondetur qđ Diacono non confertur poteſtas prædicandi in ſua ordinatione (vt aliqui non recte arbitrantur.) Cum enim Diaconus accipit textum euangelii de manu epiſcopi non dicitur

[Margin: Ro. 10. | Nemo audeat p̄dicare niſi mittatur. | Pſal. 18. | Obiectio | Solutio | Diacōus ex ordine nō hēt authoritatē]

ꝑdicādi. ei. Accipe poteſtatem docendi & prædicandi euā
gelium, Sed accipe poteſtatem legendi Euāgeliū
in eccleſia Dei, tam pro viuis quā pro defunctis
in nomine domini, Ex quo magis inſinuat eos
tunc recipere orandi vel legendi officium quam
prædicandi ſeu docendi, quare.&c.

De. 4. apo Quarta fuit poteſtas coerciuæ correctionis, in
ſtoloꝝ po foro exteriori, quā eccleſia exercere poteſt in in-
teſtate. uitum ad dirigēdum ſubditos in finem beatitudi
nis æternæ. hanc enim cōtulit Petro Chriſtus cū
dixit ei vice omnium. Si peccauerit in te frater
Mat. 18 tuus corripe eum. &c. Et ſequitur, ſi te non audie
rit dic eccleſiæ. quod ſi eccleſiam nō audierit, ſit
tibi ſicut ethnicus et publicanus id eſt excōmu-
nicatus vnde hic in loco ſumitur et fundatur iu
Hic ſumi ridica poteſtas excōmunicandi, & interdicendi
tur excō- ab eccleſiaſtici ſacramētis & fidelium cōmunio
municādi ne, quæ nec a Lutheranis negari poteſt, quoniā
poteſtas. ac poteſtate vſus eſt Apoſtolus dum exhortans
titū ait. Hæreticum hominē poſt primam et ſe
Ad Ti cundam correctionem deuita, cuius exempla etiā
tum. 3 nos vitare debemus hæreticos Lutheranos, Qui
multoties ſanctas Eccleſiæ correctiones neglexe
runt, Fundatur inſuper & in hoc textu nedū po
teſtas excommunicandi. At & poteſtas diffinien
di, diſcernendi & ſtatuēdi præcepta leges, & ca-
nones, in hoc ꝙ ſubditur. Quæcunq; ligaueritis
ſuper terram erunt ligata & in cœlis. &c.

De. 5. po- Quinta fuit poteſtas baptizādi de qua ſcribi
teſtate. tur in Euangelio Matthei, quod accedens Ieſus lo
Mat. vlti. cutus eſt Apoſtolis dicens, Data eſt mihi omnis
Marci. 16 poteſtas in cœlo et in terra, eūtes ergo docete om
nes gentes baptizātes eos in nomine patris et fi
lii & ſpiritus ſancti, Nam ut habetur in Euange-

lio Iohannis dicit Ieſus Nicodemo,Amen amen Iohan.3
dico tibi,niſi quis renatus fuerit ex aqua et ſpiritu ſancto nõ poteſt introire in regnũ dei,et hæc quidem poteſtas,non tantum fuit data omnibus Apoſtolis, verum etiam & ſeptuaginta duobus Diſcipulis,ac eorum ſucceſſoribus ſcilicet omnibus Sacerdotibus, quinimmo & omnibus Chriſtianis neceſſitatis tempore quare.&c.

Sexta fuit poteſtas accipiendi vitæ neceſſaria De.6. po
ab his quibus ſpiritualia adminiſtrant,Hanc ve teſtate.
ro cõtulit dominus dum miſſis ad prædicãdum Apoſtolis dixit,Edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt,dignus eſt enim mercenarius mercede ſua,vel cibo ſuo,ex qbus verbis apparte cõſtat Chriſtum ibi pronunciaſſe ſuper ceſſationem legalium,Nam cum dedit Apoſtolis poteſtatẽ edẽ Matt.10.
di quæ apud gentiles ſunt.Dedit igitur authori Lucæ. 10
tatẽ comedendi carnes porcinas, ſanguinem, & ſuffocatum,& alia ſimilia lege prohibita,& inde ſubdit cauſam, dignus eſt enim operarius mercede ſua. Quod & Apoſtolus deducit ex multiplici radice.ait enim ad Corinthios. Quis militat 1.Cor.9
ſuis ſtipendiis vnquam. Quis plantat vineam, & de fructus eius non edet.Quis paſcit gregẽ et de lacte gregis non manducat, & ad hoc confirmandum adducit ſcripturam dicens ſcriptũ eſt enim in lege Moſi,Non alligabis os boui triturã Deut.25
ti,& paulo poſt ſubdit, Si nos vobis ſpiritualis ſeminamus,magnum eſt ſi nos carnalia metamus, & poſt pauca, neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt & qui altario deſeruiunt cum altario participant.Ita & dominus ordinauit,qui Euangelium annunciat,de Euangelio viuere. Fundatur inſu

Nota eccle. dotatiõis cauſam. per in hac poteſtate ſumendi vitæ neceſſaria rationabilitas dotationis eccleſiæ, loco decimarum & primitiarum legis, Annexa fuit inſuper poteſtati prædicandi verbum Dei per Chriſtum poteſtas faciendi miracula ad confirmationem fidei cum dixit, infirmos curate, mortuos reſuſcitate, leproſos mundate, Dæmones eiicite. ſed in hac poteſtate modo eccleſiaſtici regulariter non ſuccedunt. Quia fides iam ſufficienter fundata non indiget miraculis confirmari ideo. &c.

Mat. 10.

De. 7. apoſtolorum author. Sexta fuit poteſtas diſpoſitionis miniſtrorum eccleſiæ. quo ad determinationem eccleſiaſticæ iuriſdictionis, vt euitetur confuſio & diſcenſionis materia & in populo et inter miniſtros, ſibi æqualiter, & indiſtincte de omni populo curam haberent, Et hæc quidem poteſtas collata eſt ſingulariter petro et eius ſucceſſoribus, vbi ait ei ſingulariter Chriſtus paſce oues meas, id ipſum tertio repetens id eſt ſis paſtor & Prælatus generalis, vt ſcilicet ad te pertineat diſpoſitio & regimen generale ouium & ouilis, Nam vt habetur in euangelio Ioannis Chriſtus poſt reſurrectionem ſuã præſentibus omnibus apoſtolis ſingulariter dixit Petro, Simon Ioannis diligis me plus his, ad denotandum. quod ille qui maiorem poteſtatem ſuper alios habere debet a Chriſto, etiã præaliis tenetur magis diligere ipſum, Volens igitur dominus petro conferre maximam omnium dignitatem ter interrogauit illum, an ipſe pluſquam alii diligeret eum & proteſtata dilectione Chriſtus ter petro dixit paſce Agnos meos, paſce oues meas, per agnos enim & oues in diuinis ſcripturis omnes Chriſti fideles intelliguntur, qd eſt enim dicere ſoli petro paſce oues meas, niſi

Io. vlti.

conſtituo te ſolum petrum paſtorem ſuper omnes oues meas, vt clare liquet, quia ibi Chriſtus non diſtinxit inter has & illas, ſed generaliter omnium curam ſibi cõmiſit. Omnis autem paſtor primatũ tenet ſuper omnes oues ſuas, in ſuaque eſt poteſtate de ipſis curam gerere, igitur petrus factus eſt caput & princeps a Chriſto omnium ouium id eſt omniũ Chriſti fidelium, Ab eo ergo deſcendit mediate vel immediate omnis eccleſiaſtica iuriſdictio in inferiores præſules, Et ſic euidentiſſime patet petrum fuiſſe principem omnium apoſtolorum & credentium, Et ita nunc hæc poteſtas iuriſdictionis in ſua plenitudine reſidet in ſummo pontifice, quo ad totam eccleſiã vniuerſalem, quia ipſius ſolius eſt vniuerſaliter inſtituere rectores & præſules in eccleſiaſtica hierarchia, quos vocat ad ſe in parte ſolicitudinis cũ ipſe vocatus ſit in plenitudinẽ ptãtis quare. &c.

Quinto itidem probo, nam ſcribitur in Euã. Lucæ, quod Chriſtus in diſcipulorũ præſentia dixit, petro, Ecce Sathan expetiuit vos vt cribraret ſicut triticum, Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, expetere enim eſt ſubdole quærere & per tentationes ſubuertere, quæſiuit namq; Sathanas tempore paſſionis apoſtolos ſubuertere variis modis, & interdum ceciderunt, Et quemadmodum illi qui cribrat triticum aliquid remanet in cribro, aliquid vero tranſit extra remanet quippe palea, & bulla, quod autem bonum eſt tranſit. ita Iudas in cribratione Sathanæ id eſt in tali tentationum impulſu, et concuſſione remanſit Diabolo ad pœnam æternam. alii vero Apoſtoli tranſierunt ad gloriam, Chriſtus

5. Ratio.
Lucæ. 22

tamen præuidens petrum fore caſurum, rogauit pro eo. Non enim rogauit pro eo vt non caderet, ſed vt in caſu non remaneret. Et hoc quidẽ Chriſtus obtinuit a patre. ideoq; conuerſionem petri prædixit, & illum principem apoſtolorum fore, et q̄ ſibi eccleſia committenda erat prænunciauit aperte dicens. tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Ex quibus verbis ita propoſitũ

Dic ꝓpoſitum cõducitur. cõcludo, Siqdẽ illius eſt alios cõfirmare cuius Imperio et authoritati alii ſubiiciũtur, Chriſtus igit̃ dedit petro plenitudinem poteſtatis, et iuriſdictionis ſup omnes oues ſuas. Item Chriſtus dixit petro, vade ad mare, et mitte hamũ et eum piſcẽ q̄ prius aſcenderit tolle, et aperto ore eius inuentes ſtaterem, illum ſumens ad eis pro me et te.

Mat. 17

Confirmatur rõ Patet et Chriſtum pluribus Diſcipulis præſentibus ſolum petrum ſibi æquaſſe in ſolutione tributi, ita ergo cum ſibi æquauit in authoritate et poteſtate ſuper alios. Præterea in Aeuangeliis vbi deſcribitur Apoſtolorum conſtitutio ab omnibus, petrus vt caput nominatur primo. quod Hiero. & Chryſoſto. pro eius primatu exponunt. proinde ſolus petrus ſuper aquas maris ad Chriſtũ peruenit. Signum ſingularis pontificii, vt aſſerit Bernardus. Nota inſuper quod ſi Diſcipulis aliis imperatur; vt laxent retia ſua, ſoli tamen petro dicitur duc in altum, quaſi ad maiorem piſcium, id eſt hominum multitudinem capiẽdam, vt inquit Ambroſius igitur &c.

Mat. 10 Marci. 3 Luc. 6 Iohan. 21

Luc. 5

Vltima ratio. Poſtremo eandem concluſionem vna cum Iohanne ecchio ſic demonſtro, nam petrus exequutus eſt officium ſuum ſcilicet eccleſiæ primarum, cum eſſet pontifex creatus, igitur ipſe erat caput et aliorum apoſtolorum primus. conſt-

quentia eſt nota, quoniam petrus nunquam iniuſtæ vſurpaſſet ſibi primatum illum, cum eſſet vir ſanctus et plenus ſpiritu ſancto ac verus magiſtri imitator ſui, ſed antecedens liquet in actibus apoſtolorum. primo enim ordinationem Matthiæ in apoſtolum direxit. Exurgens petrus in medio fratrum dixit viri fratres etc. Ibi ſolus aliis tacentibus locutus eſt. Secundo in die penthecoſtes omnes apoſtolos aduerſus murmurantes defendit. Stans petrus cum vndecim eleuauit vocem ſuam. Tertio præſente Iohanne ſanauit claudum, et coram populo ipſum defendit. Quarto in concilio defendit ſe, et Iohannem. Quinto in Ananiam et Saphiram ſententiam mortis protulit, quod fuit maximum poteſtatis coerciuæ indicium. Sexto Simonis maledictam ſimoniam repræhendit dicens. pecunia tua tecum ſit in perditionem. quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſidere. Septimo iuſſus fuit etiam gentes tanquam præfectus in ſuam ſuſcipere poteſtatem, quando vidit linteum in quo erant beſtiæ et reptilia, & facta eſt ad eum vox ſurge petre occide et manduca. Et inde viſo Cornelio Centurione ac eius cognita viſione aperiens os ſuum dixit. In veritate comperi quia non eſt perſonarum acceptor Deus, ſed in omni gente qui timet eum et operatur iuſtitiam acceptus eſt illi, et ſic velut caput gentes incorporauit eccleſiæ. Octauo in cõcilio apoſtolorum fuit author ſententiæ ſuperceſſatione legalium. Ex quibus omnibus euidenter conſtat ipſum petrum et primum fuiſſe et exercuiſſe primatus officium ideo etc.

Actuũ. 1
Actuũ. 2
Actuũ. 3
Actuũ. 4
Actuũ. 5
Actuũ. 8
Actuũ. 11
Actuũ. 15

Sed forte hæretici Lutherani vel eorum fau-

Lutheranorũ obõ

tores his rationibus victi dicent, verum eſſe. Petrum fuiſſe primum et caput omnium Apoſtolorum, atq; credentium, ſed quod modo nunc Papa qui ſedet & præſidet Romæ, ſit vicarius Chriſti, ſucceſſor Petri, caput & primus omnium Sacerdotum, ac Chriſti fidelium, non conceditur a nobis.

Reſpon. Reſpondetur quod quemadmodum poteſtas baptizandi in nomine patris & filii et ſpiritus ſancti, quam tradidit Chriſtus Apoſtolis non abnegata poſterioribus, ita plenitudo poteſtatis data Petro, ſucceſſoribus eius commiſſa eſt. Nullus autem inueniri poteſt, qui vere et legitime eius ſucceſſor appellari poſſit, niſi ille ſummus pontifex, qui a toto Cardinalium collegio eligitur, igitur. Nam quod Chriſtus dixit Diſcipulis et ſucceſſoribus etiam dixit, vt ipſe atteſtatur dicens, quod vobis dico omnibus dico.

Et in huius rei figura Deus poſtquam oſtendit ſimilitudinem tabernaculi, & vaſorum collocandorum per Aaron et filios eius demum dixit. Perpetuus erit cultus per ſucceſſiones eorum coram filiis Iſrael. vt liquet in Exodi libro. imponens eis mitras. eruntq; Sacerdotes mihi religione perpetua. Ibidem etiam dicitur legitimum ſempiternum erit ipſi, et ſemini eius, Ideo &c.

Exo. 27 & 28.

Præterea niſi ordinata fuiſſet ſucceſſio, non dixiſſet propheta de Iuda, Et epiſcopatum eius accipiat alter, quæ verba in noua Apoſtolatus electione allegat Petrus. Ad hoc autem quod petri ſucceſſores habeant claues, ac eius plenitudinem poteſtatis, neceſſario requiritur quod ſint electi ab his, quorum intereſt eligere, de quibus hactenus, quare &c.

De excellentiſſimo

DE EXCELLENTISSIMO SACRAMENTO EVcharistiæ ſub quo eſt verum ſacratiſſimum Chriſti corpus decima concertatio.

ORTA eſt his tēporibus in ecclesia Chriſti ꝑnitioſiſſima hæreſis quorundã Luthæranoꝝ, q diuinã virtutē iuxta modũ naturalium rerum metientes, audatius & ꝑiculoſius veritati cõtra
dicũt, aſſerẽtes corpus Chriſti vel ſanguinē non Luthæra
eſſe in ſacramẽto, nec ſubſtantiã panis vel vini in noꝝ aſſer
ſubſtãtiã carnis & ſanguinis cõuerti, ſed ita chri tio.
ſtũ dixiſſe, hoc eſt corpus meum, ſicut Apoſtolus
ad Corinth. dicit, Petra autē erat Chriſtus, dicũt 1. Co. 10
corpus Chriſti ibi in ſacramẽto, tãtũ in ſigno, tã
tumque ſpiritualiter, et nõ ſacramẽtaliter mãdu-
cari a nobis, qui errãdi occaſionē ſumũt a verbis
veritatis, cũ enim diceret Chriſtus, Niſi quis mã
ducauerit carnē meã, & biberit ſanguinē meũ nõ Ioãnis. 6
habebit vitã æternã, illi vero nõ intelligẽtes di-
xerũt adinuicē. Durus eſt hic ſermo, Quis poteſt
eũ audire, illis abſcedentibus inſtruxit duode-
cim remanentes. Spiritus eſt inquit qui viuifi-
cat, caro non prodeſt quicquam, verba quæ locu
tus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt, igitur ſpiri-
tualiter ſunt interpretanda, Item dicunt nonnul-
li alii hæretici, corpus etiam in quo reſurrexit do
minus vno loco eſſe oportet, veritas autem eius
vbique diffuſa eſt, Sicut vna perſona deus et ho-
mo vbique ꝑ illud quod deus eſt, in cœlo vero

per illud quod homo eſt chriſtus etiã dicit, Pauperes ſemper habebitis vobiſcum me autem nõ ſemper habebitis. Alii inſuper vt Zuinglius & Oecolampadius dicunt, quod cum chriſtus dixit, hoc eſt enim corpus meum illam propoſitionem de actu exercito, eſſe intelligendam de actu ſignato, vt ſit ſenſus. hoc eſt, id eſt ſignificat corpus meum quorũ falſa interpretatio, inferius in eorum capitã redundabit. His aliiſque ſimilibus vtuntur præfati hæretici Luthærani in aſſertione ſui erroris.

Marc. 14

Matt. 26

Periculoſiſſimus quippe eſt error iſte, & pernitioſiſsimus cõtra fidei vtilitatem, cõtra diuinæ charitatis magnitudinem, contra ſacramẽti dignitatẽ & excellentiam, Ideo contra hanc Luthæranorum hæreſim conformiter ad ſacroſanctã Catholicam fidem pono hanc concluſionem.

Concluſio prima.

CORpus Chriſti quod ſumptum eſt de virgine Maria, quod paſſum eſt & ſepultum, quodque reſurrexit & ad cœlum aſcendit, ac ſedet ad dexteram dei patris, in quo filius dei venturus eſt iudicare viuos & mortuos ſub ſpeciebus panis & vini vere & realiter continetur.

Hæc concluſio per rationes naturales oſtendi non poteſt, diuinarum tamen ſcripturarum, tum maxime noui teſtamenti, authoritatibus manifeſtiſſime demonſtrabitur ex quibus poterunt formari rationes.

1. Ratio Primo igitur pro fundamẽto primæ rationis. ſumo dialogum illum inter Chriſtũ & Iudæos.
Ioan. 6 qui in euang. Ioannis pulcherrime deſcribit. Nã Iudæi poſtquam chriſtus ex quinque panib. & duobus piſcibus ſaturauit quinq; millium homi

num, voluerunt ipſum conſtituere regē, beatos ſe putantes ſi talis ac tantus rex, vt erat Chriſtus verus deus & homo, infinitæ virtutis eis dominaretur quibus Chriſtus Amen Amen dico vobis quæritis me facere regē non quia vidiſtis ſigna, ſed quia mādūcaſtis ex panibus & ſaturati eſtis, Operamini nō cibū qui perit ſed qui permanet in vitā æternā quē filius hominis dabit vobis (Iudæi) Quis eſt iſte cibus, (Chriſtus) Cib. iſte eſt panis optimus (Iudæi) Nūquid iſte panis melior eſt pane quē dedit dn̄s patribus noſtris ad veſcēdū. Nam patres noſtri manducauerunt Mana in deſerto ſicut ſcriptum eſt panē de cœlo dedit eis mādūcare (chriſtus) Amen Amē dico vobis nō Moſes dedit vobis panē de cœlo. ſed pater meus dabit vobis panem de cœlo verum, panis enim verus eſt qui de cœlo deſcendit et dat vitam mūdo, (Iudæi, Domine ſemper da nobis hunc panē, Chriſtus, Ego ſum panis vitæ, patres veſtri mā-ducauerunt mana in deſerto & mortui ſunt, hic eſt panis de cœlo deſcendens vt ſi quis ex ipſo manducauerit non moriatur, Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. ſi quis mādūcauerit ex hoc pane viuet in æternum. Ecce quam apertiſſime chriſtus dicit ſe eſſe panem, et inde ſubdit, et panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita vt luce clarius oſtendat panē quē daturus eſt eſſe carnē ſuā, litigabant ergo Iudæi ad inuicem dicentes, Quomodo poteſt hic carnē ſuam nobis dare ad mādūcandū, Chriſtus, Amen Amē dico vobis niſi manducaueritis carnē filii hoīs, et biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitā in vobis. Qui manducat meam carnem, et bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, et ego

Dialogus iter xp̄m & iudæos

Pſal.

reſuſcitabo eũ in nouiſſimo die, Caro enim mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Ecce dicit vere, id eſt non figuratiue neq; miſtice neque ſignificatiue ſed ſpiritualiter, ideo ſubdit, q manducat meam carnem, & bibit meũ ſanguinẽ in me manet, et ego in illo, ergo ſub ſacramẽto eucharistiæ eſt vera caro, ac verus ſanguis Chriſti, & ex cõſequẽti ipſum corpus glorioſum, quod quemadmodum eſt ſpirituale, ita eſt verus ſpiritualis cibus animæ, quare &c.

At contra aduerſantur hæretici per illud quod in eodem dialogo Ioannis habetur. Nã Iudæi audientes, & multi ex diſcipulis eius dixerunt, Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire, & abierũt retro, ex quibus Chriſtus ſpiritus eſt qui viuificat, caro nõ prodeſt quicquam. Verba quæ locutus ſum vobis ſpiritus & vita ſunt, ideo vt ipſi aſſerunt verba Chriſti intelligenda ſunt ſpiritualiter, ſcilicet de manducatione ſpirituali per fidem tantum, non autem de ſacramentali mãducatione, vt catholici vere fatentur.

Hæreticorũ obõ.

Reſpõſio

Sed pro huius obiectionis reſponſione, Notandum eſt primo, quod corpus quodlibet vt panis vel caro, ſeu alia res comeſtibilis poteſt dupliciter comedi a nobis, corporaliter. ſ. & ſpiritualiter, Primo corporaliter, quotieſcunque comeditur ſub corporalibus accidentibus, videlicet cũ in comeſtione alicuius rei percipitur eius põdus, color, odor, ſapor. i. dulcedo vel amaritudo, & huiuſmodi res cõuertitur in ſubſtantiã aliti, tũc quippe vere & corporaliter comeditur. Sicut caro vituli vel agni, ſeu panis. Secundo mõ poteſt aliquod corpus comedi ſpiritualiter, nõ dico autem ſpiritualiter, id eſt per fidem, tantum,

Duplr poteſt comedi corpus

ſed ſpiritualiter,quando comedit,& non ſub ac-
cidentibus corporalibus,de quibus exẽplum cla
rum habemus, de optimo vino multoties lambi
cato,ſeu diſtillato,quod quidẽ vinũ per huiuſmo
di diſtilatione amittit colorem, ſaporem,& odo
rem uini,tamen ibi remanet eſſentia, & ſubſtan
tia,ac virtus ipſius vini, itaq; vinũ remanet ſpi
rituale,cum igitur bibitur,quia non ſumitur ſub
accidentibus corporalibus,ideo ſpiritualiter bibi
tur,itidem patet de ſulfure lambicata cuius tantũ
virtus & ſpiritualis eſſentia remanet,ſemotis ſul
furis accidentibus,ac cæteris corporeis conditio
nibus,& ita de herbis ac ceteris rebus lãbicatis.
Sic dicẽdum eſt de corpore Chriſti quod nõ co
meditur,ſub ſpeciebus corporis,ut putabant Iu-
dæi & multi diſcipulorum Chriſti. Qui ut ſupra
diximus audientes Chriſtum dicentem: Niſi mã
ducaueritis carnem filii hominis,et biberitis eius
ſanguinem non habebitis vitam in vobis,dixe-
runt,Durus eſt hic ſermo, Quomodo poteſt hic
nobis carnem ſuam dare ad manducandũ. Et
abierũt retro propter duritiam ſermonis eius,In
telligebant enim carnem ſuam manducandũ cor
poraliter,id eſt ſub corporis ſpeciebus & ſub ma
terialibus conditionib.quomodo in cadauere uẽ
ditur,aut in macello prætiatur,ac deuotibus lania
tur,Et ideo fuerunt ſcandalizati, unde Chriſtus
agnoſcens quod inter ſe murmurabãt dixit,Hoc
vos ſcandalizat quod.ſ.dixi carnem meam a uo
bis manducandam, ſed cum videritis filium ho
minis aſcẽdẽtẽ ubi prius erat in diuinitate.ſ.tũc
videbitis quia nõ eo modo,quo putatis corpus
meum erogabo vobis vt morſibus conſumatur,
quia cum ipſo corpore integro utique aſcenſurus.

Optima in propoſito ſimilitudo

ſum in cœlum, Recedentibus autem illis a Chriſto & duodecim apoſtolis manentibus illos inſtruxit de eo quod dixerat, Spiritus inquit, eſt qui viuificat, caro nõ prodeſt quicquã. Quomodo ſcilicet illi intellexerunt carnales diſcipuli, carnem Chriſti carnaliter manducandum, Spiritus eſt qui uiuificat, id eſt caro mea ſpiritualiter ſumpta viuificat, verba quæ locutus ſum ad uos ſcilicet de carne mea mãducãda ſpiritus & uita, ſunt, id eſt ſpiritualem habent intellectum ſecundum quem caro mea vitam præſtat, ſcilicet ſumpta ſpiritualiter ſub ſacramento. Manducatur igitur corpus Chriſti vere & realiter, ſed non corporaliter, vt arbitrabantur Iudæi, id eſt non ſub propria ſpeciæ carnis & lineamentis corporalibus, humano corpori conuenientibus, ſed ſpiritualiter, id eſt ſub ſpecie aliena ſub qua latet, & ſic non ſubiicitur alicui corporalium ſenſum, ſub quã ſpecie habet quodammodo modum exiſtendi ſpiritus, quia ibi eſt modo inuiſibili & inſenſibili. Et hæc ſiquidem manducatio ſpiritualis, vere eſt manducatio ſacramentalis, quæ opponitur manducationi corporali ſeu carnali, de qua intelligebant Iudæi, vt ſupra dictum eſt. Et ſic patet reſponſio ad obiectionem, qualiterque intelligenda ſint verba Chriſti.

Qualiter mãducat xpi corpus panis

De modo eſſendi Chriſti in Sacramento.

Optimus diſcurſus

At vt clarius intelligatur, modus exiſtendi corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, & qualiter manducatur & ſumitur a nobis. Notandum eſt ſecundo quod elementa omnia pariter mundus & homo, habent triplex eſſe, videlicet corporale, ſpirituale, & cœleſte al-

Ttriplex eſſe terræ.

terrum altero perfectius. Terra nanq; habet ſum eſſe corporale, in hoc infimo elemento, quod nimis corporalem eſt. Spirituale vero in homine, de quo dominus, Terra es & in terram reuerteris; ibi enim exiſtit ſpiritualiter, id eſt non ſub propria ſpecie terræ, ac ſuis accidentibus corporalibus. Cœleſte vero eſſe ſuum habet in cœlo empireo, quod quidem cœlum proprie dicitur terra ad inſtar iſtius inferioris elementi terræ, ob firmitatem, ſtabilitatem & immobilitatem, de qua Pſalmiſta. Credo videre bona domini in terra viuentium, & alibi Portio mea domine in terra viuentium. Item Benedixiſti domine terrã tuã &c. Similiter modus exiſtẽdi aquæ materialis in ſuo reſidet elemẽto, ſpũalis autẽ i ſuperioribus aquis, de qbus Pſal. Et aquæ quæ ſuper cœlos ſunt laudẽt nomẽ dñi. Ex qbus ſimplici, & puriſſimis aquis formatũ eſt cœlũ chriſtallinũ ſupra firmamẽtũ, in quo aqua habet ſuũ eſſe ſpirituale, & ſic firmamẽtũ diuidit aquas materiales, ab aquis ſpiritualib. Modus vero eſſendi aquæ ſpiritualiſſimus & cœleſtis reperit in ipſa gratia ſpiritusſan. de qua Ezechiel. Ecce ego effundã ſuper vos aquã mundam, & mundabimini ab oĩbus inquinamẽtis veſtris. Et alibi. Vidi aquam egredientem de templo &c. Eſaias quoq; clamat. Oẽs ſitiẽtes venite ad aquas. Item Chriſtus in euangelio Ioannis. Qui biberit ex aqua quã ego dabo ei, nõ ſitiet vltra & infra, Si quis ſitit, veniat ad me, bibat &c. Aer inſuper materialis in ſuo uiget elemẽto, ſpũalis vero in corpore humano, quiquidẽ aer ob nimiã eius ſubtilitatem, ſpiritus appellatur, de quo Propheta. Os meam aperui & attraxi ſpiritum, id eſt ſubti-

Pſal. 26
Pſal. 141
Pſal. 84
triplex modus eſſendi aquæ.
Pſal. 148
Ezec. 36
Ezec. 47
Eſaiæ. 55
Ioan. 4
Ioan. 7
Triplex aer.
Pſal. 118

ſiſſimum aerē. Aer autem cœleſtis in ſphera Mercurii reperitur ſiquidem planeta ille de natura eſt aeris. Pari etiam ratione, Ignis triplici gaudet eſſentia. ſ. materiali in hoc inferiori, & materiali igne, ſpirituali autem in ſua ſphæra. Qui ob eius raritatem, & ſpiritualitatem, exiſtens ſub concauo orbis Lunæ non percipitur vrſu. Cæleſti vero & ſpiritualiſſimo eſſe gaudet in ſpiritu ſancto qui in linguis igneis ſuper Apoſtolos apparuit, vt verba ignea amoris plena proferrent, legem \ igneam prædicarent. Ab his quoq́ non deeſt quin Mundus triplex habeat eſſe, materiale videlicet, in hac vniuerſali fabrica, & ſpirituale in homine, qui microcoſmus nuncupatur, id eſt paruus & ſpiritualis mundus. At ſuum eſſe ſpiritualiſſimum habet in deo, qui architipus & ſupremus dicitur mundus. Vnde Ioannes loquens de filio ait. In muudo erat. i. in parte teſte Augu. Quare perpulchre dicitur. Mundus mundum creauit uiſibilis viſibilem, æternus temporalem, ſimpliciſſimus compoſitum, infinitus finitum, ſupremus mundus infimum mundum fecit, Deniq; homo triplex reperitur, primus carnalis ſeu animalis homo, quem Deus formauit de limo terræ, qui vt ait apoſtolus nō precipit quæ Dei ſunt, ſecundus homo ſpiritualis factus ad imaginem & ſimilitudinem dei, Tertius homo ſpiritualiſſimus & cæleſtis erit quilibet beatus, poſt generalem reſurrectionem, de quo, Paulus ſeminatur in corruptione, ſurget in incorruptione, ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, ſeminatur corpus animale ſurget corpus ſpirituale & paulo poſt. Primus homo de terra terrenus, ſe-

Ignis triplici gaudet eſſe.

Triplex eſſe mundi.

Ioan. 1

Triplex homo

Gen. 2

Gen. 1

Gen. 15

cūdus homo de cælo cæleſtis qualis terrenus,ta les & terreni,& qualis cæleſtis,tales & cæleſtis igitur elementa omnia pariter mundus & homo triplex habent eſſe &c.

Sic glorioſum Chriſti corpus hoc triplex ha buit eſſe. Primū fuit fuit materiale,ſenſibile,&paſ ſibile,quod de ſacratiſſimo virginis vtero traxit & illud quidē corpus,ſecundum tale eſſe mate riale poterat videri,pati,comedi, ac dentib. ſeu morſib. dilaniari,ſecundum quem modum come dendi arbitrati ſunt Iudæi,Chriſtum dixiſſe. Ni ſi manducaueritis carnem filii hominis &c. vt oſtenſum eſt ſupra. Aliud inſuper eſſe habuit ſan ctiſſimum Chriſti corpus immediate poſt reſur rectionem ſcilicet ſpirituale & glorioſum,ſecun dum quod latet in ſacramento altaris ſub ſpe ciebus panis & uini,ideo non eſt mirum ſi in ho ſtia conſacrata non videtur,non languitur, non ponderatur,non frangitur ad diuiſionem ſpetie rum non percipitur eius odor,nec ſapor,licet ibi vere & realiter exiſtat,quoniam de ratione cor poris ſpiritualis, & glorioſi,& omni corpulenta carere materia,pariter & corporeis accidentibus propter eius gloriam,impaſſibilitatem,ſubtilita tem,agilitatem,quæ ſunt corporis glorioſi dotes. et ſic hoc ſecundū eſſe ſpirituale valde perctius eſt illo primo corporeo eſſe;Corpus igitur illud Chriſti glorioſum ab omnibus corporeis condi tionibus abſtractū, ſub ſpetie panis vere mādu catur a nobis ſacramētaliter et ſpiritualiter quod clare oſtenditur per illud quod ait Chriſtus. Pa nis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi uita. Ecce Chriſtus exereſſe dicit panem quē daturus eſt eſſe carnem ſuam. Cur igitur hæretici hoc ne

Ex dictis author infert propoſitum.

De primo Chriſti eſſe.

De ſecundo chriſti eſſe.

Ioan. 6

gare audent. facientes Chriſtum mendacem. & Paulo poſt ſubdit: Caro mea vere eſt cibum, & ſanguis meus vere eſt potus, ibi enim duo conſiderantur. Primum quod caro Chriſti, pariter & ſanguis. i. eius ſanctiſſimum corpus vere eſt ſub ſpecie panis & uini. Secundum quod eſt cibus non ſiquidem exterioris hominis, vt putabant Iudei, igitur eſt cibus hominis interioris, qui cum ſit ſpiritualis, non autem carnalis ſeu animalis proportionatur cibo ſuo ſpirituali, vtilitatem autem huius cibi oſtendit dominus cũ ſubiungit. Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem in me manet, & ego in illo. Ecce quod ibi realiter loquitur de cibo carnis et potu ſanguinis, non quidẽ corporaliter. ſ. ſub corporis ſpecieb. & accidentib. ſed ſpiritualiter. Nõ dico autem ſpiritualiter. i. per fidem tantum, ſed ſpiritualiter. i. ſine corporeis & materialibus conditionib. vt oſtenſum eſt ſupra. Manere vero Chriſtum in nobis per gratiam deniq; per gloriam, & nos cum illo, per eius gratiæ, et gloriæ adeptionem, magnua eſt vtilitas illius cibi ſpiritualis & potus &c.

De tertio chriſti eẽ. triplex modus eſſendi corporis chriſti.

Aliud demum eſſe ſingulariſſimũ habet chriſtus in cæleſti gloria, vbi non ſub aliquibus ſpeciebus, ſed manifeſtiſſime a ſanctis omnibus glorioſe uidet. Poſſumus igitur dicere xp̄m habuiſſe triplicẽ eſſendi modum, primum corporeum, quod extraxit de virgine ſancta ad patiẽdum, ſecundũ ſpirituale quæ nunc habet in ſacramẽto altaris, ad gratificandũ, tertium vero modum eſſendi perfectiſſimũ, habet in cælo ad glorificandum. Et nota quod corpus chriſti corporale, & ſpirituale, idem ſunt in re, ſed differunt tantũ pe-

Nota hãc authoris declarationem,

nes accidentis, & corporis conditiones. Nam dicitur corporale, prout ſubiicitur corporeis qualitatib. & accidētib. Spirituale vero, prout abſtractum eſt ab omnibus corporeis cōditionibus, de cuius notabilis veritate perpulchrū exēplum habemus in Apoca. De illis qui venerunt ex magna tribulatione & dealbauerunt ſtolas ſuas in ſanguine agni. Cum.n. ſanguis ſit ruber. Quomodo poteſt veſtimenta dealbare, Non poſſet quidem, ſi ſanguis ille ſub qualitatib. & acciden tibus ſanguinis remaneret, ſed quemadmodum ſanguis, ſi per multiplicem lambicationem extrahatur, amittit illam corpulentam materiam, aliaſq; ſanguinis qualitates, & ſic efficiē ſpiritualis et albus, ita in ꝓpoſito ſanguis chriſti in cruce lambicatus et purificatus, poſt reſurrectionē ſimul cū carne effectus eſt ſpiritualis, i. abſtractus a materialib. conditionibus, quare in illo dealbantur veſtimenta hoc eſt bona opera ſanctorum, quæ per veſtimēta ſignificantur ob diuinā acceptationē &c. Ex quibus omnibus colligitur. quatuor eſſe genera hominū ſumentiū chriſti corpus. Aliqui.n. ſumunt illud nō autē ſacramētaliter, nec ſpiritualiter, vt ſunt hæretici, nō putātes eſſe chriſti corpus vere in ſacramēto altaris, niſi tantū in ſignum. Alii vero ſumūt tantū ſacramētaliter, et non ſpiritualiter, qui licet cū fide tamē ſine gratia, & charitate accedunt. Nonnulli autē ſpiritualiter tantum ſumunt, qui nō actu ſumentes chriſti corpus, per fidem tamē in ſocietatem fidelium aſſumuntur, ſeu firmius in fide ſolidātur xpoq; fortius per fidē et dilectionē coniungūtur. At pleriq; ſimul ſacramētaliter, et ſpiritualiter ſuſcipiunt ſacramētum, qui et verū chriſti corpus

Apoc. 7.

perpulchrū exēplū in propoſito.

A q̄tuor generib. hominū ſumitur chriſti corpus.

manducant pariterque conſequuntur illius ſacramenti effectum, ſcilicet gratiam. De comeſtione enim ſacramētali & ſpirituali ſimul loquitur dominus ibi, Accipite & manducate hoc eſt corpus meum, De comeſtione vero ſpirituali tantū dicit. Niſi manducaueritis carnem filii hominis, et biberitis eius ſanguinem non habebitis uitam in vobis, quare &c.

Matt. 26

Ioan. 6

Secunda principalis ratio.

SEcundo principaliter pro eadem concluſione, ad oſtendendū ſacratiſſimū chriſti corpus eſſe vere et realiter in ſacramento altaris, ſub ſpecie panis & uini, teſtes ſunt omnes Euangeliſtæ, una cum Apoſtolo Paulo. Qui nihil expreſſius poterant loqui. nam ſanctiſſ. Euangeli. Matth. Accepit inquit panē Xp̄s & benedixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis & ait. Accipite & manducate hoc eſt corpus meū, de quo et Mar. ait. Manducantib. illis, accepit Ieſus panē & benedicēs fregit & dedit eis & ait. Sumite hoc eſt corpus meū. quib. conſentit Luc. dicens. Accepto pane gratias egit & fregit, & dedit eis dicens. Hoc eſt corpus meū quod ero uobis datur. Hoc facite in meam cōmemorationē. Ioan. quoque refert uerba ſaluatoris, ſimul et veritatē, & vtilitatē huius ſacramēti denotans, qui ait. Panis quē ego dabo caro mea eſt pro mūdi uita, & ſequitur. Niſi māduca. car. filii hominis & bibe. eius ſangui. nō habebi. uitā in nobis. qui māducat meā carnē, & bibit meū ſanguinē habet vitā æternā. Similiter et Pau. ad Corinth. ait. Ego enim accepi a domino quod & tradidi vobis. i. myſterium corporis & ſanguinis domini, poſt Apoſtolos & Euangeliſtas reuelauit mihi dominus, quod eſt manifeſ

Mat. 26

Marci. 14

Lucæ. 22

Ioan. 6

Cor. 11

ſtiſſimum ſignum,quod in ſacramēto altaris eſt vbi vere Chriſtus actu exiſtens. Nam ſi tantum eſſet in ſignum,non opus fuiſſet tam mirabilem reuelationem habuiſſe Paulum de hoc ſacramenti myſterio,vnde ſubeſt,Dominus Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panem, et gratias agens fregit et dixit. Accipite et manducate,hoc eſt corpus meum,quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem,ſimiliter & calicem &c. Nā ille idē paulo ante expreſſius dixerat,Panis quē frāgimus nōne cōmunicatio corporis domini eſt. Ecce quot authoritates canonicæ ſcripture concorditer affirmant corpus Xpi realiter,et vere ſub ſpecie panis datū fuiſſe Apoſtolis ac eiſdem fuiſſe a ſaluatore præceptū vt in memoriā paſſionis dominicæ corpus chriſti ſub ſpecie panis offerrent. hoc facite in meā cōmemorationē. hæc autē verba chriſti figuratiue, aut ſignificatiue dicta non ſunt (vt quāplurimi aſſerūt moderniores hæretici) ſicut illa. Ego ſum vitis vera, vel petra autem erat chriſtus, vbi vitis, et petra non accipiuntur ſecundū proprietatem ſed ſecundum ſimilitudinē.i. Ego ſum vitis,hoc eſt ſum ſimilis viti et petræ, propter quod per vitē,et petrā ſignificor. Nam ſi chriſtus ſignificatiue locutus fuiſſet,cū dixit. hoc eſt.n.corpus meum.i.hoc ſignificat corpus meum, vt ſtupidi et inſenſati ac indoctiſs. hæretici aiunt, profecto verius dicere potuiſſet chriſtus de agno paſchali. hoc eſt corpus meum, quam de azimo pane. Siquidem agnus paſchalis plus valde corpus chriſti figurabat et ſignificabat cuius oblatio, et comeſtio euanuit,cum chriſtus ſeipſum in cruce obtulit ſeipſum quæ nobis in cibum dedit,quemadmodū ceſ

Contra zuingliū et Oecolāpadium.

Optima rō aduer-

Optia rō aduerſus hæreticos ſat figura, adueniente veritate, & vmbra accedē te luce. Cum igitur agnus paſchalis, magis figuret et ſignificet Chriſti corpus, quam panis azimus, cur non dixit Chriſtus de ipſo agno. Hoc eſt, id eſt hoc ſignificat corpus meum,) Sicut de pane vos hæretici dicitis.) Item ſi verba chriſti ſecundum veſtram impietatem, & ignorantiam ſunt ita nequiter interpretanda. hoc eſt, id eſt hoc ſignificat corpus meum, ita pari ratione illa alia verba, quæ dixit chriſtus in euangelio Ioā. i. Ego ſum paſtor bonus poterunt ſic exponi. i. Ego ſignificabo bonum paſtorem, & ſic chriſtus non erit verus paſtor, ſecundum veſtram turpiſſimam interpretationem, ſic inſuper eodem modo cum dixit. Ego principium qui loquor vobis. i. ſignifico principium, et ita de aliis multis. O igitur nephandiſſimum tale, & abominale hæreticorum genus miror quod non aperiatur terra, & abſorbeat eos ſicut Dathan et Abiron, vt deſcendant ad infernum viuentes niſi o vtinam conuertantur & veritatem agnoſcant, quod deus ſua pietate permittat.

Author hic loqt̄ Lutheranos

Vt autem ſciatur quando verba chriſti figurate intelligenda ſunt, vel proprie, ſeruanda eſt regula beati Auguſtini in libro. 83. quæſtionum quæſt. lxix. non longe a principio, Solent inquit circunſtantiæ ſcripturæ illuminare ſententiam, cum ea quæ circa ſcripturam ſunt præſentē quæſtionem contingentia diligenti diſcuſſione tractantur &c.

Optima regula ꝑ ſcripturarum.

Vniuerſaliter enim intellectus verborum chriſti. an loquatur figuratiue an non, colligi poteſt ex præcedentibus vel ſequentibus ibidem, vel ex aliis ſcripturæ locis. vnde cum chriſtus ait.

Ego ſum vitis vera ſubiunxit, et vos palmites, conſtat autem quod diſcipuli non erant palmites naturalis vitis, ſed dumtaxat ſpiritualis, ſic dicti propter quandam ſimilitudinem repertam in vtriſque. Nam quemadmodum palmites veri trahunt originem ex vite, qua eſt ipſis viuendi principium, vt fructus afferant carpentibus, Ita et diſcipuli ſpiritualem uitam a chriſto ſpiritualis uitæ principio et origene receperũt, et multos fructus vitæ perennis per ſuas operoſas prædicationes attulerunt, Cum autem dixerat, hoc eſt corpus meum, immediate ſubdit, quod pro uobis tradetur, Et iterum cum dixiſſet, hic eſt ſanguis meus addit, qui pro multis effundetur, ut dicit Matthæus, Per quæ manifeſte ſignificat, ſe non locutum fuiſſe de corpore ſuo figuratiue cũ dixerat hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus, Sed de corpore illo, quod tradendum erat in mortem pro ſalute generis humani, et ſanguine ex eodem corpore fundendo. Ad hoc etiam conducunt dicta Auguſt. Vbi ſupra quæſt. eadem diſt. hoc autem corpus morti traditum, uerum corpus chriſti fuit, qui uere corpore ſuo naturali crucifixus eſt, et ſanguis in cruce fuſus, uerus chriſti ſanguis fuiſſe a nullo fideli dubitatur. Patet inſuper hoc idem ex diffuſa prædicatione huius ſacramenti, Caro mea uere eſt cibus et ſanguis meus uere eſt potus, et panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi uita et cætera quæ ibi habentur de quibus ſatis dictum eſt ſupra, Nec unquam aliquis hominum hoc prædicare præſumpſiſſet niſi chriſtus qui ueritas eſt hoc primum docuiſſet, dum accipiens panem fregit, et dixit, Accipite et co-

Intelligẽ.

Cõtinuatio

hic mani feſtat uera uerbo rũ xpi in telligẽtia

Cõfirma tur p Auguſti.

Ioan. 6

medite,Hoc eſt corpus meum. Sic quoque Chriſto locutum fuiſſe,& hanc fuiſſe eius mentē ſancti patres,ſcripturæ ſacræ expoſitores,vita et doctrina probatiſſimi,nos ſcriptis ſuis multipliciter docuerunt. inter quos principalis fuit Auguſtinus.Et alii quamplures, vt Euſebius, Leo Papa in ſinodo Romano, hilarius Papa, Item beatus Hieronymus,Ambroſius, Gregorius. Chriſoſtomus, Baſilius. Quorum per plures ſententias, Gratianus colligit de conſecrat. diſtinc. ſecunda,quas recenſere, cauſa breuitatis omitto igitur & cætera.

Cōfirmatur diuerſorū patrū authoritatibus.

Præterea Innocentius inde officio miſſæ aduerſatur zuinglio & Oecolampedio modernioribus hæreticis dicens. Cum ſacerdos illa verba Chriſti pronunciat, hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix meus,panis & vinum in corpus et ſanguinem conuertuntur, illa verbi virtute,qua verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.qua dixit & facta ſunt, mandauit et creata ſunt vniuerſa,Ego igitur qui vitam æternam habere deſidero carnem Chriſti veraciter comedo, & ſanguinem eius veraciter bibo, Illam vtique carnem quam traxit de virgine,et ſanguinem quem effudit in cruce, Ego corde et ore confiteor ipſum dominum Ieſum Chriſtum in hoc ſacramento manduco fretus authoritate ipſius domini.& cætera.

Proinde aduerſus hos pernicioſos hæreticos valet illa confeſſio Berengarii facta in generali cōcilio Nicolao Papa præſidente. Et habetur in capitulo.Ego Berengarius,de cōſecrat. diſtin. 2. qua ait.Conſentio ſanctæ Romanæ eccleſiæ, et Apoſtolicæ,ſed et ore et corde profiteor panem

et vinum,

& vinum,quæ in altari ponũtur poſt cõſecratio-nẽ,non ſolum ſacramẽtũ, ſed etiam verũ corpus, & ſanguinem domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe.

Deniq; hanc veritatem vniuerſalis eccleſia. (Cuius poſt euangelium nulla maior eſt authoritas) determinauit in concilio generali ſub Innocentio tertio celebrato vt habetur in ca.firmiter, de ſumma trinitate,& fide catholica,vbi dicitur, Vna vero eſt fidelium vniuerſalis eccleſia,extra quam nullus omnino ſaluatur,in qua idem, ipſe Sacerdos eſt,& ſacrificium Ieſus Chriſtus,cuius corpus & ſanguis in Sacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini vere continetur, patet igiẽ manifeſtiſſime tam multiplici Chriſti authoritate, tum omnium ſanctorum patrum ac antiquorum eccleſiæ doctorum teſtimoniis,tum vniuerſalis eccleſiæ determinatione,ſacratiſſimum chriſti corpus & ſanguinem, ſub ſpeciebus panis & vini vere & realiter contineri, Modo ſupereſt, vt figuras veteris Teſtamenti, quibus figuratum eſt hoc ſacramentum, in medium proponamus &c.

Sũma omniũ dictorum.

Tertio principaliter eadem concluſio, quæ licet ex dictis ſit ſufficientiſſime demonſtrata,poterit etiam & his figuris iterum confirmari,Duplici enim, de cauſa ſacramenta præfigurantur, ſcilicet ratione ſuæ dignitatis, & ratione difficultatis, Figura enim atteſtatur dignitatem figurati, Quo enim res dignior, eo magis eam congruit præfigurari, vt ſic præcurrentibus figuris famoſior fieret eius dignitas, Sic quoaliquid difficilius creditur eo magis indiget figurarum ſignificatione, quibus homines aſſuefiant ad credendum. Vnde cum venerabilis eq-

Tertia ratio ex figuris ſumpta.

chariſtia ſit omnium ſacramentorum perfectiſſimum, & digniſsimum, tum quia certius ſignificat aliis ſacramentis, Alia enim certe ſigni gnificant quantum eſt ex ſe, tamen quandoque non habent effectum propter indiſpoſitionem ſuſcipientis, iſtud autem nnnquam caret ſuo ſignificato, ſcilicet præſentia corporis Chriſti. Nec poteſt impediri per malitiam conſecrantis, nec per prauitatem ſuſcipientis, tum quia alia ſacramenta ſignificant gratiam accidentalem & creatam, illud vero ſignificat gratiam ſubſtantialem & increatam, ſcilicet Chriſtum fontem gratiarum, tum quia alia ſacramenta non continent quod ſignificant, quia gratia non eſt formaliter in cæteris ſacramentis, ſed in ſuſcipientibus ea. Iſtud autem in ſe realiter continet gratiam ſubſtantialem, quam ſignificat, Ideo operæprecium fuit pluribus ac multiplicibus figuris eſſe figuratum, & quantum ad materiam & quantum ad contentum, quantumque ad effectum.

Euchariſtiæ ſacramētū omnibus aliis eſt dignius.

De figuris huius ſacramenti.

Gen. 14

Hebr. 7

PRima figura fuit in lege naturæ, ſcilicet oblatio Melchiſedech Regis ſalem, offerentis panem & vinum Abrahæ. Nam vt ait Apoſtolus, Melchiſedech interpretatur rex iuſtitiæ, Melchon etenim ſiue Melchi regem ſignificat, Sedech vero iuſtus, ſiue iuſtitia, & quis eſt verus rex iuſtitiæ niſi Chriſtus qui dicit in Pſalmo. Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, ipſe enim iuſte & recte regis, ac homines iuſtificat.

Secundo Salem interpretatur pax, Melchiſedech autem erat rex Salem, ſic Chriſtus rex pa-

ciſicus pacificans omnia quæ in cœlis & quæ in terris ſunt, de quo Eſaias. Et factus eſt principatus ſuper humerum eius & vocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius. Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis. Tertio Melchiſedech erat ſacerdos ita Chriſtus ſacerdos, ideſt vnctus, de quo Pſal. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſed. Quarto nullibi legitur quando natus eſt Melchiſedech, neq; quando mortuus eſt narratur, & ſic aſſimilatur filio Dei, qui manet Sacerdos in æternum, qui etiam quantum ad diuinitatem eſt ſine principio & fine. Quinto Melchiſedech accepit decimas ab Abraham et benedixit ei, vt in hoc oſtēderet ſe eſſe maioris dignitatis quam Abraham, & ex conſequenti quam omnes alii eius deſcendentes, ſic Chriſtus etiam quantum ad dignitatē dignior eſt omnibus electis, Sexto Melchiſedech obtulit panem & vinum Abrahæ, in quo figurantur omnes electi, ſic Chriſtus in vltima cæna dedit ſuum ſanctiſſimum corpus et ſanguinē ſub ſpecie panis & vini omnibus Apoſtolis in quibus ſignificantur omnes Chriſti fideles, quare, & cætera.

Eſaiæ. 9

Pſal. 109

Similitudines inter Xpm & Melchi.

Secunda figura fuit in lege ſcripta, De agno paſchali, vt clare habetur in libris Exodi. Leuitici, & Numer. Præceperat enim dominus noſter comedi Agnum cum multis conditionibus & cærimoniis, quæ omnia recte figurabant hoc ſacratiſſimum ſacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti. Primo enim quantum ad conditiones agni, qui quidem agnus erat ſine macula. i. ſanus, ita Xp̄s fuit agnus ſine macula peccati, de quo Eſa. tanquam agnus ad occiſionem

Exo. 12. Leui. 23 Num. 28

De cōditiō. agni

Eſaiæ.

Ioan. 1 ducetur. Iohannes quoq; Ecce inquit agnus Dei qui tollit peccata mundi. Item agnus erat maſculus, Chriſtus fortis contra Diabolum, mortem, & mundum, item anniculus, id eſt perfectus, Chriſtus perfectiſſimus, ego ſum alpha et

De tpe. omega. Secũdo quantũ ad tempus. Quartadecima enim Luna Martii comedebatur agnus, Ita eodem tempore chriſtus fecit cænam, deditque ſuum corpus & ſanguinem ad ſacramentaliter et ſpiritualiter comedendum, deinde, Quintadecima luna liberatus fuit populus Iſrael a ſeruitute Aegypti, ſic eodem tempore Chriſtus paſſus eſt per quem liberati ſumus a ſeruitute Diaboli legis & peccati, infernus eſt clauſus, & coelum apertum.

De modo imolãdi. Tertio quantum ad modum immolandi, immolabatque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael, ſic Chriſtus a Sacerdotibus Iudæorum, extrahebaturque totus ſanguis, quo poſtes & ſuperliminaria domus lintebantur, & ſic a percuſſore Angelo liberabantur, Ita corpus Chriſti in cruce oblatum ſuo ſanguine nos liberauit ab Angelo exterminatore, quo ſanguine ſpiritualiter liniuntur corda noſtra, pariter & affectus. Item Angelus tranſibat percutiens omnia primogenita Aegypti, ſic in paſchate percutiuntur omnes mali, & qui indigne ad hoc ſacramentum accedunt. Præterea Agnus eſcoriatur, Chriſtus fuit denudatus, integer aſſatur. Ita Chriſtus in cruce, & demum inſero. Chriſtus etiam in vltima ætate.

De agni mãducatione. Quarto quantum ad comeſtionem parabatur, enim menſa, ſacerdoſque comedebat cum duodecim principibus tribuum, ſic Chriſtus in cœnaculo cum duodecim apoſtolis, Item comedebant

agnum cum lactucis agreſtibus, ſic hoc ſacramentum ſumendum eſt cum pœnitentia, cordis dolore, ac peccatorum amaritudine. Illi cum panis azimis, nos cum mundicia cordis, Item comedebant caput cum pedibus eius & inteſtinis, ſic nos ſumendo ſacramentum totum corpus cum anima & diuinitate ſpirituali ter ſumimus. Quinto quantum ad modum comedendi. Primo enim in præparatione Euangelii ſecundo Accincti renes, ideſt caſti, Tertio baculum tenentes, ideſt fide ſuſtentati. Quarto ſtantes, ſcilicet ſicut peregrini ituri ad patriam. Quinto feſtinanter, ideſt cum feruore ſpiritus. Sexto excluditur ab eſu illius agni incircuncisi, id eſt luxurioſi, forenſes id eſt increduli, Serui ideſt auari, & denique neophiti, id eſt de nouo conuerſi hoc eſt Pueri & ſimplices, qui neſciunt diſcernere inter panem & panem. Qui omnes ſupradicti excludi debent a tam mirabili huius ſacratiſſimi corporis, & ſanguinis Chriſti ſacramentali & ſpirituali manducatione, & cætera.

De modo comedēdi.

Quatuor gnã hominũ excludebantur abeſu agni.

Tertia figura etiam in lege ſcripta fuit Mãna. Ros melleus matutinus, quem pluit dominus filiis Iſrael ad veſcendum, cuius conditiones congruunt huic ineffabili ſacramẽto, Primo.n.Mãna in nocte inuiſibiliter de cœlo deſcendebat. Quid.n.deſignatur per noctem niſi fidei noſtræ ſtatus. Sicut nempe in regno cœlorum nulla eſt obſcuritas tenebroſa, & in inferno nulla poteſt lux apparere, ſic in præſenti peregrinatione, non eſt lux clara deificæ viſionis ſicut in cœlo, nec obſcura tenebræ æternæ dãnationis ſicut in inferno. Sed nocturna fidei lux ſtellarum, & lu-

Exod.16

Prima cõditio Mãnæ.

fecte ignem ſuſtinet deuoti, & feruentis amoris, ſed ſol curioſitatis humanæ & fantaſticæ rationis liqueſcere facit. Sexto præcepit Moſes vt nullus ſeruaret ex eo vſque in mane, qui autem voluerunt reſeruare illud inuenerunt ſcaturire vermibus. Sic hoc ſacramentum reſeruatum ab his qui ad illud volunt accedere ſcatet vermibus. quoniam tales deteriores fiunt, & indurantur. Septimo aliqui cùm ſumma delectatione veſcebantur cibo illo ſapidiſſimo, nonnulli vero murmurantes dicebant, anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Sic hoc ſacratiſſimum ſacramentum ſumentibus diuerſimode ſapit, ſecundum diuerſas diſpoſitiones quas in eis format, vel deſiderium charitatis, vel indeuotio malignitatis, nonnulli enim obſtinati peccatores & præſumptuoſi corpus Chriſti ſumentes nullum ex eo percipiunt guſtum, alii vero quam mirabiliter ob deuotionem & fidem recreantur & conſolantur. Differunt tamen illud Manna & hoc ſacramentum quoniam illud de cœlo, hoc ſuper cælum, illud cœli, hoc domini cœlorum, illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione, cumquis enim hoc religioſe guſtauerit, corruptionem ſentire nõ poterit. Nam Iudæi mãducauerunt Manna in deſerto & mortui ſunt, ſed qui manducat hunc panem viuet in æternum &c.

6. conditio

7. Conditio

Differentia inter figurã & figuratũ

Quarta figura in lege gratiæ fuit ſanguis fluens de chriſti latere. Vñ Au. ſuper illud ad Epheſios, Sacramentum hoc magnũ eſt, ego autem dico in Chriſto & in eccleſia ait. Dormit Adã vt fiat Eua, moritur Chriſtus vt fiat eccleſia,

dormiente Adam fit Eua, de latere dormientis Chriſti percutitur latus, & profluunt ſacramenta quibus formatur eccleſia, Ideo autem magis dicuntur fluxiſſe de latere, quam de pedibus uel manibus propter conuenientiam in ſignificando, quia ſimul profluxit ſanguis & aqua, de mortuo, enim, ſanguis in redemptionis præcium, aqua vero in lauacrum, quæ virtutem ſortiuntur ex morte Chriſti, & ſic clarent figuræ Ideo, & cæt.

Secunda concluſio.

MAxima cum peccatorum contritione, ac conſcientiæ examine, cordiſque affectu, debet quilibet Chriſti fidelis ad hoc mirabile accedere ſacramentum, quoniam letales quodlibet crimen reddit accedentem culpabiriter indignum, Incurrit ue nouum peccatum mortale, Euchariſtiam indigne manducans.

1.Cor.11 Hæc concluſio euidentiſſime patet ex verbis Apoſtoli Pauli ad Corinthios.d. Itaq; quincunque manducauerit panem hunc & biberit, calicem Domini indigne, ideſt quicunq; ſanguinē et corpus domini ſumpſerit indigne reus erit corporis & ſanguinis domini, hoc eſt pænas æternas inde exſoluet, niſi pænitentia digna hoc expiauerit, aliiſq; bonis operibus, Indigne dicit. i. qui aliter myſterium illud celebrat vel ſumit, quā traditum eſt a ſanctis patribus, vel qui nullam differentiam credit inter illud corpus Chriſti & reliquos cibos, vel qui grauioribus criminibus cōmaculatus præſumit illud ſumere. Qui igitur taliter comedit & bibit (ve diximus) indigne illud ſumit, ideoq; pænas inde exſoluet. Apoſtolus aūt exponit quomodo debeamus il-

lud percipere.Probet autem ſcripſum homo & ſic de pane illo edat,id eſt de corpore domini & de calice bibat,id eſt de ſanguine eius,Probet ſe .i.deſcutiat ſe & vtrum dignus ſit necne, & idoneum ſe reddat ne forte vnde alii ſumunt remedium accipiat ille iudicium & damnationẽ , indigne illud percipiẽs.Quemadmodũ Iudas proditor,nam cũ alii Apoſtoli ſumpſiſſent illud terribile ſacramentum ad remedium et ſalutẽ ſuã, ille qui indignus erat tãto myſterio accepit illud ad ſuam perpetuam damnationem. Quia quem Diabolus ante tenebat per ſuggeſtionem & tentationem,poſtea retinuit ad poſſidendũ plenius, vt nihil aliud poſſet cogitare aut facere niſi quod eius volũtas erat.Dicit enim Euãgeliſta, ꝙ poſt bucellã ſtatim introiuit in eum Sathanas.vt malum quod illo inſtigante tractauerat,eo concitãte perficeret,Et ita diabolus facit de aliis indigne ſacramẽtum hoc ſumentibus inde ſequitur Apoſtolus.Qui enim manducat & bibit indigne,ut ſupra diximus iudicium ſibi manducat & bibit id eſt ad damnationem ſuam illud ſumit. non diiudicans corpus domini,hoc eſt non diſcernẽs illud a reliquis cibis,Ex quibus euidenter claret qualiter hic Apoſtolus expreſſime oſtẽdit venerabile Chriſti corpus eſſe vere & realiter in ſacramẽto altaris,Nã ſi aliter eſſet vt zoinglius & Oecolampadius aſſerunt profecto non diceret Pau.Itaꝗ quicunꝗ manducauerit panem hũc, & biberit calicem domini indigne,reus erit corporis & ſanguinis domini & inde. Probet autẽ ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat,qui enim manducat & bibit indigne iudicium ſibi manducat & bibit nõ diiudicãs cor

Nota de indignè ſumantib. Chriſti corpus.

SECVNDVS TRACTATVS DE EVCHARIſtiæ Sacramēto pro catholicis in quo quatuor eius explicantur cauſæ.

De cauſis efficientib. huius ſacramenti.

DVAE CAVSAE EFFIciētes vere et realiter concurrunt ad conficiendū hoc ſacramētū, prima eſt Ieſus chriſtus æterni patris filius verus & ſummus ſacerdos ſeipſum in ara crucis ſecundū aſſumptā noſtræ mortalitatis ſubſtātiā in humanæ redemptionis præciū imolaturus, vt tanti muneris iugis in nobis maneret memoria. Ac pro nobis qui quotidie peccādo labimur quotidie myſtice immolaretur, corpus ſuum in cibū et ſanguinē in potū innouiſſima cœna tradidit ſub Eucharistiæ ſacramēto, dū accepto pane gratias egit, fregit deditq; diſcipulis ſuis dicens. Hoc eſt corpus meū q̄ pro vobis tradetur, ornauitq; eos ſacerdotes, tradidit quoq; eis poteſtatē ſimiliter faciendi cum ſubdit. Hoc facite in meam cōmemorationem, & vt oſtenderet hoc ſacramentum in eccleſia vſq; in finem permanſurum in paſſionis ſuæ memoriā, admixit. Quotieſcunq; panē hunc manducabitis & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis donec veniat. ſ. ad iudiciū. Vnde tandiu durabit eccleſia militans, & in ea Euchariſtia Quomodo autem hunc panē manducare poſſent & calicē bibere niſi ipſum poſſent

Prima efficiēs cauſa Chriſtus.

Optia rō aduerſus hæreticos

ſat figura,adueniente veritate,& vmbra accedē te luce. Cum igitur agnus paſchalis,magis figu-ret et ſignificet Chriſti corpus, quam panis azimus,cur non dixit Chriſtus de ipſo agno. Hoc eſt,id eſt hoc ſignificat corpus meum,) Sicut de pane vos hæretici dicitis.) Item ſi verba chriſti ſecundum veſtram impietatem, & ignorantiam ſunt ita nequiter interpretanda, hoc eſt, id eſt hoc ſignificat corpus meum, ita pari ratione illa alia verba,quæ dixit chriſtus in euangelio Ioā. 1. Ego ſum paſtor bonus poterunt ſic exponi.i. Ego ſignificabo bonum paſtorem, & ſic chriſtus non erit verus paſtor, ſecundum veſtram turpiſſimam interpretationem,ſic inſuper eodem modo cum dixit.Ego principium qui loquor vobis. i.ſignifico principium,et ita de aliis multis. O igitur nephandiſſimum tale,& abominale hæreticorum genus miror quod non aperiatur terra,& abſorbeat eos ſicut Dathan et Abiron, vt deſcendant ad infernum viuentes niſi o vtinam conuertantur & veritatem agnoſcant,quod deus ſua pietate permittat.

Author hic loqt Lutheranos

Vt autem ſciatur quando verba chriſti figurate intelligenda ſunt, vel proprie, ſeruanda eſt regula beati Auguſtini in libro. 83. quæſtionum quæſt. lxix. non longe a principio, Solent inquit circunſtantiæ ſcripturæ illuminare ſententiam, cum ea quæ circa ſcripturam ſunt præſentē quæſtionem contingentia diligenti diſcuſſione tractantur &c.

Optima regula ꝓ ſcripturarum.

Vniuerſaliter enim intellectus verborum chriſti.an loquatur figuratiue an non, colligi poteſt ex præcedentibus vel ſequentibus ibidem, vel ex aliis ſcripturæ locis. vnde cum chriſtus ait.

Ego ſum vitis vera ſubiunxit. et vos palmites, Intelligē.
conſtat autem quod diſcipuli non erant palmites naturalis vitis, ſed dumtaxat ſpiritualis, ſic dicti propter quandam ſimilitudinem repertam in vtriſque. Nam quemadmodum palmites veri trahunt originem ex vite, qua eſt ipſis viuendi principium, vt fructus afferant carpentibus, Ita et diſcipuli ſpiritualem uitam a christo ſpiritualis uitæ principio et origene receperūt. et multos fructus vitæ perennis per ſuas operoſas prædicationes attulerunt; Cum autem dixerat, hoc eſt corpus meum, immediate ſubdit, quod pro uobis tradetur, Et iterum cum dixiſſet, hic eſt ſanguis meus addit. qui pro multis effundetur, ut dicit Matthæus, Per quæ manifeſte ſignificat, ſe non locutum fuiſſe de corpore ſuo figuratiue cū dixerat hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus; Sed de corpore illo, quod tradendum erat in mortem pro ſalute generis humani, et ſanguine ex eodem corpore fundendo. Ad hoc etiam conducunt dicta Auguſt. Vbi ſupra quæſt. eadem diſt. hoc autem corpus morti traditum, uerum corpus chriſti fuit, qui uere corpore ſuo naturali crucifixus eſt, et ſanguis in cruce fuſus, uerus chriſti ſanguis fuiſſe a nullo fideli dubitatur. Patet inſuper hoc idem ex diffuſa prædicatione huius ſacramenti, Caro mea uere eſt cibus et ſanguis meus uere eſt potus, et panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi uita et cætera quæ ibi habentur de quibus ſatis dictum eſt ſupra, Nec unquam aliquis hominum hoc prædicare præſumpſiſſet niſi chriſtus qui ueritas eſt hoc primum docuiſſet, dum accipiens panem fregit, et dixit, Accipite et co-

hic mani feſtaē ue ra uerbo rū xpi in telligētia

Cōfirma tur p Au guſti.

Ioan. 6

medite, Hoc eſt corpus meum. Sic quoque Chriſto locutum fuiſſe, & hanc fuiſſe eius mentē ſancti patres, ſcripturæ ſacræ expoſitores, vita et doctrina probatiſſimi, nos ſcriptis ſuis multipliciter docuerunt. inter quos principalis fuit Auguſtinus. Et alii quamplures, vt Euſebius, Leo Papa in ſinodo Romano, hilarius Papa, Item beatus Hieronymus, Ambroſius, Gregorius. Chriſoſtomus, Baſilius. Quorum per plures ſententias, Gratianus colligit de conſecrat. diſt. inc. ſecunda, quas recenſere, cauſa breuitatis omitto igitur & cætera.

Cōfirmatur diuerſorū patrū authoritatibus.

Præterea Innocentius inde officio miſſæ aduerſatur zuinglio & Oecolampedio modernioribus hæreticis dicens, Cum ſacerdos illa verba Chriſti pronunciat, hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix meus, panis & vinum in corpus et ſanguinem conuertuntur, illa verbi virtute, qua verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. qua dixit & facta ſunt, mandauit et creata ſunt vniuerſa, Ego igitur qui vitam æternam habere deſidero carnem Chriſti veraciter comedo, & ſanguinem eius veraciter bibo, Illam vtique carnem quam traxit de virgine, et ſanguinem quem effudit in cruce, Ego corde et ore confiteor ipſum dominum Ieſum Chriſtum in hoc ſacramento manduco fretus authoritate ipſius domini. & cætera.

Proinde aduerſus hos pernicioſos hæreticos valet illa confeſſio Berengarii facta in generali cōcilio Nicolao Papa præſidente. Et habetur in capitulo. Ego Berengarius, de cōſecrat. diſtin. 2. qua ait. Conſentio ſanctæ Romanæ eccleſiæ, et Apoſtolicæ, ſed et ore et corde profiteor panem

et vinum,

& vinum,quæ in altari ponũtur poſt cõſecratio‐nẽ,non ſolum ſacramẽtũ, ſed etiam verũ corpus, & ſanguinem domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe.

Deniq; hanc veritatem vniuerſalis eccleſia. (Cuius poſt euangelium nulla maior eſt authoritas) determinauit in concilio generali ſub Innocentio tertio celebrato vt habetur in ca.firmiter, de ſumma trinitate,& fide catholica,vbi dicitur, Vna vero eſt fidelium vniuerſalis eccleſia,extra quam nullus omnino ſaluatur,in qua idem , ipſe Sacerdos eſt,& ſacrificium Ieſus Chriſtus,cuius corpus & ſanguis in Sacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini vere continetur, patet igit manifeſtiſſime tam multiplici Chriſti authoritate , tum omnium ſanctorum patrum ac antiquorum eccleſiæ doctorum teſtimoniis,tum vniuerſalis eccleſiæ determinatione,ſacratiſſimum chriſti corpus & ſanguinem, ſub ſpeciebus panis & vini vere & realiter contineri, Modo ſupereſt , vt figuras veteris Teſtamenti , quibus figuratum eſt hoc ſacramentum , in medium proponamus &c. Sũma omniũ dictorum.

Tertio principaliter eadem concluſio , quæ licet ex dictis ſit ſufficientiſſime demonſtrata,poterit etiam & his figuris iterum confirmari,Duplici enim , de cauſa ſacramenta præfigurantur , ſcilicet ratione ſuæ dignitatis, & ratione difficultatis , Figura enim atteſtatur dignitatem figurati , Quo enim res dignior , eo magis eam congruit præfigurari , vt ſic præcurrentibus figuris famoſior fieret eius dignitas, Sic quo aliquid difficilius creditur eo magis indiget figurarum ſignificatione , quibus homines aſſueſiant ad credendum . Vnde cum venerabilis eu‐ Tertia ratio ex figuris ſumpta.

chariſtia ſit omnium ſacramentorum perfectiſſimum, & digniſſimum, tum quia certius ſignificat aliis ſacramentis, Alia enim certe ſignificant quantum eſt ex ſe, tamen quandoque non habent effectum propter indiſpoſitionem ſuſcipientis, iſtud autem nunquam caret ſuo ſignificato, ſcilicet præſentia corporis Christi. Nec poteſt impediri per malitiam conſecrantis, nec per prauitatem ſuſcipientis, tum quia alia ſacramenta ſignificant gratiam accidentalem & creatam, illud vero ſignificat gratiam ſubſtantialem & increatam, ſcilicet Chriſtum fontem gratiarum, tum quia alia ſacramenta non continent quod ſignificant, quia gratia non eſt formaliter in cæteris ſacramentis, ſed in ſuſcipientibus ea. Iſtud autem in ſe realiter continet gratiam ſubſtantialem, quam ſignificat, Ideo operæprecium fuit pluribus ac multiplicibus figuris eſſe figuratum, & quantum ad materiam & quantum ad contentum, quantumque ad effectum.

Euchariſtiæ ſacramētū omnibus aliis eſt dignius.

De figuris huius ſacramenti.

Gen. 14

Hebr. 7

PRima figura fuit in lege naturæ, ſcilicet oblatio Melchiſedech Regis ſalem, offerentis panem & vinum Abrahæ. Nam vt ait Apoſtolus, Melchiſedech interpretatur rex iuſtitiæ, Melchon etenim ſiue Melchi regem ſignificat, Sedech vero iuſtus, ſiue iuſtitia, & quis eſt verus rex iuſtitiæ niſi Chriſtus qui dicit in Pſalmo. Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, ipſe enim iuſte & recte regis, ac homines iuſtificat.

Secundo Salem interpretatur pax, Melchiſedech autem erat rex Salem, ſic Chriſtus rex pa-

cificus pacificans omnia quæ in cœlis & quæ in terris ſunt, de quo Eſaias. Et factus eſt principatus ſuper humerum eius & vocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius. Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis. Tertio Melchiſedech erat ſacerdos ita Chriſtus ſacerdos, ideſt vnctus, de quo Pſal. Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſed. Quarto nullibi legitur quando natus eſt Melchiſedech, necq; quando mortuus eſt narratur, & ſic aſſimilatur filio Dei, qui manet Sacerdos in æternum, qui etiam quantum ad diuinitatem eſt ſine principio & fine. Quinto Melchiſedech accepit decimas ab Abraham et benedixit ei, vt in hoc oſtẽderet ſe eſſe maioris dignitatis quam Abraham, & ex conſequenti quam omnes alii eius deſcendentes, ſic Chriſtus etiam quantum ad dignitatẽ dignior eſt omnibus electis, Sexto Melchiſedech obtulit panem & vinum Abrahæ, in quo figurantur omnes electi, ſic Chriſtus in vltima cæna dedit ſuum ſanctiſſimum corpus et ſanguinẽ ſub ſpecie panis & vini omnibus Apoſtolis in quibus ſignificantur omnes Chriſti fideles, quare, & cætera.

Eſaiæ. 9

Pſal. 109

Similitudines inter Xpm & Melchi.

Secunda figura fuit in lege ſcripta, De agnō paſchali, vt clare habetur in libris Exodi. Leuitici, & Numer, Præceperat enim dominus nōſter comedi Agnum cum multis conditionibus & cærimoniis, quæ omnia recte figurabant hoc ſacratiſſimum ſacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti. Primo enim quantum ad conditiones agni, qui quidem agnus erat ſine macula. i. ſanus, ita Xp̄s fuit agnus ſine macula peccati, de quo Eſa. tanquam agnus ad occiſionem

Exo. 12.

Leui. 23

Num. 28

De cōditiōi. agni

Eſaiæ.

Ioan. 1. ducetur. Iohannes quoq;, Ecce inquit agnus Dei qui tollit peccata mundi. Item agnus erat maſculus, Chriſtus fortis contra Diabolum, mortem, & mundum. Item anniculus, id eſt perfectus, Chriſtus perfectiſſimus, ego ſum alpha et

De tpe. omega. Secũdo quantũ ad tempus. Quartadecima enim Luna Martii comedebatur agnus, Ita eodem tempore chriſtus fecit cœnam, deditque ſuum corpus & ſanguinem ad ſacramentaliter et ſpiritualiter comedendum, deinde, Quintadecima luna liberatus fuit populus Iſrael a ſeruitute Aegypti, ſic eodem tempore Chriſtus paſſus eſt per quem liberati ſumus a ſeruitute Diaboli legis & peccati, infernus eſt clauſus, & cœ-

De modo imolãdi. lum apertum. Tertio quantum ad modum immolandi, immolabatque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael, ſic Chriſtus a Sacerdotibus Iudæorum, extrahebaturque totus ſanguis, quo poſtes & ſuperliminaria domus linebantur, & ſic a percuſſore Angelo liberabantur, Ita corpus Chriſti in cruce oblatum ſuo ſanguine nos liberauit ab Angelo exterminatore, quo ſanguine ſpiritualiter liniuntur corda noſtra, pariter & affectus. Item Angelus tranſibat percutiens omnia primogenita Aegypti, ſic in paſchate percutiuntur omnes mali, & qui indigne ad hoc ſacramentum accedunt. Præterea Agnus eſcoriatur, Chriſtus fuit denudatus, integer aſſatur. Ita Chriſtus in cruce, & demum inſe-

De agni mãducatione. ro. Chriſtus etiam in vltima ætate. Quarto quantum ad comeſtionem parabatur, enim menſa, ſacerdoſque comedebat cum duodecim principibus tribuum, ſic Chriſtus in cœnaculo cum duodecim apoſtolis, Item comedebant

agnum cum lactucis agreſtibus, ſic hoc ſacramentum ſumendum eſt cum pœnitentia, cordis dolore, ac peccatorum amaritudine. Illi cum panis azimis, nos cum mundicia cordis. Item comedebant caput cum pedibus eius & inteſtinis, ſic nos ſumendo ſacramentum totum corpus cum anima & diuinitate ſpiritualiter ſumimus. Quinto quantum ad modum comedendi. Primo enim in præparatione Euangelii ſecundo Accincti renes, ideſt caſti, Tertio baculum tenentes, ideſt fide ſuſtentati. Quarto ſtantes, ſcilicet ſicut peregrini ituri ad patriam. Quinto feſtinanter, ideſt cum feruore ſpiritus. Sexto excluditur ab eſu illius agni incircunciſi, id eſt luxurioſi, forenſes id eſt increduli, Serui ideſt auari, & denique neophiti, id eſt de nouo conuerſi hoc eſt Pueri & ſimplices, qui neſciunt diſcernere inter panem & panem. Qui omnes ſupradicti excludi debent a tam mirabili huius ſacratiſſimi corporis, & ſanguinis Chriſti ſacramentali & ſpirituali manducatione, & cætera.

De modo comedēdi.

Quatuor gñã hominũ excludebantur ab eſu agni.

Tertia figura etiam in lege ſcripta fuit Mãna ſ. Ros melleus matutinus, quem pluit dominus filiis Iſrael ad veſcendum, cuius conditiones conueniunt huic ineffabili ſacramēto, Primo.n. Mãna in nocte inuiſibiliter de cœlo deſcendebat. Quid.n. deſignatur per noctem niſi fidei noſtræ ſtatus. Sicut nempe in regno cœlorum nulla eſt obſcuritas tenebroſa, & in inferno nulla poteſt lux apparere, ſic in præſenti peregrinatione, non eſt lux clara deificæ viſionis ſicut in cœlo, nec obſcura tenebræ æternæ dãnationis ſicut in inferno. Sed nocturna fidei lux ſtellarum, & lu-

Exod. 16

Prima cõditio Mãnæ.

fecte ignem ſuſtinet deuoti, & feruentis amoris, ſed ſol curioſitatis humanæ & fantaſticæ rationis liqueſcere facit. Sexto præcepit Moſes vt nullus ſeruaret ex eo vſque in mane, qui autem voluerunt reſeruare illud inuenerunt ſcaturire vermibus. Sic hoc ſacramentum reſeruatum ab his qui ad illud volunt accedere ſcatet vermibus. quoniam tales deteriores fiunt, & indurantur. Septimo aliqui cum ſumma delectatione veſcebantur cibo illo ſapidiſſimo, nonnulli vero murmurantes dicebant, anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Sic hoc ſacratiſſimum ſacramentum ſumentibus diuerſimode ſapit, ſecundum diuerſas diſpoſitiones quas in eis format, vel deſiderium charitatis, vel indeuotio malignitatis, nonnulli enim obſtinati peccatores & præſumptuoſi corpus Chriſti ſumentes nullum ex eo percipiunt guſtum, alii vero quam mirabiliter ob deuotionem & fidem recreantur & conſolantur. Differunt tamen illud Manna & hoc ſacramentum quoniam illud de cœlo, hoc ſuper cælum, illud cœli, hoc domini cœlorum, illud corruptioni obnoxium, ſi in diem alterum ſeruaretur, hoc alienum ab omni corruptione, cumquis enim hoc religioſe guſtauerit, corruptionem ſentire nõ poterit. Nam Iudæi mãducauerunt Manna in deſerto & mortui ſunt, ſed qui manducat hunc panem viuet in æternum &c.

6. conditio

7. Conditio

Differentia inter figurã & figuratũ

Quarta figura in lege gratiæ fuit ſanguis fluens de chriſti latere. Vñ Au. ſuper illud ad Epheſios, Sacramentum hoc magnũ eſt, ego autem dico in Chriſto & in eccleſia ait. Dormit Adã vt fiat Eua, moritur Chriſtus vt fiat eccleſia,

dormiente Adam fit Eua, de latere dormientis Chriſti percutitur latus, & profluunt ſacramenta quibus formatur eccleſia, Ideo autem magis dicuntur fluxiſſe de latere, quam de pedibus uel manibus propter conuenientiam in ſignificando, quia ſimul profluxit ſanguis & aqua, de mortuo enim, ſanguis in redemptionis præcium, aqua vero in lauacrum, quæ virtutem ſortiuntur ex morte Chriſti, & ſic clarent figuræ Ideo, & cæt.

Secunda concluſio.

MAxima cum peccatorum contritione, ac conſcientiæ examine, cordiſque affectu, debet quilibet Chriſti fidelis ad hoc mirabile accedere ſacramentum, quoniam letales quodlibet crimen reddit accedentem culpabiriter indignum, Incurrit ue nouum peccatum mortale, Euchariſtiam indigne manducans.

1.Cor.11 Hæc concluſio euidentiſſime patet ex verbis Apoſtoli Pauli ad Corinthios.d. Itaq; quincunque manducauerit panem hunc & biberit, calicem Domini indigne, ideſt quicunq; ſanguinē et corpus domini ſumpſerit indigne reus erit corporis & ſanguinis domini, hoc eſt pænas æternas inde exſoluet, niſi pænitentia digna hoc expiauerit, aliiſq; bonis operibus, Indigne dicit.i. qui aliter myſterium illud celebrat vel ſumit, quā traditum eſt a ſanctis patribus, vel qui nullam differentiam credit inter illud corpus Chriſti & reliquos cibos, vel qui grauioribus criminibus cōmaculatus præſumit illud ſumere. Qui igitur taliter comedit & bibit (vt diximus) indigne illud ſumit, ideoq; pænas inde exſoluet, Apoſtolus aūt exponit quomodo debeamus il-

lud percipere. Probet autem ſcripſum homo & ſic de pane illo edat, id eſt de corpore domini & de calice bibat, id eſt de ſanguine eius, Probet ſe .i. deſcutiat ſe & vtrum dignus ſit necne, & idoneum ſe reddat ne forte vnde alii ſumunt remedium accipiat ille iudicium & damnationē, indigne illud percipiēs. Quemadmodū Iudas proditor, nam cū alii Apoſtoli ſumpſiſſent illud terribile ſacramentum ad remedium et ſalutē ſuā, ille qui indignus erat tāto myſterio accepit illud ad ſuam perpetuam damnationem. Quia quem Diabolus ante tenebat per ſuggeſtionem & tentationem, poſtea retinuit ad poſſidendū plenius, vt nihil aliud poſſet cogitare aut facere niſi quod eius volūtas erat. Dicit enim Euāgeliſta, ꝙ poſt bucellā ſtatim introiuit in eum Sathanas, vt malum quod illo inſtigante tractauerat, eo concitāte perficeret, Et ita diabolus facit de aliis indigne ſacramētum hoc ſumentibus inde ſequitur Apoſtolus. Qui enim manducat & bibit indigne, ut ſupra diximus iudicium ſibi manducat & bibit id eſt ad damnationem ſuam illud ſumit, non diiudicans corpus domini, hoc eſt non diſcernēs illud a reliquis cibis, Ex quibus euidenter claret qualiter hic Apoſtolus expreſſime oſtēdit venerabile Chriſti corpus eſſe vere & realiter in ſacramēto altaris, Nā ſi aliter eſſet vt zoinglius & Oecolampadius aſſerunt profecto non diceret Pau. Itaqꝫ quicunqꝫ manducauerit panem hūc, & biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini & inde. Probet autē ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne iudicium ſibi manducat & bibit nō diiudicās cor

Nota de indignē ſumantib. Chriſti corpus.

Hic concluditur ꝓpoſitū.

pus domini &c. Cum timore igitur & tremore, debemus accedere ad illud mirabile Sacramentum, vt ſciat mens reuerentiam ſe debere præſtare ei ad cuius corpus ſumendum accedit, quare &c.

Et ſi dicas, quibus præparationibus ſe homo præparare debet ad digne ſumendum hoc ſanctiſſimum Chriſti corpus, & ſanguinem, Reſpondeo, quod his præparationibus (myſtice tamen, & ſpiritualiter intellectis) quibus ex diuino præcepto ſe præparauit populus Iſrael, ad legem Dei ſuſcipiendam, vt in Exodo. legitur libro. Primo exire de Aegipto id eſt per veram cordis contritionem exire de ſeruitute Diaboli, & peccati. Secundo ire in deſertum Sinai, hoc eſt in ſtatum pœnitentiæ ingredi, & tentationū. Tertio memorare beneficia Dei, vt ibidem habetur id eſt gratias reddere Deo ſcilicet pro creatione, redemptione, aliiſqꝫ innumeris beneficiis. Quarto ſe ſanctificare Deo, hoc eſt ſe dedicare deo, omniaqꝫ ad Dei laudē operari. Quinto lauare veſtimēta. i. bona opa, ut. ſ. ſint in grā, et principaliter propter vltimum finē operata. Sexto ſe abſtinere per triduum ab vxoribus, hoc eſt tam in iuuentute, quam ſenectute non minus quā in decrepitate, caſtitatē mentis & corporis ſeruare. Septimo tertia die ire ad mōtē ſinai. i. poſt cōtritionē, cōfeſſionē, ac ſatisfactionē, ire ad diuinarū rerꝫ cōtēplationē, tū maxime ad huius diuiniſſ. ſacramēti deuotā cōſideratio nē, cū magna lachrymarū copia, ac cordis humilitate d. Domine nō ſum dignus, vt intres ſub. &c. Quib. habitis, poterit quilibet ſacramentaliter, & ſpiritualiter, illud manducare corpus, & ſanguinem bibere, &c.

Exod. 20

Quomodo ſe ꝓparare debet homo vt digne ſumat chriſti corpus.

SECVNDVS TRACTATVS DE EVCHARIſtiæ Sacramēto pro catholicis in quo quatuor eius explicantur cauſæ.

De cauſis efficientib. huius ſacramenti.

QVAE CAVSAE EFFIciētes vere et realiter concurrunt ad conficiendū hoc ſacramētū, prima eſt Ieſus chriſtus æterni patris filius verus & ſummus ſacerdos ſeipſum in ara crucis ſecundū aſſumptā noſtræ mortalitatis ſubſtātiā in humanæ redemptionis præciū imolaturus, vt tanti muneris iugis in nobis maneret memoria. Ac pro nobis qui quotidie peccādo labimur quotidie myſtice immolaretur, corpus ſuum in cibū et ſanguinē in potū innouiſſima cœna tradidit ſub Euchariſtiæ ſacramēto, dū accepto pane gratias egit, fregit deditq; diſcipulis ſuis dicens. Hoc eſt corpus meū ꝙ pro vobis tradetur, ornauitq; eos ſacerdotes, tradidit quoq; eis poteſtatē ſimiliter faciendi cum ſubdit. Hoc facite in meam cōmemorationem, & vt oſtenderet hoc ſacramentum in eccleſia vſq; in finem permanſurum in paſſionis ſuæ memoriā, admixit. Quotieſcunq; panē hunc manducabitis & calicem bibetis, mortem domini annuntiabitis donec veniat. ſ. ad iudiciū. Vnde tandiu durabit eccleſia militans, & in ea Euchariſtia Quomodo autem hunc panē manducare poſſent & calicē bibere niſi ipſum poſſent

Prima efficiēs cauſa Chriſtus.

continue Sacerdotes conſecrare. cuius oppoſitũ nonnulli Lutheranorum aduerſus veritatem im pie fatentur &c.

Cauſa inſtrumẽtalis ſacramenti ſacerdos.

Sacerdos vero quilibet rite ordinatur cauſa eſt inſtrumẽtalis huius tãti ſacramẽti,effectiueq; cõcurrit conſecrãdo,quæ quidem operatio conſecrandi omniũ nobiliſſima eſt in Eccleſia militanti, propter quam merito ſacerdotiũ venit extollendũ,cuius dignitas eximia nullis valet verborum põpis explicari,quoniã eſt linguas vincit oratorum diſertiſſimas,& culmen ingenii cuiuſlibet creaturæ,de qua ſacerdotum admirabili dignitate aliqua in præſentiarum ſunt dicenda.

Ambro.

Ambro enim in ſuo paſtorali ait.Honor fratres & ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit cõparationibus adæquari.Si regum fulgori cõpares et principiũ diademati longe erit inferius,quaſi plũbi metallum, ad auri fulgorem compares, &c.

Optimus authori. diſcurſus pro ſacerdotũ dignitate.

Quare reſpiciens ego cœlum conſidero pulchritudinem ſtellarum quarum vna pulchrior eſt altera, nulla tamẽ illarũ eſt de ſua natura lucida. at omnes recipiunt lumen a ſole,qui merito maior & mobilior appellatur. Secũdo aſpicio aurã auibus ornatam,quibus Aquila, vt nobilior & velut regina præſidet. Tertio intueor aquam piſcib.plenam inter quos cetus principatum tenet. Reſpicio inſuper terram diuerſis animalibus ornatam,inter quæ Leo caput eſt,& rex. Proinde eandem conſpicio terram, variis herbis & arboribus cõſcitam quarum una maiorem altera uirtutem habet.Item in viſceribus terræ conſidero diuerſa metallorum genera,vtpote Aurum Argentum. Plumbum. Sãnum,inter quæ nobilius eſt Aurum, Rurſus animaduerto erga omnium

pulchritudinem angelorum quorum Seraphin excellenriores apparent. Deniq; conſydero omnes mundi ſtatus, ac hominum dignitates, puta, Imperatores, Reges, Duces, Principes, et Cardinales. at Sacerdotes ſcripturarum teſtimoniis, hos cunctos eximia dignitate præcellere video. Nam cum duæ ſint dignitates ſcilicet ſacerdotalis dignitas, & Imperialis. Illa enim Sacerdotalis excedit Imperialem ſicut anima corpus, ſunt enim duo luminaria magna, ſed vnum eſt luminare maius quod præeſt diei id eſt bonis ſpiritualibus. aliud vero luminare minus, quod præeſt nocti id eſt tẽporalibus bonis. Et licet cunctos natura homines æquales, & nulla graduum alteritate diſpares ꝑduxerit, diſponendarum tamen rerum ſuſceptũ miniſterium hos & illos cæteris prætulit, et præfecit, quo fit, vt tanto clericalis æminentia terrenos ſuperet principatus quanto animabus corpora, perpetuis tranſitoria, terrena cœleſtibus ſuperantur, Sed quid opus eſt terrenis comparationibus, cum ad ſacerdotii authoritatem Angeli cœlorum ciues non audeant aſpirare, cui namq; Angelorum aliquando dixit deus. Tibi dabo claues Regni cœlorum. ad illos autem. Accipite ſpiritum ſanctum. quorum remiſeritis peccata. &c. Et quod lõge maius eſt. Hoc facite in meam cõmemorationem. Mirantur deniq;, aſſiſtunt et terrentur. Nam virtus, et potentia ſacerdotalis ſuperat potentiam Naturæ, Angelorũ et Dæmonum. Natura enim ſua virtute vnam naturam mutat in alteram, Sacerdos autem virtute verborum trãſmutat panem in corpus Chriſti. Natura etiam ſucceſſiue tranſmutat, Sacerdos vero in inſtanti, Secundo virtus Sacerdotalis antecellit Angelorum

Author hic ex ſcripturis oñdit ſacerdotũ excellentiã ſup alios

potentiam,quia licet angeli moueant orbes & ſemper aſſiſtant coram domino,Sacerdos tamen virtute verborum mouet Chriſtum de cœlo cū multitudine angelorum. Tertio ſuperat potētiā dæmonum,de qua Iob,non eſt poteſtas ſuper ter tam quæ comparetur ei ſcilicet diabolo.Iohānes quoq;,Væ terræ & mari,quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam, maior eſt tamen Sacerdotis poteſtas,dæmon enim ſua iniquitate præparat mala,et vitia in mūdo, at Sacerdos vir tute clauium remittit peccata, Dæmon tandem claudit cœlū peccatorib. Sacerdos vero ſacramē ta eccleſiæ miniſtrando aperit illud,quoniam ei datæ ſunt claues regni cœlorum. Præterea vt ēt ait Grego.4.Dialogorum Regina mundi domi-na,licet in gratiæ plenitudine creaturas ſupergre diatur vniuerſas hierarchis tamen cedit eccleſiæ in commiſſi miſterii executione.Illa nēpe prola-tis.8.verbulis cōcepit dei filiū et mūdi redēptorē mortalē tū atq; paſſibilem mundo ædidit ſalua-torem.At ſacerdotes conſecratione diuina eun-dē cœli terræque principē in ſacramento veriſſi me cōtētū,impaſſibilē glorioſumque cōtractant victorem mortis et baratri deſtructorem,&c.

Apoc.12

De cōſec. diſt.2

Attēdite ergo O ſacerdotes veri Salomonis pin cernæ Ieſu Chriſti camerarii atque diſpenſatores miniſteriorū Dei. Attendite in quo gradu et di-gnitate eſtis cōſtituti,exclamat enim diuus Gre go.de hac veſtra dignitate generoſa.O inquit ve neranda ſacerdotum dignitas, in quorum mani-bus velut in vtero virginis filius dei incarnat, O ſacrum et cœleſtē myſterium, quod per vos pater et filius et ſpiritus ſanctus operatur vno eo demque momēto idem deus qui præſidet in cœ-

Grego.

Erigite aures hic ſacerdo.

lis in manibus veſtris eſt in altari ſacramento. Super hoc quidem tam inſigni priuilegio ſtupet cœlum, miratur terra, veretur homo, horret infernus contremiſcit diabolus. veneratur quampluri mum angelica celſitudo, et melliflus Bernardus. O venerabilis ſanctitudo manuum, O fœlix exercitium, O vere mundi gaudium, cum Chriſtus tractat Chriſtum, ſacerdos Dei filium, cui ſunt deliciæ eſſe cum filiis hominum, quis vnquam vidit talia, quis huic vidit ſimilia, &c. hanc inſuper ſtupendam ſacerdotii dignitatem, ſcriptura ſacra non valens vnius nominis ſignificatione exprimere. Hos nunc reges, nunc angelos, nunc Deos, crebrius appellauit, Reges q̃dē ut Iohã. in Apo. Fecit nos regnum et ſacerdotes Deo patri ſuo, Petrus quoque, Vos eſtis genus lectum Regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, quæ quidem verba licet de omnibus Chriſtianis ſint dicta (vt alibi oſtenſum eſt) principalius tamen ad ſacerdotes referuntur. Angelos vero nominat Malachias dicens. Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſciẽtiã, et ſequitur, quia angelus domini exercituum eſt. Deos autem Exodus appellat. d. Ad Deos vtriuſque cauſa peruenıet id eſt ad ſacerdotes. Nominantur et aliis nominibus. Nam dicuntur clerici, appellantur ſacerdotes, vocantur et præsbyteri. Clerici nãque a ſorte dicuntur. Nã cleros Græce, ſors latine ſonat. Vnde primum ab apoſtolis conſecratum legimus ſorte electum. Ideoque omnes Clerici dicuntur. Hic enim fuit Beatus Matthias apoſtolus qui ſorte electus eſt cũ. xi. apoſtolis. Et dederũt ſortes, et cecidit ſors ſup Matth. dicti ergo ſunt clerici. i. de ſorte dñi. Itẽ, nominãtur præsbyteri, quaſi ſeniores, p̃sby.

Bernar.

Apoc. 1

1. Petri. 2

Malach. 2

Exo. 22

Actuũ. 1

2. ſacerdotũ appellati.

ter nempe græce latine ſenior interpretatur. Dicuntur autem ſeniores, non annorũ ætate, ſed mo
Sapien. 4 rum qualitate, ſicut ſcriptum eſt. Senectus vene
Prouer. 16 rabilis eſt, non diuturna, nec annorum numero cõputata. Cani. n. ſunt ſenſus hominum, et ætas ſenectutis vita immaculata, Et iterum corona dignitatis ſenectus, quæ in viis iuſtitiæ reperietur In ſenibus ſiquidem maior eſt animi tranquillitas maior morum honeſtas, maior animi religio, maior corporis caſtitas. Vnde beatus Hieron. de Clericis ait, clamat veſtis clericalis animæ honeſtatem, clamat ſtatus puritatẽ, clamat cultus caſtitatem, clamat profeſſio religionem, clamat officium deuotionem, clamat ſtudium contemplationem, Debent igitur præsbiteri morum prudẽ

3. Præſbyterorũ appellatio.

tia et conuerſationis maturitate præcellere in populo. Appellantur inſuper et ſacerdotes id eſt ſacra miniſtrantes ſeu dantes. Solis enim ſacerdotibus ratione officii ineſt ſacrorum ſacramẽtorum

Vnde dicũtur ſacerdotes.

miniſtrandi poteſtas vel ſacerdotes quaſi ſacra dicentes, quia verbum Dei prædicare habent, horas dicere, miſſas celebrare, vel ſacerdotes quaſi ſacra conficientes, conficiunt namq; ſacratiſſimũ Chriſti corpus &c.

Differentia inter Sacerdotes Antiquæ et nouæ legis.

EX præmiſſis igitur multæ elici poſſunt dignitates et præeminentiæ euangelici Sacerdotis ſuper Sacerdotem Moſaycæ legis, quoniam excellit in benignitate electionis ſolemnitate conſecrationis, nobilitate ordinis, precioſitate operis, ſingularitate nutritionis, poteſtate regiminis, Differentiæ itaq; Sacerdotiũ antiquæ et nouæ legis poſſunt ex his quæ ſequuntur pul-

cherrimæ

cherrimæ haberi.

Olim de vna tribu tantum, ſ. leuitica conſecrabãtur ſacerdotes. Modo ſub lege Chriſti ex oĩ natione q̃ ſub cœlo eſt in ſacerdotiũ aſſumũt, dicẽte Iacobo. Nolite in perſonatum acceptione habere fidem domini noſtri Ieſu Chriſti. Exo. 28 Prima differentia. Iacobi. 2

Dunc fundebatur oleũ ſup eorũ capita, ſanctificabãtur manus, dextera quoq; auriculæ pollicis et pedis hoſtiarũ ſanguine liniebãtur. Hodie in ſacerdotis euangelici conſecratione non materialẽ oleum funditur ſuper capita ordinandorũ, nec manus arietis ſanguine inunguntur, q̃m nõ his peccata tollũtur, ſed deſup dato læticiæ oleo gratia ſancti ſpiritus in remiſſionem peccatorũ perfunduntur, quo poteſtas traditur, per quam aliorum etiam crimina expiantur. Leuit. 8 Scđa differentia.

Tunc habebant Sacerdotes poteſtatem diſcernendi inter lepram et non lepram corporalem, ac per hoc iudicare hunc mundum, iſtum immũdum, habilem vel dignum ad templi materialis ingreſſum, Nunc vero poteſtatem accipiunt iudicandi inter morbos et langores animæ, egrotãtes ſoluere et ligare, aperire et claudere ianuam cœleſtis paradiſi. Leuit. 13 Tertia differentia. Matth. 18

Tunc tribub, et populis mandata Dei reſerabant, qui et legem ex ore ipſorum requirere iuſſi ſunt, pro peccatis quoque populorum inter veſtibulum et altare plorantes Deum precabant. Nunc autem facti iudices peccata remittunt, leges ſtatuunt, et animas proprias tradere pro ſalute ſubditorum ſummi paſtoris exemplo edocẽt. Quarta differẽtia. Melchi. 2 Iohel. 2 Io. 10. 20

Tunc alii ſunt filii Leui cũ cæteris in deſerto mãna cœleſti, vermibus in diẽ craſtinũ reſeruato ſcatẽti, quẽ patres manducantes mortui ſunt. Exo. 16 Quinta differẽtia.

Nunc vero ſup ſubſtãtiali pane, cibo Angelorũ,
Ioan. 6 veri paſchalis agni carne et ſanguine eſuriẽtes ſa
turantur, qui panis eſt in æternum manens, man
ducanti vitam tribuens ſempiternam.

Sexta differentia. Tunc ſacerdotis officium fuit circa oblationẽ pecorum animalium irrationaliũ, et aſperſionem ſanguinis taurorũ, vitulorum, et hircorum, vt habetur Leuitici per totum. Nunc vero ſummo ſacerdote Chriſto Ieſu aſſiſtente futurorum bonorum Põtifice per amplius tabernaculum, nõ manu factum, nec huius creationis, neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem, ſemel in ſancta introeunte æternam redemptionem inuenit, atque nouum ſacrificium panis et vini eiuſdem ſanguinis ſui et corporis, ſecũdum ordinem Melchiſedech inſtituente: Omnia illius veteris teſtamenti ſacrificia abſtulit. Sacerdotes quoque euangelicos pro eodem ſacrificio quotidie offerendo inſtituit.

Hebræ. 9

7. Differentia. Tunc denique ex operibus bonis promittebantur ſolum temporalia bona illiſque ſacerdotes tantum limbum aperiebant. Nunc vero euangelici Sacerdotes claudunt infernum, ac bona ſpiritualia in cœlis habenda in perpetuum fœliciter promittunt. Ecce quot mirabiles ſacerdotum dignitates, Quæ tum ſcripturarum diuinarum teſtimoniis, tum ſanctorum patrum authoritatibus mirabiliter clareſcunt, contra quas zoinglius et Oecolampadius audent ore polluto ita nequiter loqui. Sed quorſum hæc tendunt niſi vt ſacerdotes noſtri tanta ſua dignitate, virtute et poteſtate cælitus, nullo humano præuio merito conceſſa, ſed tanti ſtatus excellentie dignificent, vita et moribus conforment

Pudeatque ſpurciſſimis lenocinijs delectari,carnis et mundi illecebris pollui,Quia ad tremēdæ maieſtatis ſacrificium,et mundiſſimū animæ cibum pparandum,conſecrandū,offerendū, ſumēdum,ac diſpenſandum ſunt aſſumpti &c. Audiant hæc ſacerdotes.

An Sacerdos malus conſacret.

LIcet mortaliter peccat ſacerdos quilibet indigne accedens ad hoc ſacrificium, malitia tamen ſacerdotis non maculat hoc diuinum ſacramentum altaris,Ideo omnis Sacerdos tam bonus quam malus rite ordinatus habet authoritatem conſecrandi,quod ſic oſtenditur. Nam illud ſacramentum non conficitur,nec panis, aut vinum conſecratur merito Sacerdotis, quia tunc certe malus non conſecraret, ſed virtute verborum,et merito paſſionis Chriſti ac virtute ſpiritus ſancti,ſuique ordinis,quoniam ſi merito Sacerdotis fieret conſecratio,tunc non eſſent ſacramenta Chriſti,ſed Sacerdotis,et ſic fruſtra Chriſtus eſſet mortuus, ex cuius latere fluxerunt ſacramenta. Item conſecratio iam non ex gratia, ſi ex merito Sacerdotis,contra illud Pauli ad Roman. Quare iam gloria eſſet Sacerdotis et non Chriſti. Non eſſentque a Chriſto promiſſa. Sacerdotes igitur tantum operantur virtute verborum in materia debita,ideo eorum peccata non impediunt ſacramentum, licet alias orationes impedire poſſint. At vobis ſecularibus, dico, qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in ſacerdotem lapidem mittat. Sacerdotes tamen mali aſſimilantur interdum aquis,quibus lauantur capita,quæ purgant et mundificant alios,ipſe vero putridæ remanent,ſic illi alios mundificant ipſi vero putreſiunt, et hæc de cauſis efficientibus Author ad ſeculares.

huius ſacramenti ſat is ſint dicta, quare &c.

De materia huius Sacramēti.

MAteria ex qua conficitur hoc ſacramentū eſt panis et vinum, ſed an modo panis ille debeat eſſe azimus vel fermentatus, altercatio non modica eſt, et olim fuit inter Græcos et latinos. in hoc quidem concordant qđ in vltima cæna inſtitutum eſt hoc diuiniſſimū ſacramentū, ſed qua die menſis cænā celebrata ſit diſcordia fuit. Vnde dixerūt græci cænā fuiſſe factā tertiadecima luna primi mēſis. ſ. Martii, et conſequāter dicūt Chriſtū confeciſſe in fermētato, ꝓpter quod et ipſi in fermētato celebrant hoc ſacrificiū, et nos latinos qꝛ in azimis celebramus negant vere cōficere, cōtra quos Anſelmus ſcripſit elegantē epiſtolam, ſiue libellum de fermento et azima intitulatū. Primo ergo vidēdæ ſunt rationes græcoꝝ ac eorū error. Secundo declaranda erit veritas. Tertio rationes contrariæ diſſoluendæ. Quantum igitur ad primū arguūt græci probare nitentes dominū cænā nouiſſimam cū diſcipulis decimatertia die menſis primi i. Martii feciſſe. Nā Xp̄s cænam celebrauit die imediate p̄cedēte diem paſſionis ſuæ, ſed hæc fuit decimatertia, igitur tali die menſis celebrata fuit cæna, cōſequentia eſt nota, et maior patet ex decurſu omniū euangeliſtaꝝ, quoniā in ipſa nocte cæna facta, inſtructiſque diſcipulis, ſurgens a cæna et introiens hortū in latere montis oliuarum captus eſt et mane crucifixus. Vnde ait Ioan. Hæc cum dixiſſet Ieſus egreſſus eſt cum diſcipulis ſuis tranſtorrentem Cedron vbi erat hortus in quem introiuit ipſe et diſcipuli eius, et cōſequēter deſcribit captionem eius Lucas quoque inquit, De

Græcoꝝ opinio.

De hac materia gabriel diffuſus loquitur in canone

Ioan. 18

minus in cæna dixit Petro dico tibi Petre, non | Rō qđ cæ
cãabit hodie gallus,donec ter abneges noſce me. | na fuit ſa
hodie.n.includit noctē & ſequēs mane,& ſequit | cta ime-
ibidē.Adhuc qđ ſcriptū eſt oportet impleri, & | diate an-
cum iniquis deputatus eſt. Marcus etiā & Mat- | te paſſio-
thæus dicūt dominū in cœna dixiſſe diſcipulis, | nem.
Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta
nocte.Paulus vero ad Cor. apertiſſime ait. Dñs | 1.Cor.11
Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panē &c.
Ex quibus manifeſte patet cœnā in qua Chriſtus
inſtituit hoc ſacramētum ea nocte fuiſſe celebra
tam,qua dñs traditus eſt & mane crucifixus.Mi | Prima
norē vero.ſ.qđ dies illa fuit.13.mēſis primi ſic | græcorū
probare nituntur,Cæna præceſſit dīē imolatiōis | ratio.
veri agni paſcalis,hoc eſt paſſionē xpi in cruce | 1.cor.5
qua ſe patri obtulit vt dicit Apoſtolus.Paſca no
ſtrū immolatus eſt Chriſtus qui qdem immola
tio.14.luna et ex conſequēti cæna facta eſt.13.
luna,quod aūt Chriſtus paſſus eſt.14.luna ſic
probāt,Veritas debet cor reſpōdere vmbræ et fi
gura rei. Agnus aūt paſchalis fuit vmbra & fi-
gura veri paſchalis agni,& imolatio imolationi,
Igitur ea die Xps verus agnus Dei immolari de
buit in cruce quo agnus tipicus in lege. Agnus
aūt tipicus imolari pceptus eſt luna.14. vt ha-
betur Exodi.12.vbi de agno paſchali dicitur ſer
uabitis eum vſque in.14.diem menſis huius,im
molabitque eum vniuerſa multitudo filiorum
Iſrael ad veſperam &c.

Præterea Ioan.dicit.Ante diem feſtū paſchæ | 2. Græco
ſciens Ieſus quia venit hora eius, & Paulo poſt | rum rō.
cæna facta cum diſcipulis cum diabolus iam mi | Ioan.13
ſiſſet in cor &c. Ex quibus verbis uidetur cæ-
nam factam fuiſſe ante diem paſchæ ſed dies

Leuit.23 paſchæ fuit.14.luna vt Leuit.legitur.14.die menſ
Cōfirma ſis ad veſperā celebrabitis paſcha. igitur cœna
tur ratio q̄ præceſſit diē paſchæ facta fuit.13.luna.Itē ille
Ioan.18 idem ait quod Iudæi non introierunt domū Pila
ti vt non contaminarentur,ſed manducarēt paſ-
cha.ex quo ſequitur q̄d Xp̄s illa die paſſus eſt,
quo Iudæi māducarunt paſcha,hoc autem factū
eſt.ſ.paſchæ manducatio.14.luna,ergo cœna p̄-
cedens paſſionis diem facta eſt luna.13.cui fauet
illud Matth.ſ.q; princeps Iudæorum dixerunt.
Non in die fœſto,ne forte tumultus fieret in po
Matth.26 pulo. Ideo non crucifixerunt Chriſtum prima
die azimorum,ideſt luna.14.quæ fuit celeberri-
ma nec poſt,ergo ante.ſ.14.luna.

3.Græcorū ratio Proinde de ſanctis mulieribus legitur quod
viſo monumēto in quo poſitū fuit corpus dñicū
Luc.23 reuertentes, parauerunt aromata & vnguenta.
Hæc autem præparatio fuit die in quo licuit ope
rari ſecundū legē,al.n.mulieres ſanctæ feciſſent
contra legis præceptum p̄parando vnguenta,&
emendo aromata,& ita non erat dies.15.luna,q̄
fuit ſolemnis,& prima dies azimorum ſicut in
Exod.12 lege ſcribitur.Septem diebus azima comedetis,
& ſequitur. Dies prima erit ſancta,atq; ſolēnis,
& dies.7.eadē fœſtiuitate venerabilis,nihil ope
ris facietis in eis,exceptis his quæ ad veſcendū
pertinent,Dies ergo paſſionis Chriſti quo & ſe-
pultus eſt,fuit.14.luna quam præceſſit cœna,igi
tur fuit cœna.13.luna cū diſcipulis celebrata,et
p̄ conſequens Chriſtus confecit in fermentato.
Hic rationib.Græci moti dicunt in ſolo fermen-
tato poſſe confici euchariſtiam,& in tantā inſu-
per inſaniam proruperunt,quod Euange.ſ.Mat.
Mar.& Luc. quia ponunt contrarium, vt pate-

bit, auſi ſunt dicere, eos falſum ſcripſiſſe & quod Ioan, eos correxit, & ita liquet eorum error.

Quantum autem ad ſecundum eſt veritas oſtendenda, vnde ſine omni dubitatione credendum eſt Christum manducaſſe agnum paſchalem. 14. luna ſecundam legis diſpoſitionem, quam non venit ſoluere ſeu adimplere, & quoniam in eadem cœna poſt agnum tipicum euchariſtiam confecit, in qua ſeipſum agnum verum diſcipulis ſuis dedit ſub ſpecie panis, nec erat tunc panis fermentatus in iudæorum domibus. Dedit ergo ſeipſum ſuis diſcipulis ſub ſpecie panis azimi manducandum, nam Exodi dicitur. Edent carnes aſſas igne nocte illa, & azimos panes, & ſequitur. Habebitis eum hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum ſolemnem domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno, ſeptem diebus azima comedetis, in primo die non erit fermentum in domibus veſtris. Quicunque comederit fermentum peribit anima illius de Iſrael a prima die vſque ad ſeptimum diem. Prima autem dies incepit a veſperis lunæ. 14. vnde ſequitur ibidem. Primo menſe. 14. die menſis ad veſperam comendetis azimam vſque ad diem vigeſimam primam menſis eiuſdem ad veſperā ſeptē diebus fermentatū nō inuenietur in domib. veſtris. Ex quibus manifeſte patet, ꝙ ad veſperā dici. 14, primi menſis quo comedebatur agnus paſchalis, vſque ad vigeſimum primum diem eiuſdem, non fuit fermentū in ædibus, Chriſtus igitur eadem die poſt agnum legalē euchariſtiā conficiens non in pane fermentato ſed in azimo confecit. Quod autē Chriſtus. 14. luna agnum paſchalē comederit, patet quia matth. dicit. Pri-

Latinorum opinio uera.

Exod. 12.

Matth. 26

ma aũt die azimorũ acceſſerunt diſcipuli ad Ie
ſum dicentes. Vbi vis paremus tibi comedere
paſcha.et ſequitur & parauerunt paſcha, veſpe
re aũt facto diſcumbebat cũ duodecim diſcipu
Marcii.14 lis &c.Item Marcus hoc idem atteſtatur dicens.
Primo die azimorum quando paſcha imolabãt
dicunt ei diſcipuli,quo vis eamus vt compare
mus tibi & manduces paſcha.et ſequitur,& pa
rauerunt paſcha, veſpere aũt facto uenit cũ duo
Luc.22 decim.cui etiam arridet illud quod ait Lucas.
Venit autem dies azimorum in qua neceſſe erat
occidi paſcha, & miſit Petrum & Ioannem &
parauerunt paſcha.Et cum facta eſſet hora diſcu
Hic con- buit,&.12.Apoſtoli cum eo,celebrauit ergo Do
cluditur minus paſcha.14.luna menſis primi vt patet ex
xpm cõfe pdictis, ex quo ſequitur quod non in fermento
ciſſe in ſed in azimo confecit,Denicꝙ ritus conſecrandi
azimo in azimis eccleſiæ Romanæ habetur ex inſtitu
tione Apoſtolorum, cum quibus dñs cænauit,
quibus pſentibus Euchariſtiam confecit, & eis
Obiicit dedit,eoſcꝙ in diſpenſatores euchariſtiæ conſecra
uit,quod eſt maximum argumentum ad propo
ſitum confirmandum, Et ſi dicas alias eccleſia
confecit in fermentato. Reſpondetur quia ſicut
dicit Leo Papa quando error vigebat Ebio ni
tarũ de legali obſeruantia,qui dixerunt neceſſa
rium eſſe chriſtianos iudaizare,& per conſequẽs
paſcha ſuum in azimo conficere, decreuerunt
patres in concilio eccleſiam non conficere in azi
mo,ſed fermentato, quouſque error ille ceſſaret,
vnde eccleſia primo conficiebat in azimo. Se
cundo in fermentato. Tertio ceſſante hac cau
ſa,redit eccleſia Romana ad ritum primum,&
confecit ex azimo,Græci vero tanquam ſuperbi

noluerunt ad ritum primū redire, ex quo coacti ſunt ſuum errorem defendere, & ſic auſi ſunt dicere chriſtum confeciſſe in fermentato &c.

Quantum vero ad tertium ſoluēdæ ſunt Græcorum rationes & ad primam qua argumēto qđ dominus.1 . luna cum Diſcipulis cœnauit dicētes, Cœna facta eſt die imediate præcedente diē paſſionis concedit, ſed negatur qđ illa fuerit. 13. luna ſed vt oſtēſum eſt, facta fuit. 14. luna, & paſſio chriſti. 15. luna, & probationem dicitur qđ per optimæ veritas correſpondet figuræ, nam circa agnum tipicum duo fiebant ſcilicet immolatio et comeſtio. Quantum enim ad comeſtionem vmbra reſpondet veritati & figura rei, quia. 14. luna ſcilicet in cœna comedebatur agnus tipicus quo tempore diſcipuli comederunt agnum verum, Nam facta cœna de agno Paſchali dedit dominus Diſcipulis agnum verum ſcilicet corpus ſuum. Similiter immolatio reſpondet immolationi. immolatio enim figuralis agni facta eſt luna 14. & immolatio veri agni pariter luna. 14. inchoata eſt quia poſt cœnam nocte Iouis ſcilicet 14. luna incepit paſſio chriſti, quando factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram, Item nocte illa fuit capitus, ligatus, conſputus, collaphis & alapis cæſus, ſic ergo nocte illa inchoata fuit immolatio chriſti, die vero ſequenti conſummata, & ſic peroptimæ figuræ veritas correſpondebat. Luc. 22 Mat. 14

Ad ſecundum reſpondetur per diſtinctionem huius nominis Paſcha ex cuius nominis æquiuocatione Græci decepti ſunt quoniam hoc nomen Paſcha in diuinis ſcripturis multipliciter ſumitur. Primo enim pro hora immolationis agni ti- Paſcha multipliciter ſumitur in ſcripturis

Lucæ. 22 pici vnde Luc. Appropinquabat dies fœſtus Iudæorum, qui dicitur Paſcha, & ſic ſolus dies in quo agnus occidebať ad veſperam id eſt. 14. luna primi mēſis Paſcha dicebať. Secūdo in ſcripturis accipitur Paſcha pro agno Paſchali tipico de quo idem Luc. vbi ſupra ait. Venit autē dies azimorū in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Tertio accipitur pro vero agno Paſchali qui eſt Chri-

1. Cor. 5 ſtus dominus. vnde Pau. inquit. Etenim Paſcha noſtrū imolatus eſt Chriſtus. Quarto ſumiť pro die fœſto azimorū qui fuit 15. poſt æquinoctiū vernale, vt Ioānes atteſtať dicens. Ante diē fœſtū Paſchæ ſciēs Ieſus &c. Quinto. Accipitur Paſcha

Ioan. 13 in ſcripturis ꝑ cibis Paſchalibus pāibus ſcilicet azimis, quibus veſcebantur tempore Paſchali, de

Exodi. 12 quo dominus. Primo menſe. 14. die menſis ad ve-

Ioan. 18 ſperam cōmedetis azima vſq; ad vigeſimam ſecundam eiuſdem menſis ad veſperam, & ita accipit Iohannes cum ait. Non introierunt prætoriū ne contaminarentur, ſed manducarent Paſcha. Per huiuſmodi autem acceptiones huius nominis Paſcha, de facili reſpondetur ad Græcorum rationes. Nam Iohan. cum dixit. Ante diem fœſtum Paſchæ. accepit Paſcha pro prima die azimorum quæ fuit. 15. luna menſis primi, & hoc inuitur cum dicit. Ante diem fœſtum. Differt enim dicere diem Paſchæ, & diem fœſtum Paſchæ, nec ſunt idem, vt patet ex lege. Dies enim Paſchæ eſt dies. 14. luna. dies fœſtus Paſchæ. 15. luna vt liquet ꝑ illud Leuitici Mēſe. 10. 14. die ad veſperū paſchæ dñi eſt id eſt Paſcha, & decimaquinta die mēſis huius ſolemnitas azimorū domini eſt, & ita ante diem ſolennem paſchæ, quæ fuit luna decimaquinta facta fuit cœna do-

mini.i. 14.luna ad veſperam,& ſic non pro Græcis,magis autem cõtra eos ratio militat,cum.n. Iohannes dixit.vt manducarent paſcha nõ introierũt in prætorium, ibi accipit Paſcha pro azimis panibus,quos comedebãt ſeptem diebus.Et per hoc ad illud quod additur.non in die fœſto &c.dicitur quod cauſa huius dicti & diſpoſitionis Iudæorũ additur, Ne forte tumultus fieret in populo, non enim propter fœſti reuerentiam diſpoſuerant Crucifixionẽ differre,ſed ne tumultus fieret in populo, qui maxima copia ad fœſtiũ illud confluxerat,& ita ne de manibus eorũ rapetur,ideo inuẽta opportunitate & ſemota cauſa tumultus populi. Iudaq; ſe offerente ad tradẽdum illũ,ſine tumultu ſecus fecerunt, mutantes propoſitum & hoc diuina diſpoſitione,vt veritas correſponderet figuræ,quia.15.luna eduxerat populum Hæbreorum de ægypto,& eodem die mors Chriſti eduxit populum ſuum de tenebris peccati &c.

Ad tertiam & vltimam de Sanctis mulieribus vnguenta poſt domini ſepulturam præparantibus dicitur, quod ſanctæ mulieres ab hora qua viderant Chriſtum poſitum in monumentum, vt Lucas teſtatur Euangeliſta vſque ad veſperam eiuſdem diei præparauerunt vnguenta quæ habebant, & ſi dicas Marcus oppoſitum aſſerit dicens. Cum tranſiſſet Sabbatum Maria Magdalena & Maria Iacobi & Maria Salome emerunt aromata vt venientes vngerent Ieſum. Igitur die Veneris Dominicæ paſſionis non parauerunt aromata,quia nondum fuerant empta. Ad hoc dici poteſt quod mulieres emerunt id eſt empta paraue-

Luc.23

Marci.16

runt, vel alıter dicitur qđ illæ mulieres cognoſcẽtes Chriſti mortem futuram, ante mortem eius emerunt & paruerunt neceſſaria ad coudendum corpus eius, ideo reuertens a monumento & ſepultura paruerunt aromata, ſed tranſacto ſabbato, vt ait Marcus ſcilicet mane ſequẽtis diei quæ fuit prima ſabbati id eſt prima dies poſt ſabbatum, tunc quidem emerunt alia aromata quæ defuerunt. Itaq; ſequitur Marcus, Et valde mane vna ſabbatorum id eſt Dominica dies veniunt ad monumentum orto iam ſole, & ſic inuicem concordant Euangeliſtæ. Ex quibus omnibus patet Chriſtum in vltima cœna confeciſſe in pane azimo.

Euãgeliſtaru concordia

Alia etiam materia conſecrationis ſanguinis eſt vinum de vna vitis expreſſum, Ratio autẽ principalis eſt inſtitutio Chriſti qui in vino vitis hoc ſacramentum inſtituit. Vnde Lucas Accepto calice dixit Chriſtus, Dico vobis non bibam de generatione vitis donec regnum Dei veniat, & in Euange. Marci iam non bibam de hoc generatione vitis vſq; in diem illum cũ illud bibam nouum in regno patris mei, Materia igitur conſecrationis corporis & ſanguinis domini eſt panis azimus, & vinum purũ de vna vitis expreſſum, vt ex ſcripturis manifeſte conſtat.

Luc. 22

Marci. 14

Hic concluditur ꝓpoſitũ

Et ſi quæras cur in calice aqua miſcetur reſpõdendum eſt, qđ illa permaxime cauſa eſt quia de latere Chriſti vbi completur paſſio, ſanguis pariter & aqua manauit, qđ certe Apoſtoli myſterium plene intelligentes id faciendũ in calice ſtatuerunt, vt nihil deeſſet nobis de ſacramento ad cõmemorationem paſſionis, quod tunc extitit in Cruce in cõſummatione noſtræ redẽptionis, Et

Cur calice ponitur aqua

hoc quidem quo ad paſſionis ſufficientem ex-preſſionem &c.

De forma Sacramenti altaris.

DVplex eſt conſecrationis forma, vna interior, quæ eſt intentio ſacerdotis. nam ſi ſacerdos non haberet mentem conſecrandi etiam proferens verba conſecrationis non conſecraret, quæ quidem mens, licet non ſit ſemper actualis, ſufficit tamen habitualis intentio conſecrandi. Secunda conſecrationis forma exterior, ſunt verba quæ Chriſtus inſtituit et docuit, pro qua uerborum forma merito quæri poteſt. An aliquo ſenſibili ſigno, An certorum prolatione verborum. An ſola virtute et poteſtate ſua conſecrauerit Chriſtus. Et per hoc qua forma conſecrationis dominus vſus eſt, ad quam difficultatem variis modis reſpondere valemus. Primo enim dicere poſſumus, vt aliqui aſſerere videntur, quod ſicut Chriſtus prius baptizatus eſt quam formā baptiſmi inſtituit, ita prius confecit quam verba aliqua protulerit. ipſe ſiquidem quia eſt verbū patris ſine verbo, ſua virtute confecit. Nobis autem qui diuini verbi virtute egemus, dedit formā verborū qua conſecramus, Et ſic differentia in conſecrando inter miniſtros et ſacramenti authorem apparet. vnde ſic arguunt, ſi Chriſti corpus non fuiſſet ſub ſacramento ante iſtorū verborum prolationem, non vere dixiſſet Chriſtus. hoc eſt corpus meum. Opportuit ergo corpus Chriſti præexiſtere in ſacramento, antequam dixerit. hoc eſt corpus meum, vt vera eſſet oratio.

Pulchra difficultas

Opinio. 1.

Item aliter vt alii dicunt qđ dominus accipiēs panem benedixit et conſecrauit illum quadam benedictione ſecreta nobis ignota, ad quā facta

Opinio. 2.

eſt tranſſubſtantatio,poſtmodum fregit deditq́ Diſcipulis ſuis dicens.Accipite et comedi. hoc eſt corpus meum,et in prolatione horum uerborum contulit eis poteſtatem et vim conuertendi in poſterum panem in corpus Chriſti.

Iterum aliter vt nonnulli affirmant quod dominus confecit hoc verbo ſcilicet . hoc eſt corpus meum,ſed verbum illud dixit bis,licet non ſcribatur niſi ſemel.Poſtquam enim benedixit tacite dixit illud verbum hoc eſt corpus meum,

Opinio. 3 et tunc confecit,ſed quia tacite dixit. Tacuit Euangeliſta.Per illud autem verbum ſecundo dictum duo nos docuit ſcilicet quid fuit.quod videlicet dedit corpus eius, et qualiter alius conſecrans facere deberet.

Poſtremo vt quidam alii quibus ego adhæreo cœteris probabilius,et verius fatentur,videlicet quod Chriſtus in vltima cœna conſecrauit per eadem verba per quæ nos conficimus quodque ſemel tantum protulerit ipſa, ac per vnicam eorum prolationem omnia hæc tria ſcilicet conſe-

Opinio. 4 cratio,ſignificatio et informatio, fiebant. protulit tamen non ineodem orde quo hic ſunt poſita, quo et euangeliſta ponit , quia non fuit euangeliſtis cura ſeruandi ordinem verborum quo prolata ſunt a domino , ſicut et in multis aliis,ſed duntaxat facta et prolata a domino narrare,Ordo autem talis fuit . Accepit panem & benedixit dicens.hoc eſt corpus meum,ac deinde fregit et dedit Diſcipulis ſuis dicens.Accipite,et manducate, et hoc(ſcilicet quod dominus conſecrauit horum verborum prolatione ſemel facta)magis videtur elici ex verbis euangelii & dictis Sanctorum patrum,quibus etiam verbis

nos conſecramus, Miniſter tamen ſeu Sacerdos non debet proferre huiuſmodi uerba in perſona miniſtri uel ipſius Sacerdotis ſed in perſona Chriſti loquentis,ut detur intelligi, quod miniſter in perfectione huius ſacramenti nihil agit,niſi quod profert uerba Chriſti &c. Aduertãt hic ſacerdotis.

Alia perpulchra difficultas.

NOn immerito etiam quæri poteſt quomodo propoſito illa ſit uera & quid per illud ſignum demonſtratiuum . Hoc demonſtratur cum dicitur .Hoc eſt corpus meum. Ad hanc enim difficultatem primo reſpondet Moderniores hæretici dicentes quod illud ſignum demonſtratiuum . Hoc demonſtrat panem, ſed uerbum, eſt, non capitur ſubſtantiue ſed ut idem eſt quod ſignificat ut ſit ſenſus, hoc eſt corpus meum, id eſt, panis ſignificat corpus meum, de quorum hæreticorum falſitate ſatis dictum eſt ſupra. 1 Lutheranorũ aſſertio.

Quidam autem dicunt quod in hac oratione, hoc eſt corpus meum, eſt demonſtratio mixta,partim ad ſenſum & partim ad intellectũ ut ſit ſenſus orationis . hoc eſt corpus meum . hoc ,id eſt, illud in quod panis, diuina uirtute eſt tranſmutandus, eſt corpus meum. 2. aſſertio

Alii autem aſſerunt,quod hæc oratio . hoc eſt corpus meum, eſt ſignificatiua & operatiua, ſignificatiua ex prima ſui impoſitione, operatiua, uero ex forme Sacramentalis inſtitutione, Et ſic quatenus eſt ſignificatiua . hoc, demonſtrat ſignatum per ſignum, quatenus autem eſt operatiua inſinuatur 3. aſſertio

aliquid in aliud conuertendum, Vnde eſt hic demonſtratio ſignati per ſignum in ſignatum conuertendum. ſignum eſt panis, ſignatum eſt corpus Chriſti, in quod panis eſt conuertendus, hoc ergo demonſtrat ad intellectum corpus Chriſti. vnde ſenſus eſt. hoc eſt corpus meum id eſt ſignatum hoc ſigno quod eſt panis tranſubſtantiãdus in corpus meum, eſt corpus meum.

4. aſſertio Nonnulli vero autumant quod iſtud ſignũ. Hoc demonſtrat ſubſtantiam panis ſub accidentibus quæ oculis conſpici poſſunt, quæ inſuper ẽ terminus a quo cõuerſionis, eſt vero operatiuũ, et dicit conuerſionem. vnde cum dicitur. hoc eſt. corpus meum, non ſignificatur quod panis ſit corpus, ſed quod ad prolationem verbi, panis tranſit in corpus, valet ergo tantum. hoc eſt corpus meum id eſt hoc conuertitur in corpus meum, et ſic hoc verbum eſt interpretatur tranſit, vel conuertitur.

5. aſſertio. Plerique vero clarius loquuntur dicẽtes quod, propoſitio tunc dicitur vera, quando ſignificat ita eſſe ſicut eſt in re, ſi fuerit de præſenti et affirmatiua. Non autem ſignificat niſi quando ſibi mentalis correſpondet, quoniam quælibet propoſitio vocalis dicitur vera a veritate ſuæ mentalis cui ſubordinatur. Mentalis autem ſolum concipitur in fine propoſitionis vocalis, quia audiens, hoc eſt corpus, ignorat an dicturus ſit hominis ſeu leonis vel meum, ideo non formar mentalem, ante completam prolationem totius vocalis, Vocalis ergo eſt vera quãdo tota prolata eſt, qa tũc ſubordinatur mentali vere, quando autem prolata eſt tota, tunc ſub ſpeciebus panis eſt verum corpus Chriſti et ita illa. hoc eſt corpus meum, demonſtrando

demonſtrando contentum ſub ſpeciebus panis, ſcilicet corpus Chriſti ſimpliciter eſt vera, Ego autem aliter dico ſaluo ſemper meliori iudicio, quod quælibet propoſitio vocalis cũ ſit mere ſucceſſiua, quod ad eſſe et fieri dicitur vera in toto tẽpore in quo profertur et in nulla parte eius, Et hoc eſt de ratione cuiuslibet rei ſucceſſiue. Nam dies artificialis dicitur eſſe in toto illo tempore in quo ſol mouetur ab oriẽtem in occidẽtem, Et ita in propoſito iſto, hoc eſt corpus meum, veritatẽ habet in toto tẽpore incluſiue in quo profertur, in quo etiam venerabile chriſti corpus eſt ſub ſpecie panis, ideoq; illud ſignũ demonſtratiuum hoc vere ſignificat corpus chriſti. 6. authoris aſſertio.

Alia de eodem Sacramento doctiſsima difficultas.

HIc etiã quæri poteſt, et non ſine rationabili cauſa, An verba conſecrationis actiue cõcurrant per virtutem ſupernaturalem eis a deo infuſam vel datam ad huiuſmodi conuerſionem. Ad quam difficultatem nonnulli dicunt, verba conſecrationis a Chriſto tradita habere virtutem conuertendi elemẽta in corpus chriſti et ſanguinem, quæ quidem virtus data eſt verbis creatis a verbo increato nec hoc excludit, quin ibi virtus increata ſit intime operans, ſicut eſt in omnibus in quibus cooperatur virtus creata, Data eſt ergo verbis virtus ſupernaturalis huiuſmodi, et cæterorum ſacramentorum, quorũ virtute res ſacratæ efficiunt, virtute diuina cooperante, licet effectus ille principalius attribuendus ſit virtuti increatæ cooperanti. Vnde etſi virtus data verbis a verbo increato operatiua ſit ad tranſſubſtantiationem tamen primo et principaliter accipienda eſt ipſa Prĩa multorũ doctorũ poſitio.

conuerſio a virtute increata et ſupernaturali.

2. Aliorū ac ipſius authoris aſſertio. Aliter tamen probabilius, clarius et forte verus dicendum eſt negando omnem virtutem inſtrumentalem concurrentem effectiue ad trāſſubſtantiationē inexiſtere verbis conſecrationis, ſed quod ſola diuina virtute et potentia conuertitur panis in corpus xp̄i, quoniā panis in hac cōuerſione deſinit eſſe, tam ſecundū materiā quā ſecundū formam ad quam ſubſtantiæ anihilationē nō pōt agere virtus creata, ſicut nec ad ipſius creationē, et huic fauet cap. Firmiter de ſumma trinitate et fide catho. vbi dicitur panis tranſit in corpus et vinū in ſanguinē poteſtate diuina. Ad veritatē quoq; huius ſententiæ ſunt multa ſcripturarum dicta. Legitur nēpe chriſtū ſanaſſe mulierem ad veſtimenti fimbriæ tactum. Nunquid Chriſtus virtutem aliquam influxit ſui fimbriæ veſtimēti qua ſanitatē efficeret mulieris. Non vtique ſed ipſe ſtatim ſanitatem concludit, dū mulier in fide fimbriam tetigit. Ita in ꝓpoſito deus eſt qui ſubſtantiam panis in corpus Chriſti cōuertit, dum Sacerdos verba protulerit quæ ad hoc ipſe inſtituit. Nec in verbis cauſat virtutē aliquam quæ vlterius effectiue concurrat ad panis conuerſionem, ſed ipſe tanquam cauſa potiſſima conuerſionē illam perficit, dum Sacerdos hæc verba legitime protulerit. Similiter beatus Maternus ſuſcitauit mortuum dum baculo beati Petri Apoſtoli cadauer tetigit non vtique per aliquam virtutem baculo inexiſtentem, ſed Deus virtute ſua infinita mortuo vitam reddidit, dum ille baculo corpus mortuum tetigit, ſic pari ratione dicendum eſt de oſſibus heliſei quæ per eorum tactum ſuſcitarunt mortuum, non ſiquidē

Matth. 9

4. Re. 13

per aliquam virtutem eis inexiſtentē, ſed tantum virtute diuina ſuſcitatur, ad oſtendendum magnam illius corporis venerationem.

Beatus quoqꝫ petrus vmbra ſua ſanauit infirmos, quis enim diceret virtutē effectiuā ſanitatis fuiſſe in vmbra, quæ non eſt res aliqua, ſed luminis priuatio, cui nulla potuit cōpetere vis, ſi quidē agere præſupponit eſſe. At Deus ipſe ad oſtēdendum fidei veritatem, quam petrus prædicauit, ac tranſitum petri infirmis et inualidis reſtituit ſanitatem. Sic ſerpens æneus præſentabat filios Iſrael a morte, a ſerpentum morſibus venenatos, non quippe per virtutem in ære exiſtentem. Putabant tamen hoc quidam idiotæ, ideo ſerpentem plus debito venerabantur, idolatriam committentes. qua propter Rex ſanctus Ezechias eum contriuit ad remouendam idolatriæ occaſionem. In ergo in verbis conſecrationis non eſt virtus aliqua ſuper naturalis per quam actiue concurrant ad ſacramentalem effectum, id eſt panis in corpus Chriſti tranſſubſtantiationem, ſed Chriſtus ex pacto quod cum eccleſia ſponſa ſua pepigit ſuo ſigno aſſiſtens conuerſionem efficit, & ideo dicitur ſignum nedum certum, ſed efficax, quia infallibiliter aſſiſtit Chriſtus id efficiens, Et ſi quis dicat ſi in verbis non eſt aliqua virtus ſupernaturaliter infuſa effectiue concurrens ad panis conuerſionem. Quomodo igitur verba illa dicuntur conſecratiua, & inſuper quomodo corpus Chriſti dicitur eſſe præſens ſpeciebus panis ex vi verborum, Ad hæc plane reſpōdetur quod ipſa ideo dicuntur conſecratiua, quia ad ipſorū prolationem fit conſecratio, et ad nullam aliam quorūcunqꝫ prolationem verboꝝ nō

Act. 5

Nume. 21

4. Reg. 18

Obiicitur

Reſpōde.

quidem quod ipſa per virtutẽ aliquã in eius exi ſtentem ad conuerſionẽ concurrãt,ſed quia deus cõuerſionẽ illam operatur,dum verba hæc profe runtur,ſiquidem ordinauit quod quoties Sacerdos hæc verba legitime profert,toties vult ipſe aſſiſtere ad conuertendum panem in corpus ſuũ, Et ſecundum hoc Sacerdos dicitur cõficere et cõſecrare,quia facit aliquem actum, ſcilicet verborum prolationẽ,qui requiritur ad hoc vt fiat cõuerſio.requiritur dico nõ ex natura rei,ſed ex dei ordinatione cum eccleſia, quo ad talẽ verborum prolationem,idonei miniſtri eccleſiæ ipſe aſsiſtere vult et conuertere panem in ſubſtantiam corporis ſui.Placuit igitur Deo verba inſtituere in eccleſia prædicta, regulariter ad quorum legitimam prolationem,conuerſio fieret ſua miſericordia et voluntate,quod fecit cum dixit. hoc facite in meam commemorationẽ.hoc.ſ.quod. ego feci quaſi diceret,accipite panẽ et dicite.hoc eſt corpus meum,Et per hoc fecit pactũ cum eccleſia, vt quoties Sacerdos illa verba proferret , toties vult aſſiſtere et corporis ſui præſentiam pane in ipſum conuerſo exhibere,et propter hoc Sacerdos dicitur velut miniſter conſecrare,&c.

Q̃uo conficit ſacerdos.

Alia obiectio

Reſpõſio

Et ſi quis iterũ quærat quomodo ergo verba illa dicuntur cauſa tranſſubſtantiationis.Reſpondetur quod dupliciter poteſt accipi cauſa, vno modo quando ad præſentiam eius ſequitur aliud eſſe ex natura rei,quemadmodũ ignis ꝑ virtutẽ caloris ſibi inexiſtẽtis dicitur cauſa calefactiõis paſſi debite applicati, ſicut etiam intellectus eſt cauſa intellectionis,non minus quã volũtas ſuæ volitionis,et hoc ſiquidẽ modo verba conſecrationis non dicuntur cauſa tranſſubſtantiationis,

hoc eſt per virtutē in eis exiſtētē. Alio modo ſumitur cauſa quando ad eſſe vnius ſequitur eſſe alterius ex ſola voluntate alicuius, quomodo dicimus quod actus meritorius eſt cauſa reſpectu præmii ex ſola voluntate diuina præmitante, et huiuſmodi cauſa ſolet dici cauſa ſine qua nō. Sic ergo verba cōſecrationis & generaliter ſacramēta nouæ legis dicūtur cauſa ſine qua nō, effectus non ſequit ſacramentalis, & propter hoc verba cōſecrationis dicunt cauſa tranſſubſtātiationis, nam qa cauſa eſt ad cuius eſſe ſequit aliquid, ſed ad eſſe ſine ad ꝑlationē verborū debitā, ſequitur præſentiā corpus Chriſti per cōuerſionē panis in ipſum, ideo dicūtur cauſa huius præſentiæ & conuerſionis. Similimodo actus meritorii dicuntur eſſe cauſæ beatitudinis futuræ. Non ita quod ipſi efficiant beatitudinē, quæ tanquam merces a ſolo Deo confertur, ſed quia ex Dei ordinatione & liberalitate placuit ipſi dare tantū bonum in futura vita elicientibus tales actus in uita pſenti, ſic pater familias conducens ſeruum in vineā ſuam pro denario, diurno expleto labore tribuit mercedem laboris. quam non meretur labor ex ſua natura, ſed ex pacto & cōuētione cōducentis & conducti, propter quam placuit conducenti domino tantum præmii, Nec quicquam abſonum videatur & fictum deum in noua lege cum fidelibus huiuſmodi pacta celebraſſe, cum etiam in lege veteri ſimilia feciſſe legatur. Vnde ait. Hoc eſt pactum meum quod obſeruabitis inter me & vos, Circuncidetur omne maſculinum ex vobis, & infra maſculus cuius caro præputii circuncīſa non fuerit delebitur anima illa de populo ſuo, vbi a contrario ſenſu arguitur,

Quō verba d cuntur conſecrationis cauſa

Meritum eſt cauſa ꝑmii ex dei ordinatione.

Gen. 7. 1

ſi circũciſa fuerit ſaluabitur. Et ex hoc pacto ſta
tuto Deus huic circuncisioni aſſiſtit, remittẽdo
Pro optie cõcludit ꝑpoſitũ uribinale peccatum & dat gratiam, quæ eſt me
dium producendi hominẽ ad ſalutem. Sic igi-
tur in verbis conſecrationis nõ eſt aliqua virtus
actiue concurrens, ſed ad eorundem Sacerdotis
prolationem Deus vt dictum eſt conuertit ſub
ſtantiam panis in ſacratiſſimum Chriſti cor-
pus, vel potius panis ſubſtantia ad nihilum re-
digitur &c.

Nota pulchrũ myſterium Habes igitur candide lector formam huius ſa
cramẽti, quæ ſunt verba conſecrationis, quibus
ex rationabili cauſa hæc cõiunctio enim inſerui
tur quæ cæteris quatuor cõnumerata dici ſolẽt
qnque eſſe conſecrationis verba, quæ certe non
carẽt myſterio, queadmodũ enim quinq; verbis
corpus Chriſti conſecratur in ſacramẽto, Sic to-
tidem verbis concipiebatur in virginis vtero.
Luc. 1 Ipſa nanquæ Angelo ſalutanti conſentiente, & di
cente, fiat mihi ſecundum verbum tuum incar-
natum eſt patris verbũ, Publicanus inſuper ve
niam meruit quinque oratione verborum cum-
Luc. 18 percutiente pectus ſuum orauit dicens. Deus pro
Matth. 9 pitius eſto mihi peccatori. Similiter quinq; ver
Luce. 23 bis Chriſtus crimina paralitico relaxauit. d. Fi-
lii remittuntur tibi peccata tua. Paradiſus quo-
que ad quem Chriſti corpus tanquã viaticum
ducit, quinque verbis latroni promitttũtur, dicẽ
te in cruce domino. Hodie mecum eris in para
Digito cõpeſce labellum diſo, & hæc de forma & materia conſecrationis
dicta ſufficiant, de quibus Gabriel etiam longe
prolixius differit quare &c.

De cauſa finali huius admira-
bilis Sacramenti.

NOn ſine rationabilibus cauſis Saluator no
ſter Chriſtus tradidit nobis ſuum ſanctiſ Prima cã
ſimum corpus et ſanguinem in vltima cæna. pp quã
primo ut eſſet cibus et potus ſpiritualis ani ſumitur
mæ, pro quo eſt ſciendum quod prout legi Xp̃i cor
tur geneſis. 2. Fluuius egrediebatur de loco volu pus
ptatis ad irrigandum paradiſum, qui indi diuidi Gene, 2
tur in quatuor capita, per quē quidem fluuium
merito itelligit̃ Deus, inde Chriſtus verus deus
et homo qui eſt vera vita oĩum viuentiũ prout
de ſeipſo teſtatur. d. Ego ſũ via veritas et vita,
et Dauid in Pſal. Omnia a te ſpectant ut des il
lis eſcam in tempore, dante te illis colligẽt, ape Ioan. 14
riente te manum tuã oĩum implebuntur bonita
te. Auertente autem te faciẽ turbabuntur. Aufe
res ſpiritum eorũ et deficient et in puluere ſuũ Pſal. 103
reuertẽtur. Emitte ligr̃ ſpm̃ tuũ et creabũtur et re
nouabis faciem terræ. Ab iſto. n. fluuio, qui ẽ vi
ta oĩum vitaꝝ egrediũtur alii quatuor fluuii, q
ſunt quatuor principales vitæ, videlicet vegeta
tiua, ſenſitiua, intellectiua, et angelica, qbus etiã
Deus preparauit ſuũ cibũ, vt viuat, et quẽadmo Quatuor
dũ illi quatuor fluuii emanant a primo paradi principa
ſi fluuio, ita quatuor ſpecies creaturaꝝ viuẽtiũ les vitæ
acciniũt eſſe, ſumũtq; vitam, ab ipſa vita vt in
quit Ioan. Quod factũ eſt in ipſo vita erat, vn Ioan. 1
de diuina prouidentia omnibus illis de eoꝝ vi
ta prouidit. Angelus. n. cibũ ſpiritualem omni
ſuauitate plenũ elargitus eſt, quod eſt videre di
uinã eſſentiã et illa frui in eaq; perpetuo qeſce
re iuxta illud Dauidis Satiabor cũ apperuerit Pſal. 16
gloria tua. Ideoque dixit Angelus Tobiæ. Cũ Tob. 12
eſſe vobiſcũ per volũtatem Dei videbar quid
dam manducare et bibere, Sed ego cibo et potu

inuiſibili vtor.ſ.viſione diuina. Vegetabilib.ve
pariter & ſenſibilibus admirabili ſua prouiden
tia parauit nutrimentum, vt uiuerent, quapro-
pter decuit homines, qui duplici vigent natura
materiali.ſ. ſpirituali, vt duplicem ſumerent
cibum, materialem pro corpore, quoniam om
ne viuens quamdiu viuit indiget alimento con
uenienti ſuæ naturæ, Sine neceſſariis enim im-
poſſibile eſt viuere, Alium autem appetit ci-
bum pro anima, quia quemadmodum corpus
non poteſt eſſe ſine corporali cibo, ſic ſpiritualis
anima ſine cibo ſpirituali viuere nequit, qui qui
dem ſpiritualis cibus, ante Chriſti aduentũ fuit
tantum diuina gratia, ſeu ſpecialis ſuper celeſtis
in fluxus, aut diuinus fauor. Anima.n. diuina vi
uit gratia, ſicut morit̃ peccato. Modo autẽ Chri
ſtus Ieſus nõ vt accidẽtalis gratia, ſed vt gr̃a in
creata factus eſt cibus animæ ipſo teſtãte qui ait.
Ioan. 6 Caro mea uere eſt cib. et ſang. meus uere eſt po.
quoniã ſicut panis præ cæteris cibis corpus refi-
cit et ſuſtentat, et uinũ letificat hominẽ, ita caro
chriſti interiorẽ hominẽ plus cæteris gratiis ſpi
ritualiter reficit & ſuſtentat, vnde viaticũ quaſi
reficiamentum merito appellatur, et quemadmo
dũ oportet nos naſci denuo vt uideamus regnũ
Ioan. 3 Dei, quia vt ait chriſtus. Niſi quis renatus fue-
rit ex aqua & ſpiritu ſancto non poteſt introire
in regnum dei. Ita nunc denuo oportet nos nouo
cibo refici, quod.n. natum eſt ex carne caro eſt,
ideo indiget cibo carnali, ſed quod natum eſt ex
ſpiritu ſpiritus eſt, quare ſpirituali cibo eget.

Secundo ſciendum eſt quod quemadmodum
datur cibus corporalis ad ſuſtentandum & forti
ficandum corpus vt validius poſſit reſiſtere cor

poralibus influxis,ita datur ſpiritualis cibus pro anima ſpirituali,vt ſit fortis & potens ad ſuſtẽtandum ſpirituales influxus,ne ob nimiam debilitatem deficeret,Nam legitur in ſcripturis quod deus volens diuinos influxus ſuper aliquem ſpiritualiter pluere ne propter impetum illorum terribilitatem deficeret, mandauit illum aliquo cibo recreari, ſeu permiſſit prius præhẽdere cibũ ne ob debilitatem a tanto deficeret impetu, vnde antequam deus legem dediſſet populo Iſrael prius miſit manna ad manducandũ in quo latebat virtus ad ſuſtentandum & roborandum,Scribitur etiam quod angeli noluerunt Abraæ reuelare diuina ſecreta niſi prius ſumpto cibo, Item legimus Deum prius miſiſſe cibum Heliæ antequam ei locutus fuiſſet,vt de cibo illo factus fortis et robuſtus, facillius poſſet ſuſtinere terribilitatem verbi dei,quo inde fecit deſcendere ignem de cœlo,et pluuiam ſuper terram falſis prophetis occiſis.Daniel quoq; ait,Vidi ego Daniel ſolus viſionem, porro viri qui erant mecũ non viderunt,ſed terror nimis irruit ſuper eos,et fugerunt in abſconditam,ego autem relictus ſolus vidi uiſionem hanc grandem & non remanſit in me fortitudo ſed ſpecies me imutata eſt in me,et emarcui nec habui quicquam virium,et ecce magnus tetigit me & erexit me ſuper genua mea,& ſuper articulos manuum mearum Apoſtoli inſuper,cum audiſſent vocem de nube dicẽtem. Hic eſt filius meus dilectus &c. ceciderunt in faciem ſuam & timuerunt valde, ſed acceſſit Ieſus & tetigit eos.&c.

Daẽ cib. ad ſuſtentandum

Exod.16

Gen.18

3.Reg.17 18.18.

Dan.10

Mat.17

Inſuper ille idem diſcipulis ſuis ait, Multa habeo uobis dicere ſed nõ poteſtis portare modo ob

ſpiritus debilitatē,cum autē venerit ille ſpiritus docebit vos omnē veritatem,quia tunc roborati & fortiores effecti ex ſpirituali cibo corporis & ſanguinis mei,facilius poteritis recipe cæleſtes
Ioan. 16 et diuinos influxus videlicet diuerſa linguarꝫ genera, interpretationē ſermonū,virtutū operationes gratiā ſanitatum,& alia id genus,quæ operatur vnus et idē ſpiritus &c.Et hoc eſt quod ait
Pſal. 77 Dauid in pſalmo. Panē angelorum.i.robuſtorū mādacauit homo, vt eſſet fortis et robuſtus ad diuinos recipiēdos influxus Dedit igit Chriſtus ſuū ſanctiſſimū corpus & ſanguinē pro cibo animæ ſpirituali primo apoſtolis,ut ꝑ amplius eſſent fortes in bello & pugnarēt cū antiquo ſerpēte & vt ſpiritualiter roborati,ſuſciperēt ſpiritū ſanctum,& ſic tandē omnibus Chriſti fidelibus datur hic ſpiritualis cibus,quo roborantur et fortificant ad reſtituendū Diaboli mundi,et carnis tentationibus,et ad ſpirituali bona exercēda & temporalia contenenda,potius autem ad diuina appetēda,et ſic patet prima cauſa propter quam inſtitutum eſt hoc diuinum ſacramentum.

dc.2.cā. ¶Secunda cauſa propter quā Chriſtus dedit nobis ſuum ſanctiſſimum corpus in cibum et ſanguinem in potū fuit,vt penitus aboleret omnia ſacrificiorum genera, Siquidē diuerſorū animaliū ſacrificia fuerunt a deo inſtituta ad expurgādum & expiandū partem hominis animalē,quæ

Duplex homo creatus à deo. vt in nobis eſt ſubiicitur peccato ac variis peccatorū cōcupiſcētiis.Nā vt ante oſtēſum eſt,duplex homo fuit creatus a deo,Vnus animalis formatus de limo terræ et inſpirauit in faciem eius
Gen. 2 ſpiraculum uitæ et factus eſt homo in animam
Gen. 1 viuentem.Per animam.n.viuētem,intelligimus

hominem, ſeu animam inferiorem, communem nobis, & animalibus brutis, Secundus homo ſpiritualis fuit creatus a Deo ad imaginē et ſimilitudinem ſuam, Fuerunt igitur inſtituta animalium ſacrificia ad expiandū partem inferiorem hominis. ſ. animalem, quæ eſt omnis peccati cauſa, et hoc quippe congrue et nō ſine rationabili cauſa quoniam decet ut pars animalis inferior hominis, quæ nos ad peccandum inducit expiata fuiſſet & ſacrificio animalium irrationalium, ac per eorum ſanguinem vt ſimile per ſibi ſimile expiaretur, & ſic pars animalis hominis expiabatur per ſanguinem alterius animalis &c.

Legitur inſuper in Leuitici libro quod ſacerdos & ſummus pontifex non introibat in loco ſanctuarii niſi per ſanguinem hircorum, taurorū caprorum, et vitulorum, columbarum ſeu per cinerē vitulæ aſperſum. Et ſi queramus cur p animalium ſanguinem purgabantur, peccata. Reſpōdetur quod queādmodū aurū purgatur ab igne, ita per ſanguinē purgantur peccata, & equidem rationabiliter, quoniā ſicut caro & ſanguinis cauſa eſt omnis peccati, ideo p aliorū ſanguinē quodlibet debet purgari peccatum. Chriſtus autē aſſiſtens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum volens introire. i. locum noſtri templi ſpiritualis, de quo idem Apoſtolus ait, Templum Dei eſtis vos, & ſpiritus ſanctus habitat in vobis, non per ſanguinem hircorum aut vitulorum ſed per propriū ſanguinē, ad clarius oſtēdēdū quod Chriſtus non venerat tantū ad expiādū partem animalē inferiorē hominis, verum etiā ad expiādū partem ſuperiorem ſpiritualem. i. rationalem

Per ſanguinē peccata purgantur

Hebræ. 9
1. Cor. 3
&. 6. &. 2
Cor. 6.

animã, quia ſicut pars animalis expurgatur per ſacrificium & ſanguinem alterius animalis, vt dictum eſt, ita pars ſuperior, ſeu interior & ſpiritualis homo debet expiari per ſacrificium & ſanguinem alterius hominis puriſſimi ſpirituali, & innocentiſſimi, qui Chriſtus eſt. Et ſic clare liquet qualiter inferior homo animalis aſſimulatur brutis, ex quorum ſacrificio & ſanguine expurgatur. Interior autem & ſpiritualis homo ſimilis eſt Chriſto, ideo per eius ſacrificium & proprium ſanguinem debet expiari & purgari a peccatis &c.

Proinde ſciendum eſt quod tria genera creaturarum per ſacrificium & ſanguinem Chriſti fuerunt perfectiſſime mũdata. Primo homines. Secũdo omnia animalia quæ prius erant immunda. Tertio omnes fructus terræ præcipue autem panis & vinum, quæ ex peccato Adæ a principio fuerunt inquinata omnia, vt ſcripturarum teſtimoniis demoſtrari poſſunt. Primum ſic oſtẽ
Eſaiæ. 53 detur ait enim Eſaias. Vere langores noſtros ip-
1. Ioan. 1 ſe tulit & peccata noſtra ipſe portauit, & Ioannes in Epiſtola canonica. Sanguis Ieſu Chriſti emundauit nos ab omni peccato, & ille idem
Apoca. 1 in Apoca. ait. Qui dilexit nos & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Apoſtolus quoque
2. cor. 5 ad Corinth. inquit. Qui non nouerat peccatum, pro nobis fecit peccatum, id eſt oblationem vel ſacrificium pro peccato. Nam interdum peccatum in ſcripturis ſumitur pro eius ſacrificio
Hæb. 9. 1 vt ibi, Et ille idem ad Hæbreos. Si enim ſanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſacrificat ad emundationem
Hæb. 9 carnis. Quanto magis ſanguis Chriſti qui ꝑ ſpi-

rituũ ſanctum ſemetipſum obtulit, immaculatũ Deo emundauit conſcientiam noſtram ab operibus mortis ad ſeruiendum deo viuenti, Item petrus ſcientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis, ſed precioſo ſanguine quaſi agni immaculati chriſti. &c. 4. pet. 1

Secundum ſcilicet quod omnia animalia fuerint mundata per ſacrificium et ſanguinẽ Chriſti patet ex his. Nam licet in lege fuiſſent nõnulla animalia immũda, de quibus præceperat dominus non manducari nihilominus ait Apoſtolus paulus. pacificauit per ſanguinem crucis eius ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt. Inqt quoque Ioannes euangeliſta, pater diligit filiũ et omnia dedit in manu eius, vt omnia contineat, ſanctificet, et poſſideat, et hoc idem etiam oſtẽditur per illam admirabilem viſionem quam habuit petrus cum oraret circa horam ſextam, vidit namque cœlum apertum, & deſcendens vas quoddã velut lintheum magnum, in quo erãt omnia, quadrupedia et ſerpentia terræ, & volatilia cœli & facta eſt vox ad eum ſurge petre occide et manduca, ait autem petrus abſit domine quia nunquam manducaui omne commune et immundũ Et vox iterum. 2. ad eum quod Deus purificauit tu commune et immundum ne dixeris, patet igitur qualiter omnia animalia munda ſunt in ſanguine chriſti &c.

Deut. 14 — Col. 1 — Ioan. 315 — Actuũ 10 — Oĩa aĩalia mundata ſunt i ſanguine xp̃i

Tertium vero, ſcilicet quod præcioſo Chriſti ſanguine fuerint mundati omnes fructus terræ, olim maledicti a deo, his liquide demonſtrabit, Sed primo ſciendum eſt quod propter peccatũ. Adæ deus maledixit terram in omni ope ſuo & ex conſequenti omnes fructus eius, qui uidelicet

De fructibus terræ — Gen. 3

naturaliter producuntur a terra qua propter cū
Gene.4 eſſent illi duo primi fratres Caim agricola, Abel
autem paſtor ouium et tenerentur offerre obla-
tiones deo, Abet offerebat primitias animalium
quæ non erant maledicta a Deo, nec immunda,
ideo eius oblatio erat Deo grata, ſicut ſcriptum
eſt. Reſpexit Deus ad Abel et ad munera eius,
ad Caym autem non reſpexit, eo quod ipſe non
poterat offerre niſi de primitiis et fructibus ter-
ræ, qui fuerant maledicti a deo, qua de re non
erant ſibi grati, nec vnquam deus voluit oblatio
nes de primitiis et fructibus terræ niſi poſt di-
luuium, quo adeo expurgauit terram a maledi-
ctione data quod ipſa incepit producere fructus
gratos deo. Qui in tantum dei fauorem augeban
tur, quod Melchiſedech Rex Salem, qui in omni-
bus figurabat Chriſtum obtulit Abrahæ panem
et vinum. erat enim Sacerdos dei altiſſimi qui
primus obtulit oblationes de fructibus terræ
poſt diluuium deo gratas, panem, ſcilicet et vi-
num qui ueteri terræ primi fructus merito appel
lantur Chriſtus autem in ſuo ſanguine, per am-
plius mundauit ac nobilitauit hos primos terræ
fructus, panem, ſcilicet et uinum, cum ſub ſpecie
eiuſdem panis et uini elargitus eſt nobis ſuum
ſanctiſſimum corpus et ſanguinem, in perpetuū
ſuæ paſſionis memoriam. Et hoc eſt quod ait ꝓ
pheta, Memoriam fecit mirabilium ſuorum, mi-
ſericors et miſerator dominus eſcam. ſcilicet ſpi-
ritualem dedit timentibus ſe, in ſua ultima cœ-
na de qua Lucas euangeliſta ſpiritualiter loqui-
tur dicens homo quidam fecit cœnam ma-
gnam, et alibi Simile eſt regnum cœlorum ho-
mini qui fecit nuptias filio ſuo &c. Patet igitur

Ex diluuio purgati fuerunt fructus terræ olim maledicti

Gen.14
Heb.9

Maxia panis & vini nobilitas

Pſal,110
Luc.14
Mat.22

ex his qualiter Chriſtus per ſacrificiū et ſanguinem ſuum, non ſolum expiauit partem noſtram animalem. ſ. hominem inferiorem, verum etiam et omnia animalia immunda, quinimmo et omnes fructus terræ a principio maledictos et præcipue panem & uinum expiauit, mundauit, benedixit, ſanctificauit, et maximopere nobilitauit. Et ſic per ſacrificium corporis et ſanguinis euacuauit omnia genera ſacrificiorum quod fuit ſecunda cauſa huius ſacramenti inſtitutionis, quod ita liquet ex ſcripturarum teſtimoniis. ſcribitur nempe. Et placuit in eo omnem plenitudinē inhabitare. Paulus quoq; ad hebræos inquit. Portat omnia uerbo uirtutis ſuæ. Itē conſtituit eū hæredem vniuerſorum per quē fecit et ſæcula, et ille idē ad Coloſſ. In ipſo ſunt condita vniuerſa ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt &c. Vnde ex his ſequitur quod ſi Chriſtus ſuo ſanguine omnia purgauit et expiauit, tum maxime partem noſtram animalem, quæ cū eſſet cauſa omnis peccati, ſemper inducit ad peccandū, quilibet homo poteſt facere qđ in ſe eſt. i. ceſſare ab actu et conſenſu peccati, et ſe diſponere ad gratiam ſuſcipiendam, nec omnis operatio hominis etiam extra gratiam exiſtentis ſemper eſt peccatū (vt multi hæretici aſſerunt) aliter Chriſtus non expiaſſet partem noſtram animalem, id eſt inferiorem hominem, ſi omnis eius naturalis actio eſſet peccatum, Sed his omnibus dimiſſis, dico omnia in vnum concludendo, quod quemadmodum antiquitus poſt ſacrificium quod offerebatur deo tam Sacerdotes quam aſtantes comedebant de ſacrificato animali. Ita Chriſtus nō tantum voluit pro nobis et omnibus creaturis ſa-

Concluditur intētū

heb. 1

Col. 1

Corr. contra Luth. infertur.

Oia ī unū concludit author.

criſicari deo,uerum etiam ſtatuit et Sacerdotes et aſtantes ſpiritualiter,ac ſacramentaliter comedere ſuum ſanctiſſimum corpus,et ſanguinem bibere non ad ſuſtentandum corpus,ſed ad interiorem hominem corroborandum,ut poſſit cũ chriſto in æternum uiuere, ut ipſe atteſtatur dicens. Qui manducat me et ipſe uiuet propter me. Tertia cauſa propter quam chriſtus inſtituit hoc ſanctiſſimum ſacramentum fuit propter maius fidei augumentum,ut credendo ſub ſpecie panis et vini ſuum ſanctiſſimum corpus et ſanguinem uere et realiter continere,augeatur meritum fidei noſtræ.

Mirabilia multa in altaris ſacramento cõſiderãt,

Nam fides non habet meritum vbi humana ratio non præbet experimentum,et licet fides ſit inſenſibilium non eſt tamen ſimpliciter impoſſibiliũ. Et ideo primo non miremur ſi ſubſtantia panis conuertitur in chriſti corpus et vinum in ſanguinem,vel vt melius dicant tota ſubſtantia panis et vini aboletur a Deo,ſpeciebus ac conditionibus panis et vini remanentibus ſub quibus (inuiſibiliter tamen) vere et realiter chriſtus exiſtit,quoniam ſi credimus deum ex nihilo creaſſe cœlum et terram et omnia quæ in eis ſunt,ita de facili credere poſſumus ipſum poſſe ſubſtantiam panis et uini anihilare remanentibus accidentibus,non enim eſt maioris potẽtiæ ad nihilũ quã ex nihilo aliquid creare. Nõ miremur ſi in inſtanti chriſtus deſcendit de cœlo,a Sacerdote verbis ſacramentalib. platis,qm̃ in vno et eodẽ inſtanti Abachuc propheta portatus fuit ab angelo a Iudæa in Babiloniam,et cibo alato Danieli in momento repoſitus eſt ab eodem in Iudæa. Non miremur inſuper ſi corpus chriſti tam magnum ſub tam parua hoſtia continetur,nec poteſt uideri nec

Dani. 4

ri nec

nec tangi minuſq; graue eſt, quoniam de ratione corporis glorioſi eſt omnibus conditionibus materialibus carere, et certe non eſt mirum nam corpus petri ambulantis ſuper aquas non ponderoſum extitit, Ferrum quoque natura graue heliſe. fecit natare ſuper aquas, Præterea Balam non videbat figuram Angeli, quam tamen eius aſina videbat. Pariter diſcipulus heliſæi non vidit exercitum magnum angelorum, quem tamen ipſe heliſeus intuebatur. Ideo non intereſt ſi corpus chriſti non videtur, non graue eſt, & non tangitur, licet ſit in hoſtia conſecrata, Non miremur etiam ſi corpus chriſti quotidie comeditur, et tamen nūquam conſumitur, quoniam Rubum quem videbat Moſes ardebat et non conſumabatur. Ita corpus Chriſti a fidelibus ſumitur, et non conſumitur, Oleum quoque in lechito viduæ et farina hidriæ, de quibus vix potuiſſent per vnum diem duæ perſonæ refici, tamen circa tres menſes illo oleo et farina nutritus fuit helias, et vidua cum filio et non defecerunt, diuina virtute ſic diſponēte, Non miremur denique ſi hoſtia frangitur & non diuiditur chriſti corpus, quoniam illud eſt ſpirituale et impaſſibile, vt liquet de anima quæ cum ſit ſpiritualis non diuiditur ad diuiſionem corporis &c. Aliæ etiam aſſignantur cauſæ quibus inſtitutum eſt hoc ſacramentum, quæ ſunt remiſſio peccatorum, remiſſio pœnæ, infuſio gratiæ et adeptio finalis gloriæ cum patre et filio et ſpiritu ſancto in æterna gloria. Amen.

Matth. 14

4. Reg. 7

Nume. 22

4. Reg. 6

3. Re. 17

Poſtremus huius ſacr. inſtitutionis finis

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE

vndecimum Theologicum certamen.

Optima difficultas.

AN POPVLVS fidelis participaturus euchariſtiam, ſub diuino præcepto eam ſub vtraque ſpecie ſumere teneatur. Olim hæc difficultas poterat eſſe dubia, nunc autem poſt determinationem Concilii conſtantien. veritatem catholicam determinantis, dicere communionem ſub vtraque ſpecie eſſe de neceſſitate ſalutis omni adei, eſt hæreſis ibidem publice condemnata, Ideo ſuperfluum eſt amplius de ea loqui, cum omni humana probatione maior ſit eccleſiæ authoritas, in cuius fidei obſequium intellectum noſtrum captiuare tenemur.

Cur ptractāt hæc materia.

Verum ad confundendam falſam modernorum hæreticorum aſſertionem, ad intellectum quoque huius veritatis ſicut et cœterorum fide creditorum, non inutile eſt, neque præſumptuoſum aliqua diſſerere, vel vt verius loquar alia per alios luculenter elaborata recenſere, Pro quorum deductione ſupponendum eſt, quod quædam ſunt de neceſſitate ſacramentorum circa eorum miniſtrationem, & de iure diuino, ſic quod nulla authoritate vel conſuetudine oppoſitum induci poſſit. Quædam vero de neceſſitate præcepti iuris humani et poſitiui, vt in propoſito, forma conſecrationis certa a Chriſto eſt perſcripta, et materia certa ab eo determi

Sacramētoꝝ q̄dā ſunt de neceſſitate quædā d' reuerētia.

nata panis, ſcilicet & vinum, ſimiliter et miniſter puta Sacerdos, in quibus eccleſia nihil habet immutare, nec aliud poteſt inducere, Multa vero pro ſacramenti reuerentia commiſit Dominus diſcipulis ſuis, ac eorum ſucceſſoribus determinanda, quæ pro diuerſitate temporum et cauſarum circunſtantiarumque mutationem accipiunt, ſicut quod ad tempus eccleſia primo confecit in azimo pane, inde cauſa emergente celebrauit in fermentato, et demum iterum in azimo. Pariter quod celebretur in eccleſia et altari ac vaſis veſtibusque conſecratis, ieiunio ſtomaco, & cum cœteris cerimoniis ac orationibus ex eccleſiæ inſtitutione ſancitum eſt, quæ etiam rationabilibus de cauſis eccleſia mutare poſſet in toto vel in parte, et mutata ſub præcepto tradere cui obedire decet. videndum igitur eſt an communio ſub vtraque ſpecie ex diuino immutabili emanauerit præcepto, an non. Si primum liquidum eſt quod per nullam eccleſiæ conſtitutionem, aut contrariam conſuetudinem (quæ magis cerruptela foret) tolli poſſet, Si ſecundum tunc in dubium non venit, quin ex rationabilibus cauſis mutari poſſet, pro quo ita concludendum eſt.

Prima Cõcluſio.

NEgamus communionem euchariſtiæ ſub vtraque ſpecie generaliter omnibus fidelibus, immutabili lege præceptam a Chriſto fuiſſe. In Lutheranos.

Claret hæc concluſio, quia hoc Chriſti præceptum vel colligeretur ex huius ſacramẽti inſtitutione, q̃a ſub duplici ſpecie ipſum inſtituit, aut

ex eius diſpenſatione,quia ſuis diſcipulis diſpenſauit,aut ex manifeſto præcepto, quod vel ante inſtitutionem,aut in ipſa cœna,aut poſt cœnam dedit,ſed nullum horum dici poteſt,ergo concluſio vera conſequentia nota, et antecedens liquet ex ſufficienti diuiſione.Nam alius modus ab illis non eſt dabilis,Tertium nanque dari non poteſt, quia nullum tale præceptum legitur dominus dediſſe neque per ſe,neque apoſtolos.Nec primum aut ſecundum quia licet ſub vtraque ſpecie inſtituit et diſcipulis diſpenſauit(quos iam in ſacerdotes ordinauerat dominus)euchariſtiæ ſacramētum,Ex illo tamen conuinci non poteſt quod ſic ab omnibus ſumi debere,omnibus demandauerit,Multa quippe in huius inſtitutione,et diſpenſatione qua diſcipulis ſuis ſumendum tradidit,obſeruauit , quæ per hoc nec eis vniuerſaliter,nec aliis generaliter obſeruari mandauit , vt ex deducendis apparebit, ſicut et quædam diſcipulis et eorum ſucceſſoribus ſpecialiter , et non omnibus fidelibus tradidit. Nam ſolos diſcipulos tunc præſentes Sacerdotes ordinauit dicens,hoc facite &c.

Fortiſſima p cōcluſionis veritate ratio.

Ipſi denique diſcipuli ſacerdotes ac eorū ſucceſſores pſbiteri,Non ex facto chriſti, ſed eccleſiæ mandato ad ſumendū ſub vtraque ſpecie ſunt obligati,chriſtus igitur diſtribuit diſcipulis ſuis ſub vtraque ſpecie,corpus et ſanguinem,non tamen ordinauit , aut præcepit quod ipſi cæteris quibuſcunque ſic miniſtrarent &c.

2. Ratio

Præterea chriſtus plus de pane loquitur quam de calice ſepiuſque ſolius panis meminit quā calicis,nā in euangelio Ioānis inquit hic eſt panis q de cœlo deſcēdit,et ſiqs mādncauerit ex hoc pa-

Ioan. 6

ne viuet in æternum. Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi,& panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita. Luc.24

Item euntibus diſcipulis duobus in Emaus ſub ſola ſpecie panis dedit eis Chriſtus ſacramẽtum teſte Augu. libro. tertio de conſenſu Euangeliſtarum,& Chryſoſtomo ſuper Matth. Mat.6

Proinde oramus quotidie panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie qui non tantũ pro quotidiano pane quam pro euchariſtiæ ſacramento intelligi poteſt.

Inſuper in actibus legitur,quod erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum & cõmunicatione fractionis panis.i.euchariſtiæ, vbi nulla fit mentio de ſumptione calicis. Actuũ.2

Denique Apo. Paſcha nr̃m ĩmolatus eſt Xp̃s. Itaque epulemur ĩ azimis ſinceritatis & ueritatis. 1.Cor.5

Moderniores a.uerſantur hæretici.

PRimo ait Chriſtus,Niſi manducaueritis carnem filii hominis & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis, ergo neceſſe eſt Chriſti manducare carnem,& bibere ſanguinem,& ex conſequenti ſub vtraque ſpecie ſumere ſacramentum. Io.6

Secundo Xp̃s inſtituit ſub vtraque ſpecie, p̃cepitque poſt calicẽ traditum dicens hoc facite quotienſcunque bibetis in meam cõmemorationem.

Tertio hoc idẽ aſſerit Apoſto. dicens. Probet autẽ ſeipſum homo & ſic de pane illo edat & de calice bibat.Ideo hic fuit mos & ritus in eccleſia primitiua,vbi ſub vtraque ſpecie cõmunicabant. 1.Cor.11

Catholicorum reſponſiones.

AD primum dicendum eſt quod ibi Chriſtus loquitur de cibo & potu ſpirituali

vel aliter dico, & forte melius quod vt de ſe li-quet ibi Chriſtus non vult hominem debere ſuã manducare carnem & bibere ſanguinẽ, ſub ſpeciebus & accidentibus carnis & ſanguinis, ſed alienum ab omnibus corporei conditionibus vt in præcedenti libro oſtenſum eſt. Ideo qui digne ſumit panẽ cõſecratũ, ſacramẽtaliter, & ſpiritualiter carnẽ manducat & ſanguinẽ bibit, idcirco laicus ſub ſpecie panis bibit etiã ſanguinẽ, non aũt ſub ſpecie propria, ſed ſub ſpecie panis &c.

Ad ſcd̃m dicẽdũ eſt, ꝑut oſtenſum eſt ſupra, Xp̃m cõſecrãdo inſtituiſſe ſacramẽtũ ſub vtraq; ſpecie & dediſſe apoſtolis quos iã in ſacerdotes ordinauerat, nõ tñ p̃cepit vt ipſi cœteris q̄buſcunq; ſic miniſtrarent, imo nec de aliquo ipſorũ legitꝰ q̃d huiuſmodi cõmunione ſub duplici ſpecie vſus ſit quo ad laicos, vel q̃d ipſis p̃ceptũ de ſic cõmunicãdo, ſit traditũ. Ad illud autẽ q̃d imediate ſubdit Hæreticus. ſ. q̃d poſt traditũ calicẽ, p̃cepit dñs dicẽs. Hoc facite &c. Dico quod ibi Apoſto. recitat factum Chriſti, non autem p̃ceptum iponit, ſed tãtũ Xp̃s ad paſſionis memoriã cõmunicãtes & conficientes hortabatur &c.

Ad tertium dicitur quod ibi apoſtolus narrat Cor. qualiter ſub duplici ſpecie Chriſtus hoc ſacramẽtum inſtituit dicens. Ego. n. accepi à domino quod & tradidi vobis, quoniã dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panẽ & gratias agens &c. Et poſt, ſimiliter & calicẽ poſtq̃ cœnauit &c. Deinde quia vſus fuerat Corin. ſub duplici ſpecie communicare, quem ritũ ipſe nõ interdixit, ſed permiſit, cum in nullo eſſet contrarius Euangelio, ipſos exhortando vt communicarẽt in memoriam paſſionis dominicæ ſubiun-

vera uerborũ pauli intelligentia.

xi. Quotienſcunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat.ſ.ad iuditium.Nec ex toto illo proceſſu Pauli elici poteſt quod de ſumptione corporis & ſanguinis ſub duplici ſpecie dominus dederit p̃ceptũ omnibus ſic manducandi & bibendi. Nec etiam haberi poteſt quod ipſemet Paulus hoc p̃ceperit ſed(vt dictum eſt)narrans factum Chriſti in cœna hortatur, vt dum ipſi mãducant & bibũt de morte & paſſione Chriſti recordentur. Quod ſi Apoſtolus ipſe cõmunicationem corporis & ſanguinis ſub vtraque ſpecie neceſſariam eſſe fidelibus ad ſalutem ex præcepto reputaſſet,certe hoc expreſſius ſcripſiſſet tam Corinth.quã aliis fidelibus quibus ſuas tranſmiſit epiſtolas tum maxime Romanis,qui caput mundi erant.

At etiam dato quod cœteri apoſtoli & fideles in primitiua eccleſia communicauerit ſub vtraque ſpecie.Quod tamen nõ legitur,ſed neq; cõſtant hunc ritum fuiſſe totius eccleſiæ vniuerſaliter,licet legatur in multis particularibus eccleſiis obſeruatus, tamen tunc ſic communicabant propter Chriſti factum,non propter Chriſti præceptum quaſi ad hoc de neceſſitate ſalutis fuerint obligati,non.n.(vt dictum eſt) factum Chriſti obligationem ſemper inducit ad ſimiliter faciendum,ſicut in multis eſt videre, ipſe.n. multa operatus eſt miracula,in quibus eum imitari,nec obligamur, nec poſſumus,Pariter opera ſuper erogationis & p̃fectionis in ſummo virtutis gradu exercuit,vt in altiſſima paupertate, in virginali clariſſima caſtitate,in quadraginta dierũ abſtinẽtia & ieiunio vitam duxit, Paſcha

Alia ad idem reſponſio.

Confirmatio cum diſcipulis mãducauit,& poſt cœnam diſcipulos cõmunicauit, Ad quorum aliorumque plurimorum imitationem minime obligamur. Vnde eccleſia ex legitimis cauſis aliquẽ horũ ſtatuere poteſt. Similiter ac huiuſmodi obſeruãtiis ceſſare & potuit & debuit rationabilibus cauſis aduenientibus. Nam in primitiua eccleſia erat omnium credentium cor vnum & anima vna, nec quiſquã eorũ quæ poſſidebat aliquid ſuũ eſſe dicebat,ſed erant illis oĩa cõmunia,nec poſſeſſiones habebãt ſed habitãs vẽdebant,ponẽtes p̃cium ad pedes Apoſtolorum, Et tamen ex hoc

Actuũ. 4

non omnes fideles ad ſimilia obligantur,Item in primitiua eccleſia Sacerdotes & Leuitæ vxores habebant teſte Apoſtolo,& tamen nunc non licet,Ita in propoſito dicendum eſt,quod licet ritus ille communionis ſub vtraque ſpecie fuerit in primitiua eccleſia vniuerſaliter obſeruatus

1.Tim. 3

Item cõfirmatur (quod tamen probari non poteſt) eccleſia tamen laudabiliter ceſſare potuit propter diuerſa pericula,quæ multiplicato fidelium numero contingi poſſunt. Et ita ceſſaſſe creditur, vſque communicandi ſub vna ſpecie panis,ad laicos,& Sacerdotes non celebrantes introductus, Et taliter hodie a cunctis fidelibus obſeruatur per totam eccleſiam occidentalem (exceptis paucis ſchiſmaticis qui ſe ab huiuſmodi generali obſeruatione ſubtrahunt,in periculum & ſuarum animarum damnationem) contra generales eccleſiæ determinationes factas in conciliis vniuerſalibus

Iterũ cõfirmatur Conſtantien.& Baſilien.Neq; vſus ille ſub vna ſpecie cõmunicandi nouus eſt.immo antiquus tantiq; tẽporis quod ipſius initiũ neq; eſt in memoriis hoĩum,neq; in ſcriptis antiquorũ nec in

annalibus ſcribētium reperitur, Valde igitur impium eſt & praeſumptuoſum contra tam vetuſtiſſimam ſanctam atque rationabilem eccleſiæ traditionem, ita nequiter loqui & ſcribere. Qua de re ponitur hæc concluſio.

Secunda concluſio.

SAnctiſſimum Chriſti corpus in euchariſtiæ Sacramento ſimplicibus ſecularibus Chriſti fidelium non dari ſub vtraqꝫ ſpecie, eccleſia ſancte & laudabiliter ſanciuit. &c.

Hæc concluſio p rationabiles cauſas, quas cācellarius Pariſien. Gerſon aſſignat in libro ſuo quem de hac materia in cōcilio conſtan. ſcripſit pōteſt ita laudabiliter perſuaderi, Primo vt euitetur periculum diſtillationis & effuſionis ſanguinis Chriſti, qui nō niſi cum maxima cautella ac prouidentia eſt tractatus propter fluxibilitatem ſpecierum vini ſub quibus continetur, quæ de facili poſſunt effundi, Præſertim in tanta præſſura & multitudine communicantium, cum ad communicandum per ſe conueniant homines tremuli, barbati, infirmi, iuuene, qui satis prouide ſāguinem sumere nō poſſunt, quin de facili peccat & pericula grauia sequantur, Quantum autem peccatum, et quam graue ſit ſtillatio et effuſio sanguinis Chriſti sat s declarat pœnitētia sacerdoti iniungenda, per cuius negligentiam gutta sanguinis cadit in teram vel alibi. iuxta decretum Pii Papæ qď ponitur de cōsecratione diſtinctione secūda, Si per negligentiam, vbi præcipitur qď cum de sanguine aliquid ſtillauerit per negligentiam Sacerdotis ſuper terram, lingua labetur, tabula redetur, & reſura igne cōſumetur, &c. Et, vt infra dicitur, Sacerdos quadraginta diebus

Non decet laicos ſumere ſub vtraque ſpecie euchariſtiam

pœniteat, tot diebus ieiunando & a celebratione abſtinendo. Si ergo tali negligentia accidente terra debet lambi, radi, ei poſt raſurã in ignẽ proici & comburi. &c. Nunquid pepla mulierũ & barbæ virorum Chriſti ſanguine madida igni veniunt tradenda. Pœnitentiam deniq; talem laici non ſine grauamine & contradictione ſuſciperent & ferrent. Rationabiliter igitur & caute ordinauit eccleſia cõmunionem ſub ſpeciebus panis tantum, percipi debere quo ad laicos, & vt in reuerentia, & periculum euitetur, populuſque tam graui pœnitentiæ non exponeretur, Maxime cum omnem fructum interiorem conſequantur ex ſumptione corporis & ſanguinis ſub una ſpecie ſicut ſub duabus, ex qua conſtitutione pii Papæ liquet quod conſuetudo cõmunicandi ſub vna ſpecie eſt vetuſtiſſima & ab antiquo in eccleſia ſeruata, nam pius decimus fuit Papa poſt beatum Petrum vt refert Aug. ſeditq; in cathedra Petri circa annum domini cõteſimum quinquageſimum tertium.

Pœna p effuſione chriſti in ſanguinis infligẽda

2. cauſa

Secundo periculũ fuiſſet in conſeruatione ſpecierum vini pro infirmis, pro quibus ſemper parata haberi debet Euchariſtia, vt dicitur de cõſecratione diſtinctione ſecunda de cuius cauta cuſtodia habetur in eadem diſtinctione. periculum inquam in conſeruando ne verterentur in acetũ, & ita deſinerent eſſe ſacramentum, ne congelarentur in hieme. Ne bibiones & muſche generarentur in æſtate, aut alias ſpecies corrumperentur, quamuis vas obſtrueretur & ita aut redderentur ad ſumendũ abhominabiles, aut ſi ſpecies vini corrumperẽtur, daretur infirmo occaſio idolatrandi et ſumendi pro ſacramento qđ non eſſet

Sacramētum, periculum deferendi quandoq; et in equis ad loca remotiora vbi cadere poſſet Sacerdos ſiue eques ſiue pedes.

Tertio Queritur in quo vaſe fieret tanti vini conſecratio, quod ſufficeret pro decem aut viginti millibus perſonarum paſchatis tempore, Paupertas namque multarum eccleſiarum non poſſet de tam honorabili vaſe prouidere, propter igitur tot pericula euitāda merito ita eccleſia ſanciuit. Cur igit̃ tā vetuſtiſſime et laudabili eccleſiæ ordinationi Lutherani contradicere audent. 3.cauſa.

Quarta inſuper cauſa fuit, vt tollerentur errores qui ex communione ſub vtraque ſpecie orti fuerunt, & oriri poterunt. Credere enim potuiſſet populus ex tali communione Chriſtum non eſſe totum verum & perfectum hominem ſub vna ſpecie nec tantum eſſe ſub vna, quantum ſub duobus, ſicut multi Hæreticorum de facto aſtruxerunt. Neſtorius enim ſub ſpecie panis tantum corpus chriſti eſſe dogmatizabat ſine ſanguine, & ſub ſpeciebus vini tantum ſanguinem ſine corpore pro eo quod in paraſceue corpus fuit ſeparatum a ſanguine, quæ ratio nihil arguit, cum talis & totus ſit Chriſtus in ſacramento ſub vnaquaq; ſpecie, qualis eſt in ſua natura. 4.cauſa.

Quinto ad tollendum errorem quod communio ſub vtraque ſpecie ſit laicis de ſalutis neceſſitate quem quidam deducerunt (ſicut nunc moderniores Hæretici ex verbis Chriſti. Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis viam in uobis, vt ante oſtenſum eſt. Sic refertur de pelagio, qui occaſione horum verborum paruulis 5.cauſa.

ſtatim poſt baptiſmum, corpus & ſanguinem ſub vtraque ſpecie miniſtrauit, quod etiam nunc Luthærani facere deberent ſi verba illa vniuerſaliter & iuxta literam intelligi volunt. Aiebat inſuper Pellagius quod ſi ſpeciem panis degluti re non poterant infantes, ipſam cum ſpeciebus vini eſſe permiſcendam, vt ita in funderetur in ora puerorum, Et ſi fortaſſis quiſpiam eieciſſet, dicebat id eſſe comburendum, ob id quod dicit in Exodo, Siquid reſiduum fuerit comburetis. Multi præterea vltra Pellagianos errantes occaſione præfati textus Iohan. 6. non ſolum viuis ſub vtraquæ ſpecie corpus & ſanguinem domini miniſtrabant, ſed etiam defunctis, vt refert Beda in homilia ſuper Mattheum, Ecce quantum nocet mala ſcripturarum intelligentia.

Hic ex dictis concluditur ꝓpoſitū

Ad hoc ergo errores abolēdos laudabiliter eccleſia ceſſauit a præfato modo cōmunicandi ſub vtraque ſpecie, etiam ſi ad tempora continuaſſet eundem, ſicut in ſimili quandoque ceſſauit ad tempus conſecrare in azimo, propter errorem eorum qui dixerunt legalia cum Euangelio eſſe obſeruanda, ac neceſſarium eſſe in hoc Chriſtianos iudaizare, quales fuerunt Ebionitæ, & vt hunc errorem tolleret præcepit tempore Leonis Papæ conſecrare in fermentato, ad oſtendendam libertatem Euangelii nō obſtante quod Chriſtus confecit in azimo, & inde errore extirpato redit eccleſia ad conficiendum in azimo, vt alibi habitum eſt. Ex quibus omnibus liquet veritas noſtræ concluſionis, pariter & totius liberi quare &c.

DE MATRIMONII SACRAMENTO DVODECIMA per vnicam concluſionem ſubtiliſſima contentio.

Cõcluſio prima.

MATRIMONIVM legitime celebratum, eſſe eccleſiæ Sacramentum ſcripturarũ teſtimoniis fateri tenemur.

At pro primæ rationis fundamento ſciẽdum eſt, quod matrimoniũ, vt ſcripturarum veritas atteſtatur, triplici de cauſa fuit a Deo inſtitutum et ordinatũ. primo propter mutuam ſocietatem mutuumque amorem, propterq; naturalem hominis fœlicitatem, quod ſic oſtenditur. Nam deus primo formauerat hominem. et ſpirauerat in eum ſpiraculum vitæ, ſed facto viro ſine fœmina dixit. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi, et ſequitur. Adæ vero non erat adiutorium ſimile ipſi. Miſitque dominus ſoporem in Adam, tulitq; vnam de coſtis eius, et repleuit pro ea carnem, et ædificauit coſtam in muliere, et adduxit ad Adã, vnde ſurgens Adam a ſopore dixit. Nunc os ex oſſibus meis et caro de carne mea, propter hoc dimittet homo patrem et matrem et adhærebit vxori ſuæ, et erunt duo in carne vna &c.

Gen.3

Ex quibus verbis patet quod cõiugiũ primaria intentione fuit a Deo inſtitutum propter triplex bonum ſcilicet ob mutuam ſocietatem mu

1. inſtitutiõis matrimonii cauſa. tuumque amorem,ac mutuum adiutorium et obſequium,ſine quibus nulla poteſt eſſe fœlicitas quoniam ſine ſocio, nulla eſt iocunda poſſeſſio. Iſta ergo tria bona ſufficiunt ad verum et perfectum matrimoniũ propter hominis fœlicitatem, Et hæc fuit primaria cauſa inſtitutionis cõiugii.

Secundo fuit matrimonium inſtitutum propter bonum prolis,ad conſeruationem ſpeciei et naturæ lapſæ,necnõ ad reſtaurandã angelorum

2. Cauſa ruinã,Vnde videns Deus ſedes cœleſtes vacuas ex angelorum ruina præuidenſq; hominem peccaturum,ac propter peccatum moriturum . Ideo ne ſpecies periret humana,et vt numero hominũ electorum ac iuſtorum,ruina reſtauraretur angelorum,dedit eis generationem benedictam dicens. Creſcite et multiplicamini et replete terrã,Et tũc coniugium dictum eſt matrimoniũ rõne prolis, inde matrimonium illud fuit ſacramentum rõne dei benedictionis,Deus nãque primo creauit lucẽ et diuiſit eam a tenebris, appellauitq; lucem diẽ,et tenebras noctẽ,nec tamẽ benedixit lucẽ neque diẽ,Creauit inſuper firmamẽtũ,ſolẽ,lunam, ſtellas,pariter et elementa,nec tñ ſcribitur ꝙ benedixerit eis.At vbi vẽtum eſt ad ea quæ fæcũditatis erant habitura ſemẽ, benedixit eis dicens. Creſcite et multiplicamini et replete terram &c.

Quibus viſis ſic formatur ratio,Benedictio.n. Dei ad creaturas nunquam eſt ſine gratia ſecundum ipſarum creaturarum habitudinem et diſpo

Incipit prima authoris rõ ſitionem. Si enim creaturæ ſunt tantum habiles atque capaces gratiæ gratis datæ,vt animalia irrationalia,tantũ illa benedictione benedicũtur, ſuſcipiuntque dei benedictionis gratiam ſecũdũ eorum diſpoſitionem et capacitatem. Si aũt crea

turæ ſunt habiles ſimulque capaces gratiæ gratũ facientis,cum benedicuntur a Deo talẽ ſuſcipiũt gratiã.Cum igitur deus benedixit Adæ et Euæ dicens.Creſcite et multiplicamini &c. patet qđ huiuſmodi benedictio nõ fuit ſine gratia gratũ faciente,cuius illi primi parentes erant habiles ac capaces,Quid eſt enim deũ benedicere hominem,niſi ei remittendo peccata,ſuam condonare gratiam.Benedictio quippe dei nihil aliud eſt quam remiſſio peccati et donum gratiæ,quare ſi matrimonium fuit a principio inſtitutum cũ præuia dei benedictione,nõ fuit alienum a gratia, ideo conſequẽs eſt dicere ipſum fuiſſe ſacramentum,quod eſt ſacræ rei ſignum ſcilicet gratiæ.Ex quibus liquet quod primi parentes iam erãt veri coniuges ante datam generationẽ,& ſic cõiugium fuit perfectum ſacramentum præter datã generationẽ.Item ſequiť etiã quod generatio primaria intentione,fuit date ad reſtaurandam angelorum ruinam,et ideo data fuit cum benedictione.Quare primi parentes ante peccatum genuiſſent ſine libidine, & per conſequens filios ſanctos,qui perpetuo degentes vitam, in ſanctitate per eſum ligni vitæ,poſt lõgum tempus,fuiſſent translati in vitam meliorem ad reparandã angelorum ruinam.Ex cõſequẽti etiã liquet quod data fuit generatio in cõiugio ad humanæ ſpeciei cõſeruationẽ,ne periret propter indiuiduorũ mortẽ.Sed qa generatio q̃ ante lapſum fuerat data benedicta,poſtea propter peccatũ fuit maledicta et vitiata libidinis morbo.vnde ꝓuenit corruptio in tota generatione humana,propter quod peccatũ,venit diluuium ſuper terrã. Ideo poſt diluuiũ deus iterum confirmauit Matrimonium dicens,

Nunquã eſt benedictio ſine gratia

ex dictis multa ſequuntur.

Gen. 8

Creſcite et multiplicamini & replete terram.

Cauſa. Tertio igitur fuit inſtitutum matrimonium poſt peccatum et diluuium in remedium libidinis ad euitandum carnis peccatum vt immediate ſupra dictum eſt, ideo dicit paulus, Vnus quiſq;

1. Cor. 7 pro priam vxorem habeat propter fornicationē. Ex quibus omnibus patet, quod aliquādo fuit uerum et perfectum coniugium ſiue matrimoniū, ſine generatione, Et hoc eſt quod communiter dicunt doctores, quod copula carnalis non eſt de eſſentia matrimonii, ſed tantum conſenſus viri & mulieris, ideo primus conſenſus facit matrimonium etiam ſi nunquam concurreret copula carnalis.

Patet deniq; quod aliquando fuit verum matrimonium ſine libidine, quod cum a principio fuerit inſtitutum a Deo cum benedictione liquet ipſum eſſe ſacramentum. Ideo &c.

Præterea pro eadem concluſione ſic fortius arguo Sacramentum enim quodlibet, vt communiter aſſerunt omnes, eſt ſacræ rei ſignum, liquet de

Secunda pro eodē matrimonii ſacramento ratio. baptiſmo, et Euchariſtia. Matrimonium autem ē ſacræ rei ſignum, igitur matrimonium eſt ſacramentum, conſequentia eſt nota cum maiore, at minor probatur, quoniam matrimonium eſt ſignum deſponſationis Chriſti cum eccleſia per fidem gratiam et tandem per gloriam, igitur,

Ephe. 5 antecedens patet per illud pauli ad Ephe. 5. Ibi enim Apoſtolus comparat virū Chriſto et vxorem eccleſiæ. Primo autem ad vxores loquitur dicens. Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint ſicut domino, quoniā vir caput eſt mulieris, ſicut chriſtus caput eſt eccleſiæ, ſed ſicut eccleſia ſubiecta eſt chriſto, ita et mulieres viris ſuis in oībus. Ad

viros

viros vero apoſtolus ait. Viri diligite vxores ue ſtras ſicut et Chriſtus dilexit eccleſiam et ſe metipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret. Item relinquet homo patrem et matrem et adhæ rebit vxori ſuæ, quemadmodum chriſtus exiuit a patre et venit in mundum ad eccleſiam, ſponſam. Item erunt duo in carne vna, id eſt duæ animæ in eadem carne vt liquet per illud quod immediate ſubdit apoſtolus dicens, Viri debent diligere vxores ſuas, vt corpora ſua, qui ſuam vxorem diligit ſeipſum diligit. Nemo enim vnquã carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit et fouet eã, ergo caro viri et vxoris eſt vna caro.

Apoſtoli cõparatio inter virum et mulierẽ inter chriſtum et eccleſiã.

Præterea ille idem ad Corinth. ait. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet ſed vir, ſimiliter autem et vir ſui corporis poteſtatem nõ habet, ſed mulier, ideo corpus viri et mulieris eſt idẽ corpus, Paulo enim ante dixerat, an neſcitis quoniam qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur. Erũt.n. inquit duo in carne vna, tanto magis qui adhæret vxori ſuæ corpus viri et vxoris efficitur vnum corpus. Sic Chriſtus et eccleſia eſt vnum corpus, quia membra ſumus corporis eius, cum ſit ipſe caput et de carne eius et de oſſibus eius, vt idẽ apoſtolus ibidẽ ati. Neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti, Ecce admirabilis comparatio inter virum et Chriſtũ, interque vxorem et eccleſiam, quare concludit apoſtolus ibidem ad epheſios, ſacramẽtum hoc magnum eſt, Ego autẽ dico in Chriſto et in eccleſia vt euidenter oſtendat matrimoniũ eſſe ſacramentum, quia eſt ſacræ rei ſignum, ſcilicet deſponſationis chriſti cum eccleſia per fidem, gratiam, et charitatem, nec valet quod ſacramentũ

1. Cor. 7

1. Cor. 6

ctionem cõſequeris vt filii ex vobis procreentur incolumes, Trãſacta autem tertia nocte accipies uirginem cum timore domini, amore filiorũ magis quã libidinis ductus, vt in ſemine Abrahæ benedictionẽ in filiis conſequaris. Et his igitur omnibus tũ ꝓpter illos. 7. viros occiſos a dæmone, qui uelut e quſ et multi ingreſſi erant ignorãtes ſacrũ matrimonii myſteriũ, tum propter iecoris ſacrificium figurans ſacrificiũ miſſæ, quod ante matrimonii conſecrationẽ cælebrari debet, tum ob continuam orationem tum propter Dei et Angeli benedictionẽ acceptatã, tum demum propter occulta myſteria ibidem operata, manifeſte conſtat matrimoniũ eſſe admirabile ſacramẽtũ, alia uero quãplura de matrimonio doctiſſime ꝑtractat Angelus Capriolus brixiẽſis Carmelita, in libello quẽ merito ſtellã appellat, &c.

DE PVRGATORIO

TERTIA DECIMA PER VNIcã Cõcluſionẽ validiſſima dimicatio.

Cõcluſio unica.

QVoniam nõ ſemper cũ remittitur culpa remittitur et pœna. Ideo purgatorium tã in hoc ſeculo quam in futuro realiter dari vere, pie ac catholice a nobis ſuſtentandum eſt.

Hæc cõcluſio ſic põt oſtendi, quia licet hoc nomẽ purgatoriũ in ſcriptura ſacra literaliter nõ reperiat, quemadmodũ etiã eccellentiſſimus doctor Ioãnes echius apertiſſime oſtendit, Nã om-

nes partes inferiores in quibus animæ detinẽt, inferni nomine appellantur, ſicut et viciſſim cœlum dicitur quicquid ſupra non eſt. Nec tantũ cœlum ſanctorum, ſed et orbis ſolis et lunæ ipſumque interdum aerem cœlum vocamus, ſicut
Matth. 13 de ſemine loquitur in euangelio Dominus volucres cœli (hoc eſt aeris) venerunt et arripuerũt illud, Ita ſcriptura infernum vocat omnẽ illum locum, qui animas poſt mortem accipit, vt limbum, purgatoriũ, locum paruulorum, infernũ damnatorum &c. Ideo hoc nomen infernus non ſemper ſumitur pro loco damnatorum, ſed interdum pro limbo patrum. Quandoque vero pro purgatorio, ſcilicet pro pœna peccati tam in hoc ſæculo quam in futuro, Et hoc quidem patet in ſcri-
pſal. 17 pturis, ait enim Dauid Circundederũt me gemitus mortis, et dolores inferni circundederunt me. In tribulatione mea inuocaui dominnm &c. Nõ eſt autem hoc intelligendum de inferno damnatorum. In quo nemo clamat ad dominum ſicut
pſal. 6 idem ait. In inferno quis cõfitebitur, Alio etiam in loco ſic inquit Domine deus meus clamaui
pſal. 29 ad te, et ſanaſti me, Eduxiſti in inferno animam meam, Liberaſti me a deſcendentibus in lacum.
pſal. 85 Item eruiſti animam meam ex inferno inferiori neque vero eduxit eum ab inferno damnatorum, vbi nulla eſt redemptio, Iterum alibi dicit, Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos, ve
pſal. 48 rum tamen deus redimet animam meam de manu inferi cum acceperit me, Liquet etiam quod ibi propheta non loquitur de inferno damnato-
Gen. 37 rũ, Præterea Iacob patriarcha qui vendito a fratribus Ioſeph ipſiusque veſte ſibi monſtrata conſperſa ſanguine, cum cogitaret feram peſſimam

deuoraſſe illum dixit. Deſcēdam ad filium meū lugens in infernum, Nemo autē ſuſpicari debet, Patriarcham illum ſanctum & prophetam voluiſſe ad infernum damnatorum deſcendere, ſed neque credidiſſe filium ſuū in eo eſſe. Limbum igitur vel purgatoriū intellexit, & ſicut ibi limbus, inferni nomine accipit, ita in ſuperioribus pſalmorum locis purgatorium intelligit Propheta, quod inde intelligi poteſt quia pœna ibi acerbiſſima memoratur quæ in limbo nō fuit. De huiuſmodi etiam inferno locutus eſt Iob dicens, Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abſcondas me donec tranſeat furor tuus, et cōſtituas mihi tempus in quo recorderis mei. Non hoc vtique de inferno dictum eſt damnatorum. ſed de purgatorio in quo ſui meminiſſe rogat ille dominum, ſibique peccatum (hoc eſt peccati pœnam) dimitti, de quo etiam alibi ait. Dimitte me domine vt plāgam paululum dolorem meum antequam vadam & non reuertar ad terram tenebroſam & operā mortis caligine &c. De illo inſuper Dauid inquit, Clamauerūt ad dominum cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos, & eduxit eos de tenebris et vmbra mortis & vincula eorū diſrupit, quæ quidem verba non niſi de limbo vel purgatorio intelligi poſſunt.

Iob. 14

Iob. 10

Pſal. 106

Secūdo & fortius pro eodē concluſione ſic arguo. Sic enim non daretur purgatoriū vel locus in quo fidelium peccata purgantur poſt hanc vitam, de quibus ipſi nullā egerūt pœnitētiā dum erant in via ſequeretē quod Deus quoties remittit culpam remitteret & pœnam, cōſequens autem eſt falſum, diuinæq; repugnat ſcripturæ, ac veri-

2. Ratio

tati diſſonat,igitur & antecedens , conſequentia vero probatur , quoniam multi fideles peccatores perſeuerant in peccatis vſq; in finem vitæ, nullam de ipſis pœnitentiã agentes in quo tamẽ fine(diuina cooperante gratia)dolẽt de peccatis, maximaq; contritione eã confitentur Sacerdoti, & illico moriuntur. Liquet enim quod illi nõ dã nantur cum habeãt fidem & contritionẽ,ergo ſal uantur,& cum nullũ detur purgatorium in quo pœna patiẽ pro peccatis , ſequiẽ Deũ remittẽdo eis culpã de neceſſitate etiã remittere pœnam,et ſic de aliis,ideo &c,At falſitas conſequentis oſtẽ ditur de Dauide qui poſt commiſſum adulteriũ & homicidium,cum reprehenderet acerbiſſime eum Nathan propheta dixit.Peccaui domino.di

2.Reg.12 xitq; Natham ad Dauidem.Dominus quoq; trã ſtulit peccatum tuum non morieris. Veruntamẽ filius qui natus eſt tibi morte morietur. & vt alibi ſcribitur dixit . Non auferetur gladius de domo tua.Ecce deus remiſit Dauidi culpam nõ autem pœnam. Nam pro huiuſmodi adulterio, & homicidio,multa paſſus eſt.De Paulo etiam ſcribitur quod poſtquam cõuerſus eſt,dixit Do

Act.9 minus ad Ananiam.Ego enim oſtẽdam illi quã ta oporteat eũ pro nomine meo pati . Ecce Deus remiſit culpam Paulo propter eius conuerſionẽ, non autem pœnam.

Eſaiæ.53 Item adæ fuit remiſſa culpa a deo non autem pœna igitur. Præterea Chriſtus vere langores noſtros ipſe tulit,ſcilicet animæ,non autem cor poris,ipſe enim vulneratus eſt propter iniquitates noſtras,attriſtus eſt propter ſcelera noſtra,cu ius liuore ſanati ſumus,ſcilicet a peccatis,& po ſuit dñs ,in eo iniquitatẽ omniũ noſtrorum &c.

Ideo Chriſtus ſatisfecit pro peccatis noſtris quo ad culpam & damnationem æternam, non autem quo ad pœnam, nam experimur nos quotidie pati pœnam, nullibiq; in ſcripturis reperitur quod Chriſtus ſatisfecerit pro pœnis temporalibus niſi in die iudicii, igitur non ſemper cũ remittitur culpa relaxatur pœna &c.

Tertio ad idem adhuc fortiori modo ſic mili to. In literis nanq; ſcribitur ſacris tres ſpecies hominũ ſtatim poſt mortem ad cœlos euolare, qui per tres homines illos quidem apertũ eſt cœlũ ſignificantur. Primo enim apertum eſt Chriſto baptizato, per quod ſignificatur quod cœlũ aperitur baptizatis, quicunque etenim recte baptizati ſunt ſiue paruuli ſiue adulti ſi decederent ſtatim poſt baptiſmum ad cœlos recto tramite euolarẽt, baptiſmus nanq; virtute paſſionis Chriſti mundat eos ab omni peccato tam originali quã actuali. Secundo apertum eſt cœlum Stephano lapidato & martyrizato ipſo atteſtante qui ait. Ecce video, cœlos apertos, per quod ſignificatur cœlũ aperiri omnib. martyribus, ita quod ſtatim poſt mortẽ euolant ad cœlos, omniaq; eorũ peccata falce martyrii reſecantur. Tertio apertum eſt cœlum Ioanni Euangeliſtæ viro perfectiſſimo, vt ille inquit. Vidi oſtium apertum in cœlo per quod ſignificatur quod viris perfectis qui totaliter pænitẽtiã de peccatis cõpleuerunt, vel nulla penitus peccata mortalia commiſerunt, & ſi qua venalia fecerunt ex feruore charitatis protinus abſorta ſunt, cœlum ipſum continuo aperit, & mox in illud perpetuo regnaturi ingrediunt, vt Ioannes teſtatur Euangeliſta dicens. Beati mortui qui in domino moriuntur. Amodo enim

3. Ratio

Lucæ. 3

Act. 7

Apoc. 4

Apoc. 14

iã dicit ſpiritus vt regeſcãt a laboribus ſuis &c.

Mat. 25 Alii vero immediate poſt mortẽ ruunt in infernum vbi perpetuo cruciantur vt infideles, & peccatores obſtinati, decedentes ſine vlla peccatorum cõtritione, quibus dicet Chriſtus in iudicio, Itẽ maledicti in ignem æternum, inter quos fuit ille epulo diues de quo dominus, mortuus eſt diues & ſepultus eſt in inferno.

Luc. 16 Pleriqȝ autem in toto tempore vitæ ſuæ perſeuerant in peccatis, quorum nunquam pœnitẽtiã agunt quinimmo, nec aliquas vnquam paſſi ſunt aduerſitates viuentes in delitiis. In fine tamẽ vitæ cõuertuntur, dolent de malis commiſſis, moriunturqȝ cum maxima cordis contritione in fide & gratia. Tunc quero de illis vel ſtatim poſt mortem damnantur in inferno, aut præmiantur & coronantur in cælis, vel ad aliquem locũ deſcendunt vbi prius eorũ peccata purgantur (iſtorum autem nullum eſt dare medium) Primum non eſt dicendum vt de ſe liquet quoniam qui moriuntur in fide & gratia nequeunt damnari, Neqȝ ſecundum eſt dicendũ, quoniam nulla eſſet differentia inter viros perfectos qui continue eorum animas affligunt ieiuniis orationib. & diſciplinis, perſeuerantes in operib. bonis, nunquã letalia peccata comittũt, Et inter homines peccatores in malitiis ſemper perſeuerantes nullum opus bonũ operantes uſqȝ in finem vitæ, inquo inde conuertuntur, moriunturqȝ nulla habita pœnitẽtia. Nam ſi tam homines perfecti quam peccatores conuerſi in fine ſtatim poſt mortem euolant ad cælos, vbi in perpetuũ gaudent, quæ igitur differentia erit inter iuſtos et peccatores. Et ſi inſuper omnibus peccatorib. ſaltim contritis

Hæc nota aiad-uerte conſidera lector.

in fine vitæ Deus remittit culpam & pœnã, vt ſtatim coronentur in cælis, nonne fere omnes dicent quid igitur oportet dimittere peccata, bona operãdo. Ad quid tot ieiuniis orationib. & diſciplinis macerare corpus. ſufficit. n. nos cõuerti in fine. Et ſi denique nulla poſt hanc vitã datur pœna pro peccatis. O beati igitur illi qui in hac vita omnibus delitiis huius ſeculi vſi ſunt, & qui nunquam paſſi ſunt aduerſitates qui ſe in fine vitæ conuertuntur, liquide dicere poterunt, tam in vita quã in morte fœlices fuimus, huiuſmodi autẽ ſunt falſa & veritati diſſonant diuiniſque aduerſantur ſcripturis ait. n. Angelus ad Tobiam. Tob. 2
Quia acceptus eras deo neceſſe fuit vt tentatio probaret te. apoſtolus quoque ad Timoth. inqt. 2. Tim. 3
Omnes qui pie volũt viuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur, cui fauet illud quod apoſtoli dixerunt per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Quinimmo magnus actuũ. 14
ille deus cuius ſapientiæ nõ eſt numerus, grande aliquod munus alicui donaturus grauia dura & aſpera illi promittere ſolet, vt eo charius quo tardius & durius. Hinc illa abrahæ peregrinatio ante quietis locum. Hinc Sarræ ſterilitas ante ſobolem. Iacob proinde antequam ſuper gloriam Gen. 12
Ioſeph lætaretur credidit eum a fera peſſima deuoratũ, magnamque dolorem in terra ſuſtinuit. Gen. 37
Sic ipſe Ioſeph priuſquam egypti princeps fieret a fratribus venundatus multa pertulit mala Exo. 2
Moſes antequam Hæbreorum princeps & dux fieret Pharaonis faciem fugiẽs exul apud Madia nitas fuit, Iſrael quoque antequam terrã promiſſionis poſſideret duriſſimã egypti captiuitatem ſubſtituit. Quadragintaque annis per vaſtam

Optimus de bonorũ aduerſitatib. diſcurſus

heremi ſolitudinem aberrauit.tot clades ,tot fulgura,tot aduerſitates paſſus,ſed ne longe exempla petamus Saluator mundi Ieſus Chriſtus niſi poſt ſæuiſſimam crucis mortem cælos nõ introiuit factus obediens vſq; ad mortem.Qui etiam in Euangelio Lucæ.ait oportuit Chriſtum pati &,ſic introire in regnum ſuum.Beati quoq; omnes tranſierunt per ignem & aquam, vt tandem reducerent in refrigerium , Chriſtus etiam in Euangelio ait.Beati qui perſecutionem patiunt Beati eritis cum vos oderint homines.&c.De illis autem quibus ſucce dunt bona cuncta pſpere dicit ſcriptura,ducũt in bonis dies ſuos & in pũcto ad inferna deſcẽdunt.Si igitur omnes ſancti tam veteris quam nouæ legis,quinimmo & ipſe Chriſtus per multas tribulationes et aduerſitates ingreſſi ſunt regnũ Dei quomodo ergo peccatores illi qui cõtinuo operãtur mala nullaſq; patiũtur aduerſitates etiam ſi in fine vitæ cõuertantur poterunt ſtatĩ poſt mortẽ coronati in cœlis. nulla habita pœnitentia de peccatis nec hoc ſeculo nec in futuro.Ideo neceſſe eſt dicere quod ſi peccatores nullam pœnã patiuntur perpetratorum peccatorum in hoc ſeculo,illã pati debere in futuro,vt ſaluetur iuſtitia dei quare neceſſe eſt purgatorium dari vel in hoc ſeculo uel futuro,in quo fidelium peccata purgantur.Nec ualet dicere peccatores ſemper pati pœnã, eo quod peccatũ eſt pœna peccati,propter remorſum cõſciẽtiæ,quoniam peccatores non triſtantur propter conſcientiæ remorſum.Immo lætantur cũ malefecerint et exultant in rebus peſſimis.Cum ideo ſancti qui etiam nõ peccauerunt,& pœnam variaſq; aduerſitates paſſi ſunt in hoc ſeculo vt Iob qui ait.Nõ

Exo.per totum

Luc. 24

Mat. 5

Iob. 21

Author cõcludit intentum

Obiicit hæreticus

Soluitur

peccaui & in amaritudinibus moratē oculus meus
ſimiliter Tobias Ioānes baptiſta & alii pariter & Iob. 17
ſancti qui peccauerunt vt Dauid, Paulus, petrus
Magdalena, & quam plurimi, diuerſas pro pecca
tis paſſi ſunt pœnas, vt regnū dei ingredi mere
rentur, quanto magis illi qui perſeuerāt in pecca
tis toto tempore vitæ, & tantum in fine conuer
tuntur neceſſe erit pati pœnam & ſi non in pre-
ſenti ſaltem in futuro, igitur de neceſſitate purga
torium datur, nec valet inſtantia de latrone quia
tātum fuit vnus talis latro, qui etiā libēter ſuſti
nuit crucem pro ſuorum peccatorum pena. &c.

Quarto pro eadem concluſione ex diuinis ſcri 4. princi
pturis ſic formo rationem, Dominus. n. et ſalua- palis rō
tor noſter in Euangelio Matthei ait. Omenis qui Mat. 7
audit Verba mea hæc, et non facit ea, ſimilis erit
uiro ſtulto, qui edificauit domum ſuam ſuper arē
nam, et. deſcendit pluuia, et uenerunt flumina, et
flauerunt uenti, et irruerunt in domum illam, et
cecidi et fuit ruina eius magna. Omnis autē qui
audit verba mea, et facit ea, aſſimilabitur uiro ſa
pienti ædificauit domum ſuam ſupra petram et
deſcendit pluuia, et venerunt flumina, et flaue-
runt venti, et irruerunt in domum illam et non
cecidit, fundata enim erat ſupra firmam petram,
Quæ autem fuerit hæc petra Paulus ad Co-
rinthi. clare oſtendit dicens, Patra autem erat 1. Cor. 10
Chriſtus, tunc ſic dico. Hæc petra eſt fundamen
tū domus ſapientis, et hec petra eſt Chriſtu igi
tur Chriſtus eſt fundamentum domus ſapientiæ
ac ſpiritualis ædificii. Immo totiu Eccleſie vt ip
ſe teſtatur dicens, et ſuper hanc petra ædificabo
Eccleſiam meam, quod etiā idē Apoſtolis cōfir Mat. 16
mat dicens Fundamētū. n. aliud nemo poteſt po

nere,ſcilicet ſpiritualis,ædificii,fidei ac cæterarũ bonarum operationum, præter id quod poſitum eſt,quod eſt Chriſtus Ieſus,vnuſquiſq; aũt videat quomodo ſuper ædificet ſiqs aũt ſuperædificat ſupra fundamentũ hoc haurũ,argentũ,lapi-
1.Cor.3 des prætioſos,ligna,fœnũ,ſtipulam, vniuſcuiuſq; opus manifeſtũ erit,ex qbus omnib.euidẽter liquet q͏̃d tres ſunt ſpecies hominũ ædificãtiũ domũ,per quã nõ niſi bona vel mala opera intelligere valemus. Aliqui.n.ædificãt domũ.ſ,ſpiritualẽ per bonas morales operationes, vt ſummi philoſophi fecerũt et nũc faciũt Iudæi,pagani,et icreduli,qui licet ex operib.moraliter bonis ædificẽt quãdã ſpiritualẽ domũ,qm̃ ipſa nõ eſt fundata ſupra firmã petrã.ſ.Xp̃m vel fidẽ eius,ideo pluuiũ,flumina.& vẽti,qui Dei ſunt indignationes irruẽtes in domũ illam cadet,videlicet in eorũ particulare vel vniuerſale iudiciũ æternaliter & facta eſt ruina magna eo q͏̃d cecidit domus ſimul cum fundamẽto in æternã eorũ dãnationẽ.

De fideliũ domo Alii autẽ vt ſapiẽtes,& fideles ædificãt domũ ſupra firmã petrã.ſ. Chriſtũ et fidẽ eius. At iſti ſunt in duplici differẽtia,quidã enim ſupra illud ſtabiliſſimũ fundamentũ qui Chriſtus eſt ædificant aurũ.i.doctrinam ſanctã,argentum, hoc eſt eloquia diuina teſte Pſal.Eloquia dñi eloquia caſta argentũ igne examinatũ(lapides prætioſos) id eſt diuerſa genera virtutũ, qm̃ ſicut lapides p̃tioſi inſolubiles ſunt ab igne.ita & illa æternaliter permanẽt ne cõſumenẽ ab igne in die mortis vel finalis iudicii.Aliqui vero ſupra idẽ fundamentum ſuperædificant,lignã fœnũ,ſtipulã.ſ.
verus pauli intellectus peccata leuia & venialia, quia quẽadmodũ ille ſunt res cremabiles ita a ſimili huiuſmodi opera

mala patiuntur ab igne,ideo ſubdit apoſtolus. Vniuſcuiuſq; opus manifeſtũ erit,Ecce loquit̃ de futuro & nõ de tẽporali pœna quæ dat̃ in p̃ſenti ſæculo,huiuſmodi.n. verba pauli ſunt maximopere ponderanda,Inde ſeq̃t̃ dies eni dñi declarabit,quæ enim eſt iſta dies,niſi illa de qua propheta iohel loquitur.Magnus enim dies dñi, & terribilis valde(quia in igne reuelabit̃) & conſtat quod ibi apoſtolus non loquitur de igne pœnarũ tẽporaliũ,quia ſemper de futuro profert ſermonẽ(et vniuſcuiſque opus quale ſit.ſ. an bonum vel malũ ignis probabit.)Ignis igit̃ futuri ſæculi noſtra habet p̃bare opa(ſi cuius opus manſerit quod ſuperædificauit ſcilicet fidei fundamẽtũ mercedẽ æternæ retributionis accipiet) quoniam aurum argentũ, lapides pretioſi , quæ ſunt opera bona et virtuoſa ſanctorũ,nõ poterũt cõburi ab igne,ideo ipſi mercedẽ accipient qua ſi velit dicere apoſtolus,Viri perfecti qui continue operati ſunt bona,nullaque peccata mortalia cõmiſerũt,vel totaliter pœnitẽtiã de peccatis compleuerũt protinus cum moriuntur euolãt ad cœlos,vbi perpetuo gaudent,nec ignẽ purgatorii patiũtur,Deinde ſequit̃ Apoſto. Si cuius opus arſerit.ſ.in igne,quia qui leuia peccata habuerit vel venialia,quæ velut ſtipula cõſumẽtur,detrimẽtũ patiet̃.i.pœnas ſuſtinebit , ipſe autem ſaluus erit,ſic tamẽ quaſi per ignẽ,per quẽ non niſi ignem purgatorii intelligere poſſumus,queãdmodũ etiam intellexerũt Aug.Hierony. Grego. Ambro.ac cæteri eccleſiæ doctores illuminatiſſimi viri,necnõ veri diuinarum ſcripturarum interpretes,Nullus enim alius ignis aſſignari poteſt,a quo quilibet fidelis peccator detrimentum

Iohelis,2

Apoſto. cõcludit purgatoriũ dari.

patietur,niſi ignis purgatorii a quo purgatus et expiatus ſaluus erit aſcendens in gloriam beatorum & cætera.

5. Ratio. Quinto ait enim Chriſtus in euãgelio. Qui dixerit verbum contra ſpiritum ſanctum non remittetur ei nec in hoc ſæculo, neque in futuro,q̃ ſententia colligitur,quaſdam culpas in hoc ſæculo,quaſdam vero in futuro relaxari ridiculum quippe eſſet dicere,Non remittetur ei in hoc ſæculo,nec in futuro ſi in futuro nulla eſſet remiſſio,velut ſiquis diceret.Qui blaſphemauerit nomen dei,non comedebat lapides,qui non comedi poſſunt.Igitur conſtat in futuro eſſe culparum remiſſionem,quæ non niſi in purgatorio fieri poteſt,quare non tantum in præſenti ſæculo verũ etiam in futuro purgatorium dari decet.

Cõfirmatur ratio. philip.2 Præterea apoſtolus ad philipp.inquit.In nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium terreſtium,et infernorum.Liquet autem cœleſtes pariter et terreſtres creaturas ſimul laudare deum, quæ autem ſint illæ infernales quæ etiam laudant deum et genua flectunt nomini Ieſu,nõ quidem damnatæ vel exiſtentes in inferno damnatorum.quoniam potius ipſum iugiter blaſphemant,igitur exiſtentes in purgatorio,Nullæ enim aliæ creaturæ ſub terra valent genua flectere nomini Ieſu niſi huiuſmodi, Huic etiam ſententiæ

Apoc. 5 fauet illud quod ait Ioan. in Apocali.Nemo poterat neque in cœlo,neque in terra,neque ſub terram,aperire librum,neque reſpicere illũ,Et paulo poſt.Audiui inquit Ioan.Omnẽ creaturã quæ in cœlo eſt et ſuper terrã, et ſub terra , et q̃ ſunt in mari,omnes audiui dicentes ſedenti in throno et agno,Benedictio, honor , gloria et poteſtas in

ſæcula ſæculorum Amen.

Triplicem hic ponit ordinē laudantiū deum, ſcilicet in cœlo beatorꝛ,in terra iuſtorū,ſub terra purgandorum, quia damnati non laudāt deū nec benedicunt ſedentem in throno vt ſupra oſtē ſum eſt,ait.n.propheta.In inferno autē quis cō fitebitur tibi,et infra non mortui laudabūt te domine.neque omnes qui deſcēdūt in infernū &c. psal. 6 psal. 113

Proinde zacha.loquens de Chriſto ait.Tu quo que in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti vinctos tuos de lacu,in quo nō eſt aqua,quæro enim de quo lacu loquatur propheta,quidem non de lacu inferni,quia in ipſo nulla eſt redemptio , nec de limbo,quia ibi eſt refrigerium. Aqua enim refrigerium importat,quoniam ſolet anxios refrigerare,ſicut diues epulo pro refrigerio petebat guttulam aquæ,reliquum eſt igitur dicere prophetam de purgatorio loqui. zacha. 9

Rurſum petrus loquēs de xp̄o inquit Deus cū ſuſcitauit ſolutis inferni dolorib. quæro igiẽ vt prius de quo inferno loquaẽ,de quibus ve doloribus.nō quippe de inferno dānatorꝛ, cū ibi nunq̄ ſoluanẽ dolores,nec de limbo parū, quia ibi non adſunt dolores,ſed conſolatio,vt liquet de Lazaro exiſtente in ſinu Abrahæ a quo epulo refrigeriū poſtulabat cui Abrahā,recordare fili quia recepiſti bona in vita tua et Lazarus ſimiliter mala,nunc autem hic conſolatur,tu vero cruciaris, relinquitur ergo apoſtolum his verbis purgatoriū intellexiſſe a quo Chriſtus animas ibidē exiſtētes a dolorib.liberauit,nec de dolorib.Chriſti pōt intelligi q̄a venit ipſe ſoluere dolores nr̄os. Act. 2 Luc. 16 Eſaiæ. 53

Poſtremo teſtimoniū p̄bet vniuerſa eccleſia catholi.Cuius authoritas maior eſt oī humano ratio. Iterū cō firmatur

iudicio)dari purgatorium,eo quod in hoc ordina
uit cultum peculiarem diuinum,quo ſuccurratur
miſeris animabus idque ſuperuacuũ foret,ſi pur
gatorium non eſſet, propterea approbat pariter
et commendat religioſum illud opus pium iudæ
Macha,qui facta collatione,12.millia dragmas
argenti miſit hieroſolymam offerendas pro pec-
catis mortuorum,Bene et religioſe(inquit.Eccle
ſia)de reſurrectione cogitans niſi enim eos q ce
ciderant reſurrecturos ſperaret ſuperfluum vide
retur,et vanũ orare pro mortuis,& in fine conclu
dit,Sancta ergo et ſalubris eſt cogitatio pro de-
functis exorare vt a peccatis ſoluantur. Contra
autem negantem Macha.lib.inſurgit Hiero.d.Ip
ſum non eſſe filium eccleſiæ ſed ſpurium ſyna-
gogæ,quos Auguſti.vult eſſe canoni. 18.libro
de ciui.dei.quorum doctorum approbatio, ma-
ior eſt omni hæreticorum reprobaitone.

DE INDVLGENTIA RVM LARGITIONE QVAR tum decimum ſingulare certamen.

DE indulgentiis tantum ea pau
ca ſunt a nobis dicenda, et de-
terminanda, quæ in ſcripturis
ſanctis reperiri poſſunt omnia
alia prætermittendo,quæ a do-
ctoribus eorũ propria authori-
tate ſcribuntur,Indulgẽtia enim græce indulgeo
dicitur quod ſignificat obſequor,conſentio,inſer
uio,et facile cõcedo,vnde indulgentia mollis eſt
Quid ſit idulgẽtia. et delicata permiſſio,quæ ſeueritati opponitur,
Eſt autem indulgentia pœnæ relaxatio,quam iu
ſte pro

ſte pro culpis propriis quis perpeti debuiſſet. de theſauro eccleſiæ ad diuinam iuſtitiam perſoluẽdam ſumpta. Circa autem huiuſmodi indulgentias. 4. concurrunt cauſæ, videlicet efficiens, materialis, formalis, et finalis. prima et principaliſſima efficiens cauſa Deus eſt, qui quoties alicui fideli remittit culpam et pœnam vt latroni in cruce, toties ei indulgentias elargitur. Hæc autem indulgentiæ initium habuerunt a deo in veteri lege vt Leuitici narrat hiſtoria. Mandauit enim deus in lege vt poſt hebdomadas annorum annus ſequẽs, qui erat. 50. diceretur Iubileus in quo anno multiplex fiebat remiſſio. Nam remittebatur terra a cultura quia non poterant colere, ſerere, et huiuſmodi efficere, remittebatur ſeruitus hominum, quoniam tunc ſerui efficiebantur liberi remittebantur inſuper et debita. nam poſſeſſiones venditæ ad priores poſſeſſores reuertebantur, ſimiliter et pignoratæ et alia q̃plura fiebãt ad gaudium et iubilationem, Iubileus nãque letitia eſt ſumma quæ verbis exp̄mi nõ põt, ſed voce datur intelligi, ideo tunc temporis populi iubilabãt animi iucunditatẽ oſtẽdentes, quare annus iubilei ob multarum tum maxime pœnarum temporalium remiſſionem, merito appellabatur, ſed vt dicit Apoſtolus. Hæc omnia in figuram contingebant illis, facta ſunt autem propter nos, quamobrem iubileus ille perfectionem ſumpſit a Chriſto, quando. 50. die poſt eius reſurrectionem fuit lex gratiæ et amoris data diſcipulis Chriſti in monte Sion deſcendente ſpiritu ſancto ſuper illos in ſpecie ignis, vnde merito canit eccleſia. Patrata ſunt hæc myſtice, paſchæ peracto tempore ſacro dierum numero quo lege fit re-

Ad idulgẽtias. 4. cõcurrũt cauſæ.

Leuit. 25

Quid ſit iubileus.

1. Cor. 10

ſpiritum ſanctum. Quid eſt.n.poſt culpæ remiſſionem recipere ſpiritum ſanctum, niſi eius gratiam hoc eſt totius pœnæ indulgentias. Si igitur Apoſtoli habuerunt authoritatem aliis concedēdi indulgētias hoc eſt pœnæ remiſſionē, cur et eorū ſucceſſores hanc non habebunt poteſtatē, et pͥcipue ſummus pōtifex verus petri ſucceſſor, Cū omnis poteſtas a Chriſto collata apoſtolis trāslata ſit in eorum ſucceſſores. Habeat igitur epiſcopi & Cardinales authoritatem tum maxime primus pontifex relaxandi pœnas pro peccatis debitas cōmiſſis in toto vel in parte, vel eas in aliud opus bonum commutandi, pro quibus ſiquis nō ſatisfacit in præſenti per opera bona in ſtatu gratiæ facta, vel per pœnitentias iniunctas, ſeu indulgentiarum ſuffragationem in purgatorio poſt modum eas luet (ſi tamen in gratia decedat) & hæc de efficienti cauſa.

Materia indulgētiarū pͥcipue ſunt Xp̄i opa quæ ſimul erāt meritoria et ſatisfactoria, Meruit ſiq̄dē ſibi et nobis, Sibi qppe quia p paſſionis humilitatē, reſurrectionis gloriā meruit, iuxta illud Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortē crucis, pp qđ deus exaltauit illū, &c. philip. 2
Nobis vero quoniā vt idem ait apoſtolus ſi.n. vnius delicto mortui multi ſunt, multo magis gratia dei et donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. Et paulo poſt Si Ro. 5
cut.n. per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita et per vnius obeditionem iuſti conſtituētur multi, Satisfacit inſuper non autē pro ſuis, quia peccatum non fecit, 1. petri. 2
nec inuentus eſt dolus in ore eius, ſed pro noſtris peccatis, vt liquet in multis ſcripturarum lo-

Eſaiæ. 53 cis,Ipſe enim vulneratus eſt propter iniquitates
noſtras attritus eſt propter ſcelera noſtra.Et in-
fra,Omnes nos quaſi oues errauimus, et poſuit
Ephe. 5 dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum,
Item apoſtolus ad epheſi.Chriſtus tradidit ſeme
1. petri. 2 tipſum pro nobis hoſtiam et oblationem deo in
1. Iohã. 2 odorem ſuauitatis,Petrus inſuper ait,Peccata no-
ſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.et Iohã
nes,Ipſe eſt propritiatio pro peccatis noſtris,&c.
Ita pariter de ſanctorum operibus et paſſiõibus
ſentiendum eſt,quæ quatenus meritoria erant ul
tra condignum remunerata cum apoſtolo fate-
mur.Quatenus vero ſatisfactoria aut pænalia ẽt
innumeros ſanctos conſtat longe plus ſatisfeciſ-
ſe aut paſſos eſſe,quam pro ſuis peccatis debue-
Iob. 6 runt,vt claret de Iob,dicente.Vtinam appende-
rentur peccata mea,quibus iram merui, et cala-
mitas quam patior in ſtatera,quaſi arena maris,
hæc grauior appareret, Ex his Iob verbis liquet
ipſum plus paſſum fuiſſe,quam pro peccatis ſuis
debuerit pati,Inſuperabundantia autem paſſio-
num, conſiſtit ſuperabundantia ſatisfactionum,
Et idem de hiere. Virgine glorioſa, Iohanne Ba-
ptiſta,et aliis ſanctis apertiſſimum eſt.Quos nõ
ſolum pro ſe, verumetiam pro corpore Chriſti
miſtico,quod eſt eccleſia,ſatisfeciſſe apoſtolus te
Coloſ. 1 ſtatur.d.Nunc enim gaudeo in paſſionibus meis
pro vobis,et adimpleo ea quæ deſunt paſſionum
Chriſti in carne mea,pro corpore eius, ꝙ eſt ec-
cleſia, Et nota ꝙ paulus implebat ea quæ dee-
rant paſſionibus Chriſti in carne ſua,Siue in cor
pore ſuo multipliciter.
1. Cor. 9 Primo carnem ſuam caſtigando cum vitiis &
concupiſcentiis ibi,caſtigo corpus meum & in

ſeruitutē redigo. Et ad id alios hortabatur dicēs, Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis ſuis.

Secundo carnis moleſtias ſuſtinendo ibi, Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ. 2.Cor.12

Tertio, carnem perſecutionibus exponendo, ibi, Semper mortificationem Chriſti Ieſu incorpore noſtro circumferentes, vt vita Ieſu manifeſtetur in corporibus noſtris, ſemper enim nos q uiuimus in mortē tradimur propter Ieſum &c. 2.Cor.4

Quarto in carnem martyrium expectādo ibi, Siue per vitam ſiue per mortem, Mihi enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, &c. Philip.1

Reſiduum igitur ſatisfactionis per indulgentiarum theſaurum nobis applicatur, qđ ad maximam cedit gloriam ſanctorum vnde eſt ſciendum, quod quodlibet opus bonum cuiuslibet hominis exiſtētis in gratia tria præcipue operatur, videlicet remiſſionem peccatorum, augumentū gratiæ hic & gloriæ in futuro, de primo ait Angelus ad Tobiam, Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna, magis quam theſauros auri recōdere, quoniā eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata & facit inuenire vitam æternam. Item Daniel ad Nabucho. peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum, Dominus quoq; in Euangelio, Date eleemoſynā & omnia munda ſunt vobis, igitur opus eleemoſynæ bonum remittit peccatorum pœnas, de ſecundo vero, ait Apoſtolus fides eſt quæ p charitatē operatur, & de ille idē ad Ro. Gloria honor & pax omni operanti bonum, Igitur maior gloria honor et pax & ex cōſequenti maior gratia magis operanti bonum, de Nota. Tob.12 Dani.4 Luc.11 Gal.4 Ro.2

Pſal. 17 tertio ait Propheta. Retribuat mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam. Ideo ſecundum maiorem iuſtitiam maiorem recipiet retributionem.

Eccle. 16 Salomon quoq;, Omnis miſericordia faciet locū vnicuique ſecundum meritum operum ſuorum;

Apoc. 22 Et dominus in Apoc. Merces mea mecum eſt reddere vnicuiq; ſecundum opera ſua. Igitur ſecundum maiora opera maiorem reddet mercedem.

Gala. 6 Apoſtolus deniq;. Quæ ſeminauerit homo hæc & metet ſcilicet in fine; Cum autem quodlibet opus bonum nunquam ſua proprietate careat, ideo ſancti illi qui nunquam actu peccauerunt ut Hieremias, virgo glorioſa, iohānes Baptiſta pariter & Apoſtoli poſt ſpiritus ſancti miſſionem, vel alii qui ſi peccauerunt ſufficientiſſimam egerunt pænitentiam de cōmiſſis, qui tamen multa operati ſunt bona, Quæ quidē opera cum debe rent eorum peccatorum remittere pœnas, quibus per alia remiſſa ſunt, vel quia forte non peccauerunt. huiuſmodi opera ſeu merita reſeruātur pro corpore Chriſti ſcilicet eccleſiæ ad remittendū aliorum peccatorum pœnas, Merita igitur Chriſti pariter & aliorum ſanctorum ſuperflua, non ſcilicet quantum ad gratiæ & gloriæ augumentū ſed quantum ad pœnarum remiſſionem verum theſaurum eſt eccleſiæ. Dixi enim q̄d nunquam opus aliquod bonū caret ſua virtute & proprietate q̄d eſt peccati remittere pœnas, & ſi non illius qui operatur huiuſmodi bonum, reſeruatur pro pœnarum alterius remiſſione, & ſic magnū eſt accidentale gaudium cuilibet ſancto, cum ſit quod ſatisfactio ſua ſoluit alterius peccatorum pœnas & hæc de indulgentiarum materia.

Forma indulgentiarum intentio eſt Summi

Pontificis vel alterius, Papa namq; habet Theſauri eccleſiæ claues, ideo quibus vult remittit peccatorum pœnas per indulgentiarum elargitionem, non ſua ſimplici poteſtate, ſed meritorũ Chriſti virtute hac aliorum ſanctorum, Quare interdum dat plenariam indulgentiam, nonnunquam vero remittit tantum tertiam patrem, aliquando autem maiorem vel minorem patrem, prout ſibi placet. Indulgentiarum igitur forma eſt ipſius dantis intentio vel forma bullæ, Vnde ſolet communiter dici indulgentiæ tantũ valent quantum ſonant, Ideo diligenter eſt attendendus tenor earum & obſeruandus.

Finis indulgentiarum eſt pro culpis pœnarũ remiſſio in toto vel in parte, Ad hoc enim ordinatur oĩs indulgentia ſiue particularis ſiue uniuerſalis ad remiſſionẽ pœnæ temporalis debitæ pro peccatis commiſſis partialem vel totalem, pro qua ſiquis non ſatis facit in præſenti per pœnitentiam, & opera bona in gratia operata, vel p indulgentiarũ ſuffragationem, neceſſe eſt illam in purgatorio pati. At plurimum aduertendum eſt quod cõmuniter de indulgentiis plenariis ſolet fieri quædã indiſcreta et falſa locutio ſcilicet de culpa et pœna, huiuſmodi enim locutio ꝓprie non eſt vera quia culpæ ſolus remiſſor eſt Deus propria authori. iuxta illud qđ dominus ait per Eſaiam. Ego ſolus deleo iniquitates tuas propter memetipſum. Item ſolus Deus dat gratiam & gloriã, Ego ipſe ſolus remittit culpam, ideo falſæ dicuntur indulgentiæ de pœna & culpa, cum etiam omnis indulgentia, quæ tantum eſt remiſſio pœne præexigat remiſſionem culpæ per cordis contritionem ac oris confeſſionem, Poteſt tñ Eſaiæ. 43

ſic ſaluari dicta locutio, vt remiſſio culpæ refera tur ad contritionem & confeſſionem, quæ ante exigitur ad conſequendam indulgentiam. remiſſio autem pœnæ referatur ad effectum indulgentiæ, Patet igitur qualiter finis indulgentiarum eſt tantum temporalis pœnæ remiſſio. Ex his igitur omnibus ſequitur hæc concluſio.

Concluſio Vnica.

PErtinaciter fateri indulgentias non valere ad remiſſionem pœnæ, habitis debitis circunſtantiis, vel ſummum Pontificem non poſſe concedere plenariam indulgentiam, hæreticum eſſe cenſemus, contra fidei veritatem ac vniuerſalis Eccleſiæ determinationem.

Concluſio hæc claret ex dictis, poteſt tamen ſic confirmari, quoniam quilibet Chriſti fidelis profitetur ſanctam eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum, In quibus verbis comprehendũtur omnes effectum gratiæ, per ſacramenta ac communicationem meritorium bonorum, per charitatem cum relaxatio pœnæ quæ fit per indulgentias initatur meritis eccleſiæ præcipue paſſione Chriſti quare, & cætera.

VTRVM INDVLGENTIAE VALEANT PRO his qui ſunt in Purgatorio.

EXISTENTES IN Purgatorio mediant, inter eccleſiā triūphantē,& militātē,ſed omne mediū participat naturā exteriorū, teſte Philoſopho.4.Topicorum vt liquet de homine, qui mediat inter ſpirituales intelligentias, & animalia irrationalia, ideo participat de naturis vtriuſq; horū duorꝫ extremorꝫ, Quantū enim ad corpus habet qd cōmune cū belluis, Sed quātū ad aiam habet qd cōmune cū intelligētiis, Ita exiſtētes in purgatorio,habēt qd cōmune cū his qui ſunt in eccleſia triūphāte,qa queadmodū illi ſunt in dei gratia, Sic pariter & hi q ſunt in purgatorio. Secundo tā illi quā iſti laudant Deū,vt inquit. Io oēm creaturā quæ in cœlo eſt & ſuper terrā & ſub terra oēs audiui dicētes. Sedēti in trono & agno benedictio.honor,gloria & poteſtas in ſecula ſeculorꝫ amē.Triplicē hic ponit ordinē laudantiū Deū ſcilicet in cœlo beatorꝫ,in terra iuſtorū,& ſub terra purgandorꝫ qa dānati nō laudat Deū nec benedicunt iuxta illud Prophetæ in Apoc.5
Inferno autē quis cōfitebitur tibi,Tertio oēs tā Pſal.6
illi qui triumphant in cœlis,quā illi qui ſunt in purgatorio ſunt prædeſtinati , & ſecuri de ſua beatitudine,et fœlicitate, Deinde participant cū his qui ſunt in eccleſia militante, quia illi ſicut

iſti patiunt pœnas, Secundo ſicut qlibet fidelis & iuſtus participat de omnibus operibus bonis, quæ fiunt in eccleſia militante iuxta illud Pſalmographi, particeps.

Pſal. 118 Ego ſum omnium timentium te, & cuſtodiẽtium mandata tua, in exiſtentes in purgatorio, participes ſunt omnium orationum eleemoſynarum & tandem omnium operum quæ fiunt a nobis, vt ſancte & iuſte, Iudas Machabeus arbitratus eſt, qui collatione facta duodecim milia Dragmas argenti miſſit Hieroſolimam offerri pro peccatis mortuorum. Et hoc idem vniuerſalis eccleſia ſanciuit, cuius authoritas non minor eſt quam quodlibet ſcripturarum dictum. Tertio ſicut Chriſtus orat ſingulariter pro omnibus prædeſtinatis exiſtẽtibus in via, vt ipſe in Euangelio

Io. 17 Io. ait. Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro his quos dediſti mihi, quia tui ſunt. Sed exiſtentes in purgatorio, ſunt prædeſtinati, ſcripti in libro vitæ, quos pater dedit filio, et ſui erant, igitur pro eis etiam rogat, vt a pœnis abſoluantur. Quamobrem, ſi Papa qui habes claues theſauri eccleſiæ, & hunc theſaurum diſpen

1. Cor. 4 ſare valet, teſte Apoſtolo qui ait, Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores miniſteriorum Dei, ille poteſt nobis applicare indulgentias, ita poterit applicare, his qui ſunt in purgatorio, quia ſi ſunt participes omnium bonorum noſtrorum, ac orationum Chriſti, ita participare debent & de omnibus meritis Chriſti, & ſanctorum, quæ quidem merita theſaurum eccleſiæ efficiunt, Dico tamen ꝙ virtute indulgentiarum non poteſt totaliter & abſolute vnam animam a pœnis purgatorii liberare, quia eadẽ

ratione poſſet liberare duas, quatuor, decem, & ſic omnes, quare euacuaret purgatorium, Poteſt tamē indulgentiis eis remittere pœnas, vt citius poſſint egredi, & hoc eſt quod dicitur quod Papa indulgentiarum ope liberat animam a purgatorio per modum ſuffragii.

Bona quō pſunt exiſtētibus ī purgatorio

Et ſi dicas, Ego qui confeſſus ſum ſolutus a culpa, & a pœna æterna, ſi accepio plenarias indulgentias nonne totaliter liberabor ab omni pœna temporali & ipſius purgatorii. igitur æqua ratione dicendum eſt de exiſtentibus in purgatorio.

Reſpondeo, quod non eſt eadem ratio quia aliud eſt actiue recipere, & aliud eſt paſſiue.

Nam exiſtentes in via actu concurrunt, & propria voluntate indulgentias recipiunt, ideo eis magis proſunt.

Exiſtentes autem in purgatorio tantum paſſiue recipiunt, aliorum beneficio, ideo non tantum eis proſunt, Exemplum, plus enim iuuat dare vnum aureum pauperibus in vita dum ſanus eſt homo, quam centum relinquere poſt mortem, quia in vita voluntarie dat, ſed poſt mortem coacte, Sic in propoſito plus iuuat indulgentia ei, qui per ſeipſum propria voluntate accepit, quam ei quod per alienū recipit.

&c.

DE MENDICAN TIBVS ET CONCIONA toribus Quintadecima per Vnicam concluſionem litteraria pugna.

Queſtio.

AN MENDICANTIbus validis erogãda ſit ele
emoſyna, Ad hãc difficul
tatẽ negatiue reſpõdẽt mo
1. Hæreti derniores Hæretici, quo
corũ rõ niã talibus, potẽtibus labo
ribus ſuis releuare indigẽ
tiã nõ eſt dãda eleemoſy
na ꝗbus ſimilr̃ ꝓhibeẽ mẽdicatio qđ ſi ꝓbãt. Il
li.n. qui tenẽtur laborare ad pellẽdã indigẽtiã nõ
debẽt accipere eleemoſynã, ſed ad labores tenẽ
Gen. 3 tur oẽs ualidi, iuxta illud Gen. dictũ ad Adã et po
ſteros, In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, in
laboribus comedes ex terra cunctis diebus vitæ
2. Theſ. 3 tuæ. Ad idẽ ẽt facit illud Apl'i, Siqs nõ vult ope
rari nõ mãducet, Frequẽter deniq; i epiſtolis ſuis
fideles ad labores manuũ hortat, ſeipm̃ pferens
exẽplũ fidelibus qui ſibi victũ manibus qrebat.

Præterea validi mẽdicãtes eleemoſynas pau
perũ rapiunt, & pauperes ſpoliãt cũ ea mẽdicãt
2. Ratio quæ pauperibus debẽtur, &c. Sed ꝓ huius diffi
cultatis declaratione decet aliquorũ doctoꝝ ſua
Reſpõſio recenſere dicta, Aliaque ꝑ alios luculenter elabo
rata in mediũ adducere, vt faciatur euidẽter ad
uerſus aglonares Hæreticos, ꝗbus cõgruit mẽdi

care, & qbus nõ, et q inſup ſunt mẽdicãtes q rapiunt bona pauperum, et qui non, proinde quos decet manibus laborare, quos vero non, pro quibus omnibus ponitur hæc concluſio.

Decet hominem quinimmo meritorium eſt omnia relinquere et effici pauperem propter deum pro qua omnium poſſeſſionum renunciatione ſequit̃ neceſſitas mendicandi vel laborãdi. Actuũ. 2 & 4

Prima concluſionis pars clare in ſcripturis ſanctis habetur. Nam hoc inſtruxit doctrina et vita Chriſti, inſinuat quoque apoſtolorum conuerſatio, omniumque primitiuæ eccleſiæ fidelium, quibus erant omnia communia, nec quiſquam aliquid eſſe ſibi proprium dicebat, hoc inſuper eſt conſilium euangelicæ perfectionis vt ſcribitur in euangelio Matth. Si vis perfectus eſſe (inquit dominus adoleſcenti) vade et vende omnia quæ habes et da pauperib. et ſequere me et habebis theſaurum in cœlo. Secunda vero concluſionis pars liquet. quoniam omnis homo tenetur vitã ſuam ſuſtentare neceſſario victu et veſtitu. ne ſit ſui ipſius occiſor renuncians omnib. et nihil proprium habens, Ideo tenetur acquirere victum et veſtitum, et cum non ſit alius modus acquirendi niſi mendicando, vel laboribus ſuis aliquid facere acquirendo igitur ad alterum illorum tenetur quare &c. Mat. 19

Sed vt clarius agnoſcatur quis ad quem iſtorum teneatur, ſciendũ eſt quod tripliciter cõtingit mẽdicare, et primo ex neceſſitate naturæ, vt dũ qͥ petit ab alio qd̃ per ſe habere nõ poteſt ob nimiã paupertatẽ, ſeu infirmitatẽ vel vtrũqʒ, et hic quidem modus miſerabilis, et tollerabilis eſt, q etiam per patiẽtiam ſit laudabilis et meritorius, Q̃uot modis contingit. mẽdicar̃.

Lūc. 16 ſicut legitur de Lazaro mendico & infirmo iacē te ad diuitis ædes, q mortuus portatus eſt ab Angelis in ſinu Abrahæ. Ex quo colligitur mēdicitatem ex neceſſitate prouenīētem occaſionem eſſe dirigēdi aliquem in vitam æternam, iuxta qđ.d. Chriſtus. Beati pauperes ſpiritu quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Matth. 5

Secundo modo quis mendicat pro otio fouendo uel pro lucro cumulando, uel utroq; modo, & hæc quidem medicatio ualde turpis & culpabilis eſt, de qua Ambroſius de offici. lib. 2. c. 16. veniunt inquit ualidi nullam cauſam niſi uacandi habentes, & uolunt ſubſidia euacuare, pauperum exinanire ſumptum, nec exiguo contenti, maiora quærunt, ambitu teſtium captantes, petitionis ſuffragium, & nataliu m ſimulatione lucrantes, licitanteſque incrementa quæſtuū &c. Iſti ſunt profecto quibus non licet mēdicare qui et eleemoſynas pauperum rapiunt, et quos decet inanibus laborare qđ et ſi ſpecialiter de iſtis loquantur Lutherani, non autem vniuerſaliter de omnibus æque dem benedicunt, Tertius modus mendicandi eſt ſupererogatiuis iuſtitiæ cum. ſ. quis mēdicat pro Chriſto venerando, et proximo auxiliando, venerando. ſ. per imitationem et cultus exhibitionem per imitationem quantum ad contemptum ſui et abiectionem, quod Chriſtus euidentiſſime fecit, vnde hiero. eſto vilis quantum potes nunq̄ Chriſto vilior eris, Laudabilis eſt huiuſmodi mē dicatio voluntaria qua quis ſe exponit vt redemptori ſuo ſe conformet et vt cultui diuino mēte liberiori aut euangelio vacet (depoſita rerū mundanarum ſolicitudine) vt proximum ædificet et prouocet ad pietatem, Ex his igitur patet q̄ mē-

Ambro.

Cōtra ualidos pauitatē ſimulātes.

dicatio eſt reproba,quæ tollerabilis,quæ ue laudabilis et meritoria.

Sed de labore manuum iterum ſciendum eſt qđ labor manuum ad tria principaliter ordinat. Primo ad otium vitandum,quoniam ſicut docet Apoſtolus faciendum eſt a vobis aliquid operis vt Diabolus ſemper inueniat Vos occupatos,ne ex otioſitate veſtra aliquem intrandi aditum ad animas veſtras valeat inuenire.Secundo ad corpus domandum·vt idem ad Corint.teſtatur Apoſtolus,enumerando ea quib.corpus caſtigatur.ſ. in laboribus in ieiuniis in vigiliis in caſtitate. etc.Tertio ad uictum quærendum,vt ille idē in actib. ait ad ea quæ mihi opus erant,et his que mecum ſunt miniſtrauerūt manus iſtæ,Ad Theſa.quoque operamini manibus veſtris ſicut præcepimus uobis, et vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt et nullius aliquid deſyderetis.

2.Cor. 6

Actu.20

1.Thes. 4

Sed de paupertate rurſus conſyderandumeſt duplicem eſſe paupertatem ſimulatam ſcilicet et veram,quæ adhuc diuiditur in paupertatem videlicet illatam ex neceſſitate,et in voluntariam, de prima namque paupertate ſimulata, cū ſit penitus abhorrenda et abiicienda non loquimur in præſenti,De paupertate vero ex neceſſitate illata ſic diſtinguendum eſt,aut talis paupertas non poteſt releuari per laborem,propter infirmitatem aut debilitatem,ſeu defectum materiæ,aut loci,et huiuſmodi,tūc patet quod patiētibus talem paupertatem licet mendicare,quibus etiam ex diuino præcento debetur eleemoſyna a fidelib.Si autem talis paupertas poſſit releuari per laborem, & tamen tales non laborant,aut propter cauſam minus rectam puta pigritiam, vel otii amorem

De multiplici paupertate,

licitum eſt mendicare,ſiquidem illi pauperum bonna rapiunt.Aut ex cauſe rationabili,puta ob p̄dicationem,ſtudium,orationem,et propter cætera ſpiritualia bona.tunc dedit eos mendicare ac eleemoſynas quærere,tenenturque diuites eis ſubuenire ex Chriſto præcepto. Ex quibus omnibus conſtat qui ſunt illi pauperes validi quibus non conuenit mendicare qui & bona pauperum rapiunt propter eorum inertiam, laſciuiam, & otium,cum nullam vtilitatem reipublicæ afferant,illi quippe laborare tenentur,Conſtat inſuper ex dictis,qui ſunt illi mendicantes, quos decet eleemoſynas quærere,qui etiam non tenētur laborare manibus,omittentes minora ꝑpter maiora bona,et per conſequēs patet reſponſio ad hæreticorum rationes,et ad illud Adæ.ſ. In ſudore vultus tui.&c,Dicitur quod illa verba domini magis ſunt nunciantis pœnam,quam præcipientis pro peccato ſatisfactionem, Nec ex illo ſequitur quod quilibet homo obligetur ad laborandum ex neceſſitate præcepti, alias ſequeretur qđ ad agriculturam teneretur de qua dominus ibidem facit mentionem,et ideo qui habet alias vnde licite poſſit viuere non tenetur manibus operari,Quare non eſt ſimpliciter neceſſarium pauperibus validis laborare manibus, niſi dum aliter neceſſitati ſuæ ſubuenire non poſſunt. Ad illud etiā de apoſtolo dicendum eſt ꝙ apoſtolus p̄cipit laborē manuū aliquib.perſonis ꝑꝑ cauſas ſpeciales.vt ſcilicet furtum prohiberetur,et alienarum rerum concupiſcentia, necnon propter inertiam fugiendum,laſciuiam et ociū, Vbi aūt illa ſimiles cauſæ non ſunt,præcepta non habēt locum.Ad vltimum igitur dicitur quod validi

Ex dictis ſequitur propoſitum.

Ad primam rationē reſponſio.

Ad.3. rationem.

mendicantes non ſpoliant alios pauperes qa non recipiunt quod eis non licet, habent.n.ſas petendi neceſſaria, nec tenentur corporaliter laborare vt dictum eſt. Quare tamen concludimus indiſcretam eſſe multorum Lutheranorum reprehenſionem, reprehendentium tanquam validos mendicantes eos qui paupertatem elegerunt, omnibus renunciantes, et ſimul habitant in ciuitatibus, aut ſiluis, non inerti otio, ſed certis et determinatis horis orationibus intendunt, ac huiuſmodi deuotis exercitiis. Reliqui vero diligenter laborant exercentes opera ſimplicia parum a deuotione diſtrahentia, et dum hæc non ſufficiunt mēdicata eleemoſyna ſuæ neceſſitati ſubueniunt, nō ſunt igitur tales detractionibus lacerandi ſed omni fauore, et charitate tanquam Chriſti imitatores et euāgelicæ paupṫatis cultores ꝓſequēdi&c.

Contra indiſcretam Lutheranorum reprehēſionem.

De concionatoribus.

MEndicantes præ aliis omni tempore omnibuſque diebus et horis laborant in eccleſia Dei pro animarum ſalute, dum aſſidue dant operam miſſarum celebrationibus, cœteriſque diuinis officiis, vacantque continuis ſtudiis, lectionibus, diſputationibus incumbuntur confeſſionibus, admonitionibus, exhortationib. ſacramentorum adminiſtrationibus, ac infirmorum viſitationibus, et quod glorioſius et dignius eſt concionandi officio, omni ſtudio, et indefeſſo labore maximopere inuigilant. quod quidem concionandi officium, licet fuerit a Chriſto principaliſſ. Apoſtolis commiſſum, eorumque ſucceſſoribus principalibus. ſ. eccleſiæ prælatis, Nihilominus forte ob nimiam eius difficultatem, exceſſiuumque laborem, primi eccleſiarum Antiſtites, qui-

Debita mendicātium laudes.

bus primo incumbit officium prædicãdi,vt paſcant oues ſuas,ipſum non exercent(paucis duntaxat exceptis) quare translatum eſt ad regulares inferiores Sacerdotes,præcipue autem ad pauperes mendicantes &c. Sed vt ſciatur quantæ dignitatis,et excellentiæ ſit huiuſmodi concionandi officium,in quantaue reuerentia et honore cõcionatores mereantur haberi,qualiterque laborare debeant in vinea domini ſummopere conſiderandæ ſunt(pro vt diuinæ teſtantur hiſtoriæ)cõcionatorum appellationes.

Primo in ſacris literis concionatores Apoſtoli.i.miſſi merito nuncupantur,quod ſic clare oſtẽditur,Apoſtolus enim allegans prophetam Iohelem dicentem. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen domini ſaluus erit,ſtatim ſubdit,quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderũt et ſi Iohel propheta dicat. Neceſſe eſt credere, Apoſtolus immediate ſubiungit,Quomodo credẽt ei quem non audierunt,et ſi iterum propheta dicat, Oportet ſiquidem audire confeſtim ſubinfert Apoſtolus, Quomodo audient ſine prædicante,et ſi rurſus Iohel propheta dicat, Neceſſe eſt prædicare denique concludit Apoſtolus .d. Quomodo vero prædicabunt niſi mittantur,quaſi velit dicere,Nemo audeat prædicare niſi a deo vel a Chriſto ſeu a ſuperiore authoritatem habente immediate ad prædicandum mittatur, Dicuntur igitur concionatores apoſtoli,i.miſſi,apoſtolus.n.græce,latine dicitur miſſus, Sed eſt notandum,4. Apoſtolorum ſeu concionatorum genera eſſe. primum genus eſt ilorum qui ſtatim mittuntur a Deo, vt fuerunt prophetæ veteris Teſtamenti, quorum primi fuerunt Moſes &

Iohelis. 2
Ro. 10.

pulcherimus iter Iohelem et paulũ dialogus

4. cõcionatorũ genera.

Aaron qui dei iuſſu miſſi fuerunt vt populum ſuum de pharaonis iugo ereptum ab ægypti finibus educerent ad ſacrificandum in deſerto, vt tandem terram promiſſionis ingrederetur, Sic cõcionatores his temporibus, tenentur peccatores ad pœnitentiam compellere, de diaboli ſeruitute in libertatem gratiæ reducere, ac de terrenis ac ſecularibuſque negotiis ad cœleſtium meditationem iugiter excitare.

E,ai. 6 Præterea Eſaias propheta cũ ſe ab angelo carbonis de altari ſumpti tãctu purgatum animaduertiſſet, et dominus diceret, quem mittam et qs ibit, ſtatim ille ſe obtulit.d. Ecce ego ſum mitte me, quod vſurpare nequaq̃ auſus fuiſſet niſi ſe prius a delictorum inquinatione prorſus expia-

prou. 10 tum agnouiſſet, Sic carere debet omni vitio quilibet concionator qui aliorum prauitatem paratus eſt corrigere, vt auditores tum verbis tum exẽplo prouocet ad emendationẽ vitæ. Labia.n. inſti vt in prouerbiis dicitur, erudiunt plurimos.

Iere. 1 Ieremias quoque immaturã ætatem excuſans ſe a prædicationis officio clamat a a a Domine Deus Ecce neſcio loqui quia puar ego ſum, Noli inquit dominus dicere quia puer ego ſum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, et vniuerſa quæcunque mandauero tibi loqueris. Ne timeas a facie eorum, quiã ego tecum ſum et eruam te, denique miſit inquit dominus manum ſuam et tetigit os meum et dixit, Ecce dedi verba mea in ore tuo, Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes & ſuper regna, vt euellas, et deſtruas, et diſperdas, et diſſipes, et ædifices, et plantes, Ita quilibet cõcionator ad prædicationis opus electus nulli rei diffidat, nihil trepidet, omnia aderunt cui aderit

Deus,ſtudeat.n.vt euellat & deſtruat hominum vitia. Plantet autem & ædificet virtutes ad inſtar Iere.Prophetæ &c.Ezechiel inſuper miſſus a domino immediate fuit,cui libere vaticinandi pſtitit audaciā.d.Tu ergo fili hominis ne timeas eos,neq; ſermones eorū metuas,cui etiam pro cibo dedit dominus volumen intus & foris ſcriptum,Ita concionator exteriorem ſcripturæ ſenſum,Pariter & interiorem myſticamq; ſententiā auditoribus proferre debet,& ſic tātum diuinarum ſcripturarū volumē cōcionaturus accedere debet,vt cum Ezechiele dicere poſſit, Comedi illud & factum eſt in ore meo ſicut mei dulce, vel cum Dauide.Quam dulcia faucibus meis eloquia tua ſuper mei ori meo. Cōcionatoris officium Ezech. 3 Pſal.

Proinde Danielis adhuc infantis ſpiritum ſuſcitatum legimus, & puero iudicante damnatos ſenes ſpiritus.n. vbi vult ſpirat & quibus vult lumen ſapientiæ ſuæ infundit. Dan.13

Rurſum Ionas ad Niniuitas prophetare iubetur & fugit, nauigat, tempeſtate concutitur,in mare præcipitatur,& a piſce deglutitur,ſed cito pœnitens liberatur,moremq; domino gerens,pdicat, & Niniue quæ mox ſubuertenda erat,auditis Prophetæ verbis pœnitentiam egit,Deum placauit,quare ſeruata fuit. Ionæ.4

Deniq; Ioan Baptiſta mittitur a Deo,clamat in deſerto. Pœnitentiam agite appropinquat.n. regnum cœlorum.Phariſeis inſultat dicens. Genimina viperatum quis demonſtrabit vobis fugere a vētura ira.Remedium deinde ſubiungēs ait,facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.Poſtremo proponit iuſtis præmium, impiis vero pœnam dicens.Congregabit dominus triticum Matth. 3

in horreum; Paleas autem comburet igni inex⸗tinguibili, ſic quilibet concionator Ioan, exem⸗plo hoc idem facere tenetur.

Math. 10 Secundum concionatorũ genus eſt illorũ qui
Luc. 10 immediate mittuntur a Chriſto vt fuerunt. 12
Marci vl. Apoſtoli &. 72. diſcipuli vt liq̃t in euange. Mat. Luc. Marci, q̃bus dixerat Rogate dñm meſſis vt mittat oparios in meſſem ſuã, put alibi oſtenſum eſt, Tertiũ genus eſt illorum qui mittuntur a ſu perioribus authoritatem habentibus ad diuerſos populos conuertendos, prout dominus interiori lumine ordinat & diſponit. Quartum genus eſt illorum qui tantum a ſempiternis mittuntur, vt ſunt pſeudo prophete & pſeudo apoſtoli & alii Hæretici dicentes. Hæc dicit dominus, cum nec per ſe nec per alios dominus miſerit eos.

Secũdo concionatores in diuinis literis cœli merito appellanẽ pp puritatẽ, motũ, influẽtias, et altitudinẽ quoniã p maxime influunt in iẽeriores ſimplices hoĩes, loquũturq; de myſteriis altiſſi-
Eſaie. 63 mis de q̃bus dñs p Eſaiã ait. Ecce ego creo cœ-los nouos et terrã nouã. i. p̃dicatores ac auditores
Eſaie. 5 nouos. Tertio dicũtur nubes vt idẽ dñs p Eſaiã. Mandabo nubibus vt pluant. i. p̃dicatorib. vt ſacrarum literarũ doctrinã pluant, Et infra qui ſunt iſti. ſ. concionatores qui vt nubes volãt mo do in vno loco modo in alio, prout placet ſpiri-
Pſal. 44 tui ſancto. Quarto principes, teſte Dauide, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii conſtitues eos principes ſuper omnem terram, Apoſtoli namq; i. concionatores dicuntur principes, quia conſti-tuti ſunt a Deo ſuper miniſterium verbi, tenẽtur n. ipſi cum ſint doctores prophetare, hoc eſt legẽ re, declarare, gloſſare, ac interpretari euangelium

Chriſti. Prophetare.n.noua lege idem eſt quod diuinas ſcripturas exponere, teſte Apoſtolo,qui ad Corinth.ait. Si omnes prophetent.i.ſi ſcriptu 1.Cor. 4
ram prophetarum exponat intret autem quis infidelis vel idiota coniuncitur et diiudicatur ab omnibus.i.quod niſi pœnitentiam agat damnandus ſit,& ſequitur occulta cordis eius manifeſta fiunt,i.cogitationes prauæ & vitia, quia dū ipſi prædicant contra vitia, manifeſta fiunt ab ipſo, quia dicit in ueritate iſta omnia agnoſco in me eſſe,& infra ſubdit Apoſtolus, Prophetæ autem duo aut tres dicant & cæteri diiudicent,Ad oſtēdendum quod etiam ſcripturarum interpretes, Eccleſiæ ſubiiciuntur iudicio,Dicit.n.ſcriptura, quo vel tres prophetent.i.ſcripturas interprætentur & cæteri.ſ. eccleſiæ Antiſtites diiudicent. Omnes igitur concionatores ac diuinarum literarum ſcriptores ad eccleſiæ determinationem ſtare tenentur.

Quinto dicuntur cuſtodes vt dominus ꝑ Eſaiam teſtatur dicens.Ordinaui cuſtodes.i.prædicatores tota die & tota nocte non tacebunt. Eſaie.'4 ȝ

Sexto euangelizantes vt infra, Beati pedes euangelizantis pacem,annunciantis bona,prædicantis ſalutem,& alibi ad eundem dicitur,ſuper montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Sion.i.ſuper culmen ſanctitatis & doctrinæ aſcēdat qui prædicationis munus aſſumit. Exalta in fortitudine vocem tuam qui euangelizas Ieruſalem,nempe vt & qui prope ſunt,& qui lōge audiant,Exalta & noli timere ne timendo illis adulari incipias,quos debes increpare,& rurſum clama neceſſe quaſi tuba exalta vocem tuam et annuntia populo meo ſcelera eorum &c.Illi quip- Eſaie. 40 Eſaie. 58

pe qui in eccleſia declamant aperte, perſeueran-ter, audacter, ſuo fungantur officio.

Mat. 4 Septimo concionatores merito piſcatores appellantur, ſicut dominus ait in Euange. Venite poſt me, faciam fieri vos piſcatores hominum, ſed hic perpulchre ſciendum eſt quod quemadmodum piſcatores interdum piſcantur & nõ capiunt piſces, ita ſæpiſſime prædicatores prædicãdo nullum bonum fructum ſuæ prædicationis afferunt, vt. ſ. populi auertãtur a vitiis, & ad virtutes conuertantur, hoc autem prouenit vt reperi in ſcripturis multis de cauſis.

Primo quia videlicet piſcantur tempore non

Luc. 5 debito, ſ. noctis vnde dicebat Petrus. Præceptor per totam noctem laborãtes, nihil cœpimus, ita pleriq; concionatores prædicant & piſcantur in nocte ignorãtiæ, carentes diuinæ ſcripturæ lumine, ignorantesq; noui & ueteris Teſtamenti doctrinam, q̃ ſcire, & prædicare tenentur, tales nãq; alios non conuertunt, potius autem in errores mittunt. Secundo nonnunq̃ piſcatores non capiunt piſces. i. prædicatores non faciunt fructum, eo quod prædicant & piſcantur in ſiniſtra parte nauigii, hoc eſt propter vanam gloriam vt. ſ. p̃

Ioã vlti. cœteris laudantur & pecuniarum amore, qua de re clamabat dominus ad diſcipulos dicẽs. Mittite in dexteram nauigii rete & inuenietis. Illi qppe concionatores mittunt rete in dexteram nauigii qui ad honorem Dei prædicant & pure ac

Luc. 5 ſimpliciter propter eccleſiæ zelum & ſalutem animarum, ita vt quilibet dicat cum Petro, Domine in verbo tuo laxabo rete. Tertio interdum nihil capiunt piſcatores pariter & prædicatores etiam ſuo defectu quãdo videlicet piſcantur cũ

inſtrumento non congruo.i.retibus fractis. Illi nempe retia ſua frangunt, qui ea quæ verbo prædicant male viuendo lacerant, de quibus Grego. Quod verbis prædicant moribus impugnat, Illi vero retia ſua reficiunt qui vitam ſuam bonis actibus componunt ad inſtar Apoſtolorum reficientium retia ſua. Ideo aiebat Pau. Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne forte cũ aliis prædicauerim ipſe reprob. efficiar &c. 1. Cor. 9

Octauo concionatores pueri lactantes appellantur. Sugunt.n.duo vbera plena nouum.ſ.& antiquum teſtamentum, vnde dominus in euangelio, Confitebor tibi domine pater cœli & terræ quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentib. & reuelaſti ea paruulis, ideſt humilib. prædicantib. Matth. 11

Nono dicuntur Angeli ait.n. Malachias Ecce ego mitto angelum meum ante faciem meam. Malach. 3

Decimo voces, quia quemadmodum voces ſunt notæ paſſionum earum quæ ſunt in anima, ita concionatores pronunciant voluntatem & propoſitum Dei, de modo vero ac forma concionandi, vide eximium Doctorem Eraſmum Rotherodamum.

De iuſtificatione ſexta decima pugna.

INVICTISSIMO

PRINCIPI DOMINO.D.HERCV
li Ferrariæ,Mutinæ,et Regii Duci,Mar
chioni eſtenſi,tanquã domino ſuo
clemẽtiſſimo frater Iohãnes Ma
ria verratus Ferrarienſis
Carmelita ſalutẽ,pacẽ,
& fœlicitatem
optat.

NOn tibi ſereniſſime Princeps obſcurum eſſe arbitror, quod cum Bononiæ in Diui Martini Gymnaſio ipſos,iam a me æditos articulos,in omnis perfidæ Lutheranæ(veritatis tuendæ gratia)atq; ſuorũ fautorum impietatem aperte, lucideq; perlegerim. Qui Paulo tertio pontifici Maximo fuere dicati (Chriſti fidem tuendi cauſa) his infraſcriptas Concluſiones nemini aſcribendo,non ambitionis nomine, ductus,ſed Dei potius honore appoſui.Nihilominus nonnulli vniuerſo Bononiẽſi populo eas eſſe hæreticas,& perſonas, vtpote repugnantes,& doctrinæ ſanctorum,& eccleſiæ determinationi,vt vna omnium voce amplitudini tuæ relatum fuit, immerito prædicarunt. Quare vt ipſi veritas perclara innoteſceret,tum rationibus vtriuſq; legis efficaciſſimis, tum ſanctorum patrum fundamentis,quam ampliſſ.huiuſmodi concluſiones eſſe veras,atq; catholicas, quinimmo iniquiſſimæ recentiorum hæretico-

rum doctrinæ refragantes ſubtiliter probaui. Quæ ad inſtas cuiuſdam opuſculi, & admodum enchiridii recte ordinaui ſub Apologiæ nomine, quod Illuſtriſſime princeps cum tibi cui pergratum fore exiſtimo. Vt vero domino, Chriſtianæ fidei amantiſſimo, hæreticorum acerrimo hoſti, Veritatis obſeruantiſſimo, ac ſacroſanctæ matris eccleſiæ veriſſimo propugnatori, vel antea maiores tui viri clariſſimi huius præſtantiſſimæ domus Eſtenſis extiterunt, Dignaberis & ipſum, & me gratiſſimum habere. Vale.

HAE SVNT illæ ſingulares cõcluſiones æditæ,& poſitæ a Reuerendo Magiſtro Iohanne Maria Verrato Ferrarienſi Carmelita, ſtudii regente aduerſus quoſdam Lutheranorum fautores,dũ Bononiæ in ædibus Diui Martini publice leggeret.Quas eſſe veras,atq; catholicas, tam doctrinæ ſanctorum, quam eccleſiæ determinationi conformes ex infraſcriptis rationibus,& authoritatibus, quibus muniuntur,& roborantur facile eſt videre.

Concluſio prima.

QVi dicit Deum præcepiſſe ſimpliciter impoſſibilia hæreticus eſt, et anathema, teſte Hieronymo.Piiſſimus nempe Deus nullum impoſſibile,ſed omnia Præcepta nobis poſſibilia mandauit.

LVtherus in Tractatu de Decem præceptis, cui in hoc cæteri recentiores hæretici adhærent,firmiter aſſerit, Deum præceptiſſe impoſſibilia, propter quod infert nullum hominem poſſe diuina ſeruare præcepta, contra quem Iohannes Roffenſis in aſſertionis Lutheranæ confutationibus articulo.xxxi.ita loquitur Nam,cum Dei præcepta Lutherus nobis impoſſibilia fecerit, quid aliud ex eo ſequitur,niſi, vt ea non facientes,ipſi ſemper in omni opere,quoniam bono peccemus,illum igitur errorem ſemel ingreſſus Lutherus,nunquam errare deſinit,ſed ab errore in errorem,facile præcipitatur.Hæc ille.Cæ-

Mat.11 terum dei præcepta nobis eſſe poſſibilia,tam ſcripturæ ſacræ,quam orthodoxi patres,vbiq; prædicant. Nam in euangelio Chriſtus ait.Ingum.

enim meum ſuaue eſt,et onus meum leue. Quomodo igitur impoſſibile,et ſi homo ſuauiter,leuiterque poteſt obſeruare diuina præcepta,ſaluatore teſtante,quomodo igitur impoſſibiliter,Ioannes quoque affirmat mandata dei grauia nõ eſſe, igitur non impoſſibilia. Proinde ait dominus in Deuteronomio,Mandatum,quod ego præcipio tibi hodie,non eſt ſupra te,neque procul poſitum, neque in cœlo,neque trãs mare poſitum eſt etc. et infra concludit, ſed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo,et in corde tuo,vt facias illum. Ecce in poteſtate hominis eſſe nõ tantum cognoſcere,ſed et obſeruare diuina mandata , cuius oppoſitum Lutherus diabolice aſſerit. Et hoc idẽ,confirmat ſapiens dicens . Deus ab initio conſtituit hominem,& reliquit illum in manu conſilii ſui,adiecit mandata,et præcepta,ſi volueris mandata cõſeruare,mandata conſeruabunt te &c. Igitur obſeruantia mandatorum, eſt in hominis facultate, et ex conſequenti. Deus non præcepit impoſſibilia,aliter ſapiens mentitus fuiſſet, quod nefas eſſet dicere, Eccle. 15

Præterea diuus Hieronymus ad Damaſum in expoſitione fidei chatolicæ, quit,Execramur etiã eorum blaſphemiã, qui dicunt impoſſibile aliquid homini præceptũ eſſe, et mandata non a ſingulis poſſe ſeruari , et aduerſus pellagianos,ait. Deus poſſibilia mandauit, hoc nulli dubium eſt,& Auguſtinus plerũque teſtatur,deũ aliquid impoſſibile homini non præcepiſſe. Similiter et Chryſoſtomus ait. Poſſibile eſt enim dei iuſſa perficere , ſi modo velimus omnem naturæ trepidationem alacriter virtute ſuperare, nihilque impoſſibile eſt eorum quæ a Chriſto hominibus imperantur. Denique , cum

Iere. expoſitione fidei chatolicæ.

Augu.

Chryſo.

deus enim careat iniuſtitia, quicquid homini mā
Aug. dat, poſſibile ſit oportet. Et iccirco dicit Auguſti
Matt. 19 nus. Nec impoſſibile aliquid potuit imperare, qa iuſtus eſt, nec damnaturus eſt hominem, pro eo, quod non potuit vitare, quia pius eſt, ſed & rationes ſuadent hoc ipſum.

1. Ratio. Primo ait dominus in euangelio, Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata, ſed per te Lutherane impoſſibile eſt ſeruāre mandata ergo impoſſibile eſt ingredi vitam æternam.

Item per Lutheranos, ac eorum fautores conſequens illius conditionalis eſt impoſſibile, igitur et antecedens, per logicorum regulas, et ex conſequenti tota conditionalis erit falſa, ſed cum verba Chriſti ſint vera, iccirco poſſibile eſt diuina obſeruare mandata.

2. Ratio. Secundo, ſi Deus præcepit impoſſibilia, ergo obſeruare diuina pcepta eſt impoſſibile, ex quo vlterius infero, ergo tranſgredi diuina præcepta eſt neceſſe, conſequentia liquet, quoniam duaū propoſitionum appoſitarum, ſi vna eſt, impoſſibilis, reliqua eſt neceſſaria, vt patet de iſtis. Omnis homo eſt rationalis Nullus homo eſt ratiolis, quarum prima eſt neceſſaria, et altera impoſſibilis, ſi igitur neceſſe eſt trāſgredi præcepta dei, igitur homo neceſſario peccat, quare peccatū nō eſt ei imputandum, Quis enim imputabit Iudæ proditionem, quā ineuitabili neceſſitate cōmiſit. Item ſi neceſſe eſt tranſgredi præcepta dei, et homo neceſſario peccat, ergo nō voluntarie peccat. nam neceſſarium, et voluntarium opponuntur in creaturis. Si igitur homo neceſſario, et non voluntarie peccat, ergo non peccat, conſequētia claret per

Augu. Auguſtinum dicentem. 3. de libero arbi.

Peccatum adeo voluntarium, quod ſi non eſſet uo luntarium, non eſſet peccatum, et per conſequens qui tranſgreditur præcepta dei, neceſſario, et non voluntarie (cum talis tranſgreſſio non ſit in ho minis poteſtate) non peccat, hoc autem eſt ma- nifeſte falſum, teſte Apoſtolo, qui ait. Non cogno Ro. 7
ui peccatum niſi per legem, & vbi non eſt lex, ibi nec præuaricatio, et Dauid in pſalmo. Præua pſal. 118
ricantes reputaui omnes peccatores terræ. Item Augu.
Aug. contra Fauſtum. Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem dei, igi- tur tranſgredi diuina præcepta eſt peccatum. Et vlterius infero, ergò quilibet contingenter, et li- bere tranſgreditur ea, quare etiam libere, & con- tingenter obſeruat illa, quamobrem diuina man- data minime impoſſibilia ſunt.

Tertio, principia practica, vt omne bonum eſt 3. Ratio
amplectendum, & omne malum fugiendum, ſunt ita inſita nobis a natura, ſicut principia ſpecula- tiua, vt ſunt iſta. Quodlibet eſt, vel non eſt, & omne totum eſt maius ſua parte, At omnia præ cepta Dei, præcipue moralia (de quibus ſemper loquimur) fundãtur in lege naturæ, lex autem na turæ non eſt nobis impoſſibilis, igitur nec ali- qua moralis lex.

Quarto patres veteris teſtamenti obſeruarunt 4. Ratio
diuina præcepta, ergo ipſa obſeruari poſſunt, et ex conſequenti deus non præcepit impoſſibilia, Gen. 26
Aſſumptum patet, dicente domino ad Iſaac. Mul tiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli, daboque poſteris tuis vniuerſas regiones has, & benedi- centur in ſemine tuo omnes gentes terræ &c. qui bus dictis ſtatim ſubdit cauſam, eo quod obedie rit Abraham voci meæ, & cuſtodierit præce-

poſſit homo diuina obſeruare præcepta, quantũ ad ſubſtantiam præceptorum tantum ex ſuo libero arbitrio, ſtante ſola generali influentia dei (vt tenet Scotus) non autem quantum ad intentionẽ præcipientis Dei, (ſemota gratia gratum faciente) cum nullus poſſit acquirere vitam æternam (ſaltem adultus) niſi per opera meritoria, quæ præſupponunt gratiam; nimirum ad intentionem acquirendi vitam æternam, diuina dantur præcepta, ex hoc tamen non licet inferre, ergo deus præcepit impoſſibilia; quia quemadmodum non ſequitur, paries non poteſt eſſe albus ſine albedie, ergo nõ põt eẽ albus. Similiter nõ valet, homo non poteſt acquirere vitam æternam ſine gratia, ergo æternam non poteſt acquirere vitam. Sic in propoſito, quoniam ſine diuina gratia id eſt meritorie non poteſt homo diuina obſeruare mandata, non debemus inferre, ergo homo diuina obſeſuare mandata, minime poteſt, vel deus præcepit impoſſibilia, quoniam arguitur a dicto ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter negatiue, vbi non valet conſequentia. Nam ſi princeps alicuius ciuitatis mandaret, ne aliquis egrederetur extra ciuitatem ſine ſui licentia, quam etiam paratus eſſet omnibus petentibus eam concedere, non ſequitur, nullus poteſt exire ciuitatem ſine principis licentia, igitur princeps præcepit impoſſibile, ita in propoſito, hæc conſequeniia non valet nullus poteſt meritorie dei obſeruare præcepta ſine gratia gratum faciente, quam deus ſemper paratus eſt concedere omnibus petentibus eam. ergo deus præcepit impoſſibilia.

Pulchra ſimilitudo.

Obiectio, Actu. 15

Etſi dicat hæreticus, petrus in actibus Apo-

ſtolo rum ait . Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruicem Diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus, igitᷓ deus præcepit, quæ obſeruari minime poſſunt. Re-
Reſpõſio ſpondendum eſt, quod in veteri lege erant præcepta triplicia, puta moralia, iudicialia, ac cærimonialia, conſtat quod non impoſſibile, ſed difficile fuit, eam ſeruare, quam nouam legem. De cærimonialibus igitur legis loquitur petrus, & nõ de moralibus, cum ergo dicit, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus id eſt cũ maxima difficultate potuimus portare, claret ꝙ hæc authoritas de moralibus legimus non loquitur, de quibus eſt hic ſermo, ſed de cærimonialibus, neque etiam authoritas illa arguit impoſſibilitatem legis cærimonialis, ſed difficultatẽ eius, vel maiorem ſuper difficultatem nouæ legis, Quare &c.

Concluſio tertia.

QVi dei prædeſtinationem antiquæ noſtræ libertati neceſſitudinem imponere arbitratui hæreticum eſſe fatemur, æterna namque dei prædeſtinatio non neceſſitat minuſque cogit liberum hominis arbitrium.

1. Ratio SI prædeſtinatio imponeret neceſſitatem libero arbitrio; ſequeretur quod homo neceſſario bene operaretur, ſed quemadmodum mala quæ ineuitabili neceſſitate fiunt homini non imputantur, ita pari ratione opera bona quæ neceſſario, fiunt ab hominibus propter æternam prædeſtinationem, non ſunt eis attribuẽda, & ex conſequenti cum huiuſcemodi opera, non ſunt in libera poteſtate noſtra, vitæ æternæ minime meritoria ſunt, Oſtenſum eſt autem in

Tractatu de Fide, & operibus, tum rationibus, tum ſcripturarum teſtimoniis opera bona in fide et gratia operata eſſe æternæ beatitudinis meritoria, igitur ſunt in libera facultate noſtra, quare diuina prædeſtinatio non neceſſitat hominem ad talia operanda.

Item, ſi liberum arbitrium a prædeſtinatione neceſſitatur, conſtat quod non niſi ad opera bona, cum autem homo æternaliter prædeſtinatus, ſemper ſit prædeſtinatus, & nunquam prædeſtinatio ſua careat virtute, ſequitur quod homo ſemper neceſſitabitur ad bene operandū(diuina impellente prædeſtinatione) quia non eſt maior ratio de vno tempore, quam de alio, non poterit igitur homo prædeſtinatus peccare, itaque non habebit liberum arbitrium ad male operandum, eritque ſimpliciter impeccabilis, falſum autem, et inconueniens eſt huiuſmodi aſſerere, quoniam multi prædeſtinati peccauerunt, & modo peccant, ideo prædeſtinatio non imponit neceſſitatem libero arbitrio. 2. Ratio.

Proinde, ſi prædeſtinatio liberum neceſſitat arbitrium ad bene ſcilicet operandum pari ratione dei reprobationem imponere neceſſitatem libero arbitrio neceſſe eſt, quamobrem homo prædeſtinatus neceſſario bene operabitur, ſicut præſcitus, vel reprobatus ineuitabili neceſſitate peccata perpetrabit, ſic tandem omnia de neceſſitate euenirent, vt ſtupidi Stoici autumāt, quæ quidem neceſſitas totum adimit liberum arbitriū, ſi autem homines libero carent arbitrio, & omnia abſoluta neceſſitate eueniunt, ſequitur vt recte infert Iohannes Ecchius quod nihil relinquitur precibus, cōſiliis, regiminibus publicis, deli- 3. Ratio.

berationibus,nulla debentur præmia virtutibus. nullæ pœne vitiis,pereunt leges,iura ſtatuta,præcepta,ceſſant admonitiones,perſuaſiones,illuminationes &c.Nam hæc omnia libertatem exigũt, neceſſitate autem caſſantur,et breui hoc eſſet omnia flagitia,& ſcelera impietates,ac blaſphemias in deum referre.Item hominem habere liberum

C firmatur. arbitrium,tam ad bonum,quam ad malum euidentiſſimis rationibus, ac vtriuſque teſtamenti apthoritat bus in Tractatu de libero ărbitrio ſatis,oſtenſum eſt, igitur falſum eſt arbitrari antiquæ noſtræ libertati prædeſtinationem neceſſitudinem inferre poſſe.

Rurſus omnes ſcriptores diſtin.38. primi ſen-

4. Ratio tentiarum vnanimiter confitentur cum dei præſcientiă ſtare contingentia iſtorum inferiorum,et ꝙ liberũ arbitriũ non ſubiicitur,neceſſitati, quæ

Augu. Cõfirmatur. adimit libertatẽ,Propterea diuus Auguſtinus in lib.de ciui.dei cap.10.ait.Sicut etiam, cum dicimus neceſſe eſt eſſe,vt cum volumus,libero velimus arbitrio,& vero proculdubio dicimus,& non ideo ipſum liberum arbitrium neceſſitati ſubiicimus,quæ adimit libertatem,ſunt igitur noſtræ voluntates,et ipſæ faciunt,quicquid volendo facimus,quod non fieret ſi nollemus,Et infra

Augu. cap.11.idem Aug.inquit. Non ergo propterea nihil eſt in noſtra voluntate,quia deus præſciuit qd futurũ eſſet in noſtra voluntate.Nõ enim qui hoc præſciuit nihil præſciuit,Porro,ſi ille præſciuit quid futurum eſſet in noſtra ſtoluntate, non vtique nihil,ſed aliquid præſciuit profecto et illo præſciente eſt aliquid in noſtra volũtate,quo circa nullo modo cogimur, aut retenta præſcientia dei,tollere voluntatis arbitrium, aut reten-

to voluntatis arbitrio, deum (quod nefas eſt) negare præſcium futurorum, igitur ex diui Auguſtini verbis liquet, quod nec præſcientia Dei, nec prædeſtinatio imponit neceſſitatem libero arbitrio.

Præterea recentiores hæretici, ac eorum fautores ſuſcitant olim extinctam Manichæorum hæreſim, qui negarunt liberum arbitrium ſe habere actiue ad bonum opus, cum dicunt prædeſtinationē neceſſitate liberum arbitrium, quin immo ipſum omnino negant, cū omnia neceſſitate abſoluta euenire fatētur, ideo, vt ſtupidi Stoici, Lutherani, peiores ſunt Manichæis, ſed his omiſſis ad ſcripturarū teſtimonia deueniamus. 5. Ratio

Ait. n. Ioannes. Omnis qui habet ſpem hanc in ipſo Deo ſantificat ſe, ſicut ille ſanctus eſt, vnde Auguſtinus ibi. Quia agis aliquid voluntate, ideo tibi aliquid tributum eſt, vt dicas ſicut Pſal. Adiutor meus eſto, ne derelinquas me, ſi dicis adiutor meus es, aliquid agis, nā ſi nihil agis, quomodo ille adiuuat. Et Petrus apoſtolus. Animaa veſtras caſtificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore ſimplici ex corde inuicem diligite. Si ergo poſſumus nos ſanctificare, animas noſtras caſtificare, profecto noſtrū liberum arbitrio a nullo neceſſitatur, quod confirmat apoſtolus dicēs. Qui ſtatuit in corde ſuo firmus non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis. Ecce inſanus Lutherus, & quicunque ei arridet imponit neceſſitatem libero arbitrio. Paulus autem negat, idcirco, qui dicit prædeſtinationem cogere liberum arbitriū Hæreticus cenſendum eſt.

1. Ioan. 3 Augu. pſal. 26 1. Petri. 1 1. Cor. 17

Denique in extremo iuditio commemorabit Mat. 25.

Cõfirmatur ratio

Chriſtus opera miſericordiæ, quæ iuſti fecerunt, mali autem neglexerunt, igitur opera illa fuerũt in eorum libera poteſtate, aliter mali dicere poſſent. Domine ineuitabili neceſſitate commiſimus peccata, nec potuimus operari opera miſericordiæ propter æternam præſcentia, ideo nobis non debent imputari, & ſic iniuſte damnamur. Deus autem nihil iniuſte facit, idcirco ſuis propriis erroribus, quæ extiterunt in eorũ libera facultate damnabuntur. Vnde Augu. de vera, & falſa pœnitentia, capite. vi. ait. Natura. n. talis eſt, vt quiſq; poſſit reſiſtere malo, cui ſe ſubiecit ex arbitrio, ſunt autẽ, qui deffendũt culpam in Dei prouidentia, aſcribentes dei ordinationi, & neceſſitati, quod relictum eſt voluntati, & arbitrii libertati. Et infra. Non ordinauit peccare, qui peccatum voluit curare, ſed permiſit libertati, quod peccator donauit neceſſitati, ſunt etiam alia quã plura Auguſtini dicta ad hunc propoſitum, quæ cauſa breuitatis omitto.

Auguſt.

Concluſio quarta.

ERror eſt dicere hominem quemlibet adultum poſſe iuſtificari, vel ſaluari ſola fide ſine operibus bonis.

DIfferunt iuſtitia, Iuſtus, Iuſtificari, Iuſtificatio. Iuſtitia. n. late ſumpta, prout vulgo ſumitur in ſcripturis, in ſe comprehendit omnia genera virtutum, vnde Hierony. ait Omnes virtutum ſpecies vno iuſtitiæ nomine continentur, & ſecundum hoc dicit Augu. duas eſſe partes iuſtitiæ. ſ. declinare a malo, & facere bonum, & ſic iuſtitia diſtinguitur contra peccatum. Iuſtus autem dicitur qui opera iuſtitiæ facit. Iuſti

Hierony. idem

Ariſ. ſentit in ethicis.

Auguſt.

ficari vero eſt non imputari ad peccatum, ſed a deo ad gratiam acceptari, vel iuſtificari eſt deo gratificari per gratiam, idcirco iuſtificatio eſt præſentis acceptatio alicuius creaturæ ad gratiã in præſenti; & ad gloriam in futuro per fidem, & bona opera, de qua iuſtificatione loquitur dominus in Euangelio de publicano orante in templo, dicens. Amen dico vobis deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam. Hæc autem iuſtificatio poteſt bifariam comparari, vno modo ad cauſam efficientem, & ſic nec bonum opus, nec fides iuſtificat, ſed ſola voluntas Dei, grata habens opera, & fidem, ſicut dominus per Eſaiam dicit. Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Secundo modo. Huiuſmodi iuſtificatio poteſt comparari ad præcedentem diſpoſitionem, & ita talis diſpoſitio neceſſaria eſt non quidem abſolute, quia Deus abſque illa poſſet homini gratiam conferre pariter, & gloriam (teſte Pſalmiſta.) Bonorum meorum non indiges, ſed neceſſaria eſt ſtante ordine ſtatuti diuini. Deus enim ſtatuit nunquam gratiam conferre adultis, niſi hac diſpoſitione præuia, quæ in duobus conſiſtere videtur, in fide, ſcilicet & operibus (niſi excuſet impedimentum) vt in pueris. Horum autem fides potior eſt operibus, non autem fides ſine operibus, modo adſit facultas credentibus, prodeſt quicquam, Vult enim Deus adultis ineſſe fidem veram, & formatam; in qua, velut forma includuntur ſpes, & charitas, & alia intrinſeca opera bona, quod ſic oſtenditur.

Quid iuſtificatio.

Luc. 8

Eſai. 52

Pſal. 15

Nam dominus ait in Euangelio, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & pr-

1. Ratio

ximum tuum ſicut teipſum. In his enim duo-
Mat.22 bus mandatis vniuerſa lex pendet, & Prophe-
tæ. Fides igitur viuificatur a charite (teſte apo
Gal.5 ſtolo) Charitas autem iſta duo præcepta inclu-
dit, ſcilicet Dei, & proximi, iſte vero duæ di-
lectiones includunt omnia mandata Dei, ergo a
primo ad vltimum fides redditur vera, & viua
ex obſeruatione mandatorum, quæ præſertim
ſunt de operabilibus, & ex conſequenti clare li-
quet, fidem non poſſe iuſtificare ſine operibus
bonum, verum quia actio tribuenda eſt ſemper
principaliori agenti, vbi plura concurrunt ad
vnum effectum producendum, quamobrem
animæ iuſtificatio merito attribuitur voluntati
diuinæ quæ eſt præcipua, & principalis cauſa
illius iuſtificationis, voluntas enim dei cogi
non poteſt, idcirco omne ſpirituale donum ex
1.Cor. 4 Dei gratia nobis elargitur, ideo Paulus inquit.
Gratia dei ſum id quod ſum, medium autem
iuſtificationis eſt Chriſti, paſſio, quam diui-
na voluntas vſque adeo gratam, & acceptam
habuit, vt pro ea ſtatuerit homines redimere,
noſtraque bona opera acceptare, & pro ipſis
operibus gratiam ſuam accumulare largiri, no-
bis inquam, virtute paſſionis exhibitæ, pa-
tribus autem veteris legis, virtute illius exhi-
bendæ.

2.Ratio Item triplex in ſcripturis præcipue reperi-
tur fides, Vna a deo infuſa, eadem cum ſpe, &
charitate, diuinitus elargita, quæ alio nomine
dei gratia, ſeu diuinus fauor, & patrocinum
Quid ſit merito nuncupatur, & hæc illa eſt, quam infanti
fides ifus. bus, in baptiſmate ipſos iuſtificationē, Deus abſ
Hea. que opibus bonis elargitur. Nā (teſte apoſtolo)

ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Infantes vero baptizati, placent deo. Fidem igitur, & gratiam, videlicet, vel dei fauorem habere neceſſe eſt, de qua fide Paulus ad Romanos ait. Iuſtus ex fide viuit. Quoniam ſicuti homo peccato ſpiritualiter occiditur, ita per fidem Deo viuit. Quãobrem fides infuſa, gratiaq́ʒ, ſeu dei fauor, & patrocinium, diuinumue præſidium idem ſunt. Ro. 2.

Alia præterea fidem pro adultis reperiri, diuinæ teſtantur hiſtoriæ, quæ eſt uerus intellectus aſſenſus, abſq́ʒ vlla animi ambiguitate, quo cunctis a Chriſto relatis fidei articulis firmiter aſſentitur, & hæc dicitur fides acquiſita, quam credendo Prophetis & Prophetiis de Chriſto, apoſtolis, & eorũ dictis acquirimus, aut ipſi Chriſto propter amorẽ, vel miracula, de qua fide acquiſita apoſtolus loquitur dicens. Quomodo ergo inuocabunt, in quem non crediderunt, aut q̃uo credet ei, de quo non audierunt. Et infra concludit, Ergo fides ex auditu, quod non niſi de fide acquiſita loqui poteſt, quæ pro certa omniũ articulorum certitudine ſumitur. Et hæc eſt illa, quam diffinit Paulus. d. Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium, ibi n. ſubſtantia non ſumitur ꝓprie pro re, quæ ſubſtat accidentibus, ſed ſimilitudinarie. i. pro fundamento, quia quemadmodum ſubſtãtia eſt fundamentum omniũ accidentiũ, ita fides eſt fundamentũ oĩum virtutum, & omnium operũ bonorum q̃ quidẽ, i. fides acquiritur ꝑ rõnes rerũ nõ apparentiũ. i. rerũ quæ nõ cadunt ſub ſenſu. Huiuſmodi aũt fides acquiſita bimẽbris eſt. Altera informis, quæ uidelicet neq́ʒ charitate, neq́ʒ intrinſeca aliqua virtute formata, q̃ aliter fides hiſto

Secunda fidei acceptio
Quid fides acquiſita.
Ro. 10.
Hæb.

Iáco. 2 rica nominatur, de qua Iacobum multoties legi mus dicentem. Fides ſine operibus mortua eſt. Et ibidem, dæmones credunt, & contremiſcunt, de huiuſmodi vero fide informi, cui hominem iu ſtificare repugnat, non loquimur.

3. Fidei acceptio Alia deniq́ eſt fides ſpe, videlicet, & charita te interioribus, cæteriſq́ virtutibus formata. xẽ pli cauſa. Adultũ infidelẽ cõuerti ad Xp̃m, xp̃ia nis articulis oĩbus credere firmiter ſine titubatio ne ponamus, formata ille nẽpe, vt exiſtat fides huiuſmodi adultũ ſuã in deũ totam ſpẽ habere, eumq́ ante omnia colore, ſeq́ etiã erratorũ pœ nitere præteritorũ, cũ animi ſententia ſe fore di uina ſeruaturũ mãdata, neceſſe eẽ minime latet, quæ quidem bona intrinſeca opera veluti forma dãt eẽ fidei, ideo de ipſa Paulus ita locutus eſt di-

Gala. 5
1. Cor. 13 cẽs, Fides eſt, quæ p dilectionẽ operat̃. Et alibi. Si habuero omnẽ fidẽ, ita vt mõtes trãsferã, cha ritatem autẽ non habuero nihil ſum. Dicã igit̃ tanquam corpus cõpoſitum formatã exiſtere fi dem. Materia cuius, chriſtianorum certitudo eſt articulorum, ſua vero forma, ſpes, & charitas, re liquaq́ interiora bona eſſe dicuntur, quæ, cum ſint de eſſentia ipſius fidei formatæ liquet, ſi fi des iuſtificat impium, bona quoque opera ip ſum iuſtificare. Quemadmodum hominem, ni hil aliud quam animam, & corpus ſimul eſſe fa temur, nequitq́ aliquid opari ſine anima, & cor pore, & quicquid operatur homo, illud idẽ ope rari animã dicimus. Ita a ſimili quicquid opera tur fides, operatur, & charitas cũ ſpe, aliquidq́ operari fides ſine charitate, aliiſq́ viſtutibus mi nime poteſt. Quare, ſi fides iuſtificat hominem, opera bona ipſum iuſtificare oportet.

Inſuper in tractatu de fide,& operibus,aliis quã plurimis ratianibus oſtenſum eſt opera bona nõ tantum hominem iuſtificare,ſed eſſe vitæ æternæ meritoria igitur &c. 3.Ratio

Item impoſſibile eſt per veram fidem in deum credere, & ipſum ſuper omnia non amare, cum amor ſit opus fidei,illa autem fides,quæ iuſtificat hominem, eſt vera,& non falſa, viua, & non mortua, formata,& non informis, igitur bonis ſemper adhæret operibus, immo ſunt de intrinſeca ratione eius, vt alibi probatũ eſt,quæ ſimul ad hominis iuſtificationem effectiue concurrunt, licet deus ſit præcipua cauſa a qua omnis gratia,& gloria,ideo &c. 4.Ratio

Et ſi dicat Hæreticus opera bona ſequuntur gratiam,& hominis iuſtificationem,ergo non iuſtificant, quoniã poſteriora nõ ſunt cauſa priorũ,Reſpondeo ꝙ aliqua opa bona ꝑcedũt gratiã, & hois iuſtificationẽ,& aliqua ſecuuntur, ſit.n. exẽpli cauſa.Peccator qſpiã,qui conuertatur ad deũ, in ipſo.n. poſſunt aſſignari quatuor inſtantia.In primo deus tãgit cor eius,vocãdo, & illuminãdo,& hoc propriũ,& ſolius dei eſt. In ſecũdo inſtãti peccator aſſentit,& acqeſcit illuminationi diuinæ,& hoc ꝓpriũ liberi arbitrii eſt ſed quid eſt aſſentire, & acquieſcere diuinæ illuminationi, niſi ceſſare ab actu peccati,cũ firmo nõ amplius peccãdi ꝓpoſito.et ĩ deũ ſperare.vellecꝫ ipſum ſup omnia diligere.ac eius obſeruare mãdata.Hæc.n.dicuntur opera moraliter bona, vt infra oſtenditur, quibus homo ſe præparat ad gratiam gratum faciẽtem,& ad eius iuſtificationem,ſtãte generali influentia dei,quæ eſt príma gratia,vel aliqua alia ſpecialis gratia, ꝙ tantum Obiectio

ſe ergo bona opera non iuſtificant, cum charitas, quæ eſt opus fidei ſit principalior cauſa iuſtificationis.

Et ſi iterũ obiiciat in caſu aliquo, poteſt adultus ſola fide iuſtificari ſine operibus dum interdum non adeſt facultas operandi igitur. Item obiicit hæreticus.

Reſpondeo ꝙ iſtud ego non inficior, nempe hominem poſſe iuſtificari ſola fide ſine operibus bonis externis, ſeu extra manentibus dum non extat opportunitas operandi fateor. Nequit tamen adultus ſola fide iuſtificari abſque internis operibus bonis, ſeu operibus intra manentibus, quæ quidem opera, tum maxime, ſpes, & charitas includuntur in fide, ſuntque velut anima de intrinſeca ratione fidei formatæ (teſte Iacobo) qui ait 1. Iaco. 2 Sicut corpus ſine anima mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt. Fides ideo bonis viuit operibus, quibus ſemotis fides viua, & vera hominem, adultum iuſtificare minime poteſt.

Et ſi rurſus dicat, ergo opera bona externa, ſeu extra manentia non iuſtificant, licet apud homines explicent adultum eſſe iuſtum. Alia obiectio.

Reſpondendũ eſt, fidem cum internis virtutibus, ac operibus intra manentibus bonis apud Deum hominem reddere iuſtum.

Externa autem opera iuſta, et apud Deum, & apud homines, iuxta illud Apoc. Qui iuſtus eſt Apoc. ſcilicet fide coram deo, iuſtificetur adhuc, videlicet opera bona extra manentia exercendo, quibus fides prius grauida erat, vt et apud hominem iuſtus dicatur.

Denique hoc idem ſcripturarũ cõprobat au 5. Ratio. thoritas, Dixit enim Daniel ad regem Nabucdo- Dan. 4

noſorem, Peccata tua, eleemoſynis redime. quod ſolum diſpoſitiue intelligi poteſt.

Sed quid eſt redimere peccata, niſi a deo indulgentiam aſſequi delictorum, ergo opera diſpoſitiue iuſtificant.

Tobiæ 12 Præterea dixit Angelus ad Tobiam, bona eſt oratio cum ieiunio, et eleemoſyna magis, quã theſauros auri recondere. Et ſubdit cauſam, quoniã eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternã. Ergo iuſtificat, ſeu diſponit ipſum ad iuſtificationem.

Matt. 5 Item ſaluator ait. Beati pauperes ſpiritu, Beati qui lugent, Beati miſericordes, Beati qui perſecutionem patiũtur &c. Si ſunt beati igitur iuſti, Maius eſt.n. beatificari, quam iuſtificari.

Luc. 2 Proinde idem dominus in euangelio. Beati qui audiunt verbum dei, & cuſtodiunt illud. Si enim cuſtodire verbum dei beatificat, multo magis iuſtificat.

Ro. 2 Tandem Apoſtolus ad Roma. ait. Non enim auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores

Iaco. 2 legis iuſtificabuntur, quod Iac. confirmat dicẽs. Abraham pater noſter, nonne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare. Et infra concludit.

Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum. Similiter et Raab meretrix non ex operibus iuſtificata eſt. Suſcipiens nuncios, & alia eiiciens &c.

Hic cõcluditur propoſitum. Ex quibus omnibus conſtat, quod ad hominis iuſtificationem quatuor concurrunt. Primo deus tanquam principaliſſima cauſa effectiue iuſtificans. Secundo, Chriſti paſſio velut iuſtifitionis medium. Tertio fides acquiſita viua,

vera,& formata,ſimul et opera bona,quæ diſpoſitiuæ iuſtificant.Quarto,Fides infuſa eadem cũ gratia gratum faciente formaliter iuſtificás.Quare error eſt dicere,hominem quemlibet adultũ, poſſe iuſtificari, vel ſaluari ſola fide ſine operibus bonis.

Quinta cõcluſio.

QVi aſſerit nullum hominem poſſe reſiſtere internæ vocationi hæreticus cenſendus eſt.

SI homo non poteſt reſiſtere internæ vocationi,ergo homo nõ poteſt ab ea deſiſtere,ideo non poteſt peccare.Nam deſiſtere ab æterna vocatione eſt peccare, & iccirco non habet liberum arbitrium ad malum,conſequens autem eſt, falſum igitur. 1, Ratio

Deinde,ſi homo non poteſt reſiſtere internæ vocationi,ergo homo neceſſario adhæret illi vocationi,et per conſequens talis interna vocatio eſt finalis beatitudo, conſequentia claret, quoniam ſoli finali beatitudini,tam intellectus,quã voluntas neceſſario adhæret, Secunda

Et ſi dicas,vt dicendum eſt,vocationem internam non eſſe finalem beatitudinem, Liquet qđ erit medium ad ipſam,ſed cuilibet tali medio libere,et contingenter homo adhæret,igitur &c.

Præterea Augu.de eccleſiaſticis dogmatibus manifeſte fatetur hominem poſſe reſiſtere ſalutiferæ inſpirationi dicens,Initium ergo ſalutis noſtræ deo miſerante habemus, vt acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi,noſtræ poteſtatis,vt adipiſcamur quod acquieſcendo admonitioni cu- Aug. 3, Ratio

primus, diuini eſt muneris, vt nõ labamur in adepto ſalutis munere ſolicitudinis noſtræ eſt, et cœleſtis pariter adiutorii. Ibi enim ponuntur quatuor. Vnum quod eſt ſclius dei, cum dicit. Initiũ ergo ſalutis noſtræ deo miſerãte habemus. Aliud quod eſt in mera facultate noſtri liberi arbitrii, cum ſubditur, vt acquieſcamus ſalutiferæ inſpirationi, noſtræ poteſtatis eſt. Aliud vero, quod eſt donum dei, ſubiungit dicens. Vt adipiſcamur quod acquieſcendo admonitioni cupimus, diuini eſt muneris. Quartum, quod noſtræ poteſtatis eſt, & diuini pariter adiutorii ſubſequitur. vt non labamur in adepto ſalutis munere ſolicitudinis noſtræ eſt, & cœleſtis pariter adiutorii.

Obiectio Et ſi dicat hæreticus, paulus non potuiſſet, etiã ſi voluiſſet reſiſtere vocationi diuinæ, cum vocatus fuit a domino, et non eſt maior ratio de vno, quam de alio, igitur nullus internæ vocationi reſiſtere poteſt.

Reſpõſio Reſpondendum eſt, quod duplex eſt vocatio dei, vna externa, quæ fit per concionatores, per ſcripturarum diuinarum comminationes, et admonitiones, per aduerſitates, et proſperitates, & huiuſmodi. Sed de iſta non loquimur in præſenti. Alia eſt interna, quæ duplex eſt. Vna, quæ fit per voluntatis immutationem, quæ magis voluntatis immutatio, ac voluntas dei efficax, quam ſimplex vocatio appellari ſolet. Conſtat autem quod tali internæ vocationi, quæ fit per voluntatis immutationem, ſeu voluntati dei efficaci, nullus reſiſtere valet. Quicquid enim deus efficaciter vult, nullo reſiſtente, fit, talis autem fuit pauli vocatio, cui nõ potuiſſet, vel cum maxima difficultate, vt ſaluetur liberi arbitrii facultas, reſiſte

Dei uocatio, externa interna efficax inefficax.

re potuiſſet,quamobrem dictum fuit ei,Durum non autem impoſſibile eſt tibi contra ſtimulum calcitrare,ſed de hac ſpeciali vocatione non loquimur,quæ vt dictum eſt, non proprie dicitur vocatio,ſed immutatio. Altera eſt interna vocatio ſimplex,& vniuerſalis, qua deus inſpirando vocat omnes homines ad pœnitentiam, de qua eſt noſtra concluſio,tali autem internæ vocationi quilibet ex ſui liberi arbitrii facultate reſiſtere poteſt,vt Chriſtus in Apoc. aperte aſſerit dicẽs.Ego ſto ad oſtiũ,& pulſo.i. ad cor peccatorꝫ induratum,et pulſo per bonas reuelationes,& inſpirationes , ſi quis audierit vocem meam , & aperuerit mihi ianuam cordis ſui, intrabo ad illum per gratiam meam,& cœnabo cum illo,et ipſe mecum in vitam æternam. Sapiens in prouerbiis duplicem dei vocationem expreſſit,vnã internam,cum in perſona dei locutus eſt dicens. Vocaui,et renuiſtis. Aliam externam(teſte Auguſtino)cum ſubdit. Extendi manum,et non fuit qui aſpiceret. Ex quibus claret hæreticum eſſe,aſſerere hominem non poſſe reſiſtere interne vocationi &c. Vocare enim idem eſt quod ad gratiam,vel gloriam inuitare.

Apoc. 3

prou. 1

Rurſus allocutus eſt Stephanus principes Sacerdotum dicens. Vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis , ſicut et patres veſtri , ita et vos , qui igitur ſpiritui ſancto reſiſtit , cur etiam internæ vocationi reſiſtere non valet . Vnde pſalmiſta , A reſiſtentibus dexteræ tuæ cuſtodi me &c.

Apoc. 6 cõfirmat

Sexta cõcluſio.

FAlſum eſt dicere omnia infidelium opera eſſe peccata mortalia.

PRæmittenda ſunt nonnulla vtilia,& neceſſa⸗ ria,magnaque conſyderatione digna, pro maiori huius conclusionis elucidatione.

Conſideratio.

Quid bonum ex genere.

Primo igitur conſyderandum eſt, ꝙ quadruplex eſt opus bonum.ſ.ex genere,Morale imperfectum,Morale perfectum,& meritorium,Bonum n.ex genere eſt,quod cadit ſuper materiam debitam,repugnatque malo ex genere, vt ſubuenire indigenti,vel honorare parentes per ſe,non propter aliquem finem,immo ſine vlla alia conſyderatione,Tale.n.,dicitur opus bonum ex genere, nam duorum oppoſitorum, ſi vnum eſt malum reliquum eſſe bonum neceſſe eſt,Si.n.malum eſt non ſubuenire indigenti,non honorare parentes blaſphemare deum,& huiuſmodi ergo bonum eſt indigenti auxiliari,honorare parentes,Deum laudare,etiam ſemota quacunque conſyderatione,ſeu nullo fine conſyderato.

Quid bonũ morale imperfectum.

Aliud eſt bonum morale imperfectum, & eſt opus a voluntate libere deriuatum,ſecundum dictamen recte rationis, et iſtud opus eſt virtuoſum ſecundum quod philoſophus diffinit virtutem. Elicitur enim opus virtutis ſecundum qđ recta ratio dictat,et ſecundum omnes circunſtantias requiſitas ad tale opus. Dicitur autem imꝑfectum,quia interdum caret circunſtantia præcipua.ſ.vltimi finis,quia non ſit præcipue ſemper propter deum,neque ordinatur ad ipſum tanquã vltimum finem,ſed hoc non obſtat quin opus illud ſit moraliter bonum,licet imperfectũ,Circũſtantia.n.vltimi finis,in actu nõ reqrit̃ neceſſario ad bonitatẽ moralẽ,hoc ẽ nõ reqrit̃ ꝙ actus bonus moraliter ſemper refferatur actu in deũ, qui eſt finis vltimus , quia aliquid citra deum

2. Ethi.

eſt diligibile propter ſe, vt virtus, ſanitas. Virtus enim poteſt amari,& appeti propter ſe. Poteſt inſuper homo ſecundum dictamen rectæ rationis honorare parentes, diligere caſtitatem, paupertatē, abſtinentiā, et huiuſmodi, virtutis amore, talia enim opera dicūtur moraliter bona, imperfecta tamen, quia non ordinantur ad vltimum finem. Aliud eſt opus morale perfectum, et eſt opus a voluntate libere electum ſecundū dictamen rectæ rationis, ordinatum imprimis in Deum, tanquam in vltimum finem, & hoc quidem modo opera Cornelii Centurionis fuerunt perfecte moraliter bona, qm̄ placuerūt deo, ex quibus etiam meruit illuminari. Non erant aūt meritoria, quoniā fide, & gratia gratum faciente carebant. Aliud eſt bonum meritorium (loquendo de merito vitæ æternæ) & eſt opus a voluntate libere electū, et a deo ad prœmium beatificum acceptatū, & hoc bonū ante requirit gratiam gratum facientē, tanquā præcipuū ſui principiū &c. Opus morale perfectum. Opus meritorium.

Secundo conſyderandum eſt, quod hoc nomē gratia, tria ſignificat, ſecundum quod eſt triplex eius deriuatio. Aliquando enim deriuatur a grate aduerbio recompenſantis, vel recognoſcentis, et ſic gratia eſt qua amicitiarum, et officiorum alterius memoria, et remunerandi voluntas habetur, Sic dicere conſueuimus habeo tibi gratias pro beneficio ſuſcepto, cuius oppoſitum eſt ingratitudo, ſed de illa non ſumus dicturi in præſenti. 2. Cōſideratio.

Interdum hoc nomen gratia deriuatur a gratis aduerbio donandi, quod ſignificat donum ſine merito, immo liberaliter datum, & hoc modo gratia eſt donum gratis datum ſine meritis accipientis, vnde gratioſi dicuntur principes, et ma- De gratia gratis data.

gnates,et maxime omnium deus, qui omnibus dat affluenter,et nemini improperat,de qua gratia loquitur apoſtolus. Gratia dei ſum id quod ſum,et hæc diuiditur in gratiam increatam, et creatam,Gratia.n. increata eſt ſpiritus ſanctus, qui datur creaturæ rationali ad eius ſanctificationem,iuxta illud apoſtoli.Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum,q datus eſt nobis. Item per gratiam .i. gratioſam dei voluntatem credimus ſaluari. Gratia vero creata eſt quælibet res gratis a deo data,ſecundum illud apoſtoli. Quid habes quod non accepiſti a deo.Et hoc idem Iacobus teſtatur dicens. Omne datum optimum, et omne donum perfectũ de ſurſum eſt procedens a patre luminum,et non poteſt homo accipere quicquam niſi fuerit ei datũ de cœlo,et ſecundum hanc gratiam dicimus homines ſanos,ingenioſos,diuites, et potentes.De hac quoque gratia gratis data, loquitur apoſtolus,cum dicit, Diuiſiones gratiarum ſunt ſermo ſapientiæ,fides,ſermo ſciẽtiæ, gratia ſanitatum,operatio,virtutũ,prophetia,genera linguarum,interpretatio ſermonum &c. Hæc omnia operatẽ vnus,et idẽ ſpũs diuidens ſingulis, prout vult.Et hæc de gratia gratis data ſatis ſint dicta contra eos,qui impudenter eam negant.

1.Cor.15 — *Duplex gr̃a gratis data.* — *Ro.5* — *Actu.15* — *Cor.4* — *Iaco.1* — *1.Cor.10*

Aliquãdo etiã d riuatur gratia a gratulor qđ eſt cõgaudeo,et ſic gratia eſt qua aliqs eſt gratus deo,Vnde gr̃a eſt donũ ſupnaturaliter a ſolo deo rationali creaturæ,infuſum, quo ipſa reddit grata deo,et accepta ad vitam æternã beatifice poſſidẽdã.Differunt.n.gratia gratis data, et gratia gratum faciens.Quoniã gratia gratis data eſt donum ſupernaturaliter alicui ad vtilitatem ſui,

De gratia gratũ faciente — *Quidgratia gratis data.*

vel aliorum,tamen per illam non eſt formaliter gratus deo, quia etiam datur peccatoribus cum videmus illos abondare diuitiis,honoribus , & doctrinis,vnde Chriſtus in euangelio ait. Deus ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos,& malos,& pluit ſuper iuſtos,& iniuſtos.Gratia vero gratũ faciens eſt qualitas quædã ſpiritualis ,& forma animæ a deo infuſa, qua anima formaliter redditur deo grata,& chara,& hæc datur ſolummodo bonis,Et hæc gratia gratũ faciens diuiditur in gratiam operantem,& cooperãtem,quæ quidem diuiſio non eſt in mẽbra diſtincta, ſed eſt vnum & idem diuerſimode conſideratum.i.in ordine ad diuerſos effectus. Sed.n. duo principales effectus gratiæ,vnus eſt gratificare naturam, & liberare eam a miſeria,& a culpa. Quoniam ſicut pulchritudo corporis reddit totum corpus humanum pulchrum,& amabile, ita hæc gratia eſt decor animæ faciens illam deo acceptam,& de iniuſta iuſtã,& de inimica amicam,& charã, quæ etiam infunditur infantibus in baptiſmate. Merito igitur vocatur gratia operans , & fides infuſa. Secũdus effectus gratiæ eſt inclinare operationes,& conducere eas in finem vltimum.Inclinat igitur hæc gratia, & ordinat voluntatem hominis ad eliciẽda opera ſua principaliter propter deum,tanquam finem ſuper omnia dilectũ, & ꝑ hoc facit opera hominis meritoria,& digna æterno ꝑmio. Quantũ ergo ad primũ effectum dicitur gratia operãs,vel ꝑueniens, quia præuenit voluntatem eam præparãdo,vt iuſta, ac deo accepta efficiatur. Quantum vero ad ſecundum effectum dicitur gratia cooperãs,vel ſubſequens pro quanto adiuuat voluntatem inclinãdo eam

Mat.5

Quid gratia gratũ faciens

Gratia operans & cooperans

ad opera meritoria perficienda.

De prima gratia præueniente loquitur propheta, Miſericordia eius præueniet me, Per hanc enim incitantur homines ad bene operandum, præuenit quippe hæc gratia, vt ſaluemur, & glorificemur. Secunda autem vt perficiatur opus ſalutis. Quamobrem eccleſia orat dicens, Tua nos quæſumus domine gratia ſemper præueniat & ſequatur, ac bonis operibus iugiter præſtet eſſe intentos.

3. Conſideratio Tertio vero conſyderandum eſt, ꝙ propter ignorantiam huius diuiſionis gratiæ, in gratiam gratis datam, & in gratiam gratum facientem, quamplures committuntur æquiuocationis, & qđ peius eſt multi errāt, cum.n. dicimus gratia p̄uenit liberū arbitrium, diſponit voluntatem ad bene operandum, p̄cedit pœnitentiam, ſine gratia nequit homo facere, quod in ſe eſt, ceſſare ab actu peccati, ſine gratia homo aliquid boni etiā ex genere operari minime poteſt, & huiuſmodi & tandem concluſionis ſine dei gratia nihil operari contigit, &c. Diſtinguēdum eſt de gratia. Si.n. de gratia gratū faciēte intelligere volumus, hoc minime verum eſt. Nam ſi gratia gratum faciēs præcederet bonam hominis voluntatem, ſeu liberum arbitrium, contritionem & pœnitentiam, ac cordis diſpoſitionem, multa ſequerentur inconuenientia.

Tria inconueniētia Primum, ꝙ homo ſimul eſſet in gratia, & in peccato, ꝙ eſt impoſſibile, cū gratia repugnet peccato. & econuerſo, Secūdū ꝙ homo eſſet in gratia, ſeu gratus deo, antequam conuerteretur. Tertiū, ꝙ eſſet iuſtus antequā iuſtificaretur, hæc.n. inconuenientia recte intelligentem non latent.

Si autem per gratiam intelligamus ,gratiam gratis datam,qua deus omnibus aſſiſtit,operaturq́ omniã in omnibus,ſpeciali autẽ modo in hominibus verũ profecto loquimur.Quoniã ſine huiuſmodi gratia non valet homo facere quod in ſe eſt neq; ad gratiã gratũ facientem ſe diſponere,nec ceſſare ab actu peccati,& ſic tandem hominem aliquid operari ſine huiuſmodi gratia gratis data minime poſſe , gratiamque neceſſariam eſſe,quinimmo oportere præuenire liberi arbitrii operationẽ,conſtanter,& vere fatemur, Talis autẽ gratia gratis data,quæ ſemper præuenit liberũ arbitrium in opere ſuo duplex aſſignari ſolet.Vna vniuerſalis, q̃ dicitur generalis dei influxus,vel vniuerſalis dei influentia,qua mouet omnes creaturas ad operandum,quibus etiã cooperatur , Alia ſpecialis gratia, quæ ſpecialis dei influentia merito appellatur,ſeu ſpeciale dei auxilium,quo ſpecialiter mouet homines ad bene operandum ,in quibus etiam operatur velle, & perficere . Puto tamẽ(ſemper ſalua veritate) huiuſmodi diuiſionẽ gratiæ gratis datæ in vniuerſalem,& ſpecialẽ,non eſſe diuiſionem in mẽbra diſtincta,ſed ſit vna & eadem diuerſimode conſiderata.Nam eadem gratia,qua deus operatur omnia in omnibus, & cooperatur omnibus creaturis,ſic conſiderata reſpectu omnium creaturarum dicitur generalis de influentia , conſiderata autem prout ſpeciali modo mouet omnes homines ad operandum,ſine qua etiam nullus homo poteſt operari,iuxta illud Chriſti dictũ.Sine me nihil poteſtatis operari,dicitur ſpecialis dei influentia , ſeu ſpeciale dei auxilium, ſpecialiſſimum autem prout operatur in electis,

Sine dei gratia nihil fieri poteſt

Gr̃a vniuerſalis

Gratia ſpecialis

Specialis dei influentia.

Generalis & ſpãlis influẽtia dei nõ differunt realiter

Diuus Thomas

Vnde diuus Thomas prima ſecundæ.q.119.vltra habitũ gratiæ infuſum ponebat etiam aliud auxilium diuinũ non ſpeciale,ſed generale, quo quælibet creatura indiget ad operandum tanquam a primo motore,ſed an illud auxilium primi motoris ſpeciali ratione homini impenſum ſit aliud ab influentia, & cooperatione dei generali,qua aſſiſtit omnia agenti, ipſum mouendo, an ſit idem non determinat,vt in corpore quæſtionis, Suſtineri igitur facile poteſt,ꝙ vna & eadem gratia gratis data dicatur generale, & ſpeciale dei auxilium. Generale.n. prout communicatur omni creaturæ. Speciale vero prout ſpeciali modo communicatur creaturæ rationali, tam exiſtenti in gratia, quam non exiſtenti. Et ſic conſtat,ꝙ ſine dei gratia nihil fieri poteſt in mundo. Ex quibus omnibus liquet, ꝙ interdum videntur doctores inuicem diſſidere, & re vera non diſſidenr.

4.Conſideratio Pellagiana hæreſis.

Quarto conſyderandum eſt,ꝙ fuit error Pellagii,qui negabat gratiæ gratum facientis neceſſitatem,et libero arbitrio attribuit gratiã, & vitam æternam merendi facultatem, & ſic omnes hæretici Pellagiani a Pellagio dicti, dixerunt liberum arbitrium ſolum per ſe ſufficere homini ad omnia bona operanda, ſtante ſola generali influentia dei. Lutherus autem fecit ad inſtar illius,qui cecidit in Scillam,cupiens euitare Charybdim, quoniam Pellagianorum errorem euadere volens, cecidit in peiorem Manichæorum hæreſim, qui negarunt liberum arbitrium ad opus bonum actiue concurrere,immo Lutherus Manichæis peior penitus adimit, quia nihil attribuit libero arbitrio,ſed omnia diuinæ gratiæ.

Manichæorum error

De qua autem gratia loquatur, Catholicos latet, credendum eſt tamen gratiæ gratum facienti ipſum omnia attribuere, cui cæteri Lutherani adherent.

Vera doctorꝫ opinio.

Alii vero doctores, vt diuus Thomas, Scotus, Sanctus Bonauentura, Ioannes Bachonus carmelita, Michael Bononienſis, & cæteri aliis, quibus ego aſſentio, omnino deuiāt ab his oppoſitis opinionibus.ſ. Pellagianorū & Manichæorum, cum quibus ſunt Lutherani, aliqua.n.attribuunt libero arbitrio, nonnulla vero gratiæ gratum facienti, ſimul & libero arbitrio. Dicunt namq;, ꝙ quilibet homo adultus in puris naturalibus exiſtens per ſuum liberum arbitrium, ſine gratia gratum faciente, ſtante ſola generali influentia, quæ eſt prima gratia gratis data, ſpeciali modo homini aſſiſtens operari poteſt opera moraliter bona, etiam peccatum mortale nouum cauere, ceſſando a perſeuerantia, & voluptate peccandi, tentationibus reſiſtere, eia non conſentiendo, velle in omnibus obedire deo, & tandem facere, ꝙ in ſe eſt, & ſic ſe diſponere ad gratiæ ſuſceptionē, propter qđ a Manichæis, & Lutheranis diſſentiunt, Dicunt deinde, hominē ſine gratia gratū faciente non poſſe a peccato reſurgere, bonū meritorium operari, diuina obſeruare mandata meritorie.i.ſecundū legislatoris det intentionem, nec vitam mereri æternam ſine gratia gratum faciente minime poſſe. Quæ omnia diuinæ gratiæ gratum faciēti, pariter, & libero arbitrio merito attribuunt, ex quibus ab errore Pellagianorum deuiant, qni negabant huiuſmodi gratiæ gratū facientis neceſſitatē. Nos autem ipſam eſſe neceſſariā conſtanter affirmamus. Nō ſumus er-

go noui Pellagiani,vt recentiores hæretici,obla
1.Ratio terones impie autumāt &c.His ergo conſyderatis,ſic probatur concluſio.Infideles exiſtentes in puris naturalibus,ſtante ſola generali influentia dei,qua deus mouet omnia,ſpeciali modo hominibus aſſiſtit, poterant parentes honorare,indigentibus ſubuenire,pro patria foriter, & conſtāter pugnare,& multa alia efficere, iuxta iuditiū rectæ rationis,in qbus nullus diceret eos peccare, ſed bene. & laudabiliter operari. igitur &c. Aſſumptum pater,quoniam de infidelibus multa legimus laudabilia, prædicamus nanq̄ Bruti fidelitatem , Marci Reguli conſtantiam , Mutii, Pytagoræ paupertatem,Valerii Publicolæ continentiam.Euripidis abſtinentiam, Tullii caſtitatem . Taletis mileſii contemplationem, Socratis patientiam , Platonis ſapientiam. Oratii religionem, & aliorum philoſophorum quamplurimos morales actus legimus feciſſe,& docuiſſe,operati ſunt ergo illi multa opera de bonorum genere munita omnibus circunſtātiis requiſitis ad moralem bonitatem,& licet non eſſent ordinata in deum,tanquam in vltimum finem, erant tamen opara ſecundum dictamen rectæ rationis operata,& per conſequens moraliter bona,vt oſtenſum eſt ſupra,ergo non omnia opera infidelium ſunt peccata moralia.Et ſi dicas,nego opera illorum infidelium ſuperius memorata fuiſſe moraliter bona,immo nec aliquo modo bona,ſed mala & mortalia peccata,cōtra ſic inſto.Duorū oppoſitorū ſi vnū eſt falſum,reliquū eſt verum. Et ſi vnum eſt malum natura,reliquum eſt bonum natura,ſed nō ſubuenire indigētibus malū eſt ſuapte natura,ergo eis eleemoſynam elargiri

bonum eſt ſua propria natura. Item non honorare parentes malum eſt ergo eos honorare bonum eſt. Item eſſe infidelem, inconſtantem, malum eſt natura, igitur vti fidelitate, conſtantia, continentia, eſt bonum natura, quoniam repugnat malo in ſe, ergo opera illorum infidelium ſupradicta fuerunt aliquo modo bona, & per cõſequens non erant peccata mortalia. Item confirmatur, quodlibet peccatum mortale ordinat hominem ad pœnam æternam, ſed dare eleemoſynam, Honorare parentes, Seruare caſtitatem, Modeſtiam, Diligere iuſtitiam, Conſtanter pro patria pugnare, & huiuſmodi, non ordinant hominem etiam infidelem ad pœnam æternam, vt clare liquet, quoniam infidelis per ſuam infidelitatem damnatur, non aũt per talia bona opera. Quis.n.diceret hominem per caſtitatem, modeſtiam, iuſtitiam, damnari. Non igitur omnia infidelium opera ſunt peccata mortalia,

Secundo, ſi omnia opera illa ſupra cõmemorata infideliũ eſſent peccata mortalia, cõtradicerent legi dei. Quoniã omne peccatũ eſt dictũ vel factũ, vel cõcupitũ cõtra legẽ dei (teſte Augu.) Nulli aũt legi talia opera cõtradicunt, ergo non ſunt pctã mortalia. Itẽ cõfirmatur p illud Hieronymi in Epiſtola ad Demetriadẽ virginem. Quod.n, multos philoſophorũ, & audiuimus, & legimus, & ipſos vidimus caſtos, patiẽtes, liberales, modeſtos, abſtinẽtes, benignos, amatores iuſtitiæ, nõ minus quã ſapiẽtiæ, Vnde q̃ſo hominibus alienis adeo iſta, quæ deo placẽt. Vnde hæc illis bona, niſi de naturæ bono. Si ergo opera illorum infideliũ deo placent, ſuntq́ bona ex natura ſua, quomodo ſunt peccata mortalia.

2. Ratio

Confirmatur

3.Ratio Tertio Cornelius Cẽturio,qui ſide erga Chriſtum carebat ſine gratia gratum faciẽte, erat vir religioſus,ac timens Deum cum omni domo ſua faciens eleemoſynas multas plebi & deprechãs Deum ſemper,huius ergo opera non poterant dici bona meritoria,cum careret fide, Erat quippe gẽtalis,pariterq; carebat charitate erga Chriſtũ quem nondum nouerat, attamen dixit ei Angelus. Orationes tuæ,et eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriã in cõſpectu Dei. Igitur Cornelius Centurio operabatur opera perfecte moraliter bona, ideo non peccabat, quinimmo ex illis meruit a Deo illuminari.

Act.10

4.Ratio Quarto obſtetrices ægyptiorum ,quæ timentes Deum,vt legitur en Exo. Seruabant pueros Hæbreorum,contra præceptum Pharaonis,& ibidem dicitur. Bene ergo fecit Deus obſtetricib. Et iterum,quia timuerunt obſtetrices Deũ,ædificauit illis domos. Non præmia autem illis dominus condonaſſet,niſi actus ille fuiſſet præmio dignus,ergo non fuit vitioſus,& malus.

Exo.1

5.Ratio Quinto,ſi omnia opera infidelium eſſent peccata mortalia, ſequeretur q nullus infidelis poſſet facere qđ in ſe eſt,neque ad agnitionem fidei peruenire,nec pœnitentiam agere,nec ſe diſponere ad gratiæ gratum facientis ſuſceptionem,ſtante ſola generali influentia Dei.hoc autem eſt falſum,& inconueniens,igitur.

Obiicit Et ſi dicas,nego illud eſſe falſum & inconueniens, quoniam ſtante ſola generali influentia dei,ſine ſpeciali auxilio Dei,nullus poteſt,facere quod in ſe eſt.

Reſpondeo quod hoc nihil eſt dicere, quoniã vna,& eadem gratia gratis data,ratione omniũ

creaturarum,dicitur generalis dei influentia , ratione autem creaturarum rationalium, dicit̃ ſpeciale dei auxilium, quod nulli deeſt , vt ſupra oſtenſum eſt,ideo deus vna,et eadem influentia, quæ eſt gratia gratis data,generaliter mouet omnia ad operandum,quibus etiam cooperatur,ſpeciali autem modo illa eadem gratia mouet homines,et vocat eos ad ſe, ex quibus aliqui acquieſcunt vocationi diuinæ ex ſuo libero arbitrio, ſed pauci ſunt,quamplures autem alii non acqeſcunt ſua propria voluntate, ideo multi ſunt vocati,pauci vero electi etc.

Et ſi quis dicat. Omne quod non eſt ex fide peccatũ eſt(teſte apoſtolo)ſed opera illorum infidelium non ſunt ex fide,ergo ſunt peccata. Obiicit hereticus Ro. 14

Reſpondeo quod ibi paulus loquitur de fide propriæ conſcientiæ id eſt omne quod eſt contra conſcientiæ fidem,ſeu contra propriam conſcientiam peccatum eſt,et hoc claret, ſi verba antecedentia pauli diligenter conſyderemus . Vide ſuper Epiſtolam ad Ro.c. 14. Magiſtrum ſententiarum,et diuum Thomam, qui manifeſte aſſerit ibidem , non omnia infidelium opera eſſe peccata mortalia,quinimmo multa eſſe moraliter bona licet non meritoria. Reſpõſio

Item aliter dici poteſt , quod illa propoſitio pauli eſt ſimpliciter vera,nam peccatum in ſuo genere dicit tantum diuinæ gratiæ gratum facientis abſentiam , cum ergo inquit paulus. Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, ſenſus eſt,omne opus,quod non eſt ex fide id eſt extra fidem, hoc eſt infidelium,peccatum eſt id eſt diuina gratia priuatum,vel non ordinatum ad vitam æternam,Seu non meritorium,et hoc equidem verũ

eſt, Sed non ſequitur ergo omne opus infidelium eſt peccatum mortale, quoniam letale crimē duo dicit. ſ. diuinæ gratiæ priuationem, & vltra ordinat ad pœnam æternam, Quodlibet .n. opus, quod eſt mortale crimen non tantum priuat hominem diuina gratia gratum faciente, ſed ordinat ipſum ad pœnam æternam.

Aug. i li. ſent. proſperi.

Ex quibus ſequitur, quod licet omne opus infidelium, ſeu omnis infidelium vita (vt ait Auguſtinus) ſit peccatū id eſt diuina gratia careat, vel non ſit ordinata ad vitam æternam, ſeu meritoria, non tamen omnis infidelium vita, vel opus eſt peccatum mortale, quia non omne tale ordinat hominem ad pœnam æternam, Quis enim audet dicere (demptis perfidis Lutheranis) opera naturalia infidelium, vtpote comedere, bibere, agros colere, vineas plantare, domos ædificare, ipſos ordinare ad pœnam æternam. Liquet igitur quod talia non ſunt peccata mortalia. Ideo Auguſtinus in eodem ſententiarum proſperi libro ait. Falſa virtus etiam in optimis moribus, ex quibus vult infideles interdum habere optimos mores, in quibus tamen falſa virtus eſt, q͞a non eſt meritoria, cum non ſit ordinata ad æternam vitam, careatque diuinæ gratiæ gratum facientis illuſtratione, ergo falſum eſt dicere, Omnia infidelium opera eſſe peccata mortalia & cætera.

Concluſio Septima.

NON minus hæreticus eſt, qui dicit infidelium peccata mortalia, nobis eſſe venialia, atque a Deo non imputari.

HAec concluſio ſeipſa claret, quoniam ſi infidelium peccata mortalia, nobis eſſent venialia, tunc eorum Blaſphemiæ, Fornicationes, Rixæ, Aduiteria, homicidia, nobis eſſent peccata venialia, modo autem ſunt mortalia, aliter Chriſtianus nunquam peccaret, quod eſt manifeſte falſum, & hæreticum, vel nullus peccator eſſet Chriſtianus, modo autem Chriſtiani peccant, committuntque interdum peccata, quæ etiam ab infidelibus perpetrantur, & tamē huiuſmodi peccata fidelibus imputantur, & niſi de illis pœnitentiam agerent, damnarentur.

Et ſi dicat; nullus verus Chriſtianus poteſt mortaliter peccare. Reſpondetur quod quilibet Chriſtianus, etiam prædeſtinatus, & exiſtens in gratia, peccare poteſt, aliter eſſet ſimpliciter impeccabilis, & non haberet liberum arbitrium ad malum, dum eſt in via, ideo &c.

Octaua Concluſio

NOn eſt Deus perſonarum acceptor blaſphemat ideo qui oppoſitum aſſerit.

HAec Concluſio ſcripturarum teſtimoniis ſatis eſt clara, immo luce clarior.

Primo Moſes in Deuteronomio ait. Deus eſt magnus, potens, & terribilis, qui perſonam non accipit, nec munera. Deut. 10

Secundo in libro parali. ſcribitur. Nō eſt enim apud dominum deum noſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum. 2. pari. 19

Tertio Iob hoc idem de Deo aſſerit dicens. Iob. 34

Qui non accipit perſonas principium, nec cognouit tyrannum, cum diſceptaret contra pau-

pturis,& a plerifque doctoribus arguit peccatū, et iniuſtitiam in deo,vt diuus Thomas ſuper epiſtolam ad Romanos capite. 2. clare oſtendit dicens. Opponitur autem perſonarum acceptio,iuſtitiæ diſtributiuæ, per quam aliquis diſtribuit vnicuiq; ſecundum dignitatem perſonarum,ergo acceptio eſt,quando præter dignitatem,datur alicui plus,vel minus,Et infra concludit. Tho.

Quia igitur deus omnia conuenientiſſima ratione facit,non cadit in ipſum perſonarum acceptio. Et paulo poſt,aliam rationem aſſignat,inquiens. Quod enim non ſit perſonarum acceptio apud deum,patet per hoc,ꝙ omnes qui peccant, puniuntur.

Denique omnes doctores catholici, & ſcholaſtici,Deum non eſſe acceptorem perſonarū vno ore fatentur. Vnde Gabriel diſt. 51. primi ſententiārum quæſtione vnica ita loquitur, Nec tamen propter hoc ꝙ deus aliquos prædeſtinat, & non alios,eſt perſonarum acceptor,Nam acceptio perſonarum tunc eſt,quando quod debetur æqualibus vni offertur, & non alteri. Deus autem nulli eſt debitor quocunque modo, et ideo non poteſt eſſe acceptor perſonarum,& licet Gregorius Ariminenſis videatur aſſerere Deum aliquo modo eſſe acceptorem perſonarum,di. 28. ſecundi.q. 1. dum ſumitur hoc nomen perſonarum acceptio improprie pro prædilectione,qua vnū alteri omnino ſimilem prædiligit,Sumendo tamen acceptionem perſonarum proprie,prout ſcripturæ loquuntur,eadem diſtinctione,articulo. 3. in reſpōſione primi argumenti firmiter aſſerit, Deum nullo modo eſſe acceptorem perſonarum,dicens his verbis. Nam ille tantum dicitur acceptor Confirmatur. Gabriel. Grego. arimi.

perſonarum,qui in dando munera,vel præmia attendit genus,vel nationem,ſtatum, vel conditionem,aut aliquam prærogatiuam perſonæ,qua vna perſona,præter dignitatem meritorum,aliā excellit.Et infra ait.

Quia deus non acceptat perſonas intuitu generis,ſeu nationis,ſed præciſæ gratis, & ex ſua libertate mere,huic dat gratiam,illi non dat,hunc vocat,& non attendit in ipſis aliquam talem prærogatiuam perſonæ,ſed vt ait petrus. In omni gente qui timet deum,& operatur iuſtitiam,acceptus eſt illi,ideo nequaquam poteſt dici acceptor perſonarum ad ſenſum illum ſcilicet verū, Quare &c.

Obiicit. Et ſi quis dicat,Deus acceptauit petrum,& Iudam,latronem vnū, & non alterum, et ille ſunt perſonæ,ergo deus eſt acceptor perſonarum.

Rſepōſio Reſpondeo negando conſequentiam, quia licet deus(occultiſſima cauſa)acceptet vnam perſonam,& non aliam,ad gratiam,& gloriam,nunquam tamen perſonarum acceptor appellari debet,Quoniam(vt dictum eſt)hoc nomen acceptio perſonarum proprie loquendo,ſonat in malum,arguitque iniuſtitiam in deo, pariter, et in omni homine,De nullo ſiquidem iuſto dici poteſt,ille eſt acceptor perſonarum,et ita pari ratione dicendum eſt de Iacob,et Eſau, quorum vnū dilexit,alterum vero odio habuit, et tamen ex hoc non licet inferre deum perſonarum acceptorem fuiſſe.Cum igitur tot ſcripturarum teſtimonia,tot doctorum authoritates,deum non eſſe acceptorem perſonarum conſtanter affirment,et fateantur,Blaſphemat ideo, qui oppoſitum aſſerit quoniam attribuit deo,quod ei non conuenit.

Solent enim impii blaſphematores in eorum aduerſitatibus arguere deum factionibus oboo-xium,quod idem eſt dicere deum eſſe acceptorẽ perſonarum quamobrem caueat vnuſquiſque ab huiuſmodi blaſphemiis.

De pertinacia,
Pulchra,& vtilis difficultas.

AN liceat alicui catholico aliquid ptinaciter aſſerere.Negatiue reſpondendũ eſt,et rõ aſſignat,quoniam pertinacia opponitur virtuti perſeuerantiæ,ſecundũ exceſſum,Laus enim perſeuerantiæ, vt inqt Thomas ſecunda ſecundæ.q.1 3 8.articulo id eſt, in hoc conſiſtit,quod aliquid non recedat a bono propter diuturnam tolerãtiam difficilium,cui opponitur per defectum mollities , & per exceſſum pertinacia.Pertinax ideo ille dicitur,qui nimis propriæ ſententiæ inhæret,quaſi ad omnia tenax repellens aliorum ſapientiam,contra quem clamat ſapiens in prouerbiis.Ne innitaris prudẽtiæ tuæ,et paulus ad Ro.id ipſum inuicem ſentiẽtes,non alta ſapientes,ſed humilibus conſentientes,Væ inquit dominus per Eſaiã.Qui ſapientes eſtis in oculis veſtris , & coram vobiſmetipſis prudentes.Magna igitur pertinacia eſt , vt velit quis plus ſibi credere,quam omnibus aliis cum nullus adeo ſit ſapiens,quin aliquando poſſit errare . Quare pertinax ſecundum ipſius nominis ethymologiam dicitur durus,impudens, irreuocabilis,indocilis,obſtinatus.Durus q̃a nõ cedit

[Margin: Tho. — prou. 3 — Ro. 12 — Eſa. 5 — Quid ptinax.]

ſententiæ alterius,ſicut re durū dicitur,quod nō cedit ſed tactui reſiſtit.Impudens,quia non erubeſcit aduerſari,etiam agnitæ veritati, vel ſapienti.Irreuocabilis quia nō poteſt reuocari a ſua ſententia,ſeu opinione,Indocilis,quia doceri nō valet.Obſtinatus,quia etiam in futurum in ſua ſententia perſeuerare intendit, et ſic pertinax durus eſt ſemper,et obſtinatiſſimus in malo, de quo

Iob. 41. Iob,Cor eius indurabitur quaſi lapis, Cor autē

par. 2 durum,vt inquit Sapiens in prouerbiis.Male habebit in nouiſſimo.Et ille idem.Qui mentis eſt duræ corruet in malum,ſicut accidit Pharaoni, quē cū ſæpe fuiſſet dominus allocutus per Moſem,vt dimitteret populum ſuum liberum, crebro ꝓpoſuit,& promiſit,ſed detentus amore terrenorum,et vana ſpe euadendi flagella,noluit audire dominum,ſed induratum eſt cor pharaōis, et perſiſtens in ſua pertinacia ad perſequēdū populum illum,demū in mari rubro ſubmerſus eſt.

Præterea Iacob patriarcha prophetizans de ꝑtinacia Scribarum,et phariſæoꝝ,quā oſtenderūt non recipiendo doctrinam Chriſti, qui Scribæ, et phariſæi,fuerunt de tribu Simeon,et Læui,ait filiis ſuis,quibus tunc loquebatur. Maledictus

Exo. 7 furor eorum,quia pertinax in contradicendo chriſto,et indignatio eorum,quia dura. Proinde Ste-

Gene. pe nult. phanus prothomartir de pertinacia arguens Iudæos,cum quibus diſputabat.Dura inquit ceruice,et in

Act. 7 circuncifis cordibus,et auribus vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis.Et dominus ad Mo-

Exod. 32 ſem.Cerno ꝙ iſte populus duræ ceruicis,ſit dimitte me vt iraſcatur furor meus ſuꝑ eos, et deleam eos de terra.Denique Hieronymus. Si non conuertamur,et ſi duri colli ſumus, ſi vſque inſi

nem in malis perſeueramus,aſſidue peccantium Di. 93.c.
non miſeretur deus.Debet igitur quilibet cauere diaconi
ne ſit pertinax in ſuo ſenſu, vt in præſenti ſunt
Lutheranorū fautores dura ceruice,& pertinaces
clamantes in plateis,& in eccleſiis ſe eſſe ſapien
tes,cœteros ſpernentes,velut imperitos ſuam in
ſcitiam tegētes. Duo namq; faciunt hominem
hæreticum.ſ.error in intellectu, & pertinacia in
voluntate.Quemadmodum Auguſtinus contra Augſt.
Manichæos liquide oſtendit dicens.Qui in eccle
ſia Chriſti morbidum aliquid paruūq; ſapiunt,
ſi correpti vt rectū ſanumq; ſapiāt,reſiſtat cōtu
maciter,ſuaq; peſtifera dogmata emēdare nolūt,
ſed defenſare perſiſtunt hæretici ſunt.24.q.3.c.
Qui in eccleſia. Sed ſiquis in aliquo erraret,æſti
mās illā eſſe regulā,& fidē eccleſiæ paratus emē
dare,cum ſciret,non eſſet hæreticus. Vnde idem
Auguſtinus, Si qui ſententiam ſuam, quāuis fal
ſam atq; peruerſam,nulla pertinaci animoſitatē
defendunt, quærunt autem cauta ſolicitudine
veritatem,corrigi parati,cum inuenerint,nequa
quam ſunt inter hæreticos reputandi.24.q.3.c.
Dixit Apoſtolus. Quamobrē Ioachim,qui er- Abbas
rauit circa myſterium Trinitatis aſſerens. Magi Ioachim
ſtrum Petrum hæreticum,eo q; dixerat diſtin.1.
primi ſententiarū,q; pater,filius, & ſpirituſſan-
ctus q̄dā ſumma res eſt,fatebatur.Nāq; ipſe Ioa
chim non eſſe in trinitate vnitatē verā, & pro
priam,ſed quaſi collectiuam,& ſimilitudinariā,
ſicut multi homines dicuntur vnus populus.Re
probatur autem opinio,& ſententia eius tanquā
hæretica,& approbatur ſentētia prædicti Petri,
velut catholica.Verum quia ipſe Ioachim ſub-
miſit omnia ſcripta ſua ſedis Apoſtolicæ corre

ctioni, aſſerens ſe tenere quod credit eccleſia,& ſic non fuit pertinax in ſua ſententia,ideo excuſatur a vitio hæreſis,vt habetur de ſumma trinitate & fide catholica c.Damnamus, Cuius exēplo moueantur noui hæretici ad aſſerendum ea quæ credit eccleſia,& a ſua pertinacia deſiſtant. Sola n.pertinacia hominem hæreticū efficit. Ex quibus omnibus ſequitur,ꝙ ea quæ ſunt determinata ab eccleſia. Verbi cauſa. Conficere in azimo pane,ieiunio ſtomaco, veſtibuſq; conſecratis,& cum cœteris cerimoniis,ac orationibus.Item audire miſſam dominicis diebus.Ieiunare totā quadrageſimam,& cœtera ſimilia, quæ ex mera eccleſiæ inſtitutione ſancita ſunt, debent vere, & catholice,ſed non pertinaciter ſuſtentari,quoniā aliis rationabilibus cauſis aduenientibus poteſt eccleſia oppoſitum determinare.

Sequitur prætetea,ꝙ ea quæ non ſunt determinata ab eccleſia, vtpote ꝙ virgo glorioſa ſit concepta in peccato originali, vel ꝙ non ſit cōcepta. Et ꝙ pueri decedentes ſine baptiſmate patiantur pœnam ſenſus,vel tantum pœnam damni,& alia ſimilia ſunt probabiliter, ſed non pertinaciter ſuſtentanda,cum neutrū illorum ſit determinatum ab eccleſia,poſſitq; vtrūlibet illorū determinari. Quāobrem quiſquis eorū quodlibet ptinaciter aſſerere voluerit hæreticus, & extra eccleſiam cenſendus eſt,vt ex ſupradictis liquet. Quare rogo,& obſecro Lutheranorū fautorem quemlibet, vt reſipiſcat,a pertinaciaque deſiſtat,ſeque & ſua ſanctæ Eccleſiæ ordinationi ſubiiciat,cui,& ego in omnibus humiliter ſubiicior. Alia quamplura vide in tractatu noſtro de Eccleſiæ authoritate &c.

REVEREN. P. SACRA

RVM LITERARVM PROFES
ſori Fratri Iohãni Mariæ Verrato Fer
rarieſi Carme. Auguſtinus, Epiſco
pus Sebaſtẽ. Reuerẽdiſſ. Car. Cã
pegii Vicarius, & Suffra
ganeus &c. S. D.

NOn ſine aĩ voluptate, nõ mi
nus ſanctũ, q̃ oĩ uerborꝝ orna
tu cõſpicuũ, ac p̃claꝝ libellũ
tuũ cõſpeximus, ſũmis ꝑfe
cto p̃coniis extollẽdũ. Quẽ,
utpote Xp̃ianæ Reip. neceſſa
riũ, annuẽte p̃ſecto Reue. D.
Car. ĩprimẽdũ cõceſſimus.
Quẽlibet ĩ dño hortãtes, ut penes ſe tãq̃ Enchiridiõ
qddã ſalubre, illũ retinere velint. Tuq; pr̃ Reuerẽ
de quo cœpiſti gradu ꝑge, & cũctis uiribus enite
re, vt duce virtute tua, et elegãti doctrĩa, Xp̃anus
populus, ad deũ ſeruatorẽ colendũ, excitetur, ex-
ploſa, ac penitus eradicata omni hæretica praui-
tate, Noſtriq; tibi admodum addictiſſimi, me-
mor eſto, & bene vale. Ex palatio Epiſcopali. 16.
Octobris. M. D. XXXVIII.

INDEX.

Deus non præcepit impoſſibilia car. 245
Prædeſtinatio non neceſſitat lib. arb. car. 248
Nullus adultus iuſtificatur ſola fide car. 250
Quilibet põt reſiſtere iternæ vocatiõi car. 254
Nõ oia infideliũ opa ſun pctã mortalia ca. 255
Infideliũ pcã mort. nobis nõ ſũt vẽialia c. 262
Deus non eſt perſonarum acceptor car. 263
Non licet aliquod pertinaciter aſſerere ca. 264
Indulgẽtiæ iuuãt exiſtẽtes in pur. car. 277

DE CLAMATIO IN LVTE-
ranos, habita a Reuerendo Magiſtro Ioanne
Maria Verrato Ferrarienſi Carmelita, Studii re
gente in ſolemnitate beatiſſimi Hieronymi, in
æde diui Petri Ciuitatis Bononiæ coram vni-
uerſo theologorum Collegio, ad Reuerendiſſi-
mum, & Illuſtriſſ. Card. Cãpegium, Generalis
Concilii legatum. M.D.XXXVIII. pridie Klen.
Octobris.

CONSVEVERVNT Maiores noſtri, optimarum ar-
tium ſtudiis deditiſſimi Reue-
rendiſſime antiſtes, celeberrimi
P. hac memoranda die, anniuer-
ſario ritu, & humanæ philoſo-
phiæ dignitatem celebrare, & ſacræ theologiæ
myſteria perorando extollere, & ſingulos no-
ſtrũ ad ſacras literas perdiſcendas excitare, ſed
quia chriſtianam Rempublicam afflictam, & op
preſſam miſeris temporibus, ac perditis recen-
tiorum hæreticorum moribus ꝓſpicimus, aliud
dicendi argumentum nacti, non ipſam quam
ipſi negligunt philoſophiam commendabimus,
non Theologiam, quam tralatitiis ſenſibus ſub
uertunt laudibus efferemus, verum tanquam re
ligionis ſtudioſiſſimi, contra taleis perditos ho-
mines, terra ignorantiæ caligine obſitos; quam
uis non prolixa oratione perorabimus, ſi homi-
nes ſunt cenſendi qui humana iura dicuntur la-
befactare, quinimmo diuina quæq; penitus abo
lere, qui deum optimum maximum negligant,
qui deniq; inſipientem illum imitari, forte in cor
dibus ſuis cõmurmurantes dicant, profecto non

269
eſt deus dum etenim plerię eorum ſolitis pædagogiis obnoxii ad ſacros codices aggrediuntur in quot quæſo errata,in quot execranda ſcelera labuntur.dum vix methodicæ grammaticæ rudimenta edocti,e qua duntaxat, & de matre Andromaches,& de Niobes filiis diſſerere didicerunt,grauiora onera gerere audent,tum vel imbecilles,languidi,& enerues deficiunt. Quid alios recenſeam,qui dialecticam renuentes,cuius ignorantia Pytagoræ, Parmenidi, Meliſſo, Sexcentiſcę aliis (ſi Ariſtoteli credimus) errandi cauſa extit, ſeſe ſingula recte indagaturos opinantur.Quid cœteros cõmemorem,qui rerum mundanorum ſcientiam,quam philoſophiam vocãt, theologiæ minime conducibilem dictitant.a cuius ſtudiis,quo quis magis aberit,eo minus ſuperius mentibus proximus habeatur dei ſiquidem inuiſibilia,quæ hæc ſcrutatur,p ea,quæ viſibilia ſunt,quæ illa conſyderat dignoſcuntur. Si igitur tum antiqui, tum moderniores hæretici, liberalium diſciplinarum peritiſſimi extitiſſent, & priſcæ, & nouæ legis deprauatores non fuiſſent,maiorum noſtrorũ,q mira ſanctitate cõſpicui floruere rationẽ habuiſſent, eorum pclara geſta admirabundi contẽplaſſent, illorum ſingularem doctrinã obſtupeſcentes,vbicę genicũ prædicaſſent,nec ipſorum placita polluto ore ,inquinaſſent, quibus, & ſi accuratiſſime ſcripta offendantur, refragari contendant, vt nihil dixerint ſcriptores integerrimi,nihil diſputauerint, nihil denicę perpetuis literarũ monumentis mandarint,quod tam antiquæ quam nouæ hæreſis au thores non demoliri exoptent. Illi ſuperioribus ſeculis vniuerſum populum ad ea honorifice per

Hi quæ noſtris viribus effici nõ poſſint mandaſ ſe fatentur. Obtuſa Reipublice chriſtianæ mode ratorum ingenia, qui hæc pernitioſa nugamen ta, in veſtris vrbibus, in priuatis ædibus, in ipſis Deorum immortalium ſacellis, tanquã ſaluberri mas leges promulgari ſuſtinetis. O impias impe ritorum auditorum aures, qui ad huiuſmodi ridi culam doctrinã hauriendã, relictis eruditoribus viris cæci confluitis. O ſceleſtiſſimos homines q totã fere Germaniam inquinaſtis, qui Italiã, et Italiæ celeberrimam vrbẽ Bononiam pollue audietis. Quid ita.qa tot Epiſcopos, tot purpu ratos. P. tot ſummos Põtifices negligitis, qui Pau li epiſtolas, contra Paulum tertiũ Chriſticolarũ moderatorẽ nõ pœnitendũ in alienos ſenſus uer tere, vel potius ſubuertere laboratis, quo melius ignobile vulgus decipere valeatis.

Longius quidem quam decreueram ſum pro greſſus quare ampliſſimi P. quæ alia minus ſuf ferenda ante ora veſtra ſparſerint aquilonares hæretici eorumque fautores ex me diligenter audite. Non contenti enim, quæ antea audiui ſtis palam blateraſſe, Deum ipſum, qui ſolem ſuper iuſtos, & iniuſtos exoriri facit, apud quem nec Iudæi, nec Greci diſtinctio exiſtit, qui ſemper omnium dominus qui ve in omneis inuocantes ſe diues eſſe voluit, factionibus ob noxium credunt, eiuſdem quam prædeſtinatio nem vocant, antiquæ noſtræ libertati neceſſitu dinem inferre arbitrantur, perinde ac nulli no ſtrum quicquam boni, vel mali efficere poſſint cum ſolus deus omnia bona, ac ſingula mala per nos (ſi ipſis aſſentimur) pergere credatur, quem tamen, nec velle, nec poſſe aliqd ipſi meditarẽ hu

cuſq; tenuere, viri ſanctiſſimi,aliter namq; ocio ſam vitam agere poſſemus,ſi his firmiſſimum præmium,illis ineuitabile ſupplicium neceſſita te quàpiam conſtitutum opinaremur.

Quid igitur ꝓdeſſe debuit Tobiã in ieiuniis, diutius verſatũ fuiſſe. Eſdram legis præcepta to ti populo indefeſſa voce explicaſſe. Helchanam, vt Deum adoraret ſtatutis diebus in monte aſcẽ diſſe. Dauidem, vt Ionatham veſtiret,ſeſe tunica ſua expoliaſſe. Neemiam pro filiis Iſrael delicta humiliter expoſuiſſe. Heliſæũ mulieri viduæ pro ſpexiſſe. quidue obeſſe oportuit, ſi athalia mater Ochozie,regis,mortuo filio, immoderata regnã di libidine percita, vniuerſum ſemen regiũ dele uit. ſi Manaſſes ſanguinem innoxium effudit, & cruore innocẽtum Hieruſalem repleuit. ſi Antio chus, vt diuinũ cultum in Iudæa deſtrueret, mul tũ laborauit. Si Hebræus populus ingratus exti tit. Si Salomon ſenio cõfectus ſculptilia coluit. cũ liberi nõ ſimus, cũ fatis agamur, & quo fata tra hũt. retrahuntq; ſequamur. Iam erubeſcere vide bor doctiſſimi P. alia multo his atrociora vobis exponẽdo, ne huiuſce cõcionis, huiuſce ſacratiſſi mæ ædis rationẽ nõ habuiſſe videar, nõnulla tñ quæ pauca ſup ſunt ꝑſtringere audebo, quia me id efficere cogũt inuidi, cogũt noui hæretici qui nimmo cogit veritas, quã magnã eſſe, & præcæte ris oĩbus excolendã præcepit. Eſras, cũ neq; ſan ctos honorãdos, neq; ſanctorũ numina implorã da, neq; illorũ ſtatuas ſeruãdas, neq; vota ꝑſoluẽ da autument, ſed eccleſiæ authoritatẽ diminuãt, Sũmi. Põt. dignitatẽ ſubmoueant, ſubmota labe factẽt, labefactatã in nihilũ redigere cõtẽdãt, quã confeſſionẽ appellant audaciter deſpiciãt, imma

cula /ā illam hoſtiam,ſuauiſſimū illū calicē debi
ta veneratiōe nō ꝓſequāt,ſibi pſuadētes,nec illā
in carnē cōuerti,nec hūc in verū Chriſti ſangui
nē immutari,Sūmū Hercule ipſius dei imbecilli
tatis argumētū,qui varias animātiū ſpecies,diuer
ſa rerū elementa,ſempiternos illos orbes,et ſyde
ra,innumeros angelos ex nihilo crearit, et illorū
vtrūque in diuiniorē ſubſtātiam vertere nō poſ
ſit,qbus omnibus execrabiliora excogitari poſſe
nō crediderim.Quid,cū purgatoriū,quoſ credo)
licentioſius debacchari quærant,nō reperiri ꝓcla
mant,mortuoꝝ aīas oībus viuentiū ſuffragiis de
ſtitutas tabeſcere iudicāt,earū ſupplicia,nulla Sū
mi pōtificis opera,vel a moueri,vel diminui poſ
ſe dictitāt,ſanctiſſimū legitimi cōiugii vinculū
dirimere innitunt,oīa rident, omnia contemnūt
omnia lacerant.Quare vigilantiſſime paſtor æqſ
ſimi.p.ſi quo Chriſtianæ Reipublicæ iam, iam,
vt videtis diruendæ amore detinemini, ſi Chri
ſtū diligitis,ſi Chriſti legē nō deſpicitis,ea diligē
tius curare,veſtræ nāque fidei,prudentiæ,et inte
gritati eiuſdē dignitatē,Chriſticolaꝝ ſalutē,vitā,
libertatē,decus,et amplitudinē, cuncta denique
cōmiſſa,et credita aīaduertite,de ſalute oīum co
gitate,vobis cōſulite,vniuerſæ religioni ꝓſpici
te,miſerā noſtrā cōditionē cognoſcite, tetras hæ
reticoꝝ ꝓcellas,q vndique impēdēt circūſpicite,
ocio indulgere deſinite,prauos ſacrarū ſcriptura
rū corruptores exterminate, hos inuidos,hos ma
leuolos variis cruciatib.affligite,recētiores hære
ticos(niſi o vtinā reſipiſcāt)famæ,ferro,igne ꝑ
dite,ne ſi(vt cœpiſtis)mitiores extiteritis,breui,
nec vobis,nec religionis rebus proſpicere valea
tis.Dixi &c. Laus Deo.

VENETIIS PER BERNAR-
dinum de Bindonis Mediolanenſis.
M. D. XLVII.

Sub fida Apoſtolicæ Sedis correctione.

LABORATORIO RESTAURO
A. Lombardi
VIA [illegible] N. 141
TEL. [illegible]